

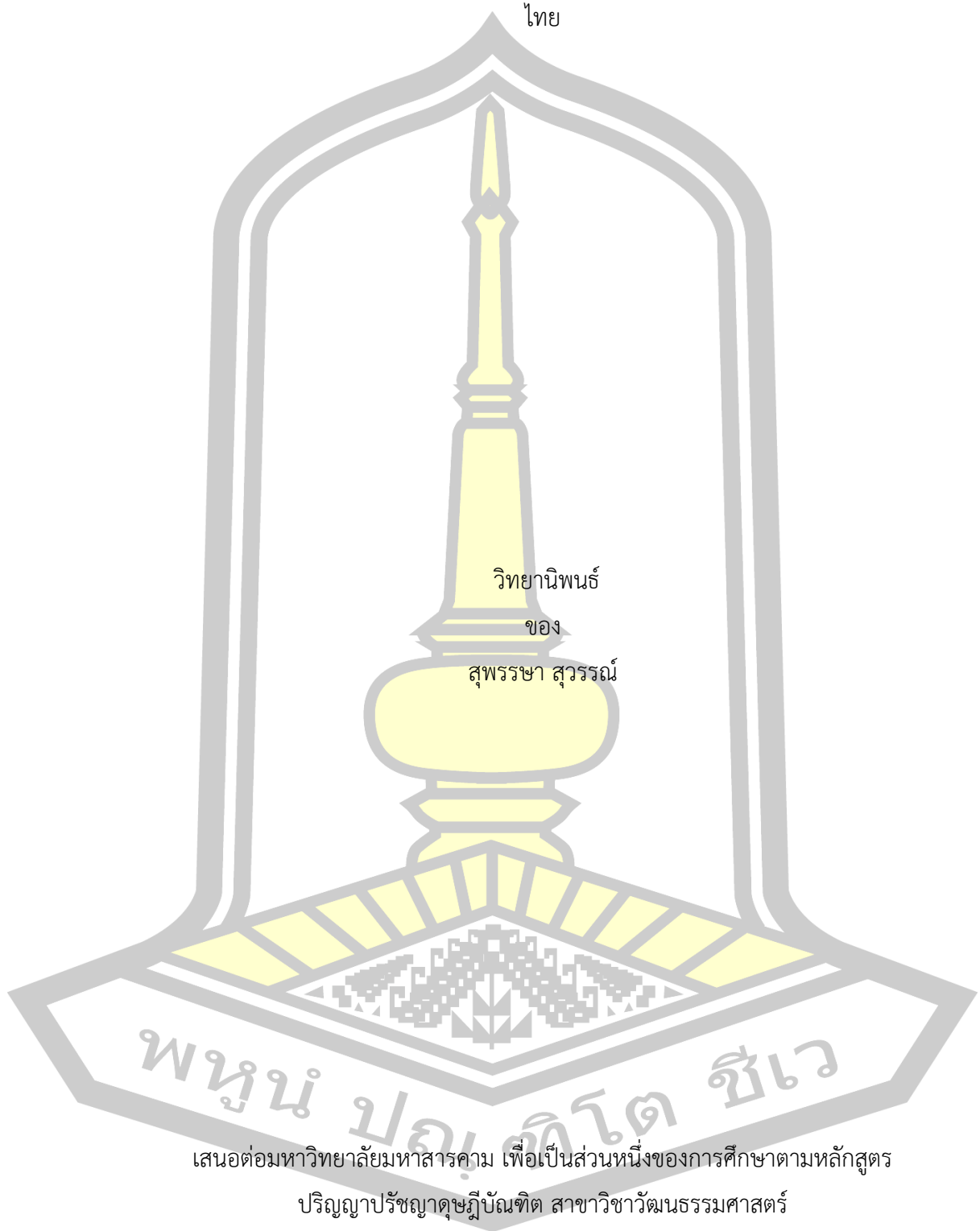
รองเงิงชาวอุร์กลาไวย : ตัวตนและการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ชาวเล ฝั่งทะเลอันดามัน ประเทศ
ไทย

วิทยานิพนธ์
ของ
สุพรรณษา สุวรรณ

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์
กุมภาพันธ์ 2568

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

รองเงิงชาวอุร้กลาไวย้ : ตัวตนและการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ชาวเล ฝั่งทะเลอันดามัน ประเทศ
ไทย

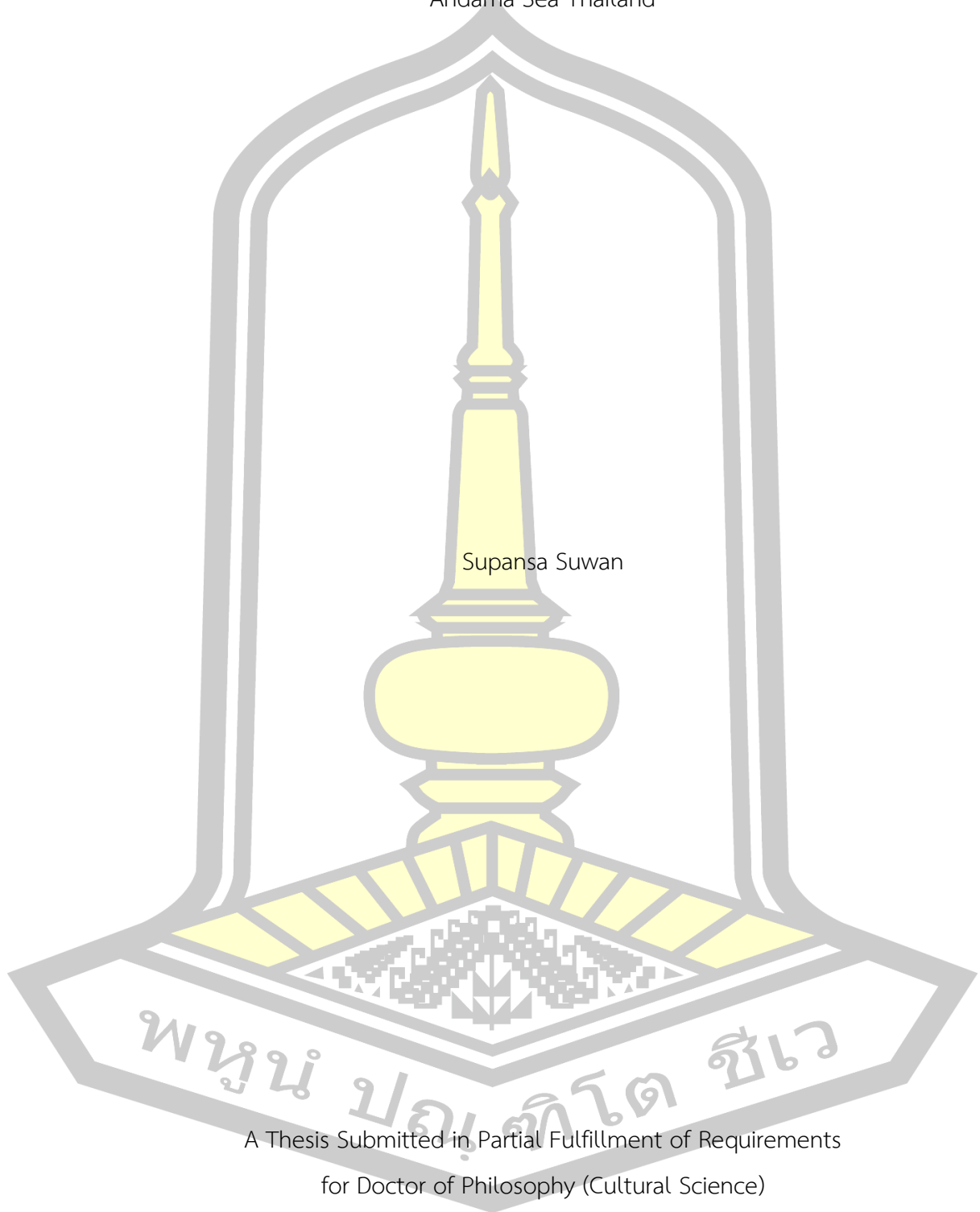
เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์

กุมภาพันธ์ 2568

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Rongngeng Urakawoi Group : Self and Negotiating Ethnic Identity of Chao Le at
Andama Sea Thailand

Supansa Suwan

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements
for Doctor of Philosophy (Cultural Science)

February 2025

Copyright of Mahasarakham University

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนางสาวสุพรรณษา สุวรรณ
แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
วัฒนธรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(ผศ. ดร. กิตติสันต์ ศรีรักษา)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ศ. ดร. ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์)

กรรมการ

(ดร. บุญสม ยอดมาลี)

กรรมการ

(รศ. ดร. ศาสตรา เหล่าอรรคยะ)

กรรมการ

(รศ. ดร. นิตานาจ ไสภาพล)

กรรมการ

(ดร. ฐิติศักดิ์ เวชกามา)

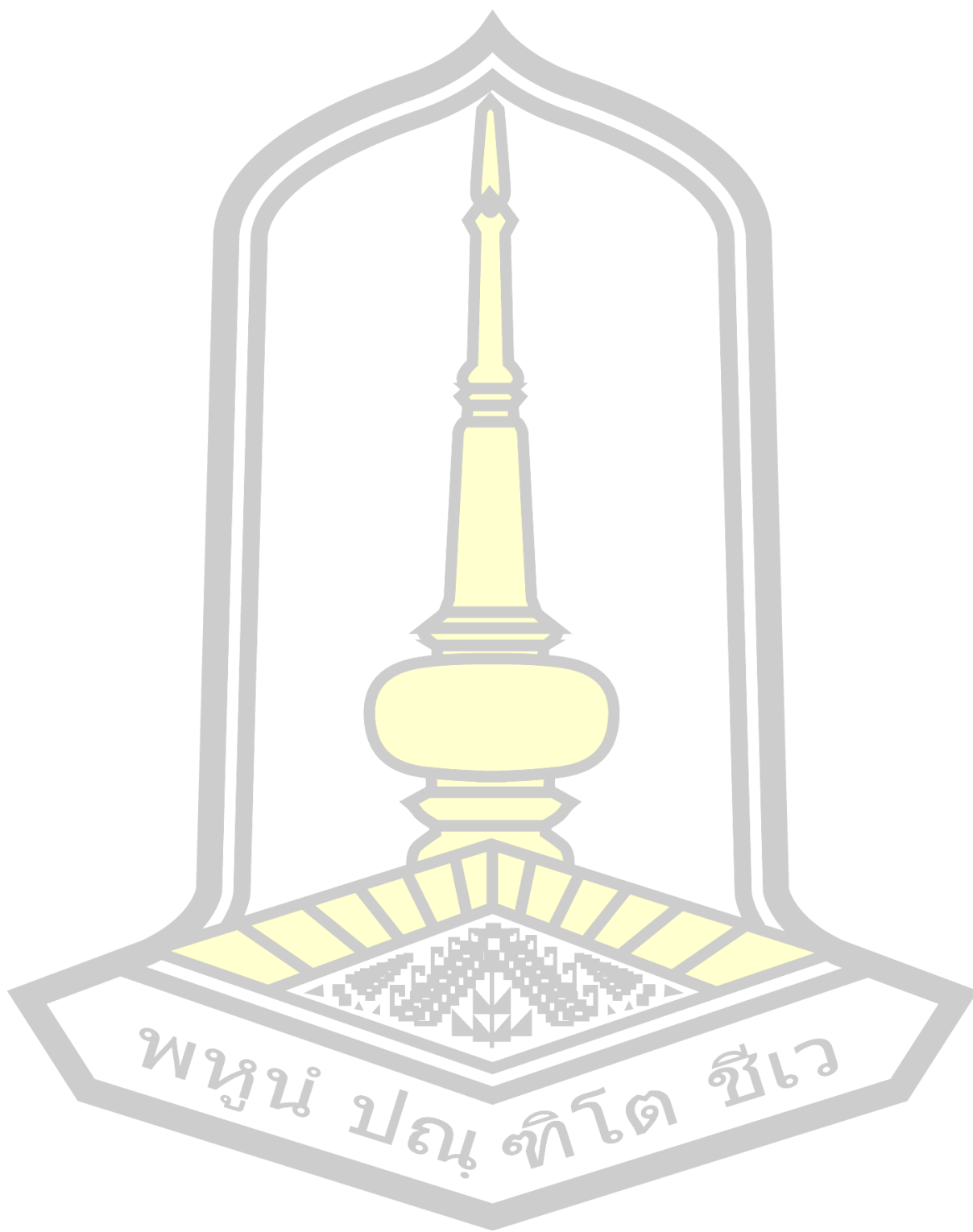
มหาวิทยาลัยขอนแก่นให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญา ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

(ผศ. ดร. พิระ พันลูกท้าว)

คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรม
ศาสตร์

(ศ. ดร. อนงค์ฤทธิ์ แข็งแรง)

ผู้รักษาการคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อเรื่อง	ร้องเงิ่งชาวอุรักลาไวย์ : ตัวตนและการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ชาวเล ฝั่งทะเลอันดามัน ประเทศไทย		
ผู้วิจัย	สุพรรณษา สุวรรณ		
อาจารย์ที่ปรึกษา	ศาสตราจารย์ ดร. ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์		
ปริญญา	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต	สาขาวิชา	วัฒนธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	ปีที่พิมพ์	2568

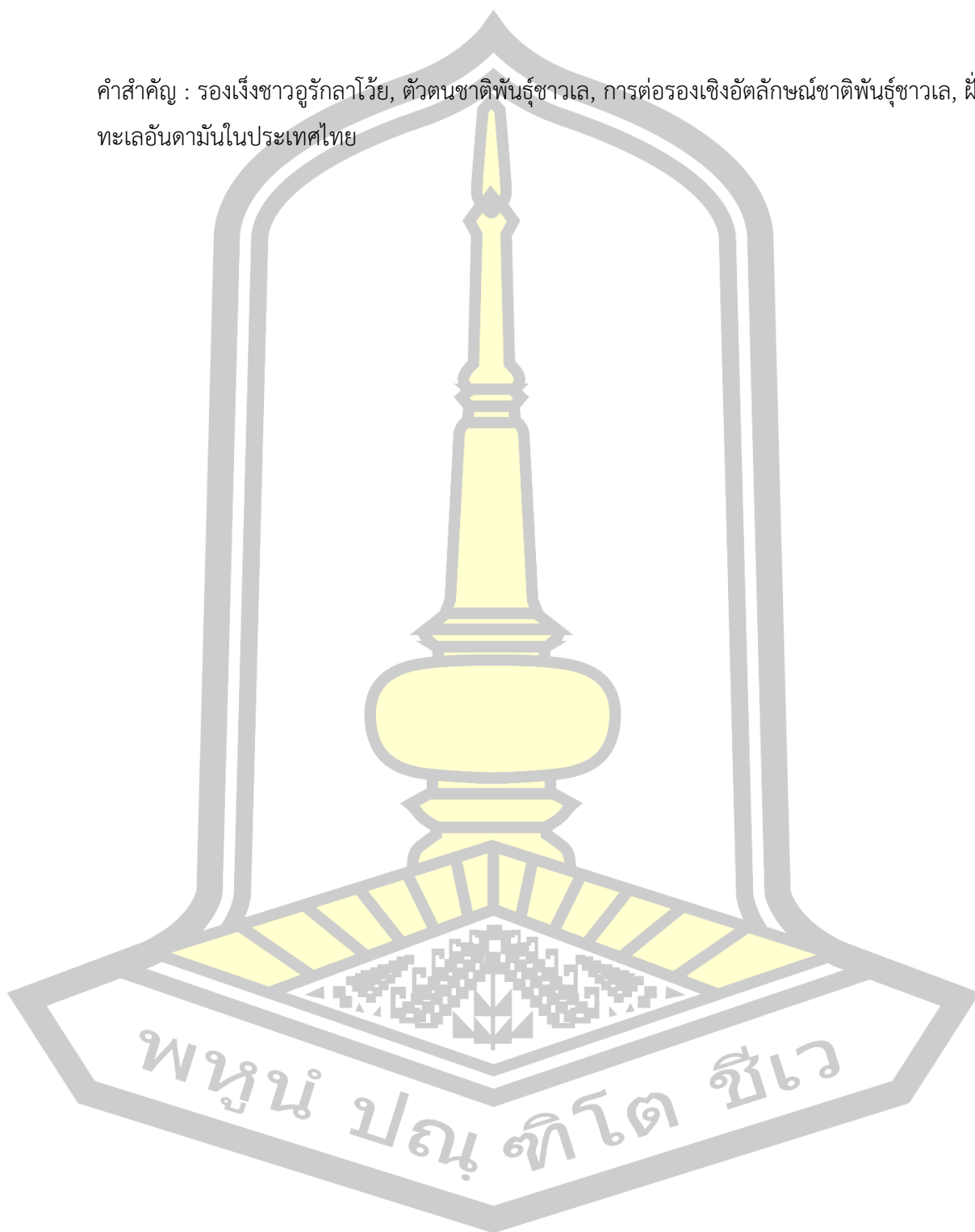
บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ร้องเงิ่งชาวอุรักลาไวย์ : ตัวตนและการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ชาวเล ฝั่งทะเลอันดามัน ประเทศไทย เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการทำงานสนาม สัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม รวมทั้งการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ปรากฏการณ์ด้วยแนวคิดอัตลักษณ์ชาติพันธุ์และการอ้างชาติพันธุ์ กรณีศึกษาพิเศษในงานประจำปีพิธีลอยเรือ พ.ศ. 2565 นำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณวิเคราะห์ มีวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ประการ คือ 1) ศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ชาวเลกลุ่มอุรักลาไวย์ในพื้นที่ทะเลอันดามันประเทศไทย 2) ศึกษาร้องเงิ่งในบริบทการอ้างชาติพันธุ์ และอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวเลกลุ่มอุรักลาไวย์ ในเขตจังหวัดภูเก็ต 3) ร้องเงิ่งในบริบทกระบวนการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ในฐานะพลเมือง

ผลการวิจัยพบว่า ชาวอุรักลาไวย์ได้ใช้การแสดงร้องเงิ่งเป็นพื้นที่ในการอ้างชาติพันธุ์เพื่อสืบต่อความเป็นชาวเลอุรักลาไวย์ และใช้เป็นกลไกทางวัฒนธรรมในการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ในฐานะพลเมืองไทยกลุ่มหนึ่ง ทั้งนี้ พิธีกรรมลอยเรือเป็นประเพณีหลักที่สืบทอดความทรงจำทางสังคมของชาวเลอุรักลาไวย์ และชาวเลกลุ่มอื่น ๆ พิธีกรรมดังกล่าวจัดขึ้นปีละ 2 ครั้ง คือ ในวันขึ้น 13 ค่ำ แรม 1 ค่ำ เดือน 6 และเดือน 11 ณ ชุมชนเกาะสิเหร่ บ้านแหลมตุ๊กแก จังหวัดภูเก็ต ในพิธีกรรมได้ผนวกรวมชาวอุรักลาไวย์ทุกกลุ่มไว้ด้วยกันอย่างมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนที่พื้นที่บนเกาะและทะเล โดยมีโต๊ะหม้อประจำหมู่บ้านเป็นผู้ดำเนินพิธีกรรม พร้อมกับการเล่นร้องเงิ่งของชาวเลอุรักลาไวย์ เป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรม ที่ผสมระหว่างความเชื่อและความรื่นเริง ในส่วนของการต่อรองเชิงอัตลักษณ์นั้น ชาวอุรักลาไวย์ได้แสดงร้องเงิ่งในงานประจำปีงานย้อนอดีต หรืองานตรุษจีนของชาวภูเก็ต งานท้าวเทพกระษัตรี ท้าวศรีสุนทร และงานพ้อต่อของคนที่พื้นถิ่นภูเก็ต ซึ่งได้มีการประดิษฐ์วัฒนธรรมการแสดงร้องเงิ่งชาวอุรักลาไวย์ให้เข้ากับบริบทสังคมจังหวัดภูเก็ตได้อย่างมีเสน่ห์ด้วยลีลาท่ารำ และเสียงร้องขึ้น กระทั่งได้รับการยกระดับให้เป็นหนึ่งในอัตลักษณ์ของจังหวัดภูเก็ต และเป็นตัวบทสำคัญทางด้านการท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ต ร้องเงิ่งชาวอุรักลาไวย์ จึงทำหน้าที่แสดงเพื่อเป็นการ

สร้างเครือข่ายทางสังคมระหว่าง ชาวเลกับ คนกลุ่มอื่นไปพร้อมกัน

คำสำคัญ : ร่องเงืงชาวอุรักลาไวย้, ตั้วตุนชาติพันธุ์ชาวเล, การต่อรองเซิงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ชาวเล, ฝังทะเลอันดามันในประเทศไทย

TITLE	Rongngeng Urakawoi Group : Self and Negotiating Ethnic Identity of Chao Le at Andama Sea Thailand		
AUTHOR	Supansa Suwan		
ADVISORS	Professor Supachai Singyabuth , Ph.D.		
DEGREE	Doctor of Philosophy	MAJOR	Cultural Science
UNIVERSITY	Maharakham University	YEAR	2025

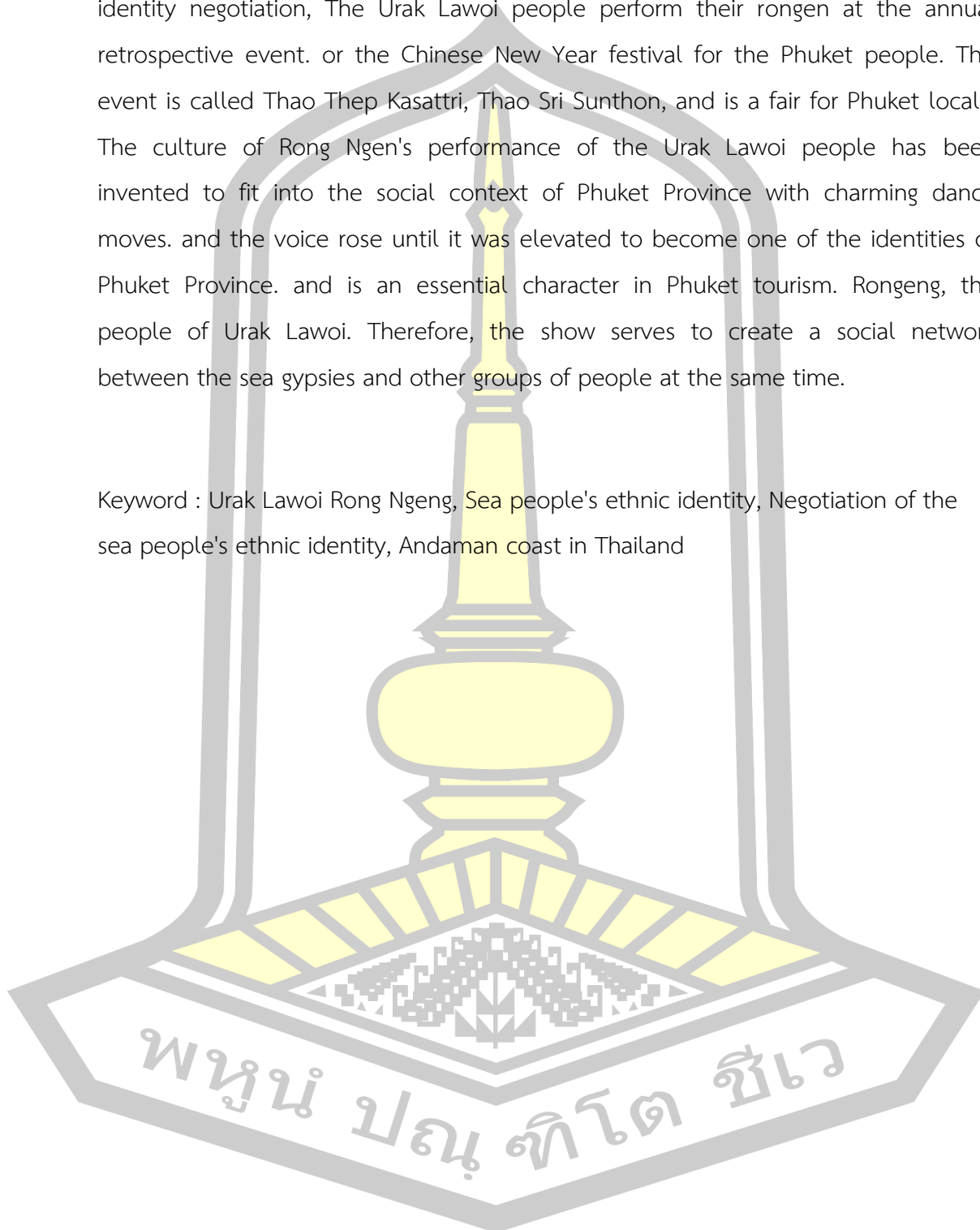
ABSTRACT

Research on Rongngeng Urak Lawoi Group: Self and Negotiating Ethnicidentity of Chao Le at Andaman Sea Thailand is a qualitative research study. Emphasis is placed on studying and collecting data through fieldwork and focus group interviews, Including studying related documents and research. Analyze the phenomenon using the concepts of ethnic identity and ethnicity. A case study at the annual Boat Floating Ceremony 2022 presents analytical research results. There are three research objectives: 1) study the historical development of the Urak Lawoi ethnic group in the Andaman Sea area of Thailand; 2) study Rong Ngeng in the context of ethnicity and the cultural identity of the Urak Lawoi group of seafarers in Phuket Province 3) Ronngeng in the context of identity negotiation as a Thai citizen

The research results found that the Urak Lawoi people used the Rongngeng performance as a space to preserve their ethnicity and continue the Leu Rak Lawoi identity, which is used as a cultural trait for negotiating identity as a group of Thai citizens. The floating boat ritual is the central tradition that inherits the social memory of the Le U Lak La Voi people. and other groups of sea people. The ritual is held twice a year, on the 13th day of the waxing moon, the 1st day of the waning moon, the 6th lunar month, and the 11th lunar month at the Koh Siray community. Ban Laem Tukkae Phuket Province In the ritual, all groups of Ulaklawoi were united in the interaction between the people and the area on the island and the sea. The village doctor performs the ritual along with the playing of Rong Ngen by the Leo Rak

La Voi people. It's part of the ritual. that is a mixture of belief and joy As for the identity negotiation, The Urak Lawoi people perform their rongen at the annual retrospective event. or the Chinese New Year festival for the Phuket people. The event is called Thao Thep Kasattri, Thao Sri Sunthon, and is a fair for Phuket locals. The culture of Rong Ngen's performance of the Urak Lawoi people has been invented to fit into the social context of Phuket Province with charming dance moves. and the voice rose until it was elevated to become one of the identities of Phuket Province. and is an essential character in Phuket tourism. Rongeng, the people of Urak Lawoi. Therefore, the show serves to create a social network between the sea gypsies and other groups of people at the same time.

Keyword : Urak Lawoi Rong Ngen, Sea people's ethnic identity, Negotiation of the sea people's ethnic identity, Andaman coast in Thailand

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีจากความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก ศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ที่ได้กรุณาถ่ายทอดองค์ความรู้ ให้คำปรึกษาแนะแนวทางตลอดจนขัดเกลาจัดระเบียบความคิดให้เป็นระบบมากขึ้น ผู้วิจัยขอน้อมกราบ ขอบพระคุณมา ณ ที่นี้

กราบขอบพระคุณ คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์และกราบขอบพระคุณ คณาจารย์ สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม รวมทั้งสาขาวิชาศิลปกรรมศาสตร์ วิชาเอกศิลปะการจัดการแสดง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ตลอดจนบรมครูด้านนาฏศิลป์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชากรุณา ถ่ายทอดองค์ความรู้กระบวนการด้านนาฏศิลป์และสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัยได้พัฒนาตนเองโดย การศึกษาต่อในระดับสูง

กราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สาวิตร พงศ์วีชร์ ดร.ยุทธพงษ์ ต้นประดู่ ผู้ช่วย ศาสตราจารย์ ดร.รุ่งรัตน์ ทองสกุล และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัทมาสน์ พิณนุกูล ผู้แนะแนวทางใน การศึกษาแก่ผู้วิจัย และขอขอบคุณ คุณอนุชิต ไปลดเลี้ยว นางสาวอรณิชา อัจฉอรัน รวมถึงครอบครัว ของผู้วิจัยที่เป็นพลังและกำลังใจให้กับผู้วิจัยเสมอมา

ขอขอบคุณ ชุมชนชาวเลอุลลกลาไวย์เกาะสิเหร่ บ้านแหลมตึกแก จังหวัดภูเก็ต รวมถึง หน่วยงานต่างๆ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่เป็นฐานข้อมูลหลักอันเป็นประโยชน์กระทั่งวิทยานิพนธ์นี้ สำเร็จด้วยความสมบูรณ์ทุกประการ

ขอขอบคุณกัลยาณมิตรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ผู้วิจัยมิได้กล่าวมา ณ ที่นี้ คุณค่าและ คุณประโยชน์แห่งวิทยานิพนธ์นี้ผู้วิจัยขอน้อมกราบบูชาพระคุณแห่งบรมครูทุกท่านและพระคุณแห่ง บิดา-มารดา ผู้ล่วงลับของผู้วิจัย

พูน ปณ ทิโต ชีเว

สุพรรณษา สุวรรณ

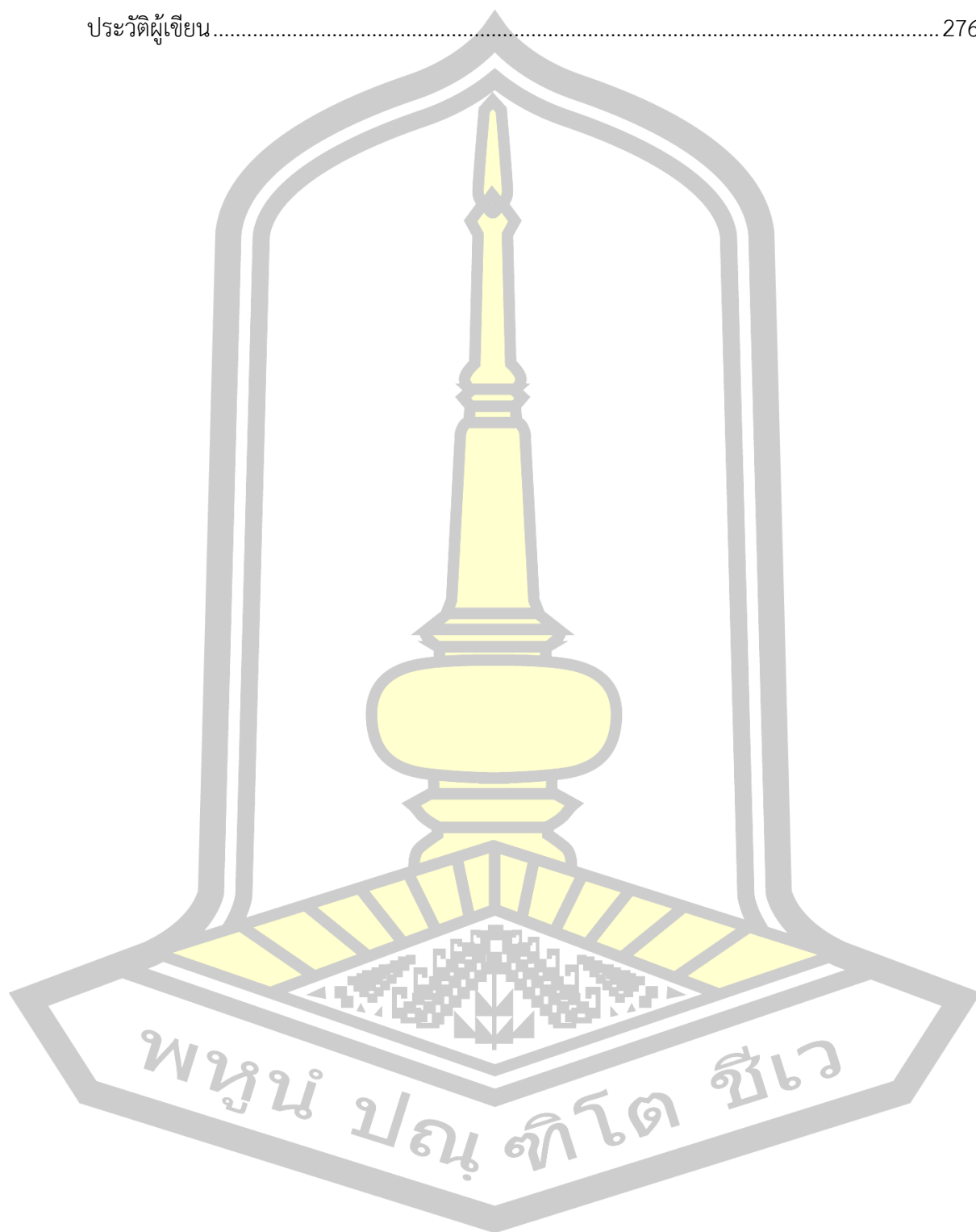
สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ฅ
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ฐ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. วัตถุประสงค์การวิจัย.....	12
3. คำถามการวิจัย.....	12
4. ขอบเขตการวิจัย.....	13
5. นิยามศัพท์เฉพาะการวิจัย.....	15
6. การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (Literature Review).....	16
7. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย.....	31
8. กรอบโครงสร้างและกรอบแนวคิดการวิจัย.....	47
9. ระเบียบวิธีวิจัย.....	48
10. การนำเสนอผลการวิจัย.....	54
11. ประโยชน์ที่ได้จากงานวิจัย.....	55
บทที่ 2 พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ชาวเลกลุ่มอุรักลาโว้ย ในพื้นที่ทะเลอันดามันประเทศไทย.....	59
1. พัฒนาการบริบททางประวัติศาสตร์สังคมวัฒนธรรมในบริเวณพื้นที่ฝั่งอันดามัน.....	59

2. พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมชาวอุรุกรลาไวย์ในการเป็นพลเมืองชาติไทย ในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต ตั้งแต่อดีต พ.ศ.2512-2565	87
บทสรุป.....	129
บทที่ 3 ร่องเงงในบริบทการำรงชาติพันธุ์และอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวเลกลุ่มอุรุกรลาไวย์ ในเขต จังหวัดภูเก็ต	131
1. ชาติพันธุ์และอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวเลกลุ่มอุรุกรลาไวย์	131
2. การแสดงร่องเงงในบริบทการำรงชาติพันธุ์ของชาวอุรุกรลาไวย์ในจังหวัดภูเก็ต	175
บทสรุป.....	213
บทที่ 4 ร่องเงงในบริบทกระบวนการรองเชิงอัตลักษณ์ของชาวอุรุกรลาไวย์ในฐานะพลเมืองไทย ในเขต จังหวัดภูเก็ต	215
1. บริบทแวดล้อมที่ชาวเลแสดงถึงตัวตนสร้างความหมายให้กับเมืองแห่งการท่องเที่ยวในเทศกาล และงานประเพณีประจำท้องถิ่นจังหวัดภูเก็ต	215
2. ร่องเงงในบริบทตัวตนและกระบวนการรองเชิงอัตลักษณ์ในฐานะพลเมืองไทย	221
3. แม่จิว ประมงกิจ คณะร่องเงงพรสวรรค์ บ้านแหลมตุ๊กแก เกาะสิเหร่ ตำบล รัชฎา อำเภอมือง จังหวัดภูเก็ต	223
บทสรุป.....	230
บทที่ 5 สรุปลผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	231
สรุปลผลการวิจัย.....	231
1. พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ชาวเลกลุ่มอุรุกรลาไวย์ในพื้นที่ทะเลอันดามันประเทศ ไทย	231
2. ร่องเงงในบริบทการำรงชาติพันธุ์ และอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวเลกลุ่มอุรุกรลาไวย์ ในเขต จังหวัดภูเก็ต	232
3. ร่องเงงในบริบทตัวตนและกระบวนการรองเชิงอัตลักษณ์ในฐานะพลเมืองไทย.....	234
อภิปรายผล.....	235
ข้อเสนอแนะ	242
บรรณานุกรม.....	246

ภาคผนวก.....261

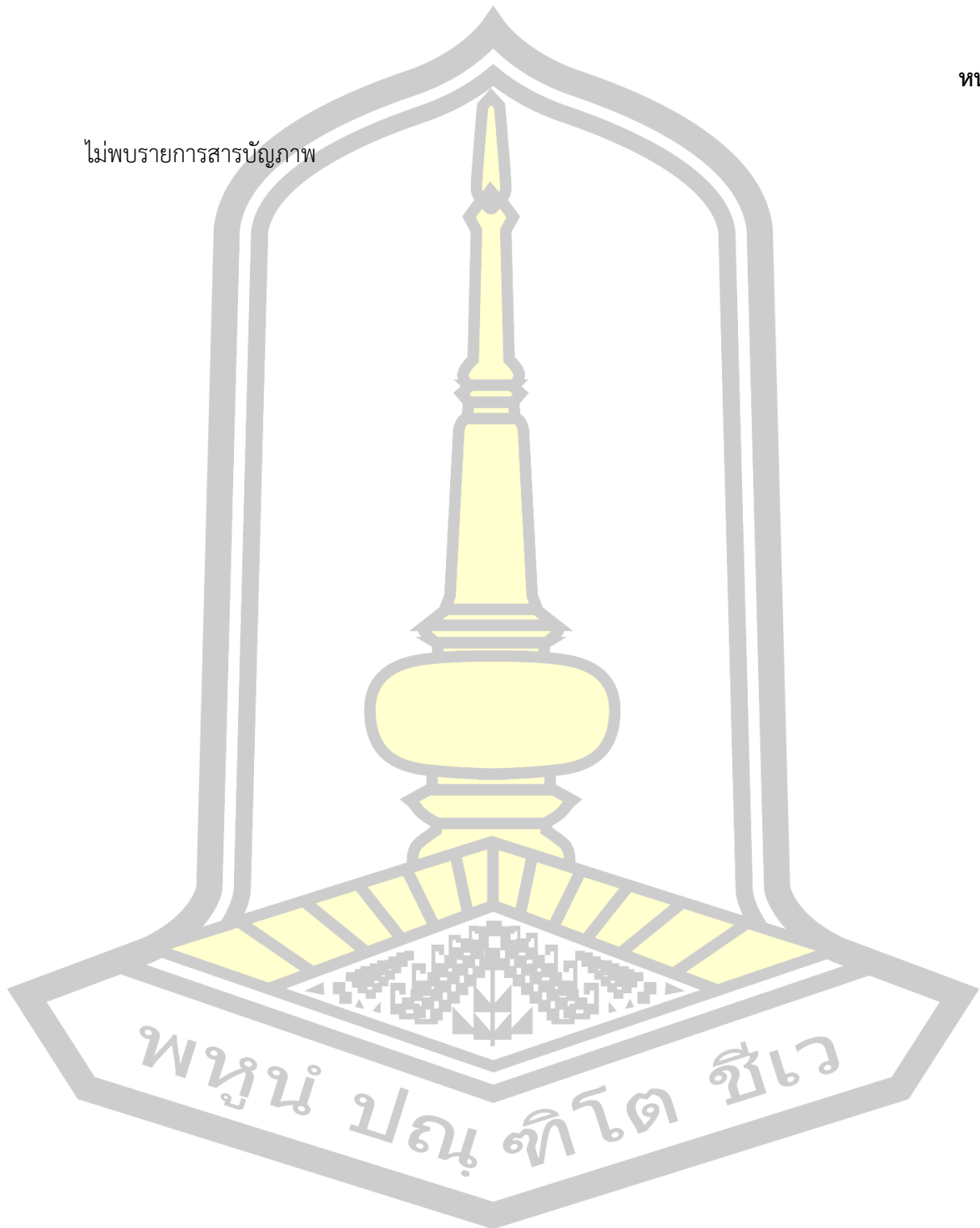
ประวัติผู้เขียน.....276

สารบัญตาราง

หน้า

ไม่พบรายการสารบัญภาพ

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพประกอบ 1 กรอบโครงสร้างและแนวคิดการวิจัย.....	48
ภาพประกอบ 2 ที่ตั้งและอาณาเขตทะเลอันดามัน ที่มา : อภาพร คงยัง.....	65
ภาพประกอบ 3 ทะเลอันดามันจากภาพถ่ายดาวเทียม ที่มา : Google Maps, 28 เมษายน 2565..	66
ภาพประกอบ 4 เรือเครื่องผูก ภาษาใต้เรียกว่า หน้า ที่มา : เสนอ นิลเดช, 2562	77
ภาพประกอบ 5 หมู่บ้านชาวเล ฝั่งทะเลอันดามัน ที่มา : จุฬารัตนวิทยานุกรม, 2547	78
ภาพประกอบ 6 เรือเครื่องสับซาวมอแกน ที่มา : ไทยโพสต์, 28 เมษายน 2565.....	78
ภาพประกอบ 7 หมู่บ้านชาวอุรักลาโว้ยแหลมตึกแก เกาะสิเหร่ จังหวัดภูเก็ต ที่มา : ผู้วิจัย, 13 พฤษภาคม 2565.....	95
ภาพประกอบ 8 มุมพักผ่อนชาวอุรักลาโว้ย เกาะสิเหร่ จังหวัดภูเก็ตที่มา : ผู้วิจัย, 13 พฤษภาคม 2565.....	96
ภาพประกอบ 9 ในหมู่บ้านชาวอุรักลาโว้ยแหลมตึกแก เกาะสิเหร่ จังหวัดภูเก็ต ที่มา : ผู้วิจัย, 13 พฤษภาคม 2565.....	97
ภาพประกอบ 10 แม่บ้านชาวอุรักลาโว้ยสาวแกะหอยดิบ เกาะสิเหร่ จังหวัดภูเก็ต ที่มา : ผู้วิจัย, 13 พฤษภาคม 2565.....	99
ภาพประกอบ 11 เปรียงทรายทะเล หรือไส้เดือนทะเล สำหรับตกปลาและกุ้ง เป็นรายได้ชาวอุรักลา โว้ย เกาะสิเหร่ จังหวัดภูเก็ต ที่มา : ผู้วิจัย, 13 พฤษภาคม 2565	100
ภาพประกอบ 12 ที่พักของชาวเลอุรักลาโว้ยในหาดราไวย์ จังหวัดภูเก็ต ที่มา : ผู้วิจัย, 13 พฤษภาคม 2565.....	107
ภาพประกอบ 13 โซ คือ อุปกรณ์จับปลาขนาดใหญ่ของชาวเลอุรักลาโว้ยหาดราไวย์ จังหวัดภูเก็ต ที่มา : ผู้วิจัย, 13 พฤษภาคม 2565	108
ภาพประกอบ 14 พื้นที่ปฏิบัติงานภาคสนามหมู่บ้านชาวอุรักลาโว้ย เกาะสิเหร่ จังหวัดภูเก็ต ที่มา : Google Map, 28 สิงหาคม 2565	176
ภาพประกอบ 15 นางจิว ประมงกิจ ที่มา : ภูเก็ตของเรา, 28 ธันวาคม 2565	178

ภาพประกอบ 16 คณะรองเง็งพรสวรรค์ บ้านเกาะสีหะร่ จังหวัดภูเก็ต ที่มา : ภูเก็ตของเรา, 28 ธันวาคม 2565	179
ภาพประกอบ 17 คณะรองเง็งพรสวรรค์ แสดงงานอบรมชาติพันธุ์อันดามัน ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ที่มา : เพจ Facebook รองเง็งแม่จิวคณะพรสวรรค์ เกาะสีหะร่ ภูเก็ต, 10 มีนาคม 2565 ...	180
ภาพประกอบ 18 การแสดงรองเง็งในพิธีกรรมลอยเรือ ที่มา : ผู้วิจัย, 13 พฤษภาคม 2565	187
ภาพประกอบ 19 ประกาศกรมส่งเสริมวัฒนธรรม เรื่อง ประเพณีลอยเรืออุร้กลาไวย่ได้ขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2566 ที่มา : กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 8 มกราคม 2567.....	190
ภาพประกอบ 20 เรือปลาก้กของชาวเลอุร้กลาไวย่ที่เสร็จสมบูรณ์พร้อมเข้าประเพณีลอยเรือ ที่มา : ผู้วิจัย, 14 พฤษภาคม 2565.....	191
ภาพประกอบ 21 สัญลักษณ์และการสื่อความหมายของวัตถุประดิษฐ์ที่อยู่ในเรือ ที่มา : ผู้วิจัย, 14 พฤษภาคม 2565.....	201
ภาพประกอบ 22 ชาวอุร้กลาไวย่แห่เรือปลาก้กอบหมู่บ้านก่อนนำเรือไปลอยกลางทะเล ที่มา : ผู้วิจัย, 14 พฤษภาคม 2565.....	211
ภาพประกอบ 23 นายสมโชค ประมงกัจ หลานแม่จิว ประมงกัจ ผู้ได้รับการถ่ายทอดรองเง็ง ที่มา : เพจ Facebook รองเง็งแม่จิวคณะพรสวรรค์ เกาะสีหะร่ ภูเก็ต, 10 มีนาคม 2565.....	216
ภาพประกอบ 24 แม่จิว ประมงกัจ กับ นายสมโชค ประมงกัจ หลานผู้สืบทอดรองเง็ง ที่มา : เพจ Facebook รองเง็งแม่จิวคณะพรสวรรค์ เกาะสีหะร่ ภูเก็ต, 10 มีนาคม 2565	217
ภาพประกอบ 25 นางจิว ประมงกัจ ศิลปินน้กอนูร้กัษมรดกไทยดีเด่น และเป็นราชินีรองเง็งแห่งอันดามันในจังหวัดภูเก็ต ที่มา : เพจ Facebook รองเง็งแม่จิวคณะพรสวรรค์ เกาะสีหะร่ ภูเก็ต, 10 มีนาคม 2565	224
ภาพประกอบ 26 ครอบครัวแม่จิว ประมงกัจ ร้ารองเง็งทั้งครอบครัว (พ่อ แม่ พี่สาว และแม่จิว) ที่มา : เพจ Facebook รองเง็งแม่จิวคณะพรสวรรค์ เกาะสีหะร่ ภูเก็ต, 10 มีนาคม 2565	225
ภาพประกอบ 27 แม่จิวและชาวคณะร้ารองเง็ง ที่สถาบันทักษิณคดีศึกษา จังหวัดสงขลา ที่มา : หนังสือท้องถิ่นของเรา (จังหวัดภูเก็ต) โดย นางสาวฤดี ภูมิภูถาวร, 22 กันยายน 2534.....	225
ภาพประกอบ 28 นางจิว ประมงกัจ รับพระราชทานโล่และเข็มเกียรติคุณอนูร้กัษมรดกไทย จาก สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อ 17 กรกฎาคม 2535 ณ พระตำหนักสวน	

จิตรลดา กรุงเทพมหานคร ที่มา : เพจ Facebook ร่องเงืงแม่จิวคณะพรสวรรค เกาะสิเหร่ ภูเก็ต, 10 มีนาคม 2565..... 226

ภาพประกอบ 29 นางจิว ประมงกิจ รำรองเงืงหน้าพระพักตร์ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ที่มา : เพจ Facebook ร่องเงืงแม่จิวคณะพรสวรรค เกาะสิเหร่ ภูเก็ต, 10 มีนาคม 2565 227

ภาพประกอบ 30 สรุปลงาน และรางวัลแม่จิว ประมงกิจ ที่มา : ผู้วิจัย, 14 มีนาคม 2565 228

ภาพประกอบ 31 นางจิว ประมงกิจ ศิลปินนักร้องรักษัมรดกไทยดีเด่น และราชินีร่องเงืงแห่งอันดามัน ในจังหวัดภูเก็ต ถึงแก่กรรม เมื่อวันพุธที่ 22 ธันวาคม 2564 ที่มา : ผู้วิจัย, 22 ธันวาคม 2564 229

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เกียรติประวัติ ๓๕๕๕; ดาณูภา ๒๕๖๑; และถนอม พูนวงศ์ (๒๕๕๖) ได้ศึกษาพบว่า จังหวัดภูเก็ตเป็นเมืองประวัติศาสตร์มีอายุนับพันปีควบคู่กับเมืองสิบสองนักษัตรอื่นๆ ในภาคใต้ ภายใต้การปกครองของอาณาจักรตามพรลิงค์ และอาณาจักรนครศรีธรรมราชมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ในอดีตมีชื่อเสียงเกี่ยวกับการทำเหมืองแร่ดีบุก มีไข่มุกและอำพัน อันเป็นทรัพยากรธรรมชาติจากท้องทะเล มีไม้เนื้อแข็งรวมทั้งสิ้นและ น้ำมันยางใช้สำหรับต่อเรือและซ่อมแซมเรือ มีภูมิประเทศเป็นป่าเขาลำเนาไพรและหาดทรายที่สวยงาม ปัจจุบันเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวที่เลื่องลือไปทั่วโลก จังหวัดภูเก็ตได้ถูกพัฒนาให้เป็นเมืองสมัยใหม่ มีความเจริญรุ่งเรืองแบบก้าวกระโดดอย่างรวดเร็ว เป็นเมืองมีเสน่ห์ตามธรรมชาติชวนให้ท่องเที่ยวและชวนให้ศึกษา กลุ่มคนที่เดินทางจากตอนใต้ของอินเดียมาค้าขายในอดีตเรียกเมืองนี้ว่ามณีคราม ในบันทึกประวัติศาสตร์ในหลายๆ แห่งกล่าวว่าภูเก็ตเป็นที่รู้จักกันดีในหมู่นักเดินเรือที่ใช้เส้นทางระหว่างจีนกับอินเดีย โดยผ่านแหลมมลายู เกาะภูเก็ตเคยเป็นที่อยู่อาศัยของชุมชนโบราณยุคก่อนประวัติศาสตร์ ๒ พวก ซึ่งเป็นเผ่าเร่ร่อนทั้ง ๒ พวก พวกแรกชอบตั้งถิ่นฐานอยู่ในป่าบนพื้นที่สูง ยังชีพด้วยพืชผักผลไม้หัวเผือกหัวมัน พวกที่สองชอบตั้งถิ่นฐานอยู่ชายฝั่งทะเล ยังชีพด้วยการจับปลาหมึกเป็นอาหาร ชุมชนเหล่านี้มีการแลกเปลี่ยนของกินของใช้เอื้อเฟื้อกัน และกันชุมชนแรกเรียกพวกที่อาศัยอยู่ชายฝั่งทะเลว่าชาวเล และเรียกพวกที่อาศัยอยู่ในป่าบนพื้นที่สูงว่าชาวภูเก็จ หมายถึง ชาวบก

จังหวัดภูเก็ตตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันได้เรียกกันว่า แหลมตะโกลา มณีคราม จังซีลอน และภูเก็ต บางครั้งเรียกกันว่า สิลัน ถลาง และทุ่งคา รวมอยู่ด้วย เมืองภูเก็ตสมัยก่อนประวัติศาสตร์ นักโบราณคดี สันนิษฐานว่ามีชุมชน โบราณตั้งถิ่นฐานอยู่บนเกาะภูเก็ต ไม่เป็นการถาวร คือ อพยพเร่ร่อนวนเวียนอยู่บนเกาะตามลักษณะ พวกเก่าไปพวกใหม่มา คือ คนบนบก และคนฝั่งชายทะเล คนที่อาศัยอยู่บนบกเป็นชุมชนโบราณที่อาศัยอยู่ในป่าและบนเขา คนส่วนใหญ่เรียกว่าพวกเงาะมีความชำนาญในการเดินป่าและปีนเขาแคล่วคล่องว่องไวมาก อีกชุมชนเรียกกันว่า ซาไก เป็นคนละพวกกับพวกเงาะ มีรูปร่างหน้าตาคล้ายๆ กันกับพวกแรก คือ ผมหักหยอย ผิวดำ ริมปากหนา หน้าสั้นฟันขาว ตาพอง น่องเรียว วิ่งเร็ว รักอิสระ เมื่อถูกชุมชนที่พัฒนาเข้ายึดครองที่อยู่และถูกบังคับให้เป็นไพร่ จึงหลบหนีและถูกเรียกว่า ซาไก พวกที่ ๒ คือ อาศัยอยู่บนฝั่งชายทะเล เป็นชุมชนโบราณที่อาศัยอยู่ริมหาดชายทะเล ชุมชนเหล่านี้ชำนาญในการว่ายน้ำ ดำน้ำ มีเรือเป็นพาหนะ ชอบเร่ร่อนไปตามชายฝั่งทะเลอันดามัน จากเหนือสุดตั้งแต่อ่าวเบงกอลลงไปตลอดแหลมมลายู และพวกมอแกน

จากบทความดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของเขมิกา หวังสุข (2550) เรื่องพัฒนาการชาติพันธุ์อูรักลาไวย์ในจังหวัดภูเก็ตฝั่งทะเลอันดามัน และงานวิจัยของดาญัย จรุงทอง (2554) เรื่องประวัติศาสตร์ชุมชนอูรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล ระหว่างปี พ.ศ. 2493-2549 สรุปได้ว่าชาวเลเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่อาศัยเร่ร่อนอยู่ในทะเลอันดามันทางภาคใต้ฝั่งตะวันตกของไทย เป็นชนเผ่าพันธุ์อาศัยอยู่ตามเกาะต่างๆ แถบชายฝั่งด้านตะวันตกของคาบสมุทรภาคใต้ ในเขตจังหวัดระนอง ภูเก็ต กระบี่ ตรัง สตูล ไปจนถึงหมู่เกาะซึ่งอยู่ในอาณาเขตของประเทศมาเลเซียตามประวัติศาสตร์ความเป็นมาวิถีชีวิตความเป็นอยู่และการปรับตัวของชาวเลสมัยอดีต ก่อนปี พ.ศ. 2493 มีวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย แต่ปัจจุบัน วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของอูรักลาไวย์เริ่มเปลี่ยนแปลงไปด้วยปัจจัยต่างๆ คือ การเสียชีวิตของผู้เฒ่าในยุคนั้น การเข้ามาของพ่อค้าคนกลาง การขยายตัวของอำนาจรัฐ ปัจจัยต่างๆ ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของชาวอูรักลาไวย์ในยุคเปลี่ยนผ่าน การทำมาหากินในระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้า ความเปลี่ยนแปลงของสถานที่ตั้งบ้านเรือนในชุมชน และการนับถือศาสนาพุทธ เป็นต้น ต่อมานโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของคนในชุมชน ด้านการทำมาหากิน มีอาชีพใหม่ด้านการขับเรือหางยาว รับจ้างแรงงาน รับจ้างแม่บ้าน พนักงานในครัว พนักงานเสิร์ฟ และอาชีพค้าขาย การปรับตัวของวิถีชีวิตในทุกๆ ด้าน เช่น สถานที่ตั้งและลักษณะของบ้านเรือน ความสัมพันธ์ทางสังคมรวมทั้งวงจรกิจวี วัฒนธรรมพื้นฐาน และการแสดงออกทางความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม นับเป็นความเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของชุมชนที่สะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับ หรือคล้อยตามไปกับกระแสวัฒนธรรมใหม่ที่หลั่งไหลเข้ามา ชาวเลที่สืบเชื้อสายมาจากชุมชนโบราณยังคงปักหลักอยู่ตามชายฝั่งของเกาะภูเก็ต และบางพวกแยกไปอยู่ตามเกาะแก่งต่าง ๆ ตลอดตามแนวชายฝั่งทะเลอันดามันไปถึงปลายแหลมมลายู ชื่อเสียงของชุมชนชาวเลโดยเฉพาะที่เขาลัก อำเภอดำรง ปังงา จังหวัดพังงา โด่งดังขึ้นเป็นพลุดอกไม้เมื่อเกิดคลื่นยักษ์สึนามิ ในปี พ.ศ. 2547 เป็นกลุ่มชนที่รอดชีวิตจากมหันตภัยมากที่สุด เพราะมีประสบการณ์จากบรรพบุรุษได้สั่งสอนไว้ให้รู้จักสังเกตความผิดปกติของธรรมชาติในท้องทะเล จึงเอาตัวรอดจากมหันตภัยได้

ชนเผ่าพันธุ์ชาวเลใช้ชีวิตอยู่กันเป็นกลุ่ม ๆ โดดเดี่ยวตามหมู่เกาะต่าง ๆ ในทะเลสืบทอดกันมาแต่บรรพบุรุษ มักอาศัยอยู่ตามเพิงพักขนาดเล็กที่สร้างขึ้นเป็นลักษณะของที่พักชั่วคราวตามชายหาดของเกาะต่างๆ โดยพิจารณาเลือกจากความอุดมสมบูรณ์ของอาหารเป็นหลัก ชาวเลมีวิถีชีวิตอิสระหากินเร่ร่อนอยู่ในทะเลไม่มีการตั้งถิ่นฐานแน่นอนคล้ายพวกยิปซีเร่ร่อนในยุโรป ในอดีตจึงได้รับสมญาอีกอย่างหนึ่งว่ายิปซีทะเล ชาวอูรักลาไวย์ร่อนเร่อยู่ในทะเลอันดามัน อาศัยเรือเร่ร่อนในทะเลเช่นเดียวกับขวามอแกน แต่มีความแตกต่างของสังคมและวัฒนธรรม คือ กลุ่มชาติพันธุ์ที่เรียกตัวเองว่าลาไวย์ หรือ ชาวไทยใหม่ เป็นชาวเลที่มีพื้นที่ชีวิตสังคม เป็นกลุ่มชาวเลที่มีการธำรงชาติพันธุ์

(Ethnicity) ที่แสดงตัวตนความเป็นชาวอุรักลาไวย์ด้วยลักษณะการทางวัฒนธรรม (Cultural Traits) ในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะ รองเง็ง

วิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวเลอุรักลาไวย์อาศัยเรือเร่ร่อนหาเงินในทะเล มีถิ่นที่อยู่ไม่แน่นอน แต่จำกัดเฉพาะในน่านน้ำฝั่งทะเลตะวันตกของภาคใต้ของไทยเท่านั้น เร่ร่อนหากิน และพักอาศัยตามหมู่เกาะแถบทะเลอันดามันนับตั้งแต่ช่องแคบมะละกาขึ้นมา บริเวณหมู่เกาะอาดัง เกาะหลีเป๊ะ เกาะบุโหลน จังหวัดสตูล เกาะพีพี เกาะจำ เกาะลันตา จังหวัดกระบี่ เกาะสิเหร่ (แหลมตึกแก) หาดราไวย์ บ้านสะพาน จังหวัดภูเก็ต ลักษณะภูมิประเทศที่พักอาศัยเป็นที่กำบังลมในฤดูมรสุมและสภาพแวดล้อมบริเวณใกล้เคียงมีแหล่งน้ำจืดสำหรับบริโภค และชายฝั่งมีความอุดมสมบูรณ์ แหล่งที่พักชั่วคราวดังกล่าวส่วนใหญ่จะเป็นที่ที่เคยแวะพักเป็นประจำ และบางแหล่งเป็นที่ฝังศพ ในอดีตชาวเลอุรักลาไวย์ อาศัยเรือเป็นบ้านเกิด เรือนนอน สืบเผ่าพันธุ์ เป็นพาหนะ เครื่องมือหากิน และเป็นเรือนตายเรือของชาวเลอุรักลาไวย์เป็นเรือไม้ระกำ เรียกว่าปราฮู เกาะลันตา จังหวัดกระบี่ เป็นถิ่นฐานดั้งเดิมและเป็นเมืองหลวงของกลุ่มชาวเล เพราะเป็นดินแดนแห่งแรกที่พวกเขาตัดสินใจเปลี่ยนวิถีชีวิตจากการอาศัยเรือเร่ร่อนขึ้นตั้งถิ่นฐานทำมาหากินในประเทศไทย อีกทั้งในอดีตเกาะลันตาเคยเป็นแหล่งชุมชนชาวเลที่ใหญ่ที่สุดก่อนจะแยกย้ายครอบครัวไปอยู่ตามหมู่เกาะอื่นๆ แม้วัฒนธรรมของชาวเลมอเกินปูเลา ชาวเลมอเกินตามับ และ ชาวเลอุรักลาไวย์ จะแตกต่างกัน แต่ด้วยเหตุที่พวกเขามีวิถีชีวิตคล้ายคลึงกันอาศัยเรือเร่ร่อนทำมาหากินในน่านน้ำเดียวกัน เมื่อพบปะพูดคุยถูกใจกันก็จะแต่งงานอยู่กินกัน ดังจะเห็นว่าบริเวณหาดราไวย์ จังหวัดภูเก็ต มีประชากรชาวเลมอเกินปูเลา มอเกินตามับ และอุรักลาไวย์ ตั้งถิ่นฐานอยู่ด้วยกันและแต่งงานข้ามกลุ่มผสมผสาน นอกจากนี้ยังมีการแต่งงานข้ามกลุ่มระหว่างชาวเลกับชาวไทยมุสลิม ชาวไทยเชื้อสายจีน ชาวไทยพุทธ ชาวอีสาน ชาวเขมร รวมทั้งกับชาวต่างชาติ ในเรื่องภาษาของชาวเล พบว่าชาวเลมอเกินปูเลาและมอเกิน ตามับไม่มีภาษาเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร ใช้ภาษามอเกินเป็นภาษาพูด ซึ่งจัดอยู่ในตระกูลภาษาออสโตรเนเซียนเช่นเดียวกัน แต่มีความแตกต่างกัน โดยมีภาษามอเกินปูเลาเป็นภาษากลางสำหรับ สื่อสารกับชาวเลมอเกินตามับ และมอเกินปูเลาในเขตประเทศเมียนมาร์ได้ ส่วนภาษามอเกินตามับเป็นภาษาถิ่น

แนวทางในการส่งเสริมความมั่นคงในการอยู่อาศัยของชาวอุรักลาไวย์ ควรมีการยึดหลักสิทธิชุมชน ซึ่งต้องเปิดโอกาสให้ชาวอุรักลาไวย์มีอำนาจในการจัดการทรัพยากรได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากชาวอุรักลาไวย์มีวิถีการดำรงชีวิตที่อยู่ร่วมกับฐานทรัพยากร สามารถหากินและดูแลทรัพยากรในฐานะของเจ้าของฐานทรัพยากร ที่มีภูมิปัญญาที่ปรากฏออกมาในรูปแบบของความเชื่อ พิธีกรรมต่างๆ และมีการติดต่อกันระหว่างกลุ่มเดียวกันทั้งในรูปแบบการพึ่งพาอาศัย การหากินในบริเวณใกล้เคียงกันและการร่วมสืบทอดภูมิปัญญาเหล่านั้นให้คงอยู่ เพื่อความสงบสุขในการอยู่อาศัยที่ทุกคนสามารถเข้าถึงฐานทรัพยากรที่มีความอุดมสมบูรณ์ และในการดำเนินงานพัฒนา จะต้องได้รับความร่วมมือทั้งจากชาวอุรักลาไวย์ หน่วยงานรัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชน ที่จะต้องทำงานแบบประสาน

ความร่วมมือกัน โดยเฉพาะการจัดตั้งเป็นพื้นที่เขตวัฒนธรรมพิเศษ เพื่อส่งผลให้ชาวอุรูกลาไว้อย่างสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยการมีเอกลักษณ์ วัฒนธรรมที่มีความพิเศษและโดดเด่นท่ามกลางความเจริญ และความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมเศรษฐกิจในปัจจุบัน และเป็นการพัฒนาที่ส่งเสริมให้ชาวอุรูกลาไว้อาศัยเคลื่อนด้วยตัวเอง และไม่เป็นการทำลายวิถีวัฒนธรรมเดิม

นฤมล ชุนวีช่วย และมานะ ชุนวีช่วย (2553) และ เมธิรา ไกรนที (2557) ได้กล่าวถึงชีวิตและวัฒนธรรมชาวเลอุรูกลาไว้อย่างละเอียดตามัน สรุปได้ว่า ชาวเลอุรูกลาไว้อยู่บนเกาะลันตาและเกาะหลีเป๊ะ มีบรรพบุรุษร่วมกัน และเป็นเครือญาติกัน มีการไปมาหาสู่ในช่วงประกอบพิธีกรรมลอยเรือ วิถีชุมชนของชาวเลทั้งสองกลุ่มมีลักษณะที่เรียบง่าย ทั้งการดำรงชีวิตประจำวัน ที่อยู่อาศัย และการแต่งกาย อาศัยฐานทรัพยากรธรรมชาติท้องถิ่นเป็นหลัก การทำประมงถือเป็นอาชีพที่ยึดถือมานาน และชาวเลยังคงยึดมั่นในความเชื่อและประเพณีที่สืบทอดกันมา พิธีกรรมที่สำคัญ คือ พิธีลอยเรือ พิธีแต่งงาน และพิธีแก้บน รวมทั้งมีการละเล่นต่าง ๆ เช่น การแสดงรำมะนาและร้องเงี้ยว ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในพื้นที่ทั้งเกาะลันตาและเกาะหลีเป๊ะ ไม่ว่าจะเป็นการรับวัฒนธรรมภายนอก การเข้ามาของประมงเชิงพาณิชย์และธุรกิจการท่องเที่ยว ส่งผลให้สภาพของทั้งสองเกาะกลายเป็นเมืองท่องเที่ยว ปัจจัยสำคัญเหล่านี้จึงมีผลให้ชีวิตและวัฒนธรรมชาวเลต้องปรับเปลี่ยนไป โดยเฉพาะการปรับตัวของชาวเลอุรูกลาไว้อยู่บนเกาะลันตา มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก ภาษาอุรูกลาไว้อาจเดิมที่เป็นภาษาหลักของชาวเล ถูกกลืนโดยเด็กชาวเลรุ่นใหม่หันมาใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ และภาษาไทยกลางมากขึ้น มีอาชีพที่หลากหลายเกี่ยวกับการบริการท่องเที่ยว ชาวเลมีค่านิยมทางวัตถุมงคลมากขึ้น ทำให้ค่านิยมและความเชื่อดั้งเดิมที่เคยยึดถือปฏิบัติในอดีตลดน้อยลงไป การครอบครองกรรมสิทธิ์ที่ดินถูกยึดครองและเปลี่ยนเป็นของนายทุนมากขึ้น เพราะความเสียเปรียบทั้งการศึกษา และอำนาจต่อรองทำให้ชาวเลต้องหาที่ดินผืนใหม่ และจำเป็นต้องใช้ชีวิตที่ห่างทะเลและแตกต่างไปจากเดิม แต่สำหรับชาวเลเกาะหลีเป๊ะ ยังเป็นชนกลุ่มใหญ่ และมีบทบาทในธุรกิจท่องเที่ยว ทั้งนี้เพราะผู้นำ ท้องถิ่นมีเชื้อสายชาวเล และมีการรวมกลุ่มกันเฉพาะ ทำให้มีอำนาจในการต่อรองกับธุรกิจการท่องเที่ยวมากขึ้น ส่วนการปรับตัวหลังเหตุการณ์สึนามิ โดยเฉพาะชาวเลบ้านสังกาอู๋และบ้านหัวแหลม มีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาให้ความช่วยเหลือด้านการก่อสร้างบ้านเรือน ซ่อมเรือ และเงินสนับสนุน และมีบางหน่วยงานที่เข้ามาช่วยเหลือด้านอาชีพ และการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมในสังคมไทยให้กับกลุ่มชาวเล

พิธีลอยเรือ เป็นประเพณีที่สำคัญของอุรูกลาไว้อาศัย จัดขึ้นปีละ 2 ครั้ง คือ วันขึ้น 14 ค่ำ และ 15 ค่ำ เดือน 6 และเดือน 11 ของทุกปี มีการเตรียมเครื่องเซ่นไหว้ มีโต๊ะหม้อเป็นผู้ประกอบพิธี และที่ขาดไม่ได้ คือ กายานเผาในกะลามะพร้าวแล้วส่งให้ผู้มาร่วมพิธีเวียนขวารอบศาล 3 รอบ และเวียนซ้าย 2 รอบ วันขึ้น 14 ค่ำ มีพิธีต่อเรือปลาจึก (ราจิง) และฉลองเรือปลาจึก โดยแบกเรือลอยขึ้นบนเรือหางยาวปล่อยในทะเลลึก ถ้าเดือน 6 ลอยไปทางทิศตะวันออก ถ้าเดือน 11 ลอยไป

ทางทิศตะวันตก หากเรือหางยาวที่ไปส่งลอยยังไม่กลับมายังสถานพิธีจะไม่มีการกลับบ้านก่อนและยังร่วมร้องเพลงที่ชายหาดจนกว่าเรือหางยาวจะกลับมา แต่ส่วนใหญ่ก็ยังร้องเพลง และมีการเดินรำ ร่องเงงเดินเข้าจังหวะรำมะนา สลับไปสลับมาระหว่างไม้ กั้นผี มีการกินเหล้า ร้องเพลงตลอดทั้งคืน เมื่อเสร็จงานจะมีคนนำไปปักที่หน้าหาด ซึ่งตรงกับ บุญยงค์ เกศเทศ (2562) ได้กล่าวไว้ว่า ชาวเลยยังยึดมั่นประเพณีลอยเรือโดยมีการจัดที่เกาะจำ เกาะพิพิ เกาะอาดัง เกาะภูเก็ด ชาวเลยจะเดินทางมายังบ้านหัวแหลมกลาง ซึ่งเป็นสถานที่จัดพิธีลอยเรือ สมาชิกผู้ชายจะช่วยกันซ่อมแซมเรือแพกชั่วคราวตลอดพิธี และจัดเตรียมสถานที่เครื่องดนตรี วัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้ในงาน ผู้หญิงจะทำขนมและเครื่องเช่น สรวงสังเวย เพื่อนำไปเซ่นไหว้ที่ศาลบรรพชน โຕະการาหมาต (โຕະวานเตะห์) คือ บุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับอัลกุรอาน ในตอนเย็นวันขึ้น 14 ค่ำ กระบวนการของพิธีกรรม สมาชิกผู้ชายต้องลงเรือไปตัดไม้ มีขบวนเรือแห่ออกไปรับไม้หน้าอ่าว เพื่อนำมาแห่เวียนรอบศาลบรรพชน ถึงตอนบ่าย กลุ่มช่างเริ่มลงมือต่อเรือ และเสร็จสิ้นในตอนเย็น หลังจากนั้นต้องจัดขบวนแห่ไปเวียนรอบศาลอีกครั้งจึงนำไปวางในสถานที่ที่จัดเตรียมไว้ ในช่วงกลางคืนจึงมีพิธีฉลองเรือ ดำเนินไปอย่างสนุกสนาน มีทั้งรำวงบนเวที การร้องเพลงรำมะนาไปรอบเรือปลากั้ง การประกอบพิธีกรรมเพื่อติดต่อกับวิญญาณบรรพชนของโຕະหมอ จนกระทั่งน้ำทะเลขึ้นสูงสุด บริเวณริมหาดประมาณเที่ยงคืนก็จะมีพิธี พิธีสาดน้ำจากนั้นก็ร้องรำทำเพลงต่อจนรุ่งอรุณ จึงทำพิธีนำเรือไปลอย ในเวลาตอนเช้าของวันขึ้น 15 ค่ำ หลังการลอยเรือแล้ว ต่างแยกย้ายกันพักผ่อนจนถึงเวลาบ่าย ผู้ชายมีหน้าที่หาไม้ ตัดไม้ และใบกระท่อม มาทำไม้กั้นผีปักไว้บนลานพิธี ในตำแหน่งที่วางเรือ จำนวน 7 ต้น ผู้หญิงช่วยฝึกใบกระท่อม ช่วงกลางคืนของอีกวัน

พิธีลอยเรือในคืนที่ 2 มีการรำวงบนเวที มีการเดินรำขับเพลงรำมะนาไปรอบไม้กั้นผี มีพิธีกรรมของโຕະหมอ มีพิธีสาดน้ำเที่ยงคืน การร้องรำ ต้มกินดำเนินไปจนถึงรุ่งอรุณของวันแรม 1 ค่ำ จนถึงตอนเช้ามีพิธีทำน้ำมนต์ ตรวจสอบโชคชะตา และสะเดาะเคราะห์ ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้าย ที่สำคัญยังมีการใช้สัญลักษณ์ หมายเลข 7 ในพิธีลอยเรือ เป็นต้นว่า โຕະหมอ ต้องประกอบพิธีกรรมที่สำคัญ 7 ครั้ง เครื่องเซ่นไหว้ศาลบรรพชน ใช้แบ่งดิบ 7 สี ข้าวสุก 7 สี พิธีต่อเรือปลากั้งเดิมใช้ช่าง 7 คน ตัวเรือปลากั้งยาว 7 ศอก ภายในเรือมีกรรเชียง 7 คู่ กงเรือ 7 อัน ลูกเรือ 7 คน พิธีปักไม้กั้นผี ใช้ไม้กั้นผี 7 ต้น ยาวต้นละ 7 ศอก เมื่อทำพิธีแล้ว นำไปปัก 7 ทิศ วงรำมะนาต้องเปิดวงด้วยเพลงดั้งเดิมของบรรพชน 7 เพลง บทเพลงรำมะนาในพิธีลอยเรือกล่าวถึง ค่านิยมในการไว้เกลื่อน 7 ดอก มีพิธีแก้บน ด้วยการสร้างบ้านจำลอง 7 ชั้น ผ้าที่โຕະหมอทำพิธีผูกแขนให้สมาชิกในชุมชน เพื่อป้องกันภัยอันตรายก็ต้องผูกไว้จนครบ 7 วัน จึงปลดออกได้ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังนิยมใช้ผ้า 7 สี ผูกหัวเรือในพิธีเซ่นไหว้เรือ เพื่อเป็นสิริมงคลก่อนนำเรือออกทะเล บ้านหัวแหลมสุด มีบ่อน้ำ 7 บ่อ พิธีแก้บนด้วยรำมะนา ต้องร้องขับด้วย เพลงดั้งเดิมของบรรพบุรุษ 7 เพลง ผู้ชายชาวเลอุรักลาไว้วัย นิยมไว้เกลื่อนตามร่างกาย 7 ดอก ในอดีตมีการแก้บนด้วยการสร้างบ้านจำลอง 7 ชั้น ร่องเงงและพิธีลอยเรือ

ดังกล่าวจึงถือเป็นตัวบทที่แสดงให้เห็นอัตลักษณ์วัฒนธรรม (Cultural Identity) รวมทั้งลักษณะการสำนึกหรือการอ้างชาติพันธุ์ (Ethnicity) ที่บ่งบอกว่า ชาวอุรักลาไวย์ เป็นชนเผ่าแห่งท้องทะเล

ร้องเงิง เป็นมรดกวัฒนธรรมไทย-มลายู เป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านในกลุ่มชาติพันธุ์มลายู ที่สื่อถึงการเกี่ยวพาราสีระหว่างหนุ่มสาว นิยมแพร่หลายในภาคใต้ของประเทศไทย และในประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ และอินโดนีเซีย ถือเป็นวัฒนธรรมร่วมทางด้านการแสดงพื้นบ้านในภาคพื้นคาบสมุทรมลายูที่นิยมแพร่หลายจนถึงปัจจุบัน โดยแต่ละพื้นที่มีรูปแบบการแสดงที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ ซึ่งขึ้นอยู่กับบริบท ค่านิยม และสภาพแวดล้อมของพื้นที่นั้นๆ ในอดีตร้องเงิงเป็นสื่อพื้นบ้าน เพื่อให้กลุ่มคนหลากหลายเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ได้ร่วมปฏิสัมพันธ์ จึงสะท้อนสู่รูปแบบการแสดงที่มีกลิ่นอายของความหลากหลายทางชาติพันธุ์ เช่น เครื่องดนตรี ท่วงทำนอง เพลง การแต่งกาย ท่วงท่าการแสดง และวรรณกรรม ซึ่งในอดีตการเล่นร้องเงิงมีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ นักดนตรี นักแสดง และผู้ขับกลอน ซึ่งเป็นบทกวีมลายูโบราณ ที่บอกเล่าถึงวิถีชีวิต ธรรมชาติ และความรัก เป็นบทกลอนที่หนุ่มสาวใช้ร้องโต้ตอบกัน พร้อมการบรรเลงดนตรี และการเต้น ร้องเงิง ซึ่งผู้ชมสามารถที่จะเข้าร่วมร้อง ร่วมรำรำด้วยได้ (อภิชาติ ศักยพะชา, 2561)

อภิชาติ ศักยพะชา (2561) ได้ศึกษารูปแบบการแสดงร้องเงิงในประเทศไทย แบ่งได้ 3 ประเภท คือ ร้องเงิงราชสำนัก ร้องเงิงชาวเล และร้องเงิงต้นหยง 1) ร้องเงิงราชสำนัก แสดงในชายแดนภาคใต้บรรเลงดนตรีประกอบการแสดง ไม่มีการขับร้อง แต่จะมีความหลากหลายเรื่องเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดง 2) ร้องเงิงชาวเล แสดงในกลุ่มชาวเลอุรักลาไวย์ในแถบทะเลอันดามัน โดยเฉพาะพื้นที่เกาะลันตา จังหวัดกระบี่ และเกาะสิเหร่ จังหวัดภูเก็ต เป็นการแสดงที่รักษาขนบธรรมเนียมแบบดั้งเดิม คือ มีการร้องโดยใช้บทป็นุดนภาษามลายู การเต้นรำ และการบรรเลงดนตรี 3) ร้องเงิงต้นหยง แสดงในกลุ่มชาวไทยมุสลิมในทะเลอันดามัน ตั้งแต่จังหวัดระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง และสตูล แสดงคล้ายกับร้องเงิงชาวเล แต่ปรับเปลี่ยนเรื่องภาษาการขับร้อง จากภาษามลายูเป็นภาษาถิ่นใต้ การแสดงร้องเงิงในอดีตโดยเฉพาะในราชสำนักจะใช้สำหรับต้อนรับแขก แสดงในงานมงคล งานแต่งงาน และงานรื่นเริง และในระดับชาวบ้านนั้นร้องเงิง คือ การเล่นพื้นบ้านที่สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนหลากหลายชาติพันธุ์ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คณะมะโย่ง ได้นำร้องเงิงมาใช้แสดงเพื่อสร้างความบันเทิง และความสนุกสนาน เป็นการเพิ่มรายได้ให้กับคณะ ในช่วง 40 ปีที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันการแสดงร้องเงิงมีการเปลี่ยนจากการละเล่นเป็นการแสดงพื้นบ้านที่สอดรับ และสนับสนุนกับนโยบายของภาครัฐในการอนุรักษ์ ส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้งได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร ตลอดจนพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ให้มีจัดแสดงถวายหน้าพระที่นั่งและหน้าพระพักตร์เมื่อคราวเสด็จทรงงานในพื้นที่ภาคใต้

สรุปได้ว่า ร่องเงืงจัดเป็นศิลปะการแสดงของชาวเล หรือชาวไทยใหม่ ที่ปรากฏอยู่ในพิธีลอยเรือของจังหวัดภูเก็ต ในบริบทสังคมวัฒนธรรมที่โดดเด่น บ่งบอกความเป็นตัวตน (Self) ของชาวเลได้เป็นอย่างดี และมีความสัมพันธ์กับสังคมวัฒนธรรมชาวอุรักลาไวย์ ทั้งในมิติของความเชื่อ ความรื่นเริง และกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตและสังคม แต่ในมิติของการอ้างชาติพันธุ์ ร่องเงืงได้ถูกแสดงในพิธีลอยเรือ ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่สำคัญยิ่งที่สุดของชาวเล สะท้อนสำนึกชาติพันธุ์ความเป็นชนเผ่าแห่งท้องทะเลอย่างแท้จริง การทำพิธีลอยเรือในจังหวัดภูเก็ต มี 3 ชุมชน คือ บ้านแหลมตึกแกหาดราไวย์ และบ้านสะปำ กับประวัติศาสตร์การอพยพของชาวเลเข้ามาในจังหวัดภูเก็ต ชาวเลจะมาชุมนุมกันที่ชายหาด เพื่อทำพิธีลอยเรือ อันถือว่าเป็นการสะเดาะเคราะห์ ปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายให้ออกไปจากชุมชน รวมทั้งส่งสิ่งของไปให้บรรพชนผู้ล่วงลับไปแล้ว และดลบันดาลสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในท้องทะเลช่วยคุ้มครองให้อยู่รอดตลอดฤดูมรสุม ร่องเงืงดังกล่าวถือเป็นกลไกในการอ้างชาติพันธุ์ และตัวตนของชาวเลที่สามารถต่อรองสานสร้างความสัมพันธ์ รายได้ และการเป็นคนไทยใหม่ของชาวเลอุรักลาไวย์ในจังหวัดภูเก็ตให้กลายเป็นศิลปะการแสดงสำคัญในงานประเพณีประจำของจังหวัดภูเก็ต นอกจากนี้กรมส่งเสริมวัฒนธรรมได้นำประเพณีลอยเรืออุรักลาไวย์ขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ.2566 ประเภทรายการตัวแทนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอีกด้วย ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าภูมิใจให้กับชาวเลอุรักลาไวย์ และได้ถูกเชื่อมโยงกลายเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นและตัวบ่งชี้สำคัญทางการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ตในปัจจุบัน

จะเห็นได้ว่า การแสดงร่องเงืงเป็นวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นที่อยู่ในมิติวัฒนธรรม ซึ่งเป็นตัวตนของชาวเลกลุ่มอุรักลาไวย์ และตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2500 รัฐบาลไทยได้รับรอง “ชาวอุรักลาไวย์” ให้เป็นคนไทยกลุ่มใหม่ ชาวเลกลุ่มอุรักลาไวย์ จึงใช้ในการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ (Negotiating Identity) โดยนำมาเชื่อมโยงกับบริบทใหม่ในรูปแบบและสถานการณ์ต่างๆ ที่อยู่นอกชุมชนอุรักลาไวย์ กล่าวคือ การแสดงร่องเงืงเข้ามามีบทบาทส่งเสริมการศึกษาของรัฐทุกระดับ โดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษา ถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญในการสืบต่อวัฒนธรรม เพราะมีหน้าที่หลักคือการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม ซึ่งมีบทบาทต่อสังคมและวัฒนธรรมในภาคใต้ที่สะท้อนถึงการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างชนชาติภาคใต้ตอนล่าง มีส่วนช่วยส่งเสริมความเข้าใจระหว่างประชาชนซึ่งต่างวัฒนธรรมให้มีความสัมพันธ์กัน ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้กับประชาชนมาเลเซีย ส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดภาคใต้ เป็นศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นจัดแสดงต้อนรับนักท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์สวยงาม และความไพเราะของดนตรี สนับสนุนนโยบายของรัฐ ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น สร้างความเข้าใจระหว่างไทยพุทธกับไทยมุสลิมที่แตกต่างกันของประชาชนรัฐ เป็นเครื่องมือช่วยเสริมสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นในกลุ่มคนไทยที่ต่างศาสนา ลดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มวัฒนธรรมที่เป็นพื้นฐาน และเป็นสื่อในการเสริมสร้างความ

สามัคคี เป็นปีกแผ่นของประชาชน รัฐจึงสามารถนำการแสดงrongเง้งเป็นสื่อในการสนับสนุนนโยบายของรัฐในการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น

จากภูมิหลังดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นปัญหา และความสำคัญของชาวอุรุกรลาไวย์ จากข่าวโพสต์ทูเดย์ (2560) ที่เป็นปัญหาหนักของชาวเลในเรื่องของสิทธิที่อยู่อาศัย ในกรณีชาวเลราไวย์ ได้ถูกเจ้าของโฉนดที่ดินที่ออกทับที่อยู่อาศัยของชาวเลทำการฟ้องขับไล่ ซึ่งปัจจุบันมีประชากรชาวเลประมาณ 2,067 ครัวเรือน เนื้อที่ประมาณ 19 ไร่ และอาศัยกันอย่างหนาแน่น โดยชาวเลอ้างว่าได้อยู่อาศัยและทำมาหากินในพื้นที่พิพาทต่อเนื่องมากกว่า 7 ชั่วอายุคน มีการตั้งบ้านเรือน มีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง แต่ด้วยไม่รู้กฎหมาย จึงถูกบุคคลภายนอกที่เข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่ภายหลังแจ้งการครอบครอง ทำประโยชน์และออกเอกสารสิทธิที่ดิน แล้วนำเอกสารสิทธิดังกล่าวมาฟ้องขับไล่ ในเบื้องต้นศาลชั้นต้นได้มีคำพิพากษาให้ราษฎรชาวเลราไวย์ออกจากพื้นที่แล้ว 9 ราย และมีคดีอยู่ระหว่างการอุทธรณ์คำพิพากษา ชาวเล จึงโดนฟ้องในคดีแพ่งฟ้องละเมิดขับไล่กรณีพิพาทกันเรื่องที่ดินซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยระหว่างชาวเลราไวย์ จำนวน 4 คดี ที่เป็นโฉนดแปลงเดียวกัน ซึ่งศาลจังหวัดภูเก็ตเคยพิพากษาก่อนหน้านี้ว่า เป็นการออกโฉนดที่ดินโดยมิชอบศาลจังหวัดภูเก็ตพิจารณาเห็นว่าชาวเลราไวย์เป็นผู้อยู่ในพื้นที่พิพาทก่อนที่มีการยื่นคำขอออกโฉนด และไม่มีภาระจำยอมได้มีชาวเลราไวย์ อาศัยอยู่ก่อนแล้ว และเจ้าพนักงานที่ดินไม่ทำการสอบสวนสิทธิของชาวเลราไวย์ว่าจะคัดค้านการออกโฉนดที่ดิน และมีพยานหลักฐานภาพถ่ายทางอากาศในอดีตยืนยันว่าชาวเลราไวย์อาศัยอยู่ในพื้นที่พิพาทมาก่อนการแจ้งส.ค.1 และการออกโฉนดที่ดิน สอดรับกับภาพยนตร์

การเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรชาวเลราไวย์ เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2502 ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีการบันทึกภาพโดยสำนักพระราชวังปรากฏภาพชาวเลราไวย์มาเฝ้ารับเสด็จจำนวนมาก มีชาวเลราไวย์อยู่ในพื้นที่พิพาทในลักษณะหมู่บ้าน สิ่งที่สำคัญคือ ต้นมะพร้าวในภาพการเสด็จฯ ที่มีอายุไม่น้อยกว่า 30 ปี ส่วนใหญ่มีอายุประมาณ 45 ปี ซึ่งขัดแย้งกับที่นายทัน มุกดี กล่าวอ้างในสารบบที่ดิน เมื่อปี 2508 ว่าเป็นผู้ปลูกมะพร้าวมาประมาณ 10 ปี อีกทั้งทะเบียนนักเรียนในโรงเรียนวัดสว่างอารมณ์เป็นหลักฐานยืนยันว่ามีชาวเลเข้ามาศึกษาในโรงเรียนดังกล่าวประมาณ 30 คน ก่อนปี 2498 หรือปีที่มีการแจ้งส.ค.1 แสดงให้เห็นว่ามีชาวเลราไวย์ไม่น้อยกว่า 90 คนอยู่ในพื้นที่พิพาท คือ เด็กนักเรียน 30 คน รวมทั้งพ่อ และแม่ของเด็กนักเรียนดังกล่าวประกอบพยานเจ้าหน้าที่ ซึ่งได้รวบรวมพยานหลักฐานดังกล่าว ถือว่า เป็นพยานคนกลางที่มีน้ำหนักมั่นคงและเชื่อถือได้และยืนยันได้ว่าชาวเลราไวย์ คือ ผู้ที่อยู่อาศัยและมีสิทธิในที่ดินมาก่อนนายทัน มุกดี และการออกเอกสารสิทธิที่ดินจึงเป็นการออกโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย จึงพิพากษายกฟ้องชาวเลราไวย์ หลังการอ่านคำพิพากษา ศาลได้พิจารณาแล้วเห็นว่ามีข้อพิรุทธหลายด้านในโฉนดที่ดิน การไต่สวนจากในหลวง รัชกาลที่ 9 เสด็จเมื่อ 2502 ซึ่งผู้ถือโฉนดบอกว่าปลูกมะพร้าวทำกินประมาณ 10 ปี ขัดแย้งกับเอกสารของผู้เชี่ยวชาญพิสูจน์ภาพถ่ายทางอากาศ ได้ระบุว่า มะพร้าว

ดังกล่าว มีอายุมากกว่า 30 ปี พบพิรุณ หลายอย่าง พบว่า ชาวเลเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินมาก่อนโหนดดังกล่าว พร้อมมีพยานหลักฐานต่างๆ ที่หน่วยงานยุติธรรม และดีเอสไอ เข้ามาช่วยเหลือในการสืบหาพยานหลักฐานต่างๆ เพื่อนำไปต่อสู้ในคดี จนศาลมองเห็นว่าวิถีชีวิต และชาติพันธุ์ของชาวเลมีประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมายาวนาน และหลักฐานชัดเจนจึงตัดสินยกฟ้องในคดีดังกล่าว

ชาวอุรักลาไวย์มีพื้นที่ทำมาหากินและที่อยู่อาศัยจำกัดลง มีการเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้ชาวอุรักลาไวย์ต้องเปลี่ยนจากวิถีชีวิตแบบกึ่งเร่ร่อนในอดีต และท้ายสุดแล้วชาวอุรักลาไวย์ได้เลือกบางพื้นที่เพื่ออยู่อาศัยอย่างกึ่งถาวรหรืออยู่อย่างถาวรมากขึ้นในปัจจุบัน ชุมชนอุรักลาไวย์ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่อย่างถาวรในจังหวัดภูเก็ต ล้วนเป็นชุมชนที่เผชิญกับปัญหาเรื่องสิทธิพื้นฐาน และปัญหาความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย อันมีสาเหตุมาจากกระบวนการพัฒนา ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกที่เน้นนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลัก การส่งเสริมการท่องเที่ยว การพัฒนาระบบกรรมสิทธิ์ที่ดินที่รับรองโดยใช้หลักฐานเอกสาร และปัจจัยภายในที่เกิดจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร และความจำกัดของพื้นที่ ปัญหาความยากจนและหนี้สิน ความเกรงกลัวบุคคลภายนอกและการขาดการรวมตัวกันเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน ส่งผลให้ชาวอุรักลาไวย์ต้องมีการเคลื่อนไหวเรียกร้องด้านที่อยู่อาศัยและการทำมาหากิน

แนวทางในการส่งเสริมความมั่นคงในการอยู่อาศัยของชาวอุรักลาไวย์ ควรมีการยึดหลักสิทธิชุมชน ซึ่งต้องเปิดโอกาสให้ชาวอุรักลาไวย์มีอำนาจในการจัดการทรัพยากรได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากชาวอุรักลาไวย์มีวิถีการดำรงชีวิตที่อยู่ร่วมกับฐานทรัพยากร สามารถหากินและดูแลทรัพยากรในฐานะของเจ้าของฐานทรัพยากร ที่มีภูมิปัญญาที่ปรากฏออกมาในรูปแบบของความเชื่อ พิธีกรรมต่างๆ และการครอบครองกรรมสิทธิ์ในที่ดินถูกยึดครองและเปลี่ยนเป็นของนายทุนมากขึ้น เพราะความเสียเปรียบทั้งการศึกษา และอำนาจต่อรอง ทำให้ชาวเลต้องหาที่ดินผืนใหม่ และจำเป็นต้องใช้ชีวิตที่ห่างทะเลและแตกต่างไปจากเดิม ชาวเลในทะเลไทยต่างมีปัญหาร่วมกันกับกลุ่มชาติพันธุ์ชายขอบอีกหลายกลุ่ม จนทำให้ขาดความมั่นใจและภูมิใจในวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน เมื่อการสืบทอดความรู้พื้นบ้านนั้นถูกกีดกัน ไปพร้อมกับสิทธิในการใช้และอาศัยทรัพยากรธรรมชาติแล้ว กลุ่มชาติพันธุ์นี้จึงเหมือนคนนอกที่ได้รับการดูแลจากบุคคลที่ไม่เข้าใจในวิถีวัฒนธรรมแบบชาวเล ด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่มีการยอมรับมากขึ้นนั้นเรื่อง พหุวัฒนธรรม จึงทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ได้รับการดูแลและให้ความสำคัญจนมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นต้นเหตุให้เกิดปัญหาต่างๆ ที่ขาดแคลนด้านสาธารณสุข โภค ชาติพันธุ์ที่สาธารณะและพื้นที่สีเขียวของชุมชน การขยายตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ได้ทำให้หลายแห่งปลูกบ้านเรือนอย่างไร้ทิศทางแออัดมากขึ้น ซึ่งเป็นอุปสรรคการลงทุนของกลุ่มนายทุนที่เอาประโยชน์

จากปัญหาดังกล่าวสอดคล้องกับบทความ เรื่อง ปัญหาชาวเลสิทธิที่จะอยู่อาศัยกับความไม่เข้าใจจากสังคมของสำนักข่าวอิศรา (2559) และนฤมล อรุโณทัย (2557) นักวิชาการ สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ซึ่งทำงานวิจัย และศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลมานาน ได้กล่าวว่า ปัญหาของชาวเลที่เกิดขึ้นมาหลายปีเกิดจากวิธีการคิดรูปแบบเกี่ยวกับการให้ความหมายของชีวิต ชุมชน และสังคมการให้ความหมายของการพัฒนา ความเข้าใจเชิงลึกถึงความสัมพันธ์และการอยู่ร่วมกัน การปะทะกันของนายทุนกับชาวเลที่หาดราไวย์ จังหวัดภูเก็ต ถูกแชร์ไปทั่วอินเทอร์เน็ตและกลายเป็นข่าวใหญ่รอบสัปดาห์ ทำให้สภาพปัญหาของชาวเลดูเหมือนจะไม่ได้ได้รับความสนใจในกระแสหลักของสังคม โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องแนวคิดของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลที่มีต่อถิ่นที่อยู่อาศัยและแหล่งทำมาหากินที่สืบทอดกันมาหลายร้อยปี ก่อนที่คำว่าการท่องเที่ยวจะเกิดขึ้น สาเหตุที่ทำให้ชาวเลไม่มีเอกสารสิทธิ์หรือกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ทั้งๆ ที่เป็นผู้อาศัยและทำมาหากินในบริเวณนี้มาก่อน เนื่องจากระบบคิดเรื่องการติดอยู่กับที่ และความเป็นเจ้าของ การไม่ยึดติดและครอบครองกรรมสิทธิ์ที่ดินใดๆ เพราะระบบคิดของชาวเลเรื่องของทรัพยากร ไม่ว่าจะทะเล ชายหาด ป่าไม้ รวมทั้งสัตว์น้ำในทะเลไม่มีใครเป็นเจ้าของทุกคนสามารถจะเข้าถึงทรัพยากรเหล่านั้นอย่างเท่าเทียม และอคติทางชาติพันธุ์ Ethnocentrism

ในสมัยก่อน คนนอกมักจะมีอคติกับ ชาวเล และชาวเลมักจะถูกมองคนแปลกหน้า โดยเฉพาะผู้ที่เป็นเจ้าของที่รัฐ จึงไม่ได้รับความสนใจจากคนภายนอกและหน่วยรัฐ ไม่มีผู้ใดเข้ามาช่วยสนับสนุนการปกป้องคุ้มครองสิทธิของคนกลุ่มนี้โดยเฉพาะสิทธิในที่ดินอยู่อาศัย และเรื่องของกฎหมายลายลักษณ์อักษร/ กฎระเบียบที่ยึดโยงกับระบบคิดบางชุด สังคมที่ไม่รู้หนังสือ ไม่เน้นลายลักษณ์อักษร Non-literate Society ชาวเลรุ่นอาวุโสเป็นชนพื้นเมืองดั้งเดิมที่ไม่รู้หนังสือ ไม่รู้กฎหมาย จึงเชื่อคนง่ายและไม่รู้เท่าเท่าคนภายนอกที่เข้ามาหลอกลวงเพื่อผลประโยชน์ต่างๆ บางครั้งเมื่อมีกรรมสิทธิ์ที่ดินแล้ว ก็ขายต่อเนื่องจากความจำเป็นเรื่องปากท้อง หรือถูกหลอก ถูกข่มขู่ แต่ก็มีบางส่วนที่ขายไปด้วยความสมัครใจ จะเห็นได้ว่า ปัญหาของชาวเลที่เกิดขึ้นมาอย่างยาวนานเกิดจาก วิธีคิดและแนวทางปฏิบัติที่มีความแตกต่างหลายอย่าง โดยเฉพาะแนวทางของสังคมที่เชิดชูทุนนิยมเสรีสุดโต่ง เช่น การถือครองที่ดิน ชาวเลคิดว่าการแบ่งปัน มองว่าการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ ทั้งหมดผูกโยง มีเหยื่อใย และไม่เบียดเบียน แต่ขณะเดียวกัน ระบบนายทุนจะมองเพียงแค่การจับจอง ยึดครอง ผูกขาด มองที่ปัจจัยการผลิต การใช้ในเชิงเศรษฐกิจ สร้างมูลค่าเพียงเท่านั้น เรื่องนี้ไม่ใช่เป็นเรื่องเฉพาะในพื้นที่ ไม่ใช่เป็นเพียงเรื่องของชาวเลกับนายทุนเท่านั้น แต่เป็นเรื่องวิธีคิดที่เราต่อการให้ความหมายของชีวิต ชุมชน และสังคมการให้ความหมายของการพัฒนา ความเข้าใจเชิงลึกถึงความสัมพันธ์และการอยู่ร่วมกัน ดังนั้น วิธีคิด ของเราเป็นตัวกำหนดกลไก โครงสร้าง สถาบันทางสังคม กฎระเบียบต่างๆ

กลไกเชิงโครงสร้างและนโยบายจากรัฐต่อกลุ่มชาติพันธุ์ นฤมล อรุโณทัย ได้กล่าวไว้ว่า เมื่อปี 2553 มีมติ ครม. เรื่องของการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเลและวิถีกะเหรี่ยง ซึ่งถือว่าเป็น แนวนโยบายที่ ก้าวหน้ามาก เพราะเป็นนโยบายที่ครอบคลุมทั้งการทำมาหากิน การอยู่อาศัย สาธารณสุข การศึกษา ภาษาและวัฒนธรรม แต่ก็เคลื่อนไปได้ช้าๆ เนื่องจาก ข้าราชการ เจ้าหน้าที่รัฐ รู้เรื่อง นี้ค่อนข้างน้อย ต่อมาใน ปี 2558 ที่ผ่านมา กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ออก ยุทธศาสตร์ชาติพันธุ์ ซึ่งก็เป็นเรื่องที่กำลังก้าวหน้าเช่นกัน แต่ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงภายในกระทรวง เรื่องนี้ก็ถูกพับไป ข้อเสนอของกลุ่มชาติพันธุ์และนักวิชาการ ซึ่งเป็นสิ่งดีๆ ไม่ได้ได้รับการสานต่อ ในแง่ ของภาคีเครือข่ายชนพื้นเมืองและกลุ่มชาติพันธุ์เอง มีร่างพระราชบัญญัติสภาชนเผ่าพื้นเมือง ซึ่งสภา นี้จะคอยเป็นปากเป็นเสียง เวลามีการพัฒนาหรือมีการทำอะไรในพื้นที่ สภาจะให้ความเห็นว่า เพื่อ ประกอบการอนุมัติต่อไป สาเหตุของปัญหาอันเป็นที่มาของวิกฤติกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล ปัญหาวิกฤติ ของชาวเลเป็นปัญหาในเชิงโครงสร้าง ซึ่งถือได้ว่า เป็นความรุนแรงที่แฝงและซ่อนเร้นอยู่ ปัญหาที่ หาดตราไวย์เป็นเพียงแค่จุดเล็กๆ เท่านั้นยังมีพื้นที่ชาวเลอีกมากมายที่ถูกถูกรุกราน ซึ่งเรื่องนี้นอกจากต้อง ใช้ความร่วมมือจากทุกฝ่าย จำเป็นต้องสร้างกลไกที่หลากหลายเพื่อปรับโครงสร้างของสังคมให้เอื้อต่อ การปกป้องคุ้มครองกลุ่มคนที่มีความเปราะบาง เมื่อเกิดปัญหาในทางคดี ทั้งที่เป็นคดีระหว่างชาวเล กับรัฐ หรือชาวเลกับเอกชน กระบวนการยุติธรรมจะต้องให้ความสำคัญกับสภาพความเป็น จริง กฎหมายตามตัวบท กับ มุมมองเพื่อความเข้าใจในรากฐานทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต และปัจจัย แวดล้อมต่างๆ ในการพิจารณาคดี มักจะละเลยหลักฐานทางวัฒนธรรมแล้วให้นำหนักกับหลักฐาน เอกสารที่ออกโดยทางราชการ ตรงนี้จึงเป็นปัญหา เพราะชาวเลไม่มีเอกสารพวกนี้ ทำให้ทุกครั้งที่สู้ คดี ผลคือแพ้ตลอด

จากภูมิหลังดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นปัญหา และความสำคัญของชาวอุรักลาไวย์ ที่ต้อง ใช้การแสดงร่องเงืงซึ่งเป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมที่มีความพิเศษโดดเด่น ซึ่งเป็นตัวตนและทำให้ชาวอุ รักลาไวย์มีอำนาจในการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์ชาวเล โดยเฉพาะจังหวัดภูเก็ตเป็น เมืองธุรกิจการท่องเที่ยวหลักของไทยในฝั่งทะเลอันดามัน ร่องเงืงของชาวเลอุรักลาไวย์ จึงเป็นตัวบท วัฒนธรรมที่ประจุกความเป็นตัวตน (Self) การอ้างชาติพันธุ์ (Ethnicity) ของกลุ่มชาวเลอุรักลาไวย์ ที่ บ่งบอกว่าพวกเขาเป็นคนชาวเลอันดามัน และขณะเดียวกัน การแสดงร่องเงืงของชาวอุรักลาไวย์ ก็มี มิติการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ (Negotiating Ethnic Identity) กรณีการเป็นคนไทยใหม่ที่มี เอกลักษณ์พิเศษ ที่ยังคงบ่งบอกว่าตนเองเป็นชาวเล และชาวอุรักลาไวย์ได้ใช้การแสดงร่องเงืงเป็น กลไกในการแลกเปลี่ยนเสริมสร้างจังหวัดภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามันได้ใช้ประโยชน์จากการแสดงร่องเงืง สร้างให้พื้นที่จังหวัดมี “เอกลักษณ์” (Uniqueness) พิเศษเพิ่มขึ้นที่มีชาวอุรักลาไวย์เป็นพลเมือง ที่ นอกจากบ่งบอกด้วยวิถีและลีลาชีวิตของชาวเลทั่วไปแล้ว ยังมีศิลปะการแสดงร่องเงืงที่สำแดงตัวตน

ความเป็นชาวเล และยังถูกใช้ประโยชน์ในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้กับท่องเที่ยวเล่นตามัน
ประเทศไทย

ผู้วิจัยจึงนำแนวความคิดต่อรองเชิงอัตลักษณ์และการอ้างชาติพันธุ์ดังกล่าวมาใช้เป็น
แนวทางในการศึกษาให้เห็นมิติทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศิลปะการแสดง และดนตรี การศึกษา
ครั้งนี้เป็นการยกระดับทางวิชาการให้เกิดความงอกงามด้านศิลปะการแสดงพื้นเมืองของชาติพันธุ์
ชาวเลอุรักลาไว้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบที่เชื่อมโยงกับสังคม
วัฒนธรรมผ่านแนวคิดดังกล่าวได้เป็นอย่างดี ทำให้เข้าใจศิลปะการแสดงของชาติพันธุ์ชาวเลที่
สามารถเป็นสื่อในการแสดงตัวตนและจุดยืนของชาวเลที่เป็นชาวไทยใหม่ให้คนในสังคมจังหวัดภูเก็ต
รู้จัก เพื่อนำไปวางแผนเชิงนโยบายในการศึกษาปรากฏการณ์ทางศิลปะการแสดงหรือเป็นแบบในการ
พัฒนาและวางยุทธศาสตร์ด้านศิลปะการแสดงอื่นๆในพื้นที่สังคมที่ถูกนำเสนอในฐานะแหล่ง
ท่องเที่ยวในนาม “ไข่มุกแห่งเอเชีย” ที่มีการแสดงรองเง็งและกลุ่มชนชาวเลอุรักลาไว้อยู่กับ
โครงสร้างทางสังคมในพื้นที่ชายฝั่งอันดามันในประเทศไทยอันนำไปสู่ความเป็นสากลทางวิชาการ
ต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ชาวเลกลุ่มอุรักลาไว้อยู่ในพื้นที่ทะเลอัน
ดามันประเทศไทย
- 2.2 เพื่อศึกษารองเง็งในบริบทการอ้างชาติพันธุ์ และอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวเลกลุ่มอุรัก
ลาไว้อยู่ ในเขตจังหวัดภูเก็ต
- 2.3 รองเง็งในบริบทกระบวนการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ของชาวอุรักลาไว้อยู่ในฐานะพลเมืองไทย
ในเขตจังหวัดภูเก็ต

3. คำถามการวิจัย

- 3.1 ชาติพันธุ์ชาวเลกลุ่มอุรักลาไว้อยู่ในพื้นที่ฝั่งทะเลอันดามัน ในปัจจุบันมีบทบาททาง
เศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งเป็นกลุ่มคนที่นำศิลปะการแสดงรองเง็งมามีบทบาทในพิธีกรรมลอยเรือ
โดยมีพัฒนาการการเข้ามาอยู่อาศัยและสร้างสังคมวัฒนธรรมในจังหวัดภูเก็ตอย่างไร มีโครงสร้างทาง
สังคม วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ทางสังคมวัฒนธรรม ที่ส่งผลกระทบต่อศิลปะการแสดงรองเง็งชาวอุรักลาไว้อยู่
ในจังหวัดภูเก็ตอย่างไร
- 3.2 รองเง็งชาวอุรักลาไว้อยู่ เป็นศิลปะการแสดงที่มีกลไกสำคัญในการถักสาน ความเป็นกลุ่ม
สังคมของชาวเลที่อาศัยในพื้นที่ต่างๆ ในฝั่งทะเลอันดามัน ชาวเลมีบริบทอย่างไรที่สำนึกชาติพันธุ์
และอัตลักษณ์วัฒนธรรมให้มีความสัมพันธ์กับพิธีลอยเรือ

3.3 รองเงิงชาวอุรึกลาไวย มีการตอรองเชิงอัตลัษณในฐานะพลเมืองไทยในเขตจังหวดั
ภูเก็ตอยางไร

3.4 ชาวอุรึกลาไวยมีตัวตนและกระบวนตอรองเชิงอัตลัษณกรณิการแสดงรองเงิงแมจิว
คณะพรสวรรค จังหวดัภูเก็ตอยางไร

4. ขอบเขตการวิจัย

จากวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ข้อ ทำให้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านระยะเวลาและพื้นที่ ใน
การศึกษาครั้งนี้ ส่วนที่เกี่ยวข้องของการศึกษาพัฒนาการของชาวเลอุรึกลาไวย เพื่อให้เห็นถึงบริบท
ต่างๆ ที่ชาวเลเข้ามาและนำมาสู่การวิเคราะห์ปรากฏการณ์ ในส่วนของระยะเวลานี้ผู้วิจัยได้มองผ่าน
พัฒนาการของชาวเลอุรึกลาไวย กรณิของหน่วยในการศึกษาวิเคราะห์ผู้วิจัยจะเน้นการวิเคราะห์ผ่าน
การปฏิบัติการแสดงรองเงิงชาวอุรึกลาไวย ในปี พ.ศ. 2565

4.1 พื้นที่การวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ที่ปฏิบัติงานสนามและพื้นที่เพื่อการศึกษา คือจังหวัด
ภูเก็ต โดยการค้นคว้าเอกสาร และข้อมูลที่เกี่ยวข้องดังนี้

4.1.1 พื้นที่ที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร การศึกษาข้อมูลส่วนนี้เป็นการศึกษาที่ไม่
จำกัดพื้นที่สนามขึ้นอยู่กับตำแหน่งที่อยู่ของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์และบริบทของการวิจัย
พื้นที่หลักในการเก็บข้อมูล คือหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องโดยตรง ห้องสมุดหรือสำนักวิทยบริการ
และข้อมูลสื่อ สดททัศนภาพ ประกอบด้วยข้อมูลเสียง ข้อมูลภาพนิ่ง ภาพวิดีโอที่ค้นข้อมูลส่วนนี้รวมไป
ถึงเทคโนโลยี การสื่อสารช่องทางต่างๆ ผ่านระบบ Internet สื่อประชาสัมพันธ์โฆษณา ป้ายรับสมัคร
นักแสดง และ โฆษณา การจัดงาน และสื่อภาพต่างๆ ที่จะเป็ประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ ป้ายโฆษณา
แผ่นพับ แผ่นที่และข้อมูลจาก Internet มีสาระหลักอันประกอบด้วยเอกสาร 3 กลุ่ม คือ กลุ่ม
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาวอุรึกลาไวย ประวัติศาสตร์พัฒนาการของชาวอุรึกลาไวย และการเข้ามาใน
จังหวัดภูเก็ตของชาวอุรึกลาไวยรวมถึงประวัติศาสตร์ท้องถิ่น กลุ่มงานที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์
ข้อมูลหลักฐานด้านการเคลื่อนย้ายของชาวอุรึกลาไวย กลุ่มชาวอุรึกลาไวยที่เชื่อมโยงกับรองเงิงแมจิว
คณะพรสวรรค จังหวดัภูเก็ต กลุ่มเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเชิงอัตลัษณชาติพันธุ์ชาวเล ฝังทะเลอันดา
มัน ซึ่งเชื่อมโยงไปถึงแผนนโยบายของจังหวัดภูเก็ตในด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม

4.1.2 พื้นที่ปฏิบัติงานภาคสนาม ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงรองเงิง
ในบริบทตัวตน (Self) อัตลัษณวัฒนธรรม (Cultural Identity) การอ้างชาติพันธุ์ (Ethnicity) ของ
ชาวเลอุรึกลาไวย และในพื้นที่ปฏิบัติงานสนามในงานประเพณีลอยเรือ ซึ่งเป็นพิธีกรรมสำคัญของชาว
อุรึกลาไวย จัดปีละ 2 ครั้ง ในช่วงเดือน 6 ประมาณเดือนพฤษภาคม ช่วงขึ้น 13 ค่ำ ถึงแรม 1 ค่ำกับ
เดือน 11 ประมาณเดือนตุลาคม โดยจัด 3 วัน 2 คืน ทำงานสนามในชุมชนชาวอุรึกลาไวย ในเขตฝั่ง

ทะเลอันดามัน ชุมชนอุรูกลาไวย์บ้านแหลมตุ๊กแก เกาะสิเหร่ อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต และการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยการแสดงรณรงค์ ในบริบทการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ (Negotiating identity) ของชาวเลอุรูกลาไวย์ที่สัมพันธ์ผู้คน องค์กร และหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งปัจเจกบุคคล ภาครัฐ และเอกชน ในเขตชุมชนชาวเลบ้านแหลมตุ๊กแก เกาะสิเหร่ อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ซึ่งเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวระดับสากลของไทย ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลโดยการสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ และการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม

4.2 ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษา

ผู้วิจัยจะศึกษาเหตุการณ์ตั้งแต่ที่ชาวอุรูกลาไวย์ได้เคลื่อนย้ายเข้ามาในจังหวัดภูเก็ต เพื่อที่จะทำให้เห็นพัฒนาการของชาวเลอุรูกลาไวย์ ซึ่งจะให้เห็นถึงศิลปะการแสดงรณรงค์ชาวอุรูกลาไวย์ ดังกล่าวที่มีความสัมพันธ์กับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ การอ้างชาติพันธุ์ นิเวศวิทยาวัฒนธรรม และการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ ในหน่วยการศึกษาวิเคราะห์เราจะเน้นศึกษาวิเคราะห์ และปฏิบัติการในภาคสนามในการแสดงรณรงค์ของชาวอุรูกลาไวย์ในประเพณีลอยเรือ ณ บ้านแหลมตุ๊กแก เกาะสิเหร่ ตำบลรัชฎา อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ซึ่งเป็นพิธีกรรมสำคัญของชาวอุรูกลาไวย์ จัดปีละ 2 ครั้ง ในช่วงเดือน 6 ประมาณเดือนพฤษภาคม ช่วงขึ้น 13 ค่ำ ถึงแรม 1 ค่ำกับเดือน 11 ประมาณเดือนตุลาคม โดยจัด 3 วัน 2 ในปี พ.ศ. 2565 การวิจัยนี้ใช้เวลา 1 ปี คือระหว่างเดือนมกราคม พ.ศ. 2565 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2565 จำแนกช่วงเวลาการศึกษาเป็น 2 หมวดใหญ่ คือการศึกษาเชิงองค์รวมตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 1 และ 2 จะศึกษาโดยภาพรวมทั้งปี แต่สำหรับการวิเคราะห์กระบวนการอ้างชาติพันธุ์และรณรงค์ในบริบทตัวตนในกระบวนการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ของชาวอุรูกลาไวย์ในฐานะพลเมืองไทย ในเขตจังหวัดภูเก็ต ตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 ใช้กรณีศึกษางานประเพณีลอยเรือ ประจำปี พ.ศ. 2565 เป็นหน่วยในการวิเคราะห์

4.3 หน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of Analysis)

วิเคราะห์ปรากฏการณ์ในศิลปะการแสดงรณรงค์ชาวอุรูกลาไวย์ ที่มีความสัมพันธ์กับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ การอ้างชาติพันธุ์ นิเวศวิทยาวัฒนธรรม และการต่อรองเชิงอัตลักษณ์จากปฏิบัติการในประเพณีลอยเรือ ประจำปี พ.ศ. 2565 ณ บ้านแหลมตุ๊กแก เกาะสิเหร่ ตำบลรัชฎา อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ซึ่งกิจกรรมของชาติพันธุ์ชาวเลอุรูกลาไวย์ มีวัตถุประสงค์ คือ นำเอาความเคราะห์ร้าย โรคภัยไข้เจ็บ ความทุกข์โศกต่างๆ ออกไปจากชุมชน สะเดาะห์เคราะห์ ส่งวิญญาณบรรพบุรุษกลับบ้านเดิม เสี่ยงทายโชคชะตา โดยมี 3 องค์ประกอบ คือ การเตรียมเรือ การประกอบพิธีกรรม และการลอยเรือ การเตรียมเรือ เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญ เพราะเป็นองค์ประกอบหลักที่ใช้ในพิธีกรรมชาวเล เรียกการต่อเรือ ว่า ปาจัก การเตรียมงานจะมีช่างที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นหัวหน้า และสมาชิกชุมชนที่มีความสนใจเข้าร่วมรับผิดชอบในเสร็จในช่วงเวลา บ่าย-ค่ำ ของวันขึ้น 14 ค่ำ ต้องต่อให้เสร็จภายในวันนั้น ขั้นตอนพิธีลอยเรือ คือ นำเรือที่ประดับดอกไม้ไปตั้งกลางหมู่บ้าน หรือทางเข้า

ออกของหมู่บ้าน ส่งตัวแทนสมาชิกในครัวเรือน 1 คน นำไม้ระกำที่แกะสลัก เล็บ และเส้นผมนำมาใส่ในเรือ กราบไหว้ขอขมาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีการร้องเงิ่ง 3 เพลงเดินเวียนรอบเรือทางด้านซ้ายให้ครบ 3 รอบ แล้วแห่เรือรอบหมู่บ้านชาวเล 1 รอบ มีนักดนตรีนำหน้าเรือ มีร้องเงิ่งรายำตามหลังเรือ แล้วจึงเปิดงานเป็นทางการด้วยการแสดงร้องเงิ่ง มีลูกหลาน และเกาะใกล้เคียงร่วมแสดงจนหัวรุ่งอีกวัน ไต่ะหมอ ทำการประกอบพิธีกรรม โดยใช้เครื่องเช่นไหว้ ต่างๆ ที่เตรียมไว้ แล้วนำเรือลอยเคราะห์ออกไประหว่างไต่ะหมอประกอบพิธี มีการร้องรำทำเพลงเล่นกลองรำมะนา ระหว่างการลอยเรือ ต้องมีให้เรือเข้ามาในหมู่บ้าน เชื่อว่าเรือลอยเคราะห์ทุกซัโศกโรครภัยเคราะห์ร้ายออกไปกับสายน้ำ

5. นิยามศัพท์เฉพาะการวิจัย

5.1 ชาวเล (Chao Le) ในงานวิจัยเรื่องนี้ หมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้ภาษาออสโตรเอเชียติกที่อาศัยในพื้นที่ชายฝั่งทะเลอันดามัน ในที่นี้เน้นการศึกษาชาวเลอุรักลาไวย์ บ้านแหลมตุ๊กแก เกาะสิเหร่ อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต

5.2 การแสดงร้องเงิ่งอุรักลาไวย์ (Rongngeng) ในงานวิจัยเรื่องนี้ หมายถึง ศิลปะการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวเลอุรักลาไวย์ในเรื่องของการขับร้อง ลีลาท่ารำ ดนตรี การแต่งกาย นักแสดง ผู้ร่วมการแสดง โอกาสในการแสดง สถานที่ และความเชื่อในการแสดงร้องเงิ่งในพิธีกรรมลอยเรือทั้งในบริบทของอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาติพันธุ์ และบริบทการต่อรองเชิงอัตลักษณ์

5.3 อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ (Cultural Identity) ในงานวิจัยเรื่องนี้ หมายถึง ศิลปะการแสดงร้องเงิ่ง ในมิติสัมพันธ์กับสังคมวัฒนธรรมชาวเลอุรักลาไวย์ จังหวัดภูเก็ต

5.4 นิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology) ในงานวิจัยเรื่องนี้ หมายถึง วัฒนธรรมชาวเลอุรักลาไวย์ที่สัมพันธ์กับระบบสิ่งแวดล้อมชายฝั่งทะเลอันดามัน เน้นชุมชนอุรักลาไวย์ บ้านแหลมตุ๊กแก เกาะสิเหร่ อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต

5.5 การธำรงชาติพันธุ์ (Ethnicity) ในงานวิจัยเรื่องนี้ หมายถึง ศิลปะการแสดงร้องเงิ่งในบริบทประเพณีพิธีกรรม เพื่อบ่งบอกความเป็นชาวเลอุรักลาไวย์ กรณีการลอยเรือชาวเลอุรักลาไวย์ บ้านแหลมตุ๊กแก อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต

5.6 การต่อรองเชิงอัตลักษณ์ (Negotiating Identity) ในงานวิจัยเรื่องนี้ หมายถึง การนำเสนอความเป็นตัวตนของชาวเลอุรักลาไวย์ผ่านศิลปะการแสดงร้องเงิ่ง ซึ่งแสดงถึงการสานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสังคมวัฒนธรรมชาวเลอุรักลาไวย์ด้วยกัน สังคมกลุ่มภาครัฐ เอกชนในจังหวัดภูเก็ต เศรษฐกิจ การท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต รายได้ และแสดงถึงขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี วิถีชีวิตของชาวเลอุรักลาไวย์เพื่อสานสร้างเครือข่ายทางสังคมการได้เป็นคนไทยใหม่ของชาวเลอุรักลาไวย์ในจังหวัดภูเก็ต

5.7 กระบวนการและวิธีการใช้ศิลปะการแสดงร้องเงิงสานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสังคมวัฒนธรรมชาวเลอุรักลาไวด้วยกัน สังคมในจังหวัดภูเก็ต สังคมเศรษฐกิจการท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต รายได้ และการเป็นคนไทยใหม่ของชาวเลอุรักลาไว

6. การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (Literature Review)

ในการวิจัยเรื่อง ร้องเงิงชาวอุรักลาไว : ตัวตนและการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ชาวเล ฝั่งทะเลอันดามัน ประเทศไทย ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรม โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำแนกเป็น 2 กลุ่มสำคัญ จึงนำเสนอเป็นลำดับดังต่อไปนี้

6.1 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 6.1.1 ประวัติศาสตร์เมืองภูเก็ต
- 6.1.2 ประวัติศาสตร์ชาวเลในจังหวัดภูเก็ต
- 6.1.3 ร้องเงิง
- 6.1.4 ร้องเงิงชาวอุรักลาไว

6.2 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

- 6.2.1 แนวคิดอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ (Cultural Identity)
- 6.2.2 แนวคิดการอ้างชาติพันธุ์ (Ethnicity)
- 6.2.3 แนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology)

6.1 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ จะมีจำนวนมาก ณ ที่นี้ผู้วิจัยจะนำเสนอเพียง 2 ส่วนเบื้องต้น เพื่อที่จะทำให้เห็นภาพรวมเชิงโครงสร้างของพัฒนาการของชาวอุรักลาไวในจังหวัดภูเก็ตเพียงสังเขปกับกรณีของร้องเงิงชาวอุรักลาไว การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะได้เห็นภาพรวมของการศึกษาปรากฏการณ์ที่มีสาระสำคัญ คือ กลุ่มชาวอุรักลาไวในประเทศไทย ชาวอุรักลาไวในจังหวัดภูเก็ต และร้องเงิงชาวอุรักลาไว ดังกล่าว โดยเชื่อมโยงกับส่วนใด ส่วนหนึ่งของแนวคิดที่กล่าวไว้ข้างต้น ผู้วิจัยจึงต้องทำความเข้าใจเพิ่มเติมในภาพรวม เพื่อการขยายกระบวนการศึกษาให้ลึกและมองเข้าไปในข้อมูลเบื้องต้นเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาชาวอุรักลาไวในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยด้านการศึกษาชาวอุรักลาไว และร้องเงิงชาวอุรักลาไว ดังกล่าวได้สังเขปสาระสำคัญของการศึกษาดังนี้

6.1.1 ประวัติศาสตร์เมืองภูเก็ต

เกียรติประวัติ ธนรัฐลือสกล (2555); ดาณูภา ไชยพรธรรม (2561) และถนอม พูนวงศ์ (2556) ได้กล่าวถึง ประวัติศาสตร์เมืองภูเก็ต สรุปได้ว่า จังหวัดภูเก็ต เป็นเมืองประวัติศาสตร์มีอายุนับ

พันปีควบคู่กับเมืองสิบสองนักษัตร อื่นๆ ในภาคใต้ ภายใต้การปกครองของอาณาจักรตามพรลิงค์ หรือต่อมาเรียกชื่อว่าอาณาจักรสิริธรรมนครและอาณาจักรนครศรีธรรมราชมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ในอดีตมีชื่อเสียงเกี่ยวกับการทำเหมืองแร่ดีบุก มีไข่มุกและอำพันอันเป็นทรัพยากรธรรมชาติจากท้องทะเล มีไม้เนื้อแข็งรวมทั้งชันและ น้ำมันยางใช้สำหรับต่อเรือและซ่อมแซมเรือ มีภูมิประเทศเป็นป่าเขาลำเนาไพรและหาดทรายที่สวยงาม ปัจจุบัน เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวที่เลื่องลือไปทั่วโลก จังหวัดภูเก็ต ได้ถูกพัฒนาให้เป็นเมืองสมัยใหม่ มีความเจริญรุ่งเรืองแบบก้าวกระโดดอย่างรวดเร็ว เป็นเมืองมีเสน่ห์ตามธรรมชาติชวนให้ท่องเที่ยวและชวนให้ศึกษา

เมืองภูเก็ตแต่เดิมรู้จักกันในชื่อเมืองถลาง โดยเปลี่ยนชื่อมาเป็นภูเก็ตในสมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เดิมคำว่าภูเก็ตเขียนว่า ภูเก็จ มาจากคำว่าบุกิต แปลว่า เมืองแก้ว ตรงกับความหมายในภาษาชาวพมิม ซึ่ง ในกลุ่มคนที่เดินทางจากตอนใต้ของอินเดียมาค้าขายในอดีตเรียกเมืองนี้ว่ามณีคราม ในบันทึกประวัติศาสตร์ในหลายๆ แห่งกล่าว ว่าภูเก็ตเป็นที่รู้จักกันดีในหมู่นักเดินเรือที่ใช้เส้นทางระหว่างจีนกับอินเดีย โดยผ่านแหลมมลายู ข้อเสนอพื้นฐานแต่เดิมเรียกว่าบุกิต เป็นภาษามลายูแปลว่าภูเขาเรียกกันในหมู่ชาวประมงที่หาปลา เมื่อออกไปกลางทะเลจะเห็นเกาะนี้เป็นภูเขาโผล่พ้นน้ำจึงแผลงมาเป็นภูเก็ต เกาะภูเก็ตเคยเป็นที่อยู่อาศัยของชุมชนโบราณยุคก่อนประวัติศาสตร์ 2 พวก ซึ่งเป็นเผ่าเร่ร่อนทั้ง 2 พวก พวกแรกชอบตั้งถิ่นฐานอยู่ในป่าบนพื้นที่สูง ยังชีพด้วยพืชผักผลไม้หัวเผือกหัวมัน พวกที่สองชอบตั้งถิ่นฐานอยู่ชายฝั่งทะเล ยังชีพด้วยการจับปลาริมฝั่ง เป็นอาหาร ชุมชนเหล่านี้มีการแลกเปลี่ยนของกินของใช้เอื้อเฟื้อกัน และกันชุมชนแรกเรียกพวกที่อาศัยอยู่ชายฝั่งทะเลว่าชาน้ำ หรือ ชาวเล ชุมชนที่ถูกเรียกว่าชาน้ำหรือชาวเล และเรียกพวกที่อาศัยอยู่ในป่าบนพื้นที่สูงว่าชาวบุกิต หมายถึง ชาวบก หรือชาวป่าชาวเขา

ยุคแรกเริ่มประวัติศาสตร์ ชุมชนโบราณทั้ง 2 พวก พัฒนาเครื่องมือ เครื่องใช้ซึ่งทำด้วยโลหะ โดยการขุดค้นพบโลหะ (แร่ดีบุก) เป็นเกล็ด หรือ เก็จ ซึ่งหมายถึงโลหะ หรือแก้ว บริเวณถ้ำธารเชิงเขา และนำมาทำเป็นเครื่องมือเครื่องประดับกาย บริเวณที่ค้นพบวัสดุเหล่านั้น เรียกกันว่า ภูเก็จ หมายถึงเขาแก้ว คือ ภู หมายถึงเขา เก็จ หมายถึงแก้ว ดังนั้น คำเดิมที่เรียกชุมชนโบราณพวกแรกที่อาศัยอยู่ในป่าหรือ บนบกว่า บุกิต กับคำที่เรียกใหม่ในยุคต่อมาว่าภูเก็จ จึงไม่แตกต่างกันแต่อย่างใด

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ยังคงเรียกเมืองนี้ว่า ถลาง บ้าง ภูเก็ต บ้าง สลับกันไป เพิ่งมีการจารึกเป็นตัวอักษรคำว่า ภูเก็ต ในสมัยรัชกาลที่ 5 ตามเสียงที่เรียกและโยงให้เข้ากับความหมายในภาษาไทย หมายถึงภูเขาแก้ว และคำว่าภูเก็ต-บุกิต ในภาษามลายู หมายถึงภูเขา ดังกล่าวแล้วในเบื้องต้น ซึ่งปรากฏอยู่ในเอกสาร ทางราชการ และได้มีการเปลี่ยนแปลงตัวอักษรเป็น ภูเก็ต ในสมัยต่อมา ตามที่ปรากฏ ในหนังสือราชกิจจานุเบกษา พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา แต่ชื่อ ภูเก็ต หาเป็นชื่อเมืองในประวัติศาสตร์ที่แท้จริงไม่ เพราะ เมืองภูเก็ตเพิ่งตั้งขึ้นในสมัยกรุงธนบุรี ตรงกันข้าม ชื่อ ถลาง

เป็นชื่อเมืองในประวัติศาสตร์ที่แท้จริง ดังนั้น ประวัติศาสตร์เมืองภูเก็ต โดยนัยหมายถึงประวัติศาสตร์เมืองกลาง

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ชื่อของจังหวัดภูเก็ตที่ได้มีการกล่าวขานตั้งแต่ใน อดีตจนกระทั่งปัจจุบันนั้น ประกอบด้วย แหลมตะโกลา มณีคราม จังซีลอน และภูเก็ต ซึ่งในบางครั้งได้มีการเรียกขานว่า ลีตัน กลาง และทุ่งคา รวมอยู่ด้วย เมืองภูเก็ตสมัยก่อนประวัติศาสตร์ (3,500 ปี ก่อนพุทธกาล-พุทธศตวรรษที่ 5) จากการศึกษาค้นคว้าวิเคราะห์วิจัยของนักโบราณคดี สันนิษฐานว่า มีชุมชน โบราณตั้งถิ่นฐานอยู่บนเกาะภูเก็ต ไม่เป็นการถาวร คืออพยพเร่ร่อนวนเวียนอยู่บนเกาะ หรืออพยพข้ามกลับไปกลับมาอยู่บนเกาะตามลักษณะ พวกเก่าไปพวกใหม่มา มี 2 พวก ดังนี้

1) พวกที่อาศัยอยู่บนบก เป็นชุมชนโบราณที่อาศัย อยู่ในป่าและบนเขา คนส่วนใหญ่จะเรียกรวม ๆ ต่อๆ กันมาตาม ลักษณะเส้นผมบนหัวว่า พวกเงาะ เพราะชุมชนโบราณเหล่านี้ มีเส้นผมหยิกหยอยสั้นกุด มีลักษณะใกล้เคียงกับเปลือกเงาะ ร้างเล็ก ผิวดำ จมูกบาน ตาคมเป็นประกาย เรียกกันว่า เซม้ง พวกเหล่านี้มี ความชำนาญในการเดินป่าและปีนเขาแคล่วคล่องว่องไวมาก จึงถูกเรียกว่า เซม้ง ซึ่งแปลว่า ค่าง ตามภาษามลายู หรือ เซม้งบูกิต หมายถึง ค่างภูเขา และ โอรังบูกิต หมายถึงคนภูเขา อีกชุมชนเรียกกันว่า ซาไก แต่เป็นคนละพวก กับพวกเซม้ง มีรูปร่างหน้าตาคล้ายๆ กันกับพวกแรก คือ ผมหยิกหยอย ผิวคล้ำ ริมปากหนา หน้าสั้นฟันขาว ตาพอง น่องเรียว วิ่งเร็ว รักอิสระ เมื่อถูกชุมชนที่พัฒนากว่า เข้ายึดครองที่อยู่และถูกบังคับให้เป็นไพร่ จึงหลบหนีและถูกเรียกว่า ซาไก ซึ่งแปลว่า ไพร่ตามภาษามลายู หรือ โอรังซาไก หมายถึงคนไพร่ และ โอรังบูกิต หมายถึงคนภูเขา (จิตร ภูมิศักดิ์, 2524)

2) พวกที่อาศัยอยู่บนฝั่งชายทะเล เป็นชุมชนโบราณที่อาศัยอยู่ริมหาดชายทะเล คนส่วนใหญ่จะเรียกรวม ๆ ต่อ ๆ กันมาตามสถานที่อยู่อาศัยว่าชาวน้ำ หรือ ชาวเล (ชาวทะเล) ชุมชนเหล่านี้ ชำนาญในการว่ายน้ำ ดำน้ำ มีเรือเป็นพาหนะ ชอบเร่ร่อนไปตาม ชายฝั่งทะเลอันดามัน จากเหนือสุด ตั้งแต่อ่าวเบงกอลลงไปตลอด แหลมมลายู เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าพวกโอรังเลาต-โอรังเลาต์-โอรังลาโอต หมายถึง ชาวน้ำตามภาษามลายู และพวกโมเคน หรือมอแกน พวกโมเคนยังแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อย คือ โมเคนปูเลา และ โมเคนตาหมับ

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนโบราณในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต มีหลักฐานทางโบราณคดี ว่าด้วยการตั้งถิ่นฐานและร่องรอยที่อยู่อาศัยของผู้คน บริเวณบ้านกมลา อำเภอกะทู้ พบเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำด้วยหิน มีลักษณะคล้ายขวาน มีด และครก เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบเศษภาชนะดินเผา กำไลเปลือกหอย มีอายุประมาณ 3,000 - 5,000 ปี มาแล้ว สันนิษฐานว่า มนุษย์เหล่านี้ต่างอยู่ตามหมู่ตามพวกของตนยังไม่รู้จักทำการกสิกรรม ยังชีพด้วยการหากินผลไม้ในป่าเผือกมัน เป็นอาหาร มีเครื่องมือ ขวานหินขัด หน้าไม้ ธนู เป็นอาวุธป้องกันตัวหรือใช้ล่าสัตว์หาปลา ส่วนเครื่องนุ่งห่มคงใช้ใบไม้หรือเปลือกไม้ นำมาทอให้นิ่มปกปิดร่างกายเบื้องต้นรู้จักทำเพิงพักอยู่อาศัย

เพียงชั่วคราว ก่อองไฟไว้ใกล้ๆ เอาไออุ่น แต่ไม่ใช่เป็นที่อยู่อาศัยการอพยพเร่ร่อนไปเรื่อยๆ ทั้งพวกชาวบก และพวกชาวน้ำ สาเหตุที่อพยพเคลื่อนย้ายเพราะเกี่ยวกับการดำรงชีพที่อิสระ และเพื่อหลีกเลี่ยงที่ต้องเผชิญกับคนแปลกหน้า หรือพวกที่เป็นศัตรูฝ่ายตรงกันข้าม

เมืองภูเก็ตสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ (ประมาณพุทธศตวรรษที่ 5 - 12) ชุมชนโบราณเหล่านี้ มีการพัฒนาเครื่องมือเครื่องใช้จากหินขัด ดินเผา มาเป็นโลหะ และมีการติดต่อพบปะกับชุมชนภายนอกมากขึ้น จึงมีความหวาดหวั่นระแวงภัยในขณะที่ยุคชุมชนโบราณในที่ราบภายนอกเกาะ มีความจำเป็นที่จะต้องขยายแหล่งทำมาหากินเพิ่มขึ้น จึงยึดเอาแม่น้ำลำคลองเป็นเส้นทางอพยพ เพื่อหาทำเลสถานที่เพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ เช่น ชุมชนโบราณจากเมืองบันทายสมอ (ไชยา) เมืองสะอูเลา (ท่าทอง-กาญจนดิษฐ์) อพยพตามลำน้ำตาปี ชุมชนโบราณจากเมืองตะโกลา (ตะกั่วป่า) อพยพหนีโจรเข้าปล้นบ้านเมือง และชุมชนโบราณจากตามพรลิงค์ (นครศรีธรรมราช) หนีใช้ท่า ซึ่งระบดหนัก คร่ำชีวิตเจ้าเมืองและประชาชนเกือบหมดเมือง จนต้องหนีทิ้งเมืองให้ร้าง ชุมชนโบราณ เหล่านี้อพยพข้ามคาบสมุทรมาตามลำน้ำคลองท่อม บางพวกอพยพข้ามทะเล อันดามันจากฝั่งจังหวัดกระบี่เข้ามาในเกาะภูเก็ต ตั้งถิ่นฐานถาวรทำการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ และชุมชนเหล่านี้ขยายมากขึ้น มีสมาชิกเพิ่มขึ้น ดังมีหลักฐานทางโบราณคดีว่าด้วยการตั้ง ถิ่นฐานและร่องรอยที่อยู่อาศัยของผู้คน บริเวณบ้านกมลา อำเภอกะทู้ เป็นต้นชุมชนโบราณดั้งเดิมคือพวกเงาะหรือพวกเขม็งและซาไก ซึ่งมีนิสัยเร่ร่อนไม่ชอบ ตั้งถิ่นฐานอยู่นานๆ ประการหนึ่ง และไม่ชอบอาศัยอยู่บนเกาะในช่วงฤดูฝน เนื่องจากบนเกาะไม่มีถ้ำและเพิงผาให้พักหลบฝนในเวลาฝนตก อีกประการหนึ่ง จึงต้องเร่ร่อนลงไป ทางใต้เรื่อยไปเพื่อหาถ้ำ และเพิงผาอยู่อาศัย ในจังหวัดพังงา กระบี่ สตูล ตรัง และพัทลุง ตลอดจนเกือบทุกจังหวัดในภาคใต้ของไทย ในปัจจุบันชุมชนเหล่านี้ ไม่เหลืออยู่ในเกาะภูเก็ตเลย แต่ยังคงอยู่อาศัยในจังหวัดอื่นๆ ดังกล่าว

ส่วนพวกชาวเลหรือชาวน้ำที่สืบเชื้อสายมาจากชุมชนโบราณยังคงปักหลักอยู่ตาม ชายฝั่งของเกาะภูเก็ต และบางพวกแยกไปอยู่ตามเกาะแก่งต่าง ๆ ตลอดตามแนวชายฝั่งทะเลอันดามันไปถึงปลายแหลมมลายู แต่ละกลุ่มเรียกชื่อต่างกัน เช่นชาวเล ชาวน้ำ ชาวโอรังลาโอด ชาวโมแกน หรือมอแกน เป็นต้น ชื่อเสียงของชุมชนชาวเลหรือชาวน้ำ ในพื้นที่เขาหลัก อำเภอดงตาล จังหวัดพังงา ที่เรียกกันว่า โมแกน เพิ่งโด่งดังขึ้นเป็นพลุแตกเมื่อเกิดคลื่นยักษ์สึนามิ ในปี พ.ศ. 2547 เป็นกลุ่มชนที่รอดชีวิตจากมหันตภัยมากที่สุด เพราะมีประสบการณ์ จากบรรพบุรุษได้สั่งสอนไว้ ให้รู้จักสังเกตความผิดปกติของธรรมชาติในท้องทะเล จึงเอาตัวรอดจากมหันตภัยได้

เมืองภูเก็ตสมัยประวัติศาสตร์ ตามหลักฐานจากการบันทึกของชาวต่างประเทศ เมื่อปี พ.ศ. 700 นักภูมิศาสตร์ และนักเดินเรือชาวกรีกชื่อ โปโตเลมี ได้ผ่านมาและเรียกผืนดินในบริเวณนี้ว่า แหลมตะโกลา มีหลักฐานการกล่าวถึงผืนดินในบริเวณนี้อีกครั้ง ปรากฏในบันทึกและแผนที่การเดินทางเรือมาเอเชียตะวันออกเฉียงของชาติยุโรป ระหว่าง พ.ศ. 2054 - 2397 เรียกผืนดินนี้ว่า จังซีลอน

นอกจากนี้ มีหลักฐานเกี่ยวกับการเรียกขานผืนดินนี้ของชาวทมิฬในปี พ.ศ. 1568 ว่า เมนิครุม - มนิคะรัม (มณี-คน+กรม-บ้านเมือง) เป็นภาษาตระกูลมอญเขมร ต่อมานักภาษาเขียนสะกดเป็นมณีคราม หมายถึง เมืองแก้ว ซึ่งมีความหมายตรงกับชื่อ ภูเก็ต ที่ปรากฏในจดหมายเหตุเมืองกลาง ฉบับที่ 1 ในปี พ.ศ. 2328 และได้มีการเรียกขานกันเรื่อยๆ มาจนกลายเป็น ภูเก็ต ซึ่งได้ปรากฏในราชกิจจานุเบกษามาตั้งแต่ พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา

6.1.2 ประวัติศาสตร์ชาวเลในจังหวัดภูเก็ต

ชาวเลเป็นชื่อที่ชาวไทยปักษ์ใต้ใช้เรียกกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่อาศัยเร่ร่อนอยู่ในทะเลอันดามันทางภาคใต้ฝั่งตะวันตกของไทย เป็นชนเผ่าพันธุ์อาศัยอยู่ตามเกาะต่างๆ แถบชายฝั่งด้านตะวันตกของคาบสมุทรภาคใต้ เริ่มตั้งแต่บริเวณหมู่เกาะทางตอนใต้ของประเทศสหภาพเมียนมาร์ หมู่เกาะในเขตจังหวัดระนอง ภูเก็ต กระบี่ ตรัง สตูล ไปจนถึงหมู่เกาะซึ่งอยู่ในอาณาเขตของประเทศมาเลเซียตามประวัติความเป็นมา ชนเผ่าพันธุ์นี้ใช้ชีวิตอยู่กันเป็นกลุ่ม ๆ โดดเดี่ยวตามหมู่เกาะต่าง ๆ ในทะเลสืบทอดกันมาแต่บรรพบุรุษ มักอาศัยอยู่ตามเพิงพักขนาดเล็กที่สร้างขึ้นเป็นลักษณะของที่พักชั่วคราวตามชายหาดของเกาะต่าง ๆ โดยพิจารณาเลือกจากความอุดมสมบูรณ์ของอาหารเป็นหลัก ชาวเลมียุติวิถีชีวิตอิสระหากินเร่ร่อนอยู่ในทะเลไม่มีการตั้งถิ่นฐานแน่นอนคล้ายพวกยิปซีเร่ร่อนในยุโรป หรือชนเผ่าเร่ร่อนในทะเลทรายในอดีตจึงได้รับสมญาอีกอย่างหนึ่งว่ายิปซีทะเล ชาวเลแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ตามแนวคิดชนวิทยาและตามพัฒนาการของชาวเล (เขมิกา หวังสุข, 2550) คือ

1) กลุ่มมอเกิน หรือมอแกน มี 2 กลุ่มย่อยได้แก่ มอเกินปูเลา หมายถึง คนน้ำเค็มอาศัยเร่ร่อนตามหมู่เกาะได้แก่ ชาวเลกลุ่มที่คนท้องถิ่นเรียกว่า มอเกินเกาะ หรือพวกสิงห์ทะเล อาศัยเร่ร่อนบริเวณหมู่เกาะพยาม -ขาง เกาะเหลา (เกาะหลาม) เกาะสินไห้ จังหวัดระนอง เกาะระ เกาะพระทอง และหมู่เกาะสุรินทร์ จังหวัดพังงา ชาวมอเกินปูเลาจะเร่ร่อนหากินและพักอาศัยในบริเวณหมู่เกาะที่อุดมสมบูรณ์มีแหล่งน้ำจืดเพื่อเก็บกักตุนไว้ใช้ในการบริโภคระหว่างที่อยู่ในทะเล ใช้ชีวิตอยู่บนเรือที่เรียกกาบางแทนบ้าน และอีกกลุ่มคือ มอเกินตามับ หมายถึง คนเค็มที่อาศัยเร่ร่อนบนแผ่นดินแถบชายฝั่งทะเล ได้แก่ชาวเล กลุ่มที่คนท้องถิ่นเรียกว่า มอแกนบก หรือพวกสิงห์ดอน ชาวเลมอเกินตามับอาศัยอยู่บริเวณบ้านน้ำเค็ม ทั้บตะวัน บางม่วง ปากวิป บางขะ ในบ้าน บางเนียง เขตอำเภอตะกั่วป่า บ้านไทยใหม่ คลองถวน เกาะนก ขนิม ทั้บปลา ลำปี และหินลาด เขตอำเภอท้ายเหมือง บ้านท่าใหญ่ อำเภอท่านั้น จังหวัดพังงา ท่าฉัตรชัย บ้านเหนือ อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต ขณะที่กลุ่มมอเกินปูเลา และอูร์กลาไวยังคงร่อนเร่อยู่ในทะเลอันดามัน พบว่าบรรพบุรุษของมอเกินตามับเริ่มมีการตั้งถิ่นฐานบนบกแล้วบางส่วน ที่พักอาศัยเดิมเป็นเพิงพักเล็กๆ สำหรับ ครอบครัวเดียวสร้างด้วยวัสดุที่หาได้จากสภาพแวดล้อมใกล้เคียง เช่น ไม้ไผ่ ไม้รวก จาก ปัจจุบันมอเกินตามับตั้งถิ่นฐานถาวร มีสถานภาพทาง สังคมและฐานทางเศรษฐกิจแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของ ชุมชนที่อยู่อาศัย อย่างไรก็ตาม ชาวมอเกินตามับจะมีความสัมพันธ์ใน กลุ่มเครือญาติที่ค่อนข้างแน่นแฟ้น โดย

พบว่าจะมีการทำพิธีกรรม ร่วมกัน นับถือตายายร่วมกัน เช่น พิธีไหว้ตาหลวงจักร ที่ลำปี การร่วมพิธี ลอยเรือกาบางลาจ้งที่ทำฉัตรชัย เป็นต้น

2) กลุ่มอุรักลาไวย์ หมายถึง คนของทะเลที่อาศัยเรือเร่ร่อนในทะเลเช่นเดียวกับมอเก็นปูเลา แต่ต่างสังคมและวัฒนธรรมกัน คือ กลุ่มชาติพันธุ์ที่เรียกตัวเองว่าลาไวย์ แต่บุคคลภายนอกจะเรียกพวกเขาว่า ชาวเลา ชาวน้ำ หรือ ชาวไทยใหม่ ซึ่งปัจจุบันทางราชการเรียกกลุ่มนี้ว่าไทยใหม่ ชาวเลอุรักลาไวย์ไม่นิยมให้คนเรียก ชาวน้ำ เพราะพวกเขาเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนทุกชาติทุกภาษาต่างก็เกิดจากน้ำ (อสุจิ) เช่นเดียวกันหมด ชาวเลมอเก็นเรียกชาวเลอุรักลาไวย์ว่าออร์ั้งลอลตา ขณะที่ชาวเลอุรักลาไวย์เรียกชาวมอเก็นว่า ออร์ั้ง บาไล หมายถึงคนตะวันตก

วิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวเลอุรักลาไวย์อาศัยเรือเร่ร่อนหาเงินในทะเล มีถิ่นที่อยู่ไม่แน่นอน แต่จำกัดเฉพาะในน่านน้ำฝั่งทะเลตะวันตกของภาคใต้ของไทยเท่านั้น ชาวเลอุรักลาไวย์จะเร่ร่อนหากิน และพักอาศัยตามหมู่เกาะแถบทะเลอันดามันนับตั้งแต่ช่องแคบมะละกาขึ้นมา บริเวณหมู่เกาะอาดัง เกาะหลีเป๊ะ เกาะบุโหลน จังหวัดสตูล เกาะพีพี เกาะจำ เกาะลันตา จังหวัดกระบี่ เกาะสิเหร่ (แหลมตึกแก) หาดราไวย์ บ้านสะปำ จังหวัดภูเก็ต ลักษณะ ภูมิประเทศที่พักอาศัยเป็นที่กำบังลมในฤดูมรสุมและสภาพแวดล้อม บริเวณใกล้เคียจะมีแหล่งน้ำจืดสำหรับบริโภค และชายฝั่งมีความอุดมสมบูรณ์ แหล่งที่พักชั่วคราวดังกล่าวส่วนใหญ่จะเป็นที่ที่เคยแวะพักเป็นประจำ และบางแหล่งเป็นที่ฝังศพด้วย ในอดีตชาวเลอุรักลาไวย์ อาศัยเรือเป็นบ้านเกิด เรือนนอน สืบเผ่าพันธุ์ เป็นพาหนะ เครื่องมือหากิน และเป็นเรือนตายเรือของชาวเลอุรักลาไวย์เป็นเรือไม้ระกำ เรียกว่าปราฮู ปัจจุบันชาวเลอุรักลาไวย์จะกระจายอยู่ทั่วไปตามชายฝั่งทะเลอันดามัน แต่พวกเขาถือว่าเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ เป็นถิ่นฐานดั้งเดิมและเป็นเมืองหลวงของกลุ่มชน เพราะเป็นดินแดนแห่งแรกที่พวกเขาตัดสินใจเปลี่ยนวิถีชีวิตจากการอาศัยเรือเร่ร่อนขึ้นตั้งถิ่นฐานทำมาหากินในประเทศ

ในอดีตเกาะลันตาเคยเป็นแหล่งชุมชนชาวเลที่ใหญ่ที่สุดก่อนจะแยกย้ายครอบครัวไปอยู่ตามหมู่เกาะอื่นๆ แม้วัฒนธรรมของชาวเลมอเก็นปูเลา ชาวเลมอเก็นตามับ และ ชาวเลอุรักลาไวย์ จะแตกต่างกัน แต่ด้วยเหตุที่พวกเขามีวิถีชีวิตคล้ายคลึงกันอาศัยเรือเร่ร่อนทำมาหากินในน่านน้ำเดียวกัน เมื่อ พบปะพูดคุยถูกใจกันก็จะแต่งงานอยู่กินกัน ดังจะเห็นว่าบริเวณหาดราไวย์ จังหวัดภูเก็ต มีประชากรชาวเลมอเก็นปูเลา มอเก็นตามับ และอุรักลาไวย์ ตั้งถิ่นฐานอยู่ด้วยกันและแต่งงานข้ามกลุ่มผสมผสานกันมาก นอกจากนั้นยังมีการแต่งงานข้ามกลุ่มระหว่างชาวเลกับชาวไทยมุสลิม ชาวไทยเชื้อสายจีน ชาวไทยพุทธ ชาวอีสาน ชาวเขมร รวมทั้งกับชาวต่างชาติ ในเรื่องภาษาของชาวเล พบว่าชาวเลมอเก็นปูเลาและมอเก็น ตามับไม่มีภาษาเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร ใช้ภาษามอเก็นเป็นภาษาพูด ซึ่งจัดอยู่ในตระกูลภาษาออสโตรเนเซียน เช่นเดียวกัน แต่ มีความแตกต่างกัน โดยมีภาษามอเก็นปูเลาเป็นภาษากลางสำหรับ สื่อสารกับชาวเลมอเก็นตามับ และมอเก็นปูเลาในเขตประเทศเมียนมาร์ได้ ส่วนภาษามอเก็นตามับเป็นภาษาถิ่น

ชาวเลอุรักลาไว้นั้นไม่มีภาษาเขียน ใช้ภาษาอุรักลาไว้อย่างเป็นภาษาพูด ซึ่งแม้จะอยู่ในตระกูลภาษาออสโตรเนเซียนเช่นเดียวกับภาษามอแกน แต่คำศัพท์ใกล้เคียงกับภาษามาเลเซียมากกว่า และเนื่องจากวิถีชีวิตของชาวเลไม่ซับซ้อนวัตถุสิ่งของจำเป็นในชีวิตประจำวันมีน้อย จึงมีคำศัพท์ไม่มากนัก ต่อมาเมื่อมีการติดต่อสัมพันธ์กับคนไทยและคนจีนหรือมุสลิมในท้องถิ่น ก็จะเรียนรู้สิ่งแปลกใหม่ที่ไม่เคยมีในวัฒนธรรมชาวเล พร้อมทั้งหยิบยืมคำศัพท์ในภาษาเหล่านั้นมาใช้เรียก ซึ่งมีทั้งรูปแบบที่นำคำยืมในภาษาไทยท้องถิ่น ภาษาจีน หรือภาษาอิสลาม ไปผสมกับคำในภาษาชาวเลดั้งเดิม เช่น อีกัดป่องี หมายถึง ปลากระป๋อง ซาโบทแพ็บ หมายถึง ผงซักฟอก เป็นต้น

การศึกษาภาษาและกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคใต้ พบว่าชาติพันธุ์ในภาคใต้จำแนกตามตระกูลภาษา ประกอบด้วย 3 สายตระกูล ได้แก่ ภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก ประกอบด้วยภาษามอญ ภาษาเขมร ภาษาส่วย และภาษาชวไก ภาษาตระกูลออสโตรเนเซียน ประกอบด้วยภาษามลายูถิ่น ภาษาชาวเล และภาษาตระกูลจีน-ทิเบต ประกอบด้วยภาษาจีน ภาษาพม่า ซึ่งพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้กระจายตัวอยู่ในเขตจังหวัดต่างๆ ค่อนข้างเบาบางและมีในบางจังหวัด เช่น ภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก ชาติพันธุ์มอญ พบที่จังหวัดชุมพรและสุราษฎร์ธานี ภาษาเขมรพบในจังหวัดระนอง ตรัง และชุมพร เป็นต้น ส่วนกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาชวไกจะมีหลักแหล่งไม่แน่ชัดเนื่องจากมีการอพยพโยกย้ายอยู่เสมอ แต่ก็ถือได้ว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่โดยสภาพปกติแล้วเป็นกลุ่มที่ยังมีการพัฒนาการดำรงชีพช้าหลังกว่า กลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษามลายูในตระกูลภาษาออสโตรเนเซียนมีศาสนาเฉพาะคือ ศาสนาอิสลาม การกลมกลืน กันอย่างมีพัฒนาการที่ยาวนานระหว่างวิถีชีวิตของกลุ่มที่พูดภาษามลายูในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียกลางกลายเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของกลุ่มนี้

จากหลักฐานทางโบราณคดี ชุมชนในภาคใต้ ก่อนสมัยประวัติศาสตร์ ประชากรประกอบด้วยชนกลุ่มใหญ่ ๆ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มไทย-กะได ได้แก่คนไทยปักษ์ใต้ที่พูดภาษาไทย กลุ่มมาลาโยโพลีเนเซียน ได้แก่ พวก มาเลย์ที่ใช้ภาษามาเลย์ และพวกมอแกนหรือโอรังลาโอด เป็นพวกชาวเรืออยู่ใกล้ฝั่งทะเล (ชาวเล) และกลุ่มออสโตรเอเชียติก คือพวกนิกริโต ได้แก่พวกเขมมิง หรือซิมมิง (พวกเงาะหรือชวไก)

บุญยงค์ เกศเทศ (2562) ได้กล่าวถึงชาวอุรักลาไว้อยู่เกี่ยวกับประเพณีลอยเรือที่ชาวเลยังยึดมั่น โดยมีการจัดที่เกาะจำ เกาะพีพี เกาะอาดัง เกาะภูเก็ต ชาวเลจะเดินทางมายังบ้านหัวแหลมกลาง ซึ่งเป็นสถานที่จัดพิธีลอยเรือ สมาชิก ผู้ชายจะช่วยกันซ่อมแซม ซาเลาะ หรือเรือนพักชั่วคราว ที่พักอาศัยตลอดพิธี และจัดเตรียมสถานที่เครื่องดนตรี วัสดุอุปกรณ์ ที่จะใช้ในงาน ผู้หญิงเป็นจะทำขนมและเครื่องเช่น สรวงสังเวย เพื่อนำไปเซ่นไหว้ที่ศาลบรรพชน โต๊ะกราหมาด ในตอนเย็นวันขึ้น 14 ค่ำ กระบวนการของพิธีกรรม สมาชิกผู้ชายต้องลงเรือไปตัดไม้ มีขบวนเรือแห่ออกไปรับไม้หน้าอ่าว เพื่อนำมาแห่เวียนรอบศาลบรรพชน ถึงตอนบ่าย กลุ่มช่างเริ่มลงมือต่อเรือ และเสร็จสิ้นในตอนเย็น

หลังจากนั้นต้องจัดขบวนแห่ไปเวียนรอบศาลอีกครั้งจึงนำไป วางในสถานที่ที่จัดเตรียมไว้ ในช่วง กลางคืนจึงมีพิธีฉลองเรือ ดำเนินไปอย่างสนุกสนาน มีทั้งรำวงบนเวที การร้องเพลงรำมะนาไปรอบ เรือปลาจึก การประกอบพิธีกรรมเพื่อติดต่อกับวิญญาณบรรพชนของโต๊ะหมอ จนกระทั่งน้ำทะเลขึ้น สูงสุด บริเวณริมหาดประมาณเที่ยงคืนก็จะมีพิธี เลอบาเลฮ หรือ พิธีสาดน้ำ จากนั้นก็ร้องรำทำเพลง ต่อจนรุ่งอรุณ จึงทำพิธีนำเรือไปลอย

ในเวลาตอนเช้า ของวันขึ้น 15 ค่ำ หลังการลอยเรือแล้ว ต่างแยกย้ายกันพักผ่อนจึงถึงเวลา บ่าย ผู้ชายมีหน้าที่หาไม้ ตัดไม้ และใบกระพ้อมาทำไม้กันผีปักไว้บนลานพิธี ในตำแหน่งที่วางเรือ จำนวน 7 ต้น ผู้หญิงช่วยฉีกใบกระพ้อ ช่วงกลางคืนของอีกวัน วิธีการต่าง ๆ ก็ยังดำเนินไปคล้ายกับ คืนแรก มีการรำวงบนเวที มีการเต้นรำขับเพลงรำมะนาไปรอบไม้กันผี มีพิธีกรรมของโต๊ะหมอ มีพิธี สาดน้ำเที่ยงคืน การร้องรำ ตีมกีนดำเนินไปจนถึงรุ่งอรุณของวันแรม 1 ค่ำ จนถึงตอนเช้ามีพิธีทำ น้ำมนต์ ตรวจสอบโชคชะตา และสะเดาะเคราะห์ ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้าย

ที่สำคัญยังมีการใช้สัญลักษณ์ หมายเลข 7 ในพิธีลอยเรือ เป็นต้นว่า โต๊ะหมอ ต้องประกอบ พิธีกรรมที่สำคัญ 7 ครั้ง เครื่องเช่นไหว้ศาลบรรพชน ใช้แป้งดิบ 7 สี ข้าวสุก 7 สี พิธีต่อเรือปลาจึก เดิมใช้ช่าง 7 คน ตัวเรือปลาจึกยาว 7 ศอก ภายในเรือมีกรรเชียง 7 คู่ กงเรือ 7 อัน ลูกเรือ 7 คน พิธี ปักไม้กันผี ใช้ไม้กันผี 7 ต้น ยาวต้นละ 7 ศอก เมื่อทำพิธีแล้ว นำไปปัก 7 ทิศ วงรำมะนาต้องเปิดวง ด้วยเพลงดั้งเดิมของบรรพชน 7 เพลง บทเพลงรำมะนาในพิธีลอยเรือกล่าวถึง ค่านิยมในการไว้ เกลื้อน 7 ดอก มีพิธีแก้บน ด้วยการสร้างบ้านจำลอง 7 ชั้น ผ้าที่โต๊ะหมอทำพิธีผูกแขนให้สมาชิกใน ชุมชน เพื่อป้องกันภัยอันตรายก็ต้องผูกไว้จนครบ 7 วัน จึงปลดออกได้ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังนิยมใช้ ผ้า 7 สี ผูกหัวเรือในพิธีเช่นหัวเรือ เพื่อเป็นสิริมงคลก่อนนำเรือออกทะเล บ้านหัวแหลมสุด มีบ่อน้ำ 7 บ่อ พิธีแก้บนด้วยรำมะนา ต้องร้องขับด้วย เพลงดั้งเดิมของบรรพบุรุษ 7 เพลง ผู้ชายชาวเลอุรักลา ้วย นิยมไว้เกลื้อนตามร่างกาย 7 ดอก ในอดีตมีการแก้บนด้วยการสร้างบ้านจำลอง 7 ชั้น

เขมิกา หวังสุข (2550) ได้กล่าวถึงประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์ภาคใต้ ซึ่งสอดคล้องกับ เมธิ ราช ไกรนที (2557) เกี่ยวกับพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานชุมชนอุรักลาไวย์ในพื้นที่ที่เกิดจากมุมมอง นิเวศวัฒนธรรม สรุปได้ว่า บรรพบุรุษของชาวอุรักลาไวย์ได้เดินทางมาจากด้านใต้ของคาบสมุทร มลายู ซึ่งปัจจุบันเป็นดินแดนของอินโดนีเซียและมาเลเซีย และเดินทางด้วยเรือมาเรื่อยๆ จนเข้าสู่ ทะเลอันดามัน ซึ่งอาจจะมีสาเหตุเพื่อการทำมาหากิน การพักอาศัยตามเกาะหรือสถานที่ที่มีความ เหมาะสม ตั้งแต่บริเวณหมู่เกาะอาดัง เกาะหลีเป๊ะ และเกาะบุโหลน จังหวัดสตูล เดินทางต่อมา เรื่อยๆ ผ่านเกาะต่างๆ ในจังหวัดตรัง เช่น เกาะมุก เกาะไหง เกาะกระดาน จนมาถึงบริเวณจังหวัด กระบี่ ซึ่งชาวอุรักลาไวย์บางคนก็มาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เกาะลันตา บ้างก็เดินทางต่อมายังจังหวัดภูเก็ต ซึ่ง เดิมทีอาศัยอยู่บริเวณเกาะบอน เกาะเฮ เกาะโหลน แหลมกาใหญ่ ฯลฯ ก่อนที่จะเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่

ในพื้นที่ปัจจุบัน คือชุมชนบ้านหาดสะปำ ชุมชนบ้านแหลมตุ๊กแก (เกาะลิเเห่) และชุมชนบ้านหาดราไวย์ ซึ่งอย่างน้อยน่าจะเป็นระยะเวลากว่า 200 ปีมาแล้ว

ปัจจัยในการเลือกสถานที่ตั้งถิ่นฐานของชาวอุรักลาไวย์ ประกอบด้วย ปัจจัยด้านกายภาพ และปัจจัยด้านสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ที่นำมาเป็นตัวกำหนดการพิจารณาถึงสถานที่ที่มีความเหมาะสม ทั้งต่อการอยู่อาศัยและการทำมาหากิน และมีความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน อันแสดงให้เห็นถึงการปรับตัวให้เข้ากับทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีความมุ่งหวังเพื่อให้ตนมีชีวิตอยู่รอด เป็นการรักษาไว้ซึ่งความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร และการแสดงออกซึ่งความผูกพันระหว่างชาวอุรักลาไวย์ ที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติและสถานที่ต่างๆ ทั้งในฐานะของผู้ใช้ประโยชน์ และผู้รักษาไว้ให้คงอยู่ ด้วยปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี การเดินทางทางทะเลและการทำมาหากิน การรับอิทธิพลทางสังคม วัฒนธรรมจากสังคมใหญ่ และการที่พื้นที่ทำมาหากินและอยู่อาศัยจำกัดลงหรือมีการเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้ชาวอุรักลาไวย์ต้องเปลี่ยนจากวิถีชีวิตแบบกึ่งเร่ร่อนในอดีต และท้ายสุดแล้วชาวอุรักลาไวย์ได้เลือกบางพื้นที่เพื่ออยู่อาศัยอย่างกึ่งถาวรหรืออยู่อย่างถาวรมากขึ้นในปัจจุบัน

ชุมชนอุรักลาไวย์ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่อย่างถาวรในจังหวัดภูเก็ต ล้วนเป็นชุมชนที่เผชิญกับปัญหาเรื่องสิทธิพื้นฐาน และปัญหาความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย อันมีสาเหตุมาจากกระบวนการพัฒนา ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกที่เน้นนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลัก การส่งเสริมการท่องเที่ยว การพัฒนาระบบกรรมสิทธิ์ที่ดินที่รับรองโดยใช้หลักฐานเอกสาร และปัจจัยภายในที่เกิดจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร และความจำกัดของพื้นที่ ปัญหาความยากจนและหนี้สิน ความเกรงกลัวบุคคลภายนอกและการขาดการรวมตัวกันเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน ส่งผลให้ชาวอุรักลาไวย์ต้องมีการเคลื่อนไหวเรียกร้องด้านที่อยู่อาศัยและการทำมาหากิน แนวทางในการส่งเสริมความมั่นคงในการอยู่อาศัยของชาวอุรักลาไวย์ ควรมีการยึดหลักสิทธิชุมชน ซึ่งต้องเปิดโอกาสให้ชาวอุรักลาไวย์มีอำนาจในการจัดการทรัพยากรได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากชาวอุรักลาไวย์มีวิถีการดำรงชีวิตที่อยู่ร่วมกับฐานทรัพยากร สามารถหากินและดูแลทรัพยากรในฐานะของเจ้าของฐานทรัพยากร ที่มีภูมิปัญญาที่ปรากฏออกมาในรูปแบบของความเชื่อ พิธีกรรมต่างๆ และมีการติดต่อกันระหว่างกลุ่มเดียวกันทั้งในรูปแบบการพึ่งพาอาศัย การหากินในบริเวณใกล้เคียงกันและการร่วมสืบทอดภูมิปัญญาเหล่านั้นให้คงอยู่ เพื่อความสงบสุขในการอยู่อาศัยที่ทุกคนสามารถเข้าถึงฐานทรัพยากรที่มีความอุดมสมบูรณ์ และในการดำเนินงานพัฒนา จะต้องได้รับความร่วมมือทั้งจากชาวอุรักลาไวย์ หน่วยงานรัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชน ที่จะต้องทำงานแบบประสานความร่วมมือกัน โดยเฉพาะการจัดตั้งเป็นพื้นที่เขตวัฒนธรรมพิเศษ เพื่อส่งผลให้ชาวอุรักลาไวย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยภูมิเอกลักษณ์ วัฒนธรรมที่มีความพิเศษและโดดเด่นท่ามกลางความเจริญ และความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมเศรษฐกิจใน

ปัจจุบัน และเป็นการพัฒนาที่ส่งเสริมให้ชาวอุรูกลาไว้อยู่ได้ขับเคลื่อนด้วยตัวเอง และไม่เป็นการทำลายวิถีวัฒนธรรมเดิม

นฤมล ชุนวิช่วย และมานะ ชุนวิช่วย (2553) และเมธิรา ไกรนที (2557) ได้กล่าวถึงชีวิตและวัฒนธรรมชาวเลอุรูกลาไว้อย่างละเอียดถี่ถ้วน ผลการวิจัยพบว่า ชาวเลอุรูกลาไว้อยู่บนเกาะลันตาและเกาะหลีเป๊ะ มีบรรพบุรุษร่วมกัน และเป็นเครือญาติกัน มีการไปมาหาสู่ในช่วงประกอบพิธีกรรมลอยเรือ วิถีชุมชนของชาวเลทั้งสองกลุ่มมีลักษณะที่เรียบง่าย ทั้งการดำรงชีวิตประจำวัน ที่อยู่อาศัย และการแต่งกาย อาศัยฐานทรัพยากรธรรมชาติท้องถิ่นเป็นหลัก การทำประมงถือเป็นอาชีพที่ยึดถือมานาน และชาวเลยังคง ยึดมั่นในความเชื่อและประเพณีที่สืบทอดกันมา พิธีกรรมที่สำคัญ คือ พิธีลอยเรือ พิธีแต่งงาน และพิธีแก้บน รวมทั้งมีการละเล่นต่าง ๆ เช่น การแสดงรำมะนา และร้องเงาะ ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในพื้นที่ทั้งเกาะลันตาและเกาะหลีเป๊ะ ไม่ว่าจะเป็นการรับ วัฒนธรรมภายนอก การเข้ามาของประมงเชิงพาณิชย์และธุรกิจการท่องเที่ยว ส่งผลให้สภาพของทั้งสองเกาะกลายเป็นเมืองท่องเที่ยว ปัจจัยสำคัญเหล่านี้จึงมีผลให้ชีวิตและวัฒนธรรมชาวเลต้องปรับเปลี่ยนไป โดยเฉพาะการปรับตัวของชาวเลอุรูกลาไว้อยู่บนเกาะลันตา มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก บทบาทของชาวเลทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงมีหน้าที่ในการทำงานมากขึ้น ในขณะเดียวกันการใช้ภาษาอุรูกลาไว้อาจเดิมทีเป็นภาษาหลักของชาวเล ถูกกลืนหายไปจากเด็กชาวเลรุ่นใหม่หันมาใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ และภาษาไทยกลางมากขึ้น เกิดอาชีพที่หลากหลาย ซึ่งล้วนเป็นอาชีพที่เกี่ยวกับการบริการท่องเที่ยว ชาวเลมีค่านิยมทางวัตถุมากขึ้น ทำให้ค่านิยมและ ความเชื่อดั้งเดิมที่เคยยึดถือปฏิบัติในอดีตลดน้อยลงไป การครอบครองกรรมสิทธิ์ในที่ดินถูกยึดครองและเปลี่ยนเป็นของนายทุนมากขึ้น เพราะความเสียเปรียบทางการศึกษา และอำนาจต่อรอง ทำให้ชาวเลต้องหาที่ดินผืนใหม่ และจำเป็นต้องใช้ชีวิตที่ห่างทะเลและแตกต่างไปจากเดิม แต่ สำหรับชาวเลเกาะหลีเป๊ะ ยังเป็นคนกลุ่มใหญ่ และมีบทบาทในธุรกิจท่องเที่ยว ทั้งนี้เพราะผู้นำ ท้องถิ่นมีเชื้อสายชาวเล และมีการรวมกลุ่มกันเฉพาะ ทำให้มีอำนาจในการต่อรองกับธุรกิจการท่องเที่ยวมากขึ้น ส่วนการปรับตัวหลังเหตุการณ์ สึนามิ ชาวเลเกาะลันตาได้รับผลกระทบมากกว่าชาวเลเกาะหลีเป๊ะ โดยเฉพาะชาวเลบ้านสังกั่วและบ้านหัวแหลม มีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาให้ความช่วยเหลือด้านการก่อสร้างบ้านเรือน ซ่อมเรือ และเงินสนับสนุน และมีบางหน่วยงานที่เข้ามาช่วยเหลือด้านอาชีพ และการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมในสังคมไทยให้กับกลุ่ม ชาวเล

สอดคล้องกับงานวิจัยของ ตาฤณย์ จรูญทอง (2554) เรื่อง ประวัติศาสตร์ชุมชนอุรูกลาไว้อุรูกลาไว้อะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล ระหว่างปี พ.ศ. 2493-2549 ได้ศึกษาถึงพัฒนาการของวิถีชีวิตความเป็นอยู่และการปรับตัวของชุมชนอุรูกลาไว้อะหลีเป๊ะ รวมถึงปัจจัยที่มีผลก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นใน ชุมชน ระหว่างปี พ.ศ. 2493-2549 พบว่าก่อนปี พ.ศ. 2493 อุรูกลาไว้อะหลีเป๊ะมีวิถีชีวิตแบบเรียบง่ายในระบบ เศรษฐกิจแบบพอเพียง จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2493 เป็นต้นมา วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของอุ

รากล่าวไว้ เกาะหลี่เป๊ะเริ่มเปลี่ยนแปลงไป ด้วยปัจจัยต่างๆ คือ การเสียชีวิตของผู้นำในยุคดั้งเดิม การเข้ามาของพ่อค้าคนกลางและการขยายตัวของอำนาจรัฐ ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของอูร์กลาไว้อยู่ในยุคเปลี่ยนผ่าน เช่น เกิดการทำมาหากินในระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้า ความเปลี่ยนแปลงของสถานที่ตั้งบ้านเรือนในชุมชนและการนับถือศาสนาพุทธ เป็นต้น ดังนั้นหลังปี พ.ศ. 2493 เป็นต้นมา จึงเป็นยุคที่เกิดความสับสนและความเปลี่ยนแปลงขึ้นกับวิถีชีวิตของ ชาวอูร์กลาไว้อยู่เกาะหลี่เป๊ะจนกระทั่งในปี พ.ศ. 2527 เป็นต้นมา ชุมชนอูร์กลาไว้อยู่เกาะหลี่เป๊ะได้เกิดความเปลี่ยนแปลงไปในอีกระดับหนึ่ง อันเกิดจากนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นหลักสำคัญ ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของคนในชุมชน เช่น การปรับตัวในด้านการทำมาหากิน พบว่ามีการเกิดขึ้นของอาชีพใหม่ๆ เช่น อาชีพขับเรือหางยาวรับจ้างแรงงานรับจ้าง แม่บ้าน พนักงานในครัว พนักงานเสิร์ฟและอาชีพค้าขาย เป็นต้น และยังพบว่ามีความเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของวิถีชีวิตในทุกๆ ด้าน เช่น สถานที่ตั้งและลักษณะของบ้านเรือน ความสัมพันธ์ทางสังคมรวมทั้งวงจรชีวิต วัฒนธรรมพื้นฐาน และการแสดงออกทางความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม นับเป็นความเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของชุมชน ที่สะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับหรือคล้อย ตามไปกับกระแสวัฒนธรรมใหม่ที่หลั่งไหลเข้ามา

6.1.3 ร่องเงืง

ร่องเงืง เป็นมรดกวัฒนธรรมไทย - มลายู และเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านในกลุ่มชาติพันธุ์มลายูที่สื่อถึงการเกี่ยวพาราสีกันระหว่างหนุ่มสาว นิยมแพร่หลายในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย ตลอดจนในประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ และอินโดนีเซีย ถือเป็นวัฒนธรรมร่วมทางด้านการแสดงพื้นบ้านในภาคพื้นคาบสมุทรมลายูที่นิยม แพร่หลายมาจนถึงปัจจุบัน โดยแต่ละพื้นที่มีรูปแบบการแสดงที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ ซึ่งขึ้นอยู่กับ บริบท ค่านิยม และสภาพแวดล้อมของพื้นที่นั้นๆ ในอดีตร่องเงืงเป็นสื่อพื้นบ้าน เพื่อให้กลุ่มคน หลากหลายเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ได้ร่วมปฏิสัมพันธ์ จึงสะท้อนสู่รูปแบบการแสดง ที่มีกลิ่นอายของความหลากหลายทางชาติพันธุ์ เช่น เครื่องดนตรี ท่วงทำนอง เพลง การแต่งกาย ท่วงท่าการแสดง และวรรณกรรม ซึ่งในอดีตการเล่นร่องเงืงมีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ นักดนตรี นักแสดง และผู้ขับกลอน หรือ บทปันทุน ซึ่งเป็นบทกวีมลายูโบราณ ที่บอกเล่าถึงวิถีชีวิต ธรรมชาติ และความรัก เป็นบทกลอนที่หนุ่มสาวใช้ร้องโต้ตอบกัน พร้อมการบรรเลงดนตรี และการเต้น ร่องเงืง ซึ่งผู้ชมสามารถที่จะเข้ามาร่วมร้อง ร่วมเต้นหรือร่วมรำรำด้วยได้ (อภิชาติ ศักยหะชา, 2561) ดังปรากฏหลักฐานในบทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อรัตนโกสินทร์ศก 115 เรื่อง ระยะเวลาเที่ยวชวา กว่าสองเดือน" เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน ขณะพระองค์เสด็จตำบล จิสรูปัง เมืองการุต โดยมี เนื้อความว่า ออกไปเดินต่อไปดูเขาเล่น ร่องเงืง กันเป็นหมู่แรกสองวง ที่หลังแยก ออกเป็น 3 วง มีผู้หญิงวงละ 3 คน มีพิณพาทย์สำหรับผู้หญิงร้องรับพิณพาทย์ ผู้ชายเข้ารำเป็นคู่ แต่ผลัดเปลี่ยนกันดูท่าทางเป็นหนีไต่กัน ผู้หญิงไม่ใคร่ จะ

เป็นแต่ร้อง มากกว่า แต่ผู้ชายรำคล้าย ๆ ท่าค้างคาว กินผักบุ้ง ที่ตลกมีตะเกียงปักอยู่กลางดวงหนึ่ง เวียนไปรอบๆ ตะเกียง พอรำกลองผู้ชายเข้าไปจับผู้หญิงๆ ก็นั่งเฉย ไม่เห็นบิดเบือนปิดป้องอันใด (พระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว, 2555) จากบทพระราชนิพนธ์ดังกล่าวทำให้เข้าใจถึง ลักษณะของ การแสดงร้องเงี้ยวในอดีต และปรากฏหลักฐานของการแสดงร้องเงี้ยวในคาบสมุทรมลายูมา ตั้งแต่สมัย รัชกาลที่ 5 จากนั้นการแสดงร้องเงี้ยวก็ได้รับ ความนิยม และแพร่หลายเข้าสู่พื้นที่ภาคใต้ ของประเทศไทย

อภิชาติ คัญทะชา (2561) ได้สรุปรูปแบบการแสดงร้องเงี้ยวในประเทศไทย เป็น 3 ประเภท คือ ร้องเงี้ยวราชสำนัก ร้องเงี้ยวชาวเล และร้องเงี้ยวตันหยง 1) ร้องเงี้ยวราชสำนัก นิยม แสดงกันในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส เป็นการบรรเลงดนตรี ประกอบการแสดง ไม่มี การขับร้อง แต่จะมีความหลากหลายเรื่องเครื่องดนตรีที่ใช้ บรรเลงประกอบการแสดง 2) ร้องเงี้ยว ชาวเล นิยมแสดงกันในกลุ่มชาวเลอุรักลาไว้อยู่ ซึ่งอาศัยอยู่ในแถบพื้นที่ชายฝั่งทะเลอันดามัน โดยเฉพาะพื้นที่เกาะลันตา จังหวัดกระบี่ และเกาะสิเหร่ จังหวัดภูเก็ต เป็นการแสดงที่ยังคงรักษา ขนบธรรมเนียมการแสดงแบบดั้งเดิม คือ มีการร้องโดยใช้บทป่นดุนภาษามลายู การเต้นรำ และการ บรรเลงดนตรี 3) ร้องเงี้ยวตันหยง นิยมแสดงกันในกลุ่มชาวไทยมุสลิมใน พื้นที่ชายฝั่งทะเลอันดามัน ตั้งแต่จังหวัด ระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง และสตูล เป็นการแสดงที่คลี่คลายมาจากร้องเงี้ยวชาวเล แต่มีการปรับเปลี่ยนเรื่องภาษาที่ใช้ในการขับร้อง จากภาษามลายูเป็นภาษาถิ่นใต้ ซึ่งในพื้นที่เมือง ปัตตานีสมัยการปกครองแบบมณฑล เทศาภิบาล ประมาณปี พ.ศ.2515-2555 พระยาพิพิธเสนา มาตยาธิบดี เจ้าเมืองยะหริ่ง ประสงค์ให้ข้าราชการที่เป็น หญิงสาวฝึกเต้นร้องเงี้ยว เพื่อให้สำหรับ ต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง หรือเทศกาลงานรื่นเริงต่างๆ จากนั้นเมื่อมีการเปลี่ยนแปลง การปกครอง พ.ศ. 2495 และสงครามมหาเอเซียบูรพานับเป็นจุดที่ทำให้เจ้าเมืองเสื่อมอำนาจ ส่งผลให้การแสดง ร้องเงี้ยวเสื่อมความนิยมลง

ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2490 ขุนจรรูวิเศษศึกษากร ศึกษาธิการจังหวัด ปัตตานีในขณะนั้น ท่านมีแนวคิดในการสืบสานร้องเงี้ยว เกรงว่าอาจสูญหายไปจากเมืองปัตตานี จึงซื้อ ที่ในการแสดงร้องเงี้ยวแบบดั้งเดิมขึ้นอีกครั้ง พร้อมทั้งมีการปรับปรุงทำเต้นร้องเงี้ยวขึ้นใหม่ โดยมีเค้า โคร่งจากของเดิม พร้อมทั้งนำท่านาฏศิลป์ไทยมาประยุกต์ แต่ไม่ปรากฏมีการร้องป่นดุน ได้ตอบ เพราะขาดช่วงในการสืบสาน และผู้ที่มี ปฏิภาณ ไหวพริบในการร้องและต้นกลอนสดนั้นหาได้ยาก โดยกำหนดให้เป็นท่าเต้นมาตรฐาน ประมาณ 90 เพลง ได้แก่ เพลงลามูตูวอ เลนัง บูโต๊ะปีซัง มะฮินัง ลามา มะฮินังขวา อาเนาะดีดี จินดาชายัง โดนนั่งชายัง มาสแมเราะห์ และ บูหาร่าไป เพื่อใช้เป็น แบบแผนในการถ่ายทอดที่ฝึกหัดได้ง่าย และสามารถนำไปถ่ายทอด แก่บุคคลอื่นที่สนใจได้ บทบาท ของท่านขุนจรรูวิเศษศึกษากร นอกเหนือจากการรื้อฟื้น การแสดงร้องเงี้ยว ท่าน ยังได้เขียนข้อ สันนิษฐาน และความหมาย ของคำว่า ร้องเงี้ยว ไว้ว่า “คำว่าร้องเงี้ยวไม่ใช่คำในภาษามลายู และไม่

ทราบว่าเป็น ภาษาใด แต่สันนิษฐานว่าคงมาจากเสียงของเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลง ซึ่งแต่ก่อนมีกลอง รำมะนา กับฆ้อง ซึ่งทำด้วยแผ่นเหล็กหนาๆ เสียงกลอง รำมะนาดัง ก้อง ก้อง และเสียงตีของเหล็กดัง แฉิ่ง แฉิ่ง ก็เลยเรียกการละเล่นตามเสียงของเครื่องดนตรีที่ได้ยิน คือ กองแก๊ง แต่คำว่า ก้อง ในภาษามลายู แปลว่า บ้าๆ บอๆ ซึ่งมีความหมายไม่ค่อยเป็นมงคลนักจึงแก้งออกเสียงให้เพี้ยนไปเป็นรอง และล้นขวามลายูไม่สันทัด ในการออกเสียงแอ จึงออกเสียงแฉิ่ง เป็น แจ็ง ก็ เลยกลายเป็น รองแจ็ง" (สุภา วัชรสุขุม, 2530) ในเวลาต่อมา รองแจ็ง จึงกลับมาเป็นที่นิยมกันในหมู่ ช่างราชการ พ่อค้า และคหบดี ทั้งกลุ่มชาวไทยพุทธ ชาวไทยเชื้อสายจีน และชาวไทยมุสลิมในเมืองปัตตานี และในยุคนี้มีการนำแอคคอร์เดียน หรือทึบเพลง ซักมาร่วมบรรเลงในวงดนตรีรองแจ็งเพิ่มความไพเราะ และสร้างความสนุกสนานให้กับ นักแสดงมากยิ่งขึ้น จึงถือได้ว่า การแสดงรองแจ็งไม่ได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะในกลุ่ม ชาวไทยมุสลิม หากยังปรากฏในกลุ่มชาวไทยพุทธ และ กลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ และต่างมีบทบาท ร่วมในการสืบสาน และอนุรักษ์การแสดงรองแจ็งนี้ด้วย

โอกาสในการแสดงรองแจ็ง ในอดีตโดยเฉพาะในราชสำนักจะใช้สำหรับต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง หรือสำหรับแสดงในงานมงคล งานแต่งงาน และงานรื่นเริง เป็นต้น และในระดับชาวบ้านนั้นรองแจ็งคือ การละเล่นพื้นบ้านที่สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนหลากหลายชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากนั้นคณะมะโย่ง ได้นำรองแจ็งมาใช้ในการแสดงเพื่อสร้างความบันเทิง และความสนุกสนาน อีกทั้งเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับคณะอีกด้วย ในช่วง 40 ปีที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันโอกาสการแสดงรองแจ็ง ได้มีการปรับเปลี่ยนจากการละเล่นมาเป็นการแสดงพื้นบ้านที่สอดรับ และสนับสนุนกับนโยบายของภาครัฐทั้งในการอนุรักษ์ และส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว อีกทั้งยังได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถ บพิตร ตลอดจนพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ให้มี การจัดแสดงถวายหน้าพระที่นั่งและหน้าพระพักตร์เมื่อคราว เสร็จทรงงานในพื้นที่ภาคใต้ด้วย

การแต่งกายนักแสดงรองแจ็งจะแต่งกายแบบพื้นเมือง โดยผู้ชายสวมหมวกหนีบไม่มีปีก เรียกว่า ซาเกาะลีปะ สวมเสื้อคอกลมแขนยาว ผ้าครึ่งอกสีเดียวกับกางเกง เรียกว่า ตีอโต๊ะบลาอง นุ่งกางเกง เรียกว่า ซาลวากากป็น ยัง ใช้ใส่รองเท้า ยาวเหนือเข่าสวมทับกางเกง เรียกผ้าสลิแน สำหรับผู้หญิงใส่เสื้อเข้ารูปแขนกระบอก เรียกเสื้อ บานง ลักษณะเสื้อจะเป็นแบบเข้ารูปปิดสะโพก ผ่าอกและติดกระดุมเป็นระยะ สีเสื้อนิยมสีโทน เดียวกับเสื้อ ผ่ายชายและเป็นสีเดียวกับ ผ้าขาลาดัง สวมผ้านุ่งลายพื้นเมืองสวยงาม นอกจากนั้นยังมี เครื่องประดับศีรษะเรียกว่า ปิ่นซั่มเป็ง หรือ ปิ่นดอกไม้ไหว และดอกไม้ทัดผม ปัจจุบันการแสดงรองแจ็งปัตตานี ได้รับการสืบสานต่อเนื่องทั้งในกลุ่มศิลปินพื้นบ้าน และสถานศึกษา ทั้งประเภทรองแจ็ง แบบดั้งเดิม และระบบพื้นบ้าน โดยศิลปินซึ่งเป็นศิษย์ของขุนจารุวิเศษศึกษากร ทั้งที่เป็นข้าราชการครู กลุ่มคนทั่วไป และกลุ่มศิลปินนักดนตรีรองแจ็ง ซึ่งเป็นศิษย์ของอาจารย์ชาเดร์ แวเด็ง ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง พ.ศ. 2536

(ดนตรีพื้นบ้าน ร่องเง็ง) ต่างมีบทบาทในการร่วมอนุรักษ์สืบสาน มรดกทางวัฒนธรรม อันเปรียบเสมือนวัฒนธรรมร่วมที่สื่อถึงความหลากหลายทางกลุ่มชาติพันธุ์ให้คงอยู่ในพื้นแผ่นดินภาคใต้ และเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ของชาติต่อไป

6.1.4 ร่องเง็งชาวอุรักลาไวย์

ร่องเง็งเริ่มเข้าสู่เกาะลันตา จากคำบอกเล่าของศิลปินร่องเง็งและผู้สูงอายุ ชื่อ นายบุกาเล็มในพื้นที่ชาวเมืองเกาะ (ปีนัง) ประมาณ 80-90 ปี พร้อมนำไวโอลินติดตัวมาด้วย ตระเวนเล่นไวโอลินไปตามหมู่บ้าน ชาวบ้านเกิดความสนใจจึงขอฝึกไวโอลินนายบุกาเล็มเป็นคนไม่มีครอบครัว จึงมีเวลาถ่ายทอดการเล่นไวโอลินและการเดินร่องเง็งให้กับชาวบ้านที่สนใจ ซึ่งมีทั้งชาวไทยมุสลิมและชาวเล นายลาหมาด คบคน (สกุลเดิมช่างน้ำ) เป็นชาวเลคนแรกที่ได้รับการฝึกหัดสีไวโอลินและขับร้องเพลงร่องเง็ง เดิมเคยเล่นกบวงคล้ายมโนห์รา และมะโย่ง แล้วถ่ายทอดการตีรำมะนาให้นายบูเด็น บุตรชาย และฝึกฝนการขับร้องเพลงแก่นางซ็อนะบุตรสาวตระกูลคบคน จึงสืบถ่ายทอดการเล่นร่องเง็งมาถึงทุกวันนี้ (กลีน คงเหมือนเพชร, 2554) ในกลุ่มไทยมุสลิม นายบุกาเล็มถ่ายทอดให้แก่บูอริ และหลานจนเกิดคณะร่องเง็ง คณะบ้านหัวแหลมที่บริเวณเกาะลันตาใหญ่ นายบุกาเล็ม เร่ร่อนไปหลายที่ในจังหวัดใกล้เคียงไปที่ไหนก็ถ่ายทอดวิชาให้กับคนแถวนั้น ในระยะเวลาใกล้เคียงกันชาวบ้านเกาะลันตาไปเมืองเกาะปีนัง ได้ฝึกการรำ และร้องเพลงร่องเง็งต่อมามีชาวบ้านสนใจจนร่องเง็งแพร่หลายไปทั่วเกาะลันตา หลังจากนั้นการเล่นร่องเง็งแพร่หลายไปตามเกาะอื่น ๆ เช่น เกาะลันตาน้อย เกาะกลางเกาะจำมีพ่อเพลงแม่เพลง และนักดนตรีเกิดขึ้นหลายคน ศิลปินร่องเง็งในอดีตที่ได้รับการกล่าวขานมากที่สุดในการเล่นร้องเง็งและรำรำ ได้แก่ นางบุญเต็ม ทะเลลึก นางและ ทะเลลึก เป็นนางร่องเง็งที่สวยงามมีเสน่ห์เป็นที่ต้องตาต้องใจของหนุ่ม ๆ ลันตา นางยิ้ม เหลียงมะผล แม่เพลงผู้มีชื่อแห่งเกาะจำ นางจิว ประมงกิจ เกาะสิเหร่ภูเก็ต เป็นต้น

นางจิว ประมงกิจ ได้มีร่องเง็ง และเป็นหัวหน้าวง คณะพรสวรรค์ขึ้น ซึ่งเป็นมรดกวัฒนธรรมแห่งชาติพันธุ์อุรักลาไวย์ในจังหวัดภูเก็ต และ นางจิว ประมงกิจ ได้เป็นศิลปินสาขานักอนุรักษ์มรดกไทยดีเด่น ตั้งแต่พ.ศ.2488 จนถึงปัจจุบัน เป็นศิลปินร่องเง็งที่มีชื่อเสียงโด่งดัง ซึ่งในแวดวงการแสดงพื้นบ้านประเภทนี้ ต่างยกย่องพร้อมยอมรับให้แม่จิวเป็นราชินีร่องเง็ง จากข้อมูลเทศบาลตำบลรัชฎาจังหวัดภูเก็ต ได้กล่าวว่า แม่จิวมีจุดเด่น คือ ความจำที่ดีเยี่ยม มีปฏิภาณไหวพริบในการเต้นสด คุณภาพเสียงโทนสูงที่ทรงพลังโดดเด่นเหนือเครื่องดนตรีและคลื่นลม แอมนิสัยใจคอที่กล้าแกร่ง แม่จิวจึงถูกยกย่องให้เป็นราชินีร่องเง็ง ร่องเง็งเป็นศิลปะเต้นรำพื้นเมืองของไทยมุสลิมทางภาคใต้ของเรา โดยได้รับถ่ายทอดมาจากชาวมลายู อินโดนีเซีย ซึ่งน่าจะมามีเค้าเดิมมาจากการเต้นรำของชาวโปรตุเกสและสเปน ที่มาทำมาค้าขายย่านนี้อีกทอดหนึ่ง ชาวเลอุรักลาไวย์ เป็นกลุ่มชนพื้นถิ่นที่ร่วมยุคร่วมเหตุการณ์และยังร้องเล่นเต้นรำร่องเง็ง แบบเดิมไว้ได้อย่างดี ไม่ว่าจะเป็นที่เกาะลันตาอดีตถือว่าเป็นมหานครของชาวเล และที่เกาะสิเหร่ เมืองภูเก็ต แม่จิวพื้นเพเป็นคนเกาะสิเหร่โดย

กำเนิด ส่วนพ่อเป็นคนเกาะลันตา เริ่มร่ำร้องร้องเงิงเมื่ออายุได้ 8 ขวบ แล้วค่อยๆ ซึมซับ ฝึกฝนจนสามารถตั้งกลอนสดเป็นทำนอง ต่อกลอนร้องโต้ตอบ จดจำเพลงร้องเงิงได้นับเป็นร้อย ๆ เพลงโดยไม่ซ้ำเนื้อเพลง แม่จิวร้องทั้งคืนโดยไม่มีซ้ำ วงของแม่จิว ชื่อพรสวรรค์ เมื่อสมัยแม่จิวแสดงกับพี่สาวไม่มีชื่อ สมัยอดีตมีการเดินโรงเหมือนวงดนตรีลูกทุ่ง หรือเดินสายตามเกาะแก่งต่างๆ ในอันดามัน มีการเอาเรือมารับหรือออกเรือไปแสดง ก่อนถึงเกาะก็จะมีการตีฆ้องร้องเป่า ประกาศให้ชาวบ้านแถวนั้นรู้ว่าคืนนี้จะมีการแสดงร้องเงิง

ปัจจุบันมีร้องเงิงในงานประเพณีลอยเรือ หรือในพิธีแก้บนต่างๆ ของชาวไทยใหม่ และการสาธิตเท่านั้น แม่จิวได้มีโอกาสเข้าเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ร้องร่ำร้องเงิงถวาย ในพระตำหนักสวนจิตรลดาฯ และได้รับร้องเงิงถวายสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อครั้งเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมชาวเลที่เกาะสิเหร่ และแม่จิวได้รับคัดเลือกจากคณะกรรมการวันอนุรักษ์มรดกไทย กรมศิลปากร ให้เป็นผู้มีผลงานดีเด่นในการอนุรักษ์มรดกไทย ประจำปี พ.ศ.2535 (เทศบาลตำบลรัชฎาจังหวัดภูเก็ต, 2564) นางจิว ประโมงกิจ สืบเชื้อสายมาจากเผ่าโอว์งลาโอด ซึ่งเป็นกลุ่มชนดั้งเดิมที่เร่ร่อนอยู่ในทะเลอันดามัน และได้มาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เกาะสิเหร่ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้พระราชทานนามสกุลใหม่ให้เผ่าชาวเลใต้ที่เกาะสิเหร่ว่า ประโมงกิจ ครอบครัวนายอาจ และ นางจำปา จึงได้ใช้นามสกุลประโมงกิจ นางจิว ประโมงกิจ เป็นบุตรคนสุดท้ายของ เร่ร่อนตามพ่อและแม่ ทำมาหากินในท้องทะเลอันดามัน ยามว่างก็มีโอกาสเรียนร่ำร้องเงิงจากยายปาซิว ซึ่งเป็นผู้มีความสามารถร้องเงิงของกลุ่มชาวเล ผู้ที่สามารถจับบทเพลงและท่วงทำนองการร่ำรำได้มากที่สุด

นางจิว ประโมงกิจ จึงได้รับความไว้วางใจให้เป็นแม่แบบ ในการถ่ายทอดทำร้องเงิงให้แก่ครู นักเรียน ในโรงเรียนต่างๆ เช่น โรงเรียนสตรีภูเก็ต โรงเรียนพิบูลสวัสดิ์ โรงเรียนบ้านเกาะสิเหร่ โรงเรียนเทศบาลปลุกปัญญา เป็นต้น ผลงานและรางวัลที่นางจิว ประโมงกิจ ที่ได้รับ คือ รางวัลชนะเลิศในการร้องเงิงของจังหวัดสตูล เมื่อ พ.ศ.2520 เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ร่ำร้องเงิงถวายในพระตำหนักสวนจิตรลดา เมื่อปี พ.ศ.2521 ร่ำร้องเงิงถวาย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อพระองค์เสด็จเยี่ยมเผ่าชาวเลใต้ ที่เกาะสิเหร่ พ.ศ.2533 นักอนุรักษ์มรดกไทยดีเด่น สาขาดนตรีและนาฏศิลป์ ประจำปี พ.ศ.2535 ของคณะกรรมการวันอนุรักษ์มรดกไทย รับพระราชทานโล่และเข็มเกียรติคุณอนุรักษ์มรดกไทย จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อ 17 กรกฎาคม 2535 ณ พระตำหนักสวนจิตรลดา กรุงเทพมหานคร ได้ดำเนินงานทางด้านการร้อง และร่ำร้องเงิง เพื่อนันทนาการบันเทิง มาตั้งแต่ พ.ศ. 2488 จนถึงปัจจุบัน หากนับในช่วงวัยรุ่นที่ร่วมรำกับคณะร้องเงิงชุดเก่าก็มากกว่า 50 ปี เป็นหัวหน้าคณะร้องเงิงชาวเกาะสิเหร่ที่มีชื่อเสียงมาก และมีความสามารถในการตั้งกลอนสดเป็นทำนองเพลงร้องเงิง มีปฏิภาณไหวพริบที่ต่อกลอนเพลงร้องเงิง ในช่วงวัยรุ่นและวัยสาว สามารถร่ำลงต้อย อัน

เป็นนาฏศิลป์ร้องเงี้ยวที่ยอดเยี่ยม สามารถร้องเพลงร้องเงี้ยวเป็นร้อยๆ เพลงโดยไม่ซ้ำเนื้อเพลงได้ตลอดทั้งคืน

จากกรณีที่กำลังมาข้างต้น ร้องเงี้ยวของชาวเลอุรักลาไว้อยู่ จึงเป็นตัวบ่งชี้วัฒนธรรมที่ประจักษ์ ความเป็นตัวตน (Self) การอ้างชาติพันธุ์ (Ethnicity) ของกลุ่มชาวเลอุรักลาไว้อยู่ ที่บ่งบอกว่าพวกเขา เป็นคนชาวเลอันดามัน และขณะเดียวกัน การแสดงร้องเงี้ยวของชาวเลอุรักลาไว้อยู่ ก็มีมิติการต่อรอง เชิงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ (Negotiating Ethnic Identity) กรณีการเป็นคนไทยใหม่ที่มีเอกลักษณ์พิเศษ ที่ยังคงบ่งบอกว่าตนเองเป็นชาวเล และชาวเลอุรักลาไว้อยู่ได้ใช้การแสดงร้องเงี้ยวเป็นกลไกในการ แลกเปลี่ยน เสริมสร้างจังหวัดภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามัน ได้ใช้ประโยชน์จากการแสดงร้องเงี้ยว สร้างให้ พื้นที่จังหวัดมี “เอกลักษณ์” (Uniqueness) พิเศษเพิ่มขึ้น ที่มีชาวเลอุรักลาไว้อยู่เป็นพลเมือง ที่นอกจาก บ่งบอกด้วยวิถีและลีลาชีวิตของชาวเลทั่วไปแล้ว ยังมีศิลปะการแสดงร้องเงี้ยวที่สำแดงตัวตนความเป็น ชาวเล และยังถูกใช้ประโยชน์ในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้กับท้องทะเลอันดามัน ประเทศไทย จึงเป็นตัวบ่งชี้วิจัยสำคัญสำหรับการศึกษาศิลปะการแสดงร้องเงี้ยวของชาวเลอันดามัน สำหรับผู้วิจัยซึ่งเป็น อาจารย์สอนศิลปะการแสดงในสถาบันอุดมศึกษา จังหวัดภูเก็ต พื้นที่สังคมที่ถูกนำเสนอในฐานะแหล่ง ท่องเที่ยวในนาม “ไข่มุกแห่งเอเชีย” ที่มีการแสดงร้องเงี้ยว และกลุ่มชนชาวเลอุรักลาไว้อยู่ถิ่นอาศัยอยู่กับ โครงสร้างทางสังคมพื้นที่ชายฝั่งอันดามันประเทศไทยด้วยนั่นเอง

7. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

การวิจัยเรื่อง ร้องเงี้ยวชาวเลอุรักลาไว้อยู่ : ตัวตนและการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ชาวเล ฝั่งทะเลอันดามัน ประเทศไทย ใช้แนวคิด 3 แนวคิดเป็นแนวคิดหลักการวิจัย คือ แนวคิดอัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ (Cultural Identity) เพื่อศึกษาการแสดงร้องเงี้ยวในมิติสังคมวัฒนธรรมชาวเลอุรักลาไว้อยู่ แนวคิดการอ้างชาติพันธุ์ (Ethnicity) เพื่อศึกษาตัวตน (Self) ของชาวเลอุรักลาไว้อยู่ โดยเฉพาะใน พิธีกรรมลอยเรือที่มีการแสดงร้องเงี้ยว รวมทั้งพิธีกรรมสำคัญต่าง ๆ ของชาวเล ที่มีการแสดงร้องเงี้ยว ประกอบ และแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology) เพื่อศึกษาวิถีและลีลาชีวิตของ ชาวเลอุรักลาไว้อยู่ ที่สัมพันธ์กับธรรมชาติและนิเวศทะเลอันดามัน

7.1 แนวคิดอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ (Cultural Identity)

อัตลักษณ์และชาติพันธุ์มักจะเป็นคำที่ใช้คู่กัน เพราะความเป็นชาติพันธุ์ย่อมมี ความเหมือน และความแตกต่างกันออกไป เช่นเดียวกับ ร้องเงี้ยวของชาวเลอุรักลาไว้อยู่ที่มีอัตลักษณ์ที่เป็น ตัวตนชัดเจน และสามารถต่อรองเชิงอัตลักษณ์ ฝั่งทะเลอันดามันในประเทศไทยได้ เพราะมี นักวิชาการและบุคคลทั่วไปทั้งในระดับโลก ภูมิภาคและท้องถิ่นสนใจ เนื่องจากอัตลักษณ์ได้กลายเป็น

เครื่องมือในการสร้างความรู้ความเข้าใจทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนที่บ่งบอกถึงการดำรงอยู่ของควมมีตัวตนและตัวตนของความเป็นมนุษย์

สมเกียรติ สัจจารักษ์ (2557) ได้กล่าวถึง แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ สรุปได้ว่า อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ หรือ Identity คือ ความเหมือนและความเป็นลักษณะเฉพาะที่แตกต่างออกไปบนพื้นฐานของความสัมพันธ์ และการเปรียบเทียบกันระหว่างสิ่งของในสองแง่มุมมอง คือ ความคล้ายคลึงและความแตกต่าง อัตลักษณ์ ไม่ใช่เป็นสิ่งที่มียู่ แล้วในตัวของมันเอง หรือกำเนิดขึ้นมาพร้อมกับคนหรือสิ่งของ แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นและมีลักษณะของความเป็นพลวัตอยู่ตลอดเวลา ซึ่งความหมายดังกล่าวสอดคล้องกับความหมายที่เบอร์เจอร์ และลักแมน (Peter Therger and Thermus Luckman) (อ้างถึงใน ประสิทธิ์ ดีปรีชา, 2547) ได้ให้ความหมายไว้ว่า อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น โดยกระบวนการทางสังคม ครั้งเมื่อตกผลึกแล้ว อาจจะมีการคงที่ปรับเปลี่ยน หรือแม้กระทั่งเปลี่ยนแปลงรูปแบบไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ ทางสังคมเป็นหลัก กล่าวโดยอีกนัยหนึ่ง อัตลักษณ์เป็นเรื่องของความเข้าใจและการรับรู้ที่เราเป็น ใครและคนอื่นเป็นใคร นั่นคือการก่อปรึขึ้นและดำรงอยู่ว่าเรารู้จักเกี่ยวกับตนเองอย่างไร และคนอื่น เขารู้จักเราอย่างไร โดยมีกระบวนการทางสังคมในการสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทของความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีต่อคนหรือกลุ่มอื่น ๆ ด้วย

ในกระบวนการการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมใดสังคมหนึ่ง มักจะหลีกเลี่ยง ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ได้ยากเพราะสองเรื่องนี้คาบเกี่ยวกับการให้ความสำคัญในเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์มีความหมายถึงการศึกษากลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างไปจากกลุ่มวัฒนธรรม อื่น ๆ เมื่อศึกษาถึงกลุ่มวัฒนธรรมเฉพาะมักเป็นกลุ่มที่มีฐานะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคม เพราะมีลักษณะที่แตกต่างและมีคนจำนวนน้อยกว่าคนส่วนใหญ่หรือชนกลุ่มใหญ่ อัตลักษณ์ คือ การจำแนกว่าสิ่งไหนที่เหมือนกันและต่างกัน ความเหมือนอาจจะเกิดจากวัฒนธรรมที่ได้รับการสั่งสมถ่ายทอดมา โดยมีความสำนึกว่า สิ่งเหล่านั้นเป็นอัตลักษณ์หรือลักษณะที่เฉพาะของกลุ่มคนเพียงอย่างเดียว ซึ่งความเหมือนเฉพาะกลุ่มนี้ทำให้เกิดการแบ่งแยก ความแตกต่าง ที่ต่างไปจากกลุ่มอื่น ๆ หรือลักษณะอื่นๆ ของคนอื่น กลุ่มอื่น สังคมอื่น และอัตลักษณ์ ของบุคคล ก็อาจจะเป็นได้หลายอย่างขึ้นอยู่กับบริบทที่คน ๆ นั้นดำรงอยู่ เช่น อัตลักษณ์ความเป็นพ่อ ตามสถานภาพเพศ สังคมและอื่น ๆ

ฉะนั้นอัตลักษณ์จึงไม่ได้ แขนงตายตัว แต่อัตลักษณ์ทั้งด้านชาติพันธุ์ อัตลักษณ์ปัจเจกบุคคลนั้นมีการเคลื่อนไหว ไม่คงที่ เปลี่ยนแปลงไปมา หรือการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ Fredrik IBarth (1969) ได้เสนอว่า การจะทำความเข้าใจต่อปรากฏการณ์ทางชาติพันธุ์ได้ ต้องพิจารณาความคิดและจิตสำนึกของคนในแต่ละกลุ่ม ว่าลักษณะทางวัฒนธรรมใดที่มีความหมาย ต่อความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ของพวกเขา เพราะกลุ่มชนต่าง ๆ อาจจะมีแบบแผนวัฒนธรรมบางอย่าง ร่วมกันอันเกิด

จากการปรับตัวกับสภาพแวดล้อมใกล้เคียงกัน แต่ต่างฝ่ายก็มองว่าไม่ใช่พวกเดียวกัน ทั้งนี้ IBurth เสนอผ่านสิ่งที่เรียกว่า พรหมแดนชาติพันธุ์ (ethnic boundary) ซึ่ง Barth ได้ชี้ให้เห็นว่า กลุ่มชาติพันธุ์จากเดิมที่มองว่าเป็นหน่วยที่มีวัฒนธรรมร่วมกันนั้น ในอีกทางหนึ่ง กลุ่มชาติพันธุ์เป็นรูปแบบการจัดระเบียบสังคมอย่างหนึ่ง กล่าวคือ การที่สมาชิกของกลุ่มเรียกตัวเองหรือถูกเรียก โดยคนอื่นว่าเป็นใครหรือเป็นสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ใดในกระบวนการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และแม้ว่าลักษณะทางวัฒนธรรมยังมีความสำคัญอยู่ แต่ได้เน้นลักษณะที่เลือกเป็นสัญลักษณ์ของความแตกต่างทางชาติพันธุ์ระหว่างกลุ่มชนต่าง ๆ ไม่ใช่ภาพรวมของวัฒนธรรมทั้งหมดในลักษณะ นี้ ความเป็นชาติพันธุ์เปรียบได้กับสถานะภาพอื่น ๆ ในสังคม เช่น เพศสภาพ ชนชั้น หรือวัยวุฒิ ที่ กลายเป็นเครื่องหมายของการปฏิสัมพันธ์ อันจะทำให้ผู้ทำการปฏิสัมพันธ์รู้ว่าควรปฏิบัติต่อกัน อย่างไร และในลักษณะไหน อันเป็นการถูกต้องและเหมาะสมในการปฏิบัติต่อกัน

Charles F. Keyes (อ้างถึงใน ประสิทธิ์ ลิขิตวิชา, 2547) นำเสนอไว้ในงานเขียน “Towards a New Formulation of the Concept of Ethnic Group” เสนอว่าอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นการหล่อหลอมที่เกิดขึ้นผ่านระยะเวลาที่ยาวนานพอที่จะบ่มเพาะความรู้สึกร่วมกันในสายเลือด โดยการผ่านเครื่องมือต่าง ๆ เช่น ภาษาที่เล่านิทานถึงจุดกำเนิดร่วมกันของกลุ่ม รวมทั้งบริบททางด้าน ประวัติศาสตร์ที่มีสมาชิกในกลุ่มมีประสบการณ์ร่วมกัน นอกจากนี้ Keyes ยังได้อธิบายขยายความ บริบทความสัมพันธ์และการปรับเปลี่ยนความเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่กว้างออกไปกว้างงาน ของคนอื่น ๆ นั่นคือ การพิจารณาถึงอิทธิพลของรัฐชาติสมัยใหม่ และความสำนึกทางประวัติศาสตร์นี้ไปสอดคล้องกับงานศึกษาของ Nicholas Tapp (1989) ซึ่งก็เสนอว่าความสำนึกทางประวัติศาสตร์) เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ โดยคนในกลุ่มชาติพันธุ์จะเลือกเอาบางเหตุการณ์ หรือบางเรื่องราวที่มีความสำคัญและมีความหมาย ต่อตนเอง เพื่อสืบทอดและสร้างอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ให้คงอยู่ต่อไป นอกจากนี้แล้ว Keyes ยังให้ แนวคิดอีกว่า “ชาติพันธุ์เหมือนกับเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม” (ethnicity as cultural identity) หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้สึกที่จะรักษาสิ่งที่บรรพบุรุษของพวกเขาได้ถ่ายทอดสืบทอดกันมา ซึ่ง ก็คือ วัฒนธรรมนั่นเอง การสืบทอดวัฒนธรรมของบรรพบุรุษนอกจากจะเป็นการรักษามรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่แล้วยังเป็นการสร้างความเป็นปึกแผ่น ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ อีกด้วย

นอกจากนี้ Isaac ได้เสนอว่า องค์ประกอบสำคัญของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์นั้นมีอยู่ 2 มิติ คือ “ร่างกาย” (body) และ “นาม” (name) ซึ่ง Isaac ได้อธิบายว่า “ร่างกาย มีรากฐานทางชีวภาพถึงแม้ว่าจะเปลี่ยนแปลงได้บ้าง เช่น สีผิว ลักษณะรูปร่างหน้าตา ดังนั้น ร่างกาย จึงเป็นตัวการสำคัญในการระบุอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ด้วยเหตุนี้ หากกลุ่มชาติพันธุ์ใดที่มีรูปร่างหน้าตาคลายคลึงกัน ก็อาจจะมีการดัดแปลงรูปลักษณ์ภายนอกให้แตกต่างกันไป เช่น การสักตามร่างกาย เป็นต้น

Michael Moerman (อ้างถึงใน ประสิทธิ์ ลิปรีชา. 2547) ได้สรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ในแนวคิดที่เหมือนกับที่ Evans Pritchard (1965) กล่าวไว้ว่า การที่จะบอกว่าใครเป็นสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ใดนั้นขึ้นอยู่กับตัวบุคคลนั่นเองเป็นผู้วินิจฉัยว่าตนเองเป็นสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ใดและจากการที่บุคคลอื่นเป็นผู้วินิจฉัยว่าบุคคลนั้นเป็นสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ใด ซึ่งเกณฑ์ที่มาใช้ย่อมแตกต่างกันไปตามพื้นฐานของความเป็นจริงในชีวิตประจำวันของสมาชิกในสังคม และต้องขึ้นอยู่กับบริบทของความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่พวกเขามีกับกลุ่มอื่น ๆ ด้วย

Robert A. Levine และ Donald Campbell (อ้างถึงใน ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ, 2547) ได้ตั้งข้อสันนิษฐานสำหรับสังคมไร้รัฐไว้ว่าความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์และขอบเขตพรมแดนชาติพันธุ์มักจะไม่ชัดเจนและผันแปรตามสถานการณ์และผลประโยชน์หรือความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีต่อกัน เพื่อให้ลู่ตามความต้องการดังกล่าวจำเป็นต้องพัฒนาอุดมการณ์ไปพร้อม ๆ กับ การกำหนดรูปลักษณ์ทางชาติพันธุ์ขึ้น เช่น ชื่อรัฐ อาณาเขต และความเป็นสมาชิกที่จะมีคุณลักษณะอันเป็นที่ยอมรับและถูกต้องกับรัฐธรรมนูญ

ยศ สันตสมบัติ (2546) ได้ให้ข้อสรุปเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ว่า อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์มิใช่สิ่งที่หยุดนิ่งตายตัว แต่กลับเป็นผลผลิตที่เกิดจากการต่อสู้ การเลื่อนไหล ไปตามบริบทและสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป นอกจากนี้อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ยังเชื่อมโยงแนบแน่น กับยุทธวิธีทางการเมืองและการตีความประวัติศาสตร์อีกทางหนึ่ง

อมรา พงศาพิชญ์ (2541) ให้ความหมายว่า กลุ่มชาติพันธุ์ หมายถึง กลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี พูดภาษาเดียวกัน และเชื่อว่าสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษกลุ่มเดียวกัน เช่น คนไทย คนพม่า คนกระเหรี่ยง คนจีน คนลาว เป็นต้น กลุ่มชาติพันธุ์หรือกลุ่มวัฒนธรรมนี้ มีลักษณะเด่น คือ เป็นกลุ่มคนที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน บรรพบุรุษในที่นี้ หมายถึง บรรพบุรุษทางสายเลือดและบรรพบุรุษทางวัฒนธรรม ผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันจะมี ความรู้สึกผูกพันทางสายเลือดและทางวัฒนธรรมอยู่ด้วยพร้อม ๆ กันไป เป็นความรู้สึกที่ช่วยเสริมสร้างเอกลักษณ์ของบุคคลและของชาติพันธุ์ และในขณะเดียวกันสามารถเร้าอารมณ์ความรู้สึก ให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ นอกจากนี้ อมรา พงศาพิชญ์ ยังได้อธิบายถึง “ความรู้สึกของชาติพันธุ์เดียวกัน” นั้นมีปัจจัยที่สำคัญในการจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ คือ ความสำนึกร่วมของคนในกลุ่มนั้นว่าตนเองมีชาติพันธุ์ใด และปัจจัยทางภาษาเพียงอย่างเดียวก็ยังไม่สามารถกำหนดชาติพันธุ์ได้ ดังนั้นขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดที่สำคัญกว่า เช่น กลุ่มคนจีนหรือ คนกระเหรี่ยง หรือ คนอินเดีย จะมีจิตสำนึกในความเป็นจีน อินเดีย และกระเหรี่ยงที่แตกต่างออกไปหรือไม่ เพราะคนสามเผ่านี้ล้วนแต่มีภาษาที่นำมาใช้นั้นหลายภาษาด้วยคนจีนเองก็แบ่งเป็นคนจีนที่พูดภาษาจีนกวางตุ้ง ไทหล่า จีนกลาง ฮกเกี้ยน แตกต่างกันไป แต่ถึงกระนั้นคนจีนเหล่านั้นก็ยังคงเรียกตนเองว่าเป็นคนจีน หรือคนอินเดียเองนั้นก็ยังมีภาษาพูดที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นภาษาทมิฬ เบงกาลี ฮินดี ก็ยังคงนิยม การนิยมความ

เป็นกลุ่มชาติพันธุ์แบบนี้ ก็ไม่สามารถครอบคลุมได้หมดทุกคน เพราะบางคนอาจจะไม่ยึดในกลุ่มชาติพันธุ์ใดกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งได้ตลอดไป เพราะเมื่ออยู่ในสิ่งแวดล้อมหนึ่งก็มีสำนึกอย่างหนึ่ง ในกรณีนี้ อมรา พงศาพิชญ์ ได้ยกตัวอย่างคนจีนที่เกิด และอาศัยอยู่ในประเทศไทย เรียนโรงเรียนไทย เมื่อกลุ่มคนเหล่านี้อยู่ในท่ามกลางสังคมเพื่อนฝูงที่โรงเรียนก็มักจะมองว่าตนเองก็เป็นคนไทย เมื่อกลับบ้านไปก็อยู่ท่ามกลางหมู่ญาติพี่น้องซึ่งพูดภาษาจีนและมีระเบียบวิธีการดำรงชีพแบบจีน ก็จะมองว่าตนเองเป็นคนจีน ส่วนชาวเขาในประเทศไทยนั้นก็ไม่ได้แตกต่างกันในความคิดของกลุ่มชาวเขาจะมองว่าตนเองเป็นชาวเขาหรือว่าเป็นคนเมืองคนไทย ก็ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมในขณะนั้น และคนอีสานเองก็สามารถที่จะอ้างว่าตนเองเป็นคนลาวและคนไทยก็ได้

ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2545) ให้คำอธิบายความหมายของ อัตลักษณ์ ว่า หมายถึง สิ่งที่เราารู้สึกว่าเป็นเราหรือพวกเรา แตกต่างจากเขา พวกเขา หรือคนอื่น อัตลักษณ์ไม่จำเป็นต้องมีหนึ่งเดียวแต่อาจมีหลายอัตลักษณ์ที่ประกอบกันขึ้นมาเป็นตัวเรา พวกเรา อัตลักษณ์ ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติแต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยสังคม (social construct) อัตลักษณ์จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการสร้างความเหมือนระหว่างพวกเราหรือคนอื่น หรือ กระบวนการสร้าง อัตลักษณ์ เกิดควบคู่กันไป เช่น อัตลักษณ์ของวัยรุ่นปัจจุบันกับวัยรุ่นในอดีตจะมีความแตกต่างกันไป เนื่องมาจากกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ที่แตกต่างกัน

สรุปว่า อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnic Identity) หมายถึง สิ่งที่ทำให้สมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์รู้สึกร่วมกันว่าเป็นพวกเดียวกันและรู้สึกแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ในแง่นี้ การศึกษาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ จึงหมายถึงการศึกษากระบวนการสร้างความเหมือน และความต่าง ดังกล่าว

การสร้างอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ เกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ทางสังคมที่สลับซับซ้อน หลากหลาย ไม่หยุดนิ่งมาตั้งแต่อดีต สันนิษฐานกันว่า กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน ณ ช่วงเวลาเดียวกัน มีการติดต่อสัมพันธ์ทั้งในเชิงซื้อขายแลกเปลี่ยนสิ่งของจนถึงการบรรพชาฆ่าฟันกัน ความสัมพันธ์ดังกล่าวก่อให้เกิดการหยิบยืมและผสมปนเปทางวัฒนธรรม ระหว่างกัน ดังนั้นเมื่อกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มต้องการรักษาความเป็นหนึ่งเดียวหรือความเป็นปึกแผ่น ในพวกเดียวกัน กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เพื่อสร้างความเหมือน ในพวกเรา และความต่าง ในพวกเขาจึงเกิดขึ้น ในกระบวนการนี้อาจมีทั้งการสร้างขึ้นมาใหม่อย่างสิ้นเชิง และการหยิบยืมบางส่วนทางวัฒนธรรมของคนอื่นมาทำให้เป็นของเรา อัตลักษณ์ที่ถูกสร้าง ขึ้นในยุคหนึ่งอาจนำมาใช้จำแนกความแตกต่างระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ ได้ดีในยุคหนึ่ง แต่เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนไป อัตลักษณ์ดังกล่าวอาจใช้ไม่ได้ผล เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มมีการปรับตัวและหยิบยืมวัฒนธรรมระหว่างกัน ด้วยเหตุนี้เมื่ออัตลักษณ์เก่ามีพลังน้อยลง อัตลักษณ์ใหม่ จึงเกิดขึ้นได้เสมอ ภายใต้กาลเวลาและบริบททางสังคมที่เปลี่ยนไป

อัตลักษณ์ (Identity) สามารถแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ อัตลักษณ์ระดับปัจเจก (Individual Identity) และอัตลักษณ์ร่วม (Collective Identity) ซึ่งที่จริงแล้วอัตลักษณ์ร่วมก่อให้เกิด ความสงบอยู่ร่วมกันของกลุ่มชน และไม่สามารถแยกออกจากการกระทำหรือละทิ้ง สถานภาพของปัจเจกในกลุ่มได้ กลุ่มที่มีลักษณะร่วมกันนี้จะต้องมีประเพณีบางอย่างซึ่งเรียกได้ว่าเป็น ของกลุ่มตัวเอง โดยที่สมาชิกของกลุ่มไม่จำเป็นต้องรู้จักสมาชิกอื่น ๆ ทั้งหมด แต่เขาจะต้องรู้ว่า ประเพณี อย่างนั้น ๆ เป็นประเพณีของกลุ่มตน ประเพณีเฉพาะของกลุ่มทำให้กลุ่มมีเอกลักษณ์ของ ตัวเองแตกต่างจากกลุ่มอื่น ๆ

โดยสรุป อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ หมายถึง ลักษณะเด่นที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์มีความแตกต่าง จากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ถูกสร้างโดยกระบวนการทางสังคมแล้วถ่ายทอดสืบต่อ ๆ กันมาจากรุ่นสู่รุ่น โดยถูกเลือกจากสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมบางประการและนำมาใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ อัตลักษณ์ ชาติพันธุ์เป็นเพียงสถานภาพหนึ่งที่แสดงออกเพื่อบรรลุเป้าหมายบางประการ และเป็นผลพวง ของ เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ เฉพาะอย่าง

7.2 แนวคิดการอ้างชาติพันธุ์ (Ethnicity)

การอ้างชาติพันธุ์ นอกจากจะใช้รากเหง้าหรือทุนวัฒนธรรมเดิมและประวัติศาสตร์เป็นกลไก แล้ว พิธีกรรมยังเป็นอีกกลไกหนึ่งที่กลุ่มชาติพันธุ์นำมาใช้ในการดำรงชีวิตที่มุ่งสะท้อนผ่านแบบแผน ประเพณีและพิธีกรรมทางด้านความเชื่อดั้งเดิม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เป็นการอ้างชาติพันธุ์ที่เป็น เอกลักษณ์สังคมตามกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น การจัดพิธีกรรมลอยเรือของชาวอุรักลาไวย์ ซึ่งเป็นพิธีที่ เป็นอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ชาวอุรักลาไวย์ฝั่งทะเลอันดามันในประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับการจัด ประเภทสังคมตามแบบของ เจอร์รีลด์ เบอร์แมน (Gerald Berreman) ดังนั้นจะเห็นได้ว่า องค์ประกอบของอัตลักษณ์ต้องผ่านกระบวนการปฏิสัมพันธ์ มีทั้งกำหนดอัตลักษณ์ที่สัมพันธ์กับ สมาชิกในสังคมของกลุ่มตนเอง กลุ่มชาติพันธุ์ยังมีความต้องการที่จะได้รับการยอมรับจากคนกลุ่มอื่น บางครั้งกลุ่มชาติพันธุ์อาจต้องปฏิเสธอัตลักษณ์ของตนเองในขณะที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มที่มีสถาน ทางสังคม เศรษฐกิจ หรือการเมืองที่ดีกว่า ซึ่งจะนำไปสู่การข้าม พรมแดนทางชาติพันธุ์ชั่วคราว หรือ ความสัมพันธ์ต่าง ๆ มีอยู่อย่างต่อเนื่องอาจนำไปสู่การปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ได้

งานวิจัยเรื่อง รองเงิงชาวอุรักลาไวย์ : ตัวตนและการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ชาติ พันธุ์ชาวเล ฝั่งทะเลอันดามัน ประเทศไทยที่ต้องการศึกษาแนวคิดการอ้างชาติพันธุ์ของชาวอุรักลา ไวย์ในจังหวัดภูเก็ตการอ้างชาติพันธุ์ (Ethnicity) นั้นมีศูนย์กลางและมีเป้าหมายคือการอธิบายถึง ความเป็นชาติพันธุ์นั้นๆ ซึ่งการอธิบายนี้จะเป็นการบอกว่าเขาเป็นใคร กลุ่มของเขาเป็นใคร ใครคือคน กลุ่มอื่น และคนกลุ่มอื่นจะเป็นพวกเขาได้เมื่อใดหรืออย่างไร จึงจำเป็นต้องอาศัยกลไกเป็นสื่อกลางใน การรวมกลุ่ม รวมตัว ผนึกประสานกลุ่มคนเข้าไว้ด้วยกัน อาจเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ให้มีความแนบแน่น

และแน่นอนพื้น หรืออาจเป็นการแสวงหาผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน กระบวนการทางสังคมดังกล่าวนี้ เรียกว่า Ethnicity ซึ่งผู้วิจัยจะใช้อธิบายให้เห็นถึงการที่ชาวอุรูกลาไวในจังหวัดภูเก็ตได้ใช้ Ethnicity เพื่อการผนึกรวมกันเป็นกลุ่มของชาวอุรูกลาไวผ่านการแสดงรณรงค์ที่เป็นอัตลักษณ์ชาติพันธุ์และพื้นที่ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงดังกล่าว อย่างไรก็ตามในการพูดถึงแนวคิดด้านการอ้างชาติพันธุ์ (Ethnicity) เป็นแนวคิดที่มาจากภาษาอังกฤษที่ชื่อว่า Ethnicity ซึ่งได้มีการอธิบายไว้มากมาย อันจะเชื่อมโยงมาสู่การอธิบายการอ้างชาติพันธุ์และการเป็นชาวอุรูกลาไวในจังหวัดภูเก็ต ในที่นี้ผู้วิจัยจะใช้คำว่า การอ้างชาติพันธุ์ (Ethnicity) ในการศึกษา สำหรับการใช้นโยบายการอ้างชาติพันธุ์ (Ethnicity) เพราะผู้วิจัยได้นำแนวคิด Ethnicity ที่นักวิชาการที่สำคัญของไทยได้กล่าวถึงไว้จำนวนมาก ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างกรณีศึกษาเพื่อที่จะทำความเข้าใจและการเชื่อมโยงในการนำไปใช้เป็นแว่นส่องมอง 4 ท่าน คือ สุเทพ สุนทรเกษม, ศรีศักร วัลลิโภดม, ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ และ ประสิทธิ์ ลิขิตา ซึ่งเป็นนักวิชาการไทยในระดับของกลุ่มหลักทางวิชาการทั้งสิ้น ทั้งนี้ผู้วิจัยนำมาบูรณาการความเป็น Ethnicity มาใช้กับกลุ่มของคนจีนเพื่อที่จะมาเป็นแว่นส่องมองหรืออธิบายกลุ่มของคนจีน ซึ่ง สุเทพ สุนทรเกษม และ ประสิทธิ์ ลิขิตา ใช้คำว่า “ชาติพันธุ์สัมพันธ์” ศรีศักร วัลลิโภดม ใช้คำว่า “สำนึกชาติพันธุ์” และ ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ ใช้คำว่า “ชาติพันธุ์อ้าง” เพราะแต่ละท่านต่างก็มีสิทธิ์ที่จะมองตามการเรียกหรือการเลือกใช้ ซึ่งต่างก็มีฐานความคิดเดียวกันทั้งหมดทั้งสิ้น คือการอธิบายความเป็นชาติพันธุ์และในมุมมองของเขาว่าเขาคือใครท่ามกลางคนกลุ่มอื่น รวมถึงกระบวนการที่จะทำให้เขารู้ว่ากลุ่มนี้คืออะไร ทั้งหมดทั้งมวลคือการอ้างชาติพันธุ์ (Ethnicity) (จิราพรพรณ เอี่ยมแก้ว, 2558)

ชาติพันธุ์สัมพันธ์ (Ethnicity) คือเงื่อนไขหรือสภาวะการณ์ที่ทำให้การกำหนด อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnicity Identification) เป็นแหล่งที่มาสำคัญของการกระทำทางสังคม และมักปรากฏคำว่า ชาติพันธุ์ (Ethnicity) ซึ่งเป็นคำคุณศัพท์ที่มีการอ้างถึงเชื้อชาติ (Race) และประชาชาติ (Nation) และลักษณะสำคัญทางเชื้อชาติ วัฒนธรรม ศาสนา หรือการมีภาษาร่วมกันส่วนคำนิยามของคำว่าประชาชาติ (Nation) มักมีการอ้างถึงการสืบเชื้อสาย เผ่าพันธุ์ ประชาชาติ หรือกลุ่มชนหรือกลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnicity Group) ร่วมกัน ซึ่งทั้งหมดเป็นคำที่อยู่ในตระกูลฐานที่มาความคิดเดียวกันหรือมีศูนย์กลางและแกนกลางเดียวกัน มักมีลักษณะร่วมกันซึ่งก็คือความคิดเกี่ยวกับการสืบเชื้อสาย (Descent) และบรรพบุรุษร่วมกัน และมีความคิดทางด้านวัฒนธรรมร่วมกัน ซึ่ง ได้แก่ ตำนาน นิทานปรัมปรา เรื่องเล่าเกี่ยวกับอดีต คติ ความเชื่อ ของกลุ่มและความคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและการสืบเชื้อสาย วัฒนธรรม จารีต ประเพณี พิธีกรรม ภาษา เครื่องแต่งกาย และประสบการณ์นี้ได้ถูกนำไปใช้นิยามและกำหนดพรมแดนระหว่างกลุ่มหรือการกำหนดพรมแดนชาติพันธุ์ (Ethnic Boundary)

ดังที่ สุเทพ สุนทรเกษม (2548) ได้อธิบาย Ethnicity หรือชาติพันธุ์สัมพันธ์ว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์ การสืบเชื้อสายและวัฒนธรรม (descent and Culture) ส่วนกลุ่มชาติพันธุ์ ก็ถือได้ว่าเป็นประชาคมของการสร้างความสัมพันธ์ การสืบเชื้อสายและวัฒนธรรม (Descent and Culture Communities) จากชนกลุ่มหนึ่ง (หรือกลุ่มเล็กๆ จำนวนหลายๆ กลุ่ม) ไม่เพียงแต่มีวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม การสืบเชื้อสาย บรรพบุรุษ ประสบการณ์และการมีอดีตร่วมกันเท่านั้น พวกเขายังสามารถได้นำเอาลักษณะเฉพาะของสิ่งต่างๆ ดังกล่าวไปบูรณาการ ปรับปรน ปรุงแต่งและมีการสร้างจินตนาการเกี่ยวกับกลุ่มของตนขึ้นมา ในบางกรณีมีความเกี่ยวข้องกับบริบททางการเมืองรวมถึงผลประโยชน์ต่างๆ มีการจัดตั้งองค์กรที่ไม่เป็นทางการขึ้นคือการจัดตั้งองค์กร แบบลับๆ ซึ่งมีอุดมการณ์และเป้าหมายเดียวกัน แต่ด้วยเงื่อนไขทางโครงสร้างอันมีกฎระเบียบข้อห้ามต่างๆ ที่ขัดกับวิถีปฏิบัติบางประการของสังคมนำมาสู่การถูกต่อต้านและขัดขวางจากรัฐ จึงหันมาอาศัยกลไกทางวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือหลักในการดำเนินการ มักปรากฏในรูปแบบของการเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ในกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ หรือแฝงมาในรูปแบบของความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ ความเป็นมิตร พิธีกรรม การเฉลิมฉลอง ชาติพันธุ์สัมพันธ์ จึงกลายเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ กระตุ้นหรือกำหนดทิศทางของสังคม

นอกจากนี้ Ethnicity ยังเป็นสิ่งที่จะทำให้คนหนึ่งๆ รวมเป็นกลุ่มกันได้นั้นจะต้องมีลักษณะของจิตวิสัยที่ให้ความสำคัญกับความรู้สึกนึกคิดซึ่งทำให้เกิดสำนึกชาติพันธุ์ คือการต้องมีความสำนึกว่าตนเองเป็นใคร มาจากไหน มีที่มาอย่างไร ต้องดำรงตนในสังคมอย่างไร และต้องดำรงไว้เพื่อให้คงอยู่อย่างมั่นคง สิ่งที่จะบอกให้เขารู้ว่าเขาเป็นใครไม่ใช่คำพูดหรือภาษาแต่เป็นพฤติการณ์หนึ่งของการต่อสู้ เพื่อที่จะให้เขาได้คงอยู่เรียกว่า Ethnicity ด้วยเหตุนี้ ศรีศักร วัลลิโภดม (2544) จึงเลือกใช้คำว่า “สำนึกชาติพันธุ์”

ความเป็นหมู่หรือเป็นกลุ่ม (Group) นั้นหมายถึงต้องอยู่รวมกันอย่างมีโครงสร้าง ความสัมพันธ์ทางสังคม มีความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกันเห็นได้จากการอยู่ร่วมกันของคน ในครอบครัว (Family) กลุ่มเครือญาติเป็นตระกูลและโคตรเหง้า หรือมิได้เป็นเครือญาติกันต่างหน้าต่างตระกูลแต่มาอยู่รวมกันในพื้นที่เดียวกันอย่างน้อยสามชั่วคนจนเกิดความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมระหว่างกัน Ethnic (ชาติพันธุ์) ดังที่ ศรีศักร วัลลิโภดม (2560) เรียกว่า พันธุ์ผสม การจะเข้าใจความเป็นหมู่หรือเป็นกลุ่ม (Group) หรือคนในชุมชนหรือการจะรู้จักผู้อื่นนั้น จะต้องเข้าถึงคนหรือการเข้าใจคนโดยเริ่มจากการรู้จักตนเองเสียก่อน ดังคำกล่าวของ ศรีศักร วัลลิโภดม (2551) ที่กล่าวว่าการที่จะมองเห็นสิ่งเหล่านี้ต้องมองสำนึกและอดีตที่เขามีมา เข้าใจรากเหง้า รู้จักความต้องการของเขาและความต้องการของเราจึงกล่าวได้ว่าหัวใจของชาติพันธุ์ (Ethnic) คือการรู้จักคนด้วยความ เป็นมนุษย์ที่ต้องมาอาศัยอยู่ร่วมกันจะด้วยเป็นเครือญาติกันหรือไม่ก็ตามนั้น ทุกหมู่เหล่าย่อมมีการสำนึกชาติพันธุ์ (Ethnicity) ทำให้ต้องสร้างเอกลักษณ์ให้เป็นของตนเอง มีการนำเรื่องราวของ

ตนเองขึ้นมาเพื่อการผลิตซ้ำ ดังที่ ศรีศักร วัลลิโภดม (2552) กล่าวว่าคือการนำประเพณีพิธีกรรมที่เคยเกิดขึ้นในอดีตมาปฏิบัติซ้ำอีกครั้ง หรือที่ ศรีศักร วัลลิโภดม (2544) ได้อธิบายว่าให้มองกลุ่มชาติพันธุ์ในลักษณะที่เป็นภาพนิ่งมาเป็นลักษณะเคลื่อนไหว ขณะเดียวกันถ้าเราเน้นอดีตเป็นภาพนิ่งปัจจุบัน Project ถึงอนาคตก็เป็นภาพเคลื่อนไหว เพราะฉะนั้นภาพของ Ethnicity หรือสำนึกชาติพันธุ์ คือความสัมพันธ์ต่างๆ ที่เป็นพลวัตไม่ได้หยุดนิ่งแต่จะมีการเคลื่อนไหวและลุ่มลึกตลอดเวลา

ดังนั้นปฏิบัติการการทำภาพนิ่งให้เป็นภาพเคลื่อนไหวหรือการทำอดีตให้เป็นปัจจุบันก็คือการการผลิตซ้ำ รวมถึงมีการกำหนดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เพื่อเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรม และพบปะกัน อีกทั้งยังสร้างความสัมพันธ์ของคนในกลุ่มให้มีความเป็นปึกแผ่น กล่าวคือเมื่อมีการกำหนดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ย่อมมีวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ความศรัทธาและความเชื่อเกิดขึ้น จึงอาจกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ของคนกับคนและคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ นั้นก็คือความศรัทธาและความเชื่อ ทำให้เกิดกระบวนการทางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพราะสำนึกภายในเป็นตัว จุดประกายที่สำคัญ สำนึกทางชาติพันธุ์ (Ethnicity) นั้นเป็นสิ่งซ่อนเร้นไม่แสดงออก จะมีการแสดงออกในจังหวะช่วงเวลาที่ต้องปฏิบัติการเพื่อจุดประสงค์นานา ดังนั้นสำนึกทางชาติพันธุ์ (Ethnicity) จึงอยู่ในมิติของพื้นที่และเวลา

Ethnicity ในความหมายของชาติพันธุ์ธำรง เป็นสิ่งที่เกี่ยวกับจิตสำนึกและความคิดทางชาติพันธุ์ การจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ และการศึกษาความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ต่างๆ ซึ่งเป็นการแสวงหาความรู้ภายใต้จิตสำนึกของความเป็นชาติพันธุ์ ความแตกต่างทางชาติพันธุ์ และความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ มีมโนทัศน์สำคัญหรือมีหลักร่วมกันคือการศึกษาความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ Ethnicity เป็นสถานภาพทางสังคมที่นำไปสู่การเกิดชนชั้นทางชาติพันธุ์ ทำให้มองเห็นปรากฏการณ์ของชนชั้นต่างๆ ทางชาติพันธุ์ ผนวกกับมิติทางประวัติศาสตร์ที่มีประโยชน์ในการพิจารณาปรากฏการณ์ ดังที่ ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ (2547) กล่าวว่าการศึกษาสำนึกว่าตัวเราเป็นใครจะเป็นฐานในการจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic Group) ทั้งนี้เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม และความสัมพันธ์นี้จะมีความสัมพันธ์ที่ดีเมื่อเรารู้ว่าตัวเราเป็นใคร

นอกจากนี้กลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic group) หมายความว่ากลุ่มคนที่มีลักษณะแตกต่างออกไปจากกลุ่มอื่นๆ จึงเป็นการจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์และการจัดประเภท (Classification) กลุ่มบุคคลหรือกลุ่มคนซึ่งมีลักษณะร่วม รวมถึงการจำแนกและการจัดประเภทของสรรพสิ่งต่างๆ คือการแยกแยะให้เห็นว่าสิ่งนั้นคืออะไร เรียกว่าอะไร มีความเหมือนกันหรือคล้ายกันกับสิ่งใด ในหมวดหมู่เดียวกัน และแตกต่างกับสิ่งใดที่อยู่ในหมวดหมู่เดียวกัน หรือเหมือน คล้าย และต่างจากหมวดหมู่อื่นๆ อย่างไร เกิดเป็นปรากฏการณ์ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความเป็นชนชาติ จึงกลายเป็นเงื่อนไขหนึ่งทางวัฒนธรรม ดังที่ ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ (2555) ได้อธิบายไว้ในหนังสือเรื่องปริศนาทางศาสนามาญาคติ “ลัวะ”

ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ (2555) ได้กล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์ว่าเป็นการจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์โดยการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับจิตสำนึกความเป็นชาติพันธุ์และครอบคลุมไปถึงกระบวนการจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์โดยคนใน (กลุ่มชาติพันธุ์) จะพบว่ามีการเรียนรู้และแสดงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ในบริบทต่างๆ ความรู้สึกและความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่างกลุ่มชาติพันธุ์ กระบวนการธำรงรักษาพรมแดนระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ และกระบวนการเปลี่ยนแปลงในทางชาติพันธุ์ กระบวนการต่างๆ นี้ ยังนำไปสู่การจัดระเบียบที่ไม่เป็นทางการ ดังที่ ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ (2547) กล่าวว่าสมาชิกกลุ่มที่คาดหวังในเรื่องของผลประโยชน์เพียงอย่างเดียวไม่สามารถจัดระเบียบอย่างเป็นทางการได้ แต่เป็นการดำเนินการแบบลับๆ จึงใช้วัฒนธรรมเป็นกลไกในการสร้างความสัมพันธ์และประสานกลุ่ม ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ เห็นด้วยกับทัศนะของ โคเฮน ที่ว่ามนทัศน์ “ชาติพันธุ์ธำรง” จะช่วยทำให้มองเห็นปรากฏการณ์ได้ชัดเจนขึ้น กล่าวคือ กลุ่มผลประโยชน์ที่อาศัยอยู่ในสังคมหนึ่งๆ มีความสลับซับซ้อนและมีความเป็นพลวัตสูง อันเนื่องมาจาก มีบรรพบุรุษที่หลากหลาย มีการดำเนินชีวิตอย่างต่อเนื่องกันมาหลายยุคสมัยหรือหลายรุ่น ในด้านวัฒนธรรมย่อมมีการถ่ายทอด ปรับปรน ผสมปนเป หรือกลืนกัน แต่ยังคงธำรงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมกลุ่มของตนไว้ กลุ่มผลประโยชน์ก็จะใช้เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมนี้ เป็นเครื่องมือในการพัฒนากลุ่มผลประโยชน์ของตนเพื่อให้มีความเข้มแข็ง มีพลังทางการเมือง หรือทางเศรษฐกิจ ที่แข็งแกร่งขึ้นเพื่อผลประโยชน์ในกลุ่มของตน

อย่างไรก็ตามนอกจากนักวิชาการทั้ง 3 ท่านแล้ว ประสิทธิ์ ลีปรีชา เป็นนักวิชาการท่านหนึ่งที่ได้นำเสนอบทความวิจัยเรื่องกระบวนการทัศน์การศึกษาชาติพันธุ์สัมพันธ์ โดยการมองเข้าไปที่ตัวบุคคลที่ศึกษาชาติพันธุ์สัมพันธ์ หรือตัวบุคคลที่ได้นำแนวคิดชาติพันธุ์สัมพันธ์ไปใช้ศึกษา สารสำคัญของบทความเรื่องนี้ ประสิทธิ์ ลีปรีชา ได้ทำให้เห็นถึงการศึกษชาติพันธุ์สัมพันธ์ ในขณะที่กลุ่มของบุคคลทั้ง 3 ท่านข้างต้น ได้กล่าวถึงแนวคิดในการมองเป็น 3 ด้าน และเรียกชื่อ Ethnicity เป็นภาษาไทยต่างกัน แต่ในมุมมองของ ประสิทธิ์ ลีปรีชา (2557) ได้มองเข้าไปในมิติของกระบวนการทัศน์ หรือ Paradigm ในการศึกษชาติพันธุ์สัมพันธ์ ประสิทธิ์ ลีปรีชา ได้อธิบาย Ethnicity ชาติพันธุ์สัมพันธ์ไว้ว่าเป็นการให้ความสำคัญในด้านของความสัมพันธ์และบริบทของความสัมพันธ์ และเป็นการจำแนกความแตกต่างของผู้คนและความสัมพันธ์ของบุคคลต่างๆ ในสังคม ทำให้เห็นถึงกระบวนการระหว่างกลุ่มคนที่เกิดเป็นปรากฏการณ์ขึ้นในสังคม รวมทั้งความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มอันมีความหลากหลายและความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายนอกกลุ่มที่เป็นทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ผู้มีอำนาจในระดับสูงหรือกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ที่มีความด้อยกว่า ยังรวมถึงความสัมพันธ์ กับรัฐชาติและโลกาภิวัตน์ด้วย ชาติพันธุ์สัมพันธ์จึงเป็นการสะท้อนถึงบริบทของสังคม โดยยึดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาจากความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมและความด้อยกว่าในเชิงอำนาจทางสังคม การเมือง หรือเศรษฐกิจ

การศึกษากระบวนการทัศน์ จะช่วยทำให้เกิดความเข้าใจ Ethnicity ชาติพันธุ์สัมพันธ์ เนื่องจากกระบวนการทัศน์นั้นเป็นเรื่องของการทำความเข้าใจในชาติพันธุ์สัมพันธ์ กระบวนการทัศน์ หมายถึง กรอบ แง่มุมมองในระดับกว้างหรือทิศทางที่ นักสังคมศาสตร์ใช้เป็นข้อสันนิษฐานเบื้องต้นในมุมมอง หรืออธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม และเป็นแนวทางกลวิธีเพื่อไตร่ตรองและเป็นระเบียบวิธีวิจัยอันเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ในการศึกษากระบวนการทัศน์ จึงจำเป็นต้องใช้ทฤษฎีและแนวคิดในการ พิสูจน์ข้อสันนิษฐานของ กระบวนการทัศน์ ดังนั้นกระบวนการทัศน์ จึงเป็นเพียงกรอบหรือแง่มุมมองในระดับ กว้าง ทฤษฎีเป็นข้อสรุปที่ผ่านการพิสูจน์แล้ว แนวคิดเป็นเสมือนแว่นและมุมมอง หรือเป็นแนวทางที่ ใช้ ในการอธิบายและวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคม ทั้งนี้เมื่อเวลาหรือบริบทต่างๆ มีการ เปลี่ยนแปลงไป กระบวนการทัศน์ในการมองหรืออธิบายย่อมเปลี่ยนแปลงไปด้วย ซึ่งทำให้เห็นว่าผู้ที่เข้าไป ศึกษาชาติพันธุ์สัมพันธ์ (Ethnicity) ได้มีกระบวนการทัศน์สำคัญ 3 กระบวนการทัศน์ คือ กระบวนการทัศน์ที่ว่า ด้วย สิ่งกำหนดพื้นฐาน (Primordialist Paradigm) กระบวนการทัศน์ว่าด้วยการเป็นเครื่องมือ และกระบวนการ ทัศน์ว่าด้วยการสร้าง

กรณีของนักวิชาการไทยดังกล่าวทั้ง 4 ท่านข้างต้น จากการได้ Description ในการ อธิบายความเป็น Ethnicity ของกลุ่มนักวิชาการดังกล่าว มีนัยในรายละเอียดที่มีความสัมพันธ์ไปกับ ปรากฏการณ์ของกลุ่มของคนที่ท่านได้ใช้อธิบาย ผู้วิจัยจึงสรุปแนวคิดการอ้างชาติพันธุ์(Ethnicity) ว่าเป็นเรื่องของความสัมพันธ์หรือปฏิสัมพันธ์ อันหมายถึงการสร้างความสัมพันธ์หรือ การสร้าง ปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มของตนหรือระหว่างกลุ่ม โดยการสร้างปฏิสัมพันธ์นี้อาจเป็นปฏิสัมพันธ์ ที่ผ่านทาง สายเลือด หรือการนำประเพณีพิธีกรรมมาเป็นสื่อกลางหรือกลไกนั้นคือการผลิตซ้ำ เพื่อ การรวมกลุ่ม เพื่อการบอกตัวตน เพื่อผลประโยชน์ในกลุ่มของตน และทิศทางการดำรงอยู่อย่างมั่นคง อันมีที่มาจาก การรู้จักรากเง้าของตนเองว่าตนนั้นเป็นใคร เพื่อเป็นฐานในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับ คนในกลุ่ม เดียวกันและคนกลุ่มอื่น ในที่นี้ผู้วิจัยจะใช้คำว่า การอ้างชาติพันธุ์ (Ethnicity) ในการศึกษา

อย่างไรก็ตามเมื่อมองจากการศึกษาของแนวทางการอธิบายแนวคิดของทั้ง 4 ท่าน และนำมามองปรากฏการณ์ของชาวอุรุกรลาไวย์ในจังหวัดภูเก็ตและการแสดงรองเง็งดังกล่าว ทำให้ ผู้วิจัยได้มองและเชื่อมโยงในการนำแนวคิดดังกล่าวไปใช้ในการมองการแสดงรองเง็ง กับความเป็นชาว อุรุกรลาไวย์ในจังหวัดภูเก็ตนั้น ได้ถูกยกให้ทำหน้าที่เป็นกลไกในการสร้างปฏิสัมพันธ์ของคนในกลุ่มชาว อุรุกรลาไวย์ด้วยกันและกลุ่มชาวอุรุกรลาไวย์กับกลุ่มคนอื่น ผู้วิจัยได้มองเห็นสาระสำคัญจากกรณี แนวคิดและมุมมองของทั้ง 4 ท่าน ดังนี้

ชาติพันธุ์สัมพันธ์ กรณีแนวคิดของ สุเทพ สุนทรเกสัช (2548) ทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงมุมมอง และมิติของการสารสร้างความสัมพันธ์หรือปฏิสัมพันธ์ เพื่อการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน ก่อเกิด เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำไปใช้อธิบายในงานวิจัยดังรายละเอียดที่จะกล่าวนี้ สุเทพ สุนทร เกสัช ได้อธิบายว่าชาติพันธุ์สัมพันธ์ Ethnicity ในมิติของความสัมพันธ์ภายในกลุ่มของคนมีลักษณะ

ของการศึกษาที่มีอยู่กระจุกกระจายกัน และต้องทำให้รู้ว่าเขาคือใครจึงมีการ สร้างความสัมพันธ์ ผ่าน ประเพณีพิธีกรรมที่อาจมีการบูรณาการและสร้างขึ้นจากจินตนาการ เพื่อบอกตัวตนและสาน ความสัมพันธ์ที่มีนัยที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้างให้เกิดความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเป็นก้อน นอกจากนี้ยัง รวมถึงเรื่องของการเมืองและผลประโยชน์ต่างๆ

ดังนั้นความสัมพันธ์ภายในกลุ่มในความหมายของของท่าน จะเกิดขึ้นเมื่อเขาต้องการที่จะใช้ความสัมพันธ์ของพวกเขาผ่านกลุ่มของเขา และชาติพันธุ์สัมพันธ์ยังกลายเป็นสื่อกลางในการ วิเคราะห์ กระตุ้น หรือกำหนดทิศทางของสังคมอีกด้วย ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ามี การสอดผสานกับ ปรากฏการณ์ด้านการอ้างชาติพันธุ์ของชาวอูรักลาไวก์ในจังหวัดภูเก็ตด้วยกระบวนการปฏิสัมพันธ์ เพื่อจุดประสงค์ต่างๆ เช่น การผนึกสมานรวมตัวกันของชาวอูรักลาไวก์เพื่อสานสร้างปฏิสัมพันธ์ ใน กลุ่มของชาวอูรักลาไวก์ด้วยกันและระหว่างชาวอูรักลาไวก์กับคนกลุ่มอื่นรวมถึงรัฐด้วย การบอกตัวตน ว่าพวกเขาคือชาวอูรักลาไวก์และการมีตัวตนในสังคมจังหวัดภูเก็ต การเป็นหนึ่งในอัตลักษณ์ทาง วัฒนธรรมของจังหวัดภูเก็ต การมีบทบาททางด้านเศรษฐกิจการเมือง โดยการนำเรื่องราวทาง ประวัติศาสตร์ ประเพณีพิธีกรรมในอดีตของคนจีนมาเป็นกลไกหรือสื่อกลางในการสร้างปฏิสัมพันธ์ เพื่อจุดประสงค์ดังกล่าว ร่องเงืงชาวอูรักลาไวก์ และพิธีลอยเรือ ซึ่งเป็นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และ เป็น ส่วนหนึ่งของพิธีกรรมจึงถูกยกขึ้นมา โดยมีการปรับปรน ปรับแต่งให้มีความยิ่งใหญ่ หรือมีการ พัฒนาขึ้นมาใหม่จากจินตนาการบนพื้นฐานที่มีอยู่เดิมเมื่อครั้งอดีต

สำนักชาติพันธุ์ กรณีแนวคิดของ ศรีศักร วัลลิโภดม (2544) ทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงการสร้าง จิตสำนึกในตัวตนของเขาว่าเขาคือใคร มาจากไหน มาอย่างไรและพวกเขาต้องดำรงตน ในฐานะความ เป็นสังคมของเขาอย่างไร ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำไปใช้อธิบายในงานวิจัยดังรายละเอียดที่จะกล่าวนี้ ศรีศักร วัลลิโภดม ได้กล่าวถึง Ethnicity ว่าเป็นเรื่องของสำนึกชาติพันธุ์ เน้นที่การสำนึกชาติพันธุ์ของคน ว่าเขาคือใครจากการสำนึกของเขาเอง เพื่อการสร้างความสัมพันธ์หรือปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มและ ระหว่างกลุ่ม ผู้วิจัยเห็นว่ามี การสอดผสานกับปรากฏการณ์ด้านการอ้างชาติพันธุ์ของคนจีนในจังหวัด ภูเก็ต กล่าวคือ ชาวอูรักลาไวก์ ชาวอูรักลาไวก์ในที่พลัดถิ่นมาอยู่รวมกันที่จังหวัดภูเก็ต อันมีเรื่องราว ทางประวัติศาสตร์และความทรงจำทางอดีตร่วมกันบังเกิดการสำนึกชาติพันธุ์ จึงนำเรื่องราวในอดีต ของชาวอูรักลาไวก์มาผลิตซ้ำ มีการประกอบประเพณีพิธีกรรมขึ้น ซึ่งเป็นการดึงคนหรือกลุ่มคนเข้าไว้ ด้วยกัน และร่องเงืง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรม จึงปรากฏขึ้น เพราะฉะนั้นกระบวนการดังกล่าวคือ กระบวนการทำให้สำนึกว่าพวกเขาคือชาวอูรักลาไวก์ ทำให้พวกเขา รู้ตัวว่าพวกเขาเป็นใคร มีความ เป็นมาร่วมกันอย่างไร จะอยู่ด้วยกันอย่างไร เพื่อที่จะวางตนเองในวันนี้ พื้นที่นี้อย่างไร หรือที่จะก้าว เดินไปในทิศทางข้างหน้าอย่างไร

ชาติพันธุ์อ้าง กรณีแนวคิดของ ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ (2547) เมื่อมองผ่าน แนวความคิดนี้ทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงมโนทัศน์ชาติพันธุ์อ้าง ซึ่งเป็นสิ่งที่เกี่ยวกับจิตสำนึกและความคิด

ทางชาติพันธุ์ การสร้างความสัมพันธ์ การจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นการแสวงหาความรู้ภายใต้จิตสำนึกของตนเองว่าเขาเป็นใคร จากแนวคิดของ ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ จะทำให้เห็นถึงการจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีฐานความคิดมาจากจิตสำนึกของตนเองว่าเขาเป็นใคร เพื่อการสร้างปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มอื่นๆ โดยมีการใช้วัฒนธรรมเป็นกลไกในการสร้างจิตสำนึก ปฏิสัมพันธ์และ การประสานกลุ่ม รวมถึงการจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ และอาจใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนา กลุ่มผลประโยชน์ของตนเองด้วย

ผู้วิจัยเห็นว่าการสอดคล้องกับปรากฏการณ์ด้านการธำรงชาติพันธุ์ของชาวอุรุกรลาไวย์ ในจังหวัดภูเก็ต ที่มีการใช้ประเพณี พิธีกรรม และการแสดงรองเง็ง เป็นกลไกในการสร้างจิตสำนึกและปลูกฝังความคิดทางชาติพันธุ์ผนวกกับปฏิสัมพันธ์ของชาวอุรุกรลาไวย์ ให้มีความเหนียวแน่น แน่นแฟ้น และมั่นคง บอกถึงความเข้มแข็งและยิ่งใหญ่ เป็นการสร้างและบอกตัวตนว่าพวกเขาคือ ชาวอุรุกรลาไวย์ นอกจากนี้พวกเขายังใช้ การแสดงดังกล่าวเป็นกลไกใน การต่อรองกับสังคม โดยการสร้างองค์กรอย่างไม่เป็นทางการแบบลับๆ ขึ้น โดยการอาศัยโอกาสในการปรากฏตัว ในรูปแบบของการร่วมกิจกรรม ประเพณี พิธีกรรมของทางจังหวัดที่ได้มีการจัดขึ้น เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์และความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและการเมือง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุเทพ สุนทรเกสัช ที่กล่าวว่าคนจีนในจังหวัดอุดรธานีมีการจัดตั้งองค์กรแบบไม่เป็นทางการหรือ เป็นองค์กรแบบลับๆ ขึ้น เพื่อผลประโยชน์ในกลุ่มของตนและผลประโยชน์ที่ได้มาจากกระบวนการอย่างไม่เป็นทางการนี้ ในมุมมองทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองศิลปะการแสดงจึงเป็นตัวแปร ที่มีความสำคัญ ทำให้เรามองเห็นว่าชาวอุรุกรลาไวย์ เป็นกลุ่มที่มีความเข้มแข็งเพื่อนำไปสู่การต่อรองทางสังคม ทั้งหมดทั้งมวลเพื่อการต่อสู้ให้ชาติพันธุ์ของตนคงอยู่อย่างมั่นคง

ชาติพันธุ์สัมพันธ์ กรณีแนวคิดของ ประสิทธิ์ สิริษา (2557) ที่ได้ศึกษาผู้ที่เข้าไปศึกษาชาติพันธุ์สัมพันธ์ (Ethnicity) ซึ่งทำให้เห็นว่าการศึกษาชาติพันธุ์สัมพันธ์ (Ethnicity) ประกอบด้วยกระบวนการทัศน์สำคัญ 3 กระบวนการทัศน์ คือกระบวนการทัศน์ที่ว่าด้วยสิ่งกำหนดพื้นฐาน (Primordialist Paradigm) กระบวนการทัศน์ว่าด้วยการเป็นเครื่องมือ และกระบวนการทัศน์ว่าด้วยการสร้าง

ผู้วิจัยเห็นว่าทั้ง 3 กระบวนการทัศน์ดังกล่าวมีการสอดคล้องกับปรากฏการณ์ ด้านการธำรงชาติพันธุ์ของชาวอุรุกรลาไวย์ในจังหวัดภูเก็ต กล่าวคือกระบวนการทัศน์ที่ว่าด้วยสิ่งกำหนดพื้นฐานคือการมองในลักษณะของชีวภาพ หรือการมองเข้าไปที่ลักษณะของ เรือนกายโดยการมองผ่านทางชีวทัศน์และชีวภาพ เช่น ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ความผูกพัน ทางสายโลหิต ภาษาพูด สำเนียง ท้องถิ่น จารีตประเพณี ความเชื่อและศาสนา ซึ่งเป็นการอธิบายลักษณะเฉพาะของความเป็นชาติพันธุ์ชาวอุรุกรลาไวย์ในจังหวัดภูเก็ตได้อย่างชัดเจน พวกเขามีความสัมพันธ์กันในระบบเครือญาติและสายโลหิต มีภาษาพูด จารีตประเพณี คติความเชื่อและศาสนา ที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง กล่าวคือ เป็นการธำรงชาติพันธุ์ผ่านทางสายโลหิต แต่ไม่สามารถ นำเอกลักษณ์ดังกล่าวนี้ไป

สร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มอื่นๆ ได้ นอกจากการสร้างความสัมพันธ์ภายในกลุ่มของตนเองคือชาวอูรักลาไวกัยด้วยกัน

กระบวนการที่ค้นว่าด้วยการเป็นเครื่องมือ คือ การนำอัตลักษณ์และความเป็นตัวตน มาเป็นเครื่องมือหรือกลไกในกระบวนการสร้างความสัมพันธ์กับคนกลุ่มอื่นเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ กล่าวคือ เป็นการศึกษาผ่านสำนึก ปฏิบัติการของผู้คนรวมถึง การประกอบประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งในส่วนนี้เป็นส่วนที่ผู้วิจัยได้นำไปมอง เพื่ออธิบายชาวอูรักลาไวกัยในจังหวัดภูเก็ตที่มีการใช้รองเง็งที่เป็นส่วนหนึ่งของประเพณีพิธีกรรมมาเป็นเครื่องมือหรือกลไกในการสร้างความสัมพันธ์กับคนกลุ่มอื่นหรือคนพื้นถิ่นภูเก็ต เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และความเป็นผู้นำหรือเป็นหนึ่งทางด้านวัฒนธรรมในจังหวัดภูเก็ตทั้งนี้เพื่อการคงอยู่อย่างมั่นคง เหนียวแน่น และแน่นแฟ้นของชาวอูรักลาไวกัยในจังหวัดภูเก็ต กระบวนการที่ค้นว่าด้วยการสร้าง คือ การมองผ่านบันทึกความทรงจำทางประวัติศาสตร์ เรื่องเล่า ชาติพันธุ์สัมพันธ์จึงใช้กระบวนการผลิตซ้ำมาเป็นกลไก เพื่อกำหนดให้พวกเขาต้องจดจำอะไร จดจำแล้วทำอะไร เพื่อที่จะบอกว่าเขาเป็นใคร กระบวนการดังกล่าวนี้มีความเป็นพลวัตที่มีความเลื่อนไหลสามารถเปลี่ยนแปลงหรือสร้างขึ้นมาใหม่ได้ ในส่วนนี้ เป็นส่วนที่ผู้วิจัยได้นำไปมองเพื่ออธิบายชาวอูรักลาไวกัยในจังหวัดภูเก็ต ที่ได้มีการยกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในอดีตมา รื้อฟื้นและสร้างขึ้นมาใหม่เพื่อใช้เป็นกลไกในการบอกตัวตน รองเง็งชาวอูรักลาไวกัย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีพิธีกรรมและเป็นหนึ่งในเรื่องราว ทางประวัติศาสตร์จึงถูกนำกลับมาผลิตซ้ำอีกครั้ง รวมถึงสวมบทบาทความเป็นคนจีน มีการแต่งกาย ภาษา ที่เป็นแบบชาวอูรักลาไวกัย ในการสื่อสารการกิน พังเพลง หรือมีการดำเนินชีวิตแบบชาวอูรักลาไวกัย ทั้งนี้เพื่อเป็นการบอกตัวตนว่าพวกเขาคือชาวอูรักลาไวกัย และแสดงถึงความยิ่งใหญ่ของชาติพันธุ์ เพื่อความเป็นผู้นำหรือเป็นหนึ่งทางด้านวัฒนธรรมในจังหวัดภูเก็ต และเพื่อการคงอยู่ อย่างมั่นคง เหนียวแน่น และแน่นแฟ้นของชาวอูรักลาไวกัยในจังหวัดภูเก็ต

ผู้วิจัยได้เห็นแนวทางของนักวิชาการทั้ง 4 ท่าน ได้ทำให้ผู้วิจัยเลือกใช้ เป็น ใฝ่ส่องทางสำคัญ ในการที่จะศึกษาในเรื่องของความเป็นชาวอูรักลาไวกัยในจังหวัดภูเก็ต และการแสดงรองเง็งกับความเป็นชาวอูรักลาไวกัย คือใช้แนวคิดชาติพันธุ์สัมพันธ์ (Ethnicity) ของ สุเทพ สุนทรเกษม ในการศึกษาด้านความสัมพันธ์ของชาวอูรักลาไวกัยในจังหวัดภูเก็ตการสำนึกชาติพันธุ์ (Ethnicity) ของ ศรีสักร วัลลิโภดม ในการศึกษาด้านความสำนึกว่าตนเองเป็นใคร ชาติพันธุ์ธำรง (Ethnicity) ของ ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ ใช้ในการศึกษาด้านการสำนึกว่าตนเอง เป็นใคร เพื่อการจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์และการสร้างความสัมพันธ์ ซึ่งปฏิบัติการและกระบวนการดังกล่าวข้างต้นนี้ได้ใช้รองเง็งชาวอูรักลาไวกัย เป็นกลไกหรือสื่อกลางในการต่อรองเพื่อสิ่งที่คาดหวัง

นอกจากนี้งานของ ประสิทธิ์ ลีปรีชา (2557) ยังทำให้ผู้วิจัยได้มุดมมองที่จะใช้ในการศึกษาคือกระบวนการที่ค้นทั้ง 3 ชุด คือกระบวนการที่ค้นว่าด้วยสิ่งกำหนด กระบวนการที่ค้นว่าด้วยการเป็น

เครื่องมือ และกระบวนการทัศน์ว่าด้วยการสร้าง ซึ่งกระบวนการทัศน์ในชุดที่ 1 จะเป็นกระบวนการทัศน์ที่ว่าด้วยเรื่องของการอ้างชาติพันธุ์ผ่านทางสายโลหิต ชาวอูรักลาไวย์ยังให้ความสำคัญกับระบบเครือญาติหรือระบบอุปถัมภ์มีการสืบทอดเป็นรุ่นสู่รุ่น จะเป็นกระบวนการทัศน์ที่ว่าด้วยเรื่องของปฏิบัติการทางสังคมของกลุ่มคนนั้น ในที่นี้ผู้วิจัยใช้มองผ่านปฏิบัติการด้านพิธีกรรมลอยเรือของ ชาวอูรักลาไวย์ที่เป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมที่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับส่วนต่างๆ อย่างละเอียดถี่ถ้วน ประวัติศาสตร์ของร่องเงิงชาวอูรักลาไวย์ คือสิ่งที่เขาอยากเล่าหรือสิ่งที่เขาจะบอกเล่าผ่านคำพูด ผ่านบันทึก ผ่านการเก็บรวบรวมข้อมูลจากอดีต รวมทั้งกิจกรรมที่เกี่ยวข้องด้วยพิธีกรรมฉะนั้นกรอบแนวคิดข้างต้นจะเป็นมุมมองสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยสามารถใช้เป็นมุมมองสำคัญหรือกรอบในการมอง Ethnicity ของชาวอูรักลาไวย์ในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งประเด็นและมุมมองต่างๆ ที่เราจะนำไปอธิบาย Ethnicity ซึ่งช่วยให้เรามองเห็นว่าร่องเงิงชาวอูรักลาไวย์ นั้นเป็นส่วนหนึ่งของการอ้างชาติพันธุ์ เป็นพื้นที่แห่งการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมในระดับต่างๆ ดังนั้นในประเด็นที่เราจะมองคือในเรื่องของสำนักของความเป็นชาวอูรักลาไวย์

ซึ่งทั้งหมดจะเป็นเรื่องของการอ้างชาติพันธุ์ จากข้อมูลแสดงให้เห็นถึงกระบวนการดังกล่าวนี้มีความหมายต่อสังคมชาวอูรักลาไวย์ในจังหวัดภูเก็ต เป็นอย่างยิ่ง เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชาวอูรักลาไวย์ กับชาวอูรักลาไวย์และชาวอูรักลาไวย์กับคนกลุ่มอื่น เป็นการบอกตัวตนว่าเขาคือชาวอูรักลาไวย์ การเป็นที่ยอมรับในสังคมภูเก็ต การเป็นหนึ่งในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดภูเก็ต การเป็นส่วนหนึ่งของจังหวัดภูเก็ต การเป็นผู้มีบทบาททางการเมืองเพื่อการพัฒนาจังหวัดภูเก็ต ทั้งหมดนี้คือการอ้างชาติพันธุ์ของชาวอูรักลาไวย์ในจังหวัดภูเก็ต

เมื่อนำแนวคิดของทั้ง 4 ท่าน มาบูรณาการใช้สำหรับการศึกษาชาวอูรักลาไวย์ในจังหวัดภูเก็ตเพื่อพิจารณาร่องเงิงชาวอูรักลาไวย์ กับชาวอูรักลาไวย์ ในมิติของการอ้างชาติพันธุ์ว่าการแสดงร่องเงิงดังกล่าวสามารถเป็นกลไกหรือสื่อกลางของการอ้างชาติพันธุ์ ของชาวอูรักลาไวย์ได้อย่างไร ภายใต้การอ้างชาติพันธุ์ดังกล่าวยังมีส่วนที่เป็นโครงสร้างรายละเอียดมีประเด็นที่เกี่ยวข้องอย่างไรบ้าง ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดของทั้ง 4 ท่าน มาสังเคราะห์เพื่อที่จะนำข้อมูลนี้ไปมองร่องเงิงชาวอูรักลาไวย์ ว่ามีนัยที่เกี่ยวเนื่องกับการอ้างชาติพันธุ์ของชาวอูรักลาไวย์ ในจังหวัดภูเก็ตอย่างไร ทั้งในระดับโครงสร้าง ระดับรายละเอียด และความสัมพันธ์ในโครงสร้างที่อยู่ในกระบวนการของการอ้างชาติพันธุ์

7.3 แนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology)

นิเวศวัฒนธรรม หรือ Cultural Ecology ผู้วิจัยใช้หนังสือ เรื่อง “Introduction to Cultural Ecology” ของ Mark Q.Sutton และ E.N.Anderson (2014) ได้อธิบายนิเวศวิทยาทางวัฒนธรรมว่า เป็นหนึ่งในแผนกย่อยที่สำคัญของนิเวศวิทยาของมนุษย์ นิเวศวิทยาวัฒนธรรมเริ่มต้นด้วยการรับรู้ว่าคุณชนชาติและทุกวัฒนธรรม หนังสือเล่มนี้ อธิบายปรากฏการณ์ความสัมพันธ์ที่

หลากหลายระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ค่อนข้างครอบคลุมทุกแง่มุม ตั้งแต่การกล่าวถึงประวัติโดยย่อของการพัฒนาทฤษฎีนิเวศวัฒนธรรม ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับแนวคิดและคำศัพท์ที่ใช้โดยทั่วไป ความแตกต่างระหว่างระบบนิเวศทาง

Mark Q.Sutton และ E.N.Anderson ได้อธิบายหัวใจสำคัญของแนวคิดนิเวศวิทยาที่ผู้วิจัยนำมาใช้เป็นแนวทางการศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวอูรักลาไวย์ ในส่วนที่ Mark Q.Sutton และ E.N.Anderson ได้กล่าวถึงหลักการพื้นฐานของมานุษยวิทยาวัฒนธรรม การศึกษาสิ่งแวดล้อม และการปรับตัวทางชีวภาพของมนุษย์ จะปรับปรนตนเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมก่อน โดยใช้แนวทางทั้งทางชีววิทยาและวัฒนธรรม จากนั้นพวกเขาพิจารณาปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมภายในบริบทของวิธีการทำมาหากินที่หลากหลาย ตั้งแต่การล่าสัตว์และการรวมตัวกัน

หนังสือ Introduction to Cultural Ecology ได้อธิบายให้เห็นว่า ระบบนิเวศทางวัฒนธรรมคือการศึกษาการปรับตัวของมนุษย์ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคมและทางกายภาพ การปรับตัวของมนุษย์หมายถึงกระบวนการทั้งทางชีววิทยาและวัฒนธรรม ที่ช่วยให้ประชากรสามารถอยู่รอดและสืบพันธุ์ได้ภายในสภาพแวดล้อมที่กำหนดหรือเปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ในที่นี้คือระบบนิเวศมีทั้งระดับเกี่ยวข้องกับสังคมขนาดเล็กหรือสังคมเพื่อการยังชีพส่วนหนึ่ง ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมนั้น มีส่วนสนับสนุนหลักในการจัดระเบียบทางสังคมและสถาบันของมนุษย์อื่นๆ นอกจากนี้ หนังสือเล่มนี้ยังได้กล่าวถึง นักมานุษยวิทยา Julian Steward (1902-1972) ได้สรุปคำอธิบายนิเวศวิทยาทางวัฒนธรรมว่า “คือระบบของวัฒนธรรมเกิดจากการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม”

ประเด็นสำคัญนิเวศวัฒนธรรมของ Julian Steward คือ การชี้ให้เห็นว่า การปรับตัวของมนุษย์โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นส่วนหนึ่งที่สืบทอดมาในอดีตและเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี แนวปฏิบัติ และความรู้ที่ช่วยให้ผู้คนสามารถอยู่ในสภาพแวดล้อมนั้น ๆ ได้ ซึ่งหมายความว่าในสภาพแวดล้อมมีอิทธิพลต่อลักษณะของการปรับตัวของมนุษย์ ซึ่งสภาพแวดล้อม และสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ในอดีตมีความเกี่ยวเนื่องกับการหาเลี้ยงชีพ รูปแบบของพฤติกรรมมนุษย์ที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการสังคมกับสภาพแวดล้อม ได้กลายเป็นประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ นานา อันเป็นภูมิปัญญาในการจัดการสังคมให้สามารถใช้ทรัพยากรจากระบบนิเวศได้อย่างมีระบบ กลายเป็นระบบวัฒนธรรม และอัตลักษณ์วัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ โดยเฉพาะมนุษย์ในอดีตสมัย เขาได้ยกตัวอย่างสภาพภูมิอากาศ ภูมิประเทศที่ส่งผลต่อลักษณะนิเวศวัฒนธรรมเฉพาะแต่ละถิ่น เช่น ในภูมิภาคที่แห้งแล้ง ความหวังใยอย่างมากเกี่ยวกับรูปแบบของฝนหมายความว่าสิ่งนี้กลายเป็นศูนย์กลางของชีวิตประจำวันอย่างไร และนำไปสู่การพัฒนากระบวนการความเชื่อทางศาสนาที่มีฝนตกชุก และน้ำคืดหนักมาก ระบบความเชื่อนี้อาจไม่ปรากฏในสังคมที่มีปริมาณน้ำฝนที่ดีสำหรับพืชผลหรือในที่ที่มีการชลประทาน

แนวความคิดเกี่ยวกับนิเวศวิทยาทางวัฒนธรรมของ Julian Steward แพร่หลายในหมู่นักมานุษยวิทยาและนักโบราณคดีในช่วงกลางศตวรรษที่ 20 แม้ว่าในภายหลังพวกเขาจะถูกวิพากษ์วิจารณ์ถึงการกำหนดปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม นิเวศวิทยาทางวัฒนธรรมเป็นหนึ่งในหลักการสำคัญและปัจจัยขับเคลื่อนในการพัฒนาโบราณคดีเชิงกระบวนการในทศวรรษ 1960 เนื่องจากนักโบราณคดีเข้าใจการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมผ่านกรอบของเทคโนโลยีและผลกระทบต่อการปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อม นิเวศวิทยาทางวัฒนธรรมที่พัฒนาโดย Steward เป็นสาขาย่อยที่สำคัญของมานุษยวิทยา มาจากผลงานของฟรานซ์ โบอาส และได้แตกแขนงออกไปครอบคลุมแง่มุมต่างๆ ของสังคมมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกระจายความมั่งคั่งและอำนาจในสังคม และผลกระทบต่อพฤติกรรมเช่น การกักตุนหรือการให้ของขวัญ เช่น ประเพณีของ potlatch บนชายฝั่งตะวันตกเฉียงเหนือของอเมริกาเหนือ

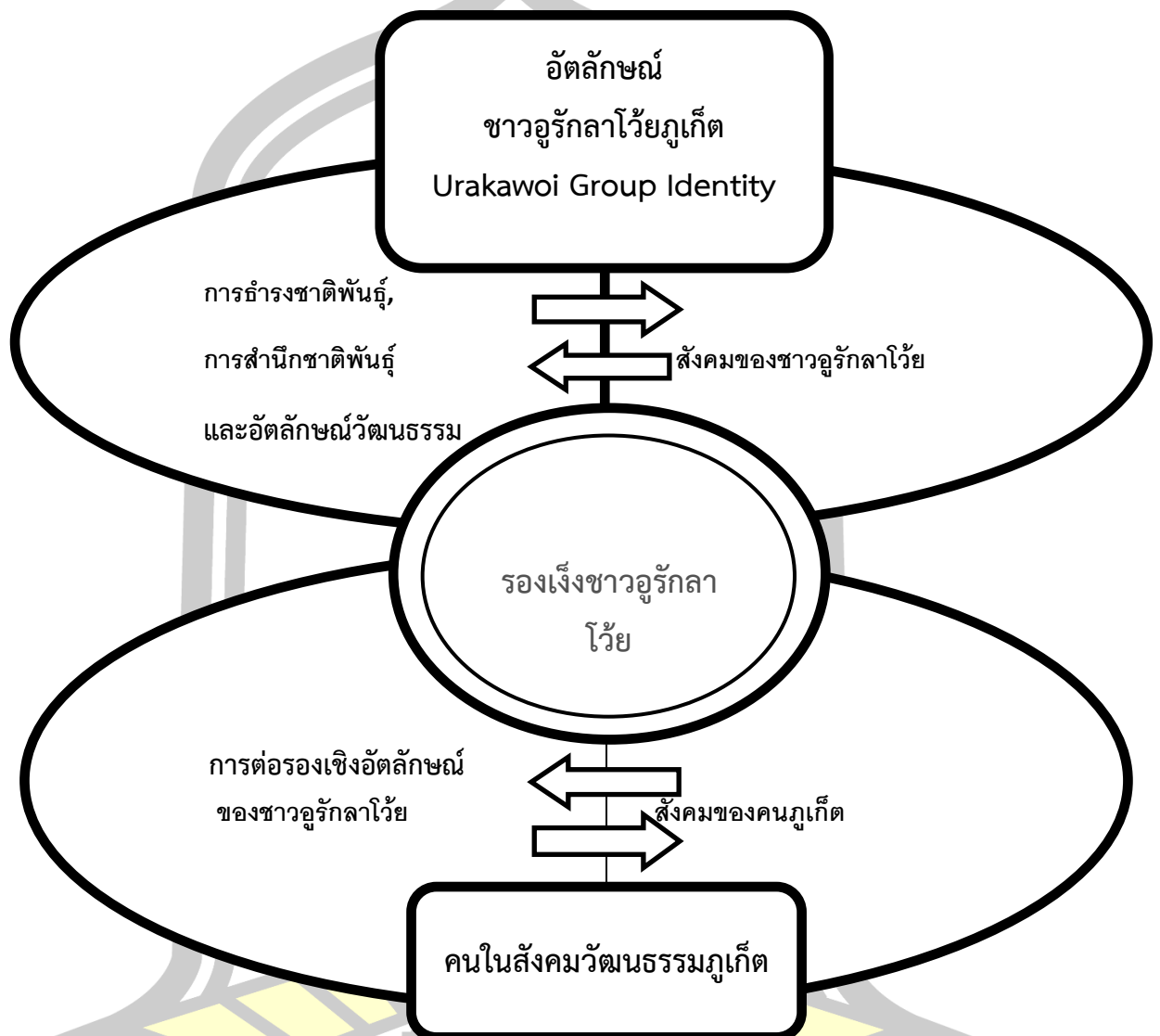
แนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม จากหนังสือ “Introduction to Cultural Ecology” ช่วยให้ผู้วิจัยได้มองเห็นปรากฏการณ์วัฒนธรรมของชาวเลอูลักลาไว้ว ที่ได้รับปรมณิธิและลีลาชีวิตของตนและกลุ่มของตนด้วยวิธีการทำมาหากิน การอยู่อาศัย และประเพณีพิธีกรรมที่สัมพันธ์ท้องทะเลและชายฝั่งทะเลอันดามัน อย่างไร ซึ่งได้กลายเป็นอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาติพันธุ์ชาวเลในมิติต่าง ๆ รวมทั้งประเพณีพิธีกรรมลอยเรือ ที่เป็นบริบทการแสดงรื่องเงิ่ง อันเป็นอัตลักษณ์วัฒนธรรมในบริบทดังกล่าวอย่างไร

8. กรอบโครงสร้างและกรอบแนวคิดการวิจัย

จากข้อมูลที่เป็นตัวบทการศึกษาที่วางอยู่ในบริบทและปรากฏการณ์ของสังคมของชาวอูรักลาไว้วในจังหวัดภูเก็ต ร่องเงิ่ง : ตัวตนและการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ชาวเล ฝั่งทะเลอันดามัน ประเทศไทย มีความสัมพันธ์กับข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยได้พิเคราะห์ข้อมูล และฐานแนวคิด จึงได้จัดทำกรอบโครงสร้างและแนวคิดวิจัย โดยแบ่งออกเป็นสามส่วน และส่วนล่าง โดยผู้วิจัยอธิบายจากส่วนบนสุด ด้านซ้ายและด้านขวาบน ส่วนกลาง ด้านซ้ายและด้านขวาล่าง อธิบายด้วยความเรียงตามนิยามศัพท์ ดังต่อไปนี้

งานวิจัยนี้ดำเนินการตามกรอบโครงสร้างและกรอบแนวคิดเรื่องของอัตลักษณ์ชาวอูรักลาไว้ว ที่คนสังคมจังหวัดภูเก็ตรู้จักและจดจำ คือ ศิลปะการแสดงรื่องเงิ่งที่มีอยู่ในประเพณี และพิธีกรรมลอยเรือของชาวเลอูลักลาไว้ว ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญและสัมพันธ์กับสังคมชาวเลที่มีจิตสำนึกในชาติพันธุ์ผูกพันกับความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยผ่านสื่อ และสัญลักษณ์สำคัญนำไปสู่ความเข้าใจสังคม และวัฒนธรรมของชาวเลที่สามารถนำอัตลักษณ์ดังกล่าวมาต่อรองนำเสนอความเป็นตัวตนของชาวเลผ่านศิลปะการแสดงรื่องเงิ่ง ซึ่งแสดงถึงการสานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสังคมคนภูเก็ต สังคมวัฒนธรรมชาวเลด้วยกัน สังคมกลุ่มภาครัฐ เอกชน เศรษฐกิจ การท่องเที่ยว

รายได้ และแสดงถึงขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิตของชาวเล เพื่อสร้างเครือข่ายให้กับคนในสังคม
ที่ชาวเลได้เป็นคนไทยใหม่ให้เป็นที่รู้จักและมีจุดยืนในสังคมวัฒนธรรมในจังหวัดภูเก็ต

ภาพประกอบ 1 กรอบโครงสร้างและแนวคิดการวิจัย

9. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นงานวิจัยพื้นฐาน (Basic research) ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาการดำรงชาติพันธุ์ การสำนึกชาติพันธุ์ และการต่อรองเงิงอัตลักษณ์ของชาวอูรักลาโว้ย โดยวิเคราะห์ผ่านร่องเงิงชาวอูรักลาโว้ย ที่ปรากฏในงานประจำปีพิธีลอยเรือเกาะสิเหร่ บ้านแหลมตึกแก จังหวัดภูเก็ต ในบริบทของการดำรงชาติพันธุ์ การสำนึกชาติพันธุ์ และการต่อรองเงิงอัตลักษณ์ของชาวอูรักลาโว้ยของชาวอูรักลาโว้ยในจังหวัดภูเก็ต ผู้วิจัยจะใช้วิธีการ

วิจัยที่เน้นการทำงานสนาม และได้กำหนดประชากรการวิจัย และมีวิธีการเก็บข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ ประชากรการวิจัยจะจำแนก Social Structure เป็น 2 กลุ่มหลัก คือ ชาวอุรุกรลาไวย์ กับคนอื่นที่สัมพันธ์กับศิลปะการแสดงรองเง็งและชาวอุรุกรลาไวย์

9.1 ประชากรการวิจัย

ประชากรการวิจัยประกอบด้วย 5 กลุ่ม คือ กลุ่มชาวอุรุกรลาไวย์ในสังคมชาวอุรุกรลาไวย์ กลุ่มชาวอุรุกรลาไวย์เกี่ยวข้องกับการแสดงรองเง็ง กลุ่มภาครัฐและองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นระดับจังหวัดภูเก็ต กลุ่มภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับชาวอุรุกรลาไวย์และการแสดงรองเง็งในเขตพื้นที่จังหวัดภูเก็ต และกลุ่มนักท่องเที่ยว

9.1.1 กลุ่มชาวอุรุกรลาไวย์ในสังคมชาวอุรุกรลาไวย์ ประกอบด้วยชาวอุรุกรลาไวย์รุ่นเก่า และชาวอุรุกรลาไวย์รุ่นใหม่ หรือชาวอุรุกรลาไวย์ในปัจจุบัน ซึ่งในส่วนดังกล่าวนี้ชาวอุรุกรลาไวย์ได้มีการอธิบายตัวเองว่า ชาวอุรุกรลาไวย์รุ่นเก่า หมายถึง คนที่อพยพเข้ามา หรือมาเกิดในจังหวัดภูเก็ต ตั้งแต่ช่วงระยะเริ่มต้นของการอพยพของชาวอุรุกรลาไวย์ในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลชาวอุรุกรลาไวย์อาวูโสในจังหวัดภูเก็ต ส่วนชาวอุรุกรลาไวย์รุ่นใหม่ หมายถึง ชาวอุรุกรลาไวย์ที่มีถิ่นกำเนิด หรือเกิดในจังหวัดภูเก็ต และยังมีบทบาททางสังคมภูเก็ตในปัจจุบัน

9.1.2 กลุ่มชาวอุรุกรลาไวย์เกี่ยวข้องกับการแสดงรองเง็ง ประกอบด้วยกลุ่มคนผู้ควบคุม ผู้ฝึกสอน ผู้รับผิดชอบด้านการจัดการแสดงรองเง็ง ผู้ประกอบพิธีกรรมลอยเรือ และกลุ่มชาวอุรุกรลาไวย์ที่เป็นนักแสดงของคณะพรสวรรค์ ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีบทบาทกับรองเง็งแม่จิวในด้านการสืบสาน สืบทอด อนุรักษ์ และพัฒนา ซึ่งผู้วิจัยจะได้ดำเนินการเก็บข้อมูลกลุ่มคนดังกล่าวนี้ทั้งด้านการสังเกตและการสัมภาษณ์

9.1.3 กลุ่มภาครัฐและองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นระดับจังหวัดภูเก็ต ประกอบด้วยกลุ่มของผู้ที่เป็นรัฐบาลท้องถิ่นหรือตัวแทนภาครัฐในระดับท้องถิ่น คือ เทศบาลตำบลรัชฎา สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต มหาวิทยาลัยในจังหวัดภูเก็ต ผู้อำนวยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พิพิธภัณฑท์ภูเก็ต พิพิธภัณฑท์เหมืองแร่ภูเก็ต พิพิธภัณฑท์ภูเก็ตไทยหัว เป็นต้น ซึ่งบุคคลกลุ่มนี้เป็นกลุ่มของผู้ที่กำหนดนโยบาย รับนโยบาย และวางโครงสร้างเพื่อให้รองเง็งของชาวอุรุกรลาไวย์ ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมหลักในงานประจำปีต่างๆ ของจังหวัดภูเก็ต และเมื่อ พ.ศ.2566 กรมส่งเสริมวัฒนธรรมได้นำประเพณีลอยเรืออุรุกรลาไวย์ขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ประเภทรายการตัวแทนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการยกระดับให้เป็นหนึ่งในอัตลักษณ์ที่เป็นมรดกวัฒนธรรมแห่งชาติพันธุ์อุรุกรลาไวย์ในจังหวัดภูเก็ต และยกย่องยอมรับให้แม่จิวเป็นราชินีรองเง็ง ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้สำคัญทางด้านการท่องเที่ยวระดับจังหวัดภูเก็ต ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตและสัมภาษณ์กลุ่มคนดังกล่าว เพื่อที่จะนำข้อมูลมาวิเคราะห์ต่อไป

9.1.4 กลุ่มภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับชาวอุรุกรลาไวย์และการแสดงร้องเงิงในเขตพื้นที่จังหวัดภูเก็ต ประกอบด้วย สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดภูเก็ต เจ้าของธุรกิจกิจการเอกชน และสื่อสารมวลชน ผู้วิจัยใช้การสังเกต และสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ เพื่อให้เห็นถึงทัศนคติความคิดเห็นของกลุ่มคนดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าร้องเงิงชาวอุรุกรลาไวย์ นอกจากชาวอุรุกรลาไวย์ และคนในท้องถิ่นแล้วยังมีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มภาคเอกชนที่จะทำให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาในจังหวัดภูเก็ต

9.1.5 กลุ่มนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่หลากหลาย ผู้คนที่มิใช่ชาวอุรุกรลาไวย์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต ผู้วิจัยจะใช้การสังเกต และสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ เพื่อให้เห็นถึงทัศนคติความคิดเห็นของกลุ่มคนดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าร้องเงิงชาวอุรุกรลาไวย์ นอกจากชาวอุรุกรลาไวย์ และคนในท้องถิ่นแล้วยังมีความเกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยวที่หลากหลาย

9.2 การเก็บข้อมูลวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ด้วยงานวิจัยชุดนี้ประกอบไปด้วยข้อมูลที่เป็นเอกสาร เป็นภาพถ่าย สื่อวีดิทัศน์ เรื่องเล่า ข้อมูลจากบุคคลที่ให้ข้อมูลสำคัญ และข้อมูลจากปรากฏการณ์ในสนาม ดังนั้นผู้วิจัยวางแผนเก็บข้อมูลสนามเป็น 3 ส่วนใหญ่ คือการเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคเอกสารและสื่อวีดิทัศน์ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่มกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากการสังเกตการณ์ การเก็บข้อมูลทั้ง 3 ส่วนนี้มีความสัมพันธ์กันซึ่งไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เช่น กรณีของการศึกษาเอกสารที่เชื่อมโยงไปสู่ปรากฏการณ์ในสนาม การศึกษาปรากฏการณ์ในสนามจะเชื่อมโยงไปสู่ประเด็นสำคัญที่จะสัมภาษณ์เชิงลึกในด้านนั้นๆ และปรากฏการณ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับสถานที่ที่จะนำไปสู่การสัมภาษณ์และการศึกษาข้อมูลเชิงนโยบายของจังหวัด

9.2.1 การสังเกตการณ์

การเก็บข้อมูลโดยการสังเกตผู้วิจัยจะใช้วิธีการสังเกตจากปรากฏการณ์สนามของประเพณีพิธีลอยเรือ กิจกรรมการแสดงร้องเงิงอย่างใกล้ชิด รวมถึงสนามและปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับร้องเงิงของชาวอุรุกรลาไวย์ เช่น พิธีลอยเรือ ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่สำคัญยิ่งที่สุดของชาวอุรุกรลาไวย์ หรือชาวเล ชาวเลจะมาชุมนุมกันที่ชายหาดเพื่อทำพิธีลอยเรือ อันถือว่าการสะเดาะเคราะห์ ปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายให้ออกไปจากชุมชน รวมทั้งส่งสิ่งของไปให้บรรพชนผู้ล่วงลับ และดลบันดาลสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในท้องทะเลช่วยคุ้มครองให้อยู่รอดตลอดฤดูมรสุม จัดขึ้นปีละ 2 ครั้ง คือ วันขึ้น 14 ค่ำ และ 15 ค่ำ เดือน 6 และเดือน 11 ของทุกปี มีการเตรียมเครื่องเซ่นไหว้ ในพิธีมีโต๊ะหมอบเป็นผู้ประกอบพิธี และที่ขาดไม่ได้ ก็คือ กำนานเผาใน กะลามะพร้าวแล้วส่งให้ผู้มาร่วมพิธี เวียนขวารอบศาล 3 รอบ และเวียนซ้าย 2 รอบ วันขึ้น 14 ค่ำ มีพิธีต่อเรือปลาจก (ลาจิง) และฉลองเรือปลาจก

โดยแบกรื้อลอยขึ้นบนเรือหางยาวปล่อยในทะเลลึก ในการลอยเรือถ้าเป็นเดือน 6 ลอยไปทางทิศ ตะวันออก ถ้าเดือน 11 ลอยไปทางทิศตะวันตก หากเรือหางยาวที่ไปส่งลอยยังไม่กลับมายังสถานพิธี จะไม่มีใครกลับบ้านก่อนและยังร่วมร้องเพลงที่ชายหาด จนกว่าเรือหางยาวจะกลับมา แต่ส่วนใหญ่ก็ ยังร้องเพลง และมีการเต้นรำร้องเงิงเดินเข้าจังหวะรำมะนา สลับไปสลับมาระหว่างไม้ กั้นพี มีการกิน เหล้า ร้องเพลงตลอดทั้งคืน เมื่อเสร็จงานจะมีคนนำไปปักที่หน้าหาด ร้องเงิงและพิธีลอยเรือดังกล่าว จึงถือเป็นตัวบทที่แสดงให้เห็นอัตลักษณ์วัฒนธรรม (Cultural Identity) รวมทั้งลักษณะการสำนึก หรือการอ้างชาติพันธุ์ (Ethnicity) ที่บ่งบอกว่า “ชาวอุรุกรลาไวย์” เป็นชนเผ่าแห่งท้องทะเลที่ผู้วิจัย เข้าไปสังเกต และจากการสังเกตดังกล่าวทำให้เห็นปรากฏการณ์การแสดงตัวตนและการต่อรองของ ชาวอุรุกรลาไวย์ จากการสังเกตดังกล่าวเป็นปฏิบัติการให้ผู้วิจัยได้นำการสังเกตนั้นมาเชื่อมโยงให้เห็น ประเด็นสำคัญ และจากมูลเหตุของการสังเกตในประเด็นต่างๆ ผู้วิจัยใช้กระบวนการการสัมภาษณ์ และเก็บข้อมูลเอกสารซ้ำอีกครั้ง โดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม กล่าวคือ

การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมผู้วิจัยจะเข้าร่วมกิจกรรมและพิธีกรรมต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับร้องเงิงที่ชาวอุรุกรลาไวย์ได้จัดให้มีขึ้น ผู้ที่ร่วมงานนั้นนอกจากจะเป็นลูกหลานชาวอุรุกรลาไวย์แล้ว ผู้ที่ได้รับเชิญมาเป็นประธานและเป็นเกียรติในงานนี้ คือ ผู้ใหญ่บ้าน บุคลากรจากเทศบาล ตำบลรัชฎา และสื่อมวลชน ในงานพิธีลอยเรือที่ชาวอุรุกรลาไวย์จัดให้มีขึ้นนั้นจัดว่าเป็นงานระดับเมือง ส่วนการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมจะเน้นการสังเกตพฤติกรรมหลักจากกิจกรรมและพิธีกรรม ต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับร้องเงิง ที่ชาวอุรุกรลาไวย์ได้จัดให้มีขึ้น อย่างไรก็ตามในการปฏิบัติการจริง ของการทำงานสนามในบางโอกาส ผู้วิจัยอาจจะต้องบูรณาการใช้ทั้งสองกรณีผสมผสานกัน คือการ สังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ซึ่งแล้วแต่เงื่อนไขของสถานการณ์

9.2.2 การสัมภาษณ์ (Interview)

สัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องโดยเน้นสัมภาษณ์บุคคลที่เป็นตัวแทนที่มีความสัมพันธ์กับ ปรากฏการณ์สนาม ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการแสดงร้องเงิงในบริบทตัวตน (Self) อัตลักษณ์ วัฒนธรรม (Cultural Identity) การอ้างชาติพันธุ์ (Ethnicity) ของชาวอุรุกรลาไวย์ เน้นทำงาน สนามที่ในชุมชนชาวอุรุกรลาไวย์ ในเขตฝั่งทะเลอันดามัน เขตจังหวัดภูเก็ต ที่ชุมชนอุรุกรลาไวย์บ้าน แหลมตุ๊กแก เกาะสิเหร่ อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต และสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องการแสดงร้องเงิง ใน บริบทการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ (Negotiating identity) ของชาวอุรุกรลาไวย์ที่สัมพันธ์ผู้คน องค์กร และหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งปัจเจกบุคคล ภาครัฐ และเอกชน ทั้งในเขตชุมชนชาวเลบ้านแหลมตุ๊กแก เกาะสิเหร่ อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต และนอกเขตชุมชนชาวอุรุกรลาไวย์ โดยเฉพาะในเขตอำเภอ เมืองจังหวัดภูเก็ต ซึ่งเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวระดับสากลของไทย ซึ่งจำแนกวิธีการสัมภาษณ์เป็น 2 กลุ่ม

คือการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม หรือ (Focus Group) และการสัมภาษณ์รายบุคคลที่ได้แจกแจงไว้ในหัวข้อของประชากรการวิจัย

9.2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคเอกสารและสื่อวีดิทัศน์

การศึกษาข้อมูลส่วนนี้เป็นการศึกษาที่ไม่จำกัดพื้นที่สนาม ขึ้นอยู่กับตำแหน่งที่อยู่ของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์และบริบทของการวิจัย อย่างไรก็ตามพื้นที่หลักในการเก็บข้อมูลคือหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องโดยตรง ห้องสมุดหรือสำนักวิทยบริการ และข้อมูลสื่อวีดิทัศน์ประกอบด้วยข้อมูลเสียง ข้อมูลภาพนิ่ง วิดีโอ ข้อมูลส่วนนี้รวมไปถึงเทคโนโลยีการสื่อสารช่องทางต่างๆ ผ่านระบบ Internet สื่อประชาสัมพันธ์การจัดงานประจำปีในจังหวัดภูเก็ต และสื่อภาพต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูล 3 กลุ่ม คือ

- 1) กลุ่มงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาวอุรักลาโว้ย ประวัติศาสตร์พัฒนาการของชาวอุรักลาโว้ย และการเข้ามาในจังหวัดภูเก็ตของชาวอุรักลาโว้ยรวมถึงประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
- 2) กลุ่มงานที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ข้อมูลหลักฐานด้านการเคลื่อนย้ายของชาวอุรักลาโว้ย กลุ่มชาวอุรักลาโว้ยที่เชื่อมโยงกับรองเง็งแม่จิว คณะพรสวรรค์ จังหวัดภูเก็ต
- 3) กลุ่มเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเชิงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ชาวเล ทะเลอันดามัน ซึ่งเชื่อมโยงไปถึงแผนนโยบายของจังหวัดภูเก็ตในด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม

9.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในที่นี้หมายถึงเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งมีข้อมูลจากปรากฏการณ์สนาม ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเอกสารต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยจะได้ใช้เครื่องมือหลักคือแบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการทำงานสนาม กล้องถ่ายภาพ กล้องถ่ายวิดีโอรวมถึงเครื่องมือบันทึกข้อมูลวีดิทัศน์ต่างๆ และในกรณีที่มีการจัดการแสดงพร้อมกันนั้นจำเป็นต้องมีผู้ช่วยวิจัย เพื่อช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูล อย่างไรก็ตามในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำงานสนามให้มีความต่อเนื่องภายในระยะเวลา 3 ปี ดังนั้นผู้วิจัยจำเป็นต้องมองเห็นภาพปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละส่วนให้มีความชัดเจน บางกรณีอาจใช้ภาพหรือสถานการณ์ที่เคยเกิดขึ้นมาแล้ว ดังเช่น กรณีของการเดินแห่พิธีลอยเรือ การแสดงรองเง็ง หรือการทำหน้าที่เป็นผู้ประกอบพิธีกรรม ในริมทะเลหรือบ้านเรือนของชาวอุรักลาโว้ย สิ่งต่างๆ เหล่านี้จะถูกนำมาผสมผสานกันและเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมด ผู้วิจัยจึงใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

9.3.1 แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์จะเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีทั้งแบบสัมภาษณ์สำหรับสัมภาษณ์บุคคลผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ และการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่มแบบเป็นทางการ

อย่างไรก็ตาม ด้วยงานวิจัยเรื่องนี้ใช้วิธีวิจัยทางมานุษยวิทยา ดังนั้นแบบสัมภาษณ์จึงมีลักษณะของการกำหนดประเด็นสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่เป็นภาพใหญ่ และใช้กรอบโครงสร้างของการวิจัยเป็นสิ่งที่นำไปสู่การเก็บรวบรวมข้อมูล สามารถยืดหยุ่นได้ตามบริบทและปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สัมภาษณ์กับผู้ถูกสัมภาษณ์ ซึ่งอาจเกิดประเด็นใหม่ๆ หรือการเลือกพิจารณาสัมภาษณ์ระดับลึกในบางประเด็นสำหรับผู้ให้สัมภาษณ์บางกลุ่ม บางคน และบางสถานการณ์ที่ผู้วิจัยเห็นเหมาะสม นอกจากนี้ผู้วิจัยอาจจะมีการออกแบบสัมภาษณ์ขึ้น ขณะปฏิบัติงานสนามอย่างต่อเนื่องและหลากหลายแบบ แต่ไม่ว่าจะเป็นแบบสัมภาษณ์ชุดใดในสถานการณ์ใด โครงสร้างส่วนหนึ่งของแบบสัมภาษณ์จะเป็นแบบปลายเปิดเสมอ เพื่อสะดวกในการปรับแต่งทิศทางและเพิ่มเติม ประเด็นหลักประเด็นรองและประเด็นปลีกย่อยได้ตามปรากฏการณ์งานสนามอย่างยืดหยุ่น

กรณีการใช้แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะใช้เพื่อทำความเข้าใจประเด็นการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยไม่แจกหรือใช้แบบสัมภาษณ์ต่อหน้าผู้ถูกสัมภาษณ์ต่อจากนี้ ผู้ถูกสัมภาษณ์คนหนึ่งๆ อาจจะใช้แบบสัมภาษณ์หลายแบบและสัมภาษณ์หลายระยะ และแบบสัมภาษณ์อาจถูกใช้เพียง 1 ครั้งสำหรับผู้ถูกสัมภาษณ์หลายๆ คน หรืออาจจะใช้หลายๆ ครั้งสำหรับผู้ถูกสัมภาษณ์ คนเดียวกันซึ่งแล้วแต่บริบทของสถานการณ์

9.3.2 แบบบันทึกการทำงานสนาม

แบบบันทึกการทำงานสนาม เป็นแบบบันทึกเพื่อการทำงานสนามส่วนตัว มีโครงสร้างหลัก คือ วัตถุประสงค์การวิจัย กรอบโครงสร้างของการวิจัย และแผนการวิจัย (กิจกรรม/ช่วงเวลา) เพื่อกำหนดเป้าหมายใหญ่ประเด็นย่อยในสมุดบันทึก ประกอบด้วยรายนามบุคคลที่เกี่ยวข้อง-สถานที่อยู่-ที่ทำงาน/ หมายเลขโทรศัพท์/ Email Address การติดต่อดำเนินการ แนวทางการสังเกต แนวทางการสัมภาษณ์บันทึกข้อมูลภาพถ่าย วางแผนการทำงานกำหนดการกำหนดจุดประสงค์การทำงานในแต่ละวันกลุ่มวัน-เวลาการทบทวนการทำงานในแต่ละวัน/สัปดาห์/เดือน และช่วงระยะของงาน เหตุการณ์ทำงาน การบันทึกการติดต่อดำเนินการ และค่าใช้จ่าย

ผู้วิจัยใช้สมุดบันทึกการทำงานทุกวันเพื่อทบทวนประเมินผลพิจารณากิจกรรมที่จะเกิดขึ้น วัน/สัปดาห์/เดือนถัดไป ซึ่งได้วางแผนอย่างต่อเนื่อง สมุดบันทึกการทำงานจะถูกใช้ควบคู่ไปกับการจดบันทึกอย่างละเอียดในกระดาดบันทึกข้อมูลแต่ละด้าน พร้อมการระบุแหล่งอ้างอิงและจะเก็บไว้ในแฟ้มเอกสารข้อมูลวิจัยอย่างเป็นหมวดหมู่

9.3.3 เครื่องมือบันทึกข้อมูล

เครื่องมือและสื่อ คือ กล้องถ่ายภาพนิ่งภาพเคลื่อนไหวและเครื่องบันทึกเสียง ใช้สำหรับการเก็บข้อมูลสื่อวิทัศน์ทั่วไป ความเข้มข้นในการเก็บข้อมูลด้วยเครื่องบันทึกวิทัศน์จะอยู่

ในช่วงการเก็บข้อมูลในงานประเพณีลอยเรือ ทั้งนี้ผู้วิจัยเน้นการทำงานสนามในงานประเพณีลอยเรือ จึงต้องเก็บบันทึกพร้อมไปกับการวิเคราะห์ข้อมูลในระดับเบื้องต้นด้วย ผู้วิจัยจึงต้องเก็บข้อมูลทั้งในส่วนที่เป็นภาพนิ่ง เสียง และภาพเคลื่อนไหวประกอบเสียง พร้อมไปกับการบันทึกไว้ในแบบบันทึกการทำงานสนามเพื่อที่จะได้นำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ ได้อย่างถี่ถ้วนในช่วงของการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัย

จากการเก็บข้อมูลสนามทุกครั้ง จะมีการใช้กรอบโครงสร้างของการวิจัยเป็น ตัวนำไปสู่การเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อมูลที่ได้ข้างต้นจะได้มีการนำมาสังเคราะห์ให้เป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์การวิจัย และกรอบโครงสร้างการวิจัย เพื่อที่จะเตรียมนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูล

10. การนำเสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลงานวิจัยในเชิงคุณภาพ และนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ ประกอบภาพถ่ายพร้อมทั้งผังอันเป็นแนวทางการวิจัย อย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งเปรียบเทียบกับข้อมูลที่เกี่ยวข้องและการศึกษาที่ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนโดยเฉพาะในประเด็นแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัยแล้วเสนอผลการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 5 บท โดยมีเนื้อหาโดยย่อ ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

โครงเนื่อหานำเสนอภูมิหลังการวิจัย ความมุ่งหมายของการวิจัย การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องรวมถึงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ประวัติศาสตร์เมืองภูเก็ต ประวัติศาสตร์ชาวเลในจังหวัดภูเก็ต รองเง้ง รองเง้งชาวอุรักลาไวย์ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ได้แก่ แนวคิดอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ (Cultural Identity) แนวคิดการอ้างชาติพันธุ์ (Ethnicity) แนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology) จากนั้นนำเสนอกรอบแนวคิดการวิจัยอันประกอบไปด้วยแผนผังกรอบโครงสร้างแนวความคิด ระเบียบวิธีวิจัย และนิยามศัพท์เฉพาะ

บทที่ 2 พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ชาวเลกลุ่มอุรักลาไวย์ในพื้นที่ทะเลอันดามันประเทศไทย

โครงสร้างเนื่อหานำเสนอให้เห็นพัฒนาการบริบททางประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ การเมือง ของจังหวัดภูเก็ตตั้งแต่เริ่มมีการก่อตั้งเมือง เพื่อให้เห็นพัฒนาการของชาวอุรักลาไวย์ ตั้งแต่เริ่มอพยพเข้ามาและมีการตั้งถิ่นฐานในจังหวัดภูเก็ต พร้อมกันนี้ยังเน้นย้ำให้เห็นถึงพัฒนาการของรองเง้งชาวอุรักลาไวย์ กระทั่งมีการนำรองเง้งมาเป็นอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ (Cultural Identity) เป็นกลไกในการอ้างชาติพันธุ์ (Ethnicity) และมีการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ (Negotiating Identity) รวมทั้งนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology) ของชาวอุรักลาไวย์ในจังหวัดภูเก็ต

บทที่ 3 รองเง้งในบริบทการอ้างชาติพันธุ์และอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวเลกลุ่มอุรักลาไวย์ ในเขตจังหวัดภูเก็ต

โครงสร้างเนื้อหาเสนอการแสดงรณรงค์ ที่สัมพันธ์กระบวนการการดำรงชาติพันธุ์ของชาวอุรุกรลาไวย์ในจังหวัดภูเก็ตตั้งแต่ครั้งอพยพเข้ามาในจังหวัดภูเก็ต ที่มีความสัมพันธ์กับบริบททางประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ การเมืองจังหวัดภูเก็ตเรื่อยมา กระทั่งมีการทำพิธีลอยเรือ อันเชื่อมโยงไปสู่การนำรณรงค์ ชาวอุรุกรลาไวย์มาเป็นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของชาวอุรุกรลาไวย์มาเป็นกลไกในการดำรงชาติพันธุ์ (Ethnicity) เพื่อบอกความเป็นตัวตนและการต่อรองอย่างมั่นคงของชาวอุรุกรลาไวย์ในจังหวัดภูเก็ต

บทที่ 4 รณรงค์ในบริบทกระบวนการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ของชาวอุรุกรลาไวย์ในฐานะพลเมืองไทย ในเขตจังหวัดภูเก็ต

โครงสร้างเนื้อหาเสนอศิลปะการแสดงรณรงค์ของชาวอุรุกรลาไวย์ ในบริบทการเป็นคนไทยใหม่จังหวัดภูเก็ต ซึ่งชาวอุรุกรลาไวย์ได้ใช้การแสดงรณรงค์ที่แสดงตัวตนของชาวเล สร้างความหมายให้กับจังหวัดภูเก็ต พื้นที่การท่องเที่ยวไข่มุกแห่งเอเชีย การท่องเที่ยว การเป็นส่วนหนึ่งของศิลปะการแสดงชาติพันธุ์ประจำจังหวัดภูเก็ต ซึ่งชาวอุรุกรลาไวย์ได้แสดง “ตัวตน” ความเป็นชาวเลผ่านศิลปะการแสดงรณรงค์ ในการสร้างความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์กับผู้คน สังคมภายนอก ทั้งภาครัฐ เอกชน และนักท่องเที่ยว รณรงค์ในสภาวะการณ์นี้ จึงอยู่ในบริบทของการต่อรองเชิงอัตลักษณ์เพื่อบอกความเป็นตัวตนและการเป็นส่วนหนึ่งของจังหวัดภูเก็ตไปพร้อมกัน

บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะการวิจัย

โครงสร้างเนื้อหาประกอบด้วยสรุปผลวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอ ในบทนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อค้นพบใหม่ ทั้งตัวบทการวิจัย (Research Text) กรณีการแสดงรณรงค์ และ ข้อเสนอเชิงวิชาการด้านแนวคิด รวมทั้งข้อเสนอแนะการวิจัยต่อวงวิชาการทักซิณศึกษา ชาวเลศึกษา ศิลปะการแสดง มานุษยวิทยาวัฒนธรรม และข้อเสนอเชิงนโยบายต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

11. ประโยชน์ที่ได้จากงานวิจัย

งานวิจัยเรื่องนี้เมื่อเสร็จสิ้นแล้วก่อให้เกิดประโยชน์และเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัย ประโยชน์และองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย ดังนี้

11.1 ประโยชน์ทางวิชาการ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้สามารถใช้เป็นแบบในการทำความเข้าใจบริบทของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ (Cultural Identity) การดำรงชาติพันธุ์ (Ethnicity) นิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology) การต่อรองเชิงอัตลักษณ์ (Negotiating Identity) และสร้างองค์ความรู้ชุดใหม่เกี่ยวกับการแสดงรณรงค์ที่สัมพันธ์กับประเด็นทางวิชาการด้านวัฒนธรรมศึกษา และด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ในบริบทชาติพันธุ์ชาวเล และสังคมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ในปัจจุบัน และเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการที่เกี่ยวข้องกับศิลปะการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่กระจายอยู่ทั่วไปในสังคมโลกปัจจุบัน เป็นแบบ

ตัวอย่างในการทำความเข้าใจกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ และความเป็นชาติจากการมองผ่านร่องเงี้ยวอูร์กลาไว้อย่าง

11.2 ประโยชน์ต่อวงการศิลปะการแสดง

งานวิจัยนี้สามารถเข้าใจศิลปะการแสดงในมิติของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความสัมพันธ์กันในสังคมไทยและสังคมโลกได้ และเป็นการยกระดับการอธิบายปรากฏการณ์ร่องเงี้ยวอูร์กลาไว้อย่างที่มีความแตกต่างไปจากการแสดงพื้นฐานเพื่อทำความเข้าใจด้านศิลปะการแสดง

11.3 ประโยชน์ต่อกลุ่มของจังหวัดภูเก็ต

งานวิจัยจะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อชุมชนชาวเลอูร์กลาไว้อย่าง และเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มของจังหวัดภูเก็ตจะเป็นประโยชน์โดยตรงกับทางจังหวัดภูเก็ตที่จะทำความเข้าใจ ปรากฏการณ์ร่องเงี้ยวอูร์กลาไว้อย่างเพื่อนำไปวางแผนเชิงนโยบายในการพัฒนาเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ตต่อไป

11.4 องค์กรความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัย

องค์กรความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัยเรื่องนี้ได้จำแนกออกเป็น 2 ส่วน คือ

11.4.1 องค์กรความรู้ที่เกิดจากการยกระดับแนวคิด

แนวคิดอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ (Cultural Identity) แนวคิดการอ้างชาติพันธุ์ (Ethnicity) แนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology) แนวคิดการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ (Negotiating Identity) โดยภาพรวมที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเป็นแนวคิดที่ถูกอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมอื่น แต่มีได้เชื่อมโยงมาสู่การใช้ตัวบท คือ ร่องเงี้ยวอูร์กลาไว้อย่าง ดังนั้นร่องเงี้ยวอูร์กลาไว้อย่างที่ผ่านการศึกษาชุดนี้จะเป็นการช่วยยกระดับแนวคิดอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ (Cultural Identity) แนวคิดการอ้างชาติพันธุ์ (Ethnicity) แนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology) แนวคิดการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ (Negotiating Identity) ให้มีมิติลักษณะที่มีความสัมพันธ์กับการแสดงร่องเงี้ยวอูร์กลาไว้อย่าง

11.4.2 องค์กรความรู้ใหม่เกี่ยวกับศิลปะการแสดง

ร่องเงี้ยวอูร์กลาไว้อย่าง เป็นการแสดงในมิติทางวัฒนธรรมของชาวอูร์กลาไว้อย่าง ที่มีความสัมพันธ์กับชาวอูร์กลาไว้อย่างด้วยกันในจังหวัดภูเก็ตและกับคนภูเก็ต การศึกษาครั้งนี้เป็นการยกระดับวิธีวิทยาในการศึกษาศิลปะการแสดงให้มีความเกาะเกี่ยวเชื่อมโยง กับสังคมและอธิบายปรากฏการณ์ผ่านแนวทางในการถอดรหัสทางสังคม ซึ่งจะทำให้เกิดนวัตกรรมใหม่ในแบบของการวิจัย

จากกรณีองค์กรความรู้ใหม่ทั้งสองประการข้างต้น งานวิจัยครั้งนี้จึงจะนำมาซึ่งการกลายเป็นนวัตกรรมของการเสริมสร้างแนวคิดทั้งสอง ให้มีความลุ่มลึกและการอธิบายแนวทางของศิลปะการแสดงอย่างซับซ้อนไปตามบริบทของสังคมวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะตัว

บทที่ 2

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ชาวเลกลุ่มอูรักลาโว้ย ในพื้นที่ทะเลอันดามันประเทศไทย

บทนี้เป็นการนำเสนอ และอธิบายถึงพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ชาวเลกลุ่มอูรักลาโว้ยในพื้นที่ทะเลอันดามันประเทศไทย โดยใช้จังหวัดภูเก็ต ชุมชนเกาะสิเหร่ แหลมตึกแถมเป็นพื้นที่สนามวิจัย ซึ่งเป็น ชุมชนและเส้นทางการเรียนรู้วัฒนธรรมชาวเลกลุ่มใหญ่ที่สุดของภูเก็ต โดยเฉพาะชาวเลกลุ่มอูรักลาโว้ย ซึ่งในประวัติศาสตร์กลุ่มชาวเลจะอยู่ตามทะเลอันดามันเป็นพื้นที่ทางสังคมวัฒนธรรมของชาวเล ก่อนจะเป็นพลเมืองชาติไทย ปัจจุบันภาพรวมของชาวเล จากความหมายที่คนทั่วไปเข้าใจ และความหมายเฉพาะทางวิชาการของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกชาวตะวันตกเรียกว่า Sea Gypsy หรือยิปซีทะเล ที่อยู่อาศัยกระจายอยู่หลายประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เฉพาะในประเทศไทยมีชาวเลกลุ่มใหญ่ 3 กลุ่มคือ อูรักลาโว้ย มอแกน และ มอแกลน ซึ่งอยู่กระจายตาม แนวฝั่งชายทะเลหลายจังหวัดทางภาคใต้ของประเทศไทย ประวัติตำนานที่เล่าสืบขานต่อกันมาของแต่ละกลุ่มมีความแตกต่าง กันทั้งด้านภาษา พิธีกรรม และเรือ ยานพาหนะหลัก ซึ่งผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมด้านเอกสาร บทความ ข้อเขียนทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง และการลงภาคสนามตามวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อนำมาประกอบในการวิจัย โดยครอบคลุมเนื้อหา ดังนี้

1. พัฒนาการบริบททางประวัติศาสตร์สังคมวัฒนธรรมในบริเวณพื้นที่ฝั่งอันดามัน

ถนอม พูนวงศ์ (2556) ได้กล่าวถึงจังหวัดภูเก็ตในหนังสือประวัติศาสตร์เมืองภูเก็ต ว่าเป็นจังหวัดเดียวของประเทศไทยที่เป็นเกาะใหญ่ตั้งอยู่ในทะเลอันดามันรายรอบไปด้วยเกาะบริวารน้อยใหญ่ ซึ่งมีภูมิทัศน์สวยงามหลายเกาะ มีความสำคัญทั้งในด้านประวัติศาสตร์ ด้านเศรษฐกิจและสังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นเมืองที่ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากภัยพิบัติคลื่นยักษ์สึนามิ ถล่ม เมื่อ 26 ธันวาคม 2557 เป็นเมืองที่เติบโตเร็วในด้านการท่องเที่ยว มีที่พักตากอากาศที่ดีที่สุดในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันทั่วโลก เป็นเมืองที่มีความสวยงามตามธรรมชาติ และเป็นมิตรไมตรีของคนในท้องถิ่น มีความสะดวกสบายในการคมนาคม และการสาธารณสุข ค่าครองชีพในจังหวัดภูเก็ตยังอยู่ในระดับต่ำเมื่อเทียบกับต่างประเทศในภูมิภาคเอเชียด้วยกัน บวกกับประเพณีท้องถิ่นที่หาได้ยาก ทำให้จังหวัดภูเก็ตมีความโดดเด่นกว่าสถานที่อื่น ๆ ในภูมิภาคนี้ สิ่งเหล่านี้ดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั่วโลกให้เข้ามาเยือนครั้งแล้วครั้งเล่า จังหวัดภูเก็ต เป็นเมืองประวัติศาสตร์มีอายุนับพันปี ควบคู่กับเมืองสิบสองนักษัตร อื่น ๆ ในภาคใต้ ภายใต้การปกครองของอาณาจักรตามพรลิงค์ หรือต่อมาเรียกชื่อว่าอาณาจักรสิริธรรมนคร และอาณาจักรนครศรีธรรมราช มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ในอดีตมีชื่อเสียงเกี่ยวกับการทำ

เหมืองแร่ดีบุก มีไข่มุก และอำพันอันเป็นทรัพยากรธรรมชาติจากท้องทะเล มีไม้เนื้อแข็งรวมทั้งชั้น หรือเรียกอีกอย่างว่า งามไม้สำหรับยาเรือ และน้ำมันยางใช้สำหรับต่อเรือ และซ่อมแซมเรือ มีภูมิประเทศเป็นป่าเขาลำเนาไพร และหาดทรายที่สวยงาม ปัจจุบัน เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวที่เลื่องลือไปทั่วโลก จังหวัดภูเก็ต ได้ถูกพัฒนาให้เป็นเมืองสมัยใหม่ มีความเจริญรุ่งเรืองแบบก้าวกระโดดอย่างรวดเร็ว เป็นเมืองมีเสน่ห์ตามธรรมชาติชวนให้ท่องเที่ยวและชวนให้ศึกษา

เกียรติประวัติ ๓๐๐ ปี ภูเก็ต (๒๕๕๕) ได้ให้ความหมายภูเก็ตในหนังสือ เรื่อง ตำนาน ๗๗ จังหวัด ไว้ว่า ภูเก็ตมาจากภาษามลายูว่า บุกิต ซึ่ง แปลว่าภูเขา เพี้ยนมาเป็นสำเนียงไทยว่า ภูเก็ต เข้ากับภูมิประเทศของเกาะ ซึ่งเมื่อดูมาจากท้องทะเลแล้วจะเห็นเนินเขาซับซ้อน และในท้องที่เหล่านี้คงจะเป็นที่ผ่านมาของชาวมลายู ภูเก็ตสมัยโบราณเดิมชื่อ ถลาง ในปาฐกถาเรื่องสภาพจังหวัดภูเก็ต ของพระยาพิไชยสุนทรการ อดีตผู้แทนจังหวัดภูเก็ตกล่าวไว้ว่าเดิมเคยเรียกว่า ย่านถลาง แต่ฝรั่งเขียนไว้ในแผนที่ว่า Junle Geyon ครั้งย้ายเมืองมาตั้งที่ทุ่งคาเลยขนานนามว่าจังหวัดภูเก็ต ต้นพุทธกาลมอญ และไทยใหญ่ ซึ่งเรียกว่า ชานหรือเลี้ยว ได้ตั้งภูมิลำเนาอยู่ทางปักซีใต้ ก่อนไทยน้อย คำว่าถลางนี้เป็นภาษามอญ พ้องกับชื่อเมืองอีกเมืองหนึ่ง ตั้งอยู่เหนือเกาะสำเลิง บัดนี้ แต่เมื่อนั้นมีสองชื่อ ผาปูนเรียกที่จังหวัดภูเก็ตนี้ยังมีเชื้อสายมอญตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ตามชายหาดชายทะเล ประกอบ อาชีพเฉพาะการประมงเรียกกันว่าชาวน้ำ ส่วนพวกที่อพยพเลยลงไปอยู่ใน เขตมลายูเขาเรียกหมู่พวกนี้ว่า เซมิง เมืองภูเก็ตได้ตกมาเป็นของไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย และเข้าใจว่าจะเป็น ในรัชสมัยของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เพราะพระองค์สามารถแผ่พระราช อาณาเขตมาทางใต้ของแหลมมลายูได้ด้วย แต่ในระยะนั้นภูเก็ตขึ้นอยู่กับ เมืองตะกั่วทุ่ง ซึ่งปัจจุบันเมืองตะกั่วทุ่งได้เป็นอำเภอหนึ่งขึ้นอยู่กับจังหวัด พังงาและเมืองตะกั่วทุ่งก็ขึ้นอยู่กับนครศรีธรรมราชอีกช่วงหนึ่งในสมัยกรุงศรีอยุธยา ภูเก็ตก็คงอยู่ในพระราชอาณาเขตของไทย แต่ไม่มีเหตุการณ์ สำคัญอันใดเกี่ยวข้องกับเมืองนี้มากนักในสมัยกรุงธนบุรี สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีเคยมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาอินทรวงศา เขียวเครื่องยศแต่งตั้งเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช เป็นพระเจ้าศรีธรรมราชแล้ว ได้เลยมารักษาการอยู่ที่ช่องปากพระเป็นข้าหลวงคนแรกสำหรับเก็บภาษีอากร รวมทั้งผลประโยชน์นำส่งเข้าคลังหลวง ครั้งได้ข่าวว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกปราบดาภิเษกเสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติเจ้าพระยาอินทรวงศาภิษัตถ์ตายในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ปรากฏเรื่องราวเกี่ยวกับภูเก็ตหลายตอน เพราะตกเป็นเมืองหน้าศึกโดยลำดับเหตุการณ์ดังนี้

พ.ศ.๒๓๒๘ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระเจ้าปะดุง กษัตริย์พม่าได้กรีธาทัพใหม่เข้าโจมตีประเทศไทยทั้งทางบก และทางเรือ กองทัพพม่าที่เข้าโจมตีทางปักซีใต้ของไทย ที่ได้เมืองตะกั่วป่า และตะกั่วทุ่งแล้วก็มุ่งตีเข้าถลางหรือภูเก็ตต่อไป ในขณะนั้นเจ้าเมืองถลาง หรือพระยาถลาง (พระยาพิมลขันธ) เพิ่งถึงแก่อนิจกรรมไปใหม่ๆ ผู้ปกครอง ดูแลเกาะถลางก็คือ คุณหญิงจันทร์

ภรรยาถลาง และอำแดงมุกด์ น้องสาว เมื่อได้ข่าวศึกพม่าประชิดเมืองเข้ามาสั่งให้ประชุมกรรมการเมืองเพื่อสู้ศึก คุณหญิงจันทรมีหน้าที่เป็นผู้บัญชาการทั่วไป และอำแดงมุกด์เป็นผู้ช่วย

ออกหมายประกาศให้ชาวเมืองรีบอพยพเข้ามาอยู่ในกำแพงเมืองโดยด่วน พร้อมทั้งให้นำเอาเสบียงอาหารต่างๆ เข้ามาด้วย หากนำมาไม่ได้ก็ให้ทำลายเสีย เพราะถ้าทิ้งไว้ก็จะเป็นกำลังแก่ข้าศึก แล้วจัดกองผสมออกสู้ศึกพม่า นอกกำแพงเมืองเป็นการขัดตาทัพกองหนึ่งเป็นการต้านกำลังศึกไม่ให้เข้า ประชิดเมืองได้โดยเร็ว และทางในกำแพงเมืองก็จัดสรรแบ่งปันหน้าที่เพื่อ รักษาเมืองอย่างเต็มที่ ท้าพม่าเข้าตีถลางเป็นทัพเรือยกเข้าทางคลองอู่ตะเภา แล้วหักเข้าที่หลายครั้ง แต่ที่ไม่ได้ชาวเมืองต่อสู้ อย่างเต็มที่และพร้อมเพรียง กันเป็นเวลาเดือนเศษ พม่าก็เริ่มขัดเสบียงอาหารและได้ข่าวกองทัพจากกรุงเทพฯ จะมาช่วยทัน คุณหญิงจันทรมจึงสั่งให้กองทัพถลางเข้าตีทัพพม่า แดกหนีไปความทราบถึงพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช จึงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาคุณหญิงจันทรมเป็นท้าวเทพกระษัตรีและอำแดงมุกด์เป็นท้าวศรีสุนทร เป็นการเชิดชูเกียรติยศอันสูงส่งแก่สตรี ผู้ประกอบวีรกรรมอันสูงสุด เป็นอนุสรณ์ที่ชาวภูเก็ตภาคภูมิใจมาจนถึงปัจจุบัน

พ.ศ.2352 รัชกาลของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระเจ้าปะดุงโปรดฯ ให้อะเต็งหน่วยยกเข้ามาที่หัวเมืองปักษ์ใต้ของไทยอีก เฉพาะกองทัพพม่าที่ยกเข้ามาตีถลางครั้งนี้ แยกออกเป็นแม่ทัพคุมกำลังพล 4,000 จัดเป็นทัพเรือเข้าตี พระยาถลางจัดทัพสเป็นสามารภ พม่าก็ตีเอาไม่ได้ จนพม่าคิดออกอุบายทำเป็นถอยทัพกลับ ทางเมืองถลางก็สำคัญคิดผิด ปล่อยผู้คนออกเที่ยวหากินไม่ได้ระมัดระวัง หนึ่งในเมืองเองก็ซุกซนเสเปียง อาหาร ผู้คนเริ่มอดอยากอยู่จึงปล่อยออกไปเมื่อพม่าคาดคะเนว่าชาวถลาง หลวมตัวแล้วก็หวนกลับเข้าตีอีก พระยาถลางเรียกคนเข้าประจำตามหน้าที่ ไม่ทัน กองทัพจากกรุงเทพฯ ที่ยกลงไปช่วยก็ไม่ทันท่วงที เพราะไม่มีเรือ อย่างพร้อมเพรียงพม่าโหมตีถลางอย่างหนักคราวนี้ถลางก็เสียเมือง พม่าเข้าขนเอาทรัพย์สมบัติแล้วเผาบ้านเมืองแล้วหนีออกจากเมืองไปในเวลากลางคืนก่อนที่ทัพไทยจะเข้าสมทบเข้าตีไทยได้เมืองถลางคืน แต่ได้แต่ตัวเมืองที่เหลือพม่าเผาหมด

ผลของศึกถลาง ผู้คนหนีไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ตำบลกรำงา ซึ่งต่อมา ได้ยกขึ้นเป็นเมืองพังงา และเมืองถลางก็ร้างถึงรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมืองถลางก็กลับมี ผู้คนอพยพเข้ามาอยู่อีก แต่ว่าไม่ได้อยู่ที่ตำบลเดิม คือตำบลตะเคียน ปัจจุบันเรียกตำบลเทพกระษัตรี ผู้คนอพยพมาใหม่ตั้งอยู่ที่ตำบลท่าเรือ ปัจจุบันเรียกตำบลศรีสุนทร ทางด้านตะวันออกของเกาะเรียกกันว่าเมืองถลางใหม่ และในระยะที่กลับมาตั้งเมืองใหม่นี้เอง ชาวเมืองก็ได้พบว่าตอนใต้ของเกาะนั้นอุดมสมบูรณ์ด้วยแร่ดีบุกเป็นอันมาก จึงพากันอพยพไป ทำมาหากินยังแหล่งแร่ในตอนใต้จำนวนผู้อพยพได้ทวีขึ้นโดยลำดับ จึงเป็น เหตุให้เกิดเมืองขึ้นอีกเมืองหนึ่งเรียกว่าภูเก็ต เป็นอันว่าเมืองภูเก็ตเกิดขึ้นแล้วในระยะนี้ แต่ก็ยังเป็นเมืองที่ขึ้นกับเมืองถลาง ภูเก็ตยังเจริญขึ้นโดยลำดับ เพราะในระยะนี้อังกฤษได้เข้ามามีอำนาจเหนือเกาะปีนัง ในสมัยนั้นเรียกว่า เกาะหมาก ชาวภูเก็ตก็ตั้งหน้าทำมาหากินในทาง

แสวงหาแร่ขายอังกฤษได้ รับผลประโยชน์ขึ้นโดยลำดับเช่นกัน ความหวาดระแวงภัยในด้านศึกพม่า ก็หมดไป เพราะพม่าตกอยู่ในอำนาจของอังกฤษ เมืองภูเก็ตในสมัยนี้มี คนไทยเป็นเจ้าของ คือ พระ ภูเก็ต (ทัต รัตนดิกล ฌ ภูเก็ต) ท่านผู้นี้เป็นเจ้าของเหมืองแร่ที่ตำบลทุ่งคาในเขตเมืองภูเก็ต

รัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯ ให้ยุบ เมืองกลางให้เป็นเพียง อำเภอกันกับภูเก็ต และเมื่อทรงจัดการปกครอง แบบมณฑลภูเก็ตก็เป็นที่ตั้งทำการมณฑล ครั้นยุบ เลิกการปกครองดังกล่าว ภูเก็ตก็คงสภาพเป็นจังหวัดต่อมาจนกระทั่งปัจจุบัน ศาลากลางจังหวัดภูเก็ต ในขณะนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนิน มาทรงประกอบพิธีเปิดเมื่อ วันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2460

ถนอม พูนวงศ์ (2556) ได้กล่าวถึง กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ และนักโบราณคดี ในหนังสือ ประวัติศาสตร์เมืองภูเก็ต ไว้ว่า เมืองภูเก็ตสมัยก่อนประวัติศาสตร์ (3,500 ปี ก่อนพุทธกาล-พุทธ ศตวรรษที่ 21) จากการศึกษาค้นคว้าวิเคราะห์วิจัยของนักโบราณคดี สันนิษฐานว่ามีชุมชน โบราณตั้ง ถิ่นฐานอยู่บนเกาะภูเก็ต ไม่เป็นการถาวร คือ อพยพเร่ร่อนวนเวียนอยู่บนเกาะ หรืออพยพข้ามกลับไป กลับมาอยู่บนผืนแผ่นดินใหญ่บ้าง อยู่บนเกาะบ้าง ตามลักษณะ พวกเก่าไปพวกใหม่มา มี 2 พวก ดังนี้

1. พวกที่อาศัยอยู่บนบก เป็นชุมชนโบราณที่อาศัย อยู่ในป่า และบนเขา คนส่วนใหญ่จะเรียกรวม ๆ ต่อๆ กันมาตาม ลักษณะเส้นผมบนหัวว่า พวกเงาะ เพราะชุมชนโบราณเหล่านี้ มี เส้นผมหยิกหยอยสั้นกุด มีลักษณะใกล้เคียงกับเปลือกเงาะ ร้างเล็ก ผิวดำ จมูกบาน ตาคมเป็น ประกาย โดยกลุ่มที่อาศัยอยู่บนบก เรียกได้ 2 แบบ คือ เซม้ง กับ ซาไก เซม้ง จะมีความชำนาญใน การเดินป่า และปีนเขาแคล่วคล่องว่องไวมาก เซม้ง แปลว่า ค่าง ตามภาษามลายู หรือ เซม้งบูกิต หมายถึง ค่างภูเขา และ โอริงบูกิต หมายถึง คนภูเขา ส่วนซาไก จะมีรูปร่างหน้าตาคล้ายๆ กันกับ เซม้ง คือ ผมหยิกหยอย ผิวคล้ำ ริมปากหนา หน้าสั้นฟันขาว ตาพอง น่องเรียว วิ่งเร็ว พวกซาไก รัก อิสระ เมื่อถูกชุมชนที่พัฒนามากว่า เข้ายึดครองที่อยู่ และถูกบังคับให้เป็นไพร่ จึงหลบหนี และถูก เรียกว่า ซาไก ซึ่งแปลว่า ไพร่ ตามภาษามลายู หรือ โอริงซาไก หมายถึง คนไพร่ และ โอริงบูกิต หมายถึง คนภูเขา (จิตร ภูมิศักดิ์ : 2524)

2. พวกที่อาศัยอยู่บนฝั่งชายทะเล เป็นชุมชนโบราณที่อาศัยอยู่ริมหาดชาย ทะเล คนส่วนใหญ่จะเรียกรวม ๆ ต่อ ๆ กันมาตามสถานที่อยู่อาศัยว่า ชาวน้ำ หรือ ชาวเล (ชาวทะเล) ชุมชนเหล่านี้ชำนาญในการว่ายน้ำ ดำน้ำ มีเรือเป็นพาหนะ ชอบเร่ร่อนไปตาม ชายฝั่งทะเลอันดามัน จากเหนือสุดตั้งแต่อ่าวเบงกอลลงไปตลอด แหลหมลายู เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าพวก โอริงเลาะต-โอริง เลาะต-โอริงลาโอด หมายถึง ชาวน้ำ ตามภาษามลายู และพวกโมแกน หรือมอแกน พวกโมแกนยังแบ่ง ออกเป็น 2 กลุ่มย่อย คือ โมแกนปูเลา และ โมแกนตาหมับ

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนโบราณในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต มีหลักฐาน ทางโบราณคดี ว่าด้วยการตั้งถิ่นฐาน และร่องรอยที่อยู่อาศัยของผู้คน บริเวณบ้านกมลา อำเภอกะทู้

พบเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำด้วยหิน มีลักษณะคล้ายขวาน มีด และครก เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบเศษภาชนะดินเผา กำไลเปลือกหอย มีอายุประมาณ 3,000-5,000 ปี มาแล้ว สันนิษฐานว่า มนุษย์เหล่านี้ต่างอยู่ตามหมู่ตามพวกของตนยังไม่รู้จักทำการกสิกรรม ยังชีพด้วยการหากินผลไม้ในป่า เผือก มัน เป็นอาหาร มีเครื่องมือ ขวานหินขัด หน้าไม้ ธนู เป็นอาวุธป้องกันตัว หรือใช้ล่าสัตว์ หาปลา ส่วนเครื่องนุ่งห่ม คงใช้ใบไม้ หรือเปลือกไม้นำมาทอให้นิ่ม ปกปิดร่างกายเบื้องล่างรู้จักทำเพิงพักอยู่อาศัยเพียงชั่วคราว ก่อกองไฟไว้ใกล้ๆ เอาไออุ่น แต่ไม่ใช่เป็นที่อยู่อาศัย มีการอพยพเร่ร่อนไปเรื่อยๆ ทั้งพวกชาวบก และพวกชาวน้ำ สาเหตุที่อพยพเคลื่อนย้าย เพราะเกี่ยวกับการดำรงชีพที่อิสระ และเพื่อหลีกเลี่ยงที่ต้องเผชิญกับคนแปลกหน้า หรือพวกที่เป็นศัตรูฝ่ายตรงกันข้าม

เมืองภูเก็ตสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ (ประมาณพุทธศตวรรษที่ 5-12) ชุมชนโบราณ มีการพัฒนาเครื่องมือเครื่องใช้จากหินขัด ดินเผา มาเป็นโลหะ และมีการติดต่อพบปะกับชุมชนภายนอกมากขึ้น จึงมีความหวาดหวั่นระแวงภัย ในขณะที่ชุมชนโบราณในที่ราบภายนอกเกาะมีความจำเป็นที่จะต้องขยายแหล่งที่มาหากินเพิ่มขึ้น จึงยึดเอาแม่น้ำลำคลองเป็นเส้นทางอพยพ เพื่อหาทำเลสถานที่เพาะปลูก และเลี้ยงสัตว์ เช่น ชุมชนโบราณจากเมืองบันทายสมอ (ไชยา) เมืองสะอูเลา (ท่าทอง-กาญจนดิษฐ์) อพยพตามลำน้ำตาปี ชุมชนโบราณจากเมืองตะโกลา (ตะกั่วป่า) อพยพหนีโจรเข้าปล้นบ้านเมือง และชุมชนโบราณจากตามพรลิงค์ (นครศรีธรรมราช) หนีไข้ห่า ซึ่งระบาดหนัก คร่าชีวิตเจ้าเมือง และประชาชนเกือบหมดเมือง จนต้องหนีทิ้งเมืองให้ร้าง ชุมชนโบราณ เหล่านี้อพยพข้ามคาบสมุทรมาตามลำน้ำคลองท่อม บางพวกอพยพข้ามทะเล อันดามันจากฝั่งจังหวัดกระบี่เข้ามาในเกาะภูเก็ต ตั้งถิ่นฐานถาวรทำการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ และชุมชนเหล่านี้ขยายมากขึ้น มีสมาชิกเพิ่มขึ้น ดังมีหลักฐานทางโบราณคดีว่าด้วยการตั้ง ถิ่นฐานและร่องรอยที่อยู่อาศัยของผู้คน บริเวณบ้านกมลา อำเภอกะทู้ เป็นต้น

ชุมชนโบราณดั้งเดิม คือ พวกเงาะ หรือ พวกเซมังและซาไก ซึ่งมีนิสัยเร่ร่อนไม่ชอบ ตั้งถิ่นฐานอยู่นานๆ ประการหนึ่ง และไม่ชอบอาศัยอยู่บนเกาะในช่วงฤดูฝน เนื่องจาก บนเกาะไม่มีถ้ำและเพิงผาให้พักหลบฝนในเวลาฝนตก อีกประการหนึ่ง จึงต้องเร่ร่อนลงไป ทางใต้เรื่อยๆ ไปเพื่อหาถ้ำและเพิงผาอยู่อาศัย ในจังหวัดพังงา กระบี่ สตูล ตรัง และพัทลุง ตลอดจนเกือบทุกจังหวัดในภาคใต้ของไทย ในปัจจุบันชุมชนเหล่านี้ ไม่เหลืออยู่ในเกาะภูเก็ตเลย แต่ยังคงอยู่อาศัยในจังหวัดอื่นๆ ดังกล่าว

ส่วนพวกชาวเล หรือชาวน้ำ ที่สืบเชื้อสายมาจากชุมชนโบราณยังคงปักหลักอยู่ตาม ชายฝั่งของเกาะภูเก็ต และบางพวกแยกไปอยู่ตามเกาะแก่งต่าง ๆ ตลอดตามแนวชายฝั่งทะเลชาวโอรังลาโอด ชาวโมแกน หรือมอแกน เป็นต้น ชื่อเสียงของชุมชนชาวเลหรือชาวน้ำ ในพื้นที่เขาหลัก อำเภอตะกั่วป่า จังหวัด พังงา ที่เรียกกันว่า โมแกน เพิงโด่งตั้งขึ้นเป็นพลูแตกเมื่อเกิดคลื่นยักษ์สึนามิ ในปี พ.ศ. 2547 เป็นกลุ่มชนที่รอดชีวิตจากมหันตภัยมากที่สุด เพราะมีประสบการณ์ จากบรรพบุรุษได้สั่งสอนไว้ ให้รู้จักสังเกตความผิดปกติของธรรมชาติในท้องทะเล จึงเอาตัวรอดจากมหันตภัยนั้นได้

1.1 ทะเลอันดามัน : พื้นที่ทางสังคมวัฒนธรรมชาวอุรักลาไวกัย

ทะเลอันดามันเป็นพื้นที่ทางสังคมวัฒนธรรมชาวเลในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ ประกอบด้วย จังหวัดระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ และ จังหวัดตรัง ตั้งอยู่บริเวณคาบสมุทรภาคใต้ฝั่ง ตะวันตก มีรูปร่างพื้นที่ทอดตัวเป็นแนวยาวตามแนวเหนือ-ใต้ มี พื้นที่ติดชายฝั่งทะเลของมหาสมุทร อินเดียเป็นแนวยาวถึง 878 กิโลเมตร โดยมีลักษณะภูมิฐานเป็นทิวเขาสูง ติดชายฝั่งทะเลที่มี ลักษณะชายฝั่งจมน้ำ และเว้าๆ แหว่งๆ โดยมีเกาะริมทวีป และเกาะขวางกั้นกระจายตัวตลอดแนว ชายฝั่งทะเลอันดามัน โดยอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครไปตามทางหลวง แผ่นดินหมายเลข 4 (ถนน เพชรเกษม) ประมาณ 568-828 กิโลเมตร มีพื้นที่ รวมกันทั้งสิ้นประมาณ 17,688.915 ตาราง กิโลเมตร หรือประมาณ 11,055,571.875 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 24 ของพื้นที่ภาคใต้ มีเขตการปกครอง ประกอบด้วย 5 จังหวัด 34 อำเภอ 235 ตำบล และ 1,716 หมู่บ้าน ครอบคลุมทั้งส่วนที่เป็นพื้นที่ทาง บกและพื้นที่ทางทะเล ตลอดจนเกาะต่าง ๆ รวมทั้งหมด 412 เกาะ ส่วนใหญ่เป็นเมืองท่องเที่ยวที่ ส่งผลต่อความเป็นชุมชนของชาวเลและการใช้พื้นที่ให้เปลี่ยนไปในหลายมิติชุมชนจึงเกิดการตอบรับ ปรับตัว และปรับเปลี่ยนวิถีผ่านปรากฏการณ์การใช้พื้นที่ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร บทความและ ข้อเขียนวิชาการ เกี่ยวกับทะเลอันดามัน ซึ่งประมวลได้ดังนี้

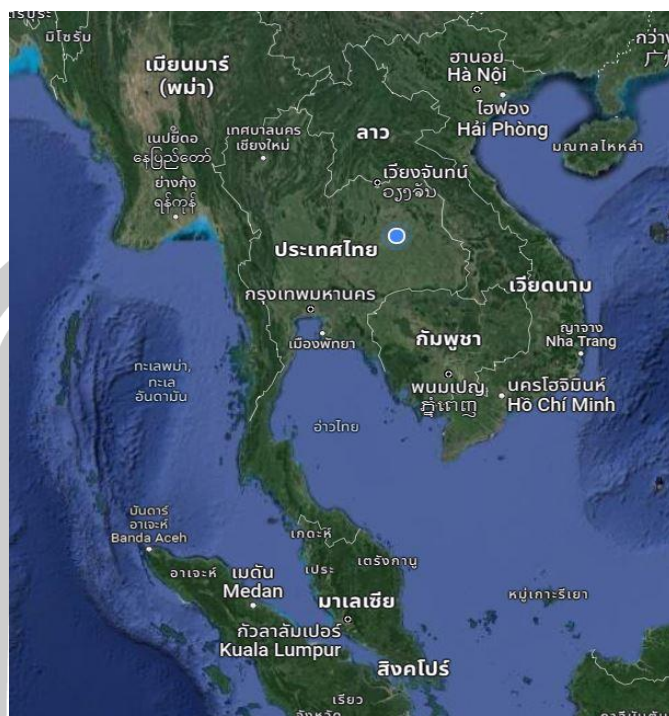
1.1.1 ความเป็นมาของทะเลอันดามัน

บริบทความเป็นมาของทะเลอันดามันเป็นทะเลที่อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียง ใต้ของอ่าว เบงกอล ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของมหาสมุทรอินเดียทางตอนเหนือของทะเลติดกับปากแม่น้ำอิ ระวาระวดีในประเทศเมียนมาทางทิศตะวันออกติดชายฝั่งของประเทศเมียนมาไทยและมาเลเซียทาง ทิศตะวันตกติดกับหมู่เกาะอันดามันและหมู่เกาะนิโคบาร์ภายใต้การปกครองของอินเดีย) ทางทิศใต้ติด กับเกาะสุมาตราส่วนหนึ่ง ของประเทศอินโดนีเซีย) และช่องแคบมะละกา ทะเลอันดามันมีความยาว จากทิศเหนือจรดทิศใต้ประมาณ 1,200 กิโลเมตร กว้าง 650 กิโลเมตร (กิติพงษ์ เทพจิตรา, 2552) แหล่งอื่นที่เข้ามาสู่พื้นที่ทะเลอันดามัน เห็นได้ว่าที่ตั้งของทะเลอันดามันเป็นพื้นที่ศูนย์กลางของการ รวมความหลากหลายทางอารยธรรมจากพื้นที่ต่าง ๆ ทั้งจากดินแดนทางยุโรป ตะวันออกกลาง อินเดีย มาเลเซีย อินโดนีเซีย และจีน โดยเริ่มตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 12 เป็นต้นมา ที่มีการเข้ามา ของอารยธรรมหลากหลายในภูมิภาคนี้เนื่องมาจากการแวะพักของเรือสินค้าจากต่างแดนตามหัวเมือง ต่าง ๆ ที่มีพื้นที่ติดทะเลอันดามันทำให้บริเวณนี้ ได้รับอิทธิพล 3 อารยธรรมใหญ่ คือ อารยธรรม ตะวันตกจากชาวโปรตุเกสและเปอร์เซีย อารยธรรมอิสลามและฮินดูจากอินเดียและบางส่วนจากชาว (อินโดนีเซีย) และอารยธรรมจีน ซึ่งมาจากแหล่งอารยธรรม 2 สาย คือ อารยธรรมจีนจากชาวจีนที่ ได้รับอิทธิพลจากการผสมผสานอารยธรรมโปรตุเกสที่อพยพมาจากมาเก๊า และเกาลูน ซึ่งเป็นส่วน

หนึ่งของประเทศจีน และอารยธรรมจากชาวจีนที่อพยพมาจากสิงคโปร์และป็นัง ซึ่งเป็นเมืองที่เคยตกเป็นเมืองขึ้นของโปรตุเกสมาก่อน ดังนั้นพื้นที่ฝั่งทะเลอันดามันจึงได้รับอิทธิพลจากความหลากหลายทางอารยธรรมจากแหล่งต่าง ๆ นอกจากนั้นในราวพุทธศตวรรษที่ 13 อาณาจักรศรีวิชัยที่ครอบคลุมมลายู เกาะสุมาตรา ช่องแคบมะละกาและช่องแคบซุนดาของมาเลเซีย ชวา หรืออินโดนีเซีย และบริเวณภาคใต้ของประเทศไทย อาณาจักรศรีวิชัยสามารถควบคุมเส้นทางการค้าระหว่างจีน กับอินเดีย รวมทั้งอาหรับ เปอร์เซียและโปรตุเกส ในช่วงนี้ภาคใต้ของประเทศไทยทางฝั่งทะเลอันดามัน นอกจากจะได้รับอารยธรรมจากจีน อินเดีย อาหรับ เปอร์เซีย และโปรตุเกส แล้วอารยธรรมศรีวิชัยยังมีอิทธิพลต่อภูมิภาคนี้ จากความหลากหลายทางอารยธรรมดังกล่าว ภาคใต้มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมในชุมชน อาทิ ที่อยู่อาศัย อาหารการกิน การแต่งกาย ภาษา ศาสนา ฯลฯ トラバจนถึงปัจจุบัน

ภาพประกอบ 2 ที่ตั้งและอาณาเขตทะเลอันดามัน ที่มา : อภาพร คงยัง

ภาพประกอบ 3 ทะเลอันดามันจากภาพถ่ายดาวเทียม ที่มา : Google Maps, 28 เมษายน 2565

1.1.2 ความเป็นมาของสังคมและวัฒนธรรมฝั่งทะเลอันดามันของประเทศไทย

สภาพทั่วไปทางฝั่งทะเลอันดามันของประเทศไทย บริเวณฝั่งทะเลอันดามันหรือภาคใต้ฝั่งทะเลตะวันตกของประเทศไทย อันเป็นที่ตั้งของจังหวัดระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง และสตูล ลักษณะภูมิประเทศมีสภาพทางภูมิศาสตร์ประกอบด้วย ภูเขา มีแนวเขาภูเก็ตที่แยกจากแนวเขาตะนาวศรี ทอดยาวทางแถบชายฝั่งมีความยาวประมาณ 517 กิโลเมตร ลักษณะเป็นภูเขาหินอัคนีที่ต้นตัวขึ้นมาหลายแห่ง ตามแนวเทือกเขาจึงมีแร่ดีบุก และแร่พลูมอยู่หลายแห่งซึ่งเป็นผลผลิตทางด้านเศรษฐกิจของภูมิภาคนี้ นอกจากนี้ ยังมีภูเขาที่เป็นหินปูนโดยในแถบจังหวัดกระบี่และพังงา ที่มีลักษณะสวยงามแปลกตา บริเวณที่ราบชายทะเลทางแถบชายฝั่งเกิดจากการยุบตัวต่ำกว่าระดับเดิมชายฝั่งจึงแคบ และชั้นลิก เว้าแห้ว มีแหลมและอ่าวสลัดกัน มีเกาะใกล้ชายฝั่ง เช่น เกาะภูเก็ต เกาะตะรุเตาจังหวัดสตูล เกาะลันตาและเกาะพีพี จังหวัดกระบี่ เป็นต้น หาดทรายมีน้อย และชายฝั่งลาดชัน มีแม่น้ำสายสั้นๆ ไหลเชี่ยว จึงไม่เหมาะแก่การทำกิจกรรม

สภาพภูมิอากาศของภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามัน เป็นเขตซึ่งได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ฝนจึงตกมากโดยเฉพาะในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม มีฤดูกาลเพียง 2 ฤดู คือ ฤดูร้อนและฤดูฝน ทรัพยากรธรรมชาติทางฝั่งทะเลอันดามัน เป็นป่าไม้เขตร้อนชื้นหรือป่าดงดิบ รองลงมาเป็นป่าชายเลนน้ำเค็ม ป่าโกงกาง พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ ยางพารา ปาล์ม ข้าว น้ำมันกาแฟ เป็นต้น

ประชากรในฝั่งทะเลอันดามัน ประกอบด้วย กลุ่มชาติพันธุ์ 4 กลุ่มใหญ่ คือ 1) กลุ่มชาวพื้นเมือง ได้แก่ กลุ่มชาวเลที่อาศัยตามชายฝั่งทะเลและตามเกาะต่าง ๆ เช่น หมู่เกาะสุรินทร์ จังหวัดพังงา บ้านสังกาอู้อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ และกลุ่มซาไก หรือเงาะป่าที่อาศัยในป่าในพื้นที่ป่าของอำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา 2) กลุ่มชาวไทยดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ทั่วไปในภูมิภาคนี้ 3) กลุ่มชาวจีนที่อพยพเข้ามาจากจีน แผ่นดินใหญ่ที่เป็นชาวจีนเชื้อสายฮกเกี้ยน ชาวจีนเชื้อสายแต้จิ๋ว และชาวจีนเชื้อสายจีนแคะ และ 4) กลุ่มชาวมุสลิมที่อพยพมาจากจังหวัดนครศรีธรรมราชและทางแถบจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นผลให้ประชากรที่มาตั้งถิ่นฐานในภูมิภาคนี้มีความหลากหลายทางกลุ่มชาติพันธุ์และวัฒนธรรม จากที่กล่าวมาข้างต้นจึงเห็นได้ว่า ในภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามันมีความเป็นมาทางสังคมและวัฒนธรรมที่ยาวนาน จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และหลักฐานทางโบราณคดีที่แสดงให้เห็นว่าในภูมิภาคนี้มีความเป็นมาตั้งแต่ก่อนยุคประวัติศาสตร์ ดังนั้นเพื่อให้เห็นภาพความเป็นมาของสังคมและวัฒนธรรมโดยเฉพาะวัฒนธรรมการอยู่อาศัยกับการประกอบอาชีพของผู้คนทางฝั่งทะเลอันดามัน บริบทความเป็นมาของสังคม และวัฒนธรรมในภาคใต้ทางฝั่งทะเลอันดามัน แบ่งเป็นยุค ดังนี้

ภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามันยุคก่อนประวัติศาสตร์

มนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์รุ่นแรกของภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามันพบว่ามีหลักฐานมาแล้วเมื่อประมาณ 25,000-40,000 ปี โดยพบหลักฐานร่องรอยของหินที่อยู่มนุษย์โบราณสมัยไพลสโตซีน ตอนต้น และตอนกลาง มาจากสายพันธุ์มนุษย์โฮโมเซเปียนส์ ซึ่งสันนิษฐานจากการสืบสายพันธุ์โดยตรงจากการวิวัฒนาการของสยามโอปีทีคัส อีโอซีนัส ซึ่งเป็นต้นสายวิวัฒนาการของเอป (ลิงที่ไม่มีหาง) ในภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามันได้มีวิวัฒนาการของสายพันธุ์ดังกล่าวมาข้างต้นเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ชาวพื้นเมืองกลุ่มใหญ่ ดังนี้ (กิติพงษ์ เทพจิตรา, 2552)

1. กลุ่มมองโกลอยด์ใต้กับออสตราโล-เมลานีเซียน มีการอยู่อาศัยตามโพรงถ้ำและเพิงผา ซึ่งพบหลักฐานการประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้เพื่อการดำรงชีพ สำหรับชาวพื้นเมืองกลุ่มแรกนี้ได้วิวัฒนาการมาเป็นออสโตรเซียดิก หรือนิกริโต พวกนี้คนส่วนมากเรียกว่า เซมิง หรือซาไก หรือเงาะป่า ซึ่งเป็นชาวพื้นเมืองอีกกลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่ในภาคใต้ เช่น อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา เป็นต้น การดำรงชีพของชาวพื้นเมือง กลุ่มนี้มักอาศัยตามป่าตามเขามืออาชีพในการหาของป่าและชำนาญในการล่าสัตว์เพื่อดำรงชีพ

2. กลุ่มมอแกน กลุ่มมอแกน และกลุ่มโอรังลาโอก ส่วนมากเรียกกลุ่มนี้ว่า ชาวเล หรือ ชาวน้ำ กลุ่มนี้อาศัยอยู่ติดชายทะเล หรือตามเกาะต่าง ๆ เช่น หมู่เกาะสุรินทร์ จังหวัดพังงา ชุมชนชาวไทยใหม่ บ้านสังกาอู้อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ เป็นต้น โดยส่วนรวมกลุ่มนี้ยังนับถือ

ญาติพี่ตาคง ป่า เขา และทะเล จึงมักมีพิธีกรรม และประเพณีในการบวงสรวงสิ่งทีพวกเขานับถืออาชีพของกลุ่มนี้จึงมีอาชีพหลักในการทำประมงทางทะเล

3. กลุ่มไทย-กะได และกลุ่มมาลาโย-โปลีเนเซียน และกลุ่มชนที่ตั้งถิ่นฐานในภาคใต้ทางฝั่งทะเลอันดามันกลุ่มต่อมาซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นกลุ่มชาวไทยดั้งเดิมจากหลักฐานทางโบราณคดีที่พบว่ามีภาชนะดินเผาในบริเวณป่าเขาก่อนพื้นที่ราบหรือตามชายฝั่งทะเลเช่นเดียวกับชาวถ้ำที่เป็นชาวพื้นเมืองในยุคก่อน ประวัติศาสตร์ราว 6,000-7,000 ปีมาแล้วมีการประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ เช่น มีดที่ทำจากหิน หม้อดินเผา มีการใช้ไฟในการหุงต้ม เพราะสามารถพบเห็นร่องรอยตามถ้ำ เช่น ถ้ำสุวรรณคูหา อำเภอเมือง จังหวัดพังงา เพิงพาเขาขนาน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ เป็นต้น ในสมัยนั้นกลุ่มชนเหล่านี้มีการยังชีพด้วยการล่าสัตว์ เก็บของป่า ทางด้านความเชื่อ และประเพณียังมีความเคารพต่อธรรมชาติ เจ้าป่า เจ้าเขา ตามความเชื่อของกลุ่มตนเอง

ภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามันยุคประวัติศาสตร์ช่วงพุทธศตวรรษที่ 1-12

เมื่อภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามันเข้าสู่ยุคประวัติศาสตร์ช่วงพุทธศตวรรษที่ 1-5 ซึ่งเป็นสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์จากหลักฐานทางโบราณคดีพบว่าชาวพื้นเมืองกลุ่มชาวไทยดั้งเดิมได้มีการพัฒนาวิถีการดำรงชีวิตของการอยู่อาศัยและการทำมาหากิน โดยเห็นได้จากการพบหลักฐานโบราณคดีที่เป็นเครื่องนุ่งห่มที่ทำจากผ้าเปลือกไม้ การทำหม้อดินเผาใช้ แต่วิถีการดำรงชีพของผู้คนยังพึ่งพิงธรรมชาติ ซึ่งในการสืบค้นเอกสารได้กล่าวว่า ในภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามันชาวพื้นเมืองส่วนใหญ่เป็นชาวเล รูปแบบการอยู่อาศัยเป็นการสร้างที่อยู่อย่างง่าย ๆ ในลักษณะของบ้านชาวเลที่ปลูกติดกันเป็นกลุ่มแนวยาวติดชายฝั่ง เพราะความจำเป็นในการออกทะเลจับสัตว์น้ำทางทะเลเพื่อการดำรงชีพ ในขณะที่ชาวไทยดั้งเดิมบางกลุ่มก็มีอาชีพจับสัตว์น้ำทางทะเล และอาศัยบ้านเรือนในลักษณะเรือนเครื่องผูกเช่นกันแต่ทำเลที่ตั้งของบ้านเรือนได้สร้างบนฝั่งที่ใกล้ชายทะเล และชาวไทยดั้งเดิมบางกลุ่มมีอาชีพทำนา ทำสวน การอยู่อาศัยของชาวไทยดั้งเดิมกลุ่มนี้ที่อยู่อาศัยมักตั้งอยู่ในทำเลที่ทำมาหากิน โดยเริ่มแรกรูปแบบการอยู่อาศัยในลักษณะของ เรือนเครื่องผูก และต่อมาเริ่มมีการพัฒนาที่อยู่อาศัยจากเดิมให้แข็งแรงทนทานต่อสภาพภูมิอากาศ ตามสภาพแวดล้อมมากขึ้น โดยการสร้างที่อยู่อาศัยใช้ไม้ที่แข็งแรงขึ้น ที่เรียกว่า เรือนเครื่องสับ ต่อมาเมื่อผู้คนเรียนรู้การใช้ธูปธูปเข้ามาแทนไม้เพื่อให้ที่อยู่อาศัยทนต่อสภาพดินฟ้าอากาศมากขึ้นที่อยู่อาศัยจึงได้ถูกพัฒนาจากการใช้ผนังไม้ด้วยการใช้ผนังก่ออิฐถือปูนแทนที่เรียกว่า เรือนเครื่องก่อ หรือสถาปัตยกรรมบ้านเรือนทั่วไป (หน่วย อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่นภาคใต้, 2543 และอมรวิภา ศรีสุชาติ, 2543)

ต่อมาในราวพุทธศตวรรษที่ 5 ในภูมิภาคนี้เริ่มมีการติดต่อกับชุมชนอื่นด้วยการติดต่อสัมพันธ์ทางการค้าจากดินแดนโพ้นทะเล เช่น จีน อินเดีย เปอร์เซีย ซึ่งสันนิษฐานจากการพบโบราณวัตถุ เช่น ลูกปัดหิน เครื่องประดับ ภาชนะสำริด ที่อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ และร่องรอยโบราณวัตถุในชุมชนโบราณ อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา เป็นต้น ในช่วงปลายของยุคนี้มีกลุ่ม

ชนที่อพยพเข้ามาในภาคใต้ทั้งทางฝั่งอ่าวไทย และ ฝั่งทะเลอันดามัน โดยส่วนใหญ่เป็นชาวจีน โดยการอพยพเข้ามา 2 ทาง คือ 1) กลุ่มชาวจีนที่มาจากประเทศจีน บางส่วนมาจากมาเก๊า และเกาลูน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของประเทศจีนเข้ามาประเทศไทยทางฝั่งอ่าวไทยทางจังหวัดนครศรีธรรมราช และสงขลา 2) กลุ่มชาวจีนที่อพยพมาจากประเทศจีนผ่านช่องแคบมะละกาของมาเลเซีย ซึ่งบางกลุ่มได้ตั้งถิ่นฐานที่สิงคโปร์ และปีนังมาก่อนแล้วจึงเข้ามาทางตอนใต้ของประเทศไทย ฝั่งทะเลอันดามันบริเวณจังหวัดภูเก็ต พังงา กระบี่ ตรัง และสตูล (หน่วยอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่นภาคใต้, 2543 และอมรา ศรีสุชาติ, 2543)

การเข้ามาของชาวจีนจุดประสงค์ส่วนใหญ่เพื่อหนีความอดอยาก และภัยการเมืองในประเทศของตน ชาวจีนเหล่านั้นจึงต้องการที่จะมาตั้งหลักแหล่งในภาคใต้ของประเทศไทยเนื่องจากดินแดนแถบนี้มีความอุดมสมบูรณ์จากทรัพยากรธรรมชาติ กอปรกับการไม่ถูก ปิดกั้นการอพยพเข้ามาของชาวจีนจากประเทศไทย ในช่วงนี้ทำให้ภาคใต้มีชาวจีนเข้ามา อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก (สุวิงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2544) ชาวจีนเหล่านั้นเริ่มแรกเข้ามา ประกอบอาชีพรับจ้างเป็นส่วนใหญ่ ที่อยู่อาศัยของชาวจีนกลุ่มแรกนี้ยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน ดังคำกล่าวเปรียบเทียบบลักษณะการอยู่อาศัยของชาวจีนที่อพยพเข้ามาในรุ่นแรกว่าเสื่อผืนหมอนใบ เพราะยังเป็นเพียงผู้ใช้แรงงานด้วยการรับจ้างทั่วไปตามพื้นที่ที่ชาวจีนอพยพเข้ามาในภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามัน (หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่นภาคใต้, 2543 และอมรา ศรีสุชาติ, 2543)

หลังจากนั้นราวพุทธศตวรรษที่ 5-8 การอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวจีนมี จำนวนมากขึ้นทำให้ในภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามันได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมจากชาวจีนทั้งชาวจีนที่มีอารยธรรมจีนที่มาจากจีนแผ่นดินใหญ่โดยตรง และชาวจีนที่ได้รับอิทธิพล อารยธรรมยุโรปที่เคยอาศัยอยู่ในเมืองที่เคยตกเป็นเมืองขึ้นยุโรป เช่น มาเก๊า เกาลูนของประเทศจีน สิงคโปร์ และปีนัง ซึ่งอิทธิพลของอารยธรรมดังกล่าวได้แสดงออกให้เห็นเป็นวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดในภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามัน ดังเช่นวัฒนธรรมการอยู่อาศัยอาหารการกิน และภาษาของกลุ่มชาวจีนที่อาศัยในพื้นที่ภูมิภาคนี้ เมื่อชาวจีนเหล่านี้มีหลักฐานที่มั่นคงขึ้นจึงได้มีการสร้างที่อยู่อาศัยของตนเอง แต่เนื่องจากชาวจีนมีความเชื่อในความเป็นจีนตามพื้นฐานทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองแต่ต้น วัฒนธรรมของชาวจีนจึงเห็นได้ชัดเจนดังวัฒนธรรมการสร้างบ้านเรือนที่มีรูปแบบของวัฒนธรรมจีน ซึ่งการสร้างที่อยู่อาศัยตามลักษณะวัฒนธรรมจีนที่เรียกว่าสถาปัตยกรรมแบบจีน ในขณะที่ชาวจีน บางกลุ่มที่อพยพมาจากเมืองที่เคยตกเป็นเมืองขึ้นของชาวตะวันตก เช่น โปรตุเกส มาก่อน เมืองต่าง ๆ เหล่านี้ ได้แก่ มาเก๊า เกาลูนของประเทศจีน สิงคโปร์ และปีนัง เมืองขึ้นเหล่านี้ได้รับการถ่ายทอดอารยธรรมจากการครอบครองของโปรตุเกส ชาวจีนกลุ่มดังกล่าว จึงมีการสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยในลักษณะรูปแบบสถาปัตยกรรมโปรตุเกสโดยชาวจีนเป็นผู้สร้าง จึงเรียกสถาปัตยกรรมในลักษณะนี้ว่า สถาปัตยกรรมแบบซิโน-โปรตุเกส (เพ็ญสุภา สุขคตะ, 2544)

ช่วงพุทธศตวรรษที่ 8-12 ภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามันนอกจากการติดต่อกับชาวต่างชาติที่เป็นชาวจีนแล้ว ในพื้นที่นี้ยังมีการติดต่อกับพ่อค้าชาวตะวันตก คือ โปรตุเกส เปอร์เซีย อาหรับ ซึ่งเต็มเรือเพื่อข้ามคาบสมุทรมินเดียสู่คาบสมุทรมินโดจีนโดยผ่านช่องแคบมะละกาของมาเลเซีย (สุริวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2544) นอกจากนี้ยังมีพ่อค้าบางกลุ่มมาจาก อินเดีย สินค้าที่ค้าขายในช่วงนั้น ได้แก่ ไข่มุก เครื่องแก้ว น้ำหอมอัญมณี ฯลฯ ในช่วง เวลาดังกล่าวได้มีการเผยแพร่ศาสนาพุทธและพราหมณ์จากอินเดีย การเผยแพร่ศาสนายัง เป็นผลต่ออิทธิพลทางด้านศิลปะ วรรณคดี ประเพณีและกฎหมายในภูมิภาคนี้ นอกจากนี้ ศาสนาพุทธและพราหมณ์แล้วในช่วงนี้อาณาจักรศรีวิชัย ซึ่งมีศูนย์กลางในเกาะสุมาตราของมาเลเซียได้มีความเจริญรุ่งเรือง ทำให้อารยธรรมศรีวิชัยแพร่ขยายในดินแดนแถบทะเลอันดามันที่เป็นประเทศราชบนแหลมมลายูของมาเลเซียหลายเมือง เช่น ปาหัง ตรัง กานูและกลันตัน ส่วนในพื้นที่ประเทศไทย เช่น เมืองตามพรลิงค์ (นครศรีธรรมราช) คร (ไชยา) เกตะ (ไทรบุรี) และเมืองกราดักโกลา (ตะกั่วป่า) เป็นต้น (หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ศิลปกรรมท้องถิ่น ภาคใต้, 2543 และอมรา ศรีสุชาติ, 2543) จากการเข้ามาของนานาอารยธรรมดังกล่าว ทำให้ภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามันได้รับอิทธิพลศิลปะศรีวิชัย และแพร่กระจายไปยังฝั่งทะเลอันดามัน ดังเช่น หลักฐานทางโบราณคดีที่พบลูกปัดสมัยศรีวิชัยที่อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่

ภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามันยุคประวัติศาสตร์ช่วงพุทธศตวรรษที่ 13-25

ช่วงพุทธศตวรรษที่ 13-15 ในแหลมมลายูและภาคใต้ของประเทศไทยได้มีความสัมพันธ์ทาง การค้ากับชาวต่างชาติอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในกลุ่มของเปอร์เซียและอาหรับซึ่งนับถือศาสนาอิสลาม เมื่อมีการติดต่อในระยะเวลาดังกล่าวทำให้มีการนำศาสนาอิสลามเข้ามา เผยแพร่ในเกาะสุมาตรา ขยายเข้าสู่แหลมมลายูของมาเลเซียและเข้าสู่ภาคใต้ของประเทศไทย ราวพุทธศตวรรษที่ 17-18 ศาสนาอิสลามมีความรุ่งเรืองและขยายอาณาเขตทำให้ชาวพื้นเมือง ในภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามันบางส่วนนับถือศาสนาอิสลาม ในปลายพุทธศตวรรษที่ 20 มีการแบ่งดินแดนภาคใต้ ออกเป็นสี่หัวเมืองอิสระออกจากกัน คือ นครศรีธรรมราช พัทลุง ไชยา สุราษฎร์ธานี) และชุมพร จนกระทั่งในพุทธศตวรรษที่ 17-18 ในช่องแคบมะละกาเกาะสุมาตราและปลายแหลมมลายูของมาเลเซียและในภาคใต้ของประเทศไทยอิทธิพลของศาสนาอิสลามได้ขยายตัว ทำให้ชาวมุสลิมเพิ่มจำนวนขึ้นส่งผลให้วัฒนธรรมมุสลิมที่มีความเชื่อทางศาสนาเป็นพื้นฐานได้แพร่กระจายในภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามัน ดังเช่น ศิลปะ อิสลามในแหล่งชุมชนมุสลิมในลักษณะของมัสยิดและกูโบร์หรือสุสานที่ฝังศพของชาวมุสลิม (เพ็ญสุภา สุขคตะ, 2544) รวมทั้งวัฒนธรรมการอยู่อาศัยของชาวมุสลิม เช่น บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย ลักษณะสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของมุสลิม ซึ่งในเวลาต่อมามักเรียกสถาปัตยกรรมที่เป็นบ้านเรือนเหล่านั้นว่า สถาปัตยกรรมแบบเรือนไทยมุสลิม (ภิญโญ สุวรรณคีรี, 2536) ลักษณะของศิลปะอิสลามทางด้านสถาปัตยกรรมดังกล่าวพบเห็นได้มากโดยเฉพาะในแถบจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล เพราะพื้นที่จังหวัดดังกล่าวติดชายแดนประเทศ

มาเลเซีย ซึ่งเป็นประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นศาสนาหลัก (สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2544) ในช่วงเวลาดังกล่าวชาวมุสลิมในภูมิภาคนี้ประกอบอาชีพทางด้าน เกษตรกรรม อาชีพ การทำสวน ทำนา สำหรับผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ราบ ส่วนผู้ที่อาศัยอยู่ ใกล้ชายฝั่งทะเลประกอบอาชีพการประมง

ขณะเดียวกันช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 22-23 ชาวตะวันตก ได้แก่ ชาวฮอลันดา โปรตุเกส และอังกฤษ ได้เข้ามาติดต่อ และผูกขาดการค้าในเมืองต่าง ๆ ในภาคใต้ เช่น นครศรีธรรมราช สงขลา พัทลุง สุราษฎร์ธานี และ ภูเก็ต การเข้ามาติดต่อสัมพันธ์ดังกล่าวมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมในภาคใต้ เพราะเกิดการเข้ามาทางอารยธรรมทางการเมือง การค้า และวัฒนธรรม ตัวอย่างของอารยธรรมตะวันตกที่ เห็นได้ชัดเจนประการหนึ่ง คือ วัฒนธรรมการอยู่อาศัยด้านสถาปัตยกรรมตะวันตกที่ แพร่กระจายเข้ามาในประเทศไทยในสมัยรัชกาลที่ 4 แห่งราชวงศ์จักรี ในยุคนั้นสิ่งก่อสร้าง ทางสถาปัตยกรรมได้รับอิทธิพลตะวันตก เช่น พระราชวังนครคีรี (ปัจจุบันคือ หอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ) หรือแม้แต่ในภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามัน เช่น ตึกแถวย่านตลาดเก่าในเขตอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต และฝั่งทะเลอ่าวไทยในย่านชุมชนเมืองเก่า อำเภอเมืองจังหวัดสงขลา เป็นต้น (สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2544)

เมื่อเข้าสู่ ปี พ.ศ. 2368 ภาคใต้ได้ถูกคุกคามอธิปไตยจากจักรวรรดินิยมอังกฤษ ทำให้ประเทศไทยได้เปิดประเทศทำการค้าอย่างเสรีตามแบบตะวันตก และมีการปฏิรูป การปกครองเกิดขึ้น หลังจากนั้นเศรษฐกิจภาคใต้เริ่มมีความเจริญตลอดมา ในขณะเดียวกัน ชาวต่างชาติบางกลุ่ม ได้มีอำนาจทางเศรษฐกิจในภาคใต้ อาทิ ชาวจีนจำนวนหนึ่งได้ ประสบความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจค้าขาย การทำเหมืองแร่ และค้าแร่ในภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามันในจังหวัดภูเก็ต พังงา เป็นต้น (สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2544)

ช่วงของสงครามโลกครั้งที่ 2 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2482-2488 ภาคใต้ได้รับผลกระทบต่อเหตุการณ์ความไม่สงบในหลายพื้นที่ โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2490 ได้เกิดภาวะความเดือดร้อนกันทั่วไป ทุกอย่างมีความขาดแคลนไปหมด เมื่อสภาพเดิมก็ลำบากอยู่แล้ว สถานการณ์ดังกล่าวยิ่งทำให้เศรษฐกิจในภาคใต้ทรุดลง การพัฒนาทุกอย่างเป็นไปอย่างล่าช้า การคมนาคมและการติดต่อระหว่างภาคใต้และเมืองหลวงมีความลำบากเป็นอย่างมากในช่วงเวลานี้ผู้คนที่มีความรู้ในภาคใต้บริเวณจังหวัดภูเก็ต พังงา กระบี่ และตรัง จึงมีการติดต่อกับปีนังและสิงคโปร์ซึ่งเป็นเมืองที่ถือว่ามีความทันสมัยและมีความเจริญในสมัยนั้น

ขณะนั้นการติดต่อระหว่างกันโดยการเดินเรือทางทะเลเป็นหลักซึ่งง่ายและสะดวกกว่าที่จะติดต่อกับเมืองหลวง เพราะเส้นทางคมนาคมถูกตัดขาดและมีโจรผู้ร้ายชุกชุมในพื้นที่ (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิม พระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม, 2542)

ภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามันในช่วง พุทธศักราช 2500 - ปัจจุบัน

หลังช่วงสงครามโลก ครั้งที่ 2 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2488 เป็นต้นมา สภาพสังคมและวัฒนธรรมของประเทศไทยได้รับ ผลกระทบจากสงครามครั้งนี้ ถึงแม้ว่าในช่วงนี้รัฐบาลได้ประกาศให้ประเทศไทยเป็นสังคมที่กำลังก้าวเข้าสู่สังคมสมัยใหม่ โดยเริ่มมีการส่งเสริมการพัฒนาประเทศ แต่สภาพเศรษฐกิจ ของประเทศไทยอยู่ในภาวะเดือดร้อนกันทั่วไป การพัฒนาทุกอย่างเป็นไปได้ล่าช้า ในภาคใต้ได้รับผลกระทบดังกล่าวเช่นกัน ทำให้มีโจรผู้ร้ายชุกชุมในขณะนั้น ดังเห็นได้จากในภาคใต้หลายพื้นที่ อาทิ จังหวัดสุราษฎร์ธานี กระบี่ ตรัง นครศรีธรรมราช ในบางพื้นที่ โจรผู้ร้ายก่อความเดือดร้อนแก่ชาวบ้าน เพราะสภาพการครองชีพฝืดเคืองมาอย่างต่อเนื่อง จนย่างเข้าปี พ.ศ. 2500 ประเทศไทยได้วางนโยบายในการฟื้นฟูประเทศอีกครั้ง โดยรัฐบาล ได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-10 โดยมีระยะเวลาการดำเนินการ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504-2554 ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ม.ป.ป.)

ภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามันเริ่มดำเนินการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-4 (พ.ศ. 2504-2524) ในภูมิภาคนี้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลง หลายด้าน ทั้งการเร่งรัดพัฒนาท้องถิ่น เช่น การสาธารณสุข ปลูก สาธารณูปการ เพราะแนวทางนโยบายช่วงแผนพัฒนาดังกล่าวเริ่มเน้นทางด้านกรลงทุนโดยเฉพาะในแหล่งชุมชนที่สามารถเพิ่มผลผลิตและเพิ่มรายได้ในชุมชน ในภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามันเริ่มนำแผนดังกล่าวมาปรับใช้ในท้องถิ่นในรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวและโรงแรมเพราะในภูมิภาคนี้มีศักยภาพธรรมชาติที่เอื้อต่อการลงทุน แต่ทั้งนี้ในช่วงปี พ.ศ. 2511-2520 ในบาง พื้นที่รอยต่อของจังหวัดหลายพื้นที่ เช่น กระบี่ ตรัง สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช มีเหตุการณ์ สำคัญเกิดขึ้นทางการเมือง การปกครอง ได้เกิดความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางความคิด ของกลุ่มชนที่ตื่นตัวทางการเมือง ความคิดในเชิงสังคมนิยมและลัทธิคอมมิวนิสต์ที่ขยายตัวเข้ามาอย่างกว้างขวางในหลายประเทศรวมถึงภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามัน สถานการณ์ดังกล่าว ในภาคใต้หลายจังหวัดจึงต้องทำการเร่งพัฒนาบ้านเมือง เพื่อต่อต้านการขยายตัวของ ผู้ก่อการร้ายที่แทรกซึมเข้ามาทุกท้องที่ ดังเห็นได้ว่าในช่วงหลังปี พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา ใน ภาคใต้ได้มีการเร่งรัดในการขยายเขตการปกครองเป็นกิ่งอำเภอเพื่อให้การดูแลราษฎรได้ ทัวถึง มีการตัดถนนหลายสายเพื่อให้การคมนาคมสะดวกและความเจริญเข้าถึง นับแต่การ เร่งพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจในภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามันในการส่งเสริมอุตสาหกรรมทางการเกษตร อาทิ ยางพารา ปาล์ม น้ำมัน กาแฟ ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจหลักในภูมิภาคนี้ จากการส่งเสริมดังกล่าวทำให้มีการขยายพื้นที่ในการปลูกพืชเศรษฐกิจดังกล่าว ด้วยเหตุ จึงทำให้ภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามันผู้คนส่วนใหญ่ในจึงมีอาชีพการทำสวนยางพาราปาล์มน้ำมัน และกาแฟ เป็นอาชีพหลัก และพืชดังกล่าวได้กลายมาเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญในภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามัน

หลังจากนั้นต่อมาในช่วงของการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ในภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามัน หลังจากปี พ.ศ. 2526 เป็นต้นมา เศรษฐกิจในภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามันเริ่มดีขึ้น โดยเฉพาะจังหวัดที่มีความเจริญมาก่อน เช่น จังหวัดภูเก็ต เป็นต้น เนื่องด้วยเป็นจังหวัดที่มีความเจริญมากกว่าจังหวัดอื่นมายาวนานในภูมิภาคนี้ เพราะนับตั้งแต่อดีตเคยเป็นเมืองท่าหลักสำคัญในการติดต่อสัมพันธ์กับเมืองอื่นและประเทศอื่นมาหลายศตวรรษ กอปรกับจังหวัดภูเก็ตเป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียงทางด้านการท่องเที่ยวมานาน อีกประการหนึ่ง เมื่อมีผู้คนต่างถิ่นมาท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ตและการท่องเที่ยวได้ขยายตัวในภูมิภาคนี้ด้วยศักยภาพของทรัพยากรธรรมชาติที่มีแหล่งท่องเที่ยวในหลายพื้นที่ ทางภาครัฐและ เอกชนได้เล็งเห็นถึงศักยภาพของทรัพยากรในท้องถิ่นจึงได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจทุกด้าน ทั้งทางภาคอุตสาหกรรม การเกษตรจากพืชเศรษฐกิจหลักที่มีอยู่แล้วและอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและโรงแรมในพื้นที่ที่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจดังกล่าวและตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2526 เป็นต้นมาการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวและโรงแรมในภาคใต้โดยเฉพาะทางฝั่งทะเลอันดามันได้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผู้คนทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเริ่มให้ความสนใจต่อแหล่งท่องเที่ยวในภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามัน

ช่วงการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) รัฐบาลได้มีการดำเนินนโยบายการต่างประเทศกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะประเทศในกลุ่มอินโดจีน ด้วยยุทธศาสตร์การเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า เช่น ส่งเสริมโครงการเพื่อให้เอกชนเข้ามาลงทุนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งภาคใต้ เป็นต้น จากนโยบายดังกล่าวในภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามัน เริ่มมีโครงการหลายโครงการเข้ามาเร่งพัฒนาในพื้นที่เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่ให้มีความเจริญก้าวหน้านับแต่นั้นมาในพื้นที่หลายจังหวัดของฝั่งทะเลอันดามันมีการเปลี่ยนแปลง ทางด้านเศรษฐกิจและสังคมจากนโยบายพัฒนาประเทศมาอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง

ต่อมาการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7-10 (พ.ศ. 2535-2554) โดยมีสาระสำคัญหลักใหญ่ คือ การมุ่งเน้นการพัฒนาที่สอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมด้วยการมุ่งการมีส่วนร่วมของภาครัฐ เอกชน ชุมชน ประชาชน ในการพัฒนาประเทศ เพื่อช่วยกันในการพัฒนาประเทศตามกระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการปกครอง และมุ่งเน้นในการรักษาสภาพแวดล้อมของประเทศ เพื่อยกระดับคุณภาพของคนในเมือง ภูมิภาค และชนบท จากแนวนโยบายหลักรวมถึงในพื้นที่ภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามัน ดังกล่าวในภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามันได้มีกฎหมายสิ่งแวดล้อมเข้ามาควบคุมนับตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2535 เพื่อควบคุมสภาพแวดล้อมในประเทศรวมถึงภาครัฐได้ปรับระบบบริหารจัดการ เปิดโอกาสให้องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคเอกชน ชุมชน และประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาประเทศมากขึ้น นอกจากนั้น ยังมุ่งเน้นการพัฒนาที่สมดุล มีคุณภาพ และยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และสถานการณ์ การเปลี่ยนแปลง

ทางเศรษฐกิจและสังคมและยุทธศาสตร์การบริหารเศรษฐกิจส่วนรวม นอกจากนี้รัฐบาลได้มีนโยบาย แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่วางไว้ทั้ง 10 ฉบับ แล้วยังได้เพิ่มแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา กลุ่มจังหวัดทางฝั่งทะเลอันดามัน (ภูเก็ต พังงา กระบี่) โดยมีระยะเวลาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2548-2552 ที่ เน้นการบริหารจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติ จากแหล่งท่องเที่ยวในภูมิภาคนี้ ด้วยการส่งเสริมการ ท่องเที่ยวให้ภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามัน เป็นประตูเชื่อมโยงเศรษฐกิจเอเชียใต้ และการพัฒนา เกษตรกรรมจากพืชเศรษฐกิจในพื้นที่ (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในการจัด งานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิม พระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม, 2542 และแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น, ม.ป.ป.)

สรุปได้ว่า สภาพทางสังคมและวัฒนธรรมในภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามันมีบริบทความเป็นมาที่ ยาวนาน โดยพื้นฐานทางสังคมที่มีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคใต้ฝั่ง ทะเลอันดามันตั้งแต่ในอดีต คือ กลุ่มชาวพื้นเมือง กลุ่มชาวไทยดั้งเดิม กลุ่มชาวจีน และกลุ่มชาว มุสลิม แต่ละกลุ่มมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่ม ในขณะเดียวกันใน ภูมิภาคนี้ได้มีนโยบายการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม ด้วยความร่วมมือขององค์กรทั้งภาครัฐและ เอกชนในการส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและโรงแรมเป็นเรื่องหลักมาอย่างต่อเนื่อง

1.2 วัฒนธรรมการอยู่อาศัยทางฝั่งทะเลอันดามันทางฝั่งทะเลอันดามัน

สวาท เสนาณรงค์ (2520 และสุริวงค์ พงศ์ไพบูลย์ (2544) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมการอยู่ อาศัยทางฝั่งทะเลอันดามัน โดยมีลักษณะต่างๆ ดังต่อไปนี้

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนทางฝั่งทะเลอันดามัน

หน่วยการตั้งถิ่นฐานที่เล็กที่สุดของมนุษย์ คือ บ้านซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์เป็น ลักษณะทางด้านสถาปัตยกรรมเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุด้านหนึ่ง โดยแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมการอยู่ อาศัยของมนุษย์มาตั้งแต่อดีต วัฒนธรรมการอยู่อาศัยถือเป็นวัฒนธรรมรองด้านหนึ่งของวัฒนธรรม รวมในสังคม การสร้างที่อยู่อาศัยก่อให้เกิดภูมิภาพสำคัญทางวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่ทั่วไปในท้องถิ่น ต่าง ๆ ทั่วโลก ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่มาจากการตั้งถิ่นฐานในแต่ละท้องถิ่น

ในส่วนของฝั่งทะเลอันดามันได้มีลักษณะการตั้งถิ่นฐานโดยแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะดังนี้

1. การตั้งถิ่นฐานแบบกระจุกกระจาย การตั้งถิ่นฐานทางฝั่งทะเลอันดามันส่วนใหญ่ไม่ค่อยมี การวางแผนมาก่อน เพราะการตั้งถิ่นฐาน ในระยะแรกเริ่มเป็นการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนจำนวนน้อยที่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น การทำสวนทำไร่ ทำนา การประมง เมื่อจำนวนคนเพิ่มมากขึ้นการ ขยายตัวของบริเวณที่ตั้งถิ่นฐานจึงขึ้นอยู่กับสภาพนิเวศทางธรรมชาติ ดังเช่นการตั้งถิ่นฐานตามแนว ชายฝั่งของชาวประมง เพื่อประกอบอาชีพประมงทางทะเลที่กระจายเป็นแนวยาวตามชายฝั่งทะเล หรือชายฝั่งตามเกาะต่าง ๆ ลักษณะของการตั้งถิ่นฐานของชาวประมงเหล่านี้มักเป็นกลุ่มเล็กตามกลุ่ม ความสัมพันธ์ใกล้ชิดสนิทสนม และความเป็นเครือญาติ เช่น หมู่บ้าน กลุ่มของชาวเล และกลุ่มชาว

มุสลิมที่มีอาชีพประมง การตั้งถิ่นฐานแบบกระจุกกระจาย อีกลักษณะหนึ่งที่กระจายเป็นกลุ่มเล็กตามสวนยางพารา สวนปาล์ม สวนผลไม้ ของชาวสวน ที่มีทั้งชาวไทยดั้งเดิม ชาวมุสลิม และชาวจีนบางส่วน การตั้งถิ่นฐานแบบกระจุกกระจายเป็นกลุ่มเล็กของชาวสวนอาจเป็นบ้านหลังโดด ๆ หรือเป็นกลุ่มเล็กที่ตั้งห่างๆ กันที่เป็นเช่นนี้เพราะมีความจำเป็นที่ต้องตั้งบ้านเรือนอยู่ในสวนในไร่ของตนเอง เพื่อความสะดวกสบายในการดูแลอาชีพของตนเอง

การตั้งถิ่นฐานแบบกระจุกกระจาย ส่วนใหญ่เป็นการตั้งถิ่นฐานในชนบท ซึ่งเป็นชุมชนเกษตรกรรม หรือชุมชนชาวไร่ชาวนา ซึ่งเป็นชุมชนขนาดเล็ก เช่น การตั้งถิ่นฐานของชาวเลที่บ้านสังกาอู อำเภอกะลันตา จังหวัดกระบี่ ที่เป็นหมู่บ้านชาวประมงตามแนวชายฝั่งทะเล หรือชาวบ้านเรียกว่า ทีเล คือ พื้นที่ที่ติดชายฝั่งทะเล อาชีพหลักของผู้คนส่วนใหญ่จึงมีอาชีพการประมง หรือชุมชนชนบทของชาวสวน ชาวไร่ที่ตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สูงหรือที่เนินสามารถทำสวน ทำไร่ อาชีพหลักของผู้คนส่วนใหญ่ได้แก่การทำสวนทำไร่

2. การตั้งถิ่นฐานแบบกระจุก ในบางพื้นที่ทางฝั่งทะเลอันดามันมีการตั้งถิ่นฐานแบบกระจุก 2 ลักษณะ คือ ในเขตชุมชนขนาดเล็ก และชุมชนใหญ่ในเมือง ในเขตชุมชนขนาดเล็กหรือตามเส้นทางสัญจรหลักที่มีการอยู่รวมกันเป็นหย่อม ๆ เช่น การตั้งบ้านเรือนของชาวมุสลิมบางกลุ่มที่มีอาชีพทำสวนซึ่งมักอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้านโดยมีมัสยิดเป็นศูนย์กลาง ส่วนชุมชนใหญ่ในเมือง เช่น การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนในย่านตลาด ซึ่งถือว่าเป็นชุมชนเมือง หรือเป็นย่านศูนย์กลางของการค้า และแลกเปลี่ยนสินค้าในอดีต ส่วนใหญ่ผู้คนที่อาศัยอยู่ในย่านนี้มักมีอาชีพหลัก คือ การค้าขาย และรับจ้าง

สรุปได้ว่า ในภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามันลักษณะการตั้งถิ่นฐานของผู้คนมาจากพื้นฐานความหลากหลายของกลุ่มชนที่อพยพมาจากแหล่งอื่นแล้วตั้งถิ่นฐานในชุมชนในลักษณะของผู้คนในภาคใต้มีลักษณะที่แตกต่างกันไปตามลักษณะของการทำมาหากินของแต่ละกลุ่มชน ลักษณะที่อยู่อาศัยของกลุ่มชนทางฝั่งทะเลอันดามันคำว่าที่อยู่อาศัย หรือบ้าน มีความหมายที่กว้างเป็นลักษณะที่อยู่อาศัยของมนุษย์ที่สร้างขึ้นตั้งแต่การก่อสร้างอย่างง่าย ๆ เป็นการชั่วคราวเพียง เพื่อกันลมหนาว กันแดด กันฝน กันสัตว์ร้ายนานาชนิด จนถึงบ้านที่มีขนาดใหญ่ใช้วัสดุแข็งแรงทนทาน มีรูปแบบที่สวยงาม มีประโยชน์ใช้สอย ครอบคลุมตามฐานะของผู้อยู่อาศัย ที่อยู่อาศัยสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมในชุมชนนั้นในแต่ละท้องถิ่นลักษณะของการสร้างที่อยู่อาศัยแตกต่างกันตามสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และสังคม เช่น ที่อยู่ในท้องถิ่นที่มีฝนตกชุก อากาศร้อน การทำหลังคาจึงต้องลาดชัน มีชายคายื่นยาวออกมาเพื่อป้องกันแดด ป้องกันฝน วัสดุที่ใช้จึงเป็นไม้ที่หาได้ในท้องถิ่น การสร้างบ้านจึงต้องโปร่งสามารถถ่ายเทอากาศได้ดี ส่วนบ้านที่อยู่ในท้องถิ่นที่มีอากาศหนาว มีหิมะ การสร้างบ้านต้องมีผนังที่กันความหนาวเย็น หลังคาต้องสามารถป้องกันหิมะตก เป็นต้น นอกจากนี้ในสมัยโบราณที่อยู่อาศัยยังบ่งบอกถึงอาชีพของผู้อยู่อาศัย เช่น ที่อยู่อาศัยของชาวไร่ชาวนาที่เอื้อประโยชน์ต่อการใช้พื้นที่ในการทำไร่ทำนาที่ตั้งจึงต้องอยู่ใกล้แหล่งที่ทำกินส่วนมากตั้งอยู่ในไร่ในสวน ส่วนที่อยู่อาศัย

ของคนที่ทำมาค้าขายมักสร้างในแหล่งชุมชน หรือในเมืองที่อยู่อาศัยในลักษณะต่างๆ จึงเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมการอยู่อาศัยของผู้คนในแต่ละท้องถิ่นนั้น (อรสา สุกสว่าง, 2542)

ลักษณะที่อยู่อาศัยของกลุ่มชนในภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามันมีความเป็นมานับแต่อดีตจากการศึกษาเอกสาร บทความ และข้อเขียนทางวิชาการ ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 5 ที่แสดงให้เห็นว่า กลุ่มชนชาวพื้นเมือง ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มเขม็ง-ซาไก หรือเงาะป่า มีลักษณะการอยู่อาศัยตามถ้ำ เิงผา และในป่า ในขณะที่กลุ่มชาวเล ซึ่งส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นกลุ่มริมทะเลตามเกาะต่างๆ ลักษณะที่อยู่อาศัยมักสร้างเป็นกลุ่มตามริมชายฝั่งทะเลที่เรียกว่าบ้านชาวเล (Chaichonrak et al., 2002) เพื่อสะดวกในการออกทะเลหากุ้ง หอย ปู ปลา ในส่วนของชาวไทยดั้งเดิมมีลักษณะที่อยู่อาศัยในยุคนั้นที่มีลักษณะเป็นกระท่อม หรือที่ภาษาท้องถิ่นภาคใต้เรียกว่า หน้า หรือเรือนเครื่องผูก เป็นการสร้างที่อยู่อาศัยแบบง่ายๆ ใช้วัสดุที่หาได้จากธรรมชาติมาเป็นโครงสร้างด้วยการผูกมัดจากหวาย หรือเถาว์วัลย์ (เสนอ นิลเดช, 2541)

ในราวพุทธศตวรรษที่ 5-11 ชาวไทยดั้งเดิมได้พัฒนาที่อยู่อาศัยให้แข็งแรงขึ้น ในลักษณะของเรือนเครื่องสับ ด้วยการใช้โครงสร้างด้วยไม้เนื้อแข็งที่แข็งแรงทนทานมากขึ้น ต่อมาพัฒนาเป็นการสร้างที่อยู่อาศัยที่ใช้อิฐก่อถือปูนในลักษณะของเรือนเครื่องก่อ หรือสถาปัตยกรรมบ้านเรือนทั่วไปตามลำดับ (ภิญโญ สุวรรณคีรี, 2536) หลังจากนั้นในราวพุทธศตวรรษที่ 12 เริ่มมีกลุ่มชาวจีนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ตามแหล่งชุมชน ลักษณะการอยู่อาศัยจากความเคยชินวัฒนธรรมการอยู่อาศัยพื้นฐานเดิมของตน บ้านเรือนของชาวจีนส่วนใหญ่เหล่านี้เป็นลักษณะของสถาปัตยกรรมแบบจีน และชาวจีนบางกลุ่มที่ได้รับอารยธรรมของโปรตุเกส เพราะเคยอาศัยอยู่ในเมืองที่เคยเป็นเมืองขึ้นของชาติดังกล่าว จึงได้รับอิทธิพลการสร้างที่อยู่อาศัยในลักษณะของสถาปัตยกรรม แบบซิโน-โปรตุเกส

ช่วงเวลาต่อมาในราวพุทธศตวรรษที่ 17 เป็นต้นมา กลุ่มชาวมุสลิมได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามัน โดนการตั้งถิ่นฐานเริ่มแรกตามชุมชน หมู่บ้าน และตามชายฝั่งทะเล ด้วยการรวมกันเป็นกลุ่มของชาวมุสลิมตามความเชื่อที่มักอาศัยรวมกันแบบเครือญาติ และการนับถือศาสนา ลักษณะการอยู่อาศัยที่มีพื้นฐานทางวัฒนธรรมอิสลามในลักษณะของสถาปัตยกรรมแบบเรือนไทยมุสลิม (กิตติพงษ์ เทพจิตรา, 2552) จากที่กล่าวมาเบื้องต้นโดยสรุปลักษณะที่อยู่อาศัยของแต่ละกลุ่มชนในภาคใต้ฝั่ง ทะเลอันดามันประกอบด้วย 5 ลักษณะ ดังนี้ (Chaichonrak et al., 2002)

1. เรือนเครื่องผูก เป็นลักษณะที่อยู่อาศัยทางด้านสถาปัตยกรรมของผู้คนเริ่มแรกในภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามันแต่อดีตทั้งชาวพื้นเมือง และชาวไทยดั้งเดิม โดยภาษาท้องถิ่นภาคใต้เรียกว่า หน้า หรือกระท่อม มักนิยมใช้ไม้ไผ่ หรือไม้ยืนต้นเล็กๆ เป็นโครงสร้างหลักทั้งหมดโครงสร้างแต่ละส่วนผูกยึดด้วยเชือกเถาว์วัลย์หรือหวาย ฝาผนังเป็นไม้ไผ่สาน ชัดตะ สามารถระบายอากาศได้ดีไม่ร้อน พื้นเป็นไม้ไผ่ทำเป็นฟากจัดวางเป็นซี่ฟากวางไว้ห่างกันเล็กน้อย หรือใช้ไม้กลมขนาดเล็กผ่าตามยาวแทนไม้กระดานพื้นหลังคาโครงสร้าง เป็นไม้ไผ่ หรือไม้กลมทรงจั่ว หรือบางหลังมีเพิงหน้าจั่ว

วัสดุผนังใช้ใบจาก ใบสาคุ พื้นที่ ภายในโล่ง ใช้นอนและทำครัวด้านหลัง ไม่นิยมกั้นฝาห้องแต่จะใช้ม่าน กั้นเป็นสัดส่วนแทน เครื่องเรือนในบ้านเป็นอย่างง่าย ๆ เช่น นอนกับเสื่อ มีแคร่สำหรับนั่งเล่น กินข้าว และรับแขก ห้องน้ำส้วมทำแยกจากตัวบ้าน ไม่มีรั้ว ปลูกตูด ๆ กั้นเป็นหมู่บ้าน เพื่อจะ ช่วยเหลือกัน ไกล่ชิด แต่เดิมเรือนเครื่องผูกจะทำอย่างง่าย ๆ ไม่ประณีต เพราะใช้เป็นที่พักเพียงชั่วคราว

ภาพประกอบ 4 เรือนเครื่องผูก ภาษาใต้เรียกว่า หน้า ที่มา : เสนอ นิลเดช, 2562

อีกตัวอย่างของเรือนเครื่องผูกในลักษณะหมู่บ้านชาวเลที่สร้างเป็นกลุ่มตามชายฝั่ง โดยมีสะพาน หรือทางเดินทำด้วยไม้เชื่อมต่อกันเป็นแนวยาว บางหลังมีการสร้างยื่นไปในทะเล ยกพื้น เรือนเหนือระดับน้ำเพราะป้องกันเวลาน้ำทะเลขึ้น บ้านเรือน ดังกล่าวเป็นลักษณะของหมู่บ้านชาวเล ซึ่งสามารถพบเห็นได้บางพื้นที่ฝั่งทะเลอันดามัน และในภาคใต้ที่มีพื้นที่ติดทะเล

พหุจน์ ปณฺ ทิโต ชีเว

ภาพประกอบ 5 หมู่บ้านชาวเล ฝั่งทะเลอันดามัน ที่มา : จุฬารัตน, 2547

2. เรือนเครื่องสับ เป็นลักษณะที่อยู่อาศัยของผู้คนในอดีตเช่นเดียวกับเรือนเครื่องผูก โดยพัฒนาโครงสร้างให้แข็งแรง ทนทาน และสวยงามมากขึ้น ด้วยโครงสร้างที่สร้างจากไม้เนื้อแข็ง แต่เนื่องด้วยในอดีตเครื่องมือเครื่องใช้ยังไม่พัฒนา การแปรรูปไม้จึงใช้เครื่องมือพื้นบ้าน เช่น ขวาน เลื่อยมือ พร้า มีด สำหรับตัด และโค่น หลังจากนั้นตัดแต่งไม้ให้เป็นรูปเหลี่ยมที่ง่ายต่อการก่อสร้าง ลักษณะของไม้ที่แปรรูปจึงมีร่องรอยสับ รอยถาก หรือเลื่อยจากเครื่องมือเหล่านั้นที่เกิดขึ้นเป็นรอยสับ จึงเรียกลักษณะบ้านเรือนเหล่านี้ว่าเรือนเครื่องสับ

ภาพประกอบ 6 เรือนเครื่องสับชาวมอแกน ที่มา : ไทยโพสต์, 28 เมษายน 2565

เรือนเครื่องสับโครงสร้างส่วนใหญ่ยังคงเป็นไม้ แต่ชนิดของไม้เป็นไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้หลุมพอง ไม้เคี่ยม ไม้ตำเสา ไม้เสาคำ เป็นต้น โครงสร้างทั่วไปประกอบด้วย เสาไม้ คานไม้ ตงไม้ พื้นกระดานไม้ ฝากระดานไม้แบบตีตั้ง และตีนอนบางที่สลับเป็นระแนง ช่องลมเป็นช่องๆ เพื่อระบายอากาศ โครงหลังคาทั้งหมดเป็นไม้ มีการยึดโครงสร้างด้วย การใช้เดือย หรือสลัก เพราะยังไม่มีตะปูแม้แต่กลอน และสลักประตูก็ทำจากไม้ วัสดุ มุงหลังคาบางหลังยังคงใช้ใบจาก ใบแฝก ใบลาน ใบสาคร แต่หากฐานะเจ้าของบ้านดีก็ปรับเปลี่ยนเป็นสังกะสี กระเบื้องดินเผาหรือกระเบื้องซีเมนต์ ตัวบ้านมีขนาดใหญ่ขึ้น ยกพื้นบ้านสูงพอที่จะทำกิจกรรมใต้ถุนบ้าน เพื่อประโยชน์ในการเก็บของ เลี้ยงสัตว์ หรือตากพืชผลทางการเกษตร ด้านประโยชน์ใช้สอยมีการแบ่งสัดส่วนพื้นที่ภายในให้สะดวก และเป็นสัดส่วนมากขึ้น มีระเบียงด้านหน้า ด้านหลัง ห้องโถงรับแขกหรือนั่งเล่น ห้องนอนพ่อแม่ ห้องนอนลูกๆ มีเครื่องเรือนเครื่องใช้ ของใช้อื่นๆ มากขึ้น ส่วนทำครัว ส่วนห้องส้วมมักต่อเติมออกไปทางด้านหลัง หรือแยกตัวเรือนออกไป บันไดทางขึ้นทำด้วยไม้ที่แข็งแรง ราวระเบียง หรือช่องลมบนประตูหน้าต่างมีการทำลวดลายประณีตสวยงามมากขึ้น ตัวบ้านบางแห่งมีการพัฒนาเป็นเรือนเครื่องก่อ คือใช้การก่ออิฐฉาบปูนเข้ามาผสมผสานในโครงสร้างอาคาร เพื่อความคงทนถาวรมากขึ้น

3. เรือนเครื่องก่อ เป็นอาคารบ้านเรือนเช่นเดียวกับเรือนเครื่องสับ แต่มีการปรับเปลี่ยนพัฒนาวัสดุก่อสร้างไปตามยุคสมัย โดยพัฒนาใช้อิฐใช้ปูนเข้ามาแทนวัสดุที่เป็นไม้ หรือที่เรียกว่า ก่ออิฐถือปูน เพราะในภูมิภาคนี้มีความชื้นที่สูง การพัฒนามาเป็นเรือนเครื่องก่อจึงสะดวกมากขึ้น แข็งแรงทนทานต่อสภาพดินฟ้าอากาศมากขึ้นขนาดของตัวบ้านปรับเปลี่ยนไปตามความจำเป็นในการใช้งาน เช่น ตัวบ้านของผู้คนในภาคใต้มักไม่นิยมยกพื้นสูงโล่งเหมือนเรือนเครื่องสับแต่ก่อน แต่เป็นบ้านชั้นเดียวยกพื้นให้สูงเล็กน้อย ตัวบ้านยาวแคบตามลักษณะที่ดิน เพราะการแบ่งที่ดินในแถบนี้นิยมแบ่งที่ดินเป็นแปลงเล็กๆ เรียกว่า ห้อง ในหนึ่งห้องมักมีขนาดความกว้าง 5.00 เมตร ยาว 20.00-30.00 เมตร หรือมากกว่านั้น ตัวบ้านจึงถูกบังคับด้วยขนาดของที่ดิน การทำหลังคาส่วนมากจึงเป็นหลังคาแบบเพิงหมาแหงน คือ หลังคาลาดไปทางใด ทางหนึ่ง แต่บ้านบางหลังตรงส่วนหน้ากลัวฝนสาด จึงทำหลังคาหักลงมาเป็นลักษณะคล้ายตัวตึกแตง ภาษาท้องถิ่น เรียกว่า หลังคาทุกแตง เพราะรูปร่างหลังคาที่ปรากฏออกมามีลักษณะคล้ายตัวตึกแตงที่ถูกหักคอ (กิตติพงษ์ เทพจิตรา, 2548) โดยรูปแบบหลังคาของที่อยู่อาศัยในลักษณะนี้สามารถพบเห็น ทั่วไปในภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามัน ในลักษณะของสถาปัตยกรรมบ้านเรือนทั่วไปโดยบ้านเรือนบางหลังยังได้ผสมผสานรูปแบบทางสถาปัตยกรรมไปตามความต้องการของ ผู้อยู่อาศัยในลักษณะสถาปัตยกรรมบ้านเรือนทั่วไปแบบร่วมสมัยในแต่ละยุคสมัย โครงสร้างส่วนใหญ่เป็นลักษณะของผนังที่ใช้การก่ออิฐถือปูนทั้งหลัง โครงหลังคาเป็นไม้เนื้อแข็งเช่นเดียวกับเรือนเครื่องสับ หลังคามุงด้วยกระเบื้องซีเมนต์เป็นส่วนมาก ประโยชน์ใช้สอยภายในตัวบ้านประกอบด้วย เจริญนั่งเล่นด้านหน้า ห้องรับแขก หรือ นั่งเล่น ห้องนอนพ่อแม่ ห้องนอนลูกๆ ส่วนทำครัว และห้องน้ำห้องส้วม ส่วนเครื่องเรือน เครื่องใช้ภายในบ้านมักจะ

ประกอบด้วยส่วนที่จำเป็นต้องใช้เป็นกิจกรรมของการอยู่อาศัย นอกจากนั้นรูปแบบของที่อยู่อาศัยยังมีความหลากหลายตามความต้องการและการทำมาหากินของครอบครัว

4. สถาปัตยกรรมแบบจีน ชาวจีนส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขาย ที่อยู่อาศัยจึงมีลักษณะของบ้านพักอาศัยกึ่งพาณิชย์ โดยใช้อยู่อาศัย และทำการค้าขายด้านหน้าบ้าน ด้านหน้าจึงมักทำเป็นเฉลียงทางเดินมี หลังคาคลุมเดินผ่านได้ที่เรียกว่า หง่อซ่า ส่วนการอยู่อาศัยภายในก็ยังคงประกอบไปด้วย ห้องนอน ส่วนครัว กินข้าว ห้องน้ำห้องส้วม เครื่องเรือนเครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น โต๊ะทำงาน และกินข้าว ตู้เสื้อผ้า เตียงนอน ม้านั่ง เป็นต้น ชาวจีนมักนิยมทำบ้านชั้นครึ่งที่เรียกว่า เล่าเต็ง สำหรับไว้ให้นอนหรือเก็บของ โครงสร้างส่วนใหญ่สร้างด้วยไม้ตั้งแต่ตีนเสา เสา คาน ตง พื้น ผนัง และหน้าต่าง ที่ทำด้วยไม้ ประตูด้านหน้าเป็นไม้บานพับม หรือไม้เป็นแผ่นสลักด้านในเพื่อเปิดกว้าง สำหรับการค้าขาย โครงหลังคาเป็นไม้ หลังคามุงด้วยหญ้าคา สังกะสีหรือกระเบื้องดินเผา หลังคามีลักษณะลาดชันไปด้านหน้าและด้านหลัง ขนาดตัวบ้านเป็นไปตามลักษณะที่ดิน ความกว้าง 5.00-6.00 เมตร ความยาว 10.00-20.00 เมตร มักปลูกเป็นเรือนแถวติดต่อกัน หลายห้อง เพราะชาวจีนนิยมบ้านแบบเล็ก ๆ เนื่องจากความเชื่อที่เป็นลักษณะถุนเงิน

5. สถาปัตยกรรมแบบซิโน-โปรตุเกส ลักษณะของที่อยู่อาศัยในลักษณะนี้เป็นรูปแบบการอยู่อาศัยของชาวจีนบางกลุ่มที่ได้รับอารยธรรมจากยุโรป หน้าอาคารเป็นทางเดินที่เรียกว่า อาเขต หรือ หง่อซ่า โดยปลูกติดต่อกันเป็นตึกแถวหลายคูหา โครงสร้างส่วนใหญ่เป็นการก่ออิฐถือปูน ตัวบ้านมักเป็นสองชั้นมีลวดลาย ด้านหน้าที่เป็นแผงปูนลวดลายปูนปั้น โครงหลังคาไม้เนื้อแข็ง วัสดุคุมหลังคาเป็นกระเบื้องซีเมนต์หรือกระเบื้องดินเผาเป็นส่วนใหญ่กลางบ้านมีบ่อน้ำ และลานโล่งใช้เป็นที่ทำกิจกรรมในครอบครัวทั้งการทำครัว กินข้าว ซักล้าง เป็นต้น เครื่องเรือนเครื่องใช้ภายในบ้านมักเป็นเครื่องเรือนเครื่องใช้ที่พิถีพิถัน โดยส่วนใหญ่เอาลักษณะของวัฒนธรรมของจีนมาใช้ เช่น ชุดรับแขก โต๊ะกินข้าวที่นิยมทำเป็นเครื่องเรือนมุขตามผนังตกแต่งภาพเขียนจีนตามวัฒนธรรมจีน

6. สถาปัตยกรรมแบบเรือนไทยมุสลิม เป็นลักษณะของที่อยู่อาศัยของชาวมุสลิมทางฝั่งทะเลอันดามันได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมการอยู่อาศัยจากเชื้อชาติ ศาสนา คติ ความเชื่อของชาวมุสลิม สภาพของบ้านเรือนไทย มุสลิมโดยทั่วไปเป็นเรือนไม้ใต้ถุนโล่งเดินผ่านได้ ใช้เป็นที่เก็บเครื่องมือเครื่องใช้ทางการเกษตร เลี้ยงสัตว์ หรือพักผ่อน มีบันไดขึ้นทางด้านหน้า หรือด้านข้างมักหันหน้าไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือตามความเชื่อทางศาสนา พื้นที่ภายในบ้านแบ่งออกเป็น 2 คือ ส่วนหน้าและส่วนหลัง ส่วนหน้าเริ่มจากบันไดขึ้นที่ติดกับกระเบื้อง หรือชานโล่ง ด้านหน้าบ้าน ช่างบันไดจะมีตุ่มน้ำสำหรับล้างเท้าก่อนขึ้นบ้าน และมีม้านั่งยาวตลอดแนวขอบกระเบื้องไว้รับแขก นั่งเล่น ถัดจากกระเบื้องเข้าสู่ตัวเรือนยกระดับสูงกว่าเล็กน้อยเป็น ห้องโถงตลอด บางหลังมีการแบ่งพื้นที่เป็นห้องนอน พ่อแม่ ห้องนอนลูกๆ อาจใช้เป็น ผนังไม้หรือบางที่ใช้ผ้ามาแบ่งกันห้องให้เป็นสัดส่วนมีพื้นที่สำหรับละหมาด เพราะชาวมุสลิมละหมาดวันละ 5 ครั้ง พื้นที่ในบ้านต้องสะอาดโดยเฉพาะที่ละหมาดซึ่งเป็น

ข้อเคร่งครัดในการปฏิบัติทางศาสนา ส่วนหลังเป็นส่วนครัวและที่กินข้าวอยู่ด้านหลัง ลดระดับพื้นลงเท่าาระเบียงด้านหน้า บางหลังห้องครัวสามารถเปิดออกไประเบียงด้านหลัง ส่วนครัวนี้ภรรยายังใช้เป็นที่รับแขกของตน ซึ่งแยกจากการรับแขกสามีที่ใช้ชานหน้าบ้าน เป็นที่รับรอง ส่วนห้องน้ำห้องส้วมมักสร้างไว้นอกบ้าน (ภิญโญ สุวรรณคีรี, 2536 และ Chaichonrak et al., 2002)

สรุปได้ว่าในอดีตลักษณะที่อยู่อาศัยของกลุ่มชนในภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามันมีความหลากหลายจากพื้นฐานวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชน

องค์ประกอบในการกำหนดลักษณะของที่อยู่อาศัยจากลักษณะที่อยู่อาศัยทางด้านสถาปัตยกรรมของแต่ละกลุ่มชนในภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามันที่มาจากพื้นฐานของแต่ละกลุ่มชน และการตั้งถิ่นฐานของแต่ละครอบครัวในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างทางสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เกื้อกูลหล่อหลอมให้คนในภูมิภาค สังคมวิถีการดำเนินชีวิต เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับการทำมาหากินของครอบครัวในแต่ละสภาพแวดล้อมของตน ประกอบกับการพัฒนาภูมิปัญญา และการจัดการที่สืบทอดกันมายาวนานทำให้เกิดลักษณะเฉพาะถิ่นทางวัฒนธรรมในภูมิภาคนี้ โดยองค์ประกอบในการกำหนดลักษณะของที่อยู่อาศัยของแต่ละกลุ่มชนในภูมิภาคนี้ มีดังนี้ (ภิญโญ สุวรรณคีรี, 2536, และ สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2544)

1. สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เนื่องจากสภาพภูมิประเทศทางภาคใต้มีลักษณะ เป็นคาบสมุทรที่มีลมมรสุมตะวันตก และตะวันออกพัดผ่าน ทั้งพายุจัด และลมแรง ฝนตกชุกตลอดทั้งปี มีความชื้นสูง อากาศค่อนข้างร้อนจัด เพราะอยู่ใกล้เส้นศูนย์สูตร สภาพเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการสร้างที่อยู่อาศัยในภูมิภาคนี้ เกิดเป็นลักษณะการสร้างที่อยู่อาศัยที่มีลักษณะเฉพาะ เนื่องจากในภูมิภาคนี้มีฝนตกชุก และความชื้นสูงทำให้การสร้างบ้านเรือนในภาคใต้ไม่นิยมฝังเสาลงในดินจะฝังเสาทุกต้นบนฐานดินเสา หรือฐานเสา ซึ่งอาจเป็นก้อนหินปูนซีเมนต์ที่หล่อเป็นฐานไม้เนื้อแข็งที่มีแก่นแก่จัด เช่น ไม้หลุมพอง ไม้เคี่ยม เป็นต้น ในบางครั้งยังใช้โองดินเผา ภายในอัดด้วยดิน หรือกรวดทรายเป็นดินเสา การฝังเสาบนดินเสาเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การที่ไม่ฝังเสาลงในดินเพราะเมื่อฝนตกชุกสภาพดินยืดหยุ่นมากโอกาสที่จะทรุดตัว มีมาก นอกจากนั้นดินที่ชุ่มน้ำเป็นที่อยู่ของปลวก และเชื้อราที่ทำให้เสาผุกร่อนได้เร็วการใช้ดินเสาจึงช่วยลดปัญหาเหล่านี้ได้ โดยเฉพาะดินเสาที่ใช้โองจะกันแมลงที่เป็นมดปลวกได้มาก เนื่องจากโองจะร้อนจัดในเวลากลางวัน และเย็นจัดในเวลากลางคืน นอกจากนี้ การใช้ดินเสายังเป็นผลดีต่อการเคลื่อนย้ายบ้าน หรือที่ภาษาท้องถิ่นเรียกว่า หามเงิน ได้สะดวก (การหามเงิน เป็นการย้ายบ้านทั้งหลังเพื่อหนีจากน้ำท่วมบ้านเนื่องจากภาคใต้ มีฝนตกชุกเกือบตลอดปี การหามเงินเป็นวิธีการที่ใช้คนจำนวนมากช่วยกันแบกหามเพื่อเคลื่อนย้ายบ้านทั้งหลัง) (ภิญโญ สุวรรณคีรี, 2536)

โครงสร้างต่อจากดินเสาเป็นคานที่ยึดกับเสาบังคับให้เสาดั้งขึ้นรูป และพื้นหลังจากนั้นจึงขึ้นตั้งโดยเจาะตั้งตั้งบนช่อวางจันทัน แปลาน และระแนง แล้วจึงมุงหลังคาเป็นวัสดุที่ทำจากใบจากหญ้า

คา หรือสังกะสีแล้วแต่หาได้ในท้องถิ่น จากนั้น ปูพื้นและกันห้องด้วยวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นเช่นกัน (ภิญโญ สุวรรณคีรี, 2536)

เนื่องจากในภาคใต้มีพายุจัด และลมแรง การเลือกที่ตั้งหรือสถานที่ปลูกบ้านเรือน มีคติความเชื่อที่ว่า ห้ามปลูกบ้านที่เรียกว่า ขวางหัววัน หรือขวางพระอาทิตย์ คือ ไม่เอาด้านสกัดไปทิศเหนือ และทิศใต้ อันเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายจากกาถูกลมพายุพัดที่ทำให้หลังคาปลิวตามกระแสลมในฤดูมรสุม และยังทำให้มีแสงแดดส่องเข้าบ้านทั้งด้านหน้าและด้านหลังมากจึงทำให้บ้านร้อน การป้องกันลมแรงได้ดีจึงมักทำรูปแบบตัวเรือนด้านบนให้สอบเข้าที่เรียกว่า ทรงข้างเยี้ยว ประตูหน้าต่างมีลักษณะเตี้ย เปิดเข้าด้านในชายคาเตี้ย และยื่นยาว เพื่อป้องกันแดด และฝน ตอนบนของจั่วมีหลังคายื่นออกไป เรียกว่า หุ้มกลองตามแนวจั่วมีหลังคายื่นออกไปเรียกว่า ปีกนก และมีเสาค้ำยันหลังคาไว้ เรียกว่า ลงพาไล การระบายถ่ายเทอากาศตามช่องลมที่ผ่านระหว่างพื้นบ้าน ระเบียง และระหว่างเหนือแนวฝากับหลังคาเรียกว่า ล่องแมว และล่องลมตามลำดับ

ในฤดูมรสุมที่มีฝนตกหนักตลอดทั้งฤดูทำให้บางพื้นที่มีน้ำท่วมทำให้บ้านเรือนในแถบนี้จำเป็นต้องพื้นให้สูง เพื่อป้องกันน้ำท่วม และสัตว์เลื้อยคลานต่างๆ หนีน้ำเข้าบ้านในขณะที่ลมมรสุมที่รุนแรงการสร้างบ้านเรือนที่มีหลังคาเตี้ยไม่ให้อันลมมากเกินไปในขณะที่บ้านเรือนที่สร้างอยู่ใกล้ทะเลมีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติมีฝนตกชุก และลมแรงจัด จึงเป็นเงื่อนไขให้การสร้างบ้านเรือนในอดีตนิยมปลูกเป็นเรือนเดี่ยวไม่นิยมทำระเบียงออกมาทางด้านสกัด เพราะเมื่อฤดูมรสุมมักจะพัดพาน้ำฝนสาดเข้าระเบียงทำให้ระเบียงฉุเร็ว หากมีการต่อเติมบ้านเรือนเป็นหลายหลังการเชื่อมต่อหลังคาก็จะทำหลังคาคลุมชิดเพื่อลดปริมาณน้ำฝนที่ตกลงชานบ้าน

2. หน้าที่ประโยชน์ใช้สอย วัฒนธรรมการอยู่อาศัยทางด้านสถาปัตยกรรมที่เป็นบ้านเรือนจะมีประโยชน์ใช้สอยตามความต้องการของผู้อยู่อาศัย โดยส่วนรวมแล้วประโยชน์ใช้สอยภายในบ้านจะประกอบด้วย ส่วนโรงพักผ่อนรวมที่เป็นชานระเบียงที่นั่งเล่น ห้องนอนพ่อแม่ ห้องนอนลูกๆ ส่วนรับประทานอาหาร ทำครัว ห้องน้ำห้องส้วม เป็นต้น นอกจากบางครอบครัวที่มียุ่งข้าว และส่วนกิจกรรมในการประกอบอาชีพ เช่น ใต้ถุนหรือลานกว้าง เป็นต้น หรืออีกตัวอย่างหนึ่งของหน้าที่ประโยชน์ใช้สอยบ้านเรือนของชาวจีนที่เป็นลักษณะบ้านพักอาศัยกิ่งพาณิชย์ โดยใช้อยู่อาศัย และทำการค้าขาย ด้านหน้าบ้านตามความถนัดในการประกอบอาชีพของชาวจีนส่วนมาก ชาวจีนนิยมทำบ้านชั้นครึ่งที่เรียกว่า เล่าเต็ง หรือบางหลังอาจทำสองชั้นใช้สำหรับเก็บของ และหลับนอนของสมาชิกในครอบครัว (สุวิงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2544)

นอกจากนั้นชาวจีนที่มีบ้านเรือนในลักษณะสถาปัตยกรรมแบบซิโน-โปรตุเกส มักนิยมสร้างบ่อน้ำอยู่ในบ้าน หรือกลางบ้านเพื่อใช้สำหรับบริโภคและนิยมมีทางเดินด้านหน้าสามารถเดินผ่านได้โดยตลอด เรียกว่า หง่อซ่า หรือ อาเขต โดยมีโครงสร้างด้วยปูนหลักมักมีการปั้นลวดลายตรงเสาหน้าต่าง และประตูที่มีรูปทรงโค้งตรงเหนือทางเดินเป็นปูนทรงโค้งด้านล่างโค้งที่สามารถเดินผ่านถึงกันได้

ตลอดในลักษณะอาเขตด้านหน้าอาคาร (เพ็ญสุภา สุขคตะ, 2544) ส่วนบ้านเรือนของชาวมุสลิม ประโยชน์ใช้สอยภายในที่แตกต่างจากบ้านเรือนของกลุ่มอื่น กล่าวคือ บ้านเรือนของชาวมุสลิมยังมี ส่วนของสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาประจำวัน หรือที่ละหมาด ในส่วนของที่นอนมักไม่กั้นห้องแต่ จะใช้ม่าน หรือไม้ไผ่สาน เป็นลวดลายเรขาคณิตแทน

3. คติความเชื่อ และภูมิปัญญาวัฒนธรรมการอยู่อาศัยของประชาชนในแถบฝั่งทะเลอันดามัน มาจากการยึดคติความเชื่อในการเลือกสถานที่และบริเวณตั้งบ้านเรือน เช่น การเลือกสถานที่ และการสร้างบ้านเรือนให้ แคบ่อ แค่น้ำ แค่นา แค่วัด (แค หมายถึง ไกล) อันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แสดง ถึงความสะดวกสบายในการตั้งบ้านเรือนให้อยู่ไกลแหล่งธรรมชาติแหล่งชุมชน และแหล่งทำมาหากิน วิธีการในการตั้งบ้านเรือนของคนในภูมิภาคนี้คือคติความเชื่ออันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดมานาน เช่น การปลูกบ้าน โดยมีต้นเสาที่ทำจากปูน อิฐ ท่อนไม้ ก้อนหิน หรือโองรงรับเสาแทนการขุดหลุม ฝังเสาด้วยใช้หลักแห่งภูมิปัญญาที่ต้องการเคลื่อนย้ายได้กันน้ำท่วม เพื่อป้องกันการถูกร่อน กันมด และปลวก เป็นต้น

คนในภาคใต้มีคติความเชื่อไม่ปลูกบ้านเรือนขวางพระอาทิตย์ เพราะเชื่อว่าการปลูกบ้านใน ลักษณะนี้เท่ากับเป็นการขวางโลกหาความเจริญไม่ได้ อีกนัยหนึ่งการปลูกบ้านเรือนขวางวันจะทำให้ สภาพในตัวบ้านร้อน และมักถูกลมในฤดูมรสุมพัดจนเสียหาย จึงไม่นิยมปลูกบ้านไปตามทิศเหนือ และทิศใต้ แต่เรือนคร้ว และเรือนเก็บข้าวเปลือกไว้ทางทิศตะวันออก และทิศตะวันตกเพราะ ประโยชน์ทางด้าน การระบายความชื้นและตัวเรือนดังกล่าวช่วยบังแดดให้ร่มเงาแก่ตัวบ้านได้ คนใน ภาคใต้ไม่นิยมปลูกบ้านสองชั้นเพราะยึดมั่นในการวรรณะที่เชื่อว่าการอยู่เหนือกว่าผู้สูงอายุเป็นสิ่งไม่ดี ไม่เป็นสิริมงคลกับตนเองหรือบางคนมีเครื่องรางของขลังเมื่อมีผู้อื่นข้ามจะทำให้เครื่องรางของขลัง เสื่อมหรือผู้หญิงจะอยู่เหนือกว่าผู้ชายถือเป็นการข้ามศรัทธาเป็นสิ่งที่ไม่ดี เป็นต้น จึงทำให้ในภาคใต้ นิยมปลูกบ้านเรือนชั้นเดียวเป็นส่วนมาก

ส่วนคติความเชื่อ และภูมิปัญญาของชาวจีนที่อพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือนในภูมิภาคนี้ได้นำเอา คติความเชื่อในวัฒนธรรมการอยู่อาศัย อาทิ การสร้างบ้านเรือนนิยมทำประตูหน้าต่างที่ไม่ใหญ่ มี ลักษณะแคบๆ เล็กๆ แต่ภายในตัวบ้านให้มีพื้นที่โล่งมากๆ มีตัวบ้านที่ยาว และลึกมาก ๆ เพราะชาวจีนมีความเชื่อทางศาสตร์ฮวงจุ้ย เพื่อการอยู่อาศัยที่เชื่อว่าการปลูกบ้านเรือนที่มีภายในกว้างขวาง เปรียบเสมือนถุงเงินถุงทองทำให้มีทรัพย์ ทำมาค้าขายขึ้น บ้านเรือนของชาวจีนยังนิยมทำบ้านแบบ ชั้นครึ่งที่เรียกว่า เล่าเต็ง สำหรับไว้เป็นที่หลับนอนและเก็บของชาวจีนยังเชื่อว่าการสร้างเล่าเต็งเป็น การบ่งบอกถึงฐานะความมั่นคงของครอบครัว นอกจากนั้นชาวจีนที่นำเอาอารยธรรมของวัฒนธรรม การสร้างที่อยู่อาศัยแบบยุโรปที่เรียกว่า สถาปัตยกรรมแบบชิโน-โปรตุกีส มักนิยมสร้างบ้านเรือน เป็น ช่วงๆ ในแต่ละช่วงจะมีช่องแสงธรรมชาติส่องเข้าถึงทำให้มีแสงสว่าง และการถ่ายเทอากาศได้ดี มักจะ มีป้อน้ำอยู่ในบ้าน หรือกลางบ้านเพื่อใช้สำหรับบริโภคค่าน้ำของบ้านเรือนชาวจีนทั้งบ้านเรือนแบบ

สถาปัตยกรรมแบบจีน และสถาปัตยกรรมแบบซิโน- โปรตุเกส มักนิยมมีทางเดินด้านหน้าสามารถเดินผ่านได้ตลอด เรียกว่า ห่องอ่ากัหรืออาเซต การมีทางเดินในลักษณะนี้เป็นภูมิปัญญาที่แก้ปัญหาเวลาที่มีฝนตกชุกสามารถเดินผ่านได้โดยตลอดเพราะส่วนมากชาวจีนประกอบอาชีพค้าขาย การทำด้านหน้าบ้านเรือนในลักษณะนี้จึงมีประโยชน์ใช้สอยมาก

ทางด้านคติความเชื่อ และภูมิปัญญาของชาวมุสลิมที่มีความเชื่อ และศรัทธาในศาสนาของตนเองมีการปฏิบัติตามการนับถือศาสนาอย่างเคร่งครัดมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติอย่างใกล้ชิด วัฒนธรรมการอยู่อาศัยจึงยึดหลักทางศาสนา และเครือญาติ การสร้างบ้านเรือนนิยมสร้างบ้านตามริมคลอง หรือตามสองฟากฝั่งแม่น้ำตามชายทะเล ลักษณะหมู่บ้านจะเป็นแนวยาวเป็นกลุ่มชุมชนตามวัฒนธรรมของมุสลิม โดยมีมัสยิดเป็นศูนย์กลาง หรือบางทีกระจกระบายตามแหล่งท่ามาหากิน เช่น ตามสวนยางพารา สวนเงาะ หรือที่นาของตน บ้านของชาวมุสลิมเกือบทุกหลังจะนิยมยกใต้ถุนสูง มีระเบียงไว้รับแขก และนั่งเล่น บ้านของชาวมุสลิมไม่นิยมตกแต่งลวดลายเป็นรูปคนหรือสัตว์ ห้ามการทำรูป บูชาตามข้อห้ามศาสนา ลวดลายประดับตกแต่งทั่วไปจึงเป็นรูปทรงเรขาคณิตแทน (ภิญโญ สุวรรณคีรี, 2536 และเสาวนีย์ จิตต์หมวด, 2535)

4. วัสดุ และวิธีการก่อสร้าง เนื่องด้วยในภาคใต้เป็นถิ่นที่อุดมด้วยทรัพยากรธรรมชาติ วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างที่อยู่อาศัยจึงหาได้ง่ายตามสภาพท้องถิ่น โดยส่วนใหญ่บ้านเรือนทั่วไปของชาวไทย ชาวจีน และชาวมุสลิมมักใช้ไม้เป็นโครงสร้างหลัก ไม่ว่าจะเป็นฐานเสา คาน ตง พื้น บันได โครงหลังคา ประตู หน้าต่าง ส่วนวัสดุผนังหลังคามีหลากหลายแล้วแต่ฐานะทางครอบครัว เช่น ผนังด้วยแฝก ใบตาล ใบลาน ใบจาก ใบสาคุ หากมีฐานะที่ดีก็ใช้สังกะสี กระจับปี่ซีเมนต์ กระจับปี่ลอนหรือ กระจับปี่ดินเผา เป็นต้น ผนังส่วนมากทำจากไม้ทั้งไม้ไผ่สานขัดแตะ หรือไม้กระดาน หากมีฐานะก็จะใช้ก่ออิฐ ถือปูนหรือบางที่ยังใช้ผนังคอนกรีตหล่อเพื่อความแข็งแรงทนต่อสภาพแวดล้อม ประตูหน้าต่างส่วนมากทำด้วยไม้ นอกจากบ้านของชาวจีนที่ทำการค้าขายส่วนมากประตูจะเป็นบานเฟี้ยมไม้ คือ เป็นบานประตูไม้เป็นแผ่นๆ ใช้บานพับ หรือสลักที่เชื่อมต่อกัน เวลาปิดหรือเปิดจะพับสลับกัน หรือใช้สลักกรักสอดภายในของบ้าน (ภิญโญ สุวรรณคีรี, 2536)

5. สภาพฐานะครอบครัวที่มาจากรายได้จากการประกอบอาชีพเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดลักษณะที่อยู่อาศัย ดังจะเห็นได้ว่าตั้งแต่ในราวพุทธศตวรรษที่ 5-8 ที่มีการประกอบอาชีพจากการหาทรัพยากรทางแม่น้ำ และทางทะเล การสร้างบ้านเรือนจึงเป็นที่อยู่อาศัยแบบง่ายๆ มีลักษณะที่เป็นเรือนเครื่องผูก เมื่อมีหลักฐานจากการประกอบอาชีพที่ดีขึ้นจึงเปลี่ยนที่อยู่อาศัยเป็นเรือนเครื่องสับ และต่อมาพัฒนามาเป็นบ้านเรือนหลายลักษณะ ดังที่กล่าวมา (ภิญโญ สุวรรณคีรี, 2536) นอกจากนี้ในภูมิภาคนี้ยังได้รับอิทธิพลทางด้านศิลปวัฒนธรรมจากการเผยแพร่พระพุทธรูปศาสนาโดยผ่านช่องแคบมะละกาไปยังชวา และแวะเข้าประเทศไทยทางภาคใต้ตั้งแต่สมัยศรีวิชัยเรื่อยมา จากกาลเวลายาวนานในพื้นที่ได้เกิดปучุณียวัตถุ และสถานที่สำคัญทางศาสนา และพระมหากษัตริย์เกือบทุก

พระองค์มักจะเสด็จไปนมัสการและโปรดทำนุบำรุง บูรณปฏิสังขรณ์ และทำการสร้างเสนาสนะเพิ่มเติมตามความจำเป็น เพื่ออุทิศเป็นอุเทสิกเจดีย์ในพระพุทธศาสนา เมื่อคณะช่างหลวงเดินทางไปถึงที่ใดก็จะเกิดศิลปะของราชสำนักที่งดงามอันมีอิทธิพลต่อช่างพื้นบ้านในถิ่นนั้นๆ (ภิญโญ สุวรรณคีรี, 2536) อาคารที่ได้รับอิทธิพลจากช่างราชสำนักหรือช่างหลวงจะเห็นได้ในหลายพื้นที่ เช่น จวนผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่หลังเดิม จวนผู้ว่าราชการจังหวัดพังงา เป็นต้น

สรุปได้ว่า วัฒนธรรมการอยู่อาศัยของผู้คนในภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามันมีบริบทความเป็นมา นับแต่อดีต โดยมีพื้นฐานทางวัฒนธรรมอันหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่ม และมีองค์ประกอบในการกำหนดรูปแบบของการอยู่อาศัยของแต่ละกลุ่ม

1.3 วัฒนธรรมการประกอบอาชีพทางฝั่งทะเลอันดามัน

ในอดีตมนุษย์เป็นผู้บุกเบิกการหาของป่า การล่าสัตว์จากทรัพยากรธรรมชาติ โดยเริ่มรู้จักใช้ประโยชน์จากท้องถื่น และสภาพแวดล้อม การบุกเบิกทรัพยากรเริ่มแรกของมนุษย์เริ่มจากทรัพยากรที่อยู่ใกล้ตัวในท้องถื่นที่ตนอาศัยอยู่ แต่ยังคงอยู่ในลักษณะปรากฏอยู่ตามธรรมชาติ ในสมัยบรรพกาลมนุษย์มีวิธีการหาเลี้ยงชีพขั้นพื้นฐานเริ่มตั้งแต่การบุกเบิกทรัพยากรอย่างง่าย เช่น การหาของป่า ล่าสัตว์ เป็นต้น (หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ศิลปกรรมท้องถื่นภาคใต้, 2543)

ในยุคต่อมาเมื่อมนุษย์เริ่มมีการพัฒนาวิธีการหาเลี้ยงชีพด้วยการเลี้ยงสัตว์ เพาะปลูก และรู้จักการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการดำรงชีพ การเปลี่ยนแปลงรูปทรัพยากรเพื่อการตอบสนองต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์จากวิธีการหาเลี้ยงชีพขั้นพื้นฐานเป็นระบบ เศรษฐกิจ เช่น การอุตสาหกรรม การค้า การคมนาคม เป็นต้น วิธีการดังกล่าวมาจึงถือว่าเป็น การประกอบอาชีพ การประกอบอาชีพเป็นลักษณะของการสนองตอบของมนุษย์ นำไปสู่วัฒนธรรมสู่อารยธรรม และความก้าวหน้าของพัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทางเศรษฐกิจ ถือเป็นวัฒนธรรมรองทางอาชีพ เป็นส่วนประกอบของโครงสร้าง และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีพของมนุษย์ ทั้งด้านการผลิตการแลกเปลี่ยน การให้บริการต่างๆ ระหว่างสมาชิกในสังคม มีระเบียบแบบแผนสำหรับมนุษย์ในการปฏิบัติหน้าที่สนองความต้องการของสังคม เพื่อให้มนุษย์ และสังคมสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ (หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถื่นภาคใต้, 2543)

เมื่อกล่าวถึงวัฒนธรรมการประกอบอาชีพในภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามัน ในภูมิภาคนี้มีบริบททางสังคม และวัฒนธรรมมายาวนาน ในอดีตการตั้งถิ่นฐานของผู้คนทางฝั่งทะเลอันดามันประกอบด้วยกลุ่มชาวพื้นเมืองและกลุ่มชาวไทยดั้งเดิมซึ่งเป็นกลุ่มชนที่ตั้ง ถิ่นฐานเดิมอยู่ก่อน ต่อมา มีกลุ่มของชาวจีน และชาวมุสลิมอพยพเข้ามาตามลำดับ ด้วยสภาพทางภูมิศาสตร์ของฝั่งทะเลอันดามันที่เป็นเส้นทางการเดินเรือแต่ครั้งอดีต โดยใช้เส้นทางเดินเรือผ่านช่องแคบมะละกาเพื่อเชื่อมต่อระหว่างมหาสมุทรอินเดียกับมหาสมุทรแปซิฟิก พื้นที่ดังกล่าวมีลักษณะเป็นคาบสมุทรมีแนวเขาเป็นแนวซิดชายฝั่งและมีสลับภูเขาสภาพภูมิอากาศแบบป่าไม้เขตร้อนชื้น หรือเขตร้อนชื้น ภูมิภาคนี้มีเพียง

2. ฤดู คือ ฤดูร้อนและฤดูฝน ทรัพยากรธรรมชาติในภูมิภาคนี้มีความสมบูรณ์ทั้งทรัพยากรทางบกที่มีดินอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเกษตร ใต้ดินอุดมไปด้วยแร่ธาตุดีบุก ฟลูออไรท์ และถ่านหินลิกไนต์ ทรัพยากรทางทะเลที่อุดมสมบูรณ์ด้วยสัตว์น้ำ มีชายฝั่งทะเลที่สวยงาม มีเกาะแก่งจำนวนมาก ทำให้ภูมิภาคนี้มีการประกอบอาชีพหลากหลายตามทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มาแต่อดีตกาล

การประกอบอาชีพของผู้คนในภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามันมีความแตกต่างกันตาม พื้นฐานของแต่ละกลุ่มชนที่ตั้งถิ่นฐานในภูมิภาคนี้ ในแต่ละกลุ่มชนต่างก็มีการประกอบอาชีพที่แตกต่างกันตามความถนัดของแต่ละกลุ่มแต่ละสภาพแวดล้อม ดังนี้

1. กลุ่มชาวพื้นเมืองจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นว่ากลุ่มชนเหล่านี้ตั้งถิ่นฐานทางฝั่งทะเลอันดามันของประเทศไทยตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 5 เป็นต้นมา ได้แก่อพยพที่อาศัยใกล้กับทะเล คือ กลุ่มของชาวมอแกน โอริงลา โอต หรือผู้คนส่วนใหญ่ มักเรียกกลุ่มชาวพื้นเมืองเหล่านี้ว่าชาวเล ในอดีตการตั้งถิ่นฐานของชาวพื้นเมืองเหล่านี้ มักอาศัยอยู่ตามแถบชายฝั่งทะเล หรือตามเกาะต่างๆ เช่น ชุมชนของชาวเลที่หมู่เกาะสุรินทร์ จังหวัดพังงา ชุมชนชาวเลบ้านสังกาอู้อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ เป็นต้น ชาวพื้นเมือง เหล่านี้ในอดีตมีการยังชีพด้วยอาชีพการประมงทางทะเลเป็นหลัก แล้วเอามาขาย หรือแลกเปลี่ยนเป็นสินค้า ในขณะที่ชนกลุ่มน้อยบางกลุ่ม คือ พวกซาไกเซมิง มีการดำรงชีพด้วยการเก็บของป่าล่าสัตว์ ตามแหล่งที่ตั้งชุมชนของตนเอง กลุ่มชนนี้ยังคงเหลือเพียงไม่กี่ครอบครัวซึ่งพบในบางพื้นที่อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง (หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ศิลปกรรมท้องถิ่นภาคใต้, 2543 และChaichonrak et al., 2002)

2. กลุ่มชาวไทยดั้งเดิม ซึ่งเป็นกลุ่มชนที่ตั้งถิ่นฐานทางฝั่งทะเลอันดามันที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 5-11 ชาวไทยดั้งเดิมเหล่านี้มีการดำรงชีพจากแหล่งทรัพยากรในพื้นที่ เช่น จับสัตว์น้ำทางทะเล และทำไร่ ทำนา ทำสวน เป็นต้น (หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ศิลปกรรมท้องถิ่นภาคใต้, 2543 และChaichonrak et al., 2002)

3. กลุ่มชาวจีน เป็นกลุ่มหนึ่งที่มีการติดต่อสัมพันธ์ทางการค้ากับไทยตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 12 เป็นต้นมา รวมถึงชาวต่างชาติ ได้แก่ อินเดีย เมดิเตอร์เรเนียน และประเทศทางตะวันตก เช่น กรีก โรมัน เป็นต้น จากความอุดมสมบูรณ์ของภูมิภาคนี้จึงได้รับ สมญานามว่า สุวรรณภูมิ หรือสุวรรณทวีป โดยเฉพาะอย่างยิ่งราวพุทธศตวรรษที่ 12 ที่มีชาวจีนหลงไหลเข้ามาในภาคใต้อย่างเห็นได้ชัด เจน จนกระทั่งกลางพุทธศตวรรษที่ 23 ชาวจีนหลงไหลอพยพเข้ามาเพื่อการประกอบอาชีพค้าขาย นอกจากนั้นชาวจีนบางกลุ่ม ยังทำกิจการเหมืองแร่ และค้าแร่ในแถบจังหวัดภูเก็ต และพังงา โดยกิจการเหมืองแร่ และค้าแร่ส่วนมากมักตกอยู่ในมือของชาวจีนทั้งการเป็นเจ้าของเหมือง ควบคุมดูแลการทำเหมือง การถลุงแร่ และการทำธุรกิจการค้าแร่ดีบุก เมื่อชาวจีนอพยพเข้ามาจำนวนมากทำให้วัฒนธรรมที่ติดตัวมาของชาวจีนมีอิทธิพลต่อภูมิภาคนี้ ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมการอยู่อาศัยวัฒนธรรม

การกิน ขนบประเพณี ทำให้โครงสร้างทางวัฒนธรรมแถบนี้แยกไม่ออก ระหว่างความเป็นไทยกับความเป็นจีน (สุฉิวคัง พงศ์ไพบูลย์, ดิลก วุฒิพาณิชย์ และประสิทธิ์ ชินการณ, 2544)

4. กลุ่มชาวมุสลิม จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ราวพุทธศตวรรษที่ 17-18 เป็นกลุ่มที่อพยพมาอาศัยตามหมู่เกาะต่างๆ เช่น เกาะสุมาตรา เกาะชวา เกาะบาหลี เกาะบอร์เนียว เกาะสุลาเวสี เกาะมะละกา และเกาะนิวกินี ในบริเวณนี้ตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 12 ซึ่งก่อนหน้านั้นบริเวณดังกล่าวได้รับอารยธรรมแห่งศาสนาพราหมณ์ และศาสนาพุทธจากอินเดีย (สุฉิวคัง พงศ์ไพบูลย์, 2544 และอมรา ศรีสุชาติ, 2543) จนกระทั่งราวพุทธศตวรรษที่ 17 ศาสนาอิสลาม และชาวมุสลิมเข้ามาสู่ทางตอนใต้ของประเทศไทย กลุ่มชาวมุสลิมที่ตั้งถิ่นฐานในภาคใต้โดยเฉพาะทางฝั่งทะเลอันดามัน มักอาศัยรวมกลุ่มกันในระบบเครือญาติ และกลุ่มศาสนาอิสลามโดยมีมัสยิดเป็นศูนย์กลางหมู่บ้านชาวมุสลิม แต่เดิมมีอาชีพทำสวนเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนั้นยังมีอาชีพประมงทางทะเลและรับจ้าง

องค์ประกอบในการกำหนดลักษณะการประกอบอาชีพ ของผู้คนในภาคใต้ สรุปได้ดังนี้

1. สภาพนิเวศวิทยา ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่เป็นตัวกำหนดให้ผู้คนในภาคใต้มีการประกอบอาชีพที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่น เพราะภูมิภาคนี้เป็นพื้นที่ที่ ติดฝั่งทะเลอันดามันและสภาพภูมิประเทศจึงเอื้อต่อการประกอบอาชีพประมง ทำให้ทำสวนเป็นส่วนใหญ่

2. คติความเชื่อ และภูมิปัญญา โดยพื้นฐานของความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ และพื้นฐานทางด้านคติความเชื่อของแต่ละกลุ่มชนจึงเป็นผลต่อการเลือกประกอบอาชีพตามความถนัด เช่น ชาวจีนมีคติความเชื่อ และภูมิปัญญาที่มีความถนัดทางการค้า ชาวเลมีความถนัดในการประมง ชาวมุสลิมมีความถนัดในการทำสวน เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า ชาวเลแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ มอแกน มอแกลน และอูรักลาไวย์ มีวิถีชีวิตอิสระหากินเร่ร่อนในทะเลไม่มีการตั้งถิ่นฐานแน่นอน คล้ายพวกยิปซีเร่ร่อนในยุโรป หรือชนเผ่าเร่ร่อนในทะเลทรายในอดีตจึงได้รับสมญาอีกอย่างหนึ่งว่ายิปซีทะเล ลักษณะการประกอบอาชีพมาจากองค์ประกอบพื้นฐานจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและความถนัดของแต่ละกลุ่มชนที่ตั้งถิ่นฐานในภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามัน จึงก่อให้เกิดวัฒนธรรมการประกอบอาชีพของผู้คนในภูมิภาคนี้มาแต่อดีต

2. พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมชาวอูรักลาไวย์ในการเป็นพลเมืองชาติไทย ในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต ตั้งแต่อดีต พ.ศ.2512-2565

นฤมล อรุโณทัย (2557) ได้เขียนถึงกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล ในหนังสือทักษะวัฒนธรรมชาวเลไว้ว่า ก่อนเหตุการณ์สิ้นามิโนปลายปี พ.ศ. 2547 ผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมไทยแทบจะไม่มีรู้จักกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล ซึ่งมีกลุ่มย่อย คือ มอแกน มอแกลน และอูรักลาไวย์ ทั้งๆ ที่สามกลุ่มนี้เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่อาศัย และทำมาหากินในบริเวณภาคใต้ฝั่งอันดามันของประเทศไทยมานานหลายร้อยปี มีภาษา

วัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญา ขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ และมีภูมิปัญญาที่โดดเด่น ท้องถิ่นภาคใต้ฝั่งอันดามันบางแห่งยังมีอคติทางชาติพันธุ์เกี่ยวกับชาวเลที่ฝั่งรากลึกเป็นผลสะท้อนให้ กลุ่มชาวเลกลายเป็นคนอื่นในสังคม อย่างไรก็ตามในบางพื้นที่กลับมีชาติพันธุ์สัมพันธ์ที่ผู้คนต่างชาติ พันธุ์ต่างวัฒนธรรมมีความกลมเกลียวกัน ทั้งชาวเล ไทยพุทธ ไทยมุสลิม ไทยเชื้อสายจีน อยู่ร่วมกัน อย่างสงบ สันติ และมีบทบาททางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ที่พึงพาอาศัยเสริมส่วนขาดของกัน และกัน

นโยบายของประเทศไทยในปัจจุบันไม่ได้ละเลยเรื่องวัฒนธรรมในทางตรงกันข้าม มีการ ส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม แต่ส่วนใหญ่มุ่งไปในเชิงกายภาพและเชิงรูปธรรม เรามองถึง ความหลากหลายความประณีตสีสนความงดงามของเครื่องแต่งกายลักษณะบ้านเรือนเครื่องมือ เครื่องใช้เครื่องดนตรีและเพลงของกลุ่มชาติพันธุ์หรือผู้คนต่างวัฒนธรรม แต่เรามักจะละเลยเรื่อง ระบบการคิด ปรัชญาชีวิต จริยธรรมในการอยู่ร่วมกันวิถีทางจิตวิญญาณและแบบแผนการทำมาหากิน ของผู้คนเหล่านี้ซึ่งก็มีความงดงาม ประณีต และมีคุณค่ายิ่งไปกว่าสิ่งที่ปรากฏให้เห็นด้วยตา ในกรณี ของการส่งเสริมการท่องเที่ยวมีการนำเอาความแปลกแตกต่างทางวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์ในเชิง พาณิชย์ เช่น ชาวเลถูกขนานนามในเอกสารท่องเที่ยวว่า ยิปซีทะเล ที่ดึงดูดตาดึงดูดใจ นอกจากนี้การ ท่องเที่ยวยังเป็นดาบสองคม และคมที่เป็นภัยคุกคามต่อวัฒนธรรมชุมชน คือ การรุกรัดของการ พัฒนาที่ดิน และโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวซึ่งทำให้ที่ดินมีราคาสูงขึ้นเป็นที่ต้องการมากขึ้น และผู้ที่มีโอกาสมากกว่าก็มักจะได้ประโยชน์มากกว่าเสมอ แม้ว่าจะเป็นผู้ที่อยู่อาศัยบริเวณเกาะ และ ชายฝั่งทะเลมาก่อนที่จะเกิดการพัฒนาพื้นที่ แต่ชาวเลส่วนหนึ่งกลับขาดความมั่นคงในที่อยู่อาศัย และพื้นที่ทำมาหากินถูกหวงห้ามจนในที่สุดอาจไม่เหลือผืนดิน ผืนทะเล ซึ่งเป็นที่ที่อยู่อาศัยและทำมา หากินมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ จึงนับว่าชาวเลเป็นกลุ่มที่ถูกละเลย และกำลังจะสูญสิ้นวิถีวัฒนธรรมไป อย่างน่าเสียดาย

ในอีกด้านหนึ่งนโยบาย และปฏิบัติการพัฒนาที่ผ่านมาทำให้วิถีวัฒนธรรมของชนพื้นเมืองใน หลายพื้นที่รวมทั้งชาวเลถูกทำลายไปท่ามกลางการพัฒนาแบบกระแสหลัก เพราะไม่ได้เปิดโอกาสให้มี ทางเลือกที่หลากหลายเพียงพอนอกจากสถานะความเสี่ยงที่มากับการอ้างกรรมสิทธิ์ที่ดิน การจ้างงาน ที่เสี่ยง และผิดกฎหมายอคติ และมายาคติทางวัฒนธรรมแล้ว ยังมีสถานะความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจาก ภายใน ชาวเลส่วนหนึ่งได้ถูกกลืนกลาย และปรับเปลี่ยนภาษา วิถีชีวิต และระบบคิดไปเหมือนผู้คน กลุ่มใหญ่ในสังคมผู้คนกลุ่มใหญ่ที่ถูกกระแสเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ ปัจเจกนิยม และวัตถุนิยมเข้า ครอบงำสิ่งเหล่านี้คือภัยคุกคามต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพราะความมั่งคั่งร่ำรวย ความ รวดเร็ว ความสะดวกสบายในยุคใหม่นั้นล้วนกลายเป็นเป้าหมายร่วมเป้าหมายเดียวของสังคมกระแส หลักไปเสียแล้ว

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมชาวอุรักลาไวย์ก่อนการเป็นพลเมืองชาติไทย

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมของชนเผ่าพื้นเมืองอุรักลาไวย์ก่อนการเป็นพลเมืองชาติไทย ในประวัติศาสตร์ชาวอุรักลาไวย์เป็นชนเผ่าพื้นเมืองที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในราชอาณาจักรไทยมายาวนาน ก่อนที่ประเทศไทยจะรวบรวมแผ่นดิน และประชากรเป็นรัฐชาติ เพื่อคงความเป็นเอกราชจากการล่าอาณานิคมของชาติตะวันตก พวกเขาเข้ามาตั้งถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่บริเวณหมู่เกาะลันตา จังหวัดกระบี่ และกระจายตัวออกไปตามหมู่เกาะต่างๆ ในแถบทะเลอันดามันที่เป็นอาณาเขตของประเทศไทย เกาะลันตา เป็นแผ่นดินแห่งแรกที่ชาวอุรักลาไวย์ลงหลักปักฐาน ก่อนที่จะแยกย้ายขยายถิ่นฐานไปยังพื้นที่อื่นๆ เกาะลันตาจึงเปรียบเสมือนเมืองศูนย์กลางของชาวอุรักลาไวย์ โดยการศึกษาถึงวิถีชีวิต และวัฒนธรรมชาวอุรักลาไวย์ในปัจจุบันสามารถค้นคว้าได้โดยทั่วไป เพราะมีการจัดทำเอกสารประวัติความเป็นมาถึงวิถีชีวิต และวัฒนธรรม ชาวอุรักลาไวย์ไว้จำนวนหนึ่งทั้งในระบบออนไลน์ และเอกสารวิชาการที่อธิบาย และวิเคราะห์ถึงประวัติศาสตร์ชาวอุรักลาไวย์

ถิ่นกำเนิดของชาวพื้นเมืองอุรักลาไวย์ ซึ่งเป็นชนเผ่าที่ดำรงชีพด้วยการประมงชายฝั่งแบบพื้นบ้านในแถบทะเลอันดามัน มีประวัติศาสตร์บอกเล่าผ่านบันทึกของนักประวัติศาสตร์ตะวันตก และนิทานประจำถิ่นระบุว่า ชาวอุรักลาไวย์มีถิ่นฐานอยู่แถบเกาะมะละกา เกาะลังกาวิ อุรักลาไวย์มีความผูกพันอยู่กับทะเล มีเรือเป็นเสมือนเพื่อน รู้ใจ เรือจึงมีความสำคัญกับชาวอุรักลาไวย์ในอดีต ซึ่งเปรียบเสมือนได้กับเป็นบ้านหลังแรกที่อยู่อาศัยตั้งแต่ยุค ดั้งเดิมที่พวกเขาพาเรือท่องไปตามหมู่เกาะต่างๆ มีการตั้งข้อสันนิษฐานหลายประการเกี่ยวกับถิ่นกำเนิดของชาวอุรักลาไวย์ ทั้งที่สันนิษฐานว่าเป็นชนพื้นเมืองที่อพยพมาจากกลุ่มน้ำแวงซีเกียงในประเทศจีน โดยอพยพลงมาทางตอนใต้ล่องตามแม่น้ำโขงเรื่อยมาจนถึงแหลมอินโดจีน และมีการสันนิษฐานอีกว่าอุรักลาไวย์อาจอพยพมาจากบริเวณประเทศมาเลเซีย และจากการศึกษาประวัติความเป็นมาของชาวอุรักลาไวย์โดยอาศัยเปรียบเทียบรูปร่าง ลักษณะทางกายภาพ เพื่อตั้งข้อสันนิษฐานอุรักลาไวย์ได้ถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มมาลาโย-โพลินีเซียน แต่ก็ยังไม่มีการสรุปได้อย่างแน่นอนว่า เป็นชนพื้นเมืองเดิมของหมู่เกาะต่างๆ ตามฝั่งทะเลตะวันตกที่มีเชื้อชาติอะไร หรือเคยอยู่ในบริเวณใดอย่างแน่ชัด แต่พวกเขาเป็นพวกที่ล่องเรือไปตามที่ต่างๆ ชาวอุรักลาไวย์บางกลุ่มยังมีตำนานเทือกเขาตุนงฉีรีย (อาภรณ์ อุกฤษณ์, 2532) ที่เชื่อกันว่าเมื่อประมาณ 500 - 600 ปีก่อน เคยเป็นถิ่นฐานของบรรพบุรุษอุรักลาไวย์ ก่อนอพยพเข้าสู่ส่วนน้ำไทยในปัจจุบัน และเป็นดินแดนศักดิ์สิทธิ์ในตำนานที่พวกเขาจะต้องทำพิธีลอยเรือไปเช่นสรวงทุกครั้ง ที่ลมมรสุมพัด เปลี่ยนทิศทาง 3 เส้นทางเคลื่อนย้าย จากร่องรอยหลักฐานที่ปรากฏอาจเรียบเรียงได้ว่าชาวอุรักลาไวย์นั้น ได้ล่องเรือมาพบเกาะที่มีหาดทรายขาวเป็นแนวยาวจากทิศเหนือลงสู่ทิศใต้ เหมาะเป็นที่พักลมมรสุม พวกเขาเรียกเกาะแห่งนี้ว่า ปาศัย ซาตก และบุกเบิกเกาะแห่งนี้ตั้งรกรากแปร

รูปผลผลิตจากทะเลตามแถบชายหาดของเกาะ และเคลื่อนย้าย ไปมาตามแหล่งประมงต่างๆ แล้วกลับมา ณ เกาะแห่งนี้ในช่วงเวลาเดิมๆ จนมีพื้นที่พิธีกรรมตามประเพณี

2.1 ชื่อและความเชื่อเรื่องต้นกำเนิดของชาวอุรักลาไวย์

เมธिरา ไกรนที (2557) ได้กล่าวถึงชาวอุรักลาไวย์ไว้ว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้ภาษาอุรักลาไวย์ในการสื่อสาร ซึ่งเป็นภาษาถิ่นหนึ่งของภาษาในตระกูลออสโตรนีเซียน คำว่า อุรักลาไวย์ หมายถึง คนทะเล มาจากคำว่า อุรัก แปลว่า คน ลาไวย์ แปลว่า ทะเล ชาวอุรักลาไวย์เรียกคนไทย ว่า อุรัก สียับ เรียกคนพม่าว่า อุรัก อะวะะ เรียกคนมลายู ว่า อุรัก ลายู และเรียกฝรั่งว่า อุรัก ปูเต๊ะ (หมายถึง คนขาว) ชื่อเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ที่ยกตัวอย่างมานี้แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ทางภาษาของชาวอุรักลาไวย์ และแสดงว่าชาวอุรักลาไวย์เคยมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลหลายกลุ่ม หลายชาติพันธุ์ จนมีคำเรียกชื่อที่แตกต่างกัน อันเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นได้ว่า ชาวอุรักลาไวย์เข้ามาอาศัยอยู่ที่ปัจจุบันมาเป็นเวลานานตั้งแต่ยังเรียกผู้คนในดินแดนไทยว่าชาวสยาม และอังวะเป็นสถานที่สำคัญในดินแดนพม่า ชาวอุรักลาไวย์หลายคนเชื่อว่ากลุ่มตนมาจากทางตอนใต้ของแหลมมลายู ซึ่งเล่าต่อกันมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายาย โดยน่าจะเดินทางด้วยเรือลำใหญ่มาอยู่ด้วยกัน แต่ต้องแยกกันไปอยู่ตามสถานที่ต่างๆ แต่บางคนเล่าว่าอาจจะมีการเดินทางโดยเรือมาเรื่อยๆ ตามสถานที่ที่ทำมาหากินได้ดี เนื่องจากในอดีตไม่มีเครื่องยนต์จึงต้องใช้การกรรเชียงเรือ และหากลมแรงก็แล่นใบและหยุดพักตามเกาะมาเรื่อยๆ และอาจมีการแยกกันอยู่ตามสถานที่ ต่างๆ แต่ก็ยังมีการไปมาหาสู่กัน เพราะชาวอุรักลาไวย์มีญาติพี่น้องกระจายไปอยู่ในหมู่บ้านตามเกาะ และชายฝั่งทะเลจังหวัดภูเก็ต ตรัง กระบี่ และสตูล

เรื่องเล่าจากคนเฒ่าคนแก่เกี่ยวกับที่มาของชาวอุรักลาไวย์ที่ผ่านการเล่าสืบต่อกันมา ส่วนหนึ่งทำให้รู้ว่าบรรพบุรุษได้เดินทางไปทำมาหากินโดยการแจวเรือมาเรื่อยๆ ผ่านเกาะต่างๆ ประมาณกว่าร้อยเกาะ และพักอาศัยอยู่ตามเกาะที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในทะเลโดยผู้ชายจะมีหน้าที่ออกไปทำมาหากิน แต่ผู้หญิงบางคนจะมีหน้าที่ตากปลา และอาศัย ในกระต๊อบเล็กๆ ที่สร้างไว้ โดยมีการนำเอาใบไม้มาคลุมด้านบน หรือใช้กระเจี๊ยง หรือแขง ซึ่งทำจากใบเตยที่เรียกว่า ใบเตยโดง เป็นใบเตยที่มีขนาดยาว และใหญ่ พบมากบนภูเขา โดยการตัดใบเตยโดงมาเย็บเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าจำนวน 2 ชั้น ขนาดเท่ากัน ด้านยาวคู่หนึ่งเย็บ ประคบติดกัน อีกด้านหนึ่งกางออก เป็นจั่วสามเหลี่ยมสำหรับทำหลังคาเรือ หรือเพิงพักริมหาด ทำหลังคาเรือหรือเพิงพักริมหาด เมื่อไม่ใช้สามารถพับเก็บได้สามเหลี่ยม

ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานจะขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในทะเลโดยสถานที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์มากก็จะอาศัยอยู่เป็นเวลานาน แต่หากสถานที่ใดมีความอุดมสมบูรณ์น้อยก็จะเดินทางเคลื่อนย้ายออกไป และหากสถานที่ที่พักอาศัยอยู่นั้นมีคนเสียชีวิตหลายคน ก็จะรีบย้ายออกจากสถานที่นั้น โดยมีความเชื่อว่าถ้าหากไม่หนีออกมา คนที่เสียชีวิตไปแล้วก็จะมาเอาชีวิตคนที่

เหลืออยู่ ชาวอูรักลาไวย์จึงต้องออกเดินทางต่อมา (โสรัส ประโมังกิจ, 2550) ชาวอูรักลาไวย์หาตราไวย์ ผู้ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติถิ่นฐานเดิมของกลุ่มตน ส่วนใหญ่จะเป็นบุคคลที่เกิด และเติบโตที่พื้นที่หาตราไวย์ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นบุคคลรุ่นอายุ 70 ปี ก็จำได้ว่าตนเกิด และใช้ชีวิตอยู่ ณ สถานที่แห่งนี้ แสดงให้เห็นถึงการที่ชาวอูรักลาไวย์ได้อาศัยอยู่ที่หาตราไวย์มาเป็นเวลานาน โดยบ้างก็ปักหลักถาวร บ้างก็เคลื่อนย้ายไปทำมาหากิน และอยู่อาศัยชั่วคราวในบริเวณใกล้เคียง

ตำนานที่บอกเล่าโดยชาวอูรักลาไวย์บนเกาะอาดัง จังหวัดสตูล รวมทั้งชาวอูรักลาไวย์ที่ตั้งถิ่นฐานบริเวณบ้านหัวแหลมกลางและบ้านหัวแหลมสุด อ.เกาะลันตา จังหวัดกระบี่ เชื่อว่า บรรพบุรุษของพวกเขามาจากยูนงมีரிய หรือเชื่อว่ายูนงมีரியเป็นถิ่นฐานสำคัญแห่งหนึ่งระหว่างเส้นทางที่บรรพบุรุษได้อพยพเคลื่อนย้ายมายาวไกลและเป็นดินแดนศักดิ์สิทธิ์ในตำนานที่พวกเขา จะต้องทำพิธีลอยเรือ “ปลาจัก” ไปเช่นสรวงทุกครั้งที่ลมมรสุมพัดเปลี่ยนทิศทาง เยาวลักษณ์ ศรีสุกใส (2545) และอาภรณ์ อุกฤษณ์ (2532) ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของชาวเลอูรักลาไวย์ว่าเป็นเผ่าพันธุ์ที่ปรากฏขึ้นมาในราวศตวรรษที่ 17 (พุทธศตวรรษที่ 23) มีชื่อเรียกว่า Orang Selatar (ชนผู้อาศัยอยู่ตามช่องแคบ) เป็นชนเผ่าเร่ร่อนอยู่ในทะเลตามหมู่เกาะต่างๆ ต่อมาได้ตกเป็นเครื่องมือของกษัตริย์ปรมศวรแห่งมะละกาซึ่งต้องเข้าร่วมกลุ่มเป็นโจรสลัด และนำทรัพย์สินมาแบ่งให้กับกษัตริย์ปรมศวร ทำให้ได้รับการยกย่องให้เป็นตระกูลที่ได้รับการยอมรับในสังคมชั้นสูงของมะละกาในขณะนั้น

ส่วนเรื่องสาเหตุของการอพยพโยกย้ายมามีวิถีที่เร่ร่อนนั้น มีเรื่องเล่าที่ชายชาวอูรักลาไวย์ วัย 49 ปี ได้รับการถ่ายทอดมาว่าในอดีต ตระกูลชาวอูรักลาไวย์ เป็นตระกูลใหญ่ในประเทศมาเลเซีย แต่เกิดปัญหาความขัดแย้งด้านศาสนา เนื่องจากมาเลเซียมีความเคร่งครัดในศาสนา ดังเช่นการที่ปรากฏออกมาเป็นข้อห้ามต่างๆ แต่ในทางกลับกัน การที่ชาวอูรักลาไวย์ไม่ได้ปฏิบัติตามข้อห้ามอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะการรับประทานเนื้อหมู การดื่มสุราทำให้ชาวอูรักลาไวย์ต้องถูกขับไล่จึงต้องแยกย้ายกันออกมาหาที่พักอาศัยอยู่ที่แห่งใหม่ จึงได้เดินทางมาพักอาศัย อยู่ที่เกาะอาดัง และแยกย้ายหากินกันมาเรื่อยๆ บริเวณเกาะบุโหลน เกาะลันตา และบริเวณ จังหวัดภูเก็ต ได้แก่ เกาะสิเหร่ หาตราไวย์ และหาดสะปำ (บุญเย็น ดำรงเกษตร, 2550) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ หน่วยวิจัยสิ่งแวดล้อมศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (2549) ว่า ชาวอูรักลาไวย์เป็นพวกอยู่ตามชายฝั่งเรียกโอรางเลาะห์ คาฟร์ ถิ่นกำเนิดของพวกเขา คือ เกาะลังกาวิที่อยู่ภายใต้อำนาจของชาวมาเลย์ พวกเขาต้องกลายเป็นชาวเร่ร่อนไปในทะเล เพราะปฏิเสธที่จะนับถือศาสนาอิสลาม สุดท้ายจึงต้องมาปักหลักที่เกาะลันตาใหญ่ในประเทศไทย

อาภรณ์ อุกฤษณ์ (2532) ได้กล่าวถึง ผู้สูงอายุชาวอูรักลาไวย์ส่วนใหญ่ว่า เกาะลันตาเป็นดินแดนแห่งแรกในประเทศไทยที่ชาวอูรักลาไวย์เปลี่ยนวิถีชีวิตขึ้นไปตั้งถิ่นฐาน และชาวเลอูรักลาไวย์ในไทยถือว่าเกาะลันตาเป็นบ้านแห่งแรกของพวกเขา และเป็นแหล่งที่ชาวเลมารวมตัวกันมากที่สุด จนได้ชื่อว่าเป็นเมืองหลวงของชาวเล แม้ว่าจะมีคำบอกเล่าของชาวอูรักลาไวย์ ผู้ซึ่งได้รับรู้เรื่องราวโดย

การถ่ายทอด เล่าสู่กันฟัง จากรุ่นสู่รุ่นมาตั้งแต่ในอดีตถึงข้อมูลเกี่ยวกับต้นกำเนิดของชาวอุรักลาไวย์ แต่ทั้งนี้ก็ไม่สามารถ สรุปลงได้แน่ชัดถึงต้นกำเนิดที่แท้จริง สิ่งที่รับรู้ได้ประการหนึ่ง คือ การเป็นผู้ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่ จังหวัดภูเก็ตมาอย่างยาวนาน ชาวอุรักลาไวย์ในอดีตเป็นกลุ่มบุคคลที่มีเพียงภาษาพูดที่ใช้ในการสื่อสาร ไม่มีภาษาเขียนใช้ในการบันทึก จดจำเรื่องราว จึงไม่มีหลักฐานอ้างอิงที่มีการบันทึกไว้ แม้ว่าคนเฒ่าคนแก่ เคยมีการเล่านิทานหรือเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับความเป็นมาของกลุ่มตน แต่ในปัจจุบันเนื่องจาก การที่ต่างคนต่างต้องทำมาหากิน ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะทำงานแบบเช้าไปเย็นกลับ หรือบางคนอาจจะไปทำงานนอกบ้านครั้งละ 3-4 เดือน จึงไม่มีการถ่ายทอด หรือเก็บข้อมูลด้านนี้ไว้มากนัก ประกอบกับคนรุ่นหลังไม่เห็นความสำคัญของเรื่องเล่า และตำนานเหล่านี้ ประวัติความเป็นมา ของชาวอุรักลาไวย์จึงขาดการเล่าสืบทอดกันมา และการที่บุคคลผู้เฒ่าผู้แก่ในปัจจุบัน ผู้ที่มีข้อมูล ด้านนี้มีจำนวนไม่มาก เนื่องจากการที่บุคคลบางคนเสียชีวิต บางคนมีอายุมาก มีโรคประจำตัว มีปัญหาด้านการติดต่อสื่อสาร การได้ยินจึงเกิดความไม่สะดวกในการถ่ายทอดเรื่องราว และการเก็บข้อมูล และการที่บางคนผู้ซึ่งมีข้อมูลแต่ไม่สามารถจดจำเรื่องราวทั้งหมดได้ สิ่งเหล่านี้ จึงเป็นอุปสรรคต่อการสืบค้น

สรุปได้ว่าชาวอุรักลาไวย์เป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งที่เดินทางเคลื่อนย้ายจากทางใต้ของแหลมมลายูในระยะเวลาที่ยาวนาน และได้เข้ามาพักอาศัย ทำมาหากิน เป็นกลุ่มแรกๆ ในพื้นที่จนถึงปัจจุบัน

2.2 ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของชาวอุรักลาไวย์ในประเทศไทย

ชาวอุรักลาไวย์โยกย้ายเปลี่ยนแปลงที่อยู่บ่อยครั้ง เดินทางไปทำมาหากินตามสถานที่ ที่มีความอุดมสมบูรณ์ไปเรื่อยๆ อย่างอิสระ เนื่องจากในอดีต ยังไม่มีการแบ่งเส้นเขตแดนของรัฐชาติ และไม่มีกฎระเบียบเกี่ยวกับการเดินทาง หรือการทำมาหากินที่เคร่งครัดเช่นในปัจจุบัน บางคนเดินทางออกไปหากินในบริเวณต่างๆ ในระยะเวลาไม่นานนัก เมื่อหาของได้ตามจำนวนที่ต้องการก็จะเดินทางกลับบ้านที่เกาะลันตา บางคนเดินทางต่อจากเกาะเหล่านี้ ชาวอุรักลาไวย์ได้ล่องเรือมาเรื่อยๆ เพื่อพักอาศัย และทำมาหากินบริเวณเกาะพีพี เกาะจำ จังหวัดกระบี่ จนมาถึง บริเวณเกาะยาว จังหวัดพังงา จนในที่สุด ก็เดินทางมาถึงบริเวณจังหวัดภูเก็ต

ชาวอุรักลาไวย์ที่เกาะหลีเป๊ะ และเกาะอาดัง มีความเชื่อว่าบรรพบุรุษอพยพ ไปจากเกาะลันตา ซึ่งเป็นบ้านแห่งแรกของชาวอุรักลาไวย์ในทะเลอันดามัน (หน่วยวิจัยสิ่งแวดล้อม ศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (2549) กล่าวว่า โตะคีรีผู้ซึ่งเดินทางผจญภัยมาจากอินโดนีเซีย ได้แต่งงานกับสาวชาวอุรักลาไวย์บนเกาะลันตา โตะคีรีได้รับการสนับสนุนจากเจ้าเมืองสตูลให้พาชาวอุรักลาไวย์จากเกาะลันตาในจังหวัดกระบี่ และเกาะสิเหร่ในจังหวัดภูเก็ตเข้ามาอยู่ที่หมู่เกาะอาดัง-ราวี ตอนสิ้นสมัยรัชกาลที่ 5 ในปี พ.ศ. 2452 ด้วยเหตุผลทางการเมือง ซึ่งเมื่อมีการแบ่งเขตแดนไทย -

มาเลเซีย พื้นที่ดังกล่าวจึงถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของไทย และมีประชากรไทยอาศัยอยู่ในบริเวณนั้น (นฤมล อรุโณทัยและคณะ, 2549 และอาภรณ์ อุกฤษณ์, 2532)

ปัจจุบันชาวอุรักลาไวย์ที่อาศัยอยู่ ณ สถานที่ต่างๆ ยังมีการติดต่อไปมาหาสู่กัน และแม้ว่าภาษาของชาวอุรักลาไวย์แต่ละสถานที่ เช่น เกาะอาดัง เกาะลันตา เกาะพีพี จะมีสำเนียงที่แตกต่างกันบ้าง แต่ก็สามารถสื่อสารเข้าใจกันได้ ข้อมูลประวัติศาสตร์บอกเล่าเป็นสิ่งที่สะท้อนว่าบรรพบุรุษของชาวอุรักลาไวย์ได้เข้ามา พักอาศัย ทำมาหากินและตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ในไทยตั้งแต่สมัยอดีต โดยชาวอุรักลาไวย์ จะปักหลักตั้งถิ่นฐานอยู่กันอย่างกระจัดกระจายตามสถานที่ต่างๆ และเมื่อพบว่า มีคนกลุ่มเดียวกันอาศัยอยู่ในพื้นที่เหล่านั้น ก็มีการเข้าไปรวมอาศัยอยู่ด้วย จนขยายจำนวนเพิ่มมากขึ้น และหากพื้นที่เหล่านั้นมีความหนาแน่นก็จะมีการแยกย้ายกันออกไปเพื่อหาที่อยู่อาศัย และที่ทำกินแห่งใหม่ โดยเลือกจากสถานที่ที่มีทำเลดี ทำมาหากินได้สะดวก ปราศจากสิ่งรบกวนโดยในปัจจุบันพื้นที่หาดราไวย์ เกาะสิเหร่ จังหวัดภูเก็ต และเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ ถือว่าเป็นพื้นที่ จุดใหญ่ที่มีชาวอุรักลาไวย์อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก

2.3 ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของชาวอุรักลาไวย์ในภูเก็ต

การเดินทางเข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณที่เป็นภูเก็ตในอดีต ชาวอุรักลาไวย์เข้ามาอยู่ในขณะที่ยังมีผู้คนอาศัยอยู่ไม่มากนัก ชาวอุรักลาไวย์กล่าวว่า สภาพพื้นที่ของภูเก็ตเป็นทุ่งหญ้าคา เมื่อก่อนเรียกว่า ทุ่งคา หรือบางคนก็เรียกว่า เต๊ะซา หมายถึง ตัวเมืองภูเก็ตจากการที่ในอดีต ชาวอุรักลาไวย์เรียกคนไทยท้องถิ่น หรือชาวภูเก็ตว่า อูรัก เต๊ะซา ดังนั้น ชื่อ ทุ่งคา ที่ชาวอุรักลาไวย์ใช้เรียกภูเขื่อนั้น สะท้อนให้เห็นว่าพื้นที่ภูเก็ตเป็นแหล่งที่ชาวอุรักลาไวย์พักอาศัย และทำมาหากินมาเนิ่นนาน ก่อนที่จะมีศูนย์กลางเป็นชื่อ ภูเก็ต เช่นในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความเห็นว่า ชื่อบางชื่อในภูเก็ต เช่น ซาลัง (หรือชื่อเต็ม คือ อูยง ซาลัง เป็นชื่อเก่าแก่ของภูเก็ต) มาจาก สาล แผลว่า หญ้าคาในภาษาอุรักลาไวย์ และสิเหร่ ชื่อเกาะที่เป็นสถานที่อยู่อาศัยของชาวอุรักลาไวย์มาถึงปัจจุบัน มาจากคำว่า สิแระ ซึ่งแปลว่า พลุ (สุนัย ราชภัณฑารักษ์, 2527)

ในอดีตชาวอุรักลาไวย์ได้แวะพักอาศัยบริเวณเกาะโหลน เกาะเฮ เกาะยาว เกาะลัง เกาะแรด อ่าวฉลอง มาเรื่อยๆ การที่ต้องประสบกับสิ่งต่างๆ เช่น การระบาดของอหิวาต์ตกโรค ความเชื่อเรื่องวิญญาณ การเผชิญกับสัตว์ป่า เช่น เสือดุร้าย ความหวาดเกรงคนไทย จึงทำให้ต้องย้ายที่อยู่อาศัย และบางคนก็อาศัยอยู่บนเรือ ซึ่งจะจอดตามชายหาด ซึ่งเรือแบบดั้งเดิมของชาวอุรักลาไวย์ เรียกว่า ปราฮู เป็นเรือที่ชาวอุรักลาไวย์เป็นผู้ขุด และต่อเอง ใช้งานโดยการกรรเชียง หรือแจวโดยใช้แรงคนมีเอกลักษณ์สำคัญ คือ มีหลักผูกสมอเรือ ที่เรียกว่า ตาโนะ ซาโวส หรือเขาสมอ มีรูปร่างเป็นง่ามคล้าย เขาสัตว์ มีหน้าที่ช่วยในการพยุงตัวเรือให้ลอยนิ่งๆ ในขณะจอดทอดสมอ (นฤมล อรุโณทัยและคณะ,

2549) และมีหลังคา หรือที่ชาวอูรักลาไวย์ เรียกว่า กระเจี๊ยงหรือกระแขง หรือแขง นำมาวางเรือในเวลาฝนตก แต่เวลาคลอດก็จะขึ้นมาสร้างเพิงพักบนบกเพื่อความสะดวก

เกาะร้างถือได้ว่าเป็นที่อยู่เดิม และที่อยู่ค่อนข้างประจำของชาวอูรักลาไวย์ที่เข้ามาอาศัยในบริเวณภูเก็ต แต่ต่อมาชุมชนอูรักลาไวย์บนเกาะร้างประสบกับปัญหาหิวาห้ตกรโครระบาด ผู้คนจึงอพยพโยกย้ายออก บ้างก็ย้ายไปอยู่ที่หาดราไวย์ และหาดสะปำแม้ว่าชาวอูรักลาไวย์จะเริ่มตั้งถิ่นฐาน และมีชุมชนอยู่ที่เกาะร้างแต่ได้ย้ายไปหากินที่อื่นชั่วคราวเช่น ที่เกาะยาว จังหวัดพังงา โดยสร้างเป็นกระท่อมเล็กๆ เพื่อตกเบ็ด หาหอย บางคนก็ย้ายไปหากินที่เกาะลันตา เกาะจำ และเกาะอาดัง และย้ายกลับมาที่ภูเก็ตพื้นที่บางแห่ง เช่น เกาะลัน เกาะแรด ที่ชาวอูรักลาไวย์เคยไปอยู่อาศัย ชาวอูรักลาไวย์ เคยปลูกมะพร้าวไว้ แต่การที่ชาวอูรักลาไวย์ มีนิสัยเกรงกลัวบุคคลภายนอกกลุ่ม เมื่อมีผู้มาชู้ว่า ที่ตรงนี้รัฐไม่ให้อยู่ ชาวอูรักลาไวย์ก็อพยพหนีออกไป และที่ดินเหล่านั้นก็ตกเป็นของบุคคลอื่น โดยที่ชาวอูรักลาไวย์ไม่ได้รับค่าตอบแทนใดๆ

จะสังเกตเห็นว่า สถานที่ที่เคยอยู่อาศัยล้วนเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรมีน้ำจืดสามารถหลบลมได้ หรือมีคลองที่เข้าออกได้สะดวก และทอดสมอพักอาศัยได้ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ในระยะหลัง เมื่อมีการแลกเปลี่ยนกับภายนอกมากขึ้น ก็หันมาเลือกที่อยู่อาศัยบริเวณที่อยู่ใกล้กับเจ้าแก้ว หรือใกล้ฝั่ง เพื่อให้เกิดความสะดวกในการนำเอาปลาที่หาได้มาขายหรือนำมาแลกเปลี่ยนกับข้าวสารอาหารแห้ง และก่อนการเข้าพักอาศัยในพื้นที่ใดก็ตามที่ชาวอูรักลาไวย์จะต้องกระทำ ก็คือ การบอกกล่าวถึงเจ้าที่เจ้าทางเพื่อขอพักอาศัย เมื่อมีการตั้งถิ่นฐานที่ถาวรมากขึ้น ชาวอูรักลาไวย์ก็รู้สึกผูกพันในผืนแผ่นดินนั้นมากขึ้น เพราะนอกจากจะเป็นสถานที่ที่มีคุณประโยชน์ต่อการอยู่อาศัย การทำมาหากิน และเป็นที่เกิดที่ตายแล้วยังเป็นสถานที่ตั้งหลาตาโต๊ะ อันเป็นที่อยู่ของบรรพบุรุษ ดังคำกล่าวของชายชาวอูรักลาไวย์ว่า “สถานที่นี้ (แหลมตุ๊กแก) เป็นที่ปักหลักทำมาหากินคล่องไปที่อื่นไม่ได้แล้ว สุสานก็อยู่ที่นี่ หลากก็อยู่ที่นี่ ญาติพี่น้องก็อยู่ที่นี่ จึงไม่อยากย้ายไปไหนอีก” (มณีประมงกิจ, 2550)

2.3.1 ชาวอูรักลาไวย์ในพื้นที่แหลมตุ๊กแก ประกอบด้วย

1) **ชุมชนชาวอูรักลาไวย์ในแหลมตุ๊กแก เกาะสิเหร่** หมู่บ้านชาวอูรักลาไวย์ แหลมตุ๊กแก ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 เกาะสิเหร่ ตำบลรัชฎา อำเภอมะเมือง จังหวัดภูเก็ต มีเนื้อที่ประมาณ 43 ไร่ มีจำนวนประชากรทั้งหมด ประมาณ 2,000 คน ความหนาแน่นของประชากร โดยเฉลี่ยประมาณ 46.5 คนต่อไร่ สภาพพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ หมู่บ้านแหลมตุ๊กแก มีเนื้อที่ประมาณ 20 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเกาะภูเก็ต ห่างจากตัวเมืองภูเก็ตประมาณ 7 กิโลเมตร เป็นพื้นที่อยู่ติดกับภูเขา และทะเล มีคลองท่าจีน ซึ่งเป็นคลองขนาดเล็ก เป็นแนวแยก ระหว่างเกาะภูเก็ตกับเกาะสิเหร่บริเวณด้านหน้าหมู่บ้านอยู่ติดกับชายหาดที่มีลักษณะเป็นอ่าวชาวอูรักลาไวย์มีการตั้งบ้านเรือนไปตามแนวยาวของอ่าว ประกอบกับการที่มีเกาะขนาดใหญ่ ตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าหมู่บ้าน ซึ่งเป็นที่

กำบังลมพายุได้ดี และบริเวณด้านหลังหมู่บ้านเป็นพื้นที่ ป่าชายเลน และคลอง ส่งผลให้หมู่บ้านแหลม ตึกแกมีระบบนิเวศที่มีความอุดมสมบูรณ์ (สุธน ประมงกิจ, 2553)

ภาพประกอบ 7 หมู่บ้านชาวอุรักลาโว้ยแหลมตึกแก เกาะสิเหร่ จังหวัดภูเก็ต ที่มา : ผู้วิจัย, 13 พฤษภาคม 2565

จุดเด่นด้านความเหมาะสมของพื้นที่เกาะร้าง และแหลมตึกแก คือ มีพื้นที่ว่าง บริเวณริมชายหาด และบริเวณนี้ทำมาหากินได้คล่อง เดินทางสะดวก และเมื่อมีการตั้งถิ่นฐาน อย่างถาวรมากขึ้น การที่สถานที่นี้ตั้งอยู่ไม่ไกลจากตลาด หรือที่ชาวอุรักลาโว้ยเรียกว่า ดิด ยาโหวะ เต๊ะซา (อยู่ไม่ไกลจากตลาดหรือตัวเมืองภูเก็ต) ชาวอุรักลาโว้ยสามารถนำของ ที่หามาได้นำไปแลกเปลี่ยนหรือขายในตลาดได้อย่างสะดวก ด้านความเชื่อที่มีการตกทอด ทางความคิดจากบรรพบุรุษ ผู้ซึ่งเป็นผู้เลือกพื้นที่ดังกล่าว เพื่อสร้างที่อยู่อาศัย ชาวอุรักลาโว้ย จึงมีความมั่นใจเกี่ยวกับพื้นที่ที่ตนอาศัยอยู่ว่าเป็นพื้นที่ที่ผ่านการเลือกสรรจากบรรพบุรุษได้รับความยินยอมจากเจ้าที่เจ้าทาง สภาพพื้นที่เกาะร้างในอดีต มีสภาพพื้นที่เป็นป่า ตั้งอยู่ริมทะเล และติดกับภูเขา ส่งผลให้หมู่บ้านของชาวอุรักลาโว้ยตั้งอยู่ใกล้กับชายหาด และเมื่อชาวอุรักลาโว้ยตัดสินใจ ย้ายถิ่นฐานออกจากเกาะร้างมาที่บริเวณแหลมตึกแก สภาพพื้นที่บริเวณแหลมตึกแก ในขณะนั้นมีสภาพเป็นป่ารก ประกอบด้วย หญ้าคา ต้นทองหลาง ต้นกาหยูทะเล ต้นยาหมูทะเล ต้นไพร ต้นข้าวเม่า ต้นไม้มีหนาม และต้นไม้ขนาดใหญ่เท่าคนโอบอยู่ห่างกันเป็นที่ว่าง ยังไม่มีบุคคลใดเข้ามาอยู่อาศัย ชาวอุรักลาโว้ยจึงเข้ามาบุกเบิก เพื่อจับจองเป็นสถานที่อยู่อาศัย โดยการเข้ามาถางป่าบริเวณที่ตนเลือกจะสร้างบ้าน ซึ่งชาวอุรักลาโว้ยจะทำการจับจองโดยการนำไม้ไผ่มาปักบริเวณบ้านของตน และถางเป็นรูปสี่เหลี่ยมตามขนาดที่ต้องการ

ต้องการ ในอดีต บริเวณหมู่บ้านชาวอุรึกลาไวย์เป็นพื้นที่ว่างที่อยู่ตรงกลางระหว่างทะเล และป่า
 โกงกาง ทำให้บริเวณดังกล่าวมีน้ำทะเลท่วมถึงบ้านของชาวอุรึกลาไวย์บางหลังมีสภาพ เป็นแอ่งน้ำ
 ทะเลเข้าถึงรอบด้าน และในช่วงเวลาน้ำขึ้น (น้ำใหญ่) น้ำทะเลจะเข้าถึงบริเวณถนนกลางหมู่บ้าน และ
 บ้านที่อยู่ริมถนน ถึงแม้จะมีน้ำทะเลท่วมถึง แต่ชาวอุรึกลาไวย์ก็ได้ถมที่ออกไปเพื่อสร้างบ้าน
 โดยเฉพาะผู้หญิงชาวอุรึกลาไวย์ผู้ที่มีหน้าที่หาหอยดิบจะนำเอาเปลือกหอยมาถม และผู้ชายก็ถางป่า
 สร้างบ้านเรื่อยๆ จนขยายเป็นหมู่บ้าน ดังเช่นในปัจจุบัน

ภาพประกอบ 8 มุมพักผ่อนชาวอุรึกลาไวย์ เกาะสิเหร่ จังหวัดภูเก็ตที่มา : ผู้วิจัย, 13 พฤษภาคม

2565

นอกจากชาวอุรึกลาไวย์จะทำมาหากินในทะเลเป็นหลักแล้ว บางคนยังใช้ประโยชน์จากพื้นที่ใน
 การทำไร่ โดยมีการปลูกข้าว ทำไร่ข้าวบนพื้นที่ราบ และเนินเขา เช่น บริเวณรอบหมู่บ้านแหลมตึกแก
 บริเวณที่เป็นทางเข้าวัดเกาะสิเหร่ในปัจจุบัน และที่เกาะร้างในอดีตบ้านของชาวอุรึกลาไวย์จะมีครกตำ
 ข้าวมีกระดังเพื่อตำข้าว ฝัดข้าว และบางคนก็ปลูกต้นมะพร้าว สำหรับรูปแบบการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่
 แหลมตึกแก่นั้นบ้านหลังแรกๆ อยู่ในบริเวณด้านหน้าหมู่บ้าน และขยายเลียบริมทะเลต่อมาเรื่อยๆ
 เนื่องจากการแต่งงาน แยกครัวเรือน และชุมชนมีจำนวนสมาชิกเพิ่มมากขึ้น แต่ปัจจุบันพื้นที่ในการ
 ขยายหมู่บ้านมีจำกัด ส่งผลให้จำนวนหลังคาเรือนเพิ่มมากขึ้น และต้องสร้างบ้านอยู่ชิดติดกันจนเต็ม
 หมู่บ้าน ชาวอุรึกลาไวย์แหลมตึกแกส่วนใหญ่มีอาชีพหลัก คือ การทำประมง โดยการหาหอย วางไซ

(วางลอบ) ดำกึ่ง ผู้ชายส่วนใหญ่จะออกทะเล ผู้หญิงบางคนมีหน้าที่หาหอย หาเหยื่อหัด (เหยื่อตกปลา บริเวณ ริมทะเลและนำมาขายบริเวณหน้าหมู่บ้าน ชาวอุรุกรลาไวย์ บางคนประกอบอาชีพรับจ้าง เป็นอาชีพเสริม เนื่องจากการหากินในทะเลเพียงอย่างเดียว ไม่เพียงพอในการดำรงชีวิต ซึ่งเกิดจากการที่ในปัจจุบันหาของในทะเลได้ยากลำบากมากยิ่งขึ้น บางคนจึงเลือกประกอบอาชีพเสริมตามความถนัดของตน

ภาพประกอบ 9 ในหมู่บ้านชาวอุรุกรลาไวย์แหลมตึกแก เกาะสิเหร่ จังหวัดภูเก็ต ที่มา : ผู้วิจัย, 13 พฤษภาคม 2565

ในปัจจุบันชาวอุรุกรลาไวย์ทำงานหลากหลายประเภทมากขึ้น เช่น ผู้ชายจะทำงานรับจ้างโคนต้นไม้ตกแต่งจัดสวนตามโรงแรม ขับรถส่งของก่อสร้าง รับจ้างแล่นเรือ บรรจุปลาทูล่า ลงกล่องหาของเก่า อาชีพที่เป็นที่นิยมของหญิงสาวชาวอุรุกรลาไวย์ คือ อาชีพรับจ้างในโรงงาน หรือบริษัทเอกชน และงานรับจ้างในตัวเมืองภูเก็ต เช่น รับจ้างช่วยงานในร้านอาหาร รับจ้างทำสวน ทำงานบ้าน เป็นต้น ด้านการศึกษาในอดีตขณะที่เกาะร้างชาวอุรุกรลาไวย์ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เนื่องจากพื้นที่เกาะร้างเคยมีโรงเรียนตั้งอยู่ในบริเวณ หมู่บ้านของชาวอุรุกรลาไวย์ แต่บางคนก็เรียนไม่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หรือไม่ได้เรียน เนื่องจาก ต้องออกมาช่วยพ่อแม่ทำงาน และต้องเดินทางติดตามพ่อแม่ไปหากินยังสถานที่ต่างๆ ปัจจุบันชาวอุรุกรลาไวย์ได้รับการศึกษาดีขึ้น เด็กส่วนใหญ่เข้าเรียนระดับประถมศึกษาที่โรงเรียนบ้านเกาะสิเหร่ ซึ่งตั้งอยู่ไม่ไกลจากหมู่บ้านมากนัก เด็กผู้ชาย และผู้หญิง มีโอกาสได้เรียนหนังสืออย่างเท่าเทียมกัน แต่มีปัญหาการที่เด็กๆ ชาวอุรุกรลาไวย์ บางคนสำเร็จการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แต่ไม่ได้เรียนต่อ แม้บางคนมีความต้องการที่จะเรียนต่อ แต่ไม่มีทุน บางคนไม่อยากเรียนต่อเนื่องจากต้องการ

แต่งงานมีครอบครัว แต่ในปัจจุบันที่โรงเรียนบ้านเกาะสิเหร่ทำการเปิดสอนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ทำให้เยาวชน ชาวอุรักลาไวย์ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มากขึ้น แต่บางคนมีปัญหาไม่มีทุนเรียนต่อจึงต้องออกมาทำงาน ซึ่งมีเพียงบางคนเท่านั้นที่ได้เรียนต่อ โดยในปัจจุบันมีชาวอุรักลาไวย์ประมาณ 3 – 4 คน ที่ได้รับการศึกษาจนจบระดับปริญญาตรีด้านศาสนา ชาวอุรักลาไวย์นับถือวิญญาณบรรพบุรุษ และวิญญาณในธรรมชาติ แต่ชาวอุรักลาไวย์ส่วนใหญ่หันมานับถือศาสนาพุทธ แม้ว่าจะยังรักษาความเชื่อดั้งเดิมอยู่ แต่การที่มีชาวอุรักลาไวย์บางคนนับถือศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม เนื่องจากมีนักสอนศาสนาเดินทางเข้ามาในหมู่บ้าน และกรณีการนับถือศาสนาคริสต์ ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นภายหลังจากการเกิดเหตุการณ์สึนามิ ซึ่งมีคริสตจักรเข้ามาให้ความช่วยเหลือ เช่น การสร้างบ้านให้กับชาวอุรักลาไวย์ และชักชวนให้ชาวอุรักลาไวย์หันมานับถือศาสนาคริสต์ ส่วนการนับถือศาสนาอิสลาม ชาวอุรักลาไวย์บางคนนับถือมาตั้งแต่ดั้งเดิม เพียงแต่ไม่มีการเคร่งครัดในกฎข้อบัญญัติของศาสนามากนัก ชาวอุรักลาไวย์บางคนเชื่อว่ากลุ่มตน เป็นผู้ที่มีนับถือศาสนานี้มาตั้งแต่ในอดีต โดยสังเกตได้จากความเคร่งครัดบางประการ ในการประกอบพิธีกรรมที่สำคัญที่มีการปฏิบัติตามข้อห้ามของหลักศาสนาอิสลามมาจนถึงปัจจุบัน และเกิดจากการที่บุคคลที่นับถือศาสนาอิสลามที่เข้ามาแต่งงาน กับชาวอุรักลาไวย์ในพื้นที่แหลมตึกแก

ด้านการใช้ภาษาในปัจจุบัน ชาวอุรักลาไวย์ใช้ภาษาอุรักลาไวย์ ในการติดต่อสื่อสาร ชาวอุรักลาไวย์บางคนกล่าวว่า ภาษาของตนมีความคล้ายคลึงกับภาษาของชาวอินโดนีเซีย และมาเลเซีย ซึ่งเป็นสถานที่ที่บางคนมีความเชื่อว่าบรรพบุรุษของตน ได้เดินทางมาจากสถานที่เหล่านี้ ด้านสิทธิความเป็นคนไทย ชาวอุรักลาไวย์แหลมตึกแกจำนวนประมาณ 20 คน ยังไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน ซึ่งคนที่ได้รับการเสนอเรื่องไปแล้ว มีประมาณกว่า 10 คน ซึ่งกำลังอยู่ในระหว่างการตรวจสอบข้อมูล และมีชาวอุรักลาไวย์แหลมตึกแกประมาณ 30 หลังคาเรือนยังไม่มีบ้านเลขที่ ด้านสาธารณูปโภค ชุมชนอุรักลาไวย์แหลมตึกแกสามารถเข้าถึงบริการน้ำประปา แต่ยังมีปัญหาการต่อพ่วงไฟฟ้า เนื่องจากชาวอุรักลาไวย์บางคนยังไม่มีบ้านเลขที่ จึงมีปัญหาในการติดต่อขอใช้ไฟฟ้า

พหุ ปรณ ทัต ชีเว

ภาพประกอบ 10 แม่บ้านชาวอุร็กลาไวย์สาวแกะหอยดิบ เกาะสิเหร่ จังหวัดภูเก็ต ที่มา : ผู้วิจัย, 13 พฤษภาคม 2565

ชุมชนอุร็กลาไวย์แหลมตึกแกมีสถานที่สำคัญดั้งเดิมของชุมชน ดังนี้

1) หลาดตาโต๊ะ (ศาล) ที่ชาวอุร็กลาไวย์ใช้ประกอบพิธีกรรมสำคัญ และเป็นที่พักผ่อนของชาวอุร็กลาไวย์ มีการนำมาจากเกาะร้าง เนื่องจากเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวอุร็กลาไวย์ให้ความเคารพนับถือ และต้องมีอยู่คู่กับหมู่บ้านของชาวอุร็กลาไวย์ ในปัจจุบัน หลาดตั้งอยู่บริเวณเนินเขา ด้านหลังหมู่บ้าน

2) เปรว หรือสุสานแหลมตึกแก บางคนอาจเรียกว่าสุสานอุร็กลาไวย์ตั้งอยู่ที่เกาะร้าง และบริเวณต้นมะขามต้นใหญ่ที่ตั้งอยู่ด้านหน้าทางเข้าหมู่บ้านในปัจจุบันก็นับว่า มีความสำคัญต่อชาวอุร็กลาไวย์ เนื่องจากในอดีต เมื่อชาวอุร็กลาไวย์เริ่มต้นเข้ามาอาศัยอยู่ที่แหลมตึกแก พื้นที่บริเวณต้นมะขามเคยถูกใช้เป็นที่ฝังศพ แต่เมื่อมีการระบาดของอหิวาต์ตกโรคจนต้องย้ายไปอยู่ที่เกาะร้างจึงเปลี่ยนสุสานไปอยู่ที่เกาะร้าง

ปัจจุบันพื้นที่สุสานที่เกาะร้างเป็นที่ตั้งของบริษัทเอกชน ซึ่งยอมให้ชาวอุร็กลาไวย์ ไปประกอบพิธีกรรมฝังศพได้ เนื่องจากเป็นสุสานเก่าที่มีมานานหลายร้อยปี และพื้นที่เกาะร้าง ที่ชาวอุร็กลาไวย์เคยอาศัยในอดีต ในปัจจุบันเป็นพื้นที่ของนายทุนต่างชาติ เป็นผู้ที่ซื้อที่ดินจากชาวอุร็กลาไวย์ตั้งอยู่ (ในอดีตมีการซื้อขายเพียง 300 - 500 บาท ในขณะที่นั่นถือว่ามียาราคาแพง) และเจ้าของเดิมนำมาขายต่อให้กับนายทุนต่างชาติ และมีกรณีที่เจ้าของพื้นที่บริเวณทางเดินไปสุสานของชาวอุร็กลาไวย์มีความต้องการให้ชาวอุร็กลาไวย์เปลี่ยนเส้นทางเดิน โดยหลีกเลี่ยง การเดินผ่านพื้นที่ของตน แต่ด้วยการคัดค้านของชาวอุร็กลาไวย์ ส่งผลให้ยังไม่มี การเปลี่ยนแปลง ทางเดินจนถึงปัจจุบัน

2) การตั้งถิ่นฐานของชาวอุร็กลาไวย์ในพื้นที่แหลมตึกแก คำบอกเล่าของชาวอุร็กลาไวย์บางคนเล่าว่า เมื่อบรรพบุรุษชาวอุร็กลาไวย์ เดินทางมาถึงชายฝั่งทะเลอันดามันของประเทศไทย จึง

ตัดสินใจพักอาศัยไปเรื่อยๆ จนมาถึงบริเวณแหลมตุ๊กแก และได้มาพบกับคนจีน ซึ่งได้นำเรือเข้ามาเทียบ และขอซื้ออาหารที่ชาวอูรักลาไวก์หามาได้ แต่เนื่องจากชาวอูรักลาไวก์ไม่รู้จักรถซื้อขาย จึงตกลงที่จะนำของมาแลกกัน โดยมีคนจีนเป็นผู้รับซื้อของของชาวอูรักลาไวก์ ผู้นำของชาวอูรักลาไวก์จึงตัดสินใจพักอาศัยอยู่บริเวณแหลมตุ๊กแก (โสรส ประมงกิจ, 2550) พื้นที่บริเวณแหลมตุ๊กแกก่อนที่ชาวอูรักลาไวก์จะเข้ามาอยู่อาศัย เป็นพื้นที่มีน้ำทะเลท่วมถึง ชาวอูรักลาไวก์จึงนำเอาเปลือกหอยมาถมจนขยายเป็นหมู่บ้าน และบุกเบิกพื้นที่เพิ่มเติมบริเวณป่าโกงกาง ซึ่งไม่กว้างนักเพื่อสร้างบ้านเพิ่มขึ้น

ภาพประกอบ 11 เปรียงทรายทะเล หรือไส้เดือนทะเล สำหรับตกปลาและกุ้ง เป็นรายได้ชาวอูรักลาไวก์ เกาะสิเหร่ จังหวัดภูเก็ต ที่มา : ผู้วิจัย, 13 พฤษภาคม 2565

ชาวอูรักลาไวก์แหลมตุ๊กแกต้องประสบปัญหาการระบาดของอหิวาต์ตกโรคในขณะนั้น การขาดการศึกษา ขาดผู้ให้คำปรึกษา การขาดแคลนยารักษาโรค และชาวอูรักลาไวก์ ส่วนใหญ่นิยมรักษาด้วยสมุนไพร หรือใช้วิธีทางไสยศาสตร์ แต่ปรากฏว่าไม่หาย มีคนติดเชื้อ และเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก จึงตัดสินใจมารวมกลุ่มเพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับความคิดเห็น ในการย้ายที่อยู่ พบว่าชาวอูรักลาไวก์ต้องการจะย้ายถิ่นออกไป จึงตัดสินใจย้ายที่อยู่มาที่เกาะร้าง ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่มีการบันทึกไว้ว่า เกาะสิเหร่เป็นที่แรกของเกาะภูเก็ตที่ชาวอูรักลาไวก์ ตั้งถิ่นฐานอย่างถาวรมาประมาณ 200 ปีมาแล้ว หมู่บ้านแรกตั้งอยู่ที่แหลมตุ๊กแก และในสมัยก่อน เมื่อเกิดโรคระบาด เช่น อหิวาต์ตกโรค ไข้ดาศ ชาวอูรักลาไวก์ก็จะย้ายหมู่บ้านไปอยู่ที่อื่น โดยปู่ย่าตายายเล่าให้ฟังว่าที่แหลมตุ๊กแกเกิดโรคระบาดขึ้น มีอูรักลาไวก์เสียชีวิตจำนวนมาก จึงย้ายหมู่บ้านไปอยู่ที่แหลมกลาง (เกาะร้าง) ต่อมาที่ดินที่

แหลมกลางมีผู้จับจอง และอ้างกรรมสิทธิ์ที่ดิน ชาวอุรุกรลาไวยจึงต้องย้ายกลับมาอยู่ที่แหลมตุ๊กแก ต่อมาหมู่บ้าน ขยายตัวขึ้นมีหลายครัวเรือน จึงทยอยแยกย้ายไปอาศัยอยู่ที่หาดราไวย์และหาดสะป้า (นฤมล อรุโณทัย และคณะ, 2549)

ชาวอุรุกรลาไวยบางคนจำได้ว่าสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 กลุ่มตนก็อาศัย อยู่ที่เกาะร้างมาก่อนแล้ว โดยผู้ให้ข้อมูลชาวอุรุกรลาไวยวัย 82 ปี เล่าว่า “ตอนที่อาศัยอยู่ที่ เกาะร้างมีชาวอุรุกรลาไวยอาศัยอยู่ ประมาณ 40-60 หลังคาเรือน...” (สีอิน, 2550) และชาวอุรุกรลาไวยวัย 100 ปี กล่าวว่า “ฉันเกิดที่เกาะร้าง พ่อแม่ก็เกิดที่เกาะร้าง ไม่ได้เรียนหนังสือ เนื่องจากไปหากินกับพ่อแม่ เช่น ไปตกเบ็ด หาหอย ซึ่งแล้วแต่ว่าเขาจะพาไปที่ไหน ..” (จีระมะ, 2551) ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ชาวอุรุกรลาไวยอาวุโสหลายคนจำได้ว่า มีทหารญี่ปุ่นเข้าไปในหมู่บ้าน และช่วงสงครามก็ประสบกับความลำบากในการทำมาหากิน ซึ่งก็ทำให้หลายครอบครัว หนีไปอาศัยอยู่ที่อื่น เช่น เกาะยาว อ่าวปลี้มสุข เกาะไม้ท่อน และแหลมไม้ไผ่ เพื่อทำไร่ ปลุกข้าว พอสงครามสงบก็เดินทางกลับมาอยู่ที่เกาะร้าง พื้นที่เกาะร้างในอดีตเป็นของชาวอุรุกรลาไวย แต่มีบุคคลภายนอกมาขอซื้อ และบอกว่าหากชาวอุรุกรลาไวยขายที่ดินให้ก็จะยอมให้ที่อยู่อาศัยต่อไป รวมทั้งพืชผัก ผลไม้ เช่น มะม่วง มะพร้าวที่ชาวอุรุกรลาไวยปลูกไว้สามารถเก็บกินได้ ชาวอุรุกรลาไวยจึงตัดสินใจตกลงขายที่ดินให้กับบุคคลภายนอก แต่ต่อมาเมื่อที่ดินถูกเปลี่ยน เจ้าของกลายเป็นรุ่นลูก (ลูกเขย) ของเจ้าของที่นั่นทำให้มีการเปลี่ยนแปลงข้อตกลง โดยเจ้าของที่ดินไม่อนุญาตให้ชาวอุรุกรลาไวยเก็บกินผลไม้เหล่านั้น และมีข้อตกลงที่จะเก็บเงิน

ชาวอุรุกรลาไวยทุกครัวเรือน ยอมจ่าย เดือนละ 1 บาท เพื่อความต้องการอาศัยอยู่ในพื้นที่ต่อไป และต่อมาเจ้าของที่มีการเก็บเพิ่มเป็น เดือนละ 5 บาท (จุ้ย ประมงกิจ, 2551) สอดคล้องกับ วิสิษฐ มะยะเฉียว (อ้างถึงใน กรมศิลปากร, 2532) กล่าวว่า “กลุ่มที่เกาะสิเหร่มาอยู่ที่เกาะสิเหร่สมัยรุ่นปู่ย่าตายายมาแล้ว (ประมาณ 150-200 ปี) ชาวเลเรียกเกาะสิเหร่ว่า ปุเลาสิเหร่ (ปุเลา-เกาะสิเหร่-พลู) เพราะบนเกาะนี้มีพลูมาก ซึ่งชาวเลใช้กินกับหมาก แต่เดิมพวกเขามาตั้งบ้านเรือนในพื้นที่บริเวณนั้นเป็นกลุ่มแรกก็ยังคงถูกไล่ที่เลยต้องย้ายบ้านเรือนมาอยู่ที่บริเวณแหลมตุ๊กแกแต่ก็ยังมีปัญหาเรื่องที่ดินมาจนทุกวันนี้ ชาวอุรุกรลาไวยไม่เห็นด้วยกับการกระทำดังกล่าว และมีผู้อาวุโส ซึ่งเป็นหมอบ้าน และเป็นหัวหน้ากลุ่ม ชื่อ โต๊ะสาหะยี ผู้ซึ่งเป็นบุคคลที่ชาวอุรุกรลาไวยให้ความเคารพนับถือ ได้ชักชวนชาวอุรุกรลาไวยย้ายออกมาจากพื้นที่ และย้อนกลับมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่แหลมตุ๊กแกอีกครั้ง เมื่อปี พ.ศ.2502 เดือน 4 ปีชวด ชาวอุรุกรลาไวย วัย 68 ปี กล่าวว่า มีการนำต้นไม้มาปลูก เช่น ต้นจิก ที่อยู่คู่กับชาวอุรุกรลาไวยมาตั้งแต่เริ่มตั้งถิ่นฐานอีกครั้ง ชาวอุรุกรลาไวยทยอย ตามกันมาเรื่อยๆ นำเอาหลังคามมาเป็นชิ้นๆ เดินทางมาวันละ 2 - 5 ครอบครั้ว เนื่องจากในอดีตต้องเดินทางด้วยเรือ ซึ่งมีไม่มากนัก แต่ก็มีการเข้ามาจับจอง และถางบริเวณที่ต้องการสร้างบ้าน เช่น บางคนเลือกบริเวณที่อยู่ใกล้กับบ่อน้ำ การเข้ามาตั้งบ้านเรือนที่แหลมตุ๊กแกครั้งนี้ ชาวอุรุกรลาไวยซึ่งนำโดยโต๊ะสาหะยี ได้นำเอาหลาดาโต๊ะจากเกาะร้างมาตั้งบนเนินเขาด้านหลังหมู่บ้าน

ประมาณ พ.ศ.2506 ชาวอุรุกรลาไวย์เล่าว่ามีพระธุดงค์รูปหนึ่ง ชื่อ หลวงปู่สุภา ได้เดินทางเข้ามาธุดงค์ในบริเวณป่าใกล้หมู่บ้านในขณะนั้นชาวอุรุกรลาไวย์ ผู้ที่เข้าไปในป่าได้สังเกตเห็นว่ามีคนกำลังนั่งสมาธิเลยตกใจ และวิ่งหนี เพราะคิดว่าเป็นผี จนในที่สุดหลวงปู่สุภาได้เรียก และพูดคุยกันจนเป็นที่เข้าใจ วันต่อมาชาวอุรุกรลาไวย์จึงนำอาหารไปถวาย และช่วยกันสร้างกุฏิหลังเล็กถวายให้กับหลวงปู่สุภาบริเวณใกล้หมู่บ้าน แต่ต่อมาเจ้าของพื้นที่บริเวณนั้น ได้เข้าไปคัดค้าน และฟ้องร้อง จนในที่สุดหลวงปู่สุภาแพ้คดี หลวงปู่สุภาจึงชักชวนให้ชาวอุรุกรลาไวย์ไปเป็นพยานจนชนะคดี และได้สร้างวัดเกาะสิเหร่ขึ้น ต่อจากนั้น หลวงปู่สุภาได้ขอความช่วยเหลือให้ชาวอุรุกรลาไวย์เข้ามาช่วยหล่อพระนอน ทำศาลาตั้งอยู่บนเนินเขาวัดเกาะสิเหร่จึงเกิดจากความร่วมมือร่วมใจของชาวอุรุกรลาไวย์ ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา หลวงปู่สุภาได้แนะนำให้ชาวอุรุกรลาไวย์รู้จัก และนับถือศาสนาพุทธ แต่ก็ยังคงยึดถือการประกอบพิธีกรรม และการปฏิบัติบางประการในรูปแบบเดิม แม้ว่าในปัจจุบันหลวงปู่สุภาจะย้ายไปจำวัดอยู่ที่วัดสีสุการามก็ตาม แต่ชาวอุรุกรลาไวย์ก็ยังคงเคารพนับถือหลวงปู่สุภา เหมือนเช่นในอดีต (มณี ประมงกิจ, 2550)

ในปี พ.ศ.2510 ชาวอุรุกรลาไวย์กล่าวว่าสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้เสด็จมาเยี่ยมเยียนชาวอุรุกรลาไวย์ และนำสิ่งของ เช่น ยา เสื้อผ้า มาพระราชทาน โดยประทับที่บุหร่งนาวาที่ประทับที่ชาวอุรุกรลาไวย์เป็นผู้สร้างถวาย และได้ทรงสอบถามความเป็นอยู่ของชาวอุรุกรลาไวย์ ในปีพ.ศ. 2526 มีการนำเสาไฟฟ้ามาลงในหมู่บ้าน และเจ้าของที่ดินเข้ามาวัดเนื้อที่ ต่อมาในปี 2527 มีเอกสารสิทธิในที่ดินออกมา ซึ่งชาวอุรุกรลาไวย์ไม่ได้รับรู้แต่อย่างใด ว่าเป็นการเข้ามาทำเอกสารสิทธิของนายทุน จึงมีการต่อสู้เรียกร้องกันมาหลายครั้ง มีกรณีที่ชาวอุรุกรลาไวย์เข้าไปขัดขวางการถมที่ ทำให้ถูกจับกุม นอกจากนี้เจ้าของที่ดินยังมีการระบุเป็นเอกสารว่าจะเก็บค่าเช่าหลังคาเรือนละ 1,000 บาทต่อเดือน แต่ชาวอุรุกรลาไวย์ไม่ยอมจ่าย เนื่องจากมีความเชื่อว่าตนอยู่ที่นี้มาก่อนตั้งแต่พื้นที่บริเวณนี้เป็นป่า มีต้นโกก่าง น้ำทะเลท่วมถึง ชาวอุรุกรลาไวย์เป็นผู้ที่เข้ามาบุกเบิกถางทำที่อยู่อาศัย แต่เมื่อนำเรื่องเสนอต่อผู้ว่าราชการจังหวัด กลับได้รับคำตอบว่าที่ดินบริเวณนี้มีเจ้าของ จนกระทั่งเจ้าของที่ดินยอมให้ชาวอุรุกรลาไวย์อาศัยอยู่ได้

สมัยรัฐบาลที่พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี มีนโยบายให้พื้นที่ บริเวณแหลมตึกแกบางส่วนมีเอกสารสิทธิเป็น น.ส.ถ. (เป็นพื้นที่สาธารณะของรัฐ) และกำหนดให้ เป็นหมู่บ้านสีนามิ (ม.8) มีจำนวน 26 หลัง โดยให้บุคคลที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติคลื่นยักษ์สีนามิ บุคคลที่ไม่มีที่อยู่อาศัย หรืออยู่อาศัยกันอย่างแออัดได้เข้ามาอยู่ และมีหน่วยงานต่างๆ เข้ามาให้ความช่วยเหลือ แต่ชาวอุรุกรลาไวย์ก็ยังไม่มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย แต่อย่างไรประเด็นด้านการขาดความมั่นคง หรือไม่มีเอกสารสิทธิเป็นของตนเองนั้นถือว่าเป็นปัญหาใหญ่ของชาวอุรุกรลาไวย์ นอกจากจะเกิดจากสาเหตุหลักที่มีผลมาจากการเข้ามาของบุคคลภายนอก ซึ่งเป็นสาเหตุประการสำคัญที่ส่งผลต่อการตั้งถิ่นฐานของชาวอุรุกรลาไวย์แล้วนั้น สาเหตุประการหนึ่งเกิดขึ้นจากการที่ในอดีตชาวอุรุกรลาไวย์

ไม่คิดว่าจะมีการเปลี่ยนแปลง ดังเช่นในปัจจุบัน จึงไม่ได้ให้ความสำคัญเรื่องเอกสารสิทธิ์มากนัก จึงมีการตั้งถิ่นฐานโดยคิดเพียงว่า ตนอยู่ร่วมเป็นกลุ่มก้อนกันมายาวนาน มีที่ดินเป็นของตนเอง ต่างคนก็ต่างมีความเอื้ออาทรต่อกัน จึงไม่มีการคำนึงถึงอนาคตมากนัก

แม้ว่าจะไม่มีเอกสารสิทธิ์ที่ดิน หรือเอกสารที่เป็นที่ยอมรับด้านกฎหมาย แต่ชาวอุร็กลาไวย์แหลมตึกแกก็มีประวัติศาสตร์บอกเล่าที่ชี้ให้เห็นว่าตั้งหลักปักฐานอยู่บริเวณนี้มานานแล้ว นอกจากนี้ยังมีหลักฐานสำคัญอื่นๆ ดังนี้

1. หลาดาโต๊ะ คำว่า ดาโต๊ะ ในภาษามลายู หมายถึง ปู่ หรือตา หรือผู้สูงอายุ แต่ชาวอุร็กลาไวย์ใช้ในความหมายที่หมายถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นที่เคารพนับถือเป็นสถานที่สำคัญของส่วนรวมที่ชาวอุร็กลาไวย์ใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ และเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวอุร็กลาไวย์เคารพนับถือ และสักการบูชา เนื่องจากชาวอุร็กลาไวย์มีการนับถือหมอบระจำหมู่บ้าน หรือที่บางคนเรียกว่า ดาโต๊ะ ที่อาจอาศัยอยู่ในหลา หรือสิ่งสถิตย์อยู่ ณ สถานที่ต่างๆ ที่ชาวอุร็กลาไวย์เคยเดินทางไปตั้งถิ่นฐานทำมาหากิน และให้ความนับถือ หลาดาโต๊ะเป็นสถานที่ที่มีความศักดิ์สิทธิ์สำหรับชาวอุร็กลาไวย์ทุกคน และเป็นสิ่งยืนยันว่าชาวอุร็กลาไวย์เข้ามาอยู่ในบริเวณนี้มานานแล้ว เพราะชุมชนจะต้องมีศาลศักดิ์สิทธิ์ เพื่อปกป้องคุ้มครอง และเป็นสถานที่สำคัญในการทำพิธีกรรมหลาดาโต๊ะของหมู่บ้านแหลมตึกแกอยู่บริเวณเนินเขาท้ายหมู่บ้าน แต่ก็มีควมพยายามจากบุคคลภายนอกที่จะออกเอกสารสิทธิ์บริเวณนั้นเช่นกัน

2. รูปถ่ายเก่า ซึ่งมีหลายรูปที่สำคัญที่สุด คือ รูปสมเด็จพระศรีนครินทร์รา บรมราชชนนี เสด็จเข้ามาเยี่ยมหมู่บ้านชาวอุร็กลาไวย์แหลมตึกแก เมื่อปี พ.ศ. 2510 และทรงประทับที่บุหร่งนาวา ซึ่งชาวอุร็กลาไวย์ได้จัดทำขึ้นถือเป็นเหตุการณ์ครั้งสำคัญที่ชาวอุร็กลาไวย์แหลมตึกแกมีความประทับใจ และจดจำไว้มาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยชาวอุร็กลาไวย์ได้นำเอารูปถ่ายดังกล่าวใส่กรอบแขวนไว้ทุกบ้านเพื่อแสดงถึงความจงรักภักดี และความภาคภูมิใจในโอกาสที่กลุ่มตนได้มีโอกาสเฝ้ารับเสด็จ ในรูปชุดเดียวกันยังมีรูปสะพาน เกาะสิเหร่ และวัดเกาะสิเหร่ ซึ่งสะพานเกาะสิเหร่ในรูปนั้นยังเป็นสะพานไม้แคบๆ แต่ในปัจจุบัน เป็นสะพานคอนกรีต 4 ช่องทาง ชาวอุร็กลาไวย์ผู้ที่ผ่านประสบการณ์การบุกเบิกพื้นที่ในการตั้งถิ่นฐาน และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนบริเวณแหลมตึกแก ให้ข้อมูลว่า ชาวอุร็กลาไวย์เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมให้ความร่วมมือในการก่อสร้างสะพานไม้

3. ต้นไม้เก่าแก่ หลักฐานสำคัญที่สามารถยืนยันถึงการเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ แหลมตึกแกอีกประการหนึ่ง คือ ต้นไม้ใหญ่ที่เก่าแก่ เพราะชาวอุร็กลาไวย์อาวุโสหลายคน สามารถ ยืนยันได้ว่าต้นไม้บางต้นนั้น ชาวอุร็กลาไวย์ได้ปลูกเอาไว้มานานแล้ว หรือบางต้นก็มีอยู่แล้ว ตั้งแต่ตนเองยังเป็นเด็กๆ เช่น ต้นจิกบริเวณศาลาเอนกประสงค์ของหมู่บ้าน ที่มีอายุเก่าแก่ที่สุด ในแหลมตึกแก เป็นต้น จิกรุ่นแรกที่ชาวอุร็กลาไวย์นำมาปลูกหลังจากที่กลุ่มตนได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานอย่างถาวรในพื้นที่

ต้นไม้ใหญ่เก่าแก่ที่มีอยู่เดิม คือ ต้นมะขามบริเวณทางเข้าด้านหน้าหมู่บ้าน ในปัจจุบัน ซึ่งแต่เดิมเป็นต้นมะขามที่เป็นจุดศูนย์กลางของหมู่บ้าน และมีอยู่ก่อนที่ชาวอุรุกรลาไวย์จะเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่แหลมตุ๊กแก ถือเป็นต้นมะขามที่เก่าแก่ที่สุด จากคำบอกเล่าของชายชาวอุรุกรลาไวย์วัย 70 ปี เล่าว่า “ต้นมะขามต้นนี้ มีอยู่ก่อนที่ตาจะเกิด” ซึ่งแสดงให้เห็น ถึงความเก่าแก่ของต้นมะขาม (มณีประมงกิจ, 2550)

นอกจากนี้ยังมีต้นมะขามบริเวณด้านหน้าทางเข้าหมู่บ้านชาวอุรุกรลาไวย์บริเวณร้านอาหารยิปซีทะเล จำนวน 2 ต้น และต้นมะขามบริเวณด้านหลังหมู่บ้าน จำนวน 2 ต้น ต้นมะขามเหล่านี้ชาวอุรุกรลาไวย์ถือว่าเป็นต้นไม้ที่อยู่คู่กันมากับหมู่บ้านของตนอย่างยาวนาน ส่วนต้นกาหยี่ทะเล ก็เป็นต้นไม้ที่มีอยู่จำนวนมากในพื้นที่แหลมตุ๊กแกก่อนที่ชาวอุรุกรลาไวย์จะเข้ามาตั้งถิ่นฐาน และในปัจจุบันก็ยังมีอยู่บริเวณด้านหน้า และด้านหลังหมู่บ้าน

3) การทำมาหากินและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวอุรุกรลาไวย์ในพื้นที่แหลมตุ๊กแก

การเคลื่อนย้าย การผลิตเปลี่ยนหมุนเวียนสถานที่ในการทำมาหากินเป็นลักษณะการทำมาหากินของชาวอุรุกรลาไวย์ซึ่งดำรงชีวิตที่ผูกพันกับทะเลต้องพึ่งพาทรัพยากรทางทะเล และประกอบอาชีพทางทะเลเป็นหลัก วิถีชีวิตแบบกึ่งเร่ร่อนเป็นลักษณะเฉพาะ ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อ การเคลื่อนย้าย การตั้งถิ่นฐาน รวมถึงสภาพสังคม วัฒนธรรมประเพณีของชาวอุรุกรลาไวย์ที่แสดงออกให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสังคมภายในกลุ่มชาวอุรุกรลาไวย์ ความสัมพันธ์ระหว่างชาวอุรุกรลาไวย์กับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การทำมาหากิน และการตั้งถิ่นฐานแบบกึ่งเร่ร่อน ยังแสดงให้เห็นถึงพื้นฐานจิตใจ ลักษณะนิสัยของชาวอุรุกรลาไวย์ที่เป็นผู้ที่ไม่มุ่งเน้นการสะสม แต่ในขณะเดียวกัน การทำมาหากิน และการเคลื่อนย้ายหมุนเวียนไปตามสถานที่ต่างๆ ยังเป็นการรักษาความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้ทรัพยากรได้ฟื้นความอุดมสมบูรณ์ขึ้นมาอีกครั้งๆ ที่ต้องเดินตรงไป วิธีการทำมาหากินแบบกึ่งเร่ร่อนของชาวอุรุกรลาไวย์มีลักษณะพิเศษที่ต้องเดินทางไปหากินตามสถานที่ต่างๆ โดยมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และความพร้อมของชาวอุรุกรลาไวย์รวมทั้งระยะทางในการเดินทาง เป็นตัวกำหนดระยะเวลา ในการออกไปหากิน ซึ่งการเดินทางออกไปหากินในลักษณะดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อ การตั้งถิ่นฐาน ของชาวอุรุกรลาไวย์ที่ต้องไปพักอาศัยอยู่ในสถานที่ ชาวอุรุกรลาไวย์เรียกการเดินทางไปหากิน และการพักอาศัยอยู่เป็นระยะเวลาสั้นๆ ว่าบักัดจะเดินทางไปทำมาหากิน ในสถานที่ต่างๆ และสร้างที่พักอาศัย แบบชั่วคราว ชาวอุรุกรลาไวย์ผู้ที่เดินทางมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ เกาะร้างก็เช่นกัน เมื่อมาสร้างที่อยู่อาศัยถาวรไว้ที่เกาะร้างแล้ว ก็ออกไป บักัด หาหอย ตกเบ็ด ทำไซ บางคนเดินทางไปบักัด ที่เกาะยวน้อย เพื่อทำหอยกะพงตากแห้ง บ้างก็ไปแหลมหาด เพื่อทำปลิง ไปเกาะยวใหญ่ บริเวณตีกู้ด ซึ่งเป็นอ่าวสำหรับตกเบ็ดทำปลาแห้ง แหลมแดง อยู่ติดกับ จังหวัดพังงา บริเวณด้านในของเกาะลวะ เกาะไม้ท่อน จังหวัดภูเก็ต เพื่อตกเบ็ด

ในอดีตชาวอุรูกลาไวย์เดินทางไปหากินและย้ายถิ่นฐานมาเรื่อยๆ ตามแหล่งทำกินที่หากินได้คล่องมีการเลือกสถานที่ที่มีความเหมาะสม เพื่อพักอาศัย และความสะดวกในการแลกเปลี่ยนสินค้า บางคนที่พักอาศัยอยู่ที่เกาะร้าง และต้องเดินทางออกไปหากินในสถานที่ไกล เช่น สามารถเดินทางไปหากินบริเวณฝั่งประเทศมาเลเซีย หรือการเดินทางไปหาหอยมุกโข่ง หอยนมสาวประเทศพม่า เดินทางโดยใช้เรือแจวไป ครั้งละประมาณ 12 คน ใช้เวลาเดินทาง ประมาณ 25 วัน ระยะเวลาไป – กลับ ประมาณ 2 เดือน ชาวอุรูกลาไวย์บางคนก็เดินทางไปหากินที่ประเทศพม่า โดยจะพักอาศัยอยู่ในเรือใช้เวลาประมาณ 1 – 2 เดือน เมื่อหาหอยได้เต็มลำเรือก็เดินทางกลับบ้าน ซึ่งชาวอุรูกลาไวย์เรียกวิธีการทำมาหากินแบบนี้ว่า คือหะยะ บางคนก็เดินทางไปบาคัดแถบจังหวัดระนอง บางครั้งใช้เวลาในการไปบาคัด ประมาณ 6 - 7 วัน ซึ่งสาเหตุที่ต้องเดินทางไปบาคัดตามสถานที่เหล่านั้น เนื่องจากมีทรัพยากรจำนวนมาก โดยเฉพาะหอย และเมื่อหาได้จำนวนมากตามที่ต้องการก็เดินทางกลับมาบ้านที่เกาะร้าง เพื่อนำหอยมาขาย หรือแลกเปลี่ยนเป็นข้าวสาร และของอื่นๆ จนหมดก็เดินทางไปหากินครั้งใหม่ เนื่องจากการที่สมัยก่อนยังไม่มีน้ำแข็งชาวอุรูกลาไวย์จึงต้องนำของที่ทำมาได้จากทะเลมาอย่าง เพื่อให้เก็บรักษาไว้ได้นาน เช่น ย่างปลา ย่างหอย ฯลฯ

ถ้าเป็นการบาคัดระยะยาว เช่นการเดินทางไปหากินช่วงฤดูแล้ง ชาวอุรูกลาไวย์จะเดินทางไปกันทั้งครอบครัวทั้งบ้านที่เกาะร้างไว้ชั่วคราว แต่หากเป็นการเดินทางไปหากินระยะสั้น ผู้หญิงกับเด็กก็จะรออยู่ที่บ้าน ไม่ได้ไปกับผู้ชายการไปบาคัดชาวอุรูกลาไวย์จะนำของที่ทำมาได้จากอย่างเช่น ปลา นำมาแบ่งกันภายในหมู่บ้าน เพื่อให้ญาติพี่น้องได้รับประทานร่วมกัน แต่ของบางอย่างที่ขายได้ราคาดี เช่น ปลิง หอยพงแห้งก็จะนำไปขาย บางคนก็ไปดำปลิงที่หาดป่าตอง จังหวัดภูเก็ต โดยค้างคืนครั้งละ 2- 3 วัน หรือบางคนก็พักในเรือ โดยการหยุดพักตามเกาะต่างๆ เช่น เกาะกระดาน จังหวัดตรัง ทะเลแถบจังหวัดกระบี่ และจังหวัดพังงา เนื่องจากใช้เวลาในการหากินเพียงไม่กี่วัน หรือคนที่ไปวางไซบริเวณเกาะไม้ท่อนที่อาจต้องค้างคืนเพียง 1 คืน ก็จะนอนใต้ต้นไม้บริเวณชายหาด นอกจากชาวอุรูกลาไวย์จะออกไปบาคัดแล้วนั้น ชาวอุรูกลาไวย์ยังไปหากินโดยใช้เรือแจวเดินทางไปเข้ากลับเย็น หรือเดินทางออกไปตอนบ่าย และกลับตอนเช้า ชาวอุรูกลาไวย์ที่ออกไปหากิน ในทะเล และพักอาศัยอยู่ในเรือก็จะดูที่กำบังดูทิศทางลม โดยจะต้องทำกำบังตามทิศทางลม เช่น การหาที่กำบังบริเวณเกาะ

ในอดีตชาวอุรูกลาไวย์มีอาชีพหาปลา แต่บางคนก็มีอาชีพรับจ้างในอุตสาหกรรมแร่ดีบุก ซึ่งใช้เรือชุดตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 (บริษัททุ่งคาฮาร์เบอร์) เนื่องจากชาวอุรูกลาไวย์มีความรู้เกี่ยวกับทะเล และในอุตสาหกรรมมีคนงานจากหลากหลายแห่งชาวอุรูกลาไวย์สามารถพูดสื่อสาร โดยใช้ภาษามลายูได้จึงเข้าไปทำงานรับจ้างทั้งสมอเรือให้กับบริษัท แต่ชาวอุรูกลาไวย์บางคนมีความคิดว่าเป็นงานที่ไม่มีความเป็นอิสระ เมื่อเปรียบเทียบกับงานทางทะเลที่ตนมีความอิสระในการทำงานอย่างเต็มที่ ระยะเวลาหลังชาวอุรูกลาไวย์บริเวณเกาะสิเหร่เลิกหากินแบบบาคัด เนื่องจากมีกฎหมายห้ามเกี่ยวกับ

การทำมาหากินในทะเล มีการกำหนดเขตพื้นที่อนุรักษ์มากขึ้น และมีการตั้งถิ่นฐานอย่างถาวรมากขึ้น ปัจจุบันชาวอุรูกลาไวย์ที่ยังคงยึดอาชีพประมงมีการเดินทางไปหากินตามที่ตั้งต่างๆ เช่น เกาะอาดัง ทะเลแถบจังหวัดระนอง บางครั้งเดินทางไปไม่เกิน 10 พร้อมกับประมาณ 6-7 คน ด้วยเรือหางยาว ประมาณ 5-6 ลำ พอได้ของตามที่ต้องการก็เดินทางกลับบ้าน นอกจากนี้ชาวอุรูกลาไวย์ส่วนหนึ่งก็เปลี่ยนอาชีพมาสู่การทำงานรับจ้าง โดยเหตุผลส่วนหนึ่งเกิดจากการที่พื้นที่ทำมาหากินถูกประกาศเป็นเขตหวงห้ามมากขึ้น

การไปทำมาหากินทางทะเลของชาวอุรูกลาไวย์ทั้งในอดีต และปัจจุบัน รวมทั้งการบักต และการหากินในระยะเวลาอันสั้น ชาวอุรูกลาไวย์ต่างพิจารณาถึงความเหมาะสมความเอื้ออำนวยของ สภาพแวดล้อม และมีความมุ่งหวังเพื่อให้หากินได้คล่องในการเดินทางออกไปหากินในแต่ละครั้ง ชาวอุรูกลาไวย์มีภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการทำมาหากินในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ การดูวันไป วันกลับ ในอดีตชาวอุรูกลาไวย์จะมีการดูน้ำ เช่น จะจำไว้ว่าวันก่อนออกไปหากินในช่วงน้ำก็ค่า เวลาใดสามารถออกไปได้ และสามารถเดินทางหากิน ณ สถานที่เกาะแห่งใด วันใดชาวอุรูกลาไวย์ก็จะเดินทางออกไปในเวลาเดิม หรือใกล้เคียงกับเวลาเดิม บางคนก็ดูว่าวันใดที่เป็นช่วงขึ้น 1, 2, 3 ค่ำ ซึ่งเป็นช่วงน้ำใหญ่ ทำให้หาของไม่ได้ก็จะไม่ออกไปทำงาน แต่ถ้าช่วงน้ำตายสามารถหาของได้ เช่น การออกไปหาหอย และเดินทางกลับบ้านช่วงน้ำใหญ่ดูจากความแรงของลมดูจากเมฆ และดาว โดยในขณะที่วิ่งเรือชาวอุรูกลาไวย์จะสังเกตจากดาว บางคนดูวันดี เช่น วันขึ้น 3, 5 ค่ำ หรือแรม 3, 5 ค่ำ แต่ถ้า 8 ค่ำ ซึ่งเป็นช่วงเดือนดับก็จะไม่เดินทางบางคนก็ให้โต๊ะหม้อ หรือผู้นำทางพิธีกรรม ผู้ที่มีวิชาอาคมทางไสยศาสตร์เป็นผู้ดูให้ เช่น การจุดเทียน และบางคนหากต้องเดินทางไปหากินไกลก็จะออกเรือในตอนเช้า หรือจะออกเดินทางกลับบ้านในตอนเช้า โดยจะไม่เดินทางกลับในตอนบ่าย เนื่องจากชาวอุรูกลาไวย์เชื่อว่ามีแต่จะพบเจอกับความมืด เนื่องจากเป็นเวลาใกล้ค่ำ ทำให้เดินทางได้ไม่ไกลมากนักก็ต้องหยุดพัก หรือในการเดินทางกลับก็ต้องเดินทางตอนรุ่งเช้า เนื่องจากเชื่อว่าจะพบเจอแต่ความสว่าง หากชาวอุรูกลาไวย์จะเดินทางไปสถานที่ใดก็จะพิจารณาก่อนว่าต้องใช้เวลาในการเดินทางนานเพียงใด และจะถึงจุดหมายปลายทางในเวลาใดหากมีความจำเป็นต้องเดินทางไป แต่ต้องพบเจอกับความมืดในเวลา กลางคืนก็ต้องหยุดพักค้างคืนแล้วค่อยเริ่มต้นเดินทางใหม่ในวันต่อไป

การดูวันไป วันกลับ บางครั้งหากเป็นการเดินทางในระยะทางที่ไม่ไกลมากนักก็ไม่มีการดูวัน เวลาที่เหมาะสม หากเดินทางไกลสามารถออกเรือได้ทุกวัน แต่ก่อนที่จะออกเรือ เจ้าของเรือหรือผู้ที่ จะออกเรือบางลำต้องเตรียมหมาก 3 ค่ำ พลุ 3 ค่ำ นำม้าม้วนพร้อมกับจุดใบจาก ยาฉุน และนำหมาก พลุกำในมือแล้วท่องคาถา และนำไปปล่อยในน้ำ หลังจากนั้นหมากพลุ และใบจากก็จะหมุนวนอยู่ใน น้ำ และชี้ทิศทางให้ผู้ที่จะออกเรือ รู้ว่าจะต้องเดินทางไปทิศทางใด วิธีการนี้ ชาวอุรูกลาไวย์เชื่อว่าทำ ให้หากินได้คล่อง บางคนที่ต้องการจะไปดำน้ำ ในขณะที่จะออกทะเลก็จะอธิษฐานขอเจ้าที่เจ้าทางใน ทะเล โดยชาวอุรูกลาไวย์บางคนเชื่อว่าบางคนที่ไม่ตั้งของ หรือไม่ขอก่อนต้องไปพบเจอกับปัญหา

อุปสรรค ในอดีตชาวอุรุกรลาไวย์มีหลักการออกทะเล โดยหัวหน้าเรือมีหน้าที่คอยบอกทิศทางและควบคุมการออกเรือ หัวหน้าจะรู้ถึงความเหมาะสมในการออกเรือ รู้ว่าเมื่อเรือออกไปแล้วจะเกิดสิ่งดีหรือจะเกิดอันตรายหรือไม่ ทำให้ลูกน้องไม่ได้รับอันตราย ไม่เจ็บป่วยในขณะที่เดินทางหากินอยู่ในทะเล สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญ คือ ชาวอุรุกรลาไวย์รอดชีวิตจากเหตุการณ์สึนามิ เพราะสังเกตเห็นน้ำในบริเวณนั้นแห้ง และในทะเลมีคลื่นสีขาวมองเห็นมาแต่ไกล ตั้งแต่เกาะไม้ท่อนจึงรับรู้ว่าได้เกิดคลื่นยักษ์ขึ้นชาวอุรุกรลาไวย์จึงวิ่งหนี และตะโกน เพื่อแจ้งให้ทุกคนวิ่งหนีเอาชีวิตรอด (โสธร ประโมังกิจ, 2550)

2.3.2 ชาวอุรุกรลาไวย์ในพื้นที่หาดราไวย์

1) ชุมชนของชาวอุรุกรลาไวย์ในหาดราไวย์ หาดราไวย์ตั้งอยู่ทางตอนใต้สุดของเกาะภูเก็ต ด้านหน้าหมู่บ้านติดกับทะเลมีเกาะเรียงรายอยู่รอบๆ จำนวน 9 เกาะ ได้แก่ เกาะโหลน เกาะเฮ เกาะราชาใหญ่ เกาะราชาเล็ก เกาะบอน เกาะแฉวง เกาะมัน เกาะนอก และเกาะแก้ว หมู่บ้านชาวอุรุกรลาไวย์หาดราไวย์ ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลราไวย์ อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต มีเนื้อที่ประมาณ 19 ไร่ 2 งาน (สนิท แซ่ซั่ว, 2552) มีสมาชิกจำนวนประมาณ 2,050 คน (นิรันดร์ หยังปาน, 2553) ความหนาแน่นของประชากรโดยเฉลี่ย ประมาณ 105.1 คนต่อไร่ พื้นที่หมู่บ้านของชาวอุรุกรลาไวย์หาดราไวย์ แบ่งออกเป็นบ้านต่างๆ ประกอบด้วย

ภาพประกอบ 12 ที่พักของชาวอุรุกรลาไวย์ในหาดราไวย์ จังหวัดภูเก็ต ที่มา : ผู้วิจัย, 13 พฤษภาคม

1) บ้านบน เป็นบ้านในพื้นที่ที่มีการสร้างกำแพงกันบริเวณด้านบนหมู่บ้าน และมีทางออกสู่ถนนสายหลัก และเป็นบริเวณที่ตั้งของปั้มน้ำมันในอดีต เป็นบ่อต้งเดิมมีบ่อ 2 บ่อที่อยู่ติดกัน

2) บ้านกลาง บ้านที่ตั้งอยู่ตรงข้ามกับที่ขายอาหารทะเล และบริเวณศาลากลางหมู่บ้านหากเป็นบ้านหลังที่อยู่ถัดเข้าไปด้านในหมู่บ้านก็จะเรียกย่อยลงไปว่าบ้านนอก

3) บ้านใต้ หรือบ้านตก (ตะวันตก) เป็นบริเวณบ้านที่อยู่ริมถนนสายหลัก ตรงข้ามกับบ่อน้ำ และถัดเข้ามาด้านในครอบคลุมพื้นที่บริเวณที่ตั้งโบสถ์ของชาวอุรักลาไวย์ที่นับถือศาสนาคริสต์ ส่วนตะวันตกนี้เป็นที่อยู่ของชาวมอแกน ซึ่งบางคนมีการแต่งงานกับชาวอุรักลาไวย์

ด้านอาชีพในปัจจุบันชาวอุรักลาไวย์หาดราไวย์มีอาชีพหลัก คือ การทำประมง เช่น ดำหอย แหงปลา บางครั้งต้องไปนอนค้างคืนในเรือ 1-2 วัน จึงจะนำของกลับบ้านที่หาดราไวย์ บางคนเดินทางไปหากินบริเวณเกาะอาดัง แต่ปัจจุบันนี้ชาวอุรักลาไวย์ส่วนใหญ่จะเน้นหากินบริเวณทะเลใกล้บ้าน เนื่องจากการมีกฎข้อห้ามเกี่ยวกับการหากินในทะเลต้องเสี่ยงกับการถูกจับทั้งจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงจำเป็นต้องระมัดระวัง มีเพียงชาวอุรักลาไวย์บางคนเท่านั้นที่ยังออกไปหากินในที่ไกลจากหมู่บ้านออกไปด้วยสภาพเศรษฐกิจ สังคม ปัจจุบันส่งผลให้การทำมาหากินทางทะเลเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตภายในครอบครัว ชาวอุรักลาไวย์บางคนจึงต้องประกอบอาชีพเสริม เช่น ก่อสร้าง ถ้าหยุดก่อสร้างก็ไปทำประมง รับจ้างถางป่า รับจ้างเหมาโค่นต้นไม้มะพร้าว รับจ้างปลูกต้นไม้ ทำงานรับจ้างในโรงแรม รับจ้างขับเรือนำเที่ยว พานักท่องเที่ยวไปดำน้ำ

ภาพประกอบ 13 ซึ คือ อุปกรณ์จับปลาขนาดใหญ่ของชาวเลอุรักลาไวย์หาดราไวย์ จังหวัดภูเก็ต

ที่มา : ผู้วิจัย, 13 พฤษภาคม 2565

ในปัจจุบันมีนักธุรกิจ นายทุนที่เข้ามาทำธุรกิจนำเที่ยวชักชวนให้ชาวอุรุกรลาไวย์ ประมาณกว่า 40 คน ทำงานเป็นลูกจ้างประจำขับเรือนำนักท่องเที่ยวไปดำน้ำ ชาวอุรุกรลาไวย์ผ่านหลักสูตรฝึกอบรมบุคลากรเรือรับจ้างนำเที่ยว รุ่นที่ 1 ประมาณ 42 คน ซึ่งหากชาวอุรุกรลาไวย์สามารถผ่านหลักสูตรนี้ อย่างน้อยต้องได้ระดับสามดาว จึงสามารถนำนักท่องเที่ยวไปเที่ยวได้ด้วยตัวเอง โดยไม่ต้องผ่านบริษัททัวร์ แต่ในปัจจุบันชาวอุรุกรลาไวย์ ต้องทำหน้าที่เป็นผู้ช่วย แม้ว่าบางคนจะมีความสามารถในการดำน้ำก็ตาม แต่ก็ต้องทำหน้าที่ผู้ช่วย เพื่อฝึกประสบการณ์การนำนักท่องเที่ยวไปดำน้ำ และการฝึกอบรมแต่ละครั้งจะมีการคัดเลือกบุคคลที่มีประสบการณ์ และมีความสามารถสูง โดยบางคนได้สองดาวก็สามารถเปิดบริษัทเองได้หากมีทุน แต่หากได้สามดาวก็สามารถเปิดโรงเรียนสอนตัวเอง ด้านการศึกษาในอดีต ชาวอุรุกรลาไวย์หาตราไวย์ได้รับการศึกษามากกว่าชุมชนอื่น เนื่องจากในหมู่บ้านมีการจัดตั้งโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่บ้านไทยใหม่ ซึ่งนายวิระ กาวีเศษ ข้าราชการบำนาญ อดีตอาจารย์สอนโรงเรียนดังกล่าว กล่าวว่า “โรงเรียน ได้ทำการเปิดสอน มาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2525 - 2529 รวมทั้งสิ้น 17 รุ่น และได้ยกเลิก เนื่องจากชาวอุรุกรลาไวย์ได้รับการส่งเสริมให้ได้รับการศึกษาภาคบังคับมากขึ้น ” ปัจจุบันชาวอุรุกรลาไวย์เข้ารับการศึกษที่โรงเรียนวัดสว่างอารมณ์ ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากหมู่บ้านมากนัก ปัจจุบันชาวอุรุกรลาไวย์ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 มีบางคนที่ครอบครัวพอมีฐานะได้ศึกษาต่อจนจบในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นก่อนออกมาทำงาน หรือบางคนที่ไม่สนใจอยากจะเรียนก็จะออกมาทำงานเช่นกันแต่ก็มีบางส่วนที่เลือกศึกษาต่อในสายอาชีวศึกษา และมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งมีจำนวนน้อย

ด้านศาสนา ชาวอุรุกรลาไวย์ในอดีตนับถือวิญญาณบรรพบุรุษ และเจ้าที่มีศาลเจ้าที่ เรียกว่า บาได้ (หลา หรือ ศาล) หรือ รุมะดาโตะ (คำว่า รุมะ หมายถึง บ้านหรือศาล) มีลักษณะเหมือนศาลพระภูมิ แต่มีการทำเป็นหลา เพื่อประกอบพิธีกรรม ชาวอุรุกรลาไวย์มีการนับถือผู้นำหมู่บ้านโดยเฉพาะผู้ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการประกอบพิธีกรรม หรือโตะหมอ ต่อมาเมื่อชาวอุรุกรลาไวย์เปลี่ยนมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่หาตราไวย์อย่างถาวรก็หันมานับถือศาสนาหลักๆ คือ มีชาวอุรุกรลาไวย์ประมาณ 70-80% ที่นับถือศาสนาพุทธ ในปัจจุบันแม้ว่าชาวอุรุกรลาไวย์ส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาพุทธ แต่ชาวอุรุกรลาไวย์ บางคนยังไม่มีการปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาพุทธอย่างเคร่งครัดมากนัก เช่น การไปทำบุญที่วัด การเผาศพ เนื่องจากชาวอุรุกรลาไวย์ส่วนใหญ่ยังคงให้ความสำคัญกับการนับถือวิญญาณบรรพบุรุษ และเจ้าที่เจ้าทางสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีการนับถือต่อกันมา ตั้งแต่ในอดีต (อาหลิน หาตราไวย์ทอง, 2550) และชาวอุรุกรลาไวย์ส่วนใหญ่ที่นับถือศาสนาพุทธในปัจจุบันบางคนมีการบวชพระสามารถท่องจำคำพระได้บ้างบางคนบวชเพื่อแก้บน (สน บางจาก, 2551) ชาวอุรุกรลาไวย์บางคนเริ่มหันมานับถือศาสนาคริสต์ เมื่อประมาณ 50 ปีที่แล้ว และมีชาวอุรุกรลาไวย์ประมาณ 10 คน ที่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งการนับถือศาสนาอิสลามอาจเกิดจากการที่พ่อแม่ นับถือศาสนาอิสลามมาก่อน จึงต้องนับ

ถือตาม และบางคนนับถือเนื่องจากการแต่งงานกับคนที่นับถือศาสนาอิสลาม (หริ พองสายธาร, 2550)

ด้านสิทธิความเป็นคนไทยในปัจจุบันมีชาวอุรูกลาไวย์ และชาวมอแกนที่ยังไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน ซึ่งกำลังอยู่ในระหว่างการตรวจสอบข้อมูล เนื่องจากบุคคลเหล่านี้ไม่มีหลักฐานหรือพยานใดๆ เช่น ไม่สามารถหาหลักฐานเกี่ยวกับสถานที่เกิด หมอตำแย จึงไม่สามารถยืนยันกับนายทะเบียน และบางครั้งครัวไม่ได้แจ้งเกิดให้กับบุตรหลาน เนื่องจากในอดีตยังไม่มีการให้ความสำคัญด้านนี้ และบางคนกล่าวว่าในอดีตเมื่อชาวอุรูกลาไวย์ไปทำเรื่องแจ้งเกิด แจ้งตายทำสำมะโนครัว ทำบัตรประจำตัวประชาชนกับผู้นำหมู่บ้าน แต่เขาไม่รับทำให้จึงมีปัญหาในการหาเอกสารหลักฐานมายืนยัน ชาวอุรูกลาไวย์บางคนต้องหาบุคคลที่มีอายุ หรือเกิดในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน เพื่อดูว่าบุคคลคนนั้นเกิดในวันไหนและต้องหาบุคคลที่สามารถยืนยันว่าตนเป็นบุคคลในพื้นที่นี้จริง ซึ่งอาจไปสอบถามจากหมอตำแย ผู้ซึ่งจะเป็นพยานที่สามารถยืนยันถึงการเป็นชาวอุรูกลาไวย์ในพื้นที่หาดราไวย์ แต่ทั้งนี้ก็มีปัญหาเกี่ยวกับวิธีการดังกล่าว เนื่องจากบางคนที่มีอายุประมาณ 40 ปีที่ยังไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน แต่หมอตำแยได้เสียชีวิตไปแล้วต้องมีการเทียบเคียงข้อมูลกับบุคคลที่เกิดในช่วงปีเดียวกัน หรือใกล้เคียงกัน และต้องหาหลักฐานที่ชัดเจนเพื่อนำมายืนยัน อย่างไรก็ตามปัจจุบันด้วยความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ เป็นอย่างดีชาวอุรูกลาไวย์จึงได้รับบัตรประจำตัวประชาชนกันส่วนใหญ่

นอกจากนี้ด้านทะเบียนบ้าน ในปัจจุบันชาวอุรูกลาไวย์บางคนมีทะเบียนบ้านเป็นของตัวเอง แต่ก็ไม่มีเอกสารสิทธิ์ใดๆ รับรองถึงความมั่นคงในการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่หาดราไวย์ แต่ด้วยความมั่นใจว่าไม่มีบุคคลใดเข้ามาไล่ที่ชาวอุรูกลาไวย์ได้ เนื่องจากบุคคลต่างๆ รู้ว่าพื้นที่เหล่านี้เป็นที่ที่ชาวอุรูกลาไวย์เป็นผู้มาอาศัยอยู่ก่อนการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่หาดราไวย์ มีสถานที่สำคัญที่ชาวอุรูกลาไวย์ใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ แต่ละสถานที่ล้วนมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตเป็นจุดศูนย์รวมชาวอุรูกลาไวย์ และมีการใช้ประโยชน์มาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนี้

1) หลาดคาโตะ (หลา, ศาลา หรือศาล) โดยหลาของหมู่บ้านเกิดจากการที่ชาวอุรูกลาไวย์ได้ร่วมมือกันสร้างนานแล้ว ชาวอุรูกลาไวย์เล่าว่าหลาดตั้งอยู่ก่อนการเกิดเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่สอง โดยตั้งอยู่ในสถานที่เดียวกันกับที่ตั้งของหลาในปัจจุบันเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่อยู่ติดทะเล และสถานที่ที่จะตั้งหลาดจะต้องอยู่ไกลจากชุมชน เนื่องจากหลาเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์จึงต้องป้องกันไม่ให้เด็กเข้าไปเล่น หรือทำสิ่งไม่ดีภายในบริเวณหลา ซึ่งอาจเป็นการทำไม่ดีต่อเจ้าที่แล้วอาจเกิดสิ่งไม่ดีกับบุคคลนั้น และกับหมู่บ้านของตนจึงมีการตั้งหลาให้อยู่ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 200-300 เมตร และชาวอุรูกลาไวย์ได้ทำประโยชน์จากพื้นที่นี้มาเป็นเวลากว่า 100 ปี (อาหลิน หาดทรายทอง, 2550) ต่อมาพื้นที่บริเวณหลาดได้มีการออกเอกสารสิทธิ์ เจ้าของที่ต้องการเปิดให้มีคนมาเช่าพื้นที่ เพื่อทำฟาร์มกุ้งจึงให้ชาวอุรูกลาไวย์ย้ายหลาเข้าไปด้านในบริเวณ หลังฟาร์มกุ้งในการย้ายหลาดนั้น โตะหมอดต้องทำพิธีขอและอัญเชิญเจ้าที่ชาวอุรูกลาไวย์ ซึ่งเมื่อเจ้าที่ หรือคาโตะยอมให้มีการย้ายชาวอุรูกลาไวย์จึงช่วยกัน

ย้ายหลาเข้าไปบริเวณด้านในของที่ตั้งในตอนแรกในระยะหลัง เมื่อมีการเลิกทำฟาร์มกุ้งและรื้อถอนฟาร์มกุ้ง ชาวอุรุกรลาไวย์จึงย้ายหลากลับมาตั้งที่เดิมได้ โดยได้รับการยินยอมจากเจ้าของที่เนื่องจากชาวอุรุกรลาไวย์เคยตั้งหลามาก่อนแล้ว โຕะหมอกก็ต้องทำพิธีขอดาโตะว่าให้กลับมาอยู่ที่เดิม และมีการตั้งหลาในพื้นที่ดังกล่าวมาจนถึงปัจจุบันมีการตั้งหลาในปัจจุบันการตั้งหลาในพื้นที่นี้ก็มีปัญหาเกี่ยวกับเจ้าของที่เนื่องจากเจ้าของที่เดิมได้ขายที่ให้กับเจ้าของที่คนใหม่ แม้ว่าจะยอมให้ชาวอุรุกรลาไวย์ตั้งหลาในพื้นที่เดิมแต่ก็อนุญาตให้ใช้เพียงพื้นที่ขนาดเล็กเท่านั้น จึงทำให้ชาวอุรุกรลาไวย์ต้องประสบกับปัญหาสถานที่คับแคบ เนื่องจากในการทำพิธีแต่ละครั้งชาวอุรุกรลาไวย์ต้องเดินทางมาร่วมพิธีกันทั้งหมู่บ้าน ประกอบกับพื้นที่บริเวณดังกล่าวที่ผ่านมา ในปี พ.ศ.2550 เจ้าของที่มีโครงการ ก่อสร้างโรงแรม และ จะทำการปิดเส้นทางเดิมที่เคยใช้ และมีการสร้างกำแพงลงไปบริเวณชายหาด ให้ชาวอุรุกรลาไวย์เปลี่ยนไปเดินด้านหน้าชายหาด แต่ชาวอุรุกรลาไวย์ได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลภายนอกจนสามารถทำการประท้วงจนสำเร็จ เนื่องจากต้องใช้ทางเดิน เพื่อเดินไปหลา และพื้นที่บริเวณที่ตั้งหลาก็สามารถใช้เป็นเส้นทางหลบหนีคลื่นยักษ์สึนามิได้หลาดาโตะเป็นสิ่งสำคัญต้องอยู่คู่กับหมู่บ้านของชาวอุรุกรลาไวย์ เพราะจะมีการเดินทางมาทำพิธีร่วมกันทุกปี ในปัจจุบันมีหลาดาโตะ 2 หลา ประกอบด้วยหลาโบราณหลังเล็ก สร้างด้วยไม้ระกำ และทางมะพร้าว ไม้มีความถาวรมากนัก ต่อมาชาวอุรุกรลาไวย์ได้สร้างหลาหลังใหญ่ขึ้น โดยได้รับอนุญาตจากโตะหมอก ซึ่งหลาทั้งสองหลา ต่างมีความสำคัญต่อชาวอุรุกรลาไวย์ เนื่องจากเชื่อว่าพื้นที่บริเวณนั้นเป็นสถานที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตอยู่

ปัจจุบันชาวอุรุกรลาไวย์ทำพิธีต่างๆ รวมทั้งการตั้งของเซ่นไหว้ การทำพิธี ทำน้ำมนต์ ในเดือน 6 และเดือน 11 ที่หลาหลังเล็ก ส่วนหลาหลังใหญ่ ชาวอุรุกรลาไวย์ส่วนใหญ่จะใช้ในการบนบาน และสร้างขึ้นเพื่อให้เห็นถึงสิ่งที่คู่กับชาวอุรุกรลาไวย์มาเป็นเวลานาน และพิธีกรรมที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่ในอดีต เพื่อเป็นการยืนยันถึงสิ่งที่มีการตกทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ และต้องการให้เป็นหลักฐานที่สามารถยืนยันถึงสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยที่ชาวอุรุกรลาไวย์ควรจะได้รับนอกจากนี้ ยังมีหลาดาโตะที่เกาะบอน เนื่องจากพื้นที่เกาะบอนเป็นอีกสถานที่หนึ่งที่ชาวอุรุกรลาไวย์เคยตั้งถิ่นฐานอยู่ในอดีต ในปัจจุบันชาวอุรุกรลาไวย์บางคนยังเดินทางไปแก้บนที่เกาะบอนโดยบางคนก็ฝันไม่ดีหรือมีการบนบานไว้แล้ว ต้องไปแก้บนที่เกาะบอน เช่น ไปรำแก้บน ทำขนมเงินไปถวาย

2) สุธาน หรือที่ฝั่งศพของชาวอุรุกรลาไวย์ บางคนเรียกว่า เหลว หรือป่าช้า ตั้งอยู่ที่หาดมิตรภาพอยู่ติดกับหาดแหลมกาบริเวณอ่าวฉลองติดกับกุโบร์ (สุสาน) ของชาวมุสลิม พื้นที่ที่เป็นสุสานในปัจจุบันเป็นพื้นที่ที่ยังไม่มีเจ้าของ ไม่มีเอกสารสิทธิ์ ในอดีตที่ชาวอุรุกรลาไวย์ยังอาศัยอยู่ตามเกาะต่างๆ และมีสุสานอยู่ในพื้นที่เกาะเหล่านั้น เช่น ที่เกาะเฮ พื้นที่บริเวณใกล้กับชายหาดที่มองเห็นเป็นสีดำใกล้กับหัวแหลม เดิมเป็นสุสานของชาวอุรุกรลาไวย์ ในปัจจุบันชาวอุรุกรลาไวย์ที่หาดราไวย์ยังนำศพไปฝังที่สุสานแห่งนี้

3) บ่อน้ำ บริเวณหาดราไวย์มีบ่อดั้งเดิม หรือบ่อลักษณะเล็ก ตั้งอยู่ในพื้นที่ บ้านบน เป็นบ่อที่มีตั้งแต่ในอดีตอาจจะมีอายุราว 100 ปี ในอดีตเป็นบ่อดิน แต่ปัจจุบันมีการปรับปรุงให้มีสภาพดีขึ้น บ่อตาหมง เป็นบ่อที่มีอยู่ในหมู่บ้านตั้งแต่ในอดีต และมีการปรับปรุงในภายหลัง เป็นสถานที่สำคัญที่ชาวอุรักลาไวย์ได้ใช้ประโยชน์มาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ตาอุหมง เป็นผู้เฒ่าชาวอุรักลาไวย์คนเก่าแก่ เป็นคนชุดหลังจากที่เข้ามาอยู่ที่หาดราไวย์ในระยะแรกเป็นบ่อดิน แต่ต่อมาตาอุหมงได้ซื้อท่อมาใส่จนบ่ออยู่ในสภาพที่สามารถใช้งานได้ถึงปัจจุบัน คือ นอกจากสถานที่เหล่านี้แล้ว ยังมีสิ่งของที่เป็นหลักฐานถึงการตั้งถิ่นฐานบริเวณนี้

4) ซากเปลือกหอย ชาวอุรักลาไวย์กล่าวว่าบริเวณเกาะเฮ เกาะแฉวง และเกาะโหลน มีซากเปลือกหอยมุกโขงทับถมกันอยู่จำนวนมากแสดงให้เห็นถึงการที่ชาวอุรักลาไวย์ได้เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่เหล่านี้มาตั้งแต่ในอดีต โดยในอดีต เมื่อชาวอุรักลาไวย์ไปบ่อกัดก็จะนำหอยมากิน เนื่องจากในอดีตหอย และเปลือกหอยยังไม่มีค่าจึงทิ้งเปลือกหอยตามชายหาด ต่อมาเมื่อซากเปลือกหอยถูกคลื่นตีหรือถูกคลื่นซัดจึงทำให้ฝังตัว และกลบตัวได้ง่าย

5) เหยี่ยวรุประกอบพิธีกรรม ชาวอุรักลาไวย์พบเหยี่ยวรุบริเวณที่ตั้งหลา ซึ่งอาจจะเป็นหลักฐานว่าชาวอุรักลาไวย์มาอยู่บริเวณนี้มานาน เพราะในพิธีกรรมของ ชาวอุรักลาไวย์หาดราไวย์ทุกปีนั้น ทุกครัวเรือนจะต้องนำเหยี่ยว 1 เหยี่ยว มาประกอบการทำพิธี และฝังเหยี่ยวนั้นไว้บริเวณหลา และในปีต่อไปก็จะมีการขุดหาเหยี่ยวที่ฝังไว้ เพื่อนำไปแจกให้ชาวอุรักลาไวย์นำมาทำพิธี (เป็นการหมุนเวียนนำเหยี่ยวกลับมาใช้ใหม่) ซึ่งในอดีตจะใช้เหยี่ยว 10 สตางค์ หรือเหยี่ยวรุ แต่ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนมาใช้เหยี่ยวบาท ซึ่งทุกบ้านต้องนำไปบ้านละ 1 เหยี่ยว แต่อย่างไรก็ตามเหยี่ยวที่มีการขุดพบเป็นหลักฐานนี้สามารถคาดการณ์ถึงระยะเวลาได้ประมาณเกือบ 100 ปี จึงสามารถนำมาเป็นหลักฐานแสดงถึงชาวอุรักลาไวย์ได้ใช้ประโยชน์ในพื้นที่หาดราไวย์ และพื้นที่บริเวณที่ตั้งหลามานาน (อาหลิน หาดทรายทอง, 2550) แม้ว่าจะมีสถานที่สำคัญ และหลักฐานบ่งชี้ว่าชาวอุรักลาไวย์อยู่อาศัยบริเวณนี้มานาน และมีประวัติบอกเล่าโดยชาวบ้านเอง แต่ต่อมาก็มีการออกเอกสารสิทธิโดยบุคคลภายนอก ต่อมาเมื่อมีผู้มาอ้างสิทธิ์ว่าที่ดินเหล่านี้เป็นของตนเอง และมีการเข้ามาทำโฉนดคนลาไวย์สมัยก่อนไม่รู้หนังสือ ไม่รู้ว่าโฉนดที่ดินคืออะไรจึงไม่ได้แย้ง เพราะคิดว่าพื้นที่อาศัยมานานแล้ว คงไม่มีปัญหาอะไร แต่ต่อมาพื้นที่ดังกล่าวถูกขาย และมีเจ้าของมากขึ้นชาวอุรักลาไวย์จึงเดือดร้อน และไม่รู้ว่าจะย้ายไปอาศัยอยู่ที่ไหน (สน บางจาก, 2551)

สรุปได้ว่า แม้ว่าชาวอุรักลาไวย์ได้อาศัยอยู่ในพื้นที่นี้เป็นเวลานาน ประมาณ 200 ปี แต่การที่อดีตชาวอุรักลาไวย์ไม่มีความรู้เกี่ยวกับเอกสารสิทธิ และกลัวบุคคลภายนอก จึงไม่ได้มีเอกสารสิทธิขึ้นอย่างชัดเจน ในปี พ.ศ. 2515 มีผู้ออกเอกสารสิทธิจึงทำให้ชาวอุรักลาไวย์ต้องตกอยู่ในฐานะของผู้บุกรุกพื้นที่ แม้ว่าชาวอุรักลาไวย์จะอาศัยอยู่ในพื้นที่มาเป็นเวลานานก็ตาม แต่ชาวอุรักลาไวย์ก็ยังยืนยันถึงสิทธิ์ที่ดินจะสามารถอาศัยอยู่ในพื้นที่ได้ต่อไป (บุญเย็น - ทรงเกษตร, นิ่ง บางจาก และหริ

พองสายธาร, 2550) ปัจจุบันสภาพหมู่บ้านของชาวอุรักลาไวย์แออัดมีการตั้งบ้านอยู่ติดกัน และบ้างก็ ต้องอาศัยอยู่รวมกันหลายครอบครัวภายในบ้านเดียวกัน ซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการที่ชาวอุรักลาไวย์ ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินไม่สามารถจะขยับขยายต่อเติม หรือสร้างบ้านใหม่ได้

2) การตั้งถิ่นฐานของชาวอุรักลาไวย์ในพื้นที่หาดราไวย์ มีชื่อตามภาษา ชาวเลว่าป่าไทรราไวย์ ซึ่งมีการสันนิษฐานว่าเดิมบริเวณนั้นมีการตกเบ็ด หากุ้ง และหาปลาจำนวนมาก (ประเทือง เครือหงส์, 2524) สภาพพื้นที่หาดราไวย์ในอดีตขณะที่ชาวอุรักลาไวย์เริ่มเข้ามาตั้งถิ่นฐานมี สภาพเป็นป่ารกทึบ มีต้นไม้ใหญ่ขนาดเท่าคนโอบ บริเวณด้านหน้าหมู่บ้านเป็นป่าที่มีความอุดม สมบูรณ์ มีต้นมะขาม ต้นลั่นทม ต้นน้อยหน่าขึ้นอยู่ตามป่า อีกทั้งบางส่วนก็เป็นป่าเตยขึ้นอยู่หนาแน่น ชาวอุรักลาไวย์บางคนกล่าวว่า เมื่อบรรพบุรุษของตนเดินทางต่อมาเรื่อยๆ จนมาถึงบริเวณ จังหวัด ภูเก็ตได้แวะพักอาศัยอยู่ที่บริเวณเกาะยาว เกาะไม้ท่อน และเกาะเฮ ตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 บางสถานที่ยังมีการขุดพบเปลือกหอยต่างๆ ที่สามารถนำมาเป็นหลักฐานได้ว่าชาวอุรักลาไวย์เคย อาศัยอยู่ตามสถานที่เหล่านี้มาก่อน ในอดีตชาวอุรักลาไวย์กลัวบุคคลภายนอก โดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้าน กำนัน แม้ว่าชาวอุรักลาไวย์จะปลุกมะพร้าวไว้ตามชายฝั่ง และเกาะ แต่เมื่อมีคนนอกเข้าไปบอกว่าให้ ย้ายออกไป เนื่องจากเจ้านายจะเข้ามาอยู่ ชาวอุรักลาไวย์จึงพากันหนีออกไปจากพื้นที่สำหรับที่เกาะ เฮนั้น ชาวอุรักลาไวย์อยู่ตั้งแต่มีจำนวนกว่าสิบครอบครัว จนกลายเป็นหมู่บ้านใหญ่ของชาวอุรักลาไวย์ บริเวณหาดอ่าวกล้วย และหาดยาว (อาหลิน หาดทรายทอง, 2551) แต่เมื่อเกิดโรคระบาดทำให้มีคน เสียชีวิตเป็นจำนวนมาก ชาวอุรักลาไวย์จึงโยกย้ายชุมชนเดินทางไปอยู่ที่เกาะโหลน และหาดราไวย์ (หนุ่ม ดำรงเกษตร, 2551) เมื่ออาศัยอยู่ที่หาดราไวย์เป็นหลักแหล่งแล้ว ชาวอุรักลาไวย์ก็ยังกลับไป ที่เกาะเฮ เกาะโหลน เกาะบอนอีก เพื่อทำไร่ข้าว และสร้างที่พักเป็นกระต๊อบเล็กๆ พอข้าวสุกก็เดินทาง กลับบ้านที่หาดราไวย์ แต่เมื่อมีคนถูกงูกัดจนเสียชีวิต ชาวอุรักลาไวย์จึงไม่กล้าไปอาศัยอยู่ที่เกาะบอน อีก ซึ่งปัจจุบันที่เกาะบอนยังมีไม้ผลต่างๆ ที่ชาวอุรักลาไวย์เคยปลุกไว้ และยังมีซากเปลือกหอย นมสาว หอยหน้ายักษ์เป็นหลักฐานที่แสดงถึงการที่ชาวอุรักลาไวย์เคยตั้งถิ่นฐานอยู่ในสถานที่ เหล่านี้ แต่ทั้งนี้ ในปัจจุบัน สถานที่เหล่านี้เป็นพื้นที่ที่มีเจ้าของมีคนจับจองหมดแล้ว บริเวณเกาะเฮจะเป็นที่ ของนายทุน มีร้านอาหาร บริเวณเกาะโหลน ก็เป็นที่อยู่ของชาวมุสลิม

สำหรับที่หาดราไวย์นั้น ชาวอุรักลาไวย์เล่าว่าตอนที่ยังเด็กอายุได้ประมาณ 10 ปี มี บ้านของชาวอุรักลาไวย์อยู่ประมาณ 20 หลังคาเรือน สภาพพื้นที่บริเวณบ้านตน เป็นป่าเตยโคง ป่า เสม็ด และต้นไม้ที่พบมาก คือ ลั่นทม และต้นเลียด การเดินทางใช้ทางเดินแคบ ขนาดเท่ากับทาง สัจจรไปมาของรถจักรยานเท่านั้น ชาวอุรักลาไวย์ได้เข้ามาช่วยกันถาง ที่อยู่ และสร้างบ้านขึ้นในพื้นที่ ที่บริเวณร้านขายของชำด้านหน้าทางเข้าหมู่บ้าน ในปัจจุบันฝั่งตรงข้ามกับบ้านออก เดิมเป็นแอ่งน้ำ หรือที่ชาวอุรักลาไวย์เรียกว่าปลักน้ำ เนื่องจากในอดีตยังไม่มีกรรมที่จึงเป็นแอ่งน้ำตามธรรมชาติ มี ต้นเตย ต้นหมาก มีบ่อน้ำซึ่งอยู่ถัดจากต้นหมาก และมีทางเดินเล็กๆ อยู่ตรงกลางระหว่างร้านค้ากับ

หมู่บ้านของชาวอุรักลาไวย์ โดยบริเวณฝั่งทิศตะวันออกอดีตเป็นปลูกเตย มีน้ำระดับเอว และมีปลิงมาก (สน บางจาก, 2551) ด้วยสภาพพื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์ส่งผลให้ในอดีตพื้นที่หาดราไวย์ บริเวณหมู่บ้านชาวอุรักลาไวย์ มีสัตว์จำนวนมาก โดยเฉพาะสัตว์ป่า เช่น เสือ จะเดินมากินปลาถึงริมหาดจนทำให้ชาวอุรักลาไวย์ไม่กล้าออกมาเดินนอกบ้านในเวลาเย็น มีกระจง มูสัง (แมวป่า) ไก่ป่า เป็นต้น พื้นที่บริเวณชายหาดในอดีตมีสภาพเป็นชายหาดยาว ทราบชาย ทรัพย์สินในทะเล ก็มีความอุดมสมบูรณ์สามารถหาหอย ตกเบ็ด โดยเฉพาะบริเวณหัวอึกหรือบริเวณที่มีหิน หรือปะการังอยู่ในทะเลก็สามารถตกปลาได้เป็นจำนวนมากโดยใช้เวลาไม่นาน และไม่ต้องออกเรือไปไกลในทะเล

นอกจากบริเวณที่กล่าวข้างต้นแล้ว บริเวณหาดกะตะ หาดกะรน แหลมพรหมเทพ ก็เคยเป็นที่พักอาศัยของชาวอุรักลาไวย์ แต่เป็นการพักอาศัยระยะสั้น หรือบ่อกัด ซึ่งขึ้นอยู่กับฤดูกาล มีการพิจารณาจากทิศทางของลม โดยหากเป็นหน้าพายุ หรือมีลมจากทิศตะวันออก ชาวอุรักลาไวย์จะไปทำงานด้านทิศตะวันตก เช่น บริเวณหาดในยาง หาดป่าตอง หาดกะตะ และหาดกะรน และเมื่อมีลมจากมรสุมทิศตะวันตก ซึ่งมีความแรงมากกว่าลมทางทิศตะวันออก ส่วนหาดราไวย์เป็นพื้นที่สามารถหลบลมได้ทั้ง 2 ฝั่ง จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ชาวอุรักลาไวย์มาปักหลักตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเกาะภูเก็ต (อาหลิน หาดทรายทอง, 2550)

ข้อมูลการอยู่อาศัย และชื่อสถานที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่หาดราไวย์อย่างยาวนาน และแสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของชาวอุรักลาไวย์ในพื้นที่ ผู้ซึ่งมีอาชีพทางทะเลเป็นหลักการเข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณหาดราไวย์ในระยะแรก มีจำนวนประมาณ 20 หลังคาเรือน และมีเพียงชาวอุรักลาไวย์ที่อาศัยอยู่ร่วมกันแบบญาติพี่น้อง ส่วนชาวมอแกนเพิ่งเข้ามาอยู่ในภายหลัง (สน บางจาก : 2551) ต่อมา มีจำนวนสมาชิกเพิ่มมากขึ้น จึงมีการแยกย้ายออกไปมีครอบครัวของตนเองทำให้มีจำนวนประชากร และจำนวนหลังคาเรือนเพิ่มมากขึ้น

เหตุการณ์สำคัญ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีการตั้งถิ่นฐานบริเวณนี้มานาน ก็คือ สงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งคนเผ่าคนแก่ได้ประสบมาด้วยตนเอง ตอนสงครามโลกครั้งที่สอง ตามีอายุประมาณ 7-8 ปี กำลังเรียนหนังสืออยู่ที่โรงเรียนสว่างอารมณ์ เหตุการณ์ในตอนนั้น มีญี่ปุ่นเข้ามาซูดหลุม 5 หลุม เพื่อเป็นฐานการต่อสู้กับฝ่ายตรงข้าม มีเรือจอดอยู่ที่เกาะราชา เครื่องบิน บินร่อนทั่วไปหมด ตาไม่กล้าอยู่ในบ้าน และคนอื่นๆ ก็พากันหนีออกไปตั้งหมู่บ้าน โดยระยะแรกก็ซูดหลุมหลบภัยอยู่บริเวณคลองตาเนียม ซูดลงไปประมาณสองวาก็สามารถหลบกระสุนปืน และระเบิดได้ มีการสร้างบ้านโดยการปูด้วยฟาก และปูเสื่อนอน ผู้ที่ออกไปหากับข้าวก็ต้องอาศัยการหากินในป่า เช่น มัน มะพร้าว กล้วย มะกอกน้อยหน้า มากิน และข้าวที่ปลูกไว้ก็ออกมาทำต่อไม่ได้ จึงไม่ได้กินข้าวที่ตนปลูกไว้ เพราะต้องวิ่งหลบหนีจากกระสุนปืน และระเบิดที่ตั้งอยู่เป็นระยะๆ เวลาหุงข้าว หรือต้มกล้วยกินกับมะพร้าวก็ต้องนำกระสอบป่านมาพาดให้ควันกระจายลง เนื่องจากหากมีควันลอยขึ้นแล้วมีคนเห็นก็อาจถูกยิง หรือถูกขว้างด้วยระเบิด เมื่อสงครามสิ้นสุดลงชาวอุรักลาไวย์ก็ยังอาศัยอยู่บริเวณคลองคลองตาเนียมต่อ และ

บางคนก็ยังไม่ต่อไป เนื่องจากกลัวว่าจะมีสงคราม และระเบิดกลับมาอีกครั้ง (สน บาง, 2551) เหตุการณ์ที่สำคัญต่อมา คือ การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จเข้ามาเยี่ยมหมู่บ้านของชาวอุรึกลาไว้อยู่ เมื่อ ปี พ.ศ. 2502 (หนุ่ม ดำรงเกษตร, 2551) นอกจากนี้ นันทกา เครืออินทร์ (2553) ได้แบ่งประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านชาวอุรึกลาไว้อาตราบาไว้อยู่ เป็น 3 ยุค คือ

1) ยุคของการเดินทาง (พ.ศ.2383 – พ.ศ.2502) ก่อนปี พ.ศ.2383 ชาวอุรึกลาไว้อยู่ได้เลือกตั้งถิ่นฐานบริเวณหาดราไว้อยู่แบบไม่ถาวร ระยะต่อมาเมื่อเกิดโรคคอตีบระบาด มีผู้ล้มตายจำนวนมาก บางส่วนมีการอพยพไปตั้งถิ่นฐานบริเวณเกาะเฮ และเกาะบอน ในเวลาต่อมาประมาณปี พ.ศ.2383 จึงมีการย้ายกลับมาอยู่ที่หาดราไว้อยู่ และได้ตั้งถิ่นฐานอย่างถาวรในขณะเดียวกัน ก็มีคนไทยท้องถิ่นได้เข้ามาสร้างบ้านเรือนอยู่อาศัย บริเวณใกล้เคียงกัน พ.ศ.2482 2488 ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ชาวอุรึกลาไว้อยู่ต้องหลบซ่อนตัวอยู่ในป่าอย่างลำบาก ต่อมาช่วงปี พ.ศ.2484 2485 กลุ่มชาวมอแกนประมาณ 10 ครอบครัว อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่หาดราไว้อยู่ พ.ศ. 2502 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเสด็จพระราชดำเนินมาเยี่ยมเยียนราษฎรในจังหวัดภูเก็ต และทรงเสด็จพระราชดำเนินมาที่บริเวณหาดราไว้อยู่

2) ยุคเอกสารสิทธิที่ดิน (พ.ศ.2523 - 2539) เมื่อประมาณปี พ.ศ.2523 ชาวอุรึกลาไว้อยู่และชาวมอแกนส่วนหนึ่งได้รับบัตรประจำตัวประชาชน ในปี พ.ศ.2526 ที่ดินที่ชาวอุรึกลาไว้อยู่อาศัยอยู่ถูกครอบครองโดยคนไทยท้องถิ่น และส่งผลให้ชาวอุรึกลาไว้อยู่อย่างลำบากในที่ดินของตนเอง แต่มิได้เป็นเจ้าของตามกฎหมาย และเมื่อปี พ.ศ.2539 มีการเรียกร้องสิทธิในที่ดินระหว่างชาวบ้านกับเจ้าของที่ดิน โดยมีองค์กรเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนเข้ามาช่วยเรียกร้องแต่ก็ยังไม่ได้ข้อยุติ

3) ยุคปัจจุบัน (พ.ศ.2544 - 2550) ประมาณปี พ.ศ.2544 เป็นต้นมาการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ตขยายตัวมากขึ้นรวมทั้งในพื้นที่หาดราไว้อยู่มีธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเกิดขึ้น พื้นที่ของหมู่บ้านทางทิศตะวันออกจึงถูกสร้างเป็นรีสอร์ท และสปาขนาดใหญ่ เจ้าของที่ดินพยายามปิดกั้นไม่ให้ชาวบ้านใช้ หรือสัญจรผ่านพื้นที่ดังกล่าว แต่พื้นที่ด้านในสุดของแหลมราไว้อยู่ ซึ่งใกล้กับรีสอร์ทและสปาดังกล่าว เป็นที่ตั้งของศาลพิธิประจำหมู่บ้าน และเป็นพื้นที่ถักไซ เครื่องมือจับปลาของคนในหมู่บ้าน ชาวบ้านจึงไม่ยอมให้ปิดทางสัญจรจนเกิดการประท้วงขึ้น เจ้าของรีสอร์ท และสปาจึงต้องเปิดทางให้ชาวบ้านสัญจรได้ต่อไป ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.2547 เกิดเหตุการณ์ภัยพิบัติภัยสึนามิขึ้นในพื้นที่บริเวณ 6 จังหวัดทางภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามัน กลุ่มชาวเลทั้ง 3 กลุ่ม จึงมีหลายภาคส่วนทั้งหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือ และชาวอุรึกลาไว้อยู่ได้เข้ามามีบทบาทในการร่วมแสดงความคิดเห็นในเวทีสาธารณะ และกล้าที่จะติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐมากขึ้น ปัจจุบัน (พ.ศ.2550) ชุมชนหาดราไว้อยู่ ประกอบด้วยชาวอุรึกลาไว้อยู่ ชาวมอแกน และคนไทยเข้ามาตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างแออัดคับแคบ

3) การทำมาหากินและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวอุรุกรลาไวย์ในพื้นที่หาดราไวย์

ทรัพยากรในทะเล และพื้นที่ตั้งหมู่บ้านของชาวอุรุกรลาไวย์ในอดีต มีความอุดมสมบูรณ์ ชาวอุรุกรลาไวย์สามารถหาอาหารได้ง่าย มีการนำเอาข้าวของที่หาได้ จากทะเลไปแลกข้าวและอาหารต่างๆ จากชาวนาชาวสวนในพื้นที่ใกล้เคียง แม้ว่าความอุดมสมบูรณ์ และสภาพการดำรงชีวิตของชาวอุรุกรลาไวย์ในอดีต และปัจจุบันมีความแตกต่างกัน แต่ชาวอุรุกรลาไวย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ในพื้นที่หาดราไวย์ตราบจนถึงปัจจุบัน เนื่องด้วยเหตุผลที่เห็นว่าเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมต่อการตั้งถิ่นฐาน และการดำรงอยู่ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของตน ในอดีตชาวอุรุกรลาไวย์ทำมาหากินโดยการดำหอย ตกเบ็ด ทำไซไม้ไผ่ และมีการเดินทางไปหากินด้วยวิธีการไปบักัดตามสถานที่ต่างๆ รวมทั้งด้านด้านตะวันตกของเกาะภูเก็ต เช่น ไปลากปลาซากที่หาดป่าตอง ทำไซไม้ไผ่ที่หาดกะตะ หาดกะรน หาดบางเทา หาดกมลา หาดในยาง หาดสาคุ เป็นต้น การเดินทางไปบักัดในสถานที่ดังกล่าว ชาวอุรุกรลาไวย์จะเดินทางไปในช่วงเวลาที่ชาวอุรุกรลาไวย์เรียกว่า ยามว่าง เป็นช่วงฤดูที่ไม่มีฝนตก ไม่มีลม เมื่อถึงฤดูกาลที่มีพายุแรงจนไม่สามารถออกไปหากินได้ ชาวอุรุกรลาไวย์ก็จะหาหอยอยู่บริเวณชายหาดหน้าบ้าน หรือออกไปทำมาหากินไม่ไกลนัก นอกจากนี้ชาวอุรุกรลาไวย์ยังเดินทางไปหากินในสถานที่ที่อยู่ไกลจากหมู่บ้าน เดินทางไปหากินในสถานที่ที่อยู่ไกลๆ โดยผู้ที่มีเรือใหญ่จะเดินทางโดยการแล่นใบ ในขณะที่มีลม หากไม่มีลมก็จะเขย่งเรือไปหากินบริเวณเกาะยาว ทับละมู หมู่เกาะสิมิลัน หมู่เกาะสุรินทร์ บางคนก็เดินทางไปถึงประเทศพม่า การเดินทางไปหากินในลักษณะนี้ ชาวอุรุกรลาไวย์จะไปพักอาศัยอยู่ในเรือ แต่หากหาสัตว์ทะเล เช่น ปลิงได้จำนวนมากจะขึ้นไปนอนบนบก เพื่ออย่างปลิง และเฝ้าปลิง โดยการปูเสื่อนอน บริเวณชายหาด

ในอดีตเมื่อชาวอุรุกรลาไวย์หาดราไวย์นำของที่ทำมาได้กลับมาที่บ้านก็จะนำของต่างๆ เช่น ปลาตัวเล็กนำมาทำเป็นพวง และนำมาแขวนไว้ที่ราวที่ติดด้วยตะปูไว้ที่ต้นพุทรา ซึ่งเป็นที่ชายของตั้งอยู่ที่หน้าหาด ราคาปลาขายตั้งแต่พวงละ 1.5-5 บาท ขึ้นอยู่กับชนิดของปลาจะมีการตั้งราคาปลาบางชนิด เช่น ปลาหางแข็งตัวโตตัวละ 2.50 บาท โดยจะมีคนในเมือง และบุคคลภายนอกเข้ามาซื้อ หรือใช้ระบบแลกเปลี่ยนเช่นปลา 1 พวง สามารถแลกข้าวสาร ได้ 3 กิโลกรัม สำหรับการทำมาหากินทางทะเลนั้น ชาวอุรุกรลาไวย์จะดูน้ำขึ้น-น้ำลง ดูจากลม เช่น ถ้าเป็นมรสุมตะวันออก และอยู่ในช่วงน้ำขึ้นการออกทะเลจะยากลำบาก เพราะคลื่นแรง คลื่นจะม้วนขึ้น แต่ช่วงเวลาน้ำลง ลมจะพัดกระแสน้ำไหลไปยังอีกฝั่ง ทำให้คลื่นไม่แรง ถ้าเป็นมรสุมตะวันตกแล้วน้ำไหลเชี่ยว และเฉียงซึ่งอาจจะตีเรือให้คว่ำได้ นอกจากนี้ชาวอุรุกรลาไวย์จะดูว่าฝนตกหนัก หรือไม่โดยดูจากลม หากเห็นว่าสภาพท้องฟ้าเป็นผืนแดง ริมขอบน้ำทางทิศตะวันตก มีเมฆมากก็เชื่อว่าจะเกิดพายุ ชาวอุรุกรลาไวย์จะไม่ออกทะเล แม้ว่าสังคมจะมีความเจริญขึ้น และชาวอุรุกรลาไวย์มีเครื่องมือในการทำมาหากินที่มีความทันสมัยมากขึ้น แต่ก็ยังมีชาวอุรุกรลาไวย์ บางคนที่ยังถือปฏิบัติตามรูปแบบความเชื่อเดิม บางคนอาจมีการ

ปรับเปลี่ยนเวลาในการออกไปหากินตามความเหมาะสม และยังคงจากลม และคลื่น หรือฟังรายงานสภาพอากาศจากกรมอุตุนิยมวิทยาประกอบการตัดสินใจร่วมกัน

ชาวอุรุกรลาไวย์ที่หาดราไวย์เลิกไปบังกัด เนื่องจากการมีกฎข้อห้ามเกี่ยวกับการหากินในทะเล และมีการประกาศให้พื้นที่ต่างๆ เป็นเขตอนุรักษ์มากขึ้น ชาวอุรุกรลาไวย์จึงเข้าไปหากินได้อย่างลำบาก ทำให้ชาวอุรุกรลาไวย์ไม่กล้าที่จะออกไปหากินในบริเวณที่ไกลๆ เหมือนเช่นเดิม แม้การออกทะเลบริเวณหน้าหมู่บ้าน ชาวอุรุกรลาไวย์ก็อาจต้องเสี่ยงกับการถูกจับ นอกจากจะมีการประกาศพื้นที่เขตหวงห้ามแล้ว การส่งเสริมการท่องเที่ยวก็ส่งผลให้ ชาวอุรุกรลาไวย์ทำมาหากินอย่างลำบากขึ้น เพราะมีข้อห้ามไม่ให้จอดเรือ หรือทำมาหากิน บริเวณที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว หรือชายฝั่งที่มีรีสอร์ทเช่นกัน นอกจากนี้ชาวอุรุกรลาไวย์จะมีอาชีพหลักด้านการทำมาหากินในทะเลแล้วนั้น ชาวอุรุกรลาไวย์บางคนก็ยังมีการทำงานประเภทอื่น ได้แก่ รับจ้างปอกมะพร้าวตามสวน ได้รับค่าจ้างลูกละ 3 สตางค์ บางคนรับจ้างป็นต้นมะพร้าว หาบมะพร้าว รับจ้างถางป่า ถางหญ้า ถอนหญ้า ถอนข้าว และเก็บเกี่ยวข้าว ซึ่งเป็นการทำงานรับจ้างทุกประเภทที่มีการจ้าง และบางคน ก็ไปทำสวนที่เกาะบอน บางคนทำไร่ข้าว ไร่ข้าวโพดในสถานที่ใกล้เคียงกับหมู่บ้าน เช่น มีการไปทำไร่ที่คลองตาเนียม ในสมัยเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่สอง และบางคนก็ไปทำไร่ที่เกาะแก้ว พอเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จก็กลับบ้าน ซึ่งการไปทำไร่ที่เกาะแก้ว ชาวอุรุกรลาไวย์ไปสร้างบ้าน แต่ไม่มีน้ำดื่มน้ำใช้ ชาวอุรุกรลาไวย์จึงไม่เลือกสถานที่นี้เป็นสถานที่ในการตั้งถิ่นฐาน ในอดีตชาวอุรุกรลาไวย์ในพื้นที่หาดราไวย์ทำไร่ข้าว ซึ่งส่วนใหญ่จะทำที่เกาะบอน เกาะแก้ว เกาะเฮ เกาะโหลน ชาวอุรุกรลาไวย์บางคนเคยไปทำไร่ที่เกาะแก้ว คลองตาเนียม และเกาะบอน ซึ่งจะมีการทำไร่ปีละครั้ง โดยเดินทางไปทำไร่ในช่วงเดือน 3 และข้าวจะสุก ในเดือน 5 เมื่อเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จก็เดินทางกลับบ้านที่หาดราไวย์ และบางคนก็ได้ปลูกพืชผักต่างๆ เช่น พริก มะเขือ มะพร้าว ไร่ที่นั่นด้วย (สน บางจาก, 2551) และบางคนทำไร่ตามสถานที่ต่างๆ ประมาณ 2-3 ปี เมื่อเห็นว่าต้นข้าวไม่ค่อยเจริญเติบโตจึงเปลี่ยนสถานที่ไปเรื่อยๆ (อาหลิน หาดทรายทอง, 2551)

2.3.3 ชาวอุรุกรลาไวย์ในพื้นที่หาดสะปำ

1) ชุมชนของชาวอุรุกรลาไวย์ในหาดสะปำ หมู่บ้านชาวอุรุกรลาไวย์หาดสะปำ ตั้งอยู่ หมู่ที่ 3 ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต มีเนื้อที่ประมาณ 3 ไร่ (จิตติ ประมงกิจ, 2552) มีประชากรทั้งหมด ประมาณ 221 คน (สิทธิ ประมงกิจ, 2553) ความหนาแน่นของประชากรโดยเฉลี่ย ประมาณ 73.7 คนต่อไร่ บ้านสะปำห่างจากตัวเมืองภูเก็ตประมาณ 7 กิโลเมตร หมู่บ้านมีลักษณะภูมิประเทศเป็นอ่าว ด้านหน้าหมู่บ้านติดกับทะเลชาวอุรุกรลาไวย์หาดสะปำมีการปลูกบ้านเรียงรายอยู่ในทะเลจรดมาจนถึงบริเวณคลอง และป่าชายเลน ด้านหลังหมู่บ้าน ชาวอุรุกรลาไวย์หาดสะปำส่วนใหญ่ มีอาชีพหลัก คือ การประมง ส่วนใหญ่จะนิยมหาหอย ส่วนอาชีพทำลอบมีเพียง 2-3 หลังคาเรือนเท่านั้น และบางคนมีอาชีพเสริม ได้แก่ อาชีพรับจ้าง เช่น รับจ้างตัดหญ้า รับจ้างต๋อยหอย

รับจ้างเก็บหอยแครง รับจ้างวางอวน เป็นต้น ด้านการศึกษา นักเรียนชาวอุรูกลาไวย์ เข้าเรียนที่โรงเรียนบ้านสะปามงคลวิทยา ตั้งอยู่ที่บริเวณหมู่บ้านสะปามี ซึ่งไม่ไกลจากหมู่บ้านของชาวอุรูกลาไวย์มากนัก นักเรียนส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 และมีบางคนศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และสายอาชีพศึกษา ด้านศาสนา ชาวอุรูกลาไวย์หาดสะปามี ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และด้านการใช้ภาษาในการสื่อสาร ปัจจุบันชาวอุรูกลาไวย์หาดสะปามีส่วนใหญ่ทั้งรุ่นผู้ใหญ่จนถึงรุ่นเด็ก ยังมีการสื่อสารกันภายในกลุ่มของตน โดยใช้ภาษาอุรูกลาไวย์ และสื่อสารกับบุคคลภายนอก โดยใช้ทั้งภาษาไทยกลาง และภาษาท้องถิ่นภาคใต้

ด้านสิทธิความเป็นคนไทยชาวอุรูกลาไวย์หาดสะปามีในปัจจุบันส่วนใหญ่ ได้รับสิทธิความเป็นคนไทยโดยการมีบัตรประจำตัวประชาชน แต่มีชาวอุรูกลาไวย์ประมาณ 17 คน ที่ยังไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน เนื่องจากเป็นผู้ที่มีปัญหาอันสืบเนื่องมาจากการที่พ่อแม่ไม่ได้แจ้งเกิด ไม่มีทะเบียนบ้านจึงไม่มีเอกสารใดๆ จากทางราชการ เมื่อพ่อแม่เสียชีวิต ไม่มีผู้แจ้งเกิดจึงเกิดปัญหาอื่นๆ ตามมา เช่น ไม่ได้รับการศึกษา ปัญหาการได้รับบริการสาธารณสุข โภค เช่น ไฟฟ้า ประปา เป็นต้น และในปัจจุบันมีชาวอุรูกลาไวย์จำนวน 13 หลังคาเรือนที่มีบ้านเลขที่ ทะเบียนบ้าน มีชาวอุรูกลาไวย์จำนวน 34 หลังคาเรือนที่มีบ้านเลขที่ชั่วคราว และมีชาวอุรูกลาไวย์อีกจำนวน 6 หลังคาเรือนที่ไม่มีบ้านเลขที่ ไม่มีทะเบียนบ้านเป็นของตนเอง จึงต้องแจ้งชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านของผู้อื่น และบางคนมีการแต่งงานแล้ว ย้ายครอบครัวออกไป แต่ยังมีรายชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านของพ่อแม่

การแก้ปัญหาเกี่ยวกับการไม่มีบัตรประจำตัวประชาชนและไม่มีบ้านเลขที่ ไม่มีทะเบียนบ้านให้กับชาวอุรูกลาไวย์ในปัจจุบัน มีเจ้าหน้าที่จากมูลนิธิชุมชนไท เข้ามาให้ความช่วยเหลือในการผลักดันแก้ไขปัญหให้กับชาวอุรูกลาไวย์โดยเป็นผู้ที่ทำกรติดต่อกับหน่วยงานราชการ ซึ่งในการดำเนินการนั้น จะต้องมีการสืบสวน และหาพยานหลักฐาน เพื่อแสดงว่าชาวอุรูกลาไวย์ที่ยังตกหล่นนั้นเป็นบุคคลในพื้นที่หาดสะปามี โดยการหาบุคคลที่สามารถมาทำการยืนยันรับรองบุคคลเหล่านั้นว่าเป็นบุคคลที่คลอด และอาศัยอยู่ในหาดสะปามีอย่างแท้จริง เช่น คนเฒ่าคนแก่ หมอตำแย แต่ทั้งนี้การที่หมอตำแยผู้ซึ่งทำคลอดให้กับบุคคลต่างๆ ในอดีตได้เสียชีวิต จึงแก้ปัญหาโดยการนำเอาลูกศิษย์ของหมอตำแยชื่อว่านางเหนียม ผู้ซึ่งได้รับมอบวิชาความรู้มาจากหมอตำแย และนำบุคคลต่างๆ เช่น ลูกของหมอตำแย พร้อมทั้งนำสำเนาบัตรประจำตัวประชาชนของหมอตำแย (นางเหนียม) และต้องถ่ายรูปคนที่ยังไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน จำนวน 1 รูป และได้รับความช่วยเหลือจากนายอภิรักษ์ รุ่งรังสินธุ์ ผู้ซึ่งเป็นกำนันในพื้นที่หาดสะปามีในอดีตเข้ามาช่วยเหลือ โดยการยืนยันถึงเกิดและอยู่อาศัยในพื้นที่หาดสะปามี การแก้ปัญหาดังกล่าวกำลังอยู่ในระหว่างการดำเนินการ และการแก้ปัญหาเรื่องการมีบ้านเลขที่ ทะเบียนบ้านเป็นของตนเองนั้น กำลังอยู่ในระหว่างการดำเนินการ ซึ่งได้รับการยินยอมจากอำเภอ ให้ชาวอุรูกลาไวย์มีบ้านเลขที่ชั่วคราว ซึ่งในการแก้ปัญหาให้ชาวอุรูกลาไวย์มีบ้านเลขที่หมดทั้งหมู่บ้านนั้น มูลนิธิชุมชนไทแจ้งว่า จะต้องมีการบรรจุบุคคลตกหล่น หรือคนที่ยังไม่มี

บัตรประจำตัวประชาชนให้หมดก่อนจึงจะสามารถขอบ้านเลขที่ และทำทะเบียนบ้านให้ได้ (สิทธิ ประมงกิจ, 2551) สาเหตุที่ชาวอุรุกรลาไวย์บางคนมีบ้านเลขที่ มีทะเบียนบ้าน เกิดจากการที่บุคคล เหล่านี้มีการดำเนินการขอมีบ้านเลขที่ตั้งแต่อาศัยอยู่ที่บ้านบางเหนียว เมื่อย้ายที่อยู่มาจนถึงที่ปัจจุบัน จึงทำการขอโอนโดยขอให้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านดั้งเดิม และการที่บางคนมีบ้านเลขที่ชั่วคราวเกิด จากการที่มีการดำเนินการขอมีทะเบียนบ้านในขณะที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ปัจจุบัน ซึ่งเป็นพื้นที่ของกรม เจ้าท่า ซึ่งแม้ว่าจะมีการอนุญาตให้ชาวอุรุกรลาไวย์อาศัยอยู่ในพื้นที่ต้องทำเป็นบ้านเลขที่ชั่วคราว ด้าน สาธารณูปโภค ชุมชนอุรุกรลาไวย์หาดสะป่า ไม่มีปัญหาขาดแคลนด้านไฟฟ้า และประปา แต่ทั้งนี้การที่ ชาวอุรุกรลาไวย์อยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก และมีปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในที่อยู่อาศัย และบางคนที่ยัง ไม่ได้รับสิทธิความเป็นคนไทยทำให้ต้องประสบปัญหาด้านนี้ คือ แม้จะสามารถใช้บริการไฟฟ้าได้อย่าง สะดวก แต่ก็ต้องเสียค่าไฟฟ้าในราคาที่สูง เนื่องจากในหมู่บ้านจะต้องพ่วงต่อไฟฟ้ากันประมาณ 4-6 หลังคาเรือนต่อมิเตอร์ไฟฟ้า 1 เครื่อง โดยครอบครัวที่ไม่มีบ้านเลขที่ก็จะต้องต่อพ่วงไฟฟ้าจากบ้าน ผู้อื่นทำให้ชาวอุรุกรลาไวย์มีค่าใช้จ่ายด้านค่าไฟฟ้าในราคาที่สูงมาก

ชุมชนอุรุกรลาไวย์ หาดสะป่า มีสถานที่สำคัญดั้งเดิมของชุมชน ดังนี้

1) หลา หรือที่ชาวอุรุกรลาไวย์เรียกว่า บาไล์ ดาโตะ เป็นที่อยู่ของดาโตะปริร์รา และโตะมิซาร์ ซึ่งเป็นเจ้าที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ดูแลพื้นที่ที่ชาวอุรุกรลาไวย์อาศัยอยู่ในหาดสะป่า และเป็น สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวอุรุกรลาไวย์ให้ความเคารพบูชา และเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมสำคัญของชาว อุรุกรลาไวย์หาดสะป่า โดยหลาดั้งอยู่บริเวณต้นไทรริมคลอง

2) ลานทำพิธีกรรมดั้งเดิม ชาวอุรุกรลาไวย์ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ในการประกอบ พิธีกรรมตั้งแต่เริ่มต้นตั้งถิ่นฐานอยู่บ้านบางเหนียว และซอยป่าพร้าว โดยมีลานประกอบพิธีกรรม ตั้งอยู่ที่ตั้งหลา และเมื่อย้ายมาตั้งถิ่นฐานอยู่ริมทะเลในปัจจุบัน ซึ่งเป็นสถานที่ที่เรียกว่า ซอยป่าพร้าว ในระยะแรก ลานประกอบพิธีกรรม ตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าทางเข้าหมู่บ้าน แต่ต่อมาเมื่อประมาณกว่า 10 ปีที่ผ่านมา เมื่อมีบุคคลภายนอกเข้ามาอาศัยอยู่ร่วมภายในบริเวณเดียวกันมากขึ้น ส่งผลให้มีการ ใช้ประโยชน์จากลาน ซึ่งเป็นพื้นที่วางดังกล่าวในการสร้างบ้านเรือน ชาวอุรุกรลาไวย์จึงไม่มีลาน ประกอบ พิธีกรรม และส่งผลให้ต้องหยุดประกอบพิธีกรรมภายในหมู่บ้านของตน โดยต้องไปทำ พิธีกรรมลอยเรือร่วมกับชาวอุรุกรลาไวย์ที่แหลมตึกแก (จิตติ ประมงกิจ, 2552)

2) การตั้งถิ่นฐานของชาวอุรุกรลาไวย์ในพื้นที่หาดสะป่า วิสิฐฐ์ มะยะเฉี่ยว (2532) ได้กล่าว เกี่ยวกับชาวอุรุกรลาไวย์ที่บ้านสะป่าว่า เป็นกลุ่มที่อพยพแยกออกมาจากกลุ่มที่เกาะสิเหร่ แต่ก็ยังไปมา หาอยู่กับชาวเลที่เกาะสิเหร่อยู่ ซึ่งตรงกับคำบอกเล่าของชาวอุรุกรลาไวย์ว่าพวกเขาอาศัยอยู่ในบริเวณหาด สะป่า ในอดีตส่วนใหญ่จะเริ่มต้นพักอาศัยอยู่ที่เกาะร้าง (ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็ยังอาศัยอยู่ที่ เกาะร้าง) แต่เมื่อประสบกับปัญหาทำให้ชาวอุรุกรลาไวย์ต้องย้ายมาอยู่ที่บริเวณแหลมตึกแกในปัจจุบัน

ต่อมาบางคนก็ย้ายไปอยู่ที่หาดสะปำ ซึ่งบุคคลที่ถือว่าเป็นรุ่นบุกเบิกในการเข้ามาอาศัยอยู่ที่หาดสะปำ ในขณะนั้นจากคำบอกเล่า มีจำนวน 4 คน ได้แก่ หลังที่ 1 ชื่อ นายสวรรค์ หลังที่ 2 ชื่อ บังแอ หลังที่ 3 ชื่อ นางลำนะ (แม่ของนายสิทธิ ประมงกิจ) และหลังที่ 4 ชื่อ นายมะรุตเหี่ยม การที่มีชาวอุรักลา ไว้ยเข้ามาอาศัยอยู่ในหาดสะปำเพียง 4 หลังคาเรือนในระยะแรก เนื่องจากการที่บุคคลอื่นๆ ยังอาศัย อยู่ที่เกาะร้าง แต่ต่อมาหลังจากที่บุคคลกลุ่มนี้ เข้ามาอาศัยอยู่ได้ประมาณ 1 ปี ชาวอุรักลาไว้ยค่อยๆ เดินทางตามมาอยู่ที่หาดสะปำมากขึ้นจนถึงปัจจุบัน บริเวณหาดสะปำมีชาวมุสลิมอยู่มากมาย และ ชาวอุรักลาไว้ยมีค่านำหน้าชื่อของชาวอุรักลาไว้ยบางคนจะมีการเรียกว่า บังนำหน้า แต่ไม่ใช่ชาวมุสลิม ซึ่งคำว่าบัง เป็นคำที่เรียกชาวอุรักลาไว้ย โดยทั่วไปจนถึงปัจจุบัน (สิทธิ ประมงกิจ, 2550)

ชาวอุรักลาไว้ยได้โยกย้ายมาอยู่บริเวณนี้มาเป็นเวลานานแล้ว และมีพื้นที่อยู่อาศัย คือ บริเวณบ้านบางเหนียว ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ซึ่งตั้งอยู่ตรงข้าม คนละฝั่งกับที่ตั้งหลาในปัจจุบัน โดยมีคลองกั้นกลางระหว่างพื้นที่บ้านบางเหนียว กับซอยป่าพร้าว หมู่บ้านของชาวอุรักลาไว้ยตั้งอยู่ติดกับทะเล แต่หมู่บ้านของคนไทยตั้งอยู่บริเวณถนนใหญ่ และสภาพพื้นที่ในขณะนั้นเป็นป่าโกงกาง ชาวอุรักลาไว้ยจึงเข้ามาถางป่าอยู่ร่วมกัน แต่หลังจากที่อยู่มาเรื่อยๆ บุคคลภายนอกก็ได้ขยายเข้ามาอยู่อาศัยมากขึ้น บางคนก็เข้ามาซื้อที่ดินสร้างบ้านเพิ่มขึ้นชาวอุรักลาไว้ยจึงต้องเปลี่ยนที่อยู่ใหม่ และบางคนเห็นว่าพื้นที่บริเวณ ซอยป่าพร้าวมีสภาพดีกว่าบ้านบางเหนียว และมีผู้นำหมู่บ้านบอกให้เข้ามาอยู่ชาวอุรักลาไว้ย จึงย้ายเข้ามาอยู่ที่บริเวณต้นไทรเป็นสถานที่แห่งที่ 2 บริเวณที่ตั้งหลาของหมู่บ้าน ชาวอุรักลาไว้ยเรียกว่า ซอยป่าพร้าว ในอดีตพื้นที่บริเวณบ้านบางเหนียว และซอยป่าพร้าว เป็นพื้นที่ชุ่มเหมืองมีป่าชายเลนทำให้มีบุคคลภายนอกเข้าไปสร้างบ้าน โดยบางคนก็บุกรุกเข้าไปภายในหมู่บ้านเรื่อยๆ จนมีจำนวนบ้านเพิ่มขึ้น และมีการขยายหมู่บ้าน และเมื่อที่ดินกลายเป็นของบุคคลภายนอก และมีการกั้นกำแพงเขตแดน ส่งผลให้ชาวอุรักลาไว้ยไม่มีที่อยู่จึงต้องถอยออกไปเรื่อยๆ บางคนขายที่ดินให้กับบุคคลภายนอกบางคนก็หนี ในขณะนั้นภายในพื้นที่ทั้ง 2 แห่งมีคลอง ซึ่งเป็นทางน้ำขนาดเล็กกั้นกลางระหว่างบ้านบางเหนียวกับซอยป่าพร้าว จึงทำให้ชาวอุรักลาไว้ยมีการย้ายข้ามคลองจากฝั่งบ้านบางเหนียวมาอาศัยฝั่งซอยป่าพร้าว ในปัจจุบันคลองดังกล่าว มีการขุดลอกคลองใหม่จึงทำให้เรือเข้า - ออกได้สะดวก เนื่องจากคลองมีขนาดใหญ่ขึ้น (สิทธิ ประมงกิจ, 2550)

ขณะที่ชาวอุรักลาไว้ยเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ซอยป่าพร้าว พบว่า พื้นที่บางส่วน เป็นบ้านของคนไทย แต่บริเวณที่ตั้งหลายังไม่มีใครเข้ามาอยู่ และเมื่อชาวอุรักลาไว้ยเห็นว่า เป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมต่อการตั้งถิ่นฐาน แต่ที่ดินบริเวณนี้เป็นของบริษัทเอกชน ผู้ใหญ่บ้าน จึงได้ไปขอความช่วยเหลือจากอำเภอ นายอำเภอจึงไปขอความช่วยเหลือจากนายทุน เจ้าของบริษัททุ่งคาฮาร์เบอร์ในขณะนั้นแจ้งถึงการที่ชาวอุรักลาไว้ยไม่มีที่อยู่ นายทุนจึงยอมให้ชาวอุรักลาไว้ยอาศัยอยู่ได้โดยชาวอุรักลาไว้ยส่วนใหญ่ยังอาศัยอยู่ที่บ้านบางเหนียวยังรื้อบ้านมาไม่หมด แต่เมื่อเวลาผ่านไป 2 ปี ชาวอุรักลา

ไวยจึงย้ายมาอยู่บริเวณนี้ทั้งหมด (มะคิ้ว ประมงกิจ, 2550) คำบอกเล่าของบุคคลภายนอก กล่าวว่า พื้นที่ซอยป่าพร้าวที่มีบุคคลกล่าวว่า บางพื้นที่เป็นที่ของนายทุนนั้น เนื่องจากแท้จริงแล้ว พื้นที่เหล่านี้เป็นที่สาธารณะ แต่เกิดจากการที่มีบุคคลเข้ามาจับจองโดยใช้สิทธิสัมปทานเหมืองแร่ และเมื่อสัมปทานสิ้นสุดลง บุคคลเหล่านี้ทำการจองพื้นที่โดยไม่มีเอกสารสิทธิ แต่ด้านชาวอุรุกรลาไวย ผู้ที่ไม่นิยมการครอบครอง แม้ว่ากลุ่มตนจะสามารถครอบครองได้เช่นกันก็ตาม เมื่อเห็นว่ามีบุคคลเข้าไปใช้ประโยชน์มีความคิดว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นของบุคคลเหล่านั้น (ธนู แนนเนียน, 2552)

แม้ว่านายทุนยอมให้ชาวอุรุกรลาไวยอาศัยอยู่ในพื้นที่ แต่มีข้อแม้ว่าห้ามขายให้อื่นๆ และไม่มีเอกสารสิทธิใดๆ ทำให้ชาวอุรุกรลาไวยได้อาศัยอยู่ในบริเวณนี้หลายปี และต่อมาเมื่อบุคคลภายนอกเข้ามาอยู่ร่วมกับชาวอุรุกรลาไวยมีจำนวนมากขึ้น ชาวอุรุกรลาไวยจึงอาศัยอยู่ไม่ได้เนื่องจากถูกเบียดโดยการปักเขตแดนให้กว้างออกไป และบางคนในขณะที่ชาวอุรุกรลาไวยอาศัยอยู่ที่ซอยป่าพร้าว นายทุนเจ้าของร้านค้ากาแฟให้ชาวอุรุกรลาไวยย้ายมาอยู่บริเวณหาด เนื่องจากเจ้าของร้านค้าต้องการพื้นที่บริเวณนั้น เพื่อทำร้านขายของ และบอกให้ชาวอุรุกรลาไวยไม่ต้องย้ายข้ามคลองกลับไปอยู่ฝั่งบ้านบางเหนียว ซึ่งในขณะนั้นพื้นที่บ้านบางเหนียวเป็นพื้นที่ของคนไทยในที่สุดชาวอุรุกรลาไวยประสบกับปัญหาหนี้สินที่ไปกู้ยืมเงินจากเจ้าแม่ภายนอกหมู่บ้าน เพื่อนำเงินมาใช้จ่าย และนำเงินมาทำเครื่องมือทำมาหากินจนมีจำนวนดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น และไม่มีเงินจ่ายคืน ชาวอุรุกรลาไวยจึงถูกเจ้าแม่ยึดบ้าน ยึดที่ดินที่บริษัทเอกชนให้ชาวอุรุกรลาไวยอาศัยอยู่ และประสบกับปัญหา ไม่มีที่ไป และไม่มีเงิน จึงตัดสินใจย้ายมาอยู่บริเวณหาดสะพาน หรือในทะเลในปัจจุบัน สถานที่ที่ชาวอุรุกรลาไวยอาศัยอยู่เป็นสถานที่แห่งที่ 3 ในขณะนั้นชาวอุรุกรลาไวยไม่ได้คำนึงถึงความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่มากนัก แต่เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ง่ายต่อการเคลื่อนย้ายสิ่งของมาจากที่อยู่เดิม ไม่ต้องจ้างรถบรรทุกในการเคลื่อนย้ายสิ่งของ และไม่สามารถย้ายไปที่หาดราไวย์ หรือเกาะสิเหร่ได้ เพราะที่นั่นมีชาวอุรุกรลาไวยอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก แต่การย้ายลงมาอยู่ที่ใหม่ชาวอุรุกรลาไวยบางคนต้องย้ายอยู่เรื่อยๆ เนื่องจากการถูกบุกรุกจากบุคคลภายนอกกลุ่มตน โดยการเข้ามาสร้างบ้าน กั้นรั้ว กั้นกำแพงเป็นรั้วบ้าน ทำให้ชาวอุรุกรลาไวยต้องถอยร่นลงมาเรื่อยๆ และประสบกับปัญหาเจ้าของที่ดินไม่ยอมให้อยู่อาศัยจึงต้องย้ายลงมาอยู่ด้านนอก ซึ่งเป็นบริเวณในทะเลในปัจจุบัน (สิทธิ์ ประมงกิจ, 2550) พื้นที่ที่ชาวอุรุกรลาไวยหาดสะพานอาศัยอยู่ในปัจจุบันเป็นพื้นที่ของกรมเจ้าท่า ซึ่งอนุญาตให้ชาวอุรุกรลาไวยสามารถอาศัยอยู่ได้โดยไม่ต้องจ่ายค่าเช่าที่ เพราะเป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่ในทะเล แต่หากสามารถหาที่อยู่ใหม่ได้ต้องรื้อบ้านในบริเวณนี้ออกไป อย่างไรก็ตามการอยู่อาศัยนี้ก็ยังไม่มีความมั่นคง เพราะไม่มีเอกสารสิทธิ หรือหลักประกันใดๆ (มะคิ้ว ประมงกิจ, 2550)

นอกจากนี้การสอบถามข้อมูลประวัติการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวอุรุกรลาไวย ในพื้นที่หาดสะพานจากคนไทยที่อาศัยอยู่ในหาดสะพานในปัจจุบัน มีบุคคลเพียงไม่กี่คนเท่านั้นที่รับรู้ข้อมูลด้านนี้ เนื่องจากบุคคลในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นผู้ที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่ในภายหลัง ซึ่งได้เดินทางมาจากที่อื่นและ

เข้ามาพักอาศัยอยู่ในพื้นที่หาดสะป่า ซึ่งในขณะนั้นก็พบว่าก่อนที่ตนจะเข้ามาตั้งถิ่นฐานก็มีชาวอุรุกรลา วัลยอาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่ดังกล่าวก่อนแล้ว ในอดีตชาวอุรุกรลาวัลยหาดสะป่ามีอาชีพทำมาหากินทางทะเลเพียงอย่างเดียวเป็นการทำงานแบบไม่มุ่งเน้นการสะสม ทำงานแบบหาเช้ากินค่ำ บางคนมีนิสัยรักความสุข เมื่อนำของมาขายได้นำเงินไปดื่มสุราจนทำให้ต้องเป็นหนี้ จึงส่งผลให้บางคนต้องขายที่ดิน หรือยกที่ดินให้กับผู้อื่น เพื่อเป็นการชำระหนี้ และต้องย้ายไปอาศัยอยู่ที่อื่นบางคนต้องขายที่ดิน หรือยกที่ดินให้กับผู้อื่น เพื่อเป็นการชำระหนี้ วิธีการดำรงชีวิตของชาวอุรุกรลาวัลยในอดีตที่ต้องเดินทางไปหากินยังสถานที่ต่างๆ ซึ่งต้องมีการย้ายถิ่นอยู่บ่อยครั้งส่งผลให้ลูกหลานชาวอุรุกรลาวัลยโดยส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนหนังสือ เนื่องจากต้องติดตามครอบครัวไปหากิน และบางครอบครัวก็ไม่มีเงินส่งลูกหลานเข้าโรงเรียน

ในระยะหลังเมื่อชาวอุรุกรลาวัลยได้ตั้งถิ่นฐานอย่างถาวรในพื้นที่หาดสะป่าจึงไม่มีการเคลื่อนย้ายไปหากินยังสถานที่ใดมากนัก และจากการที่ผู้ใหญ่บ้านมีความพยายามในการผลักดันเรื่องการศึกษา จึงทำให้ลูกหลานชาวอุรุกรลาวัลยได้เข้าโรงเรียนมากขึ้น ในปัจจุบันชาวอุรุกรลาวัลยได้รับการศึกษามากขึ้น ทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ชาวอุรุกรลาวัลยอาศัยอยู่ในพื้นที่หาดสะป่าไม่ต่ำกว่า 70 ปี คือ ปี 2517 - 2518 ชาวอุรุกรลาวัลยอาศัยอยู่ที่บ้านบางเหนียวจนถึงประมาณปี 2520-2522 ชาวอุรุกรลาวัลยเริ่มทยอยย้ายมาอยู่ที่ซอยป่าพร้าว แปลง 1 ทั้งหมด และย้ายตามกันมาเรื่อยๆ จนมาอาศัยอยู่ที่ซอยป่าพร้าว แปลง 1 ประมาณปี พ.ศ. 2527 และประมาณปี พ.ศ. 2532 ชาวอุรุกรลาวัลยก็ย้ายมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ซอยป่าพร้าว แปลง 2 หรือริมทะเลจนถึงปัจจุบัน (ธนู แนนเนียน, 2552) ชาวอุรุกรลาวัลยที่หาดสะป่าประสบกับปัญหาการที่มีบุคคลภายนอกเข้ามาอาศัยอยู่มากขึ้น ประกอบกับการที่ชาวอุรุกรลาวัลยมีสมาชิกมีลูกหลานเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ที่อยู่อาศัยไม่เพียงพอ ชาวอุรุกรลาวัลยจึงต้องถอยร่นออกไปเรื่อยๆ จนมาตั้งถิ่นฐานตั้งหมู่บ้านอยู่ในทะเลจนถึงปัจจุบัน หาดสะป่ามีจุดเด่นด้านความสะดวกต่อการทำมาหากิน ทำกินได้คล่อง แม้เป็นช่วงน้ำลง น้ำแห้ง หรือช่วงฤดูแล้งก็ยังสามารถประกอบอาชีพได้ เช่น การหาหอยดิบ หอยแครง หอยชักตีน ขณะที่การทำมาหากินที่เกาะสิเหร่ต้องเดินทางไปทะเล เพื่อตกเบ็ด วางไซดำหอย แต่ที่หาดสะป่านี้ แม้จะไม่มีเรือก็สามารถทำมาหากินได้ การที่ชาวอุรุกรลาวัลยไม่เลือกพื้นที่นี้ตั้งถิ่นฐานเป็นสถานที่แรกๆ เนื่องจากในอดีต ชาวอุรุกรลาวัลยนิยมการอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม และต้องการอยู่ในพื้นที่ดั้งเดิมที่บรรพบุรุษเคยอยู่อาศัยมาก่อน จึงเป็นผลให้ชาวอุรุกรลาวัลยมีการตั้งถิ่นฐานอยู่ในสถานที่เดียวกัน แต่ต่อมาเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นจึงทำให้ต้องมีการแยกย้ายกันไปอยู่ตามสถานที่ต่างๆ

พื้นที่ที่อยู่อาศัยแรกเริ่ม หรือที่บางเหนียว มีสภาพพื้นที่เป็นป่ารก ประกอบด้วย ป่าตาตุ่มจะมียางพืหากินเข้าไปจะทำให้ท้องเสีย ป่าจากต้นปี หรือต้นแสม เป็นป่าชายเลนที่มีชาวอุรุกรลาวัลยเรียกว่า ดาดุก มีลักษณะคล้ายกุ่มน้ำจืดมีก้ามตัวสีแดง บางตัวมีสีเหลือง มีขนาดใหญ่ ขุดรูอยู่ในป่า

ชายเลน บริเวณรอบปากจรูจะมีกองโคลนสูงจากพื้นดิน และมีจำนวนมากจึงเรียกว่า ป่าขี้แ่ก ซึ่งขี้แ่ก จะขุดรู และทำให้ระบบนิเวศป่าชายเลนมีความสมบูรณ์ ด้านริมทะเลเป็นชายหาด แต่เมื่อมีการสร้าง เขื่อน ส่งผลให้น้ำเหมือนไหลลงมาบริเวณป่าโกงกาง และชายหาด ต้นแสม และโกงกางตายลง และ พื้นที่กลายเป็นหาดโคลน ภายในหมู่บ้านมีทางเดินขนาดเล็ก ในขณะนั้นยังไม่มีใครเข้ามาอยู่อาศัย พื้นที่บริเวณบ้านบางเหนียวรวมทั้งซอยป่าพร้าวในอดีต เป็นพื้นที่ชุ่มเหมืองเดิมปัจจุบันถูกถมทับไปหมดแล้วเป็นพื้นที่ว่างที่ของรัฐบาล มีป่าชายเลน มีคลองขนาดเล็กกั้นกลางระหว่างบ้านบางเหนียว กับซอยป่าพร้าว คลองนี้ไหลมาสิ้นสุดที่ทะเล เป็นคลองขุดที่นำน้ำมาใช้ ในการทำเหมือง โดย ระยะแรก เป็นเพียงทางน้ำขนาดเล็ก ต่อมาขยายกลายเป็นคลองใหญ่ขึ้น เพราะมีการขุดลอกขยาย คลอง ชาวอุรุกรลาไวยได้เดินทางข้ามคลองจากฝั่ง บ้านบางเหนียว เพื่อมาตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณซอยป่า พพร้าว ซึ่งในขณะนั้นมีน้ำทะเลขึ้นถึงบางส่วน มีน้ำลึก แต่ต่อมาเมื่อมีการเข้ามาอยู่อาศัยมากขึ้น จึงมี การทับถมจนทำให้ตื้นเขินขึ้นมา และกลายเป็นหมู่บ้านดังเช่นในปัจจุบัน (มะควี ประมงกิจ และ หน่อไม้ ประมงกิจ, 2551) ในระยะแรก เมื่อชาวอุรุกรลาไวยเดินทางมาจากเกาะร้าง และเริ่มเข้ามา อยู่ ในหมู่บ้าน มีบ้านอยู่ 4 หลังคาเรือน เป็นบ้านเล็กๆ มุงด้วยกระเจี๊ยง แต่ต่อมาก็ขยายเพิ่มขึ้น เรื่อยๆ จนมีประมาณกว่า 10 หลังคาเรือน บ้านอยู่ไม่ติดกันมากนัก ชาวอุรุกรลาไวยใช้ประโยชน์จาก พื้นที่ ในการตั้งหลาภายในหมู่บ้าน แต่พื้นที่สุสาน หรือที่ฝังศพของชาวอุรุกรลาไวย ตั้งอยู่บริเวณต้น ไทร ต้นใหญ่ริมถนนใหญ่ หรือบริเวณวัดสะป่าในปัจจุบัน และเมื่อชาวอุรุกรลาไวยย้ายมาตั้งถิ่นฐานอยู่ บริเวณซอยป่าพร้าวที่ฝังศพก็ยังอยู่ที่เดิม แต่มีการย้ายหลาโดยนำไปตั้งไว้บริเวณต้นไทรภายใน หมู่บ้าน

ชาวอุรุกรลาไวยได้ทยอยเดินทางมาเรื่อยๆ จากบ้านบางเหนียว เพื่อมาสร้างบ้านเรือนเป็น กระต๊อบขนาดเล็กในซอยป่าพร้าว มีบ้านประมาณ 30 หลังคาเรือน ต่อมาเมื่อชาวอุรุกรลาไวยมีจำนวน มากขึ้น จึงมีการสร้างบ้านอยู่ติดกันมากขึ้น เมื่อบุคคลภายนอกได้เข้ามาถิ่นอาณาเขตพื้นที่และทำการ ถมดินออกมาเรื่อยๆ ทำให้ชาวอุรุกรลาไวย จึงต้องย้ายออกมาสร้างบ้านเรือนอยู่ในทะเลมากขึ้น ใน ปัจจุบัน ชาวอุรุกรลาไวยยังคงตั้งหลาในพื้นที่เดิมบริเวณต้นไทร แม้ว่าพื้นที่บริเวณดังกล่าวจะมีเจ้าของ แล้วก็ตาม ส่วนสถานที่ฝังศพนั้นในระยะแรกใช้สุสาน บริเวณต้นไทรใกล้วัด แต่เมื่อประมาณ 40 ปีที่ แล้ว ได้ย้ายไปใช้สุสานของชาวอุรุกรลาไวยแหลมตุ๊กแก ซึ่งตั้งอยู่ที่เกาะร้างมีการขุดย้ายซากกระดูก นำไปไว้ที่สุสานเกาะร้าง โดยได้รับความช่วยเหลือจากคนจีน ซึ่งมีจุดประสงค์ในการขุดย้าย เนื่องจาก มีความต้องการให้สุสานของชาวอุรุกรลาไวยอยู่แยกกับสุสานของคนจีนอย่างแนชัด ไม่ปะปนกัน และ ในปัจจุบันพื้นที่เดิมก็กลายเป็นพื้นที่สุสานของคนจีน

สถานที่สำคัญที่เป็นหลักฐานแสดงถึงการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่หาดสะป่า ประกอบด้วย

1) หลา ถือเป็นหลักฐานชิ้นสำคัญที่เป็นมรดกที่ทรงคุณค่าต่อจิตใจ และการอาศัย อยู่ในพื้นที่ต่างๆ ของชาวอุรุกรลาไวย เนื่องจากเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับชาวอุรุกรลาไวย หลาดั้งเดิมอยู่ที่บ้าน

บางเหนียว แต่ต่อมาก็ย้ายมาตั้งอยู่บริเวณต้นไทรที่ซอยป่าพร้าว และยังคงตั้งอยู่จนถึงปัจจุบัน ชาวอุรุกรักลาไวย์บางคนมีความเชื่อ และมีการเล่าสู่กันฟังเกี่ยวกับเรื่องราวของหลาดังกล่าวไว้ว่า ในขณะที่ชาวอุรุกรักลาไวย์ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บางเหนียว พื้นที่บริเวณที่มีน้ำทะเลขึ้นถึง ซึ่งตั้งอยู่ใกล้กับคลองมีตอไม้ตั้งอยู่ ต่อมามีคนในหมู่บ้านฝันว่าให้ยกตอไม้นั้นมา และนำมาตั้งที่หลาดจึงทำให้ตอไม้นั้นกลายเป็นที่ตั้งหลาด ต่อมาตอไม้นั้นเกิดมีจอมปลวกขึ้นมา จึงมีการทำหลาดครอบจอมปลวกนั้นไว้ (มะคิ้ว ประมงกิจและหน่อไม้ ประมงกิจ, 2551)

2) บ่อน้ำ ในขณะที่ชาวอุรุกรักลาไวย์ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านบางเหนียว ชาวอุรุกรักลาไวย์ ใช้น้ำจากบ่อต้นเหียงตั้งอยู่หลังศาลเจ้า โดยบ่อน้ำนี้มีอยู่ก่อนที่ชาวอุรุกรักลาไวย์จะเข้ามาอยู่ในพื้นที่ และยังมีอยู่จนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีการปรับปรุงให้มีสภาพดีขึ้น โดยแบ่งเป็นบ่อน้ำดื่ม และบ่อน้ำใช้ และเมื่อชาวอุรุกรักลาไวย์ย้ายมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ซอยป่าพร้าว ชาวอุรุกรักลาไวย์ ใช้น้ำจากบ่อที่ตั้งอยู่บริเวณวัด และเมื่อชาวอุรุกรักลาไวย์ย้ายมาอยู่ ณ สถานที่ในปัจจุบันยังใช้น้ำบ่อจากที่วัดจนกระทั่งมีระบบน้ำประปา

3) สุสานเก่า มีที่ตั้งอยู่บริเวณต้นไทรริมถนนใหญ่ข้างวัดสะป่า ในปัจจุบันบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงสุสานเก่าเป็นที่ตั้งของสุสานของคนจีน เพราะในอดีตพื้นที่นี้มีคนจีนเข้ามาอาศัยอยู่ ก่อนที่ชาวอุรุกรักลาไวย์จะเข้ามาตั้งถิ่นฐาน แต่อย่างไรก็ตามชาวอุรุกรักลาไวย์ยังให้ความสำคัญกับพื้นที่สุสานเก่าว่าเคยเป็นสถานที่ฝังศพของบรรพบุรุษ แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงสถานที่ และมีการขุดย้ายกระดูกไปที่สุสานเกาะร้างแล้วก็ตาม

4) ต้นไม้เก่าแก่ ต้นไทรที่มีอยู่บริเวณที่ตั้งหลาดในซอยป่าพร้าวถือเป็นต้นไม้เก่าแก่ เป็นหลักฐานที่สำคัญที่แสดงถึงการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่หาดสะป่าเป็นต้นไม้ใหญ่ที่มีอยู่ก่อนที่ชาวอุรุกรักลาไวย์จะเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่ โดยตอนที่ชาวอุรุกรักลาไวย์ได้ย้ายมาอาศัยอยู่ที่ซอยป่าพร้าวมีต้นไทรอยู่ก่อนแล้ว และชาวอุรุกรักลาไวย์ได้นำหลาดมาตั้ง และสร้างบ้านอยู่อาศัยในเวลาต่อมาจนมีการย้ายมาตั้งถิ่นฐานบริเวณริมทะเล หลาด และต้นไทรก็ยังคงมีอยู่จนถึงปัจจุบัน

3) การทำมาหากิน และภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวอุรุกรักลาไวย์ในหาดสะป่า ชาวอุรุกรักลาไวย์ ประกอบอาชีพทางทะเลเป็นส่วนใหญ่ เช่น หาหอย หาปลิง ลากอวน กันมาก โดยบางคนไปหากินตามสถานที่ต่างๆ เช่น ไปมากัด สถานที่ที่ชาวอุรุกรักลาไวย์เดินทางไปมากัดเป็นพื้นที่ที่เป็นหาดหรือบริเวณริมทะเลไม่นิยมนอนในเรือ และเป็นสถานที่ที่หากินได้ง่าย เพื่อการวางอวนปลาทรายที่อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา เริ่มเดินทางไปตั้งแต่เดือน 11 และจะกลับมายังหมู่บ้านอีกที่ช่วงเดือน 4-5 เดินทางด้วยเรือไปพร้อมกันครั้งละประมาณ 10 ลำ การไปมากัดของชาวอุรุกรักลาไวย์หาดสะป่ามีหลายเส้นทาง ยกตัวอย่าง เช่น เส้นทางที่ 1 ชาวอุรุกรักลาไวย์เริ่มเดินทางออกจากหาดสะป่า และหากินไปเรื่อยๆ บริเวณแหลมยามู อ่าวบางโรง อ่าวปอ จนถึงบริเวณที่เรียกว่า 3 แหลม ประกอบด้วย แหลมยาง แหลมขาด และแหลมทราย (มีลักษณะเป็นแหลมที่ยื่นอยู่บริเวณทะเล จำนวน 3 แหลม) การเดินทางไปในพื้นที่บริเวณนี้ ชาวอุรุกรักลาไวย์จะไปมากัด เพื่อทำปลิง ต่อยหอย และบาก็ัดประมาณ

2 – 3 วัน หลังจากนั้นก็นำของกลับมาขายที่บ้าน และเมื่อขายของหมดจึงเดินทางกลับไป อีกครั้ง แต่ชาวอุรุกรลาไวย์บางคน หลังจากที่เดินทางกลับมาจากเส้นทางนี้ และนำของมาขายจนหมด ก็จะไปทางไปบักัด เส้นทางที่ 2 โดยเริ่มเดินทางออกจากหาดสะป่า มุ่งหน้าไปยังเกาะนาคาใหญ่เป็นเส้นทางที่ใช้เดินทางไปยังเกาะยาวใหญ่ และเกาะยาวน้อย

เมื่อหาของได้ตามที่ต้องการก็เดินทางกลับบ้านที่หาดสะป่า นอกจากนี้ยังมีเส้นทางที่ 3 คือ การไปบักัดที่หาดป่าตอง เพื่อไปหาปลา ดำปลิง ดำหอยนมสาว หอยมุกโขง ตกเบ็ด หากุ้ง เป็นต้น เส้นทางที่ 4 คือเดินทางลงใต้ ไปท่าฉัตรไชย เกาะพีพี เกาะลันตา โดยมีการสร้างบ้านหลังเล็กๆ มุงด้วยกระเบื้อง เมื่อถึงเวลาที่จะกลับบ้าน ก็จะรื้อบ้านนั้น เพื่อนำไม้ และชิ้นส่วนต่างๆ ของบ้านขึ้นเรือกลับบ้านระหว่างการเดินทาง และทำมาหากินก็จะพักบริเวณเกาะ เช่น เกาะล้ง เกาะนาคา เกาะยาว จังหวัดพังงา และบริเวณเกาะนัค (ปูเลา ตูโฮะ แปลว่า ทาง เพราะคนสมัยก่อนมีอาชีพแทงเต่า ซึ่งในขณะที่กำลังแทงเต่าอยู่นั้น เหล็กแทงเต่า หรือฉมวกแทงเต่า ได้ไปติดอยู่ที่นี้ และมีการเล่าต่อกันมาว่า เหล็กนั้นได้กลายเป็นเกาะ จึงมีการเรียกพื้นที่นี้ว่า ปูเลา ตูโฮะ แล้วก็จะเดินทางกลับบ้าน เส้นทางที่ 5 คือเดินทางไปหาหินแถบ จังหวัดระนอง และประเทศพม่า บางสถานที่เมื่อชาวอุรุกรลาไวย์ พบว่าสามารถเก็บหาอาหารได้ พื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ก็จะเดินทางกลับไปหาหินในบริเวณที่เดิมอีกครั้ง และเมื่อได้ของก็นำกลับมาขาย และจะกลับไปหาหินโดยการวนเวียนในลักษณะนี้เรื่อยๆ

ชาวอุรุกรลาไวย์จะไปบักัด โดยการพักอาศัยบริเวณเกาะก็ตาม แต่เกาะบางเกาะ ชาวอุรุกรลาไวย์จะหาหินเพียงอย่างเดียว แต่ไม่พักอาศัย เช่น ที่เกาะแรด เมื่อชาวอุรุกรลาไวย์หาของเสร็จก็จะเดินทางกลับ หรือเดินทางไปพักบริเวณอื่น ในอดีตชาวอุรุกรลาไวย์จะไปหาหินเพียงอย่างเดียว โดยเดินทางไปอาศัยอยู่ร่วมกัน เพียงไม่กี่คน ไม่กี่ครอบครัว ไม่เป็นหมู่บ้าน และพื้นที่ที่ไปบักัดก็ยังไม่มีการอาศัยอยู่ พื้นที่ยังไม่เป็นเขตอุทยาน ไม่มีร้านอาหาร หรือที่พักใดๆ โดยในขณะนั้นหากชาวอุรุกรลาไวย์ต้องการจับจองพื้นที่ก็สามารถจับจองได้อย่างสะดวกสบายได้ทุกพื้นที่ในระยะหลัง แม้ว่าชาวอุรุกรลาไวย์จะมีการตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่ง แต่บางคนยังไปหาหินที่อื่น เช่น การไปหาหอยดิบ (หอยนางรมเล็ก) แต่ในปัจจุบันมักจะไม่ไปค้างคืน ส่วนใหญ่มักจะไปเช้ากลับเย็น แต่หากจะต้องค้างคืนก็จะค้างแค่คืนเดียวเท่านั้น ชาวอุรุกรลาไวย์ ยกเลิกการหาหินแบบการบักัด เนื่องจากปัจจุบันของหายาก ประกอบกับกรรมสิทธิ์พื้นที่ต่างๆ มีเจ้าของ บางพื้นที่ถูกกำหนดเป็นเขตอนุรักษ์มากขึ้น ชาวอุรุกรลาไวย์จึงหันมาหาหิน แบบเช้ากลับเย็น และบางคนก็หันมาทำงานบนบก บางคนมีอาชีพตัดเตยโดยนำมาเย็บขายให้กับคนไทย ซึ่งการที่พื้นที่ดังกล่าวเป็นดินเค็ม มีน้ำเค็มขึ้น ในอดีตพื้นที่ปลูกอะไรไม่ขึ้น ประกอบกับชาวอุรุกรลาไวย์คิดว่าบริเวณนี้เป็นพื้นที่ของรัฐ จึงทำให้กลุ่มตนไม่กล้าที่จะเพาะปลูก เช่น ปลูกข้าว ทำไร่ข้าว หรือกระทำการสิ่งใดในพื้นที่นี้จะเห็นได้ว่าหมู่บ้านของชาวอุรุกรลาไวย์ที่แหลมตุ๊กแกราไวย์ และสะป่า ล้วนมีลักษณะเหมาะสมที่จะเป็นที่ตั้งถิ่นฐานถาวรของชุมชน อย่างไรก็ตาม ทุกชุมชนมีความเชี่ยวชาญ ในการออกหาหินทางทะเล และในอดีตมีการไปบักัดทั้งในระยะใกล้ และไกล ชาวอุ

รังกาไวยจึงคุ้นเคยกับทะเล พื้นที่ชายฝั่ง และระบบนิเวศย่อยๆ ในบริเวณต่างๆ รวมทั้งมีภูมิปัญญาในการทำมาหากินทางทะเล ซึ่งกำลังสูญหายไปอย่างรวดเร็วเช่นกัน เพราะข้อจำกัดต่างๆ รวมทั้งการประกาศเขตพื้นที่หวงห้ามทำการประมง และการขาดความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัยริมฝั่งทะเล

สรุปได้ว่าพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานของชาวอุรุกรลาไวยในพื้นที่แหลมตึกแกจังหวัดภูเก็ตเมื่อประมาณ 200 ปี แหลมตึกแกเป็นพื้นที่ที่มีน้ำทะเลท่วมถึงจึงมีการนำเปลือกหอยมาถม เพื่อตั้งบ้านเรือน และประมาณ 150 – 200 หลัง ได้ย้ายมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เกาะร้างเนื่องจากเกิดจากการระบาดของอิทธิพลโรค ฝีดาษ ชาวอุรุกรลาไวยเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก จึงต้องย้ายไปอาศัยอยู่ที่แหลมกลาง (เกาะร้าง) พ.ศ.2502 ชาวอุรุกรลาไวยบางคนย้ายกลับมาอยู่ที่แหลมตึกแก เนื่องจากที่ดินที่แหลมกลางถูกจับจอง มีการอ้างกรรมสิทธิ์จากบุคคลภายนอกและต้องประสบกับปัญหาการถูกเรียกเก็บค่าเช่าที่ ต่อมาบางคนก็ย้ายไปอยู่ที่หาดราไวย์ และหาดสะปำ เนื่องจากหมู่บ้านขยายตัวเพิ่มมากขึ้น พ.ศ.2506 ชาวอุรุกรลาไวยได้พบกับหลวงปู่สุภา และได้ช่วยกันเป็นพยานในคดีเกี่ยวกับที่ดินของวัด และช่วยกันสร้างวัดเกาะสีเھر พ.ศ.2510 สมเด็จพระศรีนครินทร์ราชบรมราชชนนีเสด็จมาเยี่ยมเยียนชาวอุรุกรลาไวย พ.ศ.2526 มีการนำเสาไฟฟ้ามาลงในหมู่บ้าน และเจ้าของที่ดินได้เข้ามาทำการวัดที่ดิน พ.ศ.2527 เกิดมีเอกสารสิทธิที่ดินของกลุ่มนายทุนและบุคคลภายนอก พ.ศ. 2548 สมัยรัฐบาล พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตรเป็นนายกรัฐมนตรี มีนโยบายให้พื้นที่บริเวณแหลมตึกแกบางส่วนเป็นพื้นที่สาธารณะของรัฐ และกำหนดให้พื้นที่หมู่ 8 เป็นหมู่บ้านสีนามิ สำหรับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติคลื่นยักษ์สีนามิ จำนวน 26 หลัง และในปัจจุบันชาวอุรุกรลาไวยอาศัยอยู่ในพื้นที่แหลมตึกแก โดยบางพื้นที่เป็นที่ของนายทุน และชาวอุรุกรลาไวยยังไม่มี ความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัยแต่อย่างใด ลักษณะของชุมชนอุรุกรลาไวยหมู่บ้านแหลมตึกแกบริเวณด้านหน้าหมู่บ้านทั้งในส่วนของพื้นที่หมู่บ้านที่ติดชายทะเล และหมู่บ้านสีนามิมีการจัดวางบ้านค่อนข้างเป็นระเบียบ แต่สภาพพื้นที่ภายในหมู่บ้านลึกเข้าไปยังมีปัญหาการอยู่อาศัยที่มีความแออัด เนื่องจากพื้นที่มีจำกัดมีปัญหาน้ำท่วมขังภายในหมู่บ้าน และมีปัญหาสภาพเขื่อนกั้นน้ำฝั่งบริเวณด้านหน้าหมู่บ้านที่ติดกับชายทะเลส่งผลให้น้ำไหลเข้าบ้าน

พัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่หาดราไวย์ ชาวอุรุกรลาไวยได้ย้ายมาตั้งถิ่นฐานประมาณ 150 – 200 ปีมาแล้วบางคนไปพักอาศัยชั่วคราวอยู่ที่เกาะเฮ เกาะโหลน และเกาะบอนเพื่อไปทำไร่ข้าว ช่วงเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ชาวอุรุกรลาไวยอาศัยอยู่ที่หาดราไวย์ พ.ศ.2502 พระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เสด็จเยี่ยมเยียนหมู่บ้านชาวอุรุกรลาไวย พ.ศ.2515 จนถึงปัจจุบัน มีบุคคลภายนอกเข้ามาทำเอกสารสิทธิขึ้นในพื้นที่จนทำให้ชาวอุรุกรลาไวยต้องตกอยู่ในฐานะของผู้บุกรุกพื้นที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของบุคคลอื่นมาจนถึงปัจจุบัน และการเกิดขึ้นของกระบวนการพัฒนา โดยใช้เศรษฐกิจเป็นตัวนำการส่งเสริมการท่องเที่ยว การพัฒนาที่ไม่คำนึงวิถีชีวิตสิทธิของชุมชน การประกาศเขตอนุรักษ์ ส่งผลให้ชาวอุรุกรลาไวย ต้องประสบกับความลำบากทั้งการ

อยู่อาศัย และการทำมาหากินลักษณะของชุมชนอุรุกรลาไวย์หมู่บ้านหาดราไวย์มีการจัดวางหมู่บ้านที่ค่อนข้างมีความแออัด โดยเฉพาะบริเวณด้านในของหมู่บ้านที่มีบ้านจำนวนหลายครัวเรือนต้องอาศัยอยู่ชิดติดกันจนทำให้บางพื้นที่แทบไม่มีทางเดินภายในหมู่บ้าน ส่งผลให้เกิดปัญหาน้ำท่วมขังโดยรอบบริเวณหมู่บ้าน

พัฒนาการของชาวอุรุกรลาไวย์ในพื้นที่หาดสะป่า 100 ปีที่ผ่านมาได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บางเหนียวริมทะเล บริเวณป่าโกงกางบนที่ดินของนายทุน แต่เป็นที่ว่างเปล่า และได้ย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในซอยป่าพร้าว บริเวณตันไทร ซึ่งเป็นที่ตั้งหลายเป็นที่ดินของบริษัททุ่งคาฮาร์เบอร์ เนื่องจากบุคคลภายนอกเข้ามาอาศัยอยู่มากขึ้นทำให้ชุมชนอุรุกรลาไวย์ทยอยย้ายออกมาอยู่ริมหาดเลนที่ดินถูกจับจองเจ้าของร้านค้าแพขยายทำร้านขายของจึงขอให้ชาวอุรุกรลาไวย์ย้ายออกบางคนก็ถูกยึดบ้าน และที่ดินเนื่องจากปัญหาการมีหนี้สิน ต่อมาชาวอุรุกรลาไวย์บางคนย้ายออกไปอาศัยอยู่ที่อื่น เนื่องจากทรัพยากรลดน้อยลง และพื้นที่ที่มีความจำกัด และประมาณ 70 ปีชาวอุรุกรลาไวย์จากเกาะร้าง และหาดราไวย์ย้ายเข้ามาอยู่ เนื่องจากทรัพยากรกลับมาอุดมสมบูรณ์ และมีชาวอุรุกรลาไวย์ทยอยเข้ามาอยู่มากขึ้น และอาศัยอยู่บริเวณริมหาดเลนมาจนถึงปัจจุบัน ลักษณะของชุมชนอุรุกรลาไวย์หมู่บ้านหาดสะป่ามีการจัดวางหมู่บ้านที่ค่อนข้างมีระเบียบ แต่บริเวณใต้ถุนบ้านยังต้องประสบกับปัญหาการทับถมของขยะ สิ่งปฏิกูลต่างๆ จำนวนมาก

เรื่องของสิ่งอุปโภคที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตทั้ง 3 หมู่บ้าน ยังต้องประสบกับปัญหาทั้งไฟฟ้า น้ำประปา สุขภาพ ที่ไม่เพียงพอ ยังต้องต่อพ่วงไฟฟ้า บางบ้านก็ไม่มีห้องสุขา และการต้องประสบกับปัญหาความแออัดของพื้นที่ ปัญหาน้ำท่วมขัง ส่งผลให้ชาวอุรุกรลาไวย์ต้องมีความเป็นอยู่ ที่ค่อนข้างลำบากเรื่องของสุขภาพ ชาวอุรุกรลาไวย์ทั้ง 3 พื้นที่ ส่วนใหญ่มีสุขภาพอนามัยที่ดีแข็งแรง ผู้หญิงส่วนใหญ่จะเป็นโรคอ้วน มีบางคนที่มีอาการเจ็บป่วยจากโรคประต้ว เช่น หอบ ไอ แต่ก็สามารถเดินทางไปรักษา โดยการพบแพทย์ หรือขอยามารับประทาน ได้จากโรงพยาบาลของรัฐ และสถานีนอนามัยใกล้บ้าน แต่อาการเจ็บป่วยที่ชาวอุรุกรลาไวย์ โดยเฉพาะผู้ชายต้องประสบ คือ อากการน้ำหนึบ ซึ่งได้ส่งผลกระทบยาวต่อการดำรงชีวิต และแม้ว่าชาวอุรุกรลาไวย์จะไม่มีปัญหาด้านสุขภาพอนามัยมากนัก แต่ก็มีกรกลางถึงโอกาสในการ เข้ารับบริการด้านสาธารณสุขอย่างเท่าเทียมมากนัก ด้านสังคม ชาวอุรุกรลาไวย์ทั้ง 3 พื้นที่ ส่วนใหญ่ยังคงยึดรูปแบบการอาศัยอยู่ร่วมกันแบบญาติพี่น้อง มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน แต่ในบางพื้นที่ก็มีปัญหาการมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน และไม่มีการรวมกลุ่มกันอย่างเข้มขันมากนักจนเมื่อเกิดปัญหาขึ้นในหมู่บ้าน เช่น กรณีหาดราไวย์ เมื่อต้องประสบกับปัญหาการมีหนี้สินจึงมีการรวมกลุ่มกันอย่างชัดเจนมากขึ้นเพื่อสร้างความเข้มแข็ง และการประกอบกิจกรรมร่วมกัน เช่น การเข้าร่วมในกลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น และเกี่ยวกับด้านความเป็นอยู่นั้น ชาวอุรุกรลาไวย์ทั้ง 3 พื้นที่ มีการรับเอาค่านิยมสมัยใหม่เข้ามามากขึ้น เริ่มมีแหล่งบันเทิงเกิดขึ้นภายในหมู่บ้าน เช่น ในพื้นที่แหลมตุ๊กแกมีการวางตู้คาราโอเกะไว้กลางหมู่บ้าน และมีการร้องเพลง เต้นรำกันอย่าง

สนุกสนานพร้อมกับการตีเครื่องตีที่มีแอลกอฮอล์ และภายในบ้านของชาวอูรักลาไวก์บางคน ยังประกอบไปด้วยเครื่องใช้ไฟฟ้าหรือเครื่องมือเครื่องใช้ที่เกินความจำเป็น และมีการบริโภคอาหาร การแต่งกายตามสมัยนิยมมากขึ้น ด้านการศึกษาชาวอูรักลาไวก์แหลมตึกแก มีโอกาสได้เข้ารับการศึกษามากกว่าพื้นที่อื่น เนื่องจากสถานที่ตั้งของโรงเรียนอยู่ไม่ไกลจากหมู่บ้าน และปัจจุบันมีการเปิดสอนจนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

แต่กรณีของชาวอูรักลาไวก์หาดสะปายังได้รับบริการทางการศึกษาไม่มากนัก เนื่องจากโรงเรียนยังเปิดสอนถึงระดับชั้นประถมศึกษา และชาวอูรักลาไวก์ยังไม่เห็นถึงความสำคัญของการศึกษา และบางคนก็มีความจำเป็นที่จะต้องออกมาทำงาน จึงไม่ได้ศึกษาต่อในระดับสูง แต่ทั้งนี้ก็ยังมีความอูรักลาไวก์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แหลมตึกแกที่เห็นถึงความสำคัญของการศึกษา ซึ่งได้รับการศึกษาจนจบระดับปริญญาตรี และได้มีโอกาสนำเอาวิชาความรู้กลับมาใช้ในหมู่บ้าน โดยการเข้ามาสอนภาษาอังกฤษให้เด็กชาวอูรักลาไวก์ แต่เนื่องจากความสนใจของเด็กไม่ต่อเนื่องจึงต้องล้มเลิกโครงการ และอาจจะเนื่องด้วยความคาดหวังของสังคม หรือหมู่บ้านที่คิดว่าผู้ที่มีการศึกษาสูงจะต้องออกไปทำงานนอกหมู่บ้านมีรายได้ที่สูงจึงส่งผลให้บุคคลที่ได้รับการศึกษาระดับสูงนิยมออกไปทำงานภายนอกชุมชนของตนเอง และอาจส่งผลให้บุคคลเหล่านี้ไม่เข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชน เช่น พิธีกรรมต่างๆ เนื่องจากไม่ได้รับการปลูกฝัง และไม่เห็นความสำคัญมากนัก ด้านการอนุรักษ์ภาษาและวัฒนธรรม ชาวอูรักลาไวก์ทั้ง 3 พื้นที่ ยังคงมีการใช้ภาษาอูรักลาไวก์ในการสื่อสารกันภายในกลุ่ม และสามารถสื่อสารกับบุคคลภายนอกด้วยภาษาไทยถิ่นใต้ หรือภาษาไทยกลาง และการสื่อสารระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก ส่วนใหญ่ยังมีการถ่ายทอดภาษาของกลุ่มตน แต่มีบางคนที่สื่อสาร หรือสอนให้บุตรหลานใช้ภาษาไทยในการสื่อสารมากขึ้น และด้านการปฏิบัติตามธรรมเนียมประเพณี ของกลุ่มตนนั้น ชาวอูรักลาไวก์ทั้ง 3 พื้นที่ ยังคงปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด แต่อาจมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบไปบ้าง เช่น มีการนำเอาเครื่องตีที่มีแอลกอฮอล์เข้ามาร่วมในการประกอบพิธีกรรมมากขึ้น

สรุปได้ว่า พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ชาวเลกลุ่มอูรักลาไวก์ในพื้นที่ทะเลอันดามันประเทศไทย เป็นชนเผ่าพื้นเมืองที่อพยพมาจากเกาะมะละกา และเกาะลังกาวิ ประเทศมาเลเซีย แล้วตั้งถิ่นฐานในราชอาณาจักรไทยมายาวนานก่อนที่ประเทศไทยเป็นรัฐชาติ ดังเดิมในการตั้งถิ่นฐานของชาวเล คือ เกาะลันตา จังหวัดกระบี่ และกระจายตัวตามหมู่เกาะต่างๆ ในแถบทะเลอันดามันที่เป็นอาณาเขตของประเทศไทย เกาะลันตาถือว่าเป็นเมืองหลวงของชาวเล เพราะเป็นแห่งแรกที่ชาวเลที่ลงหลักปักฐาน ก่อนที่จะแยกย้ายไปสถานที่อื่นๆ เกาะลันตาถือว่าเป็นเมืองหลวง เมืองศูนย์กลางของชาวเล ซึ่งมีเกาะน้อยใหญ่ห้อมล้อมถึง 53 เกาะ เรือ เปรียบเสมือน หัวใจของชาวเล เพราะเป็นอุปกรณ์หัวใจที่สำคัญเป็นบ้านหลังแรกของชาวเลตั้งแต่สมัยอดีต เพราะที่อยู่อาศัยไม่ได้อยู่เป็นหลักแหล่ง กิจวัตรประจำวัน ตั้งแต่ กิน นอน หาดอาหาร อยู่บนเรือตลอด และร่องเรือไปตามเกาะต่างๆ ตามช่วงเวลามรสุม ชาวเลได้รับการสำมะโนประชากรเป็นคนไทยในช่วงปี 2500 โดยแบ่งเป็น 3

กลุ่ม คือ มอแกน มอแกน และอูรักลาไวย์ โดยได้มีการเคลื่อนย้ายกระจายตัวไปเกาะต่างๆ ในชายฝั่งอันดามัน เช่น ชาวมอแกนจะอยู่แถบจังหวัดระนอง ชาวมอแกนอยู่แถบจังหวัดพังงา ส่วนอูรักลาไวย์เป็นชนกลุ่มใหญ่ที่อยู่จังหวัดภูเก็ต กระบี่ และสตูล ในส่วนของจังหวัดภูเก็ตมีชาวเลอยู่ 3 ชุมชน คือ บ้านสะปำ หาดราไวย์ และเกาะสิเหร่

บทสรุป

ชาวเล เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีภาษา วัฒนธรรมเฉพาะเกี่ยวกับทะเล และวิถีชีวิตชายฝั่งมีวิถีชีวิตที่เร่ร่อนใช้เวลาส่วนใหญ่ในเรือเป็นทั้งบ้าน และพาหนะเดินทางที่นำไปสู่เกาะใหญ่น้อยอันเขียวชอุ่มอุดมสมบูรณ์ในแถบทะเลอันดามัน วิถีชีวิตอันน่าทึ่งนี้ทำให้ชาวตะวันตกที่ได้พบเห็นชาวเล ขนานนามให้ว่ายิปซีทะเล เนื่องจากมีวิถีชีวิตคล้ายกับกลุ่มยิปซีในยุโรปที่เดินทางอพยพโยกย้ายไปเรื่อย ๆ ยิปซีทะเลจึงไม่จำกัดแต่เฉพาะชาวเล 3 กลุ่มในประเทศไทยเท่านั้น เพราะยังมีชนเผ่าเร่ร่อนทางทะเลอยู่หลายกลุ่มกระจายอยู่ในหลายประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ชาวเลส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณชายฝั่งหรือบนเกาะ ส่วนใหญ่ยังยึดอาชีพที่เกี่ยวกับทะเลเช่นดำน้ำหาหอย กุ้ง ปู ตกปลา ทำลอบหรือลงอวนตกปลาบางส่วนหันมาทำงานรับจ้าง เช่น ขับเรือท่องเที่ยวในขณะที่บางส่วนหันมาประกอบอาชีพอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับทะเล อาทิ รับจ้างทำสวน เป็นแรงงานก่อสร้างทำงานในโรงงาน เป็นลูกจ้างตามร้านค้าหรือรีสอร์ท

ชาวเลเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยที่แบ่งเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ อูรักลาไวย์ มอแกน และมอแกน ชาวเลทุกกลุ่มตั้งบ้านเรือนอยู่ตามชายฝั่งทะเล หรือเกาะต่างๆ หรือในบริเวณที่ไม่ห่างจากฝั่งทะเลมากนัก ตั้งแต่จังหวัดระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ และสตูลคาดว่าจะมีประชากรชาวเลทั้งสามกลุ่มในประเทศไทยราว 12,000 คน เราจะพบชุมชนชาวอูรักลาไวย์ได้ที่บ้านสะปำ บ้านแหลมตุ๊กแก เกาะสิเหร่ และหาดราไวย์ ในจังหวัดภูเก็ตบ้านโต๊ะบาหลิว บ้านในไร่ บ้านคลองดาว และบ้านสังกะอูบนเกาะลันตาใหญ่ บ้านแหลมตงบนเกาะพีพี และชุมชนบนเกาะจำในจังหวัดกระบี่ ชุมชนบนเกาะบุโหลน เกาะอาดังและเกาะหลีเป๊ะในจังหวัดสตูล ปัจจุบันคาดว่าจะมีประชากรอูรักลาไวย์อาศัยอยู่ในประเทศไทยราว 7,000 คน นับว่าเป็นชาวเลที่มีประชากรมากที่สุดในบรรดา 3 กลุ่ม

ชาวเลทั้ง 3 กลุ่ม มีความแตกต่างกันที่รายละเอียดของภาษา พิธีกรรม และเรือแบบดั้งเดิม แม้ว่าจะมีภาษา และวัฒนธรรมคล้ายกัน แต่ถ้าพิจารณาในรายละเอียดพบความแตกต่างที่ทำให้คนภายนอกสังเกตเห็นได้หลายประการ เช่น ภาษาแม้จะจัดอยู่ในตระกูลออสโตรนีเซียนเช่นเดียวกัน แต่กลุ่มอูรักลาไวย์มีภาษาที่แตกต่างกับกลุ่มอื่นค่อนข้างมาก ในขณะที่ภาษาของมอแกน และมอแกนมีส่วนคล้ายคลึงกัน มีคำศัพท์ที่เหมือนกันเป็นส่วนใหญ่ และสามารถสื่อสารกันพอรู้เรื่อง ปัจจุบันชาวเลกลุ่มอูรักลาไวย์ และมอแกนตั้งถิ่นฐานอย่างถาวรหันมาประกอบอาชีพประมงชายฝั่งรับจ้างทำสวน และอาชีพอื่นๆ ซึมซับวัฒนธรรมไทยมากขึ้น บ้างก็รับคำเรียกขานกลุ่มตนเองว่า ไทยใหม่ส่วนกลุ่มมอแกน

ค่อนข้างรักษาอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมไว้ได้มากกว่ากลุ่มอื่น แต่ก็มีเปลี่ยนแปลงเพราะรับอิทธิพลจากภายนอกเช่นกัน

ชวบน้ำเป็นชื่อเก่าแก่ที่ใช้เรียกชาวเล และเป็นชื่อที่ปรากฏในเอกสารเก่าหลายฉบับ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานที่พิมพ์ในปี พ.ศ. 2542 ให้คำนิยามชวบน้ำว่าเป็นชื่อชนชาติเดิมพวกหนึ่งอยู่ทางทะเลด้านตะวันตกของแหลมมลายูกลาง หรือเรียกว่าชาวเล สมัยต่อมาชาวเลหลายคนตีความว่าชวบน้ำ หมายถึง คนที่เกิดจากน้ำเชื้อสืบพันธุ์ของหญิงชาย และหากถูกใครเรียกว่าชวบน้ำ ก็ารู้สึกไม่พอใจถือเป็นคำที่ดูถูกดูแคลนจึงไม่นิยมเรียกชวบน้ำ ส่วนคำว่าไทยใหม่ เป็นคำที่ใช้เรียกชาวเล และใช้กันอย่างแพร่หลายในบางพื้นที่ แต่ก็ยังเป็นคำที่เกิดขึ้นภายในระยะเวลาไม่เกิน 30-40 ปีมานี้ ชาวเลจึงได้รับการยกระดับให้เป็นไทย ได้รับสัญชาติไทยติดต่อสื่อสารเป็นภาษาไทย ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน และเข้าสู่ระบบระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไทย

ปัจจุบันชาวเลส่วนใหญ่โดยเฉพาะชาวอุรักลาไวย์ และชาวมอแกนได้รับสัญชาติไทย และถือบัตรประชาชนไทยเนื่องจากชุมชนส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานถาวรส่งผลให้การติดต่อสื่อสารกับทางราชการเป็นไปด้วยความสะดวกจะมีเพียงบางส่วนเท่านั้นที่ยังคงสำรวจอยู่ต่างจากกลุ่มชาวมอแกนที่ส่วนใหญ่มักยังคงอาศัยอยู่บริเวณเกาะต่างๆ ในทะเลอันดามันซึ่งทำให้การติดต่อสื่อสารกับทางราชการเป็นไปด้วยความยากลำบากที่ผ่านมาหน่วยงานรัฐเห็นว่าชาวมอแกนเป็นเพียงกลุ่มเร่ร่อนกลุ่มเล็ก ๆ ที่เดินทางไปมาข้ามพรมแดนอยู่บ่อยครั้งจึงไม่ได้ให้ความสนใจมากนัก

เหตุการณ์สึนามิในปี พ.ศ. 2547 เปิดพื้นที่ทางสังคมให้ชาวมอแกนเป็นที่รู้จักในวงกว้าง เรื่องราวของพวกเขาปรากฏขึ้นหลังเหตุการณ์สึนามิ ชาวมอแกนส่วนมากรอดชีวิต เพราะในเช้าวันนั้นเมื่อน้ำทะเลลด ชาวบ้านรีบวิ่งขึ้นที่สูง ชาวประมงที่ออกทะเลต่างหันหัวเรือวิ่งสวนแนวคลื่น และรอดจากการถูกคลื่นยักษ์ซัดเข้าหาฝั่ง ทวดของชาวมอแกนเล่าให้ฟังว่า ถ้ามีคลื่นยักษ์ น้ำทะเลจะแห้งและจะมีเต่า ปลาตัวใหญ่เต็มหาด ห้ามไปจับ ต้องวิ่งขึ้นที่สูงเท่านั้น ทำให้ชาวมอแกนส่วนใหญ่รอดชีวิตจากสึนามิ ต่อมาไม่นานชาวมอแกนก็ได้รับการสำรวจทะเบียนประวัติจากทางราชการ โดยมีชาวมอแกนบางส่วนที่เกาะสุรินทร์จังหวัดพังงาได้รับสัญชาติไทยและถือบัตรประชาชนไทย

ในอดีตชาวเลเดินทางโยกย้ายไปมาอยู่บ่อยครั้งบางคนเรียกวิถีชีวิตเช่นนี้ว่าเร่ร่อน เพราะชาวเลใช้เส้นทางเดินเรือในอดีตที่บรรพบุรุษของพวกเขาเคยล่องเรือทำมาหากินอยู่ในท้องทะเลอันดามันที่อุดมสมบูรณ์นานนับร้อยๆ ปี ดังนั้นจึงไม่ใช่วิถีชีวิตแบบเร่ร่อนไร้จุดหมาย การเดินทางและการอพยพโยกย้ายบ่อยครั้งถือเป็นทางเลือกที่เหมาะสม ด้วยเหตุปัจจัยหลายอย่าง เช่นอิทธิพลของลมมรสุมและลมประจำถิ่นและการเปลี่ยนแปลงของลมฟ้าอากาศ ซึ่งทำให้ชาวเลต้องอพยพโยกย้ายเพื่อตั้งเพิงพักและจอดเรือบริเวณหาดหรืออ่าวที่เป็นที่หลบคลื่นลมได้ดี ทำให้เข้าถึงแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์และหลากหลายในขณะเดียวกันก็ไม่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากร เหตุผลที่ชาวเลมีการโยกย้ายบ่อยครั้ง คือ การเข้าถึงทรัพยากรที่หลากหลาย การเดินทางไปแลกเปลี่ยนสิ่งของจำเป็น

กับพ่อค้าคนกลาง หรือผู้คนกลุ่มอื่นๆ การย้ายตามฤดูกาล การหลบหนีภัยโจรสลัดที่มีชุกชุมในบริเวณนี้เมื่อหลายร้อยปีที่แล้ว การย้ายที่พุกเพราะโรคระบาด หรือเพราะมีคนเจ็บไข้ไม่สบาย การเดินทางเยียมเยียน และพักอาศัยกับญาติพี่น้องเพื่อนฝูง และการโยกย้ายเพื่อหลบหนีจากความขัดแย้ง และการทะเลาะเบาะแว้ง (นฤมลอรุณทิพย์ และคณะ, 2557)

ผู้วิจัยเห็นว่าถึงแม้ชาวเลไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตัวเองอย่างถาวร เนื่องจากชาวเลสมัยก่อนใช้เรือเป็นบ้าน โยกย้ายตั้งเพิงพักและจอดเรืออยู่หลากหลายแหล่ง แต่ชาวเลไม่เคยคิดที่จะครอบครองพื้นที่ หรือจับจองที่ดินเป็นของตัวเอง ถึงแม้ว่าชาวเลจะอพยพมาอยู่ตามเกาะต่างๆ ก่อนใครเป็นร้อยๆ ปีมาแล้ว สมัยที่เกาะภูเก็ตมีแต่ต้นไม้ และหญ้าคา ยังไม่มีใครมาตั้งถิ่นฐานอาศัย ชาวเลไม่เคยถือกรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของตัวเอง ชาวเลถือว่าผืนดินติดชายฝั่งทะเล หาดทราย หรือผืนดินบนภูเขา รวมทั้งสัตว์น้ำไม่มีใครมาครอบครองเป็นเจ้าของได้ ทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งที่สวยงามที่ทุกคนสามารถเข้าถึง และใช้พื้นที่ได้อิสระ แต่กลับมีนายทุนมาจับจองครอบครองหรือประกาศเป็นพื้นที่คุ้มครอง และรณรงค์ในพื้นที่ทะเลอันดามันสมัยประวัติศาสตร์ยังไม่เป็นเอกลักษณ์และยังไม่เป็นระบบ ชาวเลอุรักลาโว้ยจะมีในการร่ำเฉพาะในพิธีกรรมลอยเรือ เพื่อเป็นสิริมงคล และความเชื่อเท่านั้น

บทที่ 3

รองเง็งในบริบทการดำรงชาติพันธุ์และอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวเลกลุ่มอุรักลาไวย์ ในเขตจังหวัดภูเก็ต

การวิจัยเรื่อง ชาวอุรักลาไวย์ : ตัวตนและการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ชาวเล ผังทะเลอันดามัน ประเทศไทย ในบทนี้ต้องการนำเสนอ และอธิบายถึงรองเง็งในบริบทสำนึกชาติพันธุ์และอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวเลกลุ่มอุรักลาไวย์ โดยใช้จังหวัดภูเก็ต ชุมชนเกาะสิเหร่ แหลมตึกแวกเป็นพื้นที่สนามวิจัย ซึ่งเป็นชุมชน และเส้นทางการเรียนรู้วัฒนธรรมชาวเลกลุ่มใหญ่ที่สุดของภูเก็ต โดยเฉพาะชาวเลกลุ่มอุรักลาไวย์ รองเง็งถือเป็นรากเหง้าที่ชาติพันธุ์ชาวเลควรรักษา เพราะเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น และมีเฉพาะพื้นที่ของชาวเลเท่านั้นที่จะให้นักท่องเที่ยวได้รับชมปีละ 2 ครั้ง ในวันขึ้น 13 ค่ำของเดือน 6 และเดือน 12 และรองเง็งเป็นการแสดงที่อยู่ในพิธีกรรมลอยเรือ เพื่อลอยบาปและเป็นการเสี่ยงทายในการประกอบอาชีพ ชาวเลจะหยุดงานทุกชนิด เพื่อเตรียมขนมและข้าวตอกดอกไม้ไหว้ทวด และเตรียมปิดกวาดบริเวณหลาทวด เมื่อเสร็จประมาณบ่ายสามโมงชาวเลทั้งหมดจะไปพร้อมกัน ณ บริเวณพิธีโดยไปยืนล้อมรอบหลาทวด มีพิธีกรประจำหมู่บ้านที่เรียกว่าโต๊ะหมอบเป็นผู้ประกอบพิธี การแสดงรองเง็งนอกจากแสดงในพิธีกรรมลอยเรือ งานแต่งงาน งานกำบน งานขึ้นบ้านใหม่แล้ว ปัจจุบันโรงแรม รีสอร์ท ใช้บริการให้นักท่องเที่ยวชม และร่วมสนุกกับการแสดงรองเง็งของชาวเลได้อย่างเป็นกันเอง จากข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมด้านเอกสาร บทความ ข้อเขียนทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง และการลงภาคสนามตามวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อนำมาเป็นกรอบในการวิจัย โดยครอบคลุมเนื้อหา ดังนี้

1. ชาติพันธุ์และอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวเลกลุ่มอุรักลาไวย์

อาภรณ์ อุภุชณ์ (2554) ได้ประมวลเกี่ยวกับชาติพันธุ์ และอัตลักษณ์ มาจากนักวิชาการหลายท่าน ผู้วิจัยสรุปได้ว่า เป็นเรื่องของความเข้าใจ และการรับรู้ที่เราเป็นใคร และคนอื่นเป็นใคร และเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยกระบวนการทางสังคมอาจมีความคงที่ปรับเปลี่ยน หรือแม้กระทั่งเปลี่ยนแปลงรูปแบบไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นหลักการเข้าถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชนนั้น เราอาจต้องก้าวเข้าสู่เขตวัฒนธรรม หรืออาณาบริเวณทางวัฒนธรรมในปริภูมิของของกลุ่มชนที่เราศึกษา ซึ่งในบางครั้งเต็มไปด้วยความสลับซับซ้อนและมีระดับความตื่นลึกในหลายระดับ ความสับสนนี้เอื้อประโยชน์ทางการวิเคราะห์ในเรื่องการก่อรูปของตัวตน อัตลักษณ์ คือสิ่งที่เกิดขึ้นในกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เขาเชื่อว่าสังคม และปัจเจกบุคคลเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้สังคมเกิดจากการผสมผสานของตัวตน ดังนั้น อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เป็นลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมร่วมกันของกลุ่มคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างไปจากคนกลุ่มอื่น

และได้มาโดยกำเนิดจากการเป็นสมาชิกกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ และเป็นพื้นฐานสำคัญให้มีความรู้สึกผูกพันกับคนอื่น ๆ ที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน โดยผ่านกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งสืบทอดอดีต กำหนดสถานการณ์ปัจจุบัน และมีอิทธิพลต่ออัตลักษณ์และชีวิตของบุคคล ส่วน คายส์ (Keyes.,1979) มีมุมมองที่ขัดแย้งกับความเห็นข้างต้นว่า สมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันไม่จำเป็นจะต้องมีลักษณะทางวัฒนธรรมเหมือนกัน อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เป็นตัวกำหนดให้มีการแสดงออกทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ในลักษณะของตำนาน พิธีกรรม ความเชื่อทางศาสนา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและคติชน วิธีการแสดงออกทางวัฒนธรรมเชิงสัญลักษณ์ของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์นี้ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และกลุ่มชาติพันธุ์มีความหมาย ขณะที่ ฮิตต์ส (Hicks and Leis, 1977) มองว่า อัตลักษณ์ทางสังคมยังคงมีอยู่ในสังคมที่ไม่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมแม้ว่าผลของการคงอยู่จะปรับเปลี่ยนตามสภาวะแวดล้อมสถานการณ์และจุดมุ่งหมายได้ก็ตาม ผู้วิจัยจึงกำหนดหัวข้อลักษณะของชาติพันธุ์และอัตลักษณ์วัฒนธรรมของชาวเลกลุ่มอุรักลาไวย์ให้เข้าใจและรับรู้ที่ชาวเลกลุ่มอุรักลาไวย์ คือใคร มีกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม หรือมีการผสมผสานของตัวตนอย่างไร อารมณ์ อุกฤษณ์ (2554) ได้กล่าวถึง ลักษณะชาติพันธุ์ ตำนาน ความเชื่อ ภาษาชาวเล การดำเนินชีวิตการประกอบอาชีพ พิธีกรรม และการแสดงร่องเงืง ของชาวเลไว้ดังนี้

1.1 ลักษณะชาติพันธุ์ชาวเล

การศึกษาเปรียบเทียบกับเชื้อชาติของชาวเล โดยพิจารณาจากรูปร่างและลักษณะทางชีวภาพนั้น ประเทือง เครือหงส์ (2519) ได้ตั้งข้อสันนิษฐานไว้ว่า ชาวเลเป็นพวกเชื้อชาติม้งไกล เช่นเดียวกับพวกอินเดียน จีน พม่า ไทย มลายู อินโดนีเซีย และนิกริโต

อมร แสงมณี (2524) ได้บรรยายลักษณะทางชีวภาพของชาวเลไว้ว่าคล้ายชาวมาเลย์ ไม่เหมือนชาวไทยมุสลิมบ้านเราที่เดียว ผู้ชายรูปร่างกำยำ แข็งแรง ผิวคล้ำ ส่วนใหญ่ผมหยิกและแดงเนื่องเนื่องจากถูกแดดมาก ผู้หญิงชาวเลส่วนมากผิวคล้ำ หน้าตาคมคาย ผมหยิก หยักศก ส่วนสุพล มะลิพันธ์ (2531) กล่าวถึงชาวเลว่า ผิวดำ ตาดำ ผมหยิกเป็นกระจุก ขอบคิ้วหนา จึงจัดชาวเลอยู่ในพวกเมลานีเซียนส์ ซึ่งมีรูปร่างคล้ายกับพวก นิกรอยด์ อาศัย อยู่แถบหมู่เกาะทางใต้ของมหาสมุทรแปซิฟิก และมหาสมุทรอินเดีย เรียงรายกันไปจากเกาะนิวกินี ถึงหมู่เกาะฟิจิ เรียกว่าหมู่เกาะเมลานีเซียนส์ หมายถึง เกาะคนผิวดำ โดยอ้างอิงข้อคิดเห็นนักมานุษยวิทยาที่กล่าวถึงสาเหตุที่ชนชาตินี้ได้กระจัดกระจายกันอยู่ในที่ต่างๆ กันว่า เดิมชนชาตินี้อาศัยอยู่ทางตอนกลางของทวีปเอเชียมาก่อน เพราะตอนกลางของทวีปเอเชียมีภูมิอากาศและพื้นดินเหมาะแก่การให้กำเนิดแก่สิ่งมีชีวิตยิ่งกว่าที่อื่นใด แต่หลายศตวรรษต่อมาโลกได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง เช่น ภูเขาไฟระเบิด แผ่นดินไหว อากาศหนาวเย็น อากาศร้อนจัด ความวิปริตของธรรมชาติเหล่านี้เป็นสาเหตุให้มนุษย์โยกย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยในกาลต่อมา ส่วนความแตกต่างในชาติพันธุ์นั้นเกิดจากอิทธิพลของสภาพ

ท้องถิ่นที่มนุษย์อาศัยอยู่ตามที่เราได้เห็นกันอยู่ทุกวันนี้ แต่ Bernatzik (1958) ได้โต้แย้งความเห็นดังกล่าวข้างต้น โดยอาศัยหลักฐานทางชาติพันธุ์วรรณา พบว่า ลักษณะของศีรษะ หน้าผาก หนวดเครา ริมฝีปาก และปาก ของชาวเลกลุ่มมอเก้นแตกต่างไปจากของนิกรอยด์ ความหยิกของเส้นผมก็แตกต่างไปจากรูปแบบของพวกนิกริโต ส่วนลักษณะของจมูกและตาก็แตกต่างไปจากพวกมงโกล

จะเห็นได้ว่า Bernatzik ไม่ได้กล่าวถึงชาวเลกลุ่มอูร์กลาไว้อย่างไร ซึ่งเป็นชาวเลกลุ่มที่ทำการศึกษาในครั้งนี้อีกทั้งการกล่าวถึงชาติพันธุ์ของชาวเลโดยทั่วไป มักจะกล่าวรวม ๆ ไม่ได้แยกกลุ่มให้ชัดเจน ซึ่งหากพิจารณาจากลักษณะอันแท้จริงของชาวเลทั้ง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มมอเก้น และกลุ่มอูร์กลาไว้อย่างแล้ว สันเกตได้ว่ามีความคล้ายคลึง และความแตกต่างในลักษณะโดยส่วนรวมเป็นต้นว่าจมูกของอูร์กลาไว้มีสันแต่ไม่โด่งมาก ส่วนจมูกของมอเก้นค่อนข้างแบน และปลายบานออกเล็กน้อย เส้นผมของอูร์กลาไว้อย่างจะหยิก หรือหยักศกค่อนข้างดำ ในขณะที่เส้นผมของกลุ่มมอเก้นหยักศก หรือเหยียดตรง ค่อนข้างแห้ง และเป็นสีทองเนื่องจากดำน้ำ และถูกแดดเผาสลับกันทั้งวัน สำหรับกระโหลกของชาวอูร์กลาไว้อย่างจะกลม และทุยกว่าชาวเลกลุ่มมอเก้น สีมืดของทั้งสองกลุ่ม มอเก้นสีผิวของทั้งสองกลุ่มกร้าน และดำ เนื้อดำแดงไม่แตกต่างกันนักเพราะมีวิถีชีวิตที่ต้องกรำแดด กรำฝนและน้ำทะเลเช่นเดียวกัน

ปัจจุบันมีการแต่งงานข้ามกลุ่มระหว่างชาวเลอูร์กลาไว้อย่าง และมอเก้น ตลอดจนชาวเลกับชนต่างกลุ่ม เช่น ไทย จีน มุสลิม และฝรั่ง รวมทั้งการแต่งงานในเครือญาติเดียวกัน เป็นต้น ผู้วิจัยจึงมีความเห็นสอดคล้องกับนักวิชาการหลายท่านว่า การผสมผสานเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ในยุคปัจจุบัน ทำให้ยากแก่การแบ่งกลุ่มชนมนุษย์ โดยอาศัยหลักฐานทางด้านชาติพันธุ์แต่เพียงอย่างเดียว

1.2 ตำนานของชาวเลในประเทศไทย

ชาวเลมีตำนานหลายเรื่องที่เกี่ยวข้องถึงความเป็นมาของชาวเลในแง่มุมต่าง ๆ เช่น ตำนานที่กล่าวถึงการกำเนิดมนุษย์ของชาวเล ตำนานเกี่ยวกับชาวเลกับโจรสลัด ตำนานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างชาวเลกลุ่มมอเก้นกับอูร์กลาไว้อย่าง และตำนานที่เกี่ยวกับเทือกเขาขุนนางมณีราย ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นที่มาของชาวอูร์กลาไว้อย่าง เป็นต้น (อาภรณ์ อุภษณ์, 2531)

1.2.1 ตำนานการกำเนิดมนุษย์ของชาวเล

BERNATZIK (1958) บันทึกจากคำบอกเล่าของชาวเลกลุ่มมอเก้นที่อาศัยอยู่บริเวณหมู่เกาะมะริดได้เกิดไฟล้างโลกเหลือไว้แต่ผู้หญิงคนหนึ่ง เมื่อผู้หญิงคนนั้นหันสะโพกไปทางทิศตะวันออกได้ให้กำเนิดคนผิวขาว หันสะโพกไปทางทิศเหนือก็กำเนิดคนดำ หันสะโพกไปทางทิศตะวันตกให้กำเนิดชาวอินเดีย หันสะโพกไปทางทิศใต้ให้กำเนิดชาวจีน หันสะโพกไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือให้กำเนิดชาวมาเลย์ หันสะโพกไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือให้กำเนิดพวกกาลาหันไปทางตะวันตกเฉียงใต้ให้กำเนิดออร์ัง ลอนตา หรือ ออริงลาอูต (อูร์กลาไว้อย่าง) และเมื่อหันไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ก็ให้กำเนิดมอเก้น ต่อมาหญิงสาวผู้นี้ได้ขอร้องให้ยักษ์ใจดีคนหนึ่ง สร้างเกาะ

และสร้างโลกใหม่ให้มนุษย์โลกอาศัยอยู่จนทุกวันนี้ ตำนานเรื่องนี้ แม้ทิศทางจะสับสนแต่แฝงความเชื่อที่ว่า เดิมชาวเลกลุ่มมอเก๋นและอูรักลาไวย์ รวมทั้งมนุษย์เผ่าพันธุ์ต่าง ๆ มีบรรพบุรุษเดียวกัน แตกแยกเผ่าพันธุ์ทิศทางที่อยู่กันอย่างชัดเจนมานานแล้ว ที่สำคัญ คือ ทิศนะของชาวเลกลุ่มมอเก๋นที่ปรากฏในตำนาน ได้แยกชาวเลกลุ่มอูรักลาไวย์เป็นอีกพวกหนึ่ง เป็นคนชาติพันธุ์อื่นไม่ปะปนกับตน

น่าสังเกตว่า ตำนานนี้กล่าวถึงผู้ให้กำเนิดเผ่าพันธุ์มนุษย์ปัจจุบันว่า เป็นเพศหญิง ซึ่งมีลักษณะเป็น มารดาโลก จึงอยู่นอกอิทธิพลความเชื่อของศาสนาอิสลามหรือคริสต์ต่างจากตำนานกำเนิดมนุษย์อีกเรื่องหนึ่งซึ่งเล่ากันในกลุ่มชาวเลว่า พวกเขาเป็นลูกคนโตในบรรดาลูก 7 คน ของพระเจ้า แต่มีเหตุผลที่ทำให้พวกเขาขาดการศึกษา จึงมีสภาพต่ำต้อยอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพราะความดีร้าย เกรง ขี้เกียจเรียนหนังสือจึงถูกไล่ออกไปหากินในทะเล ชาวมุสลิมกับชาวเล มีบรรพบุรุษร่วมกันแตกแยกกันเพราะเรื่องอาหารการกิน เพราะชาวเลจะกินอาหารทุกชนิด ซึ่งขัดกับบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม

1.2.2 ตำนานชาวเลกับโจรสลัด สาเหตุแห่งการอพยพโยกย้าย

ชาวเลกลุ่มมอเก๋นที่อาศัยเรือเร่ร่อนแถบหมู่เกาะสุรินทร์เดิมชาวเลกลุ่มมอเก๋นกับกลุ่มอูรักลาไวย์ เป็นชาวเลกลุ่มเดียวกันแต่หนีโจรสลัดจนแตกแยกกันไป เนื่องจากสมัยหนึ่งดินแดนทางภาคใต้แถบประเทศมาเลเซีย มีการสร้างเมืองใหม่ต้องการกำลังคน จึงให้โจรสลัดคอยดักจับคนที่ทำมาหากินในทะเลไปขายให้เจ้าเมือง มอเก๋นก็โดนจับไปด้วย ผู้ชายจะถูกจับไปเป็นทหาร ส่วนผู้หญิงจะถูกจับไปฟลิตลูก เพราะต้องการขยายเผ่าพันธุ์ให้มีพลเมืองมาก พวกมอเก๋นที่เหลือจึงหนีกระจัดกระจายขึ้นมา บางพวกถูกติดตามจับได้ก็ทิ้งเรือกระโดดน้ำหนีขึ้นไปอาศัยอยู่บนบก ต่อมาจึงสืบลูกหลานกลายเป็นมอเก๋นตามับ (มอเก๋นบก) ส่วนพวกที่ไม่ถูกยึดเรือก็อาศัยเรือหนีไปพักพิงตามเกาะต่าง ๆ ในประเทศไทยและพม่า สืบลูกสืบหลานเป็นมอเก๋นปูเลา (มอเก๋นเกาะ) มาจนถึงปัจจุบัน แม้ทุกวันนี้ หากมีเรือต่างถิ่นหรือคนแปลกหน้า เข้ามาใกล้ ๆ พวกเขาก็จะออกเรือหนีทันที เพราะพ่อแม่ปู่ย่าตายายมักเชื่อว่าเรือโจรสลัดจะจับไปขายที่มาเลย์ (สลาม่า กล้าทะเล, 2530)

ตำนานนี้นอกจากจะแสดงถึงทิศทางการแบ่งกลุ่มของชาวเลกลุ่มมอเก๋นแล้วยังเกี่ยวพันกับเรื่องโจรสลัดการสร้างเมือง การถูกจับตัว และการหลบหนีของชาวเลทั้งสองกลุ่มที่เกิดขึ้น ในช่วงประวัติศาสตร์ซึ่งไม่ยาวนานนัก ดังปรากฏในเอกสารบันทึกต่าง ๆ ที่สามารถนำมาศึกษาเทียบเคียงได้ เช่น บันทึกการเดินทางของภิกษุพาเทียน (2490) และบันทึกจาวจูกะ จันทรจिरायุ รัชนี้ (2527) ได้กล่าวถึงความโหดเหี้ยมของโจรสลัดในน่านน้ำแถบคาบสมุทรมลายู ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ของ พี.จี.อี. ฮอลล์ (2526) กล่าวถึงการสร้างเมืองมะละกา ประมาณปี พ.ศ.1941-1943 (589-587 ปี) ว่า กษัตริย์ปรเมศวรได้รับความช่วยเหลือจากพวกโจรสลัดและหากศึกษาจากเอกสารทางวิชาการหลายชิ้น จะพบเนื้อความหลากหลายไปจนขนาดที่อาจตีความได้ว่า ชาวเลเป็นโจรสลัดพวกหนึ่งในหมู่โจรสลัดที่เร่ร่อนอยู่แถบช่องแคบมะละกา ช่องแคบสิงคโปร์

ตลอดไปจนถึงบอร์เนียว และฟิลิปปินส์ David Hogan (1972) ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับภาษา ชาวเลในเมืองไทยคัดค้านเป็นอย่างมาก โดยอ้างถึงลักษณะนิสัยของชาวเลในปัจจุบันว่าขัดแย้งกับพฤติกรรมของโจรสลัดที่กล่าวถึงในบันทึกประวัติศาสตร์ Hogan เชื่อว่าชาวเลไม่ใช่โจรสลัดในอดีต ตำนานของชาวเลกลุ่มมอเก็นที่บันทึกข้างต้นเป็นหลักฐานยืนยันว่าชาวเลเป็นฝ่ายหนีโจรสลัดขึ้นมาสู่แถบทะเลตอนบน อันเป็นถิ่นฐานปัจจุบัน หลังจากที่กษัตริย์ปรมศวรสร้างเมืองแล้ว ในน่านน้ำแถบช่องแคบมะละกายังมีเหตุการณ์สับสนวุ่นวายและการสู้รบอีกหลายครั้ง ซึ่งการรบแต่ละครั้งจะมีการเกณฑ์ชาวบ้านที่ทำมาหากินในน่านน้ำใกล้เคียง เช่น แถบสตูล ปรีส กลันตัน และไทรบุรีไปช่วยรบด้วย

อีกช่วงหนึ่งประมาณปี พ.ศ. 2367-2386 เป็นช่วงที่มีการปราบปรามโจรสลัด โดยความร่วมมือระหว่างอังกฤษกับฮอลันดา และได้ใช้เรือรบขนาดใหญ่ออกตระเวนจับกุมชาวบ้านผู้ต้องสงสัยว่าเป็นโจรสลัดในน่านน้ำตั้งแต่ช่องแคบมะละกากลางไป ผลจากเหตุการณ์เหล่านี้ ได้ผลักดันให้ผู้คนที่ทำมาหากินริมฝั่งทะเลแถบนั้นต้องอพยพหนี ดังข้อมูลที่ได้จากคำบอกเล่าของชาวเกาะลันตา นิกร ไหวพริบ (2529) กล่าวว่าชาวมุสลิมรุ่นแรกๆ ที่มาตั้งถิ่นฐานบนเกาะลันตา เป็นพวกที่หนีการถูกเกณฑ์ไปเป็นทหารเพื่อสู้รบกับฝ่ายตรงกันข้ามในน่านน้ำดังกล่าว และเมื่อมุสลิมรุ่นแรก ๆ จนถึงเกาะลันตานั้น ได้มีชาวเลอาศัยเรือเร่ร่อนอยู่ก่อนแล้ว

ตำนานเกี่ยวกับชาวเลกลุ่มมอเก็นและอูรักลาไวย์

นอกจากตำนานที่กล่าวถึงชาวเลกลุ่มมอเก็น และอูรักลาไวย์ว่าเคยมีบรรพบุรุษร่วมกันแล้ว ยังมีตำนานเรื่องหนึ่งของชาวเลกลุ่มมอเก็นที่มะริด ซึ่ง BERNATZIK (1958) บันทึกไว้ว่า มอเก็นบางกลุ่มถูกชาวมาเลย์จับตัวไป และได้แต่งงานกับชาวมาเลย์ ชาวจีน และนิกริโต เป็นออรังลาอุต หรือออรังลอนตาเป็นชื่อที่ชาวเลกลุ่มมอเก็นใช้เรียกชาวเลกลุ่มอูรักลาไวย์ที่อาศัยบนเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ ที่น่าสนใจของบันทึกนี้ คือ เนื้อความที่ว่า ชาวเลกลุ่มมอเก็นเป็นบรรพบุรุษของชาวเลกลุ่มอูรักลาไวย์ ซึ่งข้อนี้ นักวิชาการผู้ศึกษาเรื่องชาวเลมีความเห็นต่างๆ กัน DAVID HOGAN (1972) มีความเห็นว่า เขาไม่ปฏิเสธว่ามีการแต่งงานระหว่างกลุ่มชนดังกล่าว แต่เขาแย้งว่า ภาษาและวัฒนธรรมของพวกอูรักลาไวย์แตกต่างไปจากพวกมอเก็นมาก จึงไม่น่าเป็นไปได้ว่ามอเก็นจะเป็นต้นกำเนิดของเผ่าพันธุ์ดังกล่าว

อมร ทวีศักดิ์ (2530) นักภาษาศาสตร์กล่าวว่า เป็นไปได้หรือไม่ที่แต่เดิมชน 2 กลุ่ม มีบรรพบุรุษร่วมกัน ต่อมาเนื่องจากทั้งสองกลุ่มได้แยกย้ายกันตั้งถิ่นฐานในสังคมที่ต่างกันและแต่ละกลุ่มต่างรับเอาภาษาและวัฒนธรรมของชุมชนที่ตนอาศัยอยู่เข้าไปผสมผสานกับวัฒนธรรมของตนเอง จนเวลาผ่านไปหลายชั่วอายุคนมีผลให้กลุ่มชนทั้งสองมีความแตกต่างกันทางด้านภาษาและวัฒนธรรมได้รับคำโต้แย้งว่าการศึกษากการเปลี่ยนแปลงทางด้านภาษาของกลุ่มชนนั้นจะยึดศัพท์หรือญาติเป็นหลัก เพราะแม้ว่าศัพท์อื่นๆ จะเปลี่ยนไป แต่ศัพท์คำเรียกญาติ เช่น พ่อ แม่ พี่ ป้า อา ก็ไม่น่าจะเปลี่ยน

เนื่องจากเป็นศัพท์ที่ใช้เรียกกันอย่างต่อเนื่องและจากการเปรียบเทียบศัพท์เครือญาติของชาวเลทั้งสองกลุ่มแตกต่างกันมาก จึงไม่น่าจะมีบรรพบุรุษร่วมกัน

ศรีศักร วัลลิโภดม (2530) ได้ให้ข้อคิดว่าการศึกษาทางคติชน หรือภาษาศาสตร์ยังไม่เพียงพอที่จะพิสูจน์ว่าชาวเลกลุ่มมอแกน และกลุ่มอุรักลาไวย์ มีบรรพบุรุษร่วมกันหรือไม่การที่จะหาข้อสรุปดังกล่าวจำต้องอาศัยวิธีการศึกษาทางด้านชาติพันธุ์ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบกันระหว่างชาวเลทั้งสองกลุ่มประกอบด้วย แต่ก็เป็นการยาก เพราะปัจจุบันชาวเลทั้งสองกลุ่มมีการแต่งงานข้ามเผ่าพันธุ์กันจนไม่อาจค้นหาชาติพันธุ์ที่บริสุทธิ์ได้

ตำนานเกี่ยวกับขุนงูฉิม : ที่มาของมาของชาวเลอุรักลาไวย์

มีตำนานเรื่องหนึ่งซึ่ง DAVID HOGAN (1972) บันทึกจากคำบอกเล่าของชาวเลวัย 60-70 ปี ที่อาศัยอยู่บนเกาะอาดังว่า พระเจ้าได้ส่งนงูพิษมาชักชวนให้ บรรพบุรุษของเขานับถือพระเจ้า แต่ถูกปฏิเสธจึงสาปแช่งไว้จนพวกเขาต้องเคลื่อนย้ายลงมายังชายฝั่งเชิงเขาขุนงูฉิมบ้างก็เข้าป่าเป็นคนป่า บ้างก็กลายเป็นลิง บ้างก็เป็นกระรอก บ้างก็เป็นอุรักลาไวย์ คนของทะเล หรือชาวเลไป ผู้ให้ข้อมูลคนเดียวที่เล่าว่า ชาวเลกลุ่มแรกที่อาศัยเรือ JUKOK หรือ เรือเปิด ไหลลอยขึ้นมา บ้างก็ตั้งถิ่นฐานในป่าเคดาห์ บ้างก็ตั้งถิ่นฐานที่เกาะลันตา จังหวัดกระบี่ ทั้งนี้ HOGAN ได้เน้นย้ำว่าอุรักลาไวย์ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ กล่าวกันว่า เกาะลันตาเป็นดินแดนแห่งแรก ในประเทศไทย ที่ชาวเลอุรักลาไวย์ เปลี่ยนวิถีชีวิตขึ้นไปตั้งถิ่นฐาน

ด้วยเหตุที่ขุนงูฉิมเป็นดินแดนศักดิ์สิทธิ์แห่งบรรพบุรุษในความเชื่อของชาวเลอุรักลาไวย์ ดังปรากฏในตำนานที่บอกเล่าโดยชาวเลอุรักลาไวย์บนเกาะอาดัง ซึ่งบรรพบุรุษรุ่นแรกๆ อพยพไปจากเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ และจากจังหวัดภูเก็ต รวมทั้งอุรักลาไวย์ที่ตั้งถิ่นฐานบริเวณบ้านหัวแหลมกลาง และบ้านหัวแหลมสุด อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ ปัจจุบันต่างเชื่อว่าบรรพบุรุษของพวกเขา มาจากดินแดนแห่งนี้ขุนงูฉิม จึงเป็นชื่อที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการศึกษาเรื่องราวของชาวเลกลุ่มอุรักลาไวย์ ซึ่งทั้งความเห็นของนักวิชาการหลายท่าน และแนวทางจากคำบอกเล่าของชาวเลอุรักลาไวย์ ที่ผู้วิจัยได้รับฟังมาสอดคล้องกันว่าขุนงูฉิม คือ ภูเขาเคดาห์ในรัฐไทรบุรีขุนงูฉิม อาจเป็นแหล่งกำเนิดดั้งเดิมของบรรพบุรุษอุรักลาไวย์ หรืออาจเป็นเพียงถิ่นฐานแห่งหนึ่ง ระหว่างเส้นทางที่บรรพบุรุษอุรักลาไวย์ได้อพยพเคลื่อนย้ายมายาวไกลนับหลายพันปี สองประการนี้ยังไม่อาจชี้ชัดได้ แต่อย่างน้อยเราก็รู้ว่าขุนงูฉิมเคยเป็นถิ่นฐานของบรรพบุรุษ อุรักลาไวย์ เมื่อประมาณ 500-600 ปี ก่อนอพยพเข้าสู่บ้านน้ำไทยในปัจจุบัน และเป็นดินแดนศักดิ์สิทธิ์ในตำนานที่พวกเขาจะต้องทำพิธีลอยเรือปลาจิ้งไปเช่นสรวงทุกครั้งที่ลมมรสุมพัดเปลี่ยนทิศทาง

1.3 ความเชื่อของชาวเล

ความเชื่อ และพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวเล

ชาวเลเป็นกลุ่มชนที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ และสิ่งเหนือธรรมชาติทั้งปวง นอกจากชาวเลแต่ละกลุ่มจะมีผีบรรพบุรุษประจำกลุ่มที่ยึดถือร่วมกันแล้ว ยังมีผีบรรพบุรุษประจำชุมชนแต่ละชุมชนด้วย ซึ่งพวกเขาเชื่อกันว่าวิญญาณของผีบรรพบุรุษเหล่านั้นจะสิงสู่อยู่ในตัวสัตว์ สถานที่ หรือสิ่งต่างๆ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่มองเห็นได้ของผีบรรพบุรุษแต่ละคน อย่างไรก็ตามแม้ว่าชาวเลแต่ละกลุ่มจะมีผีบรรพบุรุษประจำกลุ่มแต่เมื่อมีพิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีลอยเรือ พิธีแก้บนก็จะเชิญผีบรรพบุรุษของแต่ละชุมชน และผีบรรพบุรุษประจำกลุ่มอื่นๆ ซึ่งมีความสามารถพิเศษเฉพาะตัวมาร่วมในพิธีกรรมด้วย การเรียกชื่อผีบรรพบุรุษจะขึ้นด้วยคำว่าคาโตะ หรือโตะ ซึ่งชาวเล และชาวมุสลิมภาคใต้ใช้เรียก ปู่ ย่า ตา ยาย และผู้สูงอายุทั่วไป แล้วตามด้วยชื่อบรรพบุรุษ หรือคำว่า กามัย ซึ่งแปลว่าศักดิ์สิทธิ์ ผีบรรพบุรุษประจำกลุ่มชาวเลบ้านหัวแหลม ประจำชุมชนในเขตบ้านหัวแหลม และประจำกลุ่มชาวเลอุรักลาไว้อีกกลุ่มอื่นๆ ต่างมีตำนานความเป็นมา และความสามารถพิเศษเฉพาะตัวแตกต่างกันดังเช่น

โตะซีตีฮาวา เป็นผีบรรพบุรุษประจำกลุ่มชาวเลบ้านหัวแหลมมีศาลบรรพบุรุษอยู่ที่บ้านหัวแหลมกลาง เชื่อกันว่าเป็นภรรยาของโตะอาดัม ซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิดมนุษยโลก รวมทั้งชาวเลด้วย ทุกครั้งที่มีการลอยเรือจะต้องทำพิธีเซ่นไหว้เพื่อบอกกล่าว และนำไม้ไปเวียนรอบศาลก่อนทำพิธีต่อเรือ ปลาจึก และพิธีทำไม้กันผี และเมื่อเริ่มรำมะนาที่ใช้ร้องเล่นในพิธีฉลองเรือ ปลาจึกจะต้องร้องขับบทเพลงที่มีเนื้อร้องเชิญชวนให้ โตะซีตีฮาวาลงมาร่วมพิธีกรรม และช่วยดลบันดาลให้พิธีกรรมดำเนินไปได้ด้วยดี

โตะอาโตะเบอร์ตาย หรือโตะแหลมทอง เป็นผีบรรพบุรุษประจำชุมชนชาวเลบ้านหัวแหลมกลาง มีสัญลักษณ์เป็นงูมีศาลศักดิ์สิทธิ์ตั้งอยู่ในที่สวนของชาวบ้าน เล่ากันว่าเดิมบริเวณนั้นมีจอมปลวกอยู่ลูกหนึ่ง และมักจะมึงตัวหนึ่งลำตัวใหญ่กว่าขาคนเลื้อยมาขดตัวบริเวณจอมปลวกนั้น ชาวบ้านแถบนั้นจึงร่วมใจกันสร้างศาลให้และพากันกราบไหว้ในฐานะที่เป็นเจ้าที่ประจำที่สวนและที่นา สมัยก่อนเมื่อถึงเดือน 7 ก่อนทำนาชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณบ้านหัวแหลมกลางหรือมีที่ส่วนที่นาอยู่บริเวณนั้น ทั้งชาวเล ชาวมุสลิมและชาวจีนจะจัดงานฉลองร่วมกัน แต่ปัจจุบันเลิกทำไปแล้ว และได้ทำพิธีเชิญวิญญาณมาสังคีตร่วมกับศาลโตะซีตีฮาวา และแม้ว่าชาวเลจำเป็นต้องกินงูเป็นอาหาร แต่เมื่อถึงพิธีลอยเรือจะต้องทำพิธีส่งวิญญาณงูกลับไปใถ่บาป

โตะเมอเต็กสูตือ เป็นผีบรรพบุรุษที่สิงสถิตอยู่ในแอ่งน้ำจืดในป่า บนเกาะลันตาระหว่างชุมชนบ้านหัวแหลมกลางกับบ้านหัวแหลมสุด ตามตำนานเล่าว่ามีชายคนหนึ่งขึ้นเขาไปตัดต้นเตาร้างมากินเป็นอาหาร ตอนซากกลับขณะแบกต้นเตาร้างจะไปลงเรือ ได้ผ่านแอ่งน้ำ (แอ่งที่มีตาน้ำไหล) แอ่งหนึ่ง บังเอิญเท้าของชายผู้นั้นเหยียบพลาดตกลงไป ลงไปในแอ่งน้ำนั้น แล้วปรากฏว่าตัวคนจมหายไป เหลือแต่ต้นเตาร้างขวางแอ่งน้ำอยู่จึงเชื่อกันว่าแอ่งน้ำนั้นเป็นที่สิงสถิตของ โตะเมอเต็กสูตือ (เต็มทะเล็ก, 2530)

โต๊ะแขวน เป็นบรรพบุรุษประจำชุมชนบ้านหัวแหลมสุด เชื่อกันว่าวิญญาณ โต๊ะแขวนสิงสถิตในหินที่มีลักษณะคล้ายรูปเรือคว่ำ ซึ่งมีเนื้อหินสีน้ำตาลปนเหลืองคล้ายสีเหล็กหรือสีไม้ ตามตำนานเล่าว่าหินนั้นเดิมเป็นเรือของบรรพบุรุษที่ชื่อแขวน เดินทางมากับลูกเรือกลุ่มหนึ่ง เมื่อมาถึงบริเวณอ่าวก็ถูกลมพายุซัดจนเรือแตกพลิกคว่ำลงตรงบริเวณนั้น ส่วนเงินกองหนึ่งซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของเรือเป็นลูกเรือที่เดินทางมากับเรือ และมีหินอีกก้อนหนึ่งอยู่ห่างจากเรือไปทางตะวันออกประมาณ 4-5 เมตร มีรูปทรงคล้ายไหน้ำปลา เป็นไหน้ำที่พลัดตกจากเรือเมื่อตอนเรือแตก บริเวณอ่าวนั้นถือเป็นอาณาเขตของโต๊ะแขวนทั้งหมด เมื่อทาพิธีทางศาสนาหรือเล่นรำมะนาในโอกาสต่างๆ ในบริเวณอ่าวนั้นโต๊ะหอมจะต้องทำพิธีจุดกำยานเพื่อเซ่นไหว้และบอกกล่าวเสียก่อน

โต๊ะอีซ๊กกะอู เป็นภาษาอูรักลาไวกัย ซึ่งเป็นที่มาของชื่ออ่าวสังกะอู แปลว่า เหยือกปลา กระเบนยักษ์ หรือกระเบนราหูที่เรียกเช่นนั้นเพราะบริเวณริมทะเลของหมู่บ้านหัวแหลมสุดมีแหลมหนึ่งซึ่งมีหินที่มีลักษณะคล้ายเหยือกปลากระเบนตั้งอยู่โดดเด่นซ้อนๆ กัน ชาวบ้านเชื่อกันว่าบริเวณนั้นเป็นที่สิงสถิตของผีบรรพบุรุษที่เรียกว่า โต๊ะอีซ๊กกะอู ห่างจากปลายแหลมอีซ๊กกะอูมาทางทิศตะวันตกประมาณ 7-8 เมตร ไม่ไกลจากที่ตั้งบ้านเรือนของผู้คนนักมีศาลตั้งอยู่หลังหนึ่ง ผู้ที่สร้างศาลเล่าว่า ครอบครัวของตนเป็นครอบครัวแรกที่ย้ายจากบ้านหัวแหลมกลางมาตั้งที่สังกะอู และก่อนที่จะสร้างบ้านนั้น โต๊ะอีซ๊กกะอูมาเข้าฝันว่าถ้าจะมาอยู่ที่นี่ ต้องตั้งศาลหลังหนึ่งด้วยตนเองและครอบครัวจึงได้สร้างศาลนี้ขึ้น และจะในทุกๆ ปี จะมีการเซ่นไหว้วิญญาณ โต๊ะอีซ๊กกะอู โดยมีเพื่อนบ้านมาร่วมด้วย

โต๊ะบังดำ เป็นผีบรรพบุรุษประจำกลุ่มของชาวเลที่ตั้งบ้านเรือนบริเวณอ่าวมาละ และมีศาลโต๊ะบังดำบริเวณริมฝั่งหน้าบ้านโต๊ะหอมคนปัจจุบัน คือ หมาดแน๊ะ ทะเลเล็ก ทุกๆ ปี โต๊ะหอมจะทำพิธีเซ่นไหว้แต่ไม่มีใครทราบถึงประวัติความเป็นมาแม้แต่โต๊ะหอมเอง

โต๊ะเบอแล็บโต๊ะฮา ผีบรรพบุรุษผู้หญิงที่สิงสถิตอยู่ที่แหลมโตนด ซึ่งเป็นปลายแหลมสุดทางทิศใต้ของเกาะลันตามีสัญลักษณ์เป็นแมงมุมมีวิชาตัวเบาสามารถไต่เส้นเชือกได้คล่องแคล่วเหมือนแมงมุม และเชื่อว่าเป็นผู้ถ่ายทอดวิชาให้โต๊ะหอม และโต๊ะบิตัน (หอมตาแย) ในพิธีลอยเรือวงรำมะนาผู้หญิงจะเริ่มเล่นก่อนเพื่อเซ่นไหว้บูชา และเชิญวิญญาณของโต๊ะเบอแล็บโต๊ะฮาให้ลงมาช่วยนำเรือข้ามภูเขาไปปล่อยในทะเล (หมาดแน๊ะ ทะเลเล็ก และติมา ช้างน้ำ, 2530)

โต๊ะลาแกเกอตาบาตู เป็นผีบรรพบุรุษที่สิงสถิตบนภูเขาทางทิศเหนือของอำเภอเกาะลันตา บริเวณบ้านเจ๊ะหลี มีสัญลักษณ์เป็นปูเหล็กไฟ (ปูหิน) ตามตำนานเล่าว่าโต๊ะลาแกเกอตาบาตู เป็นชาวเลมาจากเมืองสีหงา เรียนวิชาปูเหล็กไฟจนมีอิทธิฤทธิ์มากสามารถถอนต้นมะพร้าวที่ยังมีลูกได้ทั้งต้น สามารถหายใจได้และอยู่ยงคงกระพัน วิชาเหล่านี้ไม่ได้ถ่ายทอดให้ใคร แต่ได้ถ่ายทอดวิชาลอยเรือซึ่งโต๊ะหอม และชาวเลได้สืบทอดต่อๆ กันมาจนถึงปัจจุบัน ตำนานเรื่องนี้สัมพันธ์กับการที่ชาวเลไม่นิยมกินปูเหล็กไฟ และทำรำในพิธีลอยเรือด้วย (มะตะ ทะเลเล็ก, 2530)

โต๊ะบุหรง เป็นผีบรรพบุรุษประจำชุมชนชาวเลบ้านเกาะจำมีสัญลักษณ์ เป็นนก บางตำนานเล่าว่าบริเวณที่ตั้งศาลโต๊ะบุหรงเดิมมีจอมปลวกเป็นหวนก บางตำนานก็ว่าโต๊ะบุหรงขึ้นมาจากเมืองพลัด (เมืองทางตะวันตก) แล้วมาตกที่เกาะจำ หวัน เองฉ้วน (2529) กล่าวว่าบางตำนานเดิมชาวเลนับถือโต๊ะบุหรงเพราะครั้งหนึ่งขณะที่กำลังเผชิญกับลมมรสุมกลางทะเลเล็กบังเอิญมีนกตัวหนึ่งหนีลมและฝนบินมาเกาะบนหัวเรือ ทันใด นั้นผมก็สงบลงจึงเชื่อกันว่านกตัวนั้น คือ ผีบรรพบุรุษที่บินมาช่วยสุขุม อ่อนหวาน (2530) กล่าวว่า โต๊ะบุหรง คือ บรรพบุรุษของชาวเลคนหนึ่งที่มีความชำนาญเกี่ยวกับการดูทิศทางลม เมื่อตายไปจึงเป็นที่นับถือของชาวเล ในพิธีลอยเรือจะเชิญโต๊ะบุหรงมาช่วยนำทาง และทำรูปนกไว้บนหัวเรือที่ใช้ประกอบพิธี เพื่อว่าเมื่อถึงเวลาลอยเรือโต๊ะบุหรงจะได้นำทางโดยเรือจะแล่นไปตามปากนก (ติมา ช่างน้ำ, 2530) และแม้ว่าชาวเลจะกินนกเป็นอาหาร แต่เมื่อถึงพิธีลอยเรือจะต้องส่งนกกลับคืนไปเพื่อไถ่บาป

โต๊ะแะ เป็นผีบรรพบุรุษประจำชุมชนชาวเลเกาะลิหะห์ จังหวัดภูเก็ต มีสัญลักษณ์เป็นเสื้อ จะปรากฏตัวในร่างของเสื้อ เพื่อให้ลูกหลานกราบไหว้ และมีการเข้าทรงด้วย ขณะเข้าทรง ม้าทรงจะแสดงกิริยากลานสี่เก้าคล้ายเสื้อ โต๊ะแะจะอยู่ประจำทางทิศตะวันตกของเกาะลันตา เมื่อมีพิธีลอยเรือจะเชิญวิญญาณโต๊ะแะมาเพื่อสำรวจ และรายงานต่อผีร้ายว่าชุมชนของตนได้ทำบุญให้แล้ว เชื่อว่าหากชุมชนใดไม่ทำบุญจะถูกลงโทษ

โต๊ะบาทลิว เป็นผีบรรพบุรุษประจำชุมชนบ้านบ่อแหน ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของเกาะลันตา มีสัญลักษณ์เป็นปลวกเล่ากันว่าเดิมสถานที่ตั้งศาลบรรพบุรุษมีจอมปลวก 3 ยอด ติดกัน ต่อมาวิญญาณบรรพบุรุษมาเข้าฝันว่าจอมปลวกทั้ง 3 ยอดนั้น ยอดตรงกลางเป็นโต๊ะบาทลิว ยอดทางซ้ายมือเป็นผู้หญิงชื่อโต๊ะอาโหมะเบอรอตัย ขวามือเป็นผู้ชายชื่อ โต๊ะอิตับ ทั้ง 2 เป็น ลูกศิษย์ โต๊ะบาทลิว ใครทำความผิดโต๊ะบาทลิวจะมอบหมายให้โต๊ะอิตับทำโทษให้เจ็บไข้ไม่สบาย ผีบรรพบุรุษเหล่านี้เหล่านี้ชาวเลบางกลุ่มมีความเชื่อว่าเป็นญาติพี่น้องกัน หรือมีความสัมพันธ์กันเป็นการส่วนตัว เช่น ชาวเลที่บ่อแหนเชื่อว่าโต๊ะบาทลิวเป็นต้นตระกูลของชาวเล โต๊ะบุหรง และโต๊ะอาโหมะเบอรอตัยเป็นลูกศิษย์ โต๊ะแะภูเก็ตเป็นน้องชายของโต๊ะบาทลิว (มา ช่างน้ำ, 2530) โต๊ะจัด เป็นโต๊ะหมอกคนแรกของชาวเลกลุ่มแหลมตง เกาะพีพี เป็นเพื่อนกับโต๊ะบุหรง (จะปัก ประมงกิจ, 2529) นอกจากผีบรรพบุรุษที่กล่าวถึงข้างต้นแล้วยังมีผีบรรพบุรุษที่สิงสถิตอยู่ตามสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติใกล้ตัว เช่น ผีเจ้าถ้ำ เจ้าเขา เจ้าเกาะ เจ้าแหลม เจ้าอ่าว และผีที่สิงสถิตอยู่ตามแหล่งน้ำ และสัตว์น้ำอีกด้วย

โต๊ะบิง เชื่อกันว่ามีสัญลักษณ์เป็นปลาฉลามชาวเลบ้านบ่อแหนเล่าสืบต่อกันมาว่าชาวเลคนหนึ่งออกไปหาปลากลางทะเลเล็ก บังเอิญโดนลมมรสุมเรือล่มจมน้ำแล้วปรากฏว่าโต๊ะบิงในร่างของปลาฉลามช่วยชีวิตไว้โดยพามาส่งริมฝั่ง ปลาฉลามบิงหรือโต๊ะบิง ที่ช่วยชีวิตคนนั้น มีผู้เล่าต่อกันมาอีกว่าเคยปรากฏให้เห็นตัวกว้างประมาณ 1 วา ยาวเท่าต้นมะพร้าว มีคนขึ้นไปทีหลัง และให้หมาก พลุ ไบจาก เป็นเครื่องเซ่น สมัยก่อนชาวเลที่บ้านบ่อแหนจะทำพิธีเซ่นไหว้โต๊ะบิง ในวันขึ้น

11, หรือ 12 13 คำ โดยใช้หมาก พลุ ข้าวสารหว่านลงไปริมน้ำในช่วงนั้นหากปลาต่างๆ เช่น ปลาฉลาม ปลากะเบน หรือปลาอื่น ๆ เข้ามาในบริเวณนั้น ห้ามทำอันตราย และหากชาวเลคนใดกินปลาเหล่านี้เป็นอาหารจะต้องไถ่บาปในพิธีลอยเรือด้วยการ ส่งวิญญาณของปลาเหล่านี้คืนเจ้าของเดิม (ซาเย้ ทะเลลึก, 2530 และติมา ช้างน้ำ, 2530)

ปลาตุหยง หรือปลาพูนเป็นปลาอีกชนิดหนึ่งที่ชาวเลนับถือตามตำนาน เล่าว่ามีผู้หญิงท้องแก่คนหนึ่งซึ่งเป็นลูกคนสุดท้ายของครอบครัว อยากกินสาหร่ายทะเล จึงบอกให้สามีดำลงไปเอามาให้ปรากฏว่าสามีของนางจมหายไปใต้ท้องทะเล หญิงนั้นจึงกระโดดน้ำตามลงไปแล้วจมหายไปอีกกลายเป็นปลาพูน ซึ่งมีผม มีมือ และมีเท้าคู่หนึ่งสำหรับว่ายน้ำ ดังนั้นลูกหลานชาวเลจึงนับถือปลาพูน โดยเฉพาะลูกสาวคนสุดท้ายห้ามกินปลาพูนเด็ดขาดนอกจากนั้นชาวเลยังใช้น้ำตาปลาพูนทำยาเสน่ห์ได้ด้วย (เกม ช้างน้ำ, 2530 และชั้น ประมงกิจ, 2530)

ต้นปาโวะญาณี เป็นต้นไม้ชนิดหนึ่งซึ่งชาวเลเชื่อกันว่าเป็นที่มาของยางอำพันสีเหลืองที่ลอยมาจากทะเล มีลักษณะคล้ายเป็นฟองน้ำมีกลิ่นเหม็น และพวกเขาจึงเชื่อกันว่า ต้นปาโวะญาณี เป็นที่สิงสถิตของผีบรรพบุรุษตนหนึ่ง ดังนั้นสมัยก่อนเมื่อถึงวันขึ้น 11 หรือ 12, 13 คำ ของทุกเดือน นอกจากชาวเลจะหว่านข้าวตอก และหมาก พลุ ใบจาก เพื่อเซ่นไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ แล้วยังเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษปาโวะญาณีด้วย (เกม ช้างน้ำ, 2530 และซากี้ ทะเลลึก, 2530) ผีบรรพบุรุษ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวเลนับถือยังมีอีกมาก แต่เนื่องจากไม่มีการบันทึกมีเพียง โต๊ะหมอบผู้ประกอบพิธีเซ่นไหว้หรือผู้ที่สนใจซักถาม และจดจำคำบอกเล่าจากบรรพบุรุษเท่านั้นที่จะบอกได้ว่าผีบรรพบุรุษประจำแหล่งใด ชื่ออะไร โดยเฉพาะจากการสอบถามเด็กวัยรุ่นในปัจจุบัน มักจะไม่ทราบ แม้แต่ศาลบรรพบุรุษที่กราบไหว้อยู่ทุกๆ ศาลจะเรียกกันแต่เพียงศาล โต๊ะกามัย (กามัย แปลว่า ศักดิ์สิทธิ์) แทนการเรียกชื่อ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งทำให้เด็กชาวเลรุ่นหลังไม่ทราบชื่อผีบรรพบุรุษ และยังมีศาลบรรพบุรุษบางศาลร้างไป เพราะที่เคยกราบไหว้ตายไปแล้วไม่มีใครสืบทอด เช่น ศาลายานในชุมชนสังกะฮู้

ความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาอื่น ๆ

ยุคสมัยของการอพยพเร่ร่อนหากินทางทะเลชาวเลมีความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษและสิ่งเหนือธรรมชาติ ดังกล่าวข้างต้น ต่อมาเมื่อชาวเลเริ่มติดต่อสัมพันธ์กับกลุ่มชนชาวมุสลิม ซึ่งอพยพเข้ามาอาศัยแถบทะเลอันดามัน และกลุ่มชนชาวจีนซึ่งเดินทางเข้ามาเพื่อติดต่อซื้อขาย และแลกเปลี่ยนสินค้ากับชาวเลและชาวมุสลิม แล้วตั้งถิ่นฐานเป็นการถาวรแถบชายฝั่งทะเลในที่สุด โดยเฉพาะบนเกาะลันตา เกาะภูเก็ต การแพร่กระจายและการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างชาวเลกับชาวมุสลิม ชาวเลกับชาวจีน และชาวเลกับชาวไทยพุทธ ซึ่งเป็นเจ้าถิ่นก็เริ่มเกิดขึ้น ดังหลักฐานที่ปรากฏในตำนานของกลุ่มชาวเลและชาวมุสลิมที่เกี่ยวกับกำเนิด มนุษย์โลกที่คล้ายคลึง กันว่า เกิดจากบุตร 7 คนที่สืบเชื้อสายมาจาก มาจากโต๊ะอาดัมกับโต๊ะซิติฮาวา โดยชาวเลอ้างว่า บรรพ

บุรุษของตนเป็นบุตรคนโตที่มีนิสัยดีอัน เรกร ขี้เกียจเรียนหนังสือจึงถูกไล่ให้ออกไปหากินในทะเล ส่วนชาวมุสลิมที่โต้แย้งว่า บรรพบุรุษของตนต่างหากที่สืบเชื้อสายมา จากบุตรคนโตของพระเจ้า บ้างก็ว่าชาวเล และชาวมุสลิมมีผีบรรพบุรุษร่วมกันแต่แตกแยกกันเพราะ เรื่องกินเนื่องจากชาวเลกินอาหารทุกชนิด ซึ่งขัดกับทบัญญัติของศาสนาอิสลาม (ตีมา ช่างน้ำ, 2530)

หลักฐานจากคำบอกเล่าซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างชาวเลกับศาสนาอิสลามอีกตำนานหนึ่ง เล่ากันว่า เมื่อประมาณ 100-200 ปีที่ผ่านมามีชาวมลายูกลุ่มหนึ่งเข้าไปชักชวน ให้ชาวเลรับนับถือศาสนาอิสลามกันทั้งกลุ่ม และสาปแช่งไว้ว่า หากชาวเลเปลี่ยนใจไปเป็นชาวเลเหมือนเดิม ขอให้รวมตัวกันได้และเมื่อใดก็ตามที่เริ่มก่อฝูงหรือรวมกลุ่มกันก็ขอให้มีอันเป็นไปจนต้องแตกแยกกัน หลังจากนั้นไม่นานเมื่อไม่สามารถทำตามหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลามได้จึงกลับไปใช้ชีวิตแบบชาวเลดั้งเดิม ดังนั้นการที่พวกเขาต้องอพยพหนีกระจัดกระจายไปอยู่ตามหมู่เกาะต่าง ๆ ครั้งแล้วครั้งเล่าหลังจากที่รวมกลุ่มกันอย่างหนาแน่นบริเวณบ้านหัวแหลมกลาง ไม่ว่าจะเพราะโรคคอหิวดำ โรคไข้ทรพิษระบาด หรือถูกรบกวนจากเจ้าหน้าที่บ้านเมืองก็ตาม พวกเขาเชื่อว่าเกิดจากคำสาปแช่งของพระผู้เป็นเจ้าในศาสนาอิสลาม (ประสงค์ ใจดี, 2530)

ส่วนอีกตำนานหนึ่งเล่าว่า แต่เดิมในโลกนี้ยังไม่มีศาสนามีเพียงพระเจ้าองค์เดียวเท่านั้นที่อาศัยอยู่บนวิมาน โดยมีนางรำคอยรำรำถวาย ต่อมาปีมูฮัมหมัดได้ขอต่อพระผู้เป็นเจ้าว่าให้นางรำรับนับถือศาสนาอิสลาม แต่นางรำเหล่านี้หัวดื้อไม่ยอมรับจึงสาปแช่งไว้ หลังจากนั้นเมื่อวิมานถูกทำลายนางรำจึงแตกสานซ่านเซ็นลงมาเกิดเป็นชาวเลหากินกับทะเลจนทุกวันนี้ อย่างไรก็ตามแม้ว่าชาวเลและชาวมุสลิมมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด มีความเชื่อตลอดจนการประกอบพิธีกรรมบางอย่างคล้ายคลึงกันและมีชาวเลบางกลุ่ม เช่น ชาวเลเกาะสิเหร่ จังหวัดภูเก็ต และชาวเลเกาะปอ จังหวัดกระบี่ส่วนหนึ่ง เปลี่ยนไปรับนับถือศาสนาอิสลาม แต่จากการสอบถามชาวเลบ้านหัวแหลม เกาะลันตาที่มีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป มักจะตอบว่า "หากเลือกเกิดได้ขอเป็นชาวเลอย่างทุกวันนี้ ส่วนชาวเลหนุ่มสาวตอบว่า อยากเป็นคนไทย ไม่มีใครตอบว่าอยากเป็นชาวมุสลิม โดยให้เหตุผลว่า ประเพณีต่างกันบ้าง วัฒนธรรมการกินต่างกันบ้าง มีชาวเลผู้สูงอายุบางคนกล่าวว่าในส่วนลึกแล้วชาวเล มีทัศนคติที่เป็นมิตรกับชาวไทยพุทธมากกว่า ชาวมุสลิม ดังเช่นตำนานเรื่องหนึ่งที่เล่ากันต่อ ๆ กันมาว่า ครั้งหนึ่งชาวเลกลุ่มหนึ่งเรือแตกลอยน้ำไปขอความช่วยเหลือจากชาวมุสลิม แต่ถูกผลักไสไล่ส่งจนกระทั่งลอยไปติดในเขตวัดพุทธแห่งหนึ่งแล้วได้รับอาหาร และที่พักอาศัยจากพระในวัดนั้น จึงรอดชีวิตมาได้ (ลูติม ทะเลลึก, 2530) ตำนานเรื่องนี้สัมพันธ์กับการที่ชาวเลต้องเดินทางไปวัดพุทธเพื่อร่วมชิงเปรต ในเทศกาลวันสารทไทยที่จัดขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ของทุกปี และมักบอกกับคนภายนอกว่าพวกเขา นับถือศาสนาพุทธ

นอกจากนี้ตำนานเกี่ยวกับความเชื่อที่ว่าชาวเลถูกพระพุทธรูปเจ้าสาปแช่ง ตำนานหนึ่งเนื่องจากพระพุทธรูปเจ้าขอร้องให้พาข้ามปากไปยังเกาะแก้วพิสดาร แต่ชาวเลไม่ช่วยเพราะกำลังแห่ง

ปลากระเบน และอีกตำนานหนึ่งใกล้เคียงกับตำนานในศาสนาอิสลาม กล่าวว่าถูกสาปแช่ง เพราะเป็นนางรำของพระพุทธเจ้าแล้วไม่ยอมออกมาจำรำ เนื่องจากยังกินไม่อิ่มนั้นก็เป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงการผสมผสานทางความเชื่อที่ชาวเลรับจากศาสนาพุทธ วัฒนธรรมความเชื่อที่ชาวเลรับจากชาวจีนก็มีปรากฏให้เห็นในพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวเล เช่น พิธีแต่งเปรวหรือหลุมฝังศพ (ดูพิธีกรรมในรอบปี) และการวางกระดูกงูศพหน้ารูปคนตายเพื่อกราบไหว้บูชา เป็นต้น การผสมผสานความเชื่อดังกล่าวมีทั้งที่เริ่มจากครอบครัวชาวเลที่แต่งงานกับชาวจีนและเริ่มจากครอบครัวชาวเลที่ติดต่อสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชาวจีนแล้วรับเอาแบบอย่างมาปฏิบัติ ในส่วนของศาสนาคริสต์ที่สัมพันธ์กับความเชื่อของชาวเลเข้าใจว่าเป็นการแพร่กระจายผ่านทางศาสนาอิสลามซึ่งถือว่ามีต้นกำเนิดจากแหล่งเดียวกันก่อน แล้วรับจากศาสนาคริสต์โดยตรงภายหลัง เช่น ตำนานที่สอดคล้องกันว่า พระเจ้าได้ให้กำเนิดมนุษย์โลกคู่หนึ่ง คือโตะอาดับ (อาดัม) กับโตะซิติฮาวา (อีวา) แล้วทั้งคู่ให้กำเนิดมนุษย์กันหลายชาติหลายภาษาต่อมามนุษย์เหล่านั้นได้ประพฤติดิถีธรรมของคลองธรรม จนกระทั่งพระเจ้าได้บันดาลให้น้ำท่วมโลกเหลือแต่โนะบีโนะ (โนอาห์) และครอบครัวซึ่งต่อเรือขึ้นตามคำเตือนของพระเจ้า เมื่อน้ำแห้งแล้วลูกของ โนะบีโนะได้กลายเป็นผู้นำเผ่าพันธุ์มนุษย์ และมีลูกหลานสืบต่อมา ซึ่งมีบุคคลสำคัญ 7 คนที่ถือว่ามีเชื้อสายมาจากพระเจ้าองค์เดียวกันทั้งสิ้นแม้ว่าชื่อของบุตร 7 คนของชาวเลคริสต์ และอิสลามแต่ละถิ่นแตกต่างกันไปบ้าง

ปัจจุบันการรับนับถือศาสนาคริสต์ในกลุ่มชาวเลจังหวัดภูเก็ต จะมีบ้างเนื่องจากมีผู้นำทางศาสนาคริสต์ และนักภาษาศาสตร์เข้าไปติดต่อสัมพันธ์และชักชวนให้รับนับถือ ส่วนในกลุ่มชาวเลบ้านหัวแหลมแม้จะมีนักสอนศาสนาเข้าไปเผยแพร่ศาสนาคริสต์เช่นกัน แต่พวกเขา มักจะกล่าวว่า "เราเป็นคริสต์ เขาไปเราก็เป็นชาวเลเหมือนเดิม" และให้เหตุผลว่ารับนับถือศาสนาพุทธดีกว่า ไหว้พระก็ได้ จะทำพิธีลอยเรือก็ได้ ไม่มีข้อห้ามเหมือนศาสนาอื่น เป็นที่น่าสังเกตว่าการแพร่กระจายและการผสมผสานของวัฒนธรรมความเชื่อระหว่างชาวเลกับกลุ่มชนใกล้เคียง จะเป็นรูปแบบของการรับเอาวัฒนธรรมความเชื่อของกลุ่มชนใกล้เคียงที่เหนียวแน่นกว่า เข้ามาผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมของชาวเลที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ

ความเชื่อทั่วไปในชีวิตประจำวัน

ในชีวิตประจำวันของชาวเลยังผูกพันกับความเชื่อนอกเหนือจากความเชื่อดังกล่าวข้างต้น ซึ่งมีทั้งความเชื่อทางด้านไสยศาสตร์ เครื่องรางของขลังที่สัมพันธ์กับการทำมาหากิน ชีวิต ความเป็นอยู่ และการรักษาพยาบาล ความเชื่อเหล่านี้บางส่วนเป็นความเชื่อดั้งเดิมของชาวเลที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ บางส่วนได้รับอิทธิพล ความเชื่อของชาวจีน และชาวไทยที่ตั้งถิ่นฐานบริเวณใกล้เคียงมาผสมผสานกับความเชื่อของตน เป็นต้น ความเชื่อทางด้านไสยศาสตร์เกี่ยวกับการทำยาเสน่ห์ที่ปรากฏในกลุ่มชาวเล และชาวมุสลิมที่อาศัยในแถบชายฝั่งทะเลอันดามัน โดยใช้น้ำตาปลาตุหุง หรือปลาพ

ยูนผสมกับส่วนผสมอื่นๆ แล้วนำไปแตะบนส่วนใดส่วนหนึ่งตามร่างกายของเพศตรงข้ามที่ตนหลงรัก เพื่อให้ผู้นั้นหลงรัก และคิดถึงตนวิธีหนึ่ง และอีกวิธีหนึ่งเป็นการทำเสน่ห์โดยการใช้น้ำล้างหน้าตอนเช้าของผู้ที่ต้องการทำเสน่ห์มาเสกและปะพรมบนร่างกายเพื่อปลุกเกลื่อน ผู้มีประสบการณ์เล่าว่าเกลื่อนเสน่ห์นี้ หากเพศตรงข้ามที่ตนหลงรักเห็นเข้าก็จะหลงไหลคลั่งไคล้จนทรนทรายไม่แพ้เสน่ห์น้ำตาปลาตุหยง (ลู่ตน ทะเลลึก, 2530)

ความเชื่อในชีวิตประจำวันของชาวเลบ้านหัวแหลมในอดีต บางอย่างมีความสัมพันธ์กับความปลอดภัยในชีวิต และการทำมาหากิน เช่น การเช่นไหว้หัวเรือทุกครั้งก่อนออกเรือไปทำมาหากิน โดยใช้เครื่องเซ่นเซ่นเดียวกับพิธีกรรมทั่วไป และขณะทำพิธีจะระลึกถึงผีบรรพบุรุษที่ตนนับถือ และผีที่สิงอยู่ตามธรรมชาติทั่วไป เช่น ผีเจ้าทะเล เจ้าเกาะ เจ้าเขา พร้อมทั้งอธิษฐานให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าวช่วยคุ้มครองให้มีชีวิตรอดปลอดภัยและทำมาหากินได้คล่อง อีกทั้งยังเชื่อว่าขณะที่สามีออกทะเลนั้น ภรรยาที่อยู่ทางบ้านจะขยับที่นอนสามี เย็บผ้า สระผม วัน หรือกวาดขยะใต้ถุนบ้านไม่ได้ เนื่องจากจะเป็นเหตุให้สามีต้องประสบกับอุบัติเหตุทางทะเลได้ นอกจากนี้ยังมีข้อห้ามต่าง ๆ เช่น ห้ามนั่งบนหินถ่วงไซ หรือหินลับมีด เพราะเชื่อว่าจะเป็นคนก้นหนัก หรือขี้เกียจทำงาน ห้ามออกจากครัวในขณะที่หุงข้าว เพราะผีตายายจะลงโทษ ห้ามเด็ก ๆ เล่นริมหาด โดยเฉพาะวันขึ้น 11-12 ค่ำ ๆ เพราะผีตายายจะติดตัวกลับมาบ้าน เป็นต้น

ความเชื่อในชีวิตประจำวันของชาวเลบ้านหัวแหลมที่เกี่ยวกับการใช้วัตถุเป็นสัญลักษณ์ของเครื่องรางของขลังซึ่งมีไว้ประจำบ้าน ประจำตัว หรือเป็นเครื่องเซ่นในพิธีกรรม เพื่อความเป็นสิริมงคลนั้น ส่วนใหญ่เป็นความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมภายนอกที่อาศัยอยู่ใกล้เคียง เช่น การใช้หอยหนามแขวนไว้ด้านบนของประตูหน้าและหลังบ้าน หรือใช้แผ่นทองเหลืองเล็ก ๆ ตอกไว้บนธรณีประตูหน้าและหลังบ้าน เพื่อให้หนามแหลมคมที่มีอยู่รอบตัวหอยหนาม หรือแผ่นทองเหลืองเป็นตัวสะกดกั้นไม่ให้สิ่งชั่วร้ายเข้าไปในบ้าน และการทำพิธียกเสาเอกก่อนสร้างบ้าน โดยใช้ลูกมะพร้าวผูกไว้ที่ปลายเสาทุกหนึ่งพร้อมผ้าแดง รวงข้าว และดอกไม้ เป็นวัฒนธรรมที่รับจากชาวมุสลิม และชาวไทยชาวจีน ที่อาศัยอยู่บนเกาะลันตา ในชุมชนจะมีสิ่งแปลกใหม่หลายอย่าง เช่น ประตูบ้านของโต๊ะหมอผู้นำกลุ่มมีกระดาศสีเหลืองเขียนอักษรจีนสีแดงของพระจีนจากโรงพระตำบลดอนคลอง จังหวัดกระบี่ ติดอยู่ที่ข้างประตูบ้านทั้ง 2 ข้าง เนื่องจากภรรยาของโต๊ะหมอล้มป่วยด้วยโรคมะเร็ง ซึ่งทั้งโต๊ะหมอและหมอที่โรงพยาบาลไม่สามารถรักษาให้หายลงได้ จึงต้องพึ่งพาหมอพื้นบ้านไม่ว่าจะเป็นพระจีน พระไทย หรือหมอผีชาวอิสลาม ส่วนบ้านอีก หลังหนึ่งที่อ่าวมาละ ไม่ไกลจากบ้านโต๊ะหมอนัก มีศาลพระภูมิปักอยู่หน้าบ้าน เนื่องจากเจ้าของบ้านไม่สบาย ชาวเลกลุ่มมอเก็นจากหาดราไวย์ มาให้แล้วบอกว่าที่บ้านหลังนั้นมีผีต้องสร้างศาลพระภูมิให้อยู่ บ้านหลังนั้นจึงเป็นหลังเดียวในชุมชนบ้านหัวแหลมที่มีศาลพระภูมิ

วัฒนธรรมที่แปลกใหม่ที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งของชาวเลบ้านหัวแหลมคือการตั้งหิ้งพระบูชา และกระถางธูปหน้ารูปถ่ายบรรพบุรุษที่ตายไปแล้ว ผู้อาวุโสในชุมชนเล่าว่า เมื่อประมาณปี 2524 ก่อนที่โต๊ะหม้อฮู้เต็น ซึ่งเป็นผู้นำกลุ่มที่ชาวเลบ้านหัวแหลมนับถือมาก ก่อนเสียชีวิตได้สั่งไว้ว่า ก่อนจะนำศพของตนลงเรือไปฝัง ให้จุดธูปไหว้และเมื่อถึงฝังแล้วให้เผากระดาษเงินกระดาษทองบนหลุมฝัง เช่นเดียวกับพิธีศพของคนจีนด้วย ส่วนที่บ้านให้ทำหิ้งบูชาแล้ววางรูปถ่ายกับกระถางธูปไว้ กราบไหว้ หลังจากนั้นครอบครัวอื่นได้เอาแบบอย่างบ้าง ต่อมาหิ้งพระบูชาซึ่งวางพระพุทธรูป หรือพระสยามเทวาธิราช พร้อมทั้งกระถางธูปและเชิงเทียนเพิ่มขึ้นมาอีกสิ่งหนึ่ง เจ้าของบ้าน หลายหลังให้คำตอบที่สอดคล้องกันว่า เมื่อ 2-3 ปีที่แล้วได้มีพ่อค้านำสิ่งเหล่านี้มาขายในหมู่บ้านพร้อมทั้งแนะนำว่า "หากจะเป็นไทยใหม่ต้องมีหิ้งพระสำหรับวางพระพุทธรูป และพระสยามเทวาธิราช เพื่อกราบไหว้บูชาด้วย เพราะเป็นประเพณีของไทยใหม่" ชาวเลบ้านหัวแหลมเกือบทุกบ้าน จึงซื้อไว้ประจำบ้านของตน วัฒนธรรมความเชื่อต่าง ๆ ของชาวเลบ้านหัวแหลมมีการปรับเปลี่ยน อยู่ตลอดเวลา ซึ่งสาเหตุประการหนึ่งเกิดจากการติดต่อกับสังคมภายนอก แล้วรับเอาวัฒนธรรมจากภายนอกเข้าไปผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมโดยตรง และอีกประการหนึ่งเกิดจากการรับเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้าไปทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในสังคม เช่น การเข้ารับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลซึ่งมีเครื่องมือที่ทันสมัยทำให้ความเชื่อเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลแบบดั้งเดิมเริ่มหมดไป เป็นต้น การปรับเปลี่ยนเช่นนี้จะยังคงดำเนินต่อไป

1.4 ภาษาชาวเล

ภาษาชาวเลในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ ภาษาอูรักลาโว้ย และ ภาษามอเก็น ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีกลุ่มย่อยๆ กระจายกันออกไปตามพื้นที่ต่าง ๆ สำหรับชาวเลเกาะลันตาใช้ภาษาอูรักลาโว้ย เป็นภาษาพูดประจำกลุ่ม และใช้ภาษามาเลย์กลางสำหรับบทสวดในพิธีกรรม ส่วนบทเพลงรำมะนาใช้ภาษามาเลย์กลางผสมกับภาษามาเลย์ท้องถิ่น และภาษาอูรักลาโว้ย เป็นภาษาหนึ่งในตระกูลภาษามาลาโย-พอลิเนเซียน ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับภาษามาเลย์มาตรฐานบ้างในด้านเสียง แต่ก็มี ความแตกต่างกันบ้างในลักษณะทางไวยากรณ์ โดยลักษณะทางภาษาศาสตร์จัดเป็นภาษาอื่นๆ หนึ่งในภาษามาเลย์เช่นเดียวกับ (ภาษาพื้นเมืองของชาวไทยมุสลิมทางใต้ของประเทศไทย, 1981 และอมร ทวีศักดิ์, 2531) ภาษาอูรักลาโว้ยแบ่งหน่วยเสียงออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ หน่วยเสียงพยัญชนะ 19 หน่วยเสียง และหน่วยเสียงสระ 15 หน่วยเสียง เป็นสระเดี่ยว 8 เสียง สระผสม 7 หน่วยเสียง ทั้งหน่วยเสียงพยัญชนะและหน่วยเสียงสระไม่มีความแตกต่างระหว่างเสียงสั้นและเสียงยาว ภาษาอูรักลาโว้ยเป็นภาษาที่ไม่มีเสียงวรรณยุกต์กำกับ ในแต่ละคำ แต่มีการเน้นเสียงหนักเบาเฉพาะตัวในแต่ละคำและมีการใช้ทำนอง เสียง แสดงความแตกต่างของความหมายและชนิดของประโยค ทั้งนี้แม้จะมีความแตกต่างกันในเรื่องระบบเสียง แต่ในเรื่องการเรียงคำในประโยคภาษาชาวเลมีลักษณะคล้ายคลึงกับภาษาไทย นอกจากนั้นยังมีการใช้คำลงท้ายและคำลักษณะนาม อย่าง

แพร่หลายในภาษาเช่นเดียวกับภาษาไทยอีกด้วย (อมร ทวีศักดิ์, 2529) เมื่อใช้คำศัพท์ 100 คำจาก Swadesh word list เปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างภาษาอูรักลาไวกับภาษามอเก้นโดยลักษณะหรือนัยทางภาษาศาสตร์แล้ว สามารถกล่าวได้ว่า ภาษาอูรักลาไวกับภาษามอเก้น ซึ่งคนไทยทั่วไปจะรู้จักเป็นภาษาชาวเลด้วยกันทั้งคู่ นั้น เป็นคนละภาษากัน เนื่องจากมีคำร่วมกำเนิด เพียง 44.51% - 45.60% เท่านั้น (Sorat. Makboon อ้างใน Hogan, 1985) แต่อย่างไรก็ตามทั้งภาษาอูรักลาไวกับภาษามอเก้นก็เป็นภาษาตระกูลเดียวกัน (Sorat Maklon, 1981)

หากมองความสัมพันธ์ระหว่างภาษาอูรักลาไวกับภาษามอเก้นปุเลา ภาษามอเก้นตามับ และภาษามาเลย์แล้ว ภาษาอูรักลาไวกมีความใกล้ชิดกับภาษามาเลย์มากกว่า ซึ่งมองในแง่ภาษาศาสตร์ ภาษาอูรักลาไวกก็คือ ภาษาถิ่นหนึ่งของภาษามาเลย์ ส่วนภาษามอเก้นปุเลาและมอเก้นตามับไม่สามารถจัดเป็นภาษาถิ่น ของภาษามาเลย์ได้เพียงแต่จัดอยู่ในตระกูลเดียวกันเท่านั้น คือ ตระกูลออสโตรนีเซียน หรือมาลาโย-โพลินีเซียนนั่นเอง ดังที่ สอรรถ มากบุญ ได้จัดแบ่งระดับความสัมพันธ์ของภาษากลุ่มที่เรียกว่า ภาษาชาวเล ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างชาวเลอูรักลาไวกับมอเก้นปุเลา และมอเก้นตามับนอกจากที่กล่าวไว้ในตำนานความเป็นมาข้างต้น แล้วจากการศึกษาเปรียบเทียบคำศัพท์ ทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า มีความสัมพันธ์กันระดับหนึ่งคือ ภาษามอเก้นปุเลากับมอเก้นตามับมีความใกล้ชิดกันมากที่สุดและภาษาอูรักลาไวกมีความใกล้ชิดกับภาษามอเก้นปุเลามากกว่าภาษามอเก้นตามับ ซึ่งอาจจะ เป็นเพราะว่าชาวเลอูรักลาไวกและมอเก้นปุเลา ยังคงมีวิถีชีวิตที่ชีวิตที่คล้ายคลึงกันและอาศัยเรือ เร่ร่อนทำมาหากินในน่านน้ำเดียวกัน จึงมีโอกาสพบปะสังสรรค์และแต่งงานข้ามกลุ่มกันมากกว่ามอเก้นตามับ เป็นที่น่าสังเกตว่าคำศัพท์ภาษาชาวเลดั้งเดิม ประกอบด้วยหน่วยคำ 2 พยางค์ จะมีหน่วยคำที่มี 1 3 และ 4 พยางค์บ้างไม่มากนัก แต่ปัจจุบันพบว่ามีการสร้างคำใหม่ ๆ เพื่อใช้เรียกขานวัตถุหรือสิ่งของเครื่องใช้แปลกใหม่ที่รับเข้าไปจากสังคมภายนอก ด้วยวิธีการนำคำศัพท์ดั้งเดิม 2-3 คำมารวมกัน เพื่อให้เกิดคำใหม่ในลักษณะของคำประสม ที่มีหน่วยคำ 4 5 6 หรือ 7 พยางค์บ้าง

ลักษณะการสร้างคำใหม่ไม่ว่าจะเป็นคำประสม คำผสม หรือการยืมคำในภาษาไทย และภาษาจีนมาใช้ในภาษาอูรักลาไวกของชาวเลเกาะลันตา สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างชาวเลอูรักลาไวกับชาวจีน และชาวไทยบนเกาะลันตา จนกระทั่งมีการรับเอาสิ่งแปลกใหม่เข้าไปเผยแพร่ในชุมชนอันเป็นเหตุให้ต้องสร้างคำใหม่ ๆ ขึ้นใช้เรียกสิ่งเหล่านั้นด้วย ส่วนคำบางคำที่หยิบยืมจากภาษาอังกฤษ เช่นคำว่า อีเยน น่าจะเป็นคำยืมที่หลงเหลือมาตั้งแต่สมัยที่พวกเขาเร่ร่อนในแถบประเทศมาเลเซีย ซึ่งเป็นเขตยึดครองของอังกฤษในอดีตนั่นเอง ด้วยเหตุที่ภาษาชาวเลไม่มีภาษาเขียน การบันทึกภาษาชาวเลอูรักลาไวกในงานวิจัย ครั้งนี้ ทั้งที่เกี่ยวกับชื่อของผีบรรพบุรุษ สถานที่คำเรียกญาติ และพิธีกรรมบางอย่าง ตลอดจนบทเพลงรำนานของชาวเลจึงจำเป็นต้องใช้อักษรไทยในการถ่ายทอดเสียงออกมา โดยเลือกใช้ระบบสัญลักษณ์ที่อมร ทวีศักดิ์ และเดวิด โฮเก้น (David W. Hogan) ได้ร่วมกันเสนอไว้ เพื่อใช้สำหรับบันทึก และถ่ายทอดเสียง

1.5 การดำเนินชีวิตของชาวเล

โครงการพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศไทย (2562) ในโครงการได้กล่าวถึงการดำเนินชีวิต และวัฒนธรรมไว้ว่าการทำมาหากินแบบดั้งเดิมของชาวอุรักลาไวย์ คือ การตกเบ็ด ดำน้ำแทงปลา หาทะเล และล่าสัตว์ทะเลเป็นอาหาร ในช่วงมรสุมออกทะเลไม่ได้ต้องหลบหลุมหลบฝนตามชายฝั่ง หรือขึ้นฝั่งมาหาน้ำจืดก็จะหุงหาอาหารโดยเก็บมะพร้าว เก็บยอดผัก ล่าสัตว์เล็กตามชายฝั่งสำหรับปรุงอาหารหลังจากที่อุรักลาไวย์บางกลุ่มเริ่มขึ้นมาตั้งหลักแหล่งบนฝั่ง เพราะแหล่งที่เคยเร่ร่อนพักอาศัยถูกยึดครองโดยกลุ่มคนอื่นแล้ว ก็เริ่มเรียนรู้ การทำไร่ปลูกข้าว ปลูกผักผลไม้ ทำสวนยางพารา แต่บางกลุ่มที่อาศัยในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติไม่สามารถปลูกพืชได้ก็ยังมียึดทะเลเป็นแหล่งเสียบียงอาหาร ต่อมามีการติดต่อกับผู้คนต่างวัฒนธรรมนำของทะเลที่เป็นส่วนเกินไปแลกเปลี่ยนของใช้จำเป็น บางกลุ่มรับจ้างแรงงานกับชาวจีน ได้ค่าตอบแทนเป็นเสื้อผ้าเก่า ข้าวสาร ในช่วงหลังอุรักลาไวย์บางกลุ่มตกอยู่ ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งพา ด้วยการเช่าซื้ออวน เรือหางยาวพร้อมเครื่องเรือจากนายทุน โดยมีเงื่อนไขว่า จะต้องจับกุ้ง หรือปลาส่งขายให้กับนายทุนเท่านั้น เพื่อหักหนี้สิน หลังเหตุการณ์สึนามิ จึงได้รับบริจาคเรือ และเครื่องมือหากินเป็นของตนเอง ประกอบกับธุรกิจการท่องเที่ยวเริ่มเป็นที่นิยมมากขึ้น อุรักลาไวย์ที่อยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยว สามารถปรับตัวให้สามารถอยู่รอดในสังคมได้ด้วยการออกทะเลหาปลาไปขายร้านอาหารบ้าง รับจ้างแรงงานบ้าง

ครอบครัวและระบบเครือญาติ ชายชาวเลอุรักลาไวย์พร้อมที่จะมีครอบครัวได้ เมื่อสามารถออกทะเล เพื่อทำมาหากินเลี้ยงครอบครัว ได้ โดยเฉลี่ยอายุประมาณ 19-20 ปี ส่วนผู้หญิงสามารถหุงหาอาหารเลี้ยงดูทารกได้ โดยเฉลี่ยอายุประมาณ 14-18 ปี แต่ปัจจุบันเมื่อหนุ่มสาวตกลงปลงใจกัน ฝ่ายชายจะรองานว่าผู้หญิงอายุครบ 15 ปี และทำบัตรประชาชนก่อนจึงได้รับอนุญาตให้แต่งงานได้ ลักษณะครอบครัวเป็นแบบครอบครัวเดี่ยว โดยเริ่มจากฝ่ายชายไปอยู่บ้านฝ่ายหญิงก่อน จนกระทั่งมีลูกคนแรกหรือพร้อมจะสร้างบ้านใหม่จึงแยกไปตั้งครอบครัวเดี่ยว แต่หากฝ่ายหญิงหรือฝ่ายชายเป็นลูกคนสุดท้ายต้องเลี้ยงดูพ่อแม่ ก็จะต้องอยู่กับพ่อแม่ของฝ่ายหญิงหรือฝ่ายชาย จนกระทั่งพ่อแม่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่อาศัยอยู่ด้วยเสียชีวิต ก็จะกลายเป็นครอบครัวเดี่ยวที่มีพ่อหม้ายหรือแม่หม้ายอาศัยอยู่ด้วย ปัจจุบันชาวเลอุรักลาไวย์กลุ่มเครือญาติที่อาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน จะใช้นามสกุลพระราชทาน เหมือนกันหมด เช่น ชาวเลอุรักลาไวย์ที่อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ กลุ่มบ้านหัวแหลมกลาง และสังกาอู๋ ใช้นามสกุล ทะเลลึก กลุ่มบ้านไร่ คลองดาว และโต๊ะบาทลิว ใช้นามสกุล ช่างน้ำ การนับญาติ การเรียกชื่อ : แม่ชาวเลอุรักลาไวย์จะยึดระบบการตั้งถิ่นฐานโดยฝ่ายชายไปอาศัยอยู่กับพ่อแม่ฝ่ายหญิง และมีการสืบทอดอำนาจทางฝ่ายแม่ แต่จะมีการนับญาติทั้งสองฝ่าย คือ แต่ละคนจะมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ทั้งฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่เท่าเทียมกัน ทั้งนี้สังเกตได้จากคำ

เรียกญาติ ทั้งสองฝ่ายที่มีสถานภาพเดียวกัน ด้วยคำเรียกญาติคำเดียวกัน อาจจะเป็นเพราะชุมชนชาวเลอุรักลาไว้อยู่เป็นชุมชนเล็กๆ แม้จะแต่งงานแยกบ้านไปแล้วยังไปมาหาสู่กันได้สะดวก จึงมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันทั้งสองฝ่าย สังคมชาวเลอุรักลาไว้อยู่มีศัพทที่ซับซ้อน แสดงถึงความเป็นสังคมเครือญาติ คือทุกคนในชุมชนเดียวกันจะเป็นญาติกันหมด มีทั้งญาติที่สืบทอดทางสายโลหิต ญาติทางการแต่งงาน และยังมี การสร้างความสัมพันธ์โดยการสมมุติมีการผูกญาติผูกมิตรเพื่อขยายวงญาติให้กว้างขวางขึ้นอาจเป็นกลุ่มอุรักลาไว้อยู่ด้วยกัน หรือระหว่างอุรักลาไว้อยู่กับชาวไทยมุสลิม ชาวไทยเชื้อสายจีน หรือชาวไทยพุทธก็ได้

การแต่งกาย : ผู้ชายนุ่งผ้าขาวม้าแบบชาวไทยพุทธ หรือนุ่งกางเกงแบบชาวจีน (กางเกงเล) ผ้าขาวม้าคาดเอวเปลือยท่อนบน ผู้หญิงนุ่งผ้าปาเต๊ะกระโจมอก ต่อมาเมื่อติดต่อสัมพันธ์และทำงานกับชาวจีน จะได้รับเสื้อผ้า ตอบแทนเป็นสินน้ำใจ จากตลาด หรือนอกชุมชน ผู้หญิงนิยมสวมเสื้อและนุ่งผ้าปาเต๊ะแบบชาวจีนและชาวไทยชอบสีสด ๆ แต่ไม่ให้ความสำคัญกับคุณภาพ ของเนื้อผ้าและความกลมกลืนของสี ผู้ชายยังคงนิยมนุ่งกางเกงจีนหรือกางเกงเลผ้าขาวม้าคาดเอว สวมเสื้อบ้างบางโอกาส แต่ไม่นิยมติดกระดุมเสื้อ (อาภรณ์ อุภุชณ์, 2554) ปัจจุบันการแต่งกายในชีวิตประจำวันของชาวเลอุรักลาไว้อยู่กลุ่มผู้ใหญ่ในชุมชนจะไม่เปลี่ยนไปมากนัก แต่เมื่อออกไปติดต่อสัมพันธ์กับภายนอกจะพิถีพิถันขึ้น ส่วนเด็กรุ่นใหม่โดยเฉพาะสมาชิกกลุ่มวัยรุ่นจะรับวัฒนธรรมการแต่งกายที่ทันสมัยจากสังคมภายนอกได้อย่างรวดเร็ว

บ้าน : สำหรับวิถีชีวิตชาวเลในอดีต เรือเป็นทั้งยานพาหนะสำหรับเดินทาง เป็นเครื่องมือทำมาหากิน เป็น บ้านพักเรือนนอน และเป็นศูนย์รวมเครือญาติ เนื่องจากขบวนเรือของกลุ่มเดียวกันจะเคลื่อนย้ายไปพร้อม ๆ กัน ไปไหนไปด้วยกัน จะแวะขึ้นฝั่งในช่วงฤดูฝน พายุคลื่นลมแรง หรือต้องการน้ำจืดเท่านั้น เรือจึงเปรียบเสมือนเรือนตายด้วย เรือแบบดั้งเดิมของชาวเลมี 2 แบบ แบบแรก เป็นเรือไม้ระกำ (อาภรณ์ อุภุชณ์, 2554) เมื่อประมาณปี พ.ศ.2490-2493 ได้เล่าถึงเรือของชาวเลเกาะลันตาว่าเห็นเรือหน้าตาแปลกๆ ที่ทำด้วยไม้ระกำลำยาวๆ ลำหนึ่งมาจอดเกยตรงหน้าหาด เรือลำนั้นหนักเพียบเสียนจนกระทั่งมองออกไปแล้วดูเหมือน พวกยิปซีน้ำ และหัวหน้าของเขากำลังนั่งอยู่ในทะเลอย่างโรยอย่างนั้น ต่อมาเปลี่ยนไปใช้เรือปูเลา (ปราฮู ปูเลา) หรือเรือเหลาทำด้วยไม้กระดาน และแจวคู่ ปัจจุบันเปลี่ยนมาใช้เรือปูเลา ซึ่งเปลี่ยนรูปแบบเป็นเรือหัวโทง และใช้เครื่องเรือหางยาวแทนกรรเชียงและแจวคู่ เมื่อชาวเลขึ้นมาสร้างเพิงพักชั่วคราวริมทะเลจะสร้างเป็นกลุ่มใกล้ ๆ กันด้วยเหตุปัจจัยหลายประการ เช่นวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ผูกพันเป็นญาติพี่น้องกันหมด ต่อมาเมื่อเปลี่ยนไปสร้างบ้านค่อนข้างถาวร เลียนแบบบ้านของชาวมุสลิม เป็นบ้านชั้นเดียวยกพื้นเตี้ยๆ หลังเล็กๆ ใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น ต่อมาเมื่อไฟฟ้า และถนนเข้าถึงชุมชน รวมไปถึงเครื่องใช้ไฟฟ้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน บ้านที่อยู่บนเนิน เปลี่ยนไปก่ออิฐถือปูน หลังคามุงสังกะสี หรือกระเบื้อง แต่ยังคงเป็นบ้านชั้นเดียว ส่วนบ้านที่ตั้งอยู่บนพื้นที่ ริมฝั่งทะเล ยังคงใช้ไม้หรือแผ่นกระเบื้องเรียบทำฝาบ้าน เสา

บ้านยื่นลงไปในทะเลหลังภัยพิบัติสึนามิ เมื่อองค์กรเอกชน เข้ามาสร้างบ้านให้ใหม่บนเนินสูงลึกขึ้นไป จากชายฝั่งทะเล และใช้รูปแบบบ้านที่ถูกกำหนดมาจากภายนอก ทำให้อัตลักษณ์ของรูปแบบบ้าน และพื้นที่ตั้งบ้านเรือนเปลี่ยนไปไม่สัมพันธ์กับประโยชน์ใช้สอย (อาภรณ์ อุกฤษณ์, 2554)

อาหาร : อาหารหลักของชาวเล คือ อาหารทะเล กินและปรุงอาหารด้วยวิธีง่าย ๆ นอกจาก อาหารทะเลแล้ว ข้าวได้กลายเป็นอาหารหลักของชาวอุรักลาไวย์มาช้านานหลังจากที่ติดต่อกับกลุ่ม ชาติพันธุ์อื่นๆ อุรักลาไวย์ บนเกาะสันตาเคยเรียนรู้วิธีการปลูกข้าวไร่ และทำนามาหลายชั่วอายุคน แต่ปัจจุบันเลิกไปแล้วมีเพียงหลักฐานยุงข้าวและที่นา มะพร้าวเป็นพืชหลักที่สำคัญในชีวิตประจำวัน เพราะจะใช้มะพร้าวเป็นส่วนประกอบหลักในการปรุงอาหารคาวหวาน ตลอดจนใช้ประโยชน์สารพัด จากส่วนต่างๆ ในอดีตไม่มีการแบ่งมื้ออาหารจะหุงข้าวทิ้งไว้หิวเมื่อไหร่ก็กินเมื่อนั้น พวกเขาสามารถ อดอาหารได้ทั้งวัน หรือกินอาหารได้ตลอดทั้งวัน เพราะออกทะเลเวลาไม่แน่นอน

เมธิรา ไกรนที (2557) ได้กล่าวถึงวิถีชีวิตของชาวอุรักลาไวย์แบบกึ่งเร่ร่อนตามกรอบ แนวความคิดโดยใช้แนวคิดนิเวศวัฒนธรรมไว้ว่า การที่มนุษย์มีการปรับตัวในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้เข้ากับสภาพสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ชีวิตของตนอยู่รอด ดังเช่น วิถีชีวิต ของชาวอุรักลาไวย์ในอดีต มีการเดินทางแบบกึ่งเร่ร่อนไปหากินยังสถานที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ โดยการพักอาศัยอยู่บนเรือหรือการสร้างเพิงพักขนาดเล็กอาศัยอยู่บริเวณเกาะ อ่าว หรือชายหาด บริเวณที่สามารถหลบลมได้และหากินอยู่ในสถานที่ต่างๆ จนกว่าทรัพยากรบริเวณนั้น จะลดความ อุดมสมบูรณ์ลง ก็จะเดินทางไปหากินยังสถานที่แห่งใหม่ไปเรื่อยๆ ซึ่งเป็นรูปแบบ การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ การเดินทางแบบเร่ร่อน ชาวอุรักลาไวย์ มีความมุ่งหวัง ในการทำให้ตนเองและครอบครัวมีชีวิตรอด เพื่อให้มีปัจจัย 4 ที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตที่ปรากฏ ออกมาในรูปแบบของการทำมาหากินทางทะเล

การบริโภคอาหารที่ได้จากทะเล การมีที่อยู่อาศัยบริเวณชายทะเล การมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ เรียบง่าย และการนำเอาสิ่งของหรือทรัพยากรที่อยู่รอบตัวมาใช้เป็นยารักษาโรค เช่น สมุนไพรบริเวณ บ้าน และหาดทรายชายทะเลมาใช้ในชีวิตประจำวันมากกว่าการรักษาโดยแพทย์แผนปัจจุบัน ดังเช่น ปัจจุบัน นอกจากนี้ วิถีชีวิตแบบกึ่งเร่ร่อนของชาวอุรักลาไวย์ในอดีตนั้น ยังคงมีการรักษา และคงไว้ ซึ่งความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และศิลปะ วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มของตน ซึ่งสิ่ง เหล่านี้โดยส่วนใหญ่จะแสดงออกถึงความผูกพันและความเกี่ยวข้องกันระหว่างชาวอุรักลาไวย์กับ ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะทรัพยากรทางทะเลที่ชาวอุรักลาไวย์เข้าไปใช้ประโยชน์ในการทำมาหา กิน และในขณะเดียวกันก็ให้ความเคารพนับถือและแสดงออก ซึ่งการตอบแทนบุญคุณและการ อนุรักษ์ โดยมีความมุ่งหวังเพื่อให้ทรัพยากรได้คงอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ตลอดไปและเป็นการกระทำ เพื่อให้ตนสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติได้ต่อไป

การมีวิถีชีวิตแบบกึ่งเร่ร่อนทั้งในด้านการอยู่อาศัยและการทำมาหากิน ชาวอูร์กลาไว้มิมีปัญหาท้องถิ่นที่นำมาเป็นสิ่งที่กำหนดพื้นที่ในการตั้งถิ่นฐาน และการทำมาหากิน เช่น ภูมิปัญญาในการเลือกสถานที่ตั้งถิ่นฐาน การดูว่าสถานที่แห่งใดสามารถอยู่อาศัยได้หรือไม่ การประกอบพิธีกรรมเพื่อแสดงความเคารพต่อเจ้าที่เจ้าทางทั้งที่ทำกินและที่อยู่อาศัย การมีพิธีกรรมเพื่อสะเดาะเคราะห์ให้ตนและพี่น้องของตนได้อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขนอกจากนี้ วิถีชีวิตแบบกึ่งเร่ร่อนยังถูกกำหนดโดยเทคโนโลยีและวิธีการผลิตที่นำมาใช้ในการทำกิน เช่น การใช้เครื่องมือประมงที่เรียบง่าย การทำกินแบบไม่สะสม ไม่จับจอง แสดงความเป็นเจ้าของ ลักษณะของสภาพแวดล้อมธรรมชาติก็เป็นตัวกำหนดการเดินทางแบบกึ่งเร่ร่อน โดยในอดีตชาวอูร์กลาไว้อาศัยสามารถเดินทางไปหากินยังสถานที่ต่างๆ ได้อย่างอิสระ จึงเดินทางเร่ร่อนไปเรื่อยๆ ตามความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางทะเลและกลับมาหากินในลักษณะวนซ้ำในสถานที่ที่เคยหากิน หลังจากที่ธรรมชาติได้กลับมาอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง และมีโครงสร้างสังคมเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิต โดยจะเห็นได้จากการที่ชาวอูร์กลาไว้มิวัฒนธรรม การอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม จึงส่งผลให้ต้องมีการเดินทางไปหากินและไปตั้งถิ่นฐานอยู่ในสถานที่เดียวกันหรือใกล้เคียงกันหรือแม้แต่การที่บางครั้งคร่าว เดินทางไปหากินยังสถานที่อื่นตามระยะเวลาของการหากินก็จะเดินทางกลับมาอาศัยอยู่หมู่บ้านหลักของตนที่มีญาติพี่น้อง มีผู้นำด้านจิตวิญญาณ มีบุคคลกลุ่มเดียวกัน อาศัยอยู่ร่วมกัน และการกลับมาประกอบพิธีกรรมสำคัญร่วมกัน

เมธิรา ไกรนที (2557) กล่าวว่า ตามแนวคิดนิเวศวัฒนธรรมโดยการศึกษาข้อมูลความรู้ ความคิดของชาวอูร์กลาไว้อ ผู้ที่สามารถบอกกล่าวถึงพัฒนาการและวัฒนธรรมเกี่ยวกับวิถีชีวิต ทั้งในด้านการตั้งถิ่นฐานและการทำมาหากินได้เป็นอย่างดีมากกว่าบุคคลกลุ่มอื่น ซึ่งเหตุผลของการย้ายถิ่นเพื่อความอยู่รอด นอกจากจะเกิดจากวิธีการหากินแบบเดิมแล้วนั้น ยังเกิดจากเหตุปัจจัยหลายประการ ทั้งการเกิดโรคระบาด โดยเฉพาะอหิวาต์หัดโรคและไข้ทรพิษที่ทำให้ชาวอูร์กลาไว้อาศัยเสียชีวิตจำนวนมาก ทำให้ชาวอูร์กลาไว้อุบัติที่มีความเชื่อว่าการกระทำของวิญญาณร้ายจึงต้องหนีออกจากพื้นที่และเป็นกลไกเพื่อการป้องกันการระบาดของโรค และการที่บางสถานที่ที่มีสัตว์มีพิษหรือสัตว์ป่าดุร้าย เช่น งู เสือ จึงต้องย้ายออกจากพื้นที่ และเหตุปัจจัยอันเกิดจากการถูกรุกไล่ที่จากบุคคลภายนอก เนื่องจากในอดีตชาวอูร์กลาไว้อาศัยมีปฏิสัมพันธ์ กับบุคคลภายนอกกลุ่มตนมากนัก ไม่นิยมอยู่ร่วมกับบุคคลกลุ่มอื่นนอกจากกลุ่มตน โดยเฉพาะการที่ชาวอูร์กลาไว้อาศัยบางคนมีความเชื่อเกี่ยวกับตำนานที่มีเหตุการณ์เกิดขึ้นในอดีต เช่น เรื่องโจรสลัด การถูกจับตัว นอกจากนั้น ชาวอูร์กลาไว้อาศัยยังไม่ต้องการสร้างความขัดแย้ง กับบุคคลภายนอก หากถูกขับไล่หรือขู่ขู่ขู่ก็จะยอมย้ายออกจากพื้นที่โดยง่าย

1.6 การประกอบอาชีพของชาวเล

นฤมล อรุโณทัย (2550) ได้กล่าวถึงสถานการณ์อาชีพประมงของชาวอูรักลาไวย์ว่ามีความกดดันในการประกอบอาชีพประมง ชาวอูรักลาไวย์ที่ชุมชนราไวย์นั้นมีงานทำร้อยละ 77 เป็นงานประมงร้อยละ 64 แยกเป็นงานจับปลาในทะเลมาขายร้อยละ 51 งานงมหอยมุก หอยนางรม แกะหอยดิบร้อยละ 13 ส่วนที่เหลือ คือ รับจ้างร้อยละ 9 และค้าขายร้อยละ 3 และส่วนร้อยละ 33 เป็นผู้ที่ไม่มีงานทำ แม้ว่าเวลาจะผ่านมา 20 ปี แต่อาชีพส่วนใหญ่ของผู้คนชาวอูรักลาไวย์ก็ยังคงเป็นอาชีพประมงพื้นบ้าน จำนวนของผู้ประกอบอาชีพอื่นๆ นอกจากประมงพื้นบ้านก็เพิ่มมากขึ้น งานประมงของชาวอูรักลาไวย์มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในระยะ 20-30 ปีที่ผ่านมา มีการใช้เรือหัวโทงแทนที่เรือปราฮูแบบดั้งเดิม ใช้เครื่องยนต์แทนที่แรงคนแฉะและแรงลม มีเครื่องมือประมงที่ซับซ้อนขึ้น หากเปรียบเทียบกับประมงพื้นบ้านทั่วไปแล้ว อาชีพประมงของชาวอูรักลาไวย์ที่มีความหลากหลายกว่าทั้งในแง่ของวิธีการประมง สัตว์ทะเลที่ได้แหล่งทำมาหากิน แรงงานประมง ระยะเวลา และ ตลาด หรือแหล่งขาย ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ นายวิรัช ประมงกิจ ผู้ใหญ่บ้านเกาะสิเหร่ (สัมภาษณ์, 3 ตุลาคม 2565) ซึ่งผู้วิจัยได้จัดการประชุมสนทนากลุ่ม อาชีพส่วนใหญ่ของผู้คนชาวอูรักลาไวย์บ้านเกาะสิเหร่ คือ อาชีพประมง

16.1 สถานการณ์ของอาชีพประมง

เนื่องจากชุมชนอูรักลาไวย์ที่สะป้า แหลมตึกแก และราไวย์ มีรูปแบบการประมงที่ต่างกันเล็กน้อย สำหรับที่ สะป้านั้นมีการทำอวนปลาทราย อวนกึ่ง ดำหอย ดำกึ่ง โดยใช้เครื่องมือ นอกจากนั้นอาชีพประมงที่ได้รับความนิยม คือ การเก็บหอยแครง และหอยต่างๆ ตามหาดเลน รับจ้างเลี้ยงหอยแครง และคราดหอยแครง พื้นที่บริเวณสะป้านั้นเป็นโคลนตม ชุมชนอูรักลาไวย์ที่สะป้า ไม่นิยมทำลอบปลา เพราะขาดแคลนพื้นที่วางที่จับต่อ และसानลอบ ส่วนที่แหลมตึกแก การทำลอบดักปลานับว่าเป็นอาชีพหลักของผู้ชายส่วนใหญ่ในหมู่บ้าน เริ่มตั้งแต่การทำลอบขนาดใหญ่ ตัดหวาย และไม้มาทำโครงลอบ ซื่อลวด ตะปู และอวนมาสานตาข่าย และคลุมลอบ บริเวณที่นิยมไปวางลอบดักปลา คือ บริเวณที่เป็นแนวปลาเดินหรือเส้นทางที่ปลาจะผ่านตามชายฝั่งของเกาะต่างๆ เช่น เกาะแก้ว เกาะรายา เกาะเฮ เกาะบอน และเกาะมัน ส่วนการกุ่มลอบนั้น สมัยนี้ลอบมีขนาดใหญ่มาก บางรายจึงไม่กุ่มลอบขึ้นมา แต่จะดำน้ำโดยใช้เครื่องมือ และใช้อวนหรือสวิงดักปลาจากลอบออกมา ส่วนตัวลอบ ก็จะหมดอายุและพังไปในที่สุด รายได้เฉลี่ยในการทำลอบคือเดือนละไม่ต่ำกว่า 5,000 บาท การวางลอบสามารถ วางได้ทั้งหน้าแล้งและหน้ามรสุม โดยเฉพาะหน้ามรสุมนั้นมักจะได้ปริมาณปลาที่เข้าในลอบมากกว่าหน้าแล้ง

อาชีพที่ได้รับความนิยมอีกอย่างหนึ่ง คือ การหาและตอกหอยดิบ มีข้อสังเกตว่าปริมาณหอยดิบที่ชาวอูรักลาไวย์เก็บหานั้นขึ้นอยู่กับความต้องการของตลาดทั้งบริเวณชุมชนตลาดระดับจังหวัด ตลาดข้ามจังหวัด และทำรายได้ให้กับครัวเรือนอูรักลาไวย์ หอยดิบนั้นออกไปหาตามโขดหิน บริเวณเกาะต่างๆ ขณะนี้น้ำลง เมื่อได้หอยมาจำนวนมากแล้ว ผู้หญิงจะนั่งตอกหอยอยู่ที่บ้าน หลังจากนั้นจะ

นำเนื้อหอยใส่ถุงขายกิโลกรัมละ 50-60 บาท หรือนำไปขายที่ฟาร์มกุ้งในราคาจกละ 20 บาท ทำให้มีรายได้ ประมาณ 100-300 บาทต่อวัน ชาวอุรุกรลาไวยบางครอบครัวหาปูดำจากป่าชายเลนด้านหลังหมู่บ้าน หรือหาไส้เดือนทะเลหรือที่เรียกว่า เหี้ยอหัด มากองขายหน้าบ้านจกละ 20 บาท วันอาทิตย์จะเป็นวันที่ขายดี ที่สุดเพราะคนหยุดงานและมาซื้อเหี้ยอหัดไปตกปลา ที่ราไวยันับว่าชาวอุรุกรลาไวยมีอาชีพที่หลากหลายที่สุด เพราะเป็นชุมชนที่อยู่ใกล้เมืองมีทางเลือกในการประกอบอาชีพ รับจ้างและอาชีพที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวมากกว่าชุมชนสะบ่า และชุมชนแหลมตุ๊กแก อาชีพที่เกี่ยวกับประมง คือ การดำน้ำจับกุ้งมังกร ปู ปลาโดยใช้เครื่องมือ การทำลอบตกปลา เนื่องจากชุมชนราไวยมีการตั้งแผงขายปลาไว้ที่ปากทางเข้าหมู่บ้าน ผู้หญิงในชุมชนหลายคนจึงเป็นแม่ค้าขายสัตว์ทะเลที่สามีและญาติๆ หามาได้

16.2 ข้อดีหรือจุดแข็งของอาชีพประมง

ชาวบ้านส่วนใหญ่โดยเฉพาะผู้ชายวัย 30 ปีขึ้นไปยัง เห็นว่าอาชีพประมงเป็นอาชีพที่เหมาะสมกับชาวอุรุกรลาไวยมากที่สุด เพราะคิดว่าตัวเองเป็นคนถนัดทำอาชีพทางทะเลที่เป็นอาชีพเดิมๆ แต่โบราณเหตุที่ยังไม่สนใจอาชีพอื่น เพราะรู้สึกว่าจะไม่มีความรู้ ไม่ได้เรียนหนังสือสูงพอที่จะหางานอื่นที่ไม่ใช่งานประมง หรืองานรับจ้างที่ต้องใช้ทักษะ ข้อดีหรือจุดแข็งของอาชีพประมงมีดังต่อไปนี้

1. เป็นอาชีพที่อิสระ เวลาทำงานของอาชีพประมงนั้นขึ้นกับจังหวะธรรมชาติและขึ้นกับตนเอง ไม่มีนาย ไม่มีหัวหน้างาน อาจจะหยุดพักวันใดก็ได้ นอกจากนั้น เพื่อนร่วมงานคือสมาชิกในครอบครัว ญาติ หรือเพื่อนสนิท เป็นอาชีพที่ทำร่วมกับผู้คนที่รู้จักกันเป็นอย่างดี จึงมักจะไม่เกิด ความขัดแย้ง หรือการแข่งขันกัน
2. มีรายได้ดี โดยทั่วไปแล้วอาชีพประมงมีรายได้ดี บางวันมีรายได้ถึงพันบาทหรือกว่านั้น ชายชาวอุรุกรลาไวยหลายคนบอกว่าเคยทำงานรับจ้าง หรือทำงานรับเงินเดือนแล้ว แต่เงินที่ได้ นั้นไม่พอใช้ แม้ว่าจะรายได้จากการประมงจะไม่แน่นอน แต่บางวันมีรายได้ดีมาก
3. เป็นอาชีพที่ถนัดที่สุด อาชีพประมงเป็นอาชีพที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ จึงเป็นงานที่ชาวอุรุกรลาไวยถนัดและทำได้ดีกว่างานอย่างอื่น นอกจากนั้นยังมีโอกาสที่จะฝึกฝนและเรียนรู้ตั้งแต่เด็กๆ โดยการติดตามญาติพี่น้องออกทะเลจนกระทั่งสะสมความชำนาญในการสังเกตว่าแหล่งใดมีสัตว์อะไรอยู่บ้าง ฤดูกาลใดควรทำประมงลักษณะใด
4. เป็นอาชีพที่ไม่ต้องไปสมัครงานหรือสอบคัดเลือก ชาวอุรุกรลาไวยส่วนใหญ่รู้สึกว่าจะตนเองไม่มีคุณสมบัติด้านการศึกษาเพียงพอที่จะไปสมัครงานหรือสอบคัดเลือกเข้าทำงาน ดังนั้น งานประมง เป็นอาชีพที่ไม่ต้องอาศัยความรู้และทักษะอื่นนอกเหนือจากที่ชาวอุรุกรลาไวยมีอยู่แล้ว นอกจากนี้ งานประมงเป็นงานรองรับที่ดีในเวลาที่ตกงานอื่น ตัวอย่างเช่น หลังจากเหตุการณ์สึนามิเมื่อธุรกิจหรืองานอื่นๆ ชบเซาลงหรืองานหายากขึ้น ชาวอุรุกรลาไวยหลายคน หันกลับมาทำอาชีพ

ประมง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อได้รับการสนับสนุนเรือ เครื่องยนต์ เครื่องมือประมง จากองค์กรและมูลนิธิต่าง ๆ

5. เป็นงานที่ยังชีพและทำได้แทบทั้งปี งานประมงเป็นงานที่นอกจากจะมีรายได้แล้วยังทำเพื่อการยังชีพอีกด้วย เมื่อออกทะเลได้ปลาหรือสัตว์ทะเลอื่นๆ มาแล้ว ส่วนหนึ่ง (ซึ่งมักจะเป็นส่วนที่ไม่มีราคา) ก็จะเก็บไว้เพื่อการบริโภคในครัวเรือน เป็นการทุนค่าใช้จ่ายที่จะต้องซื้อกับข้าว หรือวัตถุดิบในการทำอาหาร และแม้ว่าอาชีพประมงจะมีข้อจำกัดอันเนื่องมาจากฤดูกาลและสภาวะอากาศ แต่ชาวอูรักลาโว้ยส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่างานประมงสามารถทำได้ตลอด ทั้งปี โดยสลับสับเปลี่ยนแหล่งและวิธีทำประมง เช่น ในฤดูฝนสามารถจะทำอวนกุ้ง ส่วนฤดูแล้งสามารถจะทำอวนปลาทรายได้

16.3 ข้อจำกัดของอาชีพประมง

สำหรับชาวอูรักลาโว้ย อาชีพประมงมีข้อดีและจุดแข็งหลายอย่าง แต่ก็มีข้อจำกัดหรือข้อเสีย เช่นเดียวกัน ในปัจจุบันนี้ ข้อจำกัดเหล่านี้จะมีจำนวนมากขึ้น และเป็นแรงกดดันต่อชาวอูรักลาโว้ยเพิ่มขึ้นทุกที จัดลำดับข้อจำกัดของอาชีพประมงในทัศนคติของชาวอูรักลาโว้ยแล้ว พบว่าข้อจำกัดที่พูดถึงกันมากที่สุดคือ เรื่องกฎระเบียบคุ้มครองและหวงห้ามที่มีเพิ่มมากขึ้น รองลงมาคือการที่ต้นทุนสูงขึ้นและสัตว์ทะเลมีจำนวนลดลง ปัญหาเรื่องระบบเก่าแก่และหนี้สิน ความไม่แน่นอนและความเสี่ยงอันตราย ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. กฎระเบียบเกี่ยวกับการคุ้มครองและหวงห้ามมีมากขึ้น กฎระเบียบเกี่ยวกับพื้นที่หรือเขตหวงห้ามที่เพิ่มมากขึ้น ในสมัยก่อน ชาวอูรักลาโว้ยทำมาหากินได้อย่างสะดวก สามารถเดินทางไปตามเกาะต่างๆ หรือจอดเรือนอนไม่มีใครหวงห้าม เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่กับในอดีต ปัจจุบันที่เกาะยาวเหลือพื้นที่ทำมาหากินได้อยู่เพียงไม่กี่แห่ง หลายพื้นที่กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวมีรีสอร์ทริมชายหาด หลายพื้นที่เป็นแหล่งคุ้มครองของทางราชการ นอกจากกฎระเบียบที่เป็นทางการแล้ว ยังมีเขต เช่น เฉพาะที่ชุมชนในพื้นที่ห้ามชาวบ้านจากภายนอกเข้ามาทำมาหากินด้วย ชาวบ้านในบางพื้นที่ไม่ยอมให้ชาวอูรักลาโว้ยเข้ามาเก็บหอยตามโขดหิน โดยเชื่อว่าหากฝ่าฝืนจะเรียกองค์การบริหารส่วนตำบลรักษาให้มาจับ ทำให้ชาวอูรักลาโว้ยเกรงกลัวไม่กล้าเข้าไปหาหอยในบริเวณที่กำหนด กฎระเบียบเกี่ยวกับการจำกัดเครื่องมือประมงและชนิดของสัตว์น้ำที่สามารถจับได้ เช่นเดียวกับกฎระเบียบเกี่ยวกับเขตหวงห้าม การจำกัดเครื่องมือประมงและชนิดของสัตว์น้ำที่เป็นสิ่งที่กดดันอาชีพประมงของชาวอูรักลาโว้ยมากขึ้นเช่นกัน เจ้าหน้าที่ตรวจจับมากขึ้นและเข้มงวดขึ้น นอกจากจะมีกฎระเบียบที่เพิ่มขึ้นแล้ว การบังคับใช้ กฎระเบียบที่เพิ่มมากขึ้นด้วยแนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในปัจจุบันได้ส่งผลให้เจ้าหน้าที่มีการตรวจตราและจับกุมมากขึ้น ซึ่งรวมทั้งการยึดเรือ ยึดเครื่องมือ และของกลาง อื่นๆ ซึ่งนอกจากจะเป็นอุปสรรคในการทำมาหากินแล้ว ยังทำให้ต้องเสียค่าปรับและค่าใช้จ่าย อื่นๆ อีกด้วย

อุปกรณ์ทำมาหากินถูกทำลายบ่อยครั้ง นอกจากบริเวณที่เป็นเขตหวงห้ามแล้ว บริเวณที่สามารถจะทำมาหากินและวางลอบได้ เช่น เกาะเขียว เกาะคอกไม้ และเกาะไข่ ยังถูกนักดำน้ำ เปิดประตูลอบดักปลาหรือบางครั้งตัดลวดตาข่ายจนกระทั่งลอบเสียหายไม่สามารถใช้งานได้อีก ทั้งนี้ เนื่องมาจากนักดำน้ำและนักท่องเที่ยวเข้าใจว่าชาวอูรักลาไวย์ดักปลาสวยงามไปขาย ชาวอูรักลาไวย์จึงไม่เป็นที่ต้อนรับและถูกกีดกันจากบริเวณที่บรรพบุรุษเคยอยู่อาศัยและทำมาหากินมายาวนาน ตั้งข้อสังเกตว่า เจ้าของโรงแรมหรือรีสอร์ทตามเกาะต่างๆ เมื่อพบเห็นชาวเลทำการประมงแถบหน้าเกาะ ก็จะขับไล่โดยบอกว่าพื้นที่นี้มีเจ้าของและเป็นของเอกชน ห้ามคนนอกเข้ามาทำการประมง หรือหากชาวเลขึ้นเกาะ ก็จะมีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย เข้ามาขับไล่ เนื่องจากกลัวว่าชาวเลจะไปขโมยทรัพย์สิน (ศิริรัตน์ กตัญญูสกุล, 2548) นอกจากนั้นยังมีข่าวว่าชาวอูรักลาไวย์เคยใช้ระเบิด ยาเบื่อ และมีการประมงที่ผิดกฎหมาย ภาพลักษณ์ของชาวอูรักลาไวย์ในสายตานักท่องเที่ยวจึงกลายเป็นกลุ่มคนที่ทำลายทรัพยากรทางทะเล เมื่อมีผู้ลักขโมยหอยมือเสือจากพื้นที่อนุรักษ์ ชาวอูรักลาไวย์ก็ถูกกล่าวโทษ ให้กลายเป็นคนผิด ทั้งๆ ที่ผู้ลักขโมยคือคนจากชุมชนอื่น ในกรณีที่มีการทำผิดกฎระเบียบจริง ควรต้องพิจารณาว่าชาวอูรักลาไวย์ทำมาหากินเพื่อความอยู่รอดของครอบครัว หากจะมีการแก้ไขปัญหา จะต้องสืบสาวให้เห็นถึงต้นตอ กลไกตลาด ผู้สนับสนุนผู้บริโภค และมีระบบป้องกันไม่ให้เกิดการประมงแบบทำลายล้างรวมทั้งมีการสร้างจิตสำนึกอย่างต่อเนื่องและจริงจัง

2. ต้นทุนการทำประมงที่สูงขึ้น ทั้งเรือ เครื่องยนต์ อุปกรณ์ประมง ซึ่งแต่เดิมนั้นชาวอูรักลาไวย์ ใช้เครื่องมือที่เรียบง่าย ส่วนใหญ่ทำได้เองโดยไม่ต้องซื้อหา แต่ในปัจจุบันไม่มีป่าหรือแหล่งธรรมชาติให้ตัดไม้และไม่ไผ่เพื่อทำลอบดักปลาอีกต่อไป ชาวอูรักลาไวย์ต้องซื้ออุปกรณ์ เหล่านี้ รวมทั้งน้ำมันดีเซลที่มีราคาสูงขึ้น แม้ว่าต้นทุนจะสูงขึ้น แต่รายได้ก็มักจะไม่เพิ่มขึ้น

3. สัตว์ทะเลมีจำนวนลดลง ชาวอูรักลาไวย์สังเกตว่าสัตว์ทะเลมีจำนวนลดลง ในสมัยก่อนสามารถจับปลาได้มากทั้งที่ใช้เวลาในการจับไม่นาน รวมทั้งเดินทางไปไม่ไกลจากบ้าน แต่สมัยปัจจุบัน สามารถจับปลาได้น้อยลง ต้องเดินทางไกลบ้านมากขึ้น พื้นที่จับน้อยลง แม้แต่หอยดิบที่หายากขึ้นและมีขนาดเล็กลงเมื่อเปรียบเทียบกับเมื่อสิบปีที่แล้ว แต่ข้อดีคืออาหารทะเลมีราคาแพง หากเปรียบเทียบในสมัยก่อนกับปัจจุบัน ชาวอูรักลาไวย์หลายคนเห็นว่าสมัยปัจจุบันดีกว่า แม้ของทะเลจะหายากขึ้นแต่ราคาก็แพงขึ้นด้วยเช่นเดียวกัน แม้ว่าสัตว์ทะเลจะมีจำนวนลดลง แต่ความต้องการของตลาดหรือผู้บริโภคกลับเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากจำนวนประชากรในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวมากขึ้น ประกอบกับมีผู้นิยมบริโภคอาหารทะเลเพิ่มขึ้นเพราะถือว่าเป็นอาหารที่ดีต่อสุขภาพ การเก็บหาและประมงของชาวอูรักลาไวย์ นั้นขึ้นอยู่กับความต้องการของตลาดเป็นหลัก ชาวอูรักลาไวย์เห็นว่าสัตว์ทะเลมีจำนวนลดลงเพราะมีเรือประมงพาณิชย์ขนาดใหญ่ เช่น อวนลากคู่ที่กวาดเอาสัตว์ทะเลไม่ว่าเล็กหรือใหญ่ติดมาหมด นอกจากนั้น สภาพสิ่งแวดล้อม ชายฝั่งทะเลก็เสื่อมโทรมลง คุณภาพน้ำตกต่ำลงเพราะน้ำเสียจากฝั่ง จากนาุ้ง จากคราบน้ำมันเครื่อง ยิ่งภายหลังสึนามิ

จำนวนเรือและเครื่องมือประมงก็มีมากขึ้น ด้วยเหตุนี้ ทำให้ชาวอุรูกลาไวย์ต้องขยายพื้นที่ทำมาหากินออกไปไกลขึ้น ซึ่งก็ทำให้ต้นทุนในการทำประมงสูงขึ้นตามไปด้วย

4. หนี้สิน และระบบเจ้าแก่ ในสมัยก่อนชาวอุรูกลาไวย์มักจะทำงานกับเจ้าแก่ เพราะเจ้าแก่เป็นคนกลางที่เชื่อมโยงระหว่างชุมชนอุรูกลาไวย์กับโลกภายนอก ชาวอุรูกลาไวย์สามารถจะพึ่งพาเจ้าแก่ ได้ในยามจำเป็น เช่น ยามขัดสน ยามถูกจับและต้องประกันตัวหรือเสียค่าปรับ เจ้าแก่จะเป็นคนจ่ายเงินนี้ไปก่อน และให้ชาวอุรูกลาไวย์ผ่อนคืนในภายหลัง แต่ในขณะเดียวกันชาวอุรูกลาไวย์ก็ถูกเอาเปรียบจากเจ้าแก่อย่างมากในอดีต ทั้งนี้ เช่นเดียวกับชาวประมงพื้นบ้านอื่นๆ ที่ชีวิตขึ้นอยู่กับเจ้าแก่เป็นส่วนใหญ่ เพราะเจ้าแก่เป็นนายทุนให้และช่วยเหลือยามเดือดร้อน ดังนั้น แม้ว่าอาชีพประมงจะมีรายได้ดี แต่ก็มักจะมีรายจ่ายทางอ้อม และต้องติดอยู่ในวงจรของหนี้สิน

5. อาชีพประมงมีความไม่แน่นอนสูงในแง่ของรายได้ จำนวนของสัตว์ทะเลที่จับมาได้นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง รวมถึงสภาพลมฟ้าอากาศ นอกจากนั้นยังมีช่วงที่ว่างงานในฤดูฝน อย่างไรก็ตาม ในทัศนคติของชาวอุรูกลาไวย์แล้วความไม่แน่นอนนี้ไม่ใช่ปัญหาหลัก หากฝนตกก็จะทำงาน อย่งอื่น เช่น เย็บและซ่อมมอวน ทำลอบ หาหอยตามชายฝั่งในเวลาที่มีน้ำลง นอกจากนั้นชาวอุรูกลาไวย์ หลายคนให้ความเห็นว่าในช่วงฤดูฝนสามารถจะทำมาหากินทางทะเลได้ดีกว่า เพราะทะเลจะอุดมสมบูรณ์กว่า เช่น เมื่อตกปลาในช่วงฤดูฝนมักจะได้ปลามากกว่าในฤดูแล้ง

6. อาชีพประมงเสี่ยงต่ออันตรายต่างๆ เนื่องจากลมฟ้าอากาศเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน อาชีพประมงจึงเป็นอาชีพที่เสี่ยง ยิ่งไปกว่านั้น ชาวอุรูกลาไวย์ยังต้องดำน้ำลึกโดยใช้เครื่องมือ ซึ่งต่างจากประมง พื้นบ้านส่วนใหญ่ งานเช่นนี้จึงมีความเสี่ยงมากขึ้นอีก ทั้งจากสัตว์อันตรายต่างๆ ใต้ทะเล และ ที่สำคัญที่สุดคือเสี่ยงต่อโรคน้ำหนึบ หรือ น้ำปิบ ซึ่งเกิดจากการที่ดำน้ำลงไปลึกๆ แล้วขึ้นสู่มิวน้ำเร็วเกินไป ในทั้ง 3 ชุมชนมีชายชาวอุรูกลาไวย์ที่พิการจากโรคน้ำหนึบนี้ และมีอีกหลายคนที่ไม่พิการ แต่มีผลกระทบต่อร่างกาย เช่น แม้ว่าในปัจจุบันจะสามารถเดินและออกทะเลได้ตามปกติ แต่แขนหรือขาส่วนที่เคยถูกน้ำหนึบจะรู้สึกหนักหน่วง โดยเฉพาะ เมื่อร่างกายได้รับความเย็น ทำให้การเคลื่อนไหวและการออกทะเลนั้นไม่คล่องแคล่วเหมือนเดิม จากการที่อาชีพประมงมีข้อจำกัดหลายอย่างและมีความไม่แน่นอนสูงเช่นที่กล่าวมาแล้ว ทำให้มีชาวอุรูกลาไวย์ส่วนหนึ่งมองเห็นความจำเป็นที่จะต้องหาอาชีพเสริมหรืออาชีพทางเลือก และบางส่วนเห็นว่าควรส่งเสริมให้ลูกหลานได้มีโอกาส เรียนหนังสือให้มากขึ้น เพื่อที่จะได้อาศัยคุณวุฒิในการศึกษาสมัครงานต่างๆ ที่หลากหลายมากขึ้นได้ ไม่ต้องยึดอาชีพประมงเช่นบรรพบุรุษ ข้อดีของอาชีพประมง คือ ความเป็นอิสระในการทำงาน รายได้ที่ดี และความถนัดที่มีอยู่แล้ว ทำให้ยังมีหลายคนยังคงถือว่าอาชีพประมงเป็นอาชีพหลักของชาวอุรูกลาไวย์และยังไม่มีอาชีพอะไรที่ดีกว่านี้

1.7 พิธีกรรมของชาวเล

1.7.1 พิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต

ชาวเลมีวิถีผูกพันกับธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติ ไม่ว่าจะมีความเชื่อหรือศรัทธาใด ๆ เกิดขึ้นกับชีวิตถือว่าเป็นสิ่งผิดปกติที่เกิดจากการให้คุณหรือโทษของผีบรรพบุรุษทั้งสิ้น ดังนั้นหากเกิดเหตุการณ์สำคัญในชีวิต เช่น การเกิด การแต่งงาน การเจ็บป่วย หรือการตาย จึงต้องประกอบพิธีกรรมเพื่อติดต่อกับผีบรรพบุรุษ

1) **พิธีการเกิด** การเกิดเป็นการเริ่มต้นสถานภาพของสมาชิกใหม่ในสังคม เมื่อหญิงชาวเลคนใด เริ่มตั้งครรภ์ก็ต้องดูแลตัวเอง และปฏิบัติตามข้อห้ามต่าง ๆ ซึ่งสัมพันธ์กับความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมา เช่น ห้ามลงไปเดินเล่นนอกบ้านหลังจากพระอาทิตย์ตกดิน เพราะผีตายายจะติดตัวมา หากจำเป็นต้องไปจะต้องถือมิดไปด้วย ห้ามอาบน้ำตอนกลางคืน เพราะผีตายายจะติดตัวกลับบ้าน ระหว่างตั้งครรภ์ 3-7 เดือน ห้ามฆ่าเป็ด ฆ่าไก่ หรือทุบตีสัตว์ทุกชนิด เพราะ ลูกจะเกิดมาพิการ ห้ามนั่งบนธรณีประตู เพราะจะทำให้คลอดยาก ห้ามข้ามเชือกผูกเรือ เพราะทำให้คลอดยาก ในขณะที่ผู้หญิงชาวเลบางกลุ่ม เช่น มอแกนที่เกาะสุรินทร์ยังใช้วิธีการสังเกตช่วงระยะเวลาใกล้คลอดจากหัวแม่เท้า คือหากก้มลงมองหัวแม่เท้าของตนเองไม่เห็นแล้วแสดงว่าต้องหยุดทำงานหนักและต้องเทียบเรือใกล้ๆ กับเรือหมอต้าแยกตลอดเวลา แต่ผู้หญิงชาวเลบ้านหัวแหลมปัจจุบันรู้จักนับเดือนในการตั้งครรภ์ ชาวเลที่บ้านหัวแหลมกลางจะทำคลอดกับโต๊ะบีดัน หรือหมอต้าแยประจำกลุ่มเท่านั้น โดยจะบอกกล่าวให้โต๊ะบีดันมาทำคลอดให้ที่บ้าน และมีญาติหญิงของเจ้าของบ้าน หรือเพื่อนบ้านใกล้เคียงเป็นผู้ช่วย เมื่อคลอดแล้วโต๊ะบีดันจะใช้ไม้ไผ่เหลาบาง ๆ ตัดสายสะดือเด็ก ไปอาบน้ำเย็นก่อนจะอาบน้ำร้อน แล้วส่งให้ผู้ช่วยห่อผ้าพาไปนอน

หลังจากคลอดได้ 3 วัน นอกจากโต๊ะบีดันจะมาเพื่อร่วมพิธีนุหรี หรืองานเลี้ยงฉลอง และรับค่าทำคลอดแล้วจะมาเพื่อเยี่ยมเยียนแม่และทารก เพื่อให้คำแนะนำเกี่ยวกับข้อห้ามต่างๆ และการปฏิบัติตัวของผู้เป็นแม่รวมทั้งสอนวิธีการเลี้ยงดู วิธีอาบน้ำ และวิธีให้นมทารก สำหรับแม่ที่เพิ่งมีลูกคนแรก และให้ความช่วยเหลือผู้เป็นแม่ ซึ่งกำลังอยู่ไฟในระยะแรกและไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ เป็นต้นว่า ช่วยนวด ช่วยดองยา และช่วยอาบน้ำทารก หลังจากนั้นจะมาเยี่ยมอีก 3-4 ครั้ง แต่ละครั้งจะได้ค่าตอบแทนเล็กน้อย แม่จะต้องอยู่ไฟ 7 วัน 9 วัน หรือ 15 วัน นอกจากนั้น จะต้องดูแลสุขภาพและความปลอดภัยของตนเองและทารกอย่างเข้มงวดตลอดระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งการปฏิบัติตัวของแม่และเด็กในสังคมชาวเลบ้านหัวแหลมจะถูกควบคุมโดยข้อห้ามต่าง ๆ เช่น ห้ามพาเด็กทารกออกเที่ยวนอกบ้านจนกว่าจะครบ 3-4 เดือน ห้ามผู้เป็นแม่ออกไปเดินนอกบ้านตอนกลางคืน ห้ามกินผัก และห้ามกินปลาที่ไม่มีเกล็ดระยะหนึ่ง เพราะจะทำให้เลือดลมไม่ดี, ห้ามเด็กเล็กๆ เล่นริมหาด โดยเฉพาะวันขึ้น หรือแรม 11-12 ค่ำ เพราะผีตายายจะติดตัวกลับบ้าน, เมื่อเกิดจันทรุปราคา หรือราหูกินจันทร์ ห้ามแม่และเด็กออกไปดู เพราะจะทำให้เจ็บป่วย หรือเคราะห์ร้าย สำหรับการเลี้ยงดู

เด็กในระยะแรกเกิดจะต้องให้เด็กดื่มน้ำผึ้งรวงจนครบ 3 วัน เพื่อให้เด็กถ่ายของเสียออกมา เมื่อครบ 3 วัน จะให้ดื่มนมแม่จนกว่าเด็กจะหย่านมไปเอง ซึ่งปรากฏว่าเด็กบางคนหย่านมเมื่อเริ่มเดินได้ หรือเมื่อแม่คลอดน้องคนใหม่แล้ว หลังจาก 3 เดือน เด็กจะดื่มนมแม่อย่างเดียวจนอายุครบ 44 วัน พ่อแม่จะทำพิธีเช่นไหว้ตายายให้อีกครั้ง แล้วเด็กจึงกินอย่างอื่นได้บ้างจนครบ 3 เดือน จึงได้ให้กินข้าวต้ม แต่เด็กจะถูกห้ามกินไข่ และปลา จนกว่าจะคลานหรือเดินได้หรือพูดคำว่า อีกัด ได้ และหลังจากนั้น เด็กก็เริ่มเรียนรู้ที่จะใช้ชีวิตในสังคมโดยมีพ่อแม่ และพี่ๆ คอยเลี้ยงดูและให้ความช่วยเหลือ

2) พิธีการแต่งงาน

พิธีการแต่งงานเป็นพิธีกรรมที่สำคัญช่วงตอนหนึ่งเพราะเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพและบทบาทของสมาชิกในสังคมจากการเป็นลูก ไปสู่การเป็นสามีภรรยา และเป็นพ่อแม่ในสังคมชาวเล โดยเฉพาะแล้วหนุ่มสาวจะมีครอบครัวเมื่ออายุประมาณ 14-18 ปี โดยเฉพาะผู้หญิงชาวเล ปัจจุบันจะแต่งงานเมื่อผ่านการทำบัตรประชาชนแล้ว การแต่งงานของชาวเลมี 3 รูปแบบ คือ 1) การสู่ขอ การหมั้น และการแต่งงาน 2) การอยู่กินกันก่อนแล้วจึงเข้าพิธีแต่งงาน 3) การพาหนีแล้วกลับมาขอขมา

2.1 การสู่ขอ การหมั้น และการแต่งงาน เป็นการแต่งงานแบบอุดมคติของชาวเลซึ่งปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปมากแล้ว ขั้นตอนการแต่งงานเริ่มขึ้นเมื่อหนุ่มสาวได้ผ่านการเลือกคู่และเกี่ยวพาราสีจนเป็นที่มั่นใจ และตกลงปลงใจที่จะใช้ชีวิตครอบครัวร่วมกันแล้ว ฝ่ายชายจะบอกให้พ่อแม่ หรือผู้ปกครองรับทราบ เพื่อทำการสู่ขอ การสู่ขอนั้นพ่อแม่หรือผู้อาวุโสฝ่ายชายจะเป็นตัวแทน ไปสู่ขอต่อพ่อแม่ หรือผู้ปกครองของฝ่ายหญิงถึง 3 ครั้ง โดยครั้งแรกผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงตอบกลับมาว่า ไปถามเจ้าตัวคุณก่อน แล้วผู้ใหญ่ฝ่ายชายจะมาขอคำตอบอีกเป็นครั้งที่สอง ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงยังสงวนท่าทีอยู่ แต่จะมีการพูดคุยกันก่อนที่จะนัดให้มาฟังคำตอบอีกครั้ง การไปเจรจาสู่ขอในครั้งแรกและครั้งที่สองนี้ ผู้ใหญ่ฝ่ายชายจะสังเกตท่าทีว่าผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงเต็มใจจะยกให้หรือไม่ หากสังเกต ได้ว่าเต็มใจจึงจะไปเจรจาเพื่อขอคำตอบที่แน่นอนในครั้งที่สามซึ่งผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงจะตอบตกลง และนัดแนะวันที่จะทำพิธีหมั้นกันต่อไป พิธีการไปหมั้นซึ่งชาวเลเรียกว่า ปีกายตุนัง เป็นการกระทำกันระหว่างผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายจะต้องเชิญญาติอาวุโสไปร่วมเป็นสักขีพยานด้วยของหมั้นที่ผู้ใหญ่ฝ่ายชายจะต้องนำติดตัวไปก็คือหมากพลู เงินหัวขันหมาก 5-10 บาท และแหวนวงหนึ่งสำหรับแลกกับฝ่ายหญิงในพิธีหมั้น เมื่อเสร็จพิธีหมั้นแล้วฝ่ายชายจะเป็นฝ่ายนัดว่าพร้อมที่จะจัดพิธีแต่งงานเมื่อไหร่

แต่งงานของชาวเลสมัยก่อน เมื่อกำหนดวันแต่งงานแล้ว ก่อนถึงวันแต่งงาน 3 วัน เจ้าบ่าวจะต้องหาบน้ำ และตัดฟืนแบกไปให้บ้านเจ้าสาวทุกวัน แล้ววันแต่งงานเจ้าบ่าวมาบ้านเจ้าสาว ขบวนแห่เจ้าบ่าวจะวนซ้ายรอบบ้านเจ้าสาว 3 รอบ จึงขึ้นกระโดบ้าน ก่อนจะก้าวผ่านประตูบ้านผู้อาวุโสฝ่ายเจ้าสาวจะถามว่า มีเรือไหม มีขวานไหม มีฉมวกไหม เจ้าบ่าวจะต้อง ตอบว่ามี แล้วจะมีคนล้างเท้าให้เจ้าบ่าวก่อนข้ามธรณีประตู เพื่อนเจ้าบ่าวจะนำเสื่อและหมอนที่เอาไปพร้อมกับขบวนแห่

เจ้าบ่าวไปไว้ที่ห้องเจ้าสาว และเมื่อเจ้าบ่าวเข้าห้องเจ้าบ่าวจะต้องยกมือไหว้เจ้าสาวก่อน แล้วจึงทำพิธีต่อไปจนเสร็จพิธี ส่วนแขกหรือจะร่วมดื่มเหล้าร้องรำทำเพลงฉลองกันจนสว่าง ในเช้าวันรุ่งขึ้นบรรดาแขกและญาติ ๆ จะส่งตัวเจ้าบ่าวและเจ้าสาวลงเรือไปผจญภัยตามหมู่เกาะต่าง ๆ กลางทะเล พร้อมด้วยข้าวสาร น้ำดื่ม และเครื่องมือจับปลา เพื่อให้ฝ่ายชายได้พิสูจน์ตนเองว่าสามารถหาอาหารเลี้ยงดูภรรยาได้ ตอนออกเรือผู้ชายจะเป็นฝ่ายกระเชี่ยงให้ผู้หญิงนั่งหัวเรือ ส่วนขากลับญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านที่มารอรับจะสังเกตว่าใครเป็นคนกระเชี่ยงเรือ หากผู้หญิงกระเชี่ยง แสดงว่าทั้งคู่ได้เสียกันแล้ว หากฝ่ายชายกระเชี่ยงกลับแสดงว่าฝ่ายหญิงยังบริสุทธิ์อยู่ ระยะที่แต่งงานกันใหม่ ๆ สามภรรยาจะต้องนอนหมอนเดียวกันด้วย หากสามภรรยาคู่ใดนอนหมอนคนละใบ แสดงว่าฝ่ายหญิงไม่พอใจหรือไม่รักฝ่ายชาย (นิกร ไหวพริบ, 2530 และหนูน ทะเลลึก, 2530)

2.2 การอยู่กินกันก่อน แล้วจึงเข้าพิธีแต่งงาน คือ การอยู่กินกันก่อนแล้วจึงเข้าพิธีแต่งงาน การแต่งงานรูปแบบนี้มีปรากฏในสังคมชาวเลเช่นมีชาวเลคู่หนึ่ง เจ้าสาวเป็นชาวเลบ้านหัวแหลมโดยกำเนิด เจ้าบ่าวมีแม่เป็นชาวเลบ้านหัวแหลมแต่งงานไปอยู่กินกันกับคนไทยที่เกาะอาดัง แล้วตนเองเดินทางมาทำงานที่บ้านหัวแหลมกลางและรู้จักชอบพอ อยู่กินกับฝ่ายหญิงก่อน จนกระทั่งถึงพิธีลอยเรือ แม่ฝ่ายชายเดินทางมาร่วมพิธีลอยเรือ และจัดงานแต่งงานให้งานแต่งงานครั้งนี้ผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายตกลงกันว่าจะหมั้นและแต่งในวันเดียวกัน โดยใช้เวลาเตรียมงาน 2 วัน หลังจากเสร็จพิธีลอยเรือ แม่เจ้าบ่าวจะเดินทางไปเชิญญาติจากเกาะจำ และเกาะอื่นๆ บริเวณใกล้เคียง ส่วนญาติๆ ทั้งสองฝ่ายจะจัดเตรียมชุดแต่งงาน ฝ่ายเจ้าบ่าวจัดเตรียมขันหมาก ฝ่ายเจ้าสาวจะจัดเตรียมตั่งบ้านและเตรียมน้ำดื่ม หมากพลู สำหรับเลี้ยงแขกในวันงานเพื่อนบ้านจะนำเหล่าชาวมาร่วมงานและระหว่างการรอขบวนขันหมากเจ้าภาพจะใช้แบ่งละลายน้ำทาหน้าให้แขกหรือที่ไปร่วมงานทุกคน พิธีหมั้นเริ่มขึ้นในตอนเย็นโดยเจ้าบ่าวรออยู่ที่บ้าน แล้วให้ญาติผู้ใหญ่นำขบวนขันหมากไปมอบให้พ่อแม่ที่บ้านเจ้าสาวหลังจากโตะหมอบทำพิธีและญาติฝ่ายหญิงเปิดห่อขันหมาก เพื่อตรวจดู สิ่งของและค้นหาเงินที่ซ่อนไว้ตามชั้นของผ้าได้ครบตามจำนวนที่ตกลงกันเป็นที่พอใจแล้ว ขบวนขัน หมากจะกลับไปรับตัวเจ้าบ่าวมาเข้าพิธี โดยเพื่อนเจ้าบ่าวคนหนึ่งหอบเสื้อและหมอนตามหลัง อีกคนหนึ่งให้เจ้าบ่าวจับมุ่มผ้าเช็ดหน้ามุ่มหนึ่งเพื่อจูงไปเวียนรอบบ้านเจ้าสาว 3 รอบ ก่อนขึ้นบ้าน แล้วเพื่อนเจ้าบ่าวส่งผ้าเช็ดหน้าในมือให้เจ้าสาวจูงเจ้าบ่าวไปให้โตะหมอบประกอบพิธีต่อไป งานแต่งงานจะยุติลงในตอนเช้าของวันรุ่งขึ้น

3. การพาหนีแล้วกลับมาขอขมา คือการหนีตามกันแล้วกลับมาขอขมาการแต่งงานรูปแบบนี้ มีมานานแล้วในสังคมชาวเล ผู้วิจัยได้รับคำบอกเล่าจากผู้ที่มีประสบการณ์โดยตรงคู่หนึ่ง เมื่อ 20 ปีที่แล้วถึงสาเหตุที่หนีตามกันว่า ตนเองไปพบรักกับสาวชาวเลที่บ้านศาลาด่าน แล้วให้ผู้ใหญ่ไปขอให้ บังเอิญผู้ใหญ่คนนั้นไม่ถูกกับพ่อแม่ของฝ่ายหญิงจึงไม่ยกให้ หลังจากนั้นจึงวางแผนเดินทางไปชวนผู้หญิงให้หนีตามกันมาอยู่ที่บ้านหัวแหลมสุด และกลับไปขอขมา

พ่อแม่ฝ่ายหญิงหลังจากมีลูกคนแรกแล้ว ในระยะแรก ๆ เพื่อนบ้านและญาติพี่น้องซุบซิบนินทากันบ้าง ไม่พูดด้วยบ้าง แต่ต่อมาก็เลิกสนใจไปเอง

3) พิธีการหย่าร้าง

เมื่อแต่งงานกันแล้วหากสามีภรรยาคูใด เกิดขัดแย้งกันจนมั่นใจว่าจะอยู่กินกันไม่ได้แล้ว ทั้งคู่มีสิทธิ์ที่จะหย่าร้างกันด้วยวิธีตกลงกันด้วยวาจา โดยฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะเรียกอีกฝ่ายหนึ่งมานั่งตรงหน้า แล้วทั้งสองฝ่ายผลัดกันพูดว่า "เกาตีตะสุกา กูตีตะสุกา กิตาเบอติงัน" หมายความว่า "เธอไม่รักฉันแล้ว ฉันก็ไม่รักเธอแล้ว เราเลิกกันดีแล้ว" แล้วทั้งสองก็จะขาดจากกัน หากไม่กลับมาคืนดีกันอีกทั้งคู่มีสิทธิ์แต่งงานใหม่ได้ ทั้งนี้สถานภาพของแม่หม้ายในสังคมชาวเลไม่มีอุปสรรคในการแต่งงาน เพราะผู้ชายไม่ถือเป็นเรื่องเสียหาย แม้ค่านิยมส่วนใหญ่จะเข้มงวดในเรื่องแตงเนื้อต้องตัวกัน และการมีเพศสัมพันธ์กันก่อนแต่งงานก็ตาม

4) พิธีการแก้บน

นอกจากเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเกิด การแต่งงาน และการตายแล้วหากเกิดเหตุการณ์ผิดปกติขึ้น ซึ่งอาจจะเกิดกับตัวเขาเองหรือเกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว เช่น ความเจ็บไข้ไม่สบาย เกิดลมมรสุมผิดปกติหรือทำมาหากินฝืดเคือง หรือลูกหลานญาติพี่น้องประสบเคราะห์ร้ายต่างๆ หรือเกิดเหตุอาเพศขึ้นในชุมชน ซึ่งทำให้พวกเขาารู้สึกถึงความไม่ปลอดภัยในชีวิต พวกเขาจะให้คำตอบในทำนองเดียวกันว่า สิ่งเหล่านี้ เกิดจากการลงโทษของผีบรรพบุรุษตนใดตนหนึ่ง ฉะนั้นหากเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวขึ้นก็ต้องแก้ปัญหาด้วยวิธีการทางไสยศาสตร์ หรือใช้วิธีติดต่อกับผีบรรพบุรุษเพื่อร้องขอความเห็นใจ ความช่วยเหลือ และขอขมาโทษจากผีบรรพบุรุษเหล่านั้น แล้วเสนอสิ่งตอบแทนตามความผิดหรือโทษหนักเบาที่ได้รับ แนวคิดเหล่านี้จึงเป็นที่มาของวิธีการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ การสะเดาะเคราะห์ และประเพณีแก้บนของชาวเล ซึ่งพอจะจัดลำดับความหนักเบาได้ดังนี้คือ หากสมาชิกคนใดเกิดเจ็บไข้ไม่สบายเล็กน้อย เช่น เด็กปวดท้อง เป็นชั้นนะตุนบตีระชะ ปวดไข้ต้น หรือปวดขา พ่อแม่หรือผู้ใหญ่จะรักษาตนเองโดยเคี้ยวหมากแล้วโปะลงไปบนท้อง แก้อาการปวดท้อง ใช้ใบไม้ชนิดหนึ่งตำให้แหลกแล้วโปะบนตีระชะแก้โรคชั้นนะตุน และใช้โลหะหรือเส้นด้ายผูกหัวแม่เท้าด้านตรงกันข้ามกับข้างที่ปวดไข้ต้นหรือปวดขา คือหากปวดข้างซ้ายให้ผูกหัวแม่เท้าทางขวา ปวดข้างขวาผูกหัวแม่เท้าข้างซ้าย การรักษาทั้งสามวิธีที่กล่าวมาข้างต้นพ่อแม่หรือผู้ที่ทำให้จะต้องบนบานด้วยการระลึกถึงชื่อของผีบรรพบุรุษ และร้องขอว่า "อย่าลงโทษเด็กเลยเด็กอาจจะทำผิดไปโดยไม่รู้เรื่องขอให้หายเถอะ"

หากสมาชิกในชุมชนได้รับเคราะห์ไม่มากนัก หรือมีอาการป่วยที่ไม่สามารถจะรักษาแก้ไขตนเองได้ ก็จะไปหาโต๊ะหมอหรือเชิญโต๊ะหมอมารักษาให้ ซึ่งโต๊ะหมออาจจะดูเทียบว่าถูกผีบรรพบุรุษตนใดลงโทษ แล้วทำน้ำมนต์ใส่หม้อดินเผาหรือโอ่งเล็ก ๆ ให้ดื่ม หรือชำระร่างกายเป็นการไล่ผีร้ายออกจากตัว หรือบางครั้งก็ให้กินยาสมุนไพร ซึ่งโต๊ะหมอจะให้โต๊ะหมอยาประจำชุมชนจัดยาให้

สำหรับโตะหมอประจำกลุ่มชาวเลจะใช้เศษผ้าควั่นเป็นเกลียวทำเป็นตะกรุดแล้วเชิญวิญญาณผีบรรพบุรุษมาช่วยเสกให้เพื่อใช้เป็นเครื่องรางของขลัง และโตะหมอจะเป็นผู้ผูกให้ โดยผู้ชายจะผูกโคนแขนข้างขวา ส่วนผู้หญิงจะผูกโคนแขนข้างซ้ายจะผูกไว้ 7 วัน จึงตัดทิ้งได้ หากสมาชิกในชุมชน เจ็บไข้ไม่สบายอาการค่อนข้างหนักหรือประสบอุบัติเหตุต่าง ๆ หรือทำมาหากินฝืดเคืองจะเชิญโตะหมอไปดูเทียบให้ว่า ญาติผู้ตายคนใดต้องการอะไรจึงมาดลบันดาลให้เกิดเหตุการณ์เช่นนั้นขึ้นแล้ว โตะหมอจะบอกให้ทราบ พร้อมทั้งให้ผู้นั้นกล่าวคำมั่นสัญญาต่อหน้าเทียบว่า “หากลูกหลานหายป่วยหรือปลอดภัยจากเคราะห์ร้าย หรือทำมาหากินได้คล่องจะปฏิบัติตามสัญญาที่ให้ไว้” เช่นจะแก้บนด้วยการเล่นรำมะนา 7 เพลง เล่นรำมะนา ในพิธีแต่งเปรวเล่นรอนแง็ง หรือมโนราห์กาบงให้ดู หรือจะทำหลังคาหลุมฝังศพให้ หากเป็นกรณีเด็กป่วยจะบวว่าหากเด็กหายป่วยจะยกให้เป็นลูกบุญธรรมของใคร เป็นต้น ในกรณีที่สมาชิกในชุมชนเจ็บป่วยอาการหนักจนอาจถึงแก่ชีวิต หรือได้รับอุบัติเหตุอย่างร้ายแรง เช่น โดนมรสุมกลางทะเลอย่างหนัก หรือเกิดโรคระบาดหรือเกิดเหตุอาเพศต่าง ๆ ใน ชุมชน ก็จะบวบนานกันเองหรือให้โตะหมอบวบนานให้ว่า “หากผีบรรพบุรุษที่ศักดิ์สิทธิ์ช่วยให้ลูกหลานหายรอดปลอดภัยจากสิ่งเหล่านั้นได้จะแก้บนด้วยการทำรุมะปลีเมา หรือทำบ้าน 7 ชั้น เฉลิมฉลองให้เป็นการตอบแทน

การแก้บนด้วยการเล่นรำมะนา ปัจจุบันการแก้บนด้วยมโนราห์กาบงและรุมะปลีเมาไม่มีให้เห็นแล้ว ร้องแง็งก็หาดูได้ยากมากที่ยังเห็นอยู่คือ การเล่นรำมะนาแก้บนซึ่งอาจจะเล่นในพิธีแต่งเปรวในเดือน 9 หรือเดือน 5 หรือแก้บนทันทีที่เหตุการณ์นั้นคลี่คลาย การแก้บนด้วยการเล่นรำมะนาที่ผู้วิจัยได้ว่า ได้ร่วมสังเกตพิธีกรรมครั้งหนึ่ง เนื่องจากเด็กหนุ่มในชุมชนหัวแหลมกลาง 3 คน ออกเรือเพื่อเดินทางไปยกไซที่วางไว้ใกล้เกาะรอกแล้วหายไป 1 วัน 1 คืน บรรดาเพื่อนบ้านผู้ชายและพ่อของเด็กก็ออกติดตาม และได้บวบนานต่อวิญญาณบรรพบุรุษว่า หากเด็กทั้งสามรอดชีวิตกลับมาได้โดยปลอดภัยแล้วจะเล่นรำมะนาแก้บน 7 เพลง ผลที่สุดด้วยความช่วยเหลือจากเรือตังเกเด็กทั้งสามสามารถเดินทางกลับบ้านด้วยความปลอดภัยในตอนเย็นของวันรุ่งขึ้น

พิธีแก้บนเพิ่งเริ่มขึ้นในเย็นวันนั้น โดยผู้อาวุโสของบ้านหัวแหลมกลาง ได้เดินทางไปบ้านแหลมสุด เพื่อเชิญโตะหมอมาประกอบพิธีให้และขบวนญาติ ๆ มาร่วมพิธีด้วย เมื่อทุกคนมาพร้อมหน้าแล้ว โตะหมอก็เริ่มพิธีโดยตั้งวงบริเวณเขายุงข้าวในหมู่บ้าน แล้วโตะหมอนั่งหันหน้าไปทางทิศตะวันตก ส่วนเด็กหนุ่มทั้งสามนั่งหันหน้าเข้าหาโตะหมอมือถือเครื่องเช่นคันทกลางระหว่างโตะหมอและเด็กหนุ่มทั้งสามในถาดบรรจุเครื่องเช่น ด้านหลังเด็กหนุ่มเป็นผู้เล่นรำมะนา นักร้อง และนางรำซึ่งเป็นญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านชาวเลที่มาร่วมพิธี เสียงโทนเป็นสัญญาณเตือนว่าพิธีจะเริ่มขึ้นแล้ว และเมื่อทุกอย่างพร้อมโตะหมอเริ่มจุดกำยานก่อนแล้วจุดเทียน หลังจากนั้นจึงซัดข้าวตอก แต่ละชั้นตอนของพิธีกรรมโตะหมอท่องคาถาเป็นภาษามาลายี พร้อมทั้งกล่าวเชิญวิญญาณของผีบรรพบุรุษให้ลงมารับเครื่องเช่นและตุ้มรำมะนา แล้วนำเครื่องเช่นให้วนั้นมาวนรอบตัวเด็กหนุ่มทั้งสามที่ละคน จนถึงชั้นตอน

สุดท้ายโตะหมोजริงรินเหล่าขาวและน้ำดื่มลงบนพื้นทรายแล้ววงรำมะนาเริ่มเล่นเพลงแค้น 7 เพลง ซึ่งเป็นเพลงเก่าแก่ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ หลังจากวงรำมะนาเล่นเพลงครบ 7 เพลงแล้ว ก็จะเล่นต่อไปด้วยเพลงอะไรก็ได้ เพื่อความบันเทิงจนกว่าเหล่าขาวที่เจ้าภาพซื้อมาจะหมด และได้เวลาพักผ่อนจึงยุติและแยกย้ายกันกลับบ้าน

การแก้บนด้วยการสร้างบ้านเจ็ดชั้น (รุมะปลีเมา) การสร้างบ้านเจ็ดชั้นเป็นพิธีแก้บนที่ชาวเลให้ความสำคัญมากที่สุด และเสียค่าใช้จ่ายมากที่สุด ฉะนั้นโอกาสที่จะบนบานด้วยการสร้างบ้านเจ็ดชั้นมีน้อย และจะต้องเป็นกรณีเกิดเหตุอาเพศร้ายแรง เช่น เกิดโรคระบาด หรือสมาชิกในครอบครัวป่วยหนักเท่านั้น จากการสอบถามชาวเลผู้สูงอายุในบ้านหัวแหลมพบว่าชีวิตของแต่ละคนจะมีโอกาสได้เห็นพิธีกรรมนี้เพียงไม่กี่ครั้ง โดยเฉพาะเด็กหนุ่มสาวสมัยนี้อาจจะไม่เคยเห็นเลย เพราะไม่ได้ทำมานานแล้ว สมาชิกชาวเลคนสุดท้ายที่ทำพิธีแก้บนด้วยวิธีนี้เมื่อประมาณ 20 ปีเศษเล่าว่า ตนเองเคยได้ยินคนแก่ ๆ เล่าให้ฟังแต่ไม่เคยเห็น จนกระทั่งวันหนึ่งคนป่วยหนักจึงบนบานว่า หากหายป่วยจะแก้บนด้วยบ้าน 7 ชั้น ดังนั้นเมื่อหายป่วยจึงจัดพิธี งานแก้บนครั้งนั้นใช้เวลา 1 วัน 1 คืน เริ่มด้วยการใช้ไม้ฟางแหล่ทั้งต้น ซึ่งมีลักษณะกลมและยาวมาทำบ้านจำลองเจ็ดชั้น แต่ละชั้นใช้ไม้ 4 ต้น โดยชั้นล่างสุดจะวางไม้ 2 ต้น ขนานกันแล้วใช้ไม้อีก 2 ต้นพาดขวาง ให้ขนานและตั้งฉากกับ 2 ต้นแรกซึ่งหากมองด้านบนจะเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส แล้วชั้นต่อ ๆ ไปก็จะใช้ไม้ 2 ต้น วางคู่ขนานสลับขึ้นไปเรื่อย ๆ และมี ขนาดเล็กลง ๆ จนครบ 7 ชั้น ชั้นที่ 7 จะเป็นชั้นที่เล็กที่สุดและเป็นที่สุดสำหรับให้คนที่ต้องแก้บนนั่งขณะที่ทำพิธี การสร้างบ้านจำลอง 7 ชั้นนั้นเป็นหน้าที่ของผู้ชาย ส่วนญาติและเพื่อนบ้านผู้หญิงจะทำข้าวต้มลูกโยนมาผูกโยงไว้ในบ้านจำลองทั้ง 7 ชั้น เป็นจำนวนหลายร้อยลูกแล้วผู้คนที่มางานก็จะเล่นรำมะนา ร้องรำทำเพลง และตีมเหล่ากินขนมร่วมกัน ในงานพิธีโตะหมोजริงรินจะทำพิธีเสกน้ำมนต์ ซึ่งบรรจุอยู่ในโองไบใหญ่แล้ว เช้าวันรุ่งขึ้นญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านที่มาในงานจะช่วยกันสาดน้ำให้โดนตัวคนที่นั่งอยู่บนบ้านจำลอง 7 ชั้น จนหนาวสั่น เมื่อน้ำมนต์หมดโองไบเป็นอันเสร็จพิธี

5) พิธีการตาย

พิธีการตายเป็นพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิตของชาวเล ซึ่งเกี่ยวข้องกับ การสูญเสียการเป็นสมาชิกในสังคม จึงเป็นพิธีที่มีความสำคัญทั้งต่อครอบครัว และชุมชนทั้งหมดด้วย โตะหมोजริงรินจะเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมเพราะเชื่อกันว่าเป็นผู้เดียวที่สามารถเป็นสื่อกลางในการติดต่อกับผีบรรพบุรุษเพื่อร้องขอให้ผีบรรพบุรุษมารับวิญญาณของผู้ตายไปอยู่ ณ ที่ใหม่ หรือเป็นพิธีกรรมที่จัดแยกคนตายไปจากคนเป็นนั่นเอง เมื่อสมาชิกในครอบครัวใดเสียชีวิตลงเจ้าของบ้านจะก่อกองไฟไว้หน้าบ้าน ปัจจุบัน หากคนตายมีรูปถ่ายจะนำรูปถ่ายไปวางไว้หน้ากองไฟด้วย และนำข้าวปลาอาหารไปวางไว้ให้ผู้ ตายหน้ากองไฟตลอด 3 วัน 3 คืน การก่อกองไฟหน้าบ้านนอกจากจะเป็นสัญลักษณ์ว่าบ้านนี้มีคนตายแล้ว ยังมีความเชื่อกันว่าเมื่อวิญญาณผู้ตายกลับมาบ้านจะมาอยู่ที่กองไฟ

การฝังศพของผู้ตาย หากตายตอนเช้าจะนำไปฝังตอนเย็น หากตายหลังเที่ยงวันเป็นต้นไป จะนำไปฝังวันรุ่งขึ้น โดยเจ้าของบ้านจะซื้อเหล้าขามาไว้ สำหรับเลี้ยงเพื่อนบ้านที่มาอยู่เป็นเพื่อนศพ ส่วนลูกหลาน และเพื่อนบ้านจะนำน้ำตาล ข้าวสาร หรือสิ่งของต่าง ๆ มาช่วยงาน ในช่วงที่ยังไม่เอาศพไปฝังหากลูกหลานหรือญาติพี่น้องร้องไห้ น้ำตาหยดลงบนศพเชื่อว่าจะทำให้วิญญาณผู้ตายเป็นห่วง สำหรับโรงศพสมัยก่อนทำด้วยไม้ไผ่สานเป็นฟากคล้ายฝาบ้าน แล้วนำมาประกอบเป็นโรงสี่เหลี่ยม ขนาดเท่ากัน และใช้คนหาม 2 คน แต่ปัจจุบันใช้ไม้กระดานเท่าที่หาได้มาตอกด้วยตะปูเป็นโรงไม้สี่เหลี่ยมเหมือนโรงศพทั่ว ๆ ไป เมื่อโรงศพเสร็จแล้วก่อนนำศพไปใส่โรงจะทำพิธีอาบน้ำศพ ผู้ประกอบพิธีจะเรียกลูก ๆ ของผู้ตายทุกคนมานั่งเหยียดขาไปข้างหน้าทั้งสองขา เรียงกันตามลำดับผู้อาวุโส โดยให้ลูกคนโตนั่งหัวแถวทางทิศใต้ แล้วลูกคนถัดไปจะนั่งเรียงลงไปตามแนวทิศเหนือจนถึงคนสุดท้าย หลังจากนั้นนำศพผู้ตายวางบนตักของลูก ๆ ศีรษะของผู้ตายจะต้องหันไปทางทิศใต้ คือวางศีรษะศพไว้บนตักลูกคนโตและพาดเข้าไปทางลูกคนสุดท้าย ทิ้ง แล้วโต๊ะหมอจะเป็นผู้ทำพิธีอาบน้ำศพให้ เป็นคนแรกจำนวน 3 ชั้น หลังจากนั้นญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านก็จะร่วมกันอาบน้ำศพคนละ 3 ชั้น เล็ก ๆ เมื่อ อาบน้ำศพเสร็จแล้วลูกของผู้ตายหรือญาติที่นั้งประคองศพจะต้องล้างตัว และลูบแขนลูบขาทำความสะอาดร่างกายด้วยน้ำที่ผสมด้วยน้ำมะนาวและใบสะบ้าเพื่อไม่ให้วิญญาณผู้ตายติดตัว เมื่ออาบน้ำศพแล้วจะทาแป้ง แต่งตัว และทาด้วยน้ำมันหอมก่อนใส่ในโลงซึ่งปูด้วยเสื่อและผ้าขาวยาว 9 คอก คลุมลงไปบนศพพร้อมกับนำสิ่งของเครื่องใช้ผู้ตายบางส่วนบรรจุลงไปด้วยก่อนปิดโลง สำหรับเด็ก ๆ ที่เป็นลูกหลานนอกจากจะใช้ผ้าขาวยาว 1 คอก ที่ฉีกไว้จากผ้าคลุมศพมาแบ่งกันผูกคอแล้ว ตอนยกศพไปป่าช้าจะต้องลอดคนละ 3 รอบด้วย การหามศพไปฝังในหลุมที่ขุดเตรียมไว้ใช้คน 2-4 คน แต่เดิมนิยมฝังริมหาดที่น้ำท่วมไม่ถึงปัจจุบันมีการฝังในสวนบ้าง ขบวนญาติที่เดินทางไปร่วมพิธีฝังศพจะต้องเตรียมมะพร้าวไป 2 ลูก ลูกหนึ่งมีหน่อสำหรับปลุกอีกลูกเป็นมะพร้าวธรรมดา นอกจากนั้นก็เป็นหมากพลู เครื่องเช่นไหว้ของโต๊ะหมอ และน้ำผสมกับน้ำมะนาวและใบสะบ้า ใบชะพา 1 กลามัง หรือ 1 ถัง สำหรับกลามังที่บรรจุน้ำนี้จะวางไว้ริมทางเดินก่อนถึงที่ฝังศพ

เมื่อนำศพมาถึงบริเวณป่าช้าหรือที่ฝังศพ โต๊ะหมอจะเป็นผู้ทำพิธีก่อนหย่อนศพลงไปในหลุม ให้ศีรษะผู้ตายหันทางทิศเหนือ แล้วผ่ามะพร้าวลูกที่ไม่มีหน่อออกเป็น 2 ซีก ราคน้ำมะพร้าวลงบนศพ และคว่ำอีกตัวผู้ (ซีกที่มีตา) ลงบนตำแหน่งสะดือศพ ส่วนอีกซีกหนึ่งนำไปแจกให้ลูกหลานกินที่บ้าน ก่อนกลบดินโต๊ะหมอจะจุดกำยาน และเทียน แล้วใช้หมาก พลู ข้าวตอก ทำพิธี เช่นไหว้เพื่อติดต่อกับผีบรรพบุรุษที่ศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ให้มารับวิญญาณผู้ตาย ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งไม่ดีไป แล้วโต๊ะหมอจะกำดินโยนไปในหลุม 3 กำ หลังจากนั้นญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านที่ไปร่วมพิธีฝังศพช่วยกันกำดินโยนไปกลบหลุมฝังศพ เมื่อกลบหลุมเสร็จ นำมะพร้าวอีกลูกหนึ่งซึ่งมีหน่อปลุกลงไปในบริเวณปลายเท้าศพ แล้วให้ผู้หามศพ 2 หรือ 4 คน จับคู่กันทีละ 2 คนยืนหันหลังให้กันคนละฟากของปากหลุม เพื่อทำพิธีเวียนผ้าขาวม้า พิธีฝังศพเสร็จสิ้นลงเมื่อเวียนผ้าเสร็จ หลังจากนั้นต่างเดินทางกลับบ้าน ในระหว่างที่

เดินทางกลับ หรือเดินทางไปลงเรือกลับบ้านจะต้องผ่านจุดที่มีกวางหรือถ้ำน้ำ ซึ่งนำไปวางไว้ตอนขามา สมาชิกทุกคนที่มาร่วมพิธีฝังศพจะต้องใช้น้ำล้างมือล้างเท้า เพื่อไม่ให้วิญญาณผู้ตายติดตัวขณะเดินทางกลับบ้าน และระหว่างทางจะต้องเด็ดใบไม้หรือดอกไม้ที่ติดกลับไปด้วย เพื่อไม่ให้ผีจำได้และติดตัวเข้าบ้าน หลังจากฝังศพได้ 3 วัน จะทำพิธีนุหรี หรือจัดงานเลี้ยง โดยทำขนมต่าง ๆ แล้วเชิญโต๊ะหมอ ญาติพี่น้อง และเพื่อนบ้านมาร่วมงาน หลังจากนั้นจะทำบุญให้ผู้ตายในพิธีแต่งเปรวระหว่างเดือน 4 และเดือน 5 ของทุกปี

พิธีการตายของเด็ก พิธีศพในกลุ่มชาวเลบ้านห้วยแหลมนั้นหากเป็นกรณีผู้ตายเป็นเด็ก พิธีกรรมจะแตกต่างกันไปตามวัย หรืออายุของเด็ก หากเป็นการตายตอนเกิด หรือเกิดแล้วตายก่อนอายุครบ 44 วัน จะอาบน้ำศพทาแป้งแต่งตัวห่อด้วยผ้าปาเต๊ะ ใส่ลงไปในกระแอม (กระสอบใบเตย) แล้วเชิญโต๊ะหมอไปทำพิธีฝังศพเลย แต่ถ้าเด็กที่ตายอายุเกิน 14 วันแล้ว อาจจะได้ 1 คืนก่อน จึงอาบน้ำศพทาแป้งแต่งตัวและห่อด้วยผ้าขาวแล้วใส่ลงไปในโลง นำไปฝังคล้ายพิธีของผู้ใหญ่ (ปิยะ ทะเลเล็ก, 2530)

1.7.2 พิธีกรรมในรอบปี

เนื่องจากพิธีกรรมในรอบปีของชาวเลบ้านห้วยแหลมเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งเชื่อว่ามีอิทธิพลต่อวิถีการดำรงชีวิต โดยเฉพาะในด้านการทำมาหากิน ดังนั้นช่วงเวลาการจัดพิธีกรรมจึงสัมพันธ์กับฤดูกาลในการทำมาหากิน และหากมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำมาหากินพิธีกรรมบางอย่างก็เสื่อมความนิยม หรือล้มเลิกไปด้วยเช่นกัน พิธีกรรมในรอบปีที่ปรากฏในชุมชนชาวเลบ้านห้วยแหลมได้แก่ พิธีเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษ พิธีขออาหาร พิธีแต่งเปรว และพิธีลอยเรือ

1) พิธีเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษ

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ แดง รักดี (สัมภาษณ์, 3 ตุลาคม 2565) โต๊ะหมอในพิธีกรรมลอยเรือเกาะสิเหร่ ได้กล่าวว่า การทำพิธีสักการะบรรพบุรุษที่หลาโต๊ะ ชาวเลผู้หญิงจะรวมตัวกันทำขนมโคหัวล้านที่มีแป้งห่อด้วยไส้มะพร้าวสำหรับนำไปทำพิธีที่หลาโต๊ะ หลาโต๊ะ คือ ที่อยู่พำนัก ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ให้ชาวเลได้ตั้งเครื่องบูชา เพื่อให้เป็นสิริมงคลเป็นการเชื่อมต่อระหว่างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ธรรมชาติ ชาวเลจะเคารพธรรมชาติจะทำอะไรต้องกล่าวขอจากธรรมชาติ ไม่ว่าจะไม้ หิน ทะเล สัตว์ทะเล การพักผ่อนอาศัย หากเกิดอันตรายใดๆ จะทำพิธีขอขมาลาโทษแก่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนได้ทำผิด โดยมีโต๊ะหมอเป็นผู้นำประกอบพิธีกรรมในพิธีจะมีเครื่องเซ่นไหว้ เช่น ไก่ หมาก พลุ ใบจาก ยาเส้น ข้าวเหนียวสีเหลืองและสีขาว น้ำแดง น้ำ ขนม เมื่อพิธีกรรมเสร็จชาวเลจะกลับไปแกะสลักรูปคนด้วยไม้ระกำเท่าจำนวนคนในบ้าน เตรียมข้าวสาร น้ำ กะปิ ข้าวตอกเส้นผม และเล็บ อย่างละชนิดมาใส่ในเรือพิธีกรรม เพื่อสะเดาะห์เคราะห์ ซึ่งสอดคล้องกับอาภรณ์ อุกฤษณ์ (2532) ที่กล่าวว่าชาวเลจะเป็นชนที่นับถือผีบรรพบุรุษร่วมกัน แต่ต่อมารออพยพย้ายถิ่นไปตั้งบ้านเรือนใหม่ ทำให้มีการแยกเป็น

กลุ่มย่อยที่หลากหลาย ในแต่ละชุมชนจะมีผีบรรพบุรุษที่นับถือประจำชุมชนของตน และมีการจัดพิธี เช่นไหว้ผีบรรพบุรุษประจำชุมชนทุก ๆ ปี นอกจากนี้แต่เดิม ก่อนหรือหลังพิธีลอยเรือในเดือน 6 และเดือน 11 จะมีพิธีไหว้ผีบรรพบุรุษที่เป็นเจ้าทะเล เจ้าถ้ำ เจ้าเกาะ เจ้าแหลม ฯลฯ เพื่อร้องขอว่าเมื่อลมพัด (ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้) หรือลมออก (ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ) พัดมาขอ ให้ลูกหลานหาปลาได้มาก อย่าเจ็บไข้ไม่สบาย และขอให้ปลอดภัยในการออกทะเล ในพิธีเช่นไหว้จะใช้ข้าวตอก และข้าวเหลืองลงในทะเล ปัจจุบันพิธีกรรมเช่นนี้ลี้ลับเลิกละไปแล้ว ซึ่งข้อมูลจาก สอดคล้องกับที่

2) พิธีแลกเปลี่ยนผลผลิต

การแลกเปลี่ยนผลผลิตกับชนกลุ่มอื่น เป็นประเพณีที่ชาวเลบ้านหัวแหลมปฏิบัติสืบทอดกันมาช้านานแล้ว ดังเช่นรูปแบบหนึ่งที่พบเห็นกันตั้งแต่ 20-30 ปีที่แล้วเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ในทุก ๆ พวกเขาจะพาครอบครัวและญาติพี่น้องลงเรือ พร้อมกับสิ่งของที่ได้จากทะเล เช่น ปลาเค็ม ปะการัง กัลปังหา เปลือกหอย ไข่มุก กำไล และแหวนที่ทำจากกระดองกระดิดตัวไปด้วยเพื่อจะนำไปแลกเปลี่ยน เสื้อผ้า อาหาร และของใช้ที่จำเป็นกับชนต่างกลุ่มในต่างจังหวัด โดยเลือกเดินทางในวันขึ้น 13-15 ค่ำเดือน 10 ซึ่งตรงกับเทศกาลวันสารทไทย เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวชาวไทยพุทธจะทำบุญ และบริจาคทาน ดังนั้น นอกจากชาวเลสามารถนำของทะเลไปแลกเปลี่ยนกับสิ่งที่ต้องการแล้ว ยังได้เข้าร่วมรับบริจาคทาน จากพิธีชิงเปรตในวัดของชาวไทยพุทธซึ่งสอดคล้องกับตำนานความเชื่อที่กล่าวมาข้างต้นด้วย

พิธีแลกเปลี่ยนผลผลิตซึ่งมีขึ้นปีละครั้งนี้มีขึ้นปีละครั้งนี้ ปัจจุบันยังคงปฏิบัติกันอยู่ระหว่างเทศกาลวันสารทไทยหรือวันขึ้น 13-15 ค่ำของทุก ๆ ปีชาวเลบ้านหัวแหลมจะเดินทางไปยังวัดต่าง ๆ ในตัวเมืองกระบี่ เช่น วัดแก้วโกรวาราม วัดเหนือคลอง วัดคลองเสียด วัดคลองพน ไปจนถึงจังหวัดใกล้เคียง เช่น จังหวัดพังงา และจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นต้น แต่เป้าหมายหลักเน้นหนักไปในการรับบริจาคทานจากพิธีชิงเปรตมากกว่าการแลกเปลี่ยนผลผลิต ปัจจุบันชาวเลส่วนใหญ่ โดยเฉพาะชาวเลบ้านหัวแหลมกลางจึงไม่ค่อยไปร่วมพิธีเพราะรู้สึกอายนที่ต้องไปแย่งชิงและขออาหาร แต่ชาวเลบ้านหัวแหลมสุดยังคงไปร่วมพิธี และนำสิ่งของจากทะเลไปแลกเปลี่ยนกับสิ่งที่ต้องการ

3) พิธีแต่งงาน (แต่งงานหลุมฝังศพ)

พิธีแต่งงาน หรือเมื่อตัดเย็บ คือพิธีแต่งงานหลุมฝังศพเป็นพิธีกรรมที่ได้ รับอิทธิพลมาจากพิธีเซ็งเม้ง ของชาวจีน เนื่องจากสมัยก่อนชาวเลไม่มีพิธีแต่งงานหลุมฝังศพ ส่วนใหญ่จะระลึกถึงบรรพบุรุษเฉพาะเมื่อมีเรื่องเดือดร้อน หรือต้องการความช่วยเหลือ และเมื่อประกอบพิธีลอยเรือเท่านั้น แต่ชาวเลบ้านหัวแหลมมักจะเคยเห็นชาวจีนบนเกาะลันตาทำพิธีแต่งงาน เปรว หรือ เซ็งเม้ง ทุกๆ ปี เปรวหรือหลุมฝังศพของชาวเลบ้านหัวแหลมมีอยู่ 2 แห่ง คือ เปรวหินทราย ซึ่งชาวเล เรียกว่า

เยลี่ยเปญยูเบอไลย ตั้งอยู่ระหว่างบ้านสังกะอู้กับบ้านหัวแหลมกลาง ส่วนใหญ่ใช้เป็นที่พักของชาวเล บ้านหัวแหลมสุด และเปรวบ่านเก่าหรือที่เรียกว่า เยลี่ยตูโป๊ะลามมา ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของบ้านหัวแหลมกลางเป็นที่ฝังศพดั้งเดิมของชาวเลบ้านหัวแหลมทั้งหมด รวมทั้งบรรพบุรุษของชาวเลบ้านหัวแหลมสุดก่อนย้ายจากบ้านหัวแหลมกลางไป ด้วย ดังนั้นพิธีแต่งเปรวแต่ละแห่งจึงต้องกำหนดวันไม่ให้ตรงกัน คือเปรวหินทรายจะทำพิธีในเดือน 4 ของทุกปี ส่วนเปรวบ่านเก่าจะทำพิธีในเดือน 5 เมื่อถึงวันที่ทำพิธีแต่งเปรว ชาวเลแต่ละครัวเรือนจะเดินทางไปตายหญ้า ตกแต่งเนินดินบนหลุม และบริเวณรอบ ๆ หลุมฝังศพ เสร็จแล้วกลับไปเตรียมขนมและเครื่องเซ่นไหว้เพื่อนำไปทำพิธีบริเวณหลุมฝังศพในตอนบ่าย พิธีแต่งเปรวบ่านเก่าซึ่งถือเป็นเปรวใหญ่นั้น ในตอนบ่ายหลังจากที่โต๊ะหมอบทำพิธีเคารพหลุมฝังศพด้วยการจุดกำยาน และเผากระดาษเงิน กระดาษทองตามแบบชาวจีนแล้วผู้ที่ไปร่วมพิธีจะร่วมดื่มเหล้า กินขนม และร้องขับรำมะนากันจนพระอาทิตย์ตกดินจึงแยกย้ายกันกลับบ้าน แต่เปรวหินทรายปกติจะไม่มีรำมะนา นอกจากลูกหลานบนบานไว้ว่าจะเล่นรำมะนาแก้บน

4) พิธีลอยเรือ

แดง รักดี (สัมภาษณ์, 3 ตุลาคม 2565) โต๊ะหมอบพิธีกรรมลอยเรือบ้านเกาะสิเหร่; นำชัย ประมงกิจ ช่างต่อเรือปาจักเกาะสิเหร่ (สัมภาษณ์, 3 ตุลาคม 2565) และวิรัช ประมงกิจ ผู้ใหญ่บ้านเกาะสิเหร่ (สัมภาษณ์, 3 ตุลาคม 2565) เกี่ยวกับพิธีลอยเรือของชาวเลเป็นพิธีกรรมที่ชาวเลให้ความสำคัญมากที่สุดกับวิถีชีวิตของชาวเล เพราะมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ และสายใยของบรรพบุรุษที่ชาวเลอนุรักษ์ไว้ปฏิบัติสืบต่อกันมา พิธีลอยเรือจัดขึ้นปีละ 2 ครั้ง ในคืนวันเพ็ญเดือนพฤษภาคม และเดือนตุลาคม ผู้ชายในหมู่บ้านจะรวมตัวช่วยกันทำเรือปาจักที่ทำจากไม้ระกำ และไม้ทองหลาง โดยมีโต๊ะหมอบ และผู้อาวุโสคอยควบคุมแนะนำ เพื่อให้ถูกต้องตามประเพณีในการสะเดาะเคราะห์ และขอขมาต่อทะเล ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลง ด้วยระบบกรรมสิทธิ์ของรัฐและนายทุน ถือครองที่ดิน โดยชาวเลไม่สามารถไปตัดไม้ระกำมาทำเรือปาจักได้ เรือที่ทำพิธีกรรมด้วยไม้ระกำชาวเลเรียกว่า บราฮู๋ปราชัก หลังจากนำเรือแห่แล้วจะวางเรือไว้กลางหมู่บ้าน 1 คืน เพื่อให้ชาวเลในหมู่บ้านมาทำพิธีตลอดทั้งคืนจนถึงเวลา 03.00 นาฬิกา โต๊ะหมอบจะทำพิธีกรรมอีกครั้งแล้วนำเรือปาจักขึ้นเรือหัวโพงไปลอยกลางทะเล เป็นขั้นตอนสุดท้ายของพิธีลอยเรือ หลังจากนั้นจะมีการปักไม้กางเขน หรือเรียกอีกอย่างว่า ไม้กันผีจำนวน 7 ต้น ตามความเชื่อของชาวเลเพื่อป้องกันสิ่งไม่ดีไม่ให้เข้าสู่หมู่บ้าน โดยจะมีการร่ำร้องแจ้งประกอบดนตรี รำมะนา เมื่อสิ้นสุด ความหมายคือ สิ้นสุดมรสุม รออีก 6 เดือนจนถึงวันลอยเรือในรอบต่อไปอีกครั้ง

5) พิธีปักไม้กันผี

การจัดเตรียมวัสดุ และเทคนิคกระบวนการในการประดิษฐ์ไม้กันผี พิธีปักไม้กันผีเริ่มจัดขึ้นในตอนเย็นของวันขึ้น 15 ค่ำ โดยผู้ช่วยฝ่ายจัดหาวัสดุ และสมาชิกผู้ชายกลุ่มหนึ่งพร้อมด้วยเครื่องเซ่นสำหรับทำพิธีขอไม้ เดินทางไปตัดไม้ และหาใบกระพ้อ เมื่อได้ไม้ตามที่ต้องการ คือ ไม้

พังแหล ซึ่งเป็นไม้กลมเส้นผ่าศูนย์กลางต้นละประมาณ 3 นิ้ว ยาวไม่ต่ำกว่า 7 ศอก ถากเปลือกออก แล้วจำนวน 14 ต้น และใบกระพ้อ จำนวนพอประมาณแล้ว นำกลับไปเวียนรอบศาลบรรพบุรุษก่อน นำไปประดิษฐ์ไม้กันผี ณ บริเวณที่ถลุงเรือ โดยเริ่มใช้ขวานถาก โคนและปลายไม้ให้ได้ขนาดความยาวต้นละ 7 ศอก จำนวน 7 ต้น และ 7 1/2 ศอก (เว้นไว้สำหรับปักลงในดิน 1/2 ศอก) อีก 7 ต้น เท่ากัน นำไม้ทั้ง 2 ชุด มาจับคู่กันอย่างละต้นเพื่อผูกติดกันด้วยหวายในรูปแบบที่ตั้งฉากกันเหมือนไม้กางเขน โดยให้ไม้ชุดแรกเป็นแขนทั้งสองข้าง ขณะเดียวกันสมาชิกผู้หญิง 2-3 กลุ่ม ๆ ละ 2-3 คน ช่วยกันมัดใบกระพ้อรวมกันเป็น ช่อ ๆ จำนวน 21 ช่อ แต่ละช่อจะถูกฉีกเป็นริ้ว ๆ ตามรอยกลีบของใบกระพ้อ เพื่อนำไปผูกติดกับไม้กันผีต้นละ 3 ช่อ คือปลายแขนทั้งสองข้าง และส่วนยอดของไม้กันผี ไม้กันผีที่เสร็จเรียบร้อยและนำไปปักในตำแหน่งที่ถลุงเรือทั้ง 7 ต้นแล้ว ห่างกันต้นละ 2 ช่วงเท้าของผู้วัด แขนทั้ง 2 ข้างของแต่ละต้นยาวข้างละ 3 1/2 ศอก และสูงจากระดับพื้นทราย 5 ศอก ของผู้จัด ซึ่งเป็นระดับที่สูงกว่าความสูงของสมาชิกในชุมชน

การเรียนรู้ การสืบทอด และบทบาทสถานภาพของช่าง

การประดิษฐ์ และตกแต่งไม้กันผีเป็นงานที่ประณีตน้อยกว่าการประดิษฐ์เรือปลา จึงใช้เวลา และแรงงานคนไม่มากนัก สำหรับสมาชิกที่เข้าร่วมซึ่งเป็นผู้ชายประมาณ 2-3 คน และผู้หญิงอีก 2-3 กลุ่ม กลุ่มละ 2-3 คน นั้น ส่วนใหญ่จะเรียนรู้ และสืบทอดเทคนิควิธีการด้วยการสังเกต และจดจำจากผู้อาวุโส และเข้าร่วมในฐานะผู้ดูบ้าง ผู้ช่วยบ้าง จนกระทั่งเป็นช่างที่มีความชำนาญ ขณะเดียวกันเด็กรุ่นใหม่ก็จะปฏิบัติเช่นเดียวกันจนสามารถสืบทอดความรู้ความชำนาญต่อไป โดยที่ช่างเหล่านี้จะได้รับค่าตอบแทนเช่นเดียวกับช่างที่ประดิษฐ์เรือปลาจัก นางรำ และนักร้อง นักดนตรี คือไม่ได้รับค่าจ้างเป็นเงิน แต่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกในชุมชนว่าเป็นผู้มีความสามารถผู้หนึ่ง และได้รับบุญหรือความสบายใจเป็นค่าตอบแทนด้วย ขณะเดียวกันใน ยามปกติช่างเหล่านี้ก็มีบทบาทและสถานภาพเท่าเทียมกับสมาชิกทั่วไปในชุมชน

ตำนานความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติ ที่สัมพันธ์กับกระบวนการผลิตและพิธีปักไม้กันผี

มีตำนานชาวเลหลายสำนวนที่กล่าวถึงกำเนิดของบรรพบุรุษชาวเลว่า เป็นบุตรชายคนโตในจำนวนบุตร 7 คน ของโต๊ะอาดัม และโต๊ะซีตีฮาวา ความเชื่อเรื่องพี่น้อง 7 คนนี้ มีผลต่อการประดิษฐ์ไม้กายูพาสาดัก 7 ต้น เพื่อเป็นตัวแทนของพี่น้องทั้ง 7 คน ซึ่งเชื่อว่าโต๊ะอาดัมและโต๊ะซีตีฮาวา ส่งมาเพื่อทำหน้าที่พิทักษ์รักษาและปิดเป่าทุกซอกโรคร้ายไข้เจ็บให้ลูกหลานชาวเล และมีผลต่อการปักไม้กันผีด้วย คอเมื่อนำไม้ไปปักไว้ในตำแหน่งที่วางเรือปลาจัก จะปักเรียงจากเนินทรายด้านบนที่ลาดลงสู่ชายฝั่งทะเลจนครบ 7 ต้น ในลักษณะที่ตั้งฉากกับแนวชายฝั่งโดยให้ต้นบนสุดอยู่ในตำแหน่งที่สูงที่สุด เพราะ เป็นตัวแทนของพี่คนโตและค่อย ๆ เตี้ยลงจนกระทั่งต้นที่ 7 จะเตี้ยที่สุด เพราะเป็นตัวแทน

ของน้องคนสุดท้อง และจากความเชื่อว่าไม้กันผีทั้ง 7 ต้น เป็นตัวแทนของพี่น้องทั้ง 7 คน ที่คอยพิทักษ์รักษาและปิดเป่าทุกซอกทุกรอยใช้เจ็บให้สมาชิกในชุมชนได้นี้เอง เป็นเหตุให้พวกเขาพากันร้ายรำรอบไม้กันผี เพื่อให้ใบกระท่อมที่ผูกติดบนยอดและแขนทั้งสองข้างของไม้กันผีทำหน้าที่ช่วยปิดเป่าทุกซอกทุกรอยใช้เจ็บออกไปจากร่างกาย ชาวเลมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องทิศทั้ง 8 ว่า ทิศตะวันตกเป็นทิศที่เป็นที่อยู่ของวิญญาณ บรรพบุรุษผู้หนึ่งซึ่งทำหน้าที่คอยตรวจตราและรายงานต่อว่า กว่าลูกหลานชาวเลได้ทำบุญให้หรือยัง

นอกจากนั้นยังเชื่อว่าเป็นทิศที่ดีที่สุด เพราะเป็นทิศที่จะไปสู่สวรรค์ด้วย ดังนั้นทุกครั้งที่โต๊ะหมอบประกอบพิธีกรรม จะหันหน้าไปทางทิศตะวันตก รวมทั้งขณะประกอบพิธีกรรมในพิธีปักไม้กันผี ความเชื่อเกี่ยวกับการหันหน้าไปทางทิศตะวันตก ขณะประกอบพิธีกรรม คล้ายคลึงกับหลักปฏิบัติของชาวมุสลิมซึ่งเป็นเพื่อนบ้านใกล้เคียง แต่ความเชื่อของชาวมุสลิมสืบเนื่องมาจากทิศตะวันตกเป็นสถานที่ตั้งของนครเมกกะ ด้วยเหตุที่ชาวเลมีความใกล้ชิดกับชาวมุสลิมและการประกอบพิธีกรรมหลายอย่างคล้ายคลึงกัน เช่น บทสวดในขณะประกอบพิธีกรรม และคำกล่าวซาลวีย์ ขณะนำเรือไปลอยหรือแม้กระทั่งความเชื่อเรื่องบุตร 7 คน ของโโต๊ะอาดัม และโโต๊ะซีตีฮาวา จึงน่าจะเป็นไปได้ 2 ประการ คือ ประการแรก ความเชื่อเรื่องทิศของเรื่องทิศของชาวเลที่มาเช่นเดียวกับความเชื่อของชาวมุสลิม เนื่องจากทั้งสองกลุ่มชนอาจจะเคยมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมาก่อนหรือเพิ่งจะรับเอาความเชื่อของชาวมุสลิมที่แพร่กระจายเข้ามาภายหลังหรืออีกประการหนึ่งเป็นความเชื่อของกลุ่มชนชาวเลดั้งเดิม ซึ่งบังเอิญไปพ้องกับกลุ่มชนมุสลิม ด้วยเหตุผลที่ว่า ความเชื่อเกี่ยวกับทิศตะวันตกเป็นทิศที่ดีและเป็นทางไปสู่สวรรค์นั้นค่อนข้างจะเป็นลักษณะความเชื่อที่เป็นสากล ซึ่งตรงกับกลุ่มชนอีกหลายชาติ เช่น จีน ยึดภูเขาคุนลุนเป็นหลัก ส่วนไทยเชื่อว่าเป็นที่ตั้งเขาพระสุเมรุมีแม่น้ำสี่พันนคร ป่าหิมพานต์ มีพระอินทร์ เทวดา โลกบาล ฤๅษี ดาบส ผู้บำเพ็ญตะบะ สัตว์หิมพานต์รูปร่างต่างๆ ซึ่งมนุษย์ธรรมดาไปไม่ได้ นอกจากตายแล้วทำบุญกุศลมากไปเกิดได้ (กาญจนาคพันธ์, 2524)

ความเชื่อเรื่องทิศของชาวเลบ้านห้วยแหลมสัมพันธ์กับการประกอบพิธีปักไม้กันผี อีกขั้นตอนหนึ่ง คือ หลังจากเสร็จพิธีลอยเรือแล้วจะนำไม้กันผีทั้ง 7 ต้น ไปปักรอบชุมชน โดยปักในตำแหน่งทิศทั้ง 7 ยกเว้นทิศตะวันตกเพียงทิศเดียวเพราะเชื่อว่าเป็นการเปิดทางให้โโต๊ะแะเข้ามาตรวจตรา ซึ่งหากเห็นไม้กันผีทั้ง 7 ทิศแล้วก็เชื่อว่าได้ทำบุญแล้ว แต่หากไม่มีก็จะถูกผีร้ายลงโทษ เช่นบันดาลให้เกิดภัยพิบัติ หรือโรคระบาด เป็นต้น ค่านิยมเกี่ยวกับสุนทรียภาพหรือความงามของวัตถุประดิษฐ์ในวัฒนธรรมชาวเลบ้านห้วยแหลม ซึ่งปรากฏในการประดิษฐ์เครื่องจักสานหรือการต่อเรือปลาจึก มีความสัมพันธ์กับกระบวนการผลิตและพิธีปักไม้กันผีด้วย ดังเช่นค่านิยมเกี่ยวกับความงามของเครื่องจักสานหรือเรือปลาจึก ขึ้นอยู่กับสีธรรมชาติของหวาย ไม้ไผ่ ไม้ระกำหรือไม้ตีนเป็ดที่เหลาเปลือกไม้ ออกแล้ว ไม้กันผี ก็เช่นกัน จะคำนึงถึงความงามของไม้พั้งแหล ที่เหลาเปลือกออกแล้ว และสีเหลืองแกมเขียวของใบกระท่อมที่กลมกลืนกับสีของพื้นทรายเป็นหลัก

นอกจากนั้นค่านิยมและทัศนคติ เกี่ยวกับความงามของไม้กันผียังขึ้นอยู่กับจำนวนของไม้กันผีทั้ง 7 ที่มีขนาดและรูปร่างเหมือนกันโดยอาศัยเทคนิคการเลือกทำเลในการปักด้วย ดังนั้น หากจะพิจารณาถึงความงามของไม้กันผี จะต้องมองเป็นกลุ่ม และมองในฐานะที่มีบทบาทหน้าที่สัมพันธ์กับการเดินร่ำรอบ ๆ ไม้กันผี ภายใต้ใบกระทู้ที่โบกพริ้วตามแรงลมและแสงจันทร์ หรือแสงไฟยามค่ำคืนที่ส่องลอดไม้กันผี ทำให้เกิดภาพมิติอันประกอบด้วยแสงและเงาของไม้กันผี และใบกระทู้ที่เคลื่อนไหวกวัดแกว่งไปพร้อม ๆ กับเงาของผู้ร่ำรำที่บ้านไปตามจังหวะที่กระแทกกระชั้นของดนตรีและบทเพลงที่แข่งกับเสียงคลื่นลม จึงจะเห็นถึงความงามอย่างแท้จริงของปักไม้กันผี

พิธีปักไม้กันผีกับสัญลักษณ์และการสื่อความหมาย

ด้วยเหตุที่ไม้กันผีเป็นวัตถุประติมากรรมที่ชาวเลบ้านหัวแหลมสร้างขึ้นโดยมีจุดประสงค์ให้เป็นตัวแทนของบุตรทั้ง 7 คนของโต๊ะอาดัมและโต๊ะซิติฮาวา ตามจำนวนความเชื่อที่กล่าวไว้ข้างต้น ดังนั้น ไม้กันผีก็คือ สัญลักษณ์ของสิ่งเหนือธรรมชาติที่สามารถมองเห็นได้ และการที่โครงสร้างทางสรีระของสิ่งเหนือธรรมชาติในความผิดของชาวบ้านหัวแหลมมีลักษณะเหมือนคน คือ มีศีรษะ ลำตัว และแขนขา โดยสมมติให้ยอดของไม้ปักแหลมตันที่ปักบนดินเป็น สัญลักษณ์ของส่วนหัว และใบกระทู้เป็นเส้นผม ถัดลงไปเป็นลำตัว และขา ส่วนไม้ขวางที่คั่นระหว่างส่วนตัวกับลำตัว เป็นแขนทั้ง 2 ข้าง ที่กางออกไปข้างตัวในท่าที่พร้อมจะโอบอุ้มและปกป้องรักษาสมาชิกในชุมชนเหนือจุดกึ่งกลางขึ้นไปเป็นลำคอและใบกระทู้ที่ปลายแขนทั้ง 2 ข้าง เป็นสัญลักษณ์ของนิ้วมือ ที่โบกไปมาเมื่อปัดรังควานให้กับสมาชิกที่ร่ำรำรอบไม้กันผีนั้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Emile Durkheim (1986) ที่ว่ามนุษย์เป็นผู้สร้างจินตนาการเกี่ยวกับรูปเคารพจากประสบการณ์ของสังคม

การใช้ไม้กันผีเป็นสัญลักษณ์ของสิ่งเหนือธรรมชาติที่สมาชิกในชุมชนจะต้องให้ความสำคัญและยึดเป็นศูนย์กลางของการร่ำรำ เพื่อติดต่อสื่อสารระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่นนี้ คล้ายคลึงกับประเพณีฝังศพในวัฒนธรรมทิวี่ ซึ่งมีการแกะสลักเสา และมีการร่ำรำรอบเสา ก่อนจะถอนเสาไปปักรอบหลุมฝังศพ (กูเดิล, เจน ซี. และโจน ดี. คอสส์, 2531) แต่ต่างกันว่ารายละเอียดและจุดมุ่งหมาย หลังจากที่สมาชิกในชุมชนชาวเลบ้านหัวแหลมนำไม้กันไปปักตามทิศทั้ง 7 ของชุมชนแล้ว ไม้กันผีเป็นสัญลักษณ์ของเครื่องรางของขลังที่มีบทบาทหน้าที่ในการคุ้มครองป้องกันไม่ให้ความชั่วร้ายผ่านเข้าไปในชุมชนอีกด้วย ซึ่งคล้ายคลึงกับการนำภาพของคน หรือสัตว์ประเภทที่วาดลงบนผ้าขาว หรือแกะสลักลงบนแผ่นเงินหรือแผ่นทองและหมอมผีหรือผู้นำทางศาสนาบนเกาะบาลีได้ประกอบพิธีเช่นไหว้แล้วไปแขวนไว้บนประตูรั้วบ้านหรือยุงข้าว เพื่อให้ภาพเหล่านั้นทำหน้าที่คุ้มครองและป้องกันอันตรายจากผู้ร้าย (Covarrubias, Miguel, 1956) ในลักษณะเช่นนี้อาจกล่าวได้ว่าสมาชิกในชุมชนนั้นๆ เป็นผู้สร้างสัญลักษณ์สิ่งเหนือธรรมชาติขึ้นมาตามจินตนาการที่แตกต่างกันไปในแต่ละ

สังคมและวัฒนธรรม โดยมีจุดประสงค์ที่ตรงกันคือ เพื่อให้สิ่งเหล่านี้ทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการของสังคมนั่นเอง

พิธีปักไม้กันผีกับ การสืบเนื่องและการเปลี่ยนแปลง

ในบรรดาพิธีกรรมทั้งหมดในพิธีลอยเรือ พิธีปักไม้กันผีนับเป็นพิธีกรรมขั้นตอนหนึ่งที่สามารถสืบทอดลักษณะประเพณีดั้งเดิมไว้ได้มาก โดยเฉพาะเทคนิคและวิธีการในการประดิษฐ์ไม้กันผียังคงใช้รูปแบบโครงสร้าง ตลอดจนขนาดและชนิดของวัสดุแบบดั้งเดิม ยกเว้นการใช้ตะปูเหล็ก สำหรับตอกยึดระหว่างจุดกึ่งกลางของแขนกับลำตัวของไม้กันผีแทนการใช้หวาย หรือเถาวัลย์ผูกมัดอย่างในอดีต และการใช้เลื่อยในการตัดไม้ แต่การถากโคนไม้ให้แหลมเพื่อสะดวกในการปักลงไปในทรายยังคงใช้ขวานเช่นเดิม การเลือกทำเลสำหรับปักไม้ และการกำหนดระยะห่างของไม้กันผีแต่ละต้น ก็ยังคงใช้วิธีการดั้งเดิม ในขณะที่การร้องรำทำเพลงในพิธีปักไม้กันผี และบรรยากาศในพิธีกรรมจะผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรมเก่า และใหม่อย่างเห็นได้ชัด ดังบทวิเคราะห์เกี่ยวกับการสืบเนื่องและการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและเนื้อหาของกรร่ำรำ บทเพลง และดนตรีในพิธีลอยเรือ ซึ่งมีความน่าจะเป็นไปได้ว่าในอนาคตการร้องรำทำเพลงในบรรยากาศธรรมชาตินิยมนำมาใช้ในพิธีปักไม้กันผี อาจจะหมดความนิยมไป การเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่งในพิธีปักไม้กันผีสืบเนื่องมาจากปัจจุบันชุมชนบ้านหัวแหลมได้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มบ้านหัวแหลมกลางและหัวแหลมสุด ดังนั้นจึงต้องแบ่งปักไม้กันผีไปปักที่บ้านหัวแหลมสุด 4 ต้น และไว้ที่บ้านหัวแหลมกลาง 3 ต้น แทนการปัก ในตำแหน่ง 7 ทิศ แบบดั้งเดิม

6) พิธีสาดน้ำ (เลฮูบาเลฮู)

ขั้นตอนของพิธีสาดน้ำ ในช่วงตีกของคืนฉลองเรือ และฉลองไม้กันผี เมื่อน้ำทะเลขึ้นสูงสุดจนปริ่มหาด แล้วเริ่มหวนลงจะมีพิธีสาดน้ำ หรือพิธีเลฮูบาเลฮู โดยโต๊ะหมอบเป็นผู้ประกอบพิธีกรรม และสมาชิกที่รำรอบเรือ หรือรอบไม้กันผี และกำลังทำกิจกรรมอื่นๆ ทอยยกันมาเข้าร่วมพิธีตามคำเชิญชวนที่ว่า “พวกเราคนทะเลหากินกับทะเลไม่ต้องกลัวเปียก” สมาชิกที่เข้าร่วมแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม วงรำมะนาเริ่มให้สัญญาณด้วยคำว่า "เฮ ๆ ๆ ๆ" ตามจังหวะละลอกคลื่นที่กำลังทอยเข้าหาฝั่ง เมื่อเสียงดนตรีรัวกระชั้นขึ้นอันเป็นจังหวะเดียวกับที่ละลอกคลื่นซัดถึงฝั่ง สมาชิกกลุ่มหนึ่งซึ่งวิ่งลงไปว่ายว่าอยู่ในน้ำ จะใช้เท้าจุดน้ำหรือใช้มือขวักน้ำสาดขึ้นไปยังสมาชิกอีกกลุ่มหนึ่งที่รำลอกลอยอยู่บนหาด ในช่วงนี้สองกลุ่มหันหน้าเผชิญกัน เมื่อคลื่นซัดขึ้นฝั่งกลุ่มในน้ำจะรำรำรุกเขยิบขึ้นมา กลุ่มบนหาดจะถดถอยหลัง เมื่อคลื่นถอยกลุ่มในน้ำก็ถอยตาม กลุ่มบนหาดจะรุกลงไป ขบวนรำรำจึงเคลื่อนไหวอยู่ริมทะเลตามจังหวะคลื่น บางครั้งกลุ่มในน้ำจะจุดคนบนหาดที่ลอกล่อลงไป และกลายเป็นฝ่ายของตน เมื่อคลื่นทอยถอยลงรำมะนาจะเล่นจังหวะช้าลงแล้วค่อยเร็วขึ้นสลับกันไป การรำรำลอกล่อและสาดน้ำนี้ บางครั้งสนุกกันยืดยาว บางครั้งทำพอเป็นพิธีเพียง 3 ครั้ง หลังจากนั้นวงรำมะนาเริ่มขับ

เพลงที่มาจากตีมาตีมาหรือเพลงวิดน้ำเรือ และเพลงอื่น ๆ ประกอบการรำรำต่อไปจนกระทั่งถึงพิธีทำนํ้ามนต์

ตำนาน ความเชื่อและโลกทัศน์เกี่ยวกับน้ำ

การเรียกขานตัวเองว่า อูรักลาโว้ย หรือคนทะเล ได้บ่งบอกถึงความผูกพันระหว่างชาวเลกับทะเลซึ่งเป็นแหล่งน้ำที่พวกเขาอยู่อาศัยและทำมาหากินมาโดยตลอด ยิ่งไปกว่านั้นตามทัศนะของชาวเลบ้านหัวแหลม คำว่า ว่ามีความหมายกว้างไปกว่าน้ำทะเลแต่จะหมายรวมถึงน้ำทุกชนิด ที่ให้กำเนิดและหล่อเลี้ยงชีวิตของพวกเขาตั้งแต่เกิดจนตาย ไม่ว่าจะป็นน้ำอสุจิ น้ำอาบ น้ำดื่ม นํ้ามนต์ หรือนํ้ามะพร้าวที่ล้างหน้าศพ จากทัศนะนี้เองทำให้เขาผูกพันกับน้ำ และทะเล ถึงกับมีการเสี่ยงก่อนตายว่า ให้ฝั่งศพริมทะเลจะได้นอนฟังเสียงคลื่นเสียงทะเล และจะโกรธมากหากใครเรียกพวกเขาว่าชาวน้ำ โดยให้เหตุผลว่ามนุษย์ทุกชาติทุกภาษาเกิดจากน้ำ หากไม่จะต้องเจ้จงเรียกเขาว่าชาวน้ำ ความผูกพันกับน้ำ และทะเลดังกล่าวยังถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของนิทาน ตำนานและบทเพลง เช่น นิทานเรื่องขุมทรัพย์ใต้ทะเล ตำนานปลาตุหยง และบทเพลงที่กล่าวถึงธรรมชาติของทะเล นอกจากนี้พิธีลอยเรือ ซึ่งเป็นประเพณีที่ชาวเลให้ความสำคัญที่สุด ก็ได้แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างชาวเลกับน้ำ และภาวะแวดล้อมทางทะเลอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะขั้นตอนของพิธีกรรมที่นำเรือไปลอยในทะเล และพิธีสายนํ้าที่กำลังกล่าวถึงรวมทั้งทำพิธีทำนํ้ามนต์ สำหรับนํ้าทะเลที่ใช้สาดในพิธีสาดน้ำ เชื่อว่าสามารถชำระล้างสิ่งชั่วร้ายออกจากร่างกายได้ ผู้เข้าร่วมจึงได้ทั้งความบันเทิง ได้ทั้งบุญ และได้ชำระล้างร่างกายพร้อมกันไป มีตำนานความเชื่ออีกเรื่องหนึ่งเกี่ยวกับน้ำ และมีความสัมพันธ์กับทำรำประกอบเพลง ตีมาตีมา ที่ใช้ขับหลังจากเสร็จพิธีสาดน้ำ คือ ตำนานเกี่ยวกับน้ำท่วมโลก และการรำรำในทำวิดน้ำเรือในคืนฉลองเรือ ดังที่ได้รับคำบอกเล่าว่า นอกจากจะหมายถึงการวิดเรือปลาจึก แล้วยังเป็นการวิดน้ำเรือของโนอาห์หรือนะบีโน๊ะที่รอดชีวิตมาได้พร้อมกับครอบครัวและสัตว์ต่าง ๆ ดังนั้นในคืนฉลองไม้กั้นผี หลังจากพิธีสาดน้ำแล้วยังคงมีการร้องขับบทเพลงตีมาตีมา และรำทำวิดน้ำเรือด้วย (สิเต๊ะ รักทรัพย์,2530)

พิธีสาดน้ำกับสัญลักษณ์ และการสื่อความหมาย

น้ำทะเลที่ใช้ในพิธีสาดน้ำ เป็นสัญลักษณ์แทนน้ำศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งสิ่งเหนือธรรมชาติผ่านทางโตะหมอผู้ประกอบพิธีกรรมไปยังสมาชิกในชุมชน เพื่อใช้ชำระล้างสิ่งชั่วร้ายที่เป็นนามธรรม ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นสาเหตุให้เกิดทุกข์โศก โรคภัยต่างๆ ให้ออกไปจากร่างกายของสมาชิกที่เข้าร่วมพิธีสาดน้ำ ส่วนพฤติกรรมของสมาชิกขณะเข้าร่วมพิธีสาดน้ำทั้งสองกลุ่ม เป็นการแสดงสัญลักษณ์และการสื่อความหมายด้วยภาษาท่าทางที่แสดงถึงการหยอกล้อต่อสู้กับทะเล อันเป็นการบ่งบอกถึงความเป็อันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างคนกับทะเล และแสดงความพร้อมที่จะสัมผัสกับทะเลได้ทุกเวลา ไม่ว่าจะในพิธีกรรมหรือในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้เพื่อบ่งชี้ถึงความสำคัญของทะเลที่มีต่อวิถีชีวิตของกลุ่ม

คนนั่นเอง ในอีกด้านหนึ่ง กลุ่มร้ายรำที่เผชิญหน้ากันตรงรอยต่อระหว่างทะเล และแผ่นดินนั้นยังแสดงถึงการต่อสู้กับภัยธรรมชาติในชีวิตการทำมาหากิน เช่น ฝนฟ้า พายุในทะเล ซึ่งในบางช่วงชาวเลบางคนก็จะพลีชีพพล้ำให้แก่ทะเล เช่นเดียวกับคนบนหาดที่ร้ายรำ แล้วถูกดูดลงไปใต้น้ำ อันเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้เสมอในวิถีชีวิตของพวกเขา ดังที่ชาวเลบางคนกล่าวว่า "คลื่นมาแรงเราก็ถอยเสีย บางทีเราก็ก้น" ตามรูปแบบลีลาการร้ายรำ กลุ่มใต้น้ำจะมีพลังมากกว่า และเป็นผู้กระทำต่อกลุ่มบนหาด เช่นเดียวกับลมฟ้า พายุ ทะเล ที่มีอำนาจเหนือชาวเล แต่ปรากฏการณ์นั้นแสดงความเป็นไปได้มากกว่าแสดงความทุกข์เข็ญ หรือความหวาดกลัว เพราะหยอกล้อได้เป็นเรื่องธรรมดา

ส่วนทำรำวิดน้ำเรือประกอบเพลงตีมาตีมา เป็นการแสดงสัญลักษณ์และการสื่อความหมายด้วยภาษาท่าทางที่สะท้อนให้เห็นถึงระบบความเชื่อทั้งที่เกี่ยวกับตำนานการลอยเรือปลาจึก และตำนานเกี่ยวกับการกำเนิดมนุษย์ ซึ่งสัมพันธ์กับความเชื่อในศาสนาอิสลามและศาสนาคริสต์ ดังนั้นการวิดน้ำเรือจึงเป็นสัญลักษณ์ของความต้องการที่จะให้เรือปลาจึกสามารถวิญญูณบรรพบุรุษ สัตว์ที่ส่งไปไถ่บาปและเคราะห์โศกโรคร้ายเดินทางไปสู่จุดหมายด้วยความปลอดภัย เพื่อว่าจะได้เป็นที่พอใจ ของสิ่งเหนือธรรมชาติแล้วพวกเขาจะได้อยู่เย็นเป็นสุข ทำนองเดียวกันก็เป็นสัญลักษณ์ของความต้องการที่จะให้นาวาชีวิต สามารถนำพวกเขาฝ่าฝืนอุปสรรคและภัยธรรมชาติไปด้วยความปลอดภัย เพื่อว่าพวกเขาจะได้ดำรงอยู่และสืบทอดเผ่าพันธุ์ต่อไป เช่นเดียวกับเรือโนอาห์หรือโนะบีโนะที่สามารถนำชีวิตครอบครัวที่อยู่บนเรือให้รอดปลอดภัย

พิธีสาดน้ำกับการสืบเนื่องและการเปลี่ยนแปลง

ปัจจุบันแม้ว่าพิธีสาดน้ำยังคงปฏิบัติกันในช่วงดึกของพิธีฉลองเรือ และพิธีฉลองไม้กันผี แต่เนื่องจากค่านิยมทางด้านความเชื่อในสังคมชาวเล บ้านหัวแหลมเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นจุดมุ่งหมายในการเข้าร่วมจึงเปลี่ยนไปด้วย เป็นต้นว่าสมาชิกที่เข้าร่วมพิธีสาดน้ำในปัจจุบันกลุ่มหนึ่งจะเป็นผู้สูงอายุ ซึ่งยังมีความเชื่อหลงเหลืออยู่ และสมาชิกกลุ่มหนึ่งซึ่งเข้าร่วมพิธี เพื่อความสนุกสนาน ขณะที่สมาชิกอีกกลุ่มหนึ่งเป็นเพียงผู้ชม เพราะไม่ต้องทำให้เสื้อผ้าเปียกทางด้านพิธีกรรมมีส่วนที่เปลี่ยนแปลงไปจากรูปแบบเดิมบ้างเช่น พบว่ามีการนำภาชนะลงไปวิดสาดน้ำขึ้นฝั่ง แทนการใช้เท้าจุด หรือควักด้วยมือตามจังหวะการร้ายรำ ซึ่งอาจสัมพันธ์กับรูปแบบการสาดน้ำในการเล่นสงกรานต์ของคนไทยบนเกาะลันตา และมีอยู่ครั้งหนึ่งเมื่อได้เวลาที่จะประกอบพิธีสาดน้ำแล้วปรากฏว่า ไต้หโมและผู้ช่วยฝ่ายจัดทำเครื่องเช่น เมาเหล้าจนหลับเลยเวลาไปมาก ต้องปลุกขึ้นมาทำพิธีวิดลมแทนน้ำทะเลที่ลดลงไปมากแล้ว เป็นต้น

7) พิธีทำน้ำมนต์ (อาเยอูบัย)

ขั้นตอนของพิธีทำน้ำมนต์ ตอนดึกของคืนวันขึ้น 15 ค่ำ ซึ่งมีพิธีฉลองไม้กันผีตัวแทนของสมาชิกชาวเลบ้านหัวแหลมแต่ละครัวเรือจะทยอยกันนำโอ่งมาทางขนานกับไม้กันผี โดยเว้นระยะห่าง

ให้คนร่ำรอบไม้กันผีได้แล้วตักน้ำมาใส่จนเกือบเต็มโอ่งเพื่อใช้ทำนํ้ามนต์ คราวเรือนไหนไม่มีโอ่งก็อาศัยโอ่งของเพื่อนหรือญาติๆ ในพิธีทำนํ้ามนต์ ทำขวัญและสะเดาะเคราะห์ด้วยโดยตัวแทนสมาชิกในแต่ละคราวเรือนจะนำภาชนะบรรจุเครื่องเช่นสำหรับทำขวัญและการสะเดาะเคราะห์ ซึ่งมีข้าวสารคลุกขมื่น ด้ายดิบ ข้าวตอก 1 ถ้วย เทียน 1 เล่ม และหมากพลู เท่าจำนวนสมาชิกในบ้าน โต๊ะหมอละเริ่มพิธีตอนรุ่งอรุณของวันแรม 1 ค่ำ ด้วยการเซ่นไหว้เช่นเดิม หลังจากนั้นนำเทียน จากจานเครื่องทำขวัญและสะเดาะเคราะห์ไปจุด แล้ววนรอบปาก โอ่งที่ละใบก่อนหยดเทียนลงแกมผิวนํ้าในโอ่ง เพื่อตรวจดวงชะตาของเจ้าของโอ่งและสมาชิกในครอบครัว หากโอ่งใดหยดเทียนไม่สวย คือไม่แตกกระจายจะหยดใหม่ถึง 3 ครั้ง หากไม่ได้ผลอีกจะตักน้ำจากโอ่งหยดเทียนสวยมาเติมเล็กน้อย แล้วใช้ใบเงินใบทองและดอกหมาก ดอกมะพร้าวซึ่งมีรวมกัน วนซ้ายรอบโอ่ง 2 รอบ แล้ววนขวาอีก 3 รอบ พร้อมกับท่องคาถาปฏิบัติเช่นนี้จนครบทุกโอ่งแล้วกลับไปยวงรำมะนาซึ่งประกอบพิธีครั้งแรก และจุดเทียนปักไว้ 1 ดอก ยกจานเครื่องเช่นขึ้น ไปชั้ดรอบ ๆ เรือนพักอาศัย เพื่อขับไล่ผีร้าย แล้วนำด้ายดิบไปผูกข้อมือให้ลูกหลาน ส่วนหมากพลู จะวางไว้ในพิธีครัวเรือนละ 1 ค่ำ ที่เหลือนำไปแจกลูกหลาน

สำหรับตัวแทนแต่ละคราวเรือนที่ไม่ได้เตรียมเครื่องเช่นจะจ่ายเงินทำบุญแล้วโต๊ะหมอละผูกข้อมือให้และให้พรเช่นเดียวกับกลุ่มแรก ระหว่างที่โต๊ะหมอละทำพิธีทำขวัญและสะเดาะเคราะห์ สมาชิกที่ผ่านพิธีกรรมแล้วต่างทยอย ไปล้างหน้า ล้างมือ ล้างเท้า ด้วยนํ้ามนต์ หลังจากนั้นโต๊ะหมอละจะไปสมทบ แล้วต่างช่วยกันอาบนํ้ามนต์ให้เด็กๆ ในชุมชนซึ่งเปลือยกายรออยู่บริเวณโอ่งนํ้ามนต์ เด็กทารกจะถูกพ่อแม่ปลุกและอุ้มออกมาอาบนํ้ามนต์ท่ามกลางแสงแดดอ่อน ๆ ในยามเช้าตรู่ด้วย พิธีอาบนํ้าให้เด็กเช่นนี้เป็นการแสดงถึงความสำคัญของเด็กในชุมชน ในฐานะที่เป็นเด็กของกลุ่มชนไม่ใช่เฉพาะพ่อและแม่ นํ้ามนต์ในแต่ละโอ่งจะต้องอาบให้หมดแล้วควาโอ่งก่อนนำกลับบ้าน ฉะนั้นหากยังมีนํ้าเหลืออยู่ผู้หญิงมักจะนำไปสาดผู้ชายที่นั่งอยู่ใกล้ ๆ จนนํ้ามนต์หมดจึงเสร็จพิธีลอยเรือ สมาชิกส่วนหนึ่งต้องรับผิดชอบในการรื้อถอนเวทีรำวงและนำเครื่องไปไปส่งคืนเจ้าของ ส่วนที่เหลือช่วยกันเก็บสัมภาระลงเรือกลับไปพักผ่อน แล้วประมาณช่วงบ่าย กลุ่มชาวเลบ้านหัวแหลมสุดก็จะนำไม้กันผีไปไว้ในชุมชน 3 ต้น

พิธีทำนํ้ามนต์กับสัญลักษณ์ และการสื่อความหมาย

พิธีทำนํ้ามนต์เป็นอีกขั้นตอนหนึ่งของพิธีลอยเรือ ที่สัมพันธ์กับโลกทัศน์ของชาวเลที่เกี่ยวข้องกับนํ้า เช่นเดียวกับพิธีสาดนํ้า แต่ต่างกันที่การใช้นํ้าจัดเป็นสื่อแทนนํ้าทะเล ดังนั้นนํ้าจัดที่บรรจุในโอ่ง เพื่อทำนํ้ามนต์จึงเป็นสัญลักษณ์ของนํ้าทุกชนิดที่หล่อเลี้ยงชีวิตของชาวเล เช่นเดียวกับนํ้าทะเลที่ใช้ในพิธีสาดนํ้า และเนื่องจากนํ้าดังกล่าวจะต้องผ่านการประกอบพิธีกรรมโดยโต๊ะหมอละ ดังนั้นจึงเชื่อกันว่าเป็นสัญลักษณ์ของนํ้าศักดิ์สิทธิ์ ที่สิ่งเหนือธรรมชาติส่งมาเพื่อทำหน้าที่เป็นนํ้ายา สำหรับรักษาโรคตามชื่อที่เรียกว่า อาเยอูบีย หรือเป็นนํ้ายาศักดิ์สิทธิ์ที่ทำหน้าที่ชำระล้างสิ่งชั่วร้ายอันเป็นนามธรรมที่เชื่อว่าเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดทุกขโศก โรคภัยต่างๆ และนับเป็นด่าน

สุดท้าย หลังจากที่ผ่านพิธีสาดน้ำมาแล้วถึง 2 ครั้ง และผ่านพิธีลอยเรือมาแล้ว ดังนั้นสีหน้าท่าทางของสมาชิกที่เข้าร่วมพิธีอาบน้ำมนต์ในยามรุ่งอรุณของวันใหม่ ปรากฏสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมั่น ความมุ่งหวังที่จะมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข และปลอดภัยต่อไปในวันข้างหน้า

พิธีนํ้ามนต์กับการสืบเนื่อง และการเปลี่ยนแปลง

ขั้นตอนของพิธีทำนํ้ามนต์เท่าที่พบเห็นมีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก นอกจากรายละเอียดบางอย่าง เช่นการให้เงินโต๊ะหมอบแทนเครื่องเช่นที่ต้องจัดเตรียมสำหรับพิธีสะเดาะเคราะห์และทำขวัญ ซึ่งเป็นขั้นตอนหนึ่งในพิธีทำนํ้ามนต์ และการใช้ใบเงินใบทองมัดรวมกับดอกมะพร้าวและดอกหมาก เพื่อใช้ในการประพรมนํ้ามนต์ และเวียนรอบโอ่งนํ้ามนต์ ซึ่งแต่เดิมใช้เพียงดอกหมาก และดอกมะพร้าว นอกจากนั้นปัจจุบันสมาชิกชาวเลที่เป็นผู้ใหญ่จะใช้นํ้ามนต์ล้างหน้า ล้างมือ และล้างเท้าแทนการอาบทั้งตัวอย่างในอดีต

เครื่องเซ่นในพิธีกรรม กับสัญลักษณ์และการสื่อความหมาย

เครื่องเซ่นแต่ละอย่างที่ได้ะหมอบใช้สำหรับประกอบพิธีกรรมแต่ละขั้นตอน จะแสดงถึงสัญลักษณ์ที่มีความหมายตามโลกทัศน์ทางสังคม และวัฒนธรรมของชุมชนชาวเลบ้านหัวแหลม ดังเช่น เครื่องเซ่นประเภท กายาน เทียน ข้าวตอก หมาก พล เหล้าขาว ใบจาก และน้ำซึ่งใช้ในพิธีกรรมทุกขั้นตอนนั้น กายานจะเป็นสัญลักษณ์ของกลิ่นหอมที่มนุษย์ใช้เป็นเครื่องมือหรือสัญลักษณ์ ที่จะติดต่อกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยมีแสงเทียนเป็นเครื่องนำทาง และเป็นสื่อที่สิ่งเหนือธรรมชาติจะใช้สำหรับตอบคำถามที่สมาชิกต้องการทราบทางโต๊ะหมอบ เป็นต้นว่า สิ่งเหนือธรรมชาติประจำทิศใดเป็นผู้ลงโทษให้เจ็บไข้ไม่สบาย หรือเคราะห์ร้าย เปลวเทียนที่จุดไว้จะโค้งงอไปทางทิศนั้น ส่วนข้าวตอกเป็นสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์และเครื่องมือที่เชื่อกันว่าเมื่อผ่านพิธีกรรมแล้ว สามารถดูดซับสิ่งชั่วร้ายออกจากร่างกายของสมาชิกที่เข้าร่วมพิธีได้ หมาก พลู ใบจาก (บุหรี) และเหล้าขาว เป็นสิ่งเสพติดที่นิยมกันในกลุ่มชาวเลบ้านหัวแหลม และเชื่อกันว่าเป็นสิ่งที่พึงพอใจของสิ่งเหนือธรรมชาติด้วย นอกจากนั้นก็มึน้ำซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของสิ่งจำเป็นในชีวิตประจำวันของชาวเล และเป็นน้ำดื่มสำหรับสิ่งเหนือธรรมชาติ และเสื่อหมอนสำหรับโต๊ะหมอบนั่งประกอบพิธีกรรม และใช้ต้อนรับสิ่งเหนือธรรมชาติที่โต๊ะหมอบเชิญมาขณะประกอบพิธีด้วย

เครื่องเซ่นอีกประเภทหนึ่งซึ่งใช้เฉพาะพิธีกรรมแต่ละอย่าง เช่น ขนม อาหารแห้ง และเครื่องครัวที่บรรจุในเรือปลาจึกเป็นสัญลักษณ์ ของสิ่งจำเป็นในชีวิตประจำวัน ที่จะต้องนำติดเรือไปขณะออกทะเล น้ำสำหรับพิธีสาดน้ำและทำนํ้ามนต์ เป็นสัญลักษณ์ที่สัมพันธ์กับลักษณะทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับน้ำ ส่วนใบเงิน ใบทอง และดอกหมากดอกมะพร้าวที่ใช้ในพิธีทำนํ้ามนต์ สันนิษฐานว่าเพ็งเข้ามาพร้อมกับอิทธิพลความเชื่อของศาสนาพุทธและอิสลาม โดยเฉพาะใบเงิน ใบทองเพ็งเข้ามาทีหลัง สำหรับดอกหมาก และดอกมะพร้าวเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ของหมากและมะพร้าว อันเป็นพืชหลักที่จำเป็นในชีวิตประจำวันของชาวเลและชาวมุสลิมที่อาศัยอยู่แถบ

ชายทะเลมาช้านาน และข้าวสารเหลืองกับด้ายดิบที่ใช้ในพิธีสะเดาะเคราะห์เป็นสัญลักษณ์ที่ใช้เครื่องมือในการขับไล่และป้องกันไม่ให้สิ่งชั่วร้ายนั้นเข้าไปรบกวนโดยให้ข้าวสารเหลืองเป็น เครื่องคุ้มกันเรือนพักอาศัย ส่วนด้ายดิบเป็นเครื่องคุ้มกันตัวบุคคล

ปรากฏการณ์ที่น่าสนใจอีกอย่างคือเครื่องเช่นที่ใช้สำหรับเซ่นไหว้ศาลบรรพบุรุษในวันแรกของงาน ซึ่งนอกเหนือจากเทียนประจำตัวที่สมาชิกแต่ละครัวเรือนนำติดตัวไปเพื่อให้โตะหมอทำนาย โขกชะตา และขนมต่าง ๆ สำหรับเซ่นไหว้บรรพบุรุษแล้ว ยังมีไก่สุกไก่ดิบ และข้าวสุก 7 สี แป้งดิบ 7 สี ซึ่ง เหม็ง ทะเลเล็ก (2532) ให้เหตุผลว่าผีบรรพบุรุษมีทั้งผีที่ชอบกินของดิบและของสุก หากแบ่งตามลำดับชั้นในศาลบรรพบุรุษจะมี 3 ระดับคือ ชั้นบนสุด วางข้าวสุก 7 สี แป้งดิบ 7 สี สำหรับผีบรรพบุรุษที่เป็นโตะหมอ และโตะบิดัน (หมอต้าแย) ชั้นกลางวางไก่สุกและไก่ดิบ สำหรับประดับลูกน้องและมีบรรพบุรุษทั่วไป ส่วนชั้นล่างสุดวางเฉพะขนม และน้ำ สำหรับผีเด็กบางครั้งไก่ดิบอยู่ชั้นล่าง ลักษณะของคู่ตรงกันข้ามเช่นนี้สอดคล้องกับแนววิเคราะห์ของ Levi Strauss (1969) เกี่ยวกับโครงสร้างในรูปแบบคู่ตรงกันข้ามที่มีอีกสิ่งหนึ่งเป็นตัวประสานอยู่ระหว่างกลาง โดยให้ของดิบเป็นสัญลักษณ์ของธรรมชาติ และของสุกเป็นสัญลักษณ์ของวัฒนธรรมที่ปรุงแต่งแล้ว และอาศัยไฟเป็นสื่อกลางสำหรับปรุงอาหารดิบให้สุก หรือแปลงธรรมชาติให้เป็นวัฒนธรรมภายใต้การควบคุมของมนุษย์

นอกจากนี้สัญลักษณ์ของความสุขและความความดิบนี้ ยังปรากฏในนิทานของกลุ่มชน Aztecs และกลุ่มชนอินเดียแดงอื่น ๆ ที่เชื่อว่ามนุษย์มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสัตว์ และพระเจ้าของเขาถูกส่งมาในร่างของสัตว์ ดังนั้นตัวเอกในนิทานเรื่องนี้จึงมี 2 ลักษณะคือ เป็นทั้งคนและสัตว์มีทั้งความดี ความชั่วร้าย หรือความสุข และความดิบในตัวตนคน ๆ เดียวกัน (Taggard and James M., 1982) ในทำนองเดียวกันลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างเวลา และสถานที่กับลอยเรือแต่ละขั้นตอนของชาวเล ได้แสดงถึงลักษณะโครงสร้างของคู่ตรงกันข้ามที่คล้ายคลึงกับแนวคิดเกี่ยวกับสัญลักษณ์ของสัตว์ ในประเพณีการเล่าเรื่องของสเปน และ Nahuatl ด้วย เช่นคู่ตรงข้ามระหว่างกลางวันกับกลางคืน ปัจจุบันกับอดีต มนุษย์กับสัตว์ สิ่งเหนือธรรมชาติ โลกมนุษย์กับนรก สวรรค์ ผู้ชายกับผู้หญิง และแข็งแรงกับนุ่มนวล อ่อนแอ

ดังจะเห็นได้ว่า หากแบ่งช่วงเวลาของพิธีกรรมในพิธีลอยเรือ แต่ละขั้นตอนออกเป็น 2 ช่วงคือ ช่วงกลางวัน และกลางคืนแล้วช่วงกลางวันจะเป็นขั้นตอนที่สมาชิกในชุมชนจัดเตรียมวัสดุสำหรับใช้ในพิธีกรรม จึงเป็นเรื่องของการทำกิจกรรมตามปกติบนโลกมนุษย์ในเวลาปัจจุบัน ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้แรงงานผู้ชายในการสร้างสรรค์ประดิษฐ์ ส่วนพิธีกรรมในช่วงกลางคืนจะเป็นพิธีกรรมที่ผูกพันกับอดีตและสัมพันธ์กับสัตว์หรือสิ่งเหนือธรรมชาติทั้งดีและร้าย ทั้งที่อาศัยอยู่บนสวรรค์และนรก จึงมักจะเป็นหน้าที่ของผู้หญิงที่จะใช้ความอ่อนหวานนุ่มนวลในการร้องรำทำเพลงเพื่อสารกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งเต็มไปด้วยบรรยากาศของความลึกลับและน่ากลัว

เครื่องเซ่นกับการสืบเนื่อง และการเปลี่ยนแปลง

สำหรับการสืบเนื่องและการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับเครื่องเซ่นนั้น จากการศึกษาพบว่าในอดีต สิ่งที่เขาไม่ได้ในพิธีลอยเรืออีกอย่างหนึ่ง คือ ขนมที่ใช้สำหรับเซ่นไหว้บรรพบุรุษ และเป็นอาหาร สำหรับสมาชิกที่เข้าร่วมพิธีลอยเรือ ดังที่ชาวเลสูงอายุผู้หนึ่งเล่าว่าตามประเพณีดั้งเดิม เมื่อถึงพิธีลอย เรือสมาชิกแต่ละครัวเรือนจะช่วยกันเคี้ยวน้ำมันมะพร้าว น้ำตาลโตนด และโม้แบ่งเพื่อทำขนมกันเป็น จำนวนมาก ๆ แล้วแบ่งไว้สำหรับเซ่นไหว้ในพิธีไหว้ศาลบรรพบุรุษและบรรพบุรุษในเรือปลาจึกส่วนหนึ่งที่ เหลื่อนำมารวมกันแล้วร่วมสนุกสนานด้วยการร้องรำทำเพลง และประกอบพิธีกรรม ควบคู่ไปกับการ กินขนมตลอด 3 วัน 3 คืน จนถึงกับเมาขนม แต่หลังจากเหล่าชาวเข้ามาแทนที่และกลายเป็น สิ่งจำเป็นที่เขาไม่ได้ทั้งในพิธีลอยเรือ และชีวิตประจำวันบทบาทของขนมก็ลดน้อยลงไป ยังคงใช้ เฉพาะเป็นเครื่องเซ่นไหว้ในพิธีกรรมเท่านั้น อีกทั้งขนมที่ใช้เซ่นไหว้ส่วนใหญ่จะหาซื้อจากตลาดเกาะ ลันตา หรือหากทำเองก็ซื้อส่วนผสมสำเร็จรูปจำนวนน้ำมัน น้ำตาลและแบ่งจากร้านค้า ซึ่งประหยัดทั้ง แรงงานและเวลา แต่หากมองอีกแง่มุมหนึ่ง การซื้อขนมและส่วนผสมสำเร็จรูปจากภายนอกดังกล่าว ได้ทำลายความสัมพันธ์ และความผูกพันระหว่างสมาชิกในครอบครัว เครือญาติ และสังคมอันเกิดจาก ความสามัคคี และความร่วมมือร่วมใจกันทำขนม ดังนั้นปัจจุบันจึงหลงเหลือไว้แต่การร่วมบริโภคนึ่งเพียง อย่างเดียว โดยไม่มีส่วนร่วมในการผลิต สำหรับเครื่องเซ่นที่ใช้ในทุกพิธีกรรม และเครื่องเซ่นที่บรรจุใน เรือปลาจึก ยังคงรูปแบบดั้งเดิมไว้เพียงแต่เปลี่ยนแปลงในรายละเอียดบางอย่าง เช่น ใช้บุหรีแทนใบ จาก น้ำมันพืช แทนน้ำมันมะพร้าว น้ำตาลทรายแทนน้ำตาลโตนด และใช้ถุงพลาสติกบรรจุเครื่องเซ่น เหล่านี้แทนภาชนะที่สานด้วยใบเตย ส่วนเศษผ้า เศษเล็บ และเศษเงินที่บรรจุรวมกันเครื่องเซ่น และ รูปฝาก ซึ่งคล้ายคลึงกับการสะเดาะเคราะห์ในพิธีลอยกระทงของไทย และพิธีตอลาบาลาของชาว มุสลิมนั้นไม่สามารถสืบค้นได้ว่า เป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวเลหรือรับเอาวัฒนธรรมของชาวไทย หรือมุสลิมเข้าไปผสมผสานภายหลัง

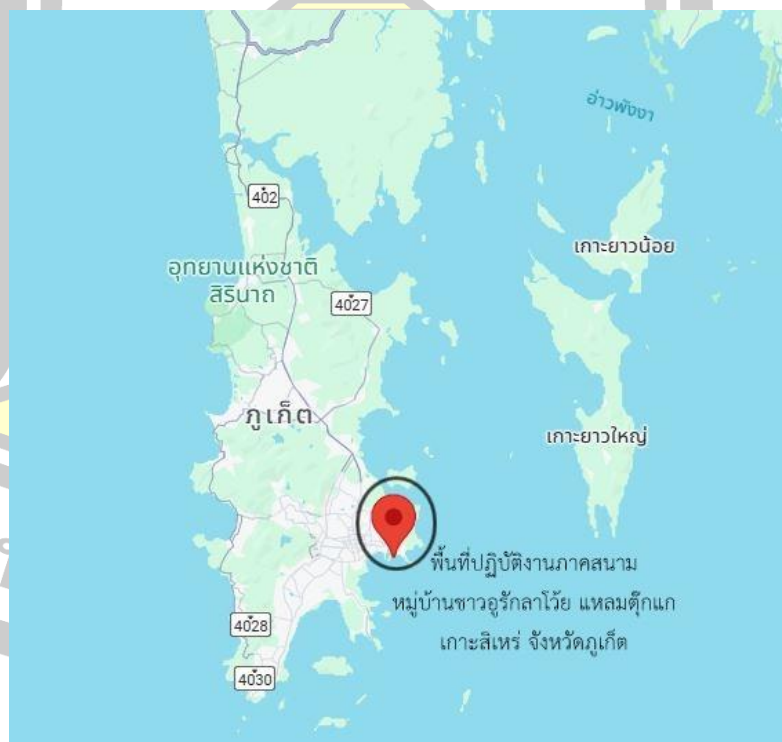
1.9 การแสดงร้องเง็ง

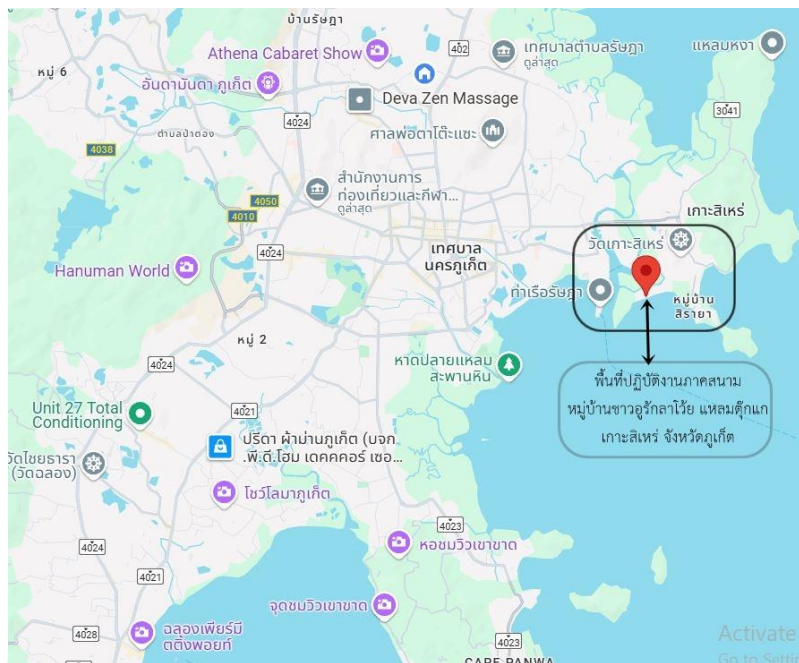
ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ บุญรอด ประโมงกิจ (สัมภาษณ์, 3 ตุลาคม 2565) ผู้ตั้งคณะ ร้องเง็งพรสวรรค์ กล่าวว่า ร้องเง็งเป็นงานศิลปะการแสดงของชาวอุลู้กลาไว้อยู่ส่วนใหญ่จะมีอยู่ที่เกาะ หลีเป๊ะ จังหวัดสตูล และเกาะลันตา โดยมี 2 ชุมชน คือ บ้านสังกะอู๋ กับศาลาด่าน จังหวัดกระบี่ ส่วน จังหวัดภูเก็ตที่เกาะสิเหร่ บ้านแหลมตุ๊กแก โดยมีแม่จิว ประมงกิจ เป็นแม่เพลงแห่งอันดามัน โดยเป็น ที่ยอมรับให้เป็นราชินีร้องเง็งและกรมศิลปากรได้มอบรางวัลผลงานดีเด่นการอนุรักษ์มรดกไทย พ.ศ. 2535 การแสดงร้องเง็งเป็นศิลปะการเต้นรำที่ได้รับอิทธิพลมาจากชาวยุโรป เช่น โปรตุเกส ออลันดา ฝรั่งเศส รวมไปถึงประเทศอังกฤษที่มีการติดต่อการค้าขาย ชาวเลพื้นเมืองได้มีการดัดแปลงที่เรียกว่า ร้องเง็ง ซึ่งมีความสวยงามทั้งลีลาการเคลื่อนไหวของเท้า มือ ลำตัว ความสง่างามของเครื่องแต่งกาย

กลมกลืนกับความไพเราะอ่อนหวานของท่วงทำนองของเนื้อเพลงชาวเลจะนิยมแสดงในพิธีลอยเรือ โดยเพลงที่ใช้มีหลายเพลงแต่เพลงที่นิยมใช้มากที่สุดในการแสดงรอนเง็งนั้น มีอยู่ 3 เพลง คือ ลากูควอ เพลงมะอีนัง และเพลงปูหลงปูแก้แต่ละเพลงใช้ในการฝึก ผู้ร้องต้องมีปฏิภาณไหวพริบการร่ารองเง็ง ส่วนใหญ่จะเป็นผู้หญิงในการนำบทบาทการร่าแต่ในยุคปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนไปตามสมัยใหม่คือ ทุกเพศทุกวัยสามารถมารำได้ ซึ่งผู้วิจัยสังเกตการณ์เปลี่ยนแปลงคือ การร่ารอนเง็งจะมีความหลากหลายทางเพศ โดยเฉพาะกลุ่มบุคคล LGBTQ ถือเป็นบุคคลที่น่ายกย่องเพราะมีความชอบและร่วมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในเรื่องเดียวกันแต่ยังจรรยงสังคมก็ยังพึงพาให้กลุ่มคนเหล่านี้ร่วมสืบสานประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นภูมิปัญญาของชาวเลที่เป็นเสน่ห์อันบริสุทธิ์นี้สืบต่อไป

2. การแสดงรอนเง็งในบริบทการธำรงชาติพันธุ์ของชาวอูรักลาโว้ยในจังหวัดภูเก็ต

บุษกร บิณฑสันต์ (2554) ได้กล่าวถึงการแสดงรอนเง็งของจังหวัดภูเก็ตไว้ว่า เป็นการละเล่นที่มีชื่อเสียงอย่างหนึ่งของภาคใต้ ประพันธ์ เรืองณรงค์ ได้ให้ความหมายของรอนเง็งไว้ว่า “รอนเง็งหรือรอนเง็งเป็นศิลปะเต้นรำพื้นเมืองของไทยมุสลิมมีความสวยงามทั้งลีลาการเคลื่อนไหวของเท้า มือ ลำตัว และการแต่งกายคู่ชายหญิง” (2542)

ภาพประกอบ 14 พื้นที่ปฏิบัติงานภาคสนามหมู่บ้านชาวอุรุกรลาโว้ย เกาสีเห่ร์ จังหวัดภูเก็ต ที่มา :

Google Map, 28 สิงหาคม 2565

2.1 การแสดงร้องเงี้ยวของชาวอุรุกรลาโว้ยในจังหวัดภูเก็ต

การแสดงร้องเงี้ยวได้รับอิทธิพลมาจากมลายูโดยผ่านทางกลุ่มชาวเลและโดยมุสลิมเป็น ร้องเงี้ยวสายชาวบ้านไม่ค่อยพิถีพิถันในการแสดงเหมือนสายราชสำนักเหมือนร้องเงี้ยวฝั่งอ่าวไทยแต่ ยังคงรักษารูปแบบดั้งเดิม คือ มีการบรรเลงดนตรี ร่ายรำประกอบขับร้อง เป็นเพลงปันทุน ที่มีพ่อ เพลง แม่เพลง และนักดนตรีที่ล้วนสูงอายุทั้งสิ้น ร้องเงี้ยวเป็นนวัตกรรมทางวัฒนธรรมจากต่างถิ่น แพร่กระจายเข้ามาในฝั่งทะเลอันดามัน ร้องเงี้ยวไม่ได้มีต้นกำเนิดในสังคมภูเก็ตโดยตรง (กลิ่นคง เหมือนเพชร, 2554) นาฏกรรมในการแสดงร้องเงี้ยวเป็นการเต้น หรือรำตามเพลงร้องเงี้ยวใช้การ เคลื่อนไหวทั้งลำตัว มือและเท้าไปตามจังหวะของบทเพลงไม่เคร่งครัดในรูปแบบมากนัก เพราะเป็น ร้องเงี้ยวแบบชาวบ้านไม่จำกัดรำคู่ชายหญิง เปิดโอกาสให้ผู้ชมร่วมรำหรือเต้นตามจังหวะที่ถนัดหรือ ร่วมร้องเพลงโต้ตอบกับนางรำไม่จำกัดคน สามารถร่วมเต้นไม่จำเป็นต้องมีความรู้ เรื่องท่าเต้นสามารถ เต้นตามความถนัดของตนได้ แต่มีรูปแบบการเคลื่อนไหวมือและเท้า เมื่อเริ่มแสดงนางรำหันหน้าเข้า หาคคนดูก่อน แล้วจึงรำไปรอบๆ อย่างอิสระ เมื่อแสดงเพลงแรกนางรำยื่นเรียงหน้ากระดานเข้าหาคนดู เพื่อแนะนำตัวหรือเป็นการคารวะ เมื่อแสดงดำเนินไปนางรำตั้งแถวคู่หันหน้าเข้าหากัน รำเดินเข้าหา หรือถอยห่างจากกันตามจังหวะลีลา หรือเดินสวนเปลี่ยนที่กัน บางเพลงรำหมุนเป็นวงกลมแทนการตั้ง

ภาพประกอบ 15 นางจิว ประโมงกิจ ที่มา : ภูเก็ตของเรา, 28 ธันวาคม 2565

การแสดงร้องเงี้ยวคณะพรสวรรค์จะมีลีลาการยกไหล่ สายสะเอว ทำเดินสลับไปมา ประกอบเสียงร้องของแม่จิวแบบคิดสดไปตามจินตนาการ ผสานเครื่องดนตรีสด แม่จิวจึงมีชื่อเสียงในฝั่งทะเลอันดามัน โดยเฉพาะการรำ ลงตงห้อย ที่แสดงได้นานเป็น 100 กว่าเพลง แบบไม่ซ้ำเพลง และร้องได้ตลอดทั้งคืน แม่จิวรู้สึกภูมิใจที่ใช้ชีวิตอยู่ด้วยเงินที่ได้แสดงร้องเงี้ยว ส่วนใหญ่จะมีคนมาจ้างเอง ทำให้สามารถเลี้ยงครอบครัวได้ดีตลอด

บุษกร บิณฑสันต์ (2554) ร้องเงี้ยวเป็นศิลปะการเต้นรำที่ได้รับอิทธิพลจากชาติตะวันตก ซึ่งเข้ามาค้าขายในแหลมมลายู ตรงกับรัชสมัยของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 แห่งกรุงศรีอยุธยา สำหรับคำสันนิษฐานของประพนธ์ เรื่องณรงค์ เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของร้องเงี้ยว กล่าวโดยสรุปได้ว่าชาวโปรตุเกสหรือชาวฮอลันดาได้นำศิลปะการเต้นชนิดหนึ่งมาเผยแพร่ในประเทศชวา มลายู ชาวพื้นเมืองเกิดความสนใจจึงได้ฝึกซ้อมจนกระทั่งเกิดศิลปะร้องเงี้ยวหรือร้องเงี้ยวขึ้น แล้วจึงเผยแพร่มาสู่ภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทย

ร้องเงี้ยวในประเทศไทยช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นิยมเต้นกันในบ้านขุนนางมุสลิมไทย ต่อมาได้แพร่หลายสู่ชาวบ้านโดยอาศัยการแสดงมะโย่ง ซึ่งแต่งกายคล้ายโนราทางภาคใต้ ระหว่างที่พักการแสดงมะโย่งจะสลับฉากด้วยร้องเงี้ยว ซึ่งเป็นที่พึงพอใจ และสนุกสนานของชาวบ้าน ต่อมาจึงมีการจัดตั้งคณะร้องเงี้ยวขึ้นเพื่อรับจ้างเล่นในงานต่างๆ เป็นที่นิยมแพร่หลายมาจนถึงปัจจุบัน (ร้องเงี้ยวในประเทศไทย, 2542)

ภาพประกอบ 16 คณะรองเง็งพรสวรรค์ บ้านเกาะลิหะห์ จังหวัดภูเก็ต ที่มา : ภูเก็ตของเรา, 28 ธันวาคม 2565

2.1.2 ประเภทของการแสดงรองเง็ง

การจัดประเภทของรองเง็งนั้นจะจัดตามฐานะของผู้แสดงลดหลั่นกันลงมา เช่น ถ้าผู้แสดงมีฐานะดี หรือมียศสูงๆ ก็จะเป็นการแสดงแบบชนชั้นสูง หรือถ้ามีฐานะปานกลาง ก็เป็นการแสดงแบบชนชั้นกลาง เป็นต้น ประพนธ์ เรืองณรงค์ ได้จัดประเภทของการเต้นรองเง็งไว้ 3 ประเภท โดยสรุปดังนี้

- 1) แบบชนชั้นสูง จะเน้นความสุภาพ อ่อนช้อยงดงาม
- 2) แบบชนชั้นกลาง เต็มไม่หยาบโลนจนเกินไป และเน้นการรักษาศิลปะอย่างเคร่งครัด
- 3) แบบชนชั้นต่ำ เต็มไม่ค่อยสุภาพ และไม่เน้นศิลปะ ซึ่งเป็นธรรมเนียมการเต้นอีกระดับหนึ่ง

ดังพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวบทหนึ่งที่ทรงเล่าถึงรองเง็ง (ในพระราชนิพนธ์ เรียกว่ารองเงง) ขณะพระองค์เสด็จถึงตำบลจิสรูบั้ง เมืองการุตของชวา ความว่า พอรำกลองผู้ชายตรงเข้าจับผู้หญิงๆ ก็นิ่งเฉย ไม่เห็นบิดเบือนปิดป้องอันใด เห็นท่าทาง มันหยาบอย่างไรอยู่ นึกว่าวงนั้นจะถูกเป็นคนไม่ดี ย้ายไปดวงอื่น ก็เป็นเช่นนั้นอีก ตกลงเป็นเล็ก ไปดูเขาชายของมาภายหลัง จึงทราบว่าเป็นธรรมเนียม (ประเภทของรองเง็ง, 2542)

ภาพประกอบ 17 คณะร้องเงิงพรสวรรค์ แสดงงานอบรมชาติพันธุ์อันดามัน ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ที่มา : เพจ Facebook ร้องเงิงแม่จิวคณะพรสวรรค์ เกาะสิเหร่ ภูเก็ต, 10 มีนาคม 2565

2.1.3 องค์ประกอบของการแสดงร้องเงิง

ร้องเงิงเป็นการละเล่นที่ต้องอาศัยองค์ประกอบหลายส่วน โดยเฉพาะบทเพลงและท่าเต้น มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้การแสดงเป็นไปอย่างสนุกสนานครื้นเครง ประพันธ์ เรื่องณรงค์ กล่าวไว้ในสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ว่า องค์ประกอบของร้องเงิงมี 4 อย่าง คือการแต่ง เครื่องดนตรี การเต้นร้องเงิง เพลงและจังหวะการเต้น บุชกร บิณฑสันต์ (2554) เนื้อหาหลักมีดังต่อไปนี้

1. **การแต่งกาย** ผู้เต้นร้องเงิงส่วนใหญ่แต่งกายแบบพื้นเมือง ผู้ชายสวมหมวกไม่มีปีก หรือบางทีจะสวมชะตางัน หรือโพกผ้าแบบเจ้าบ่าวมุสลิม นุ่งกางเกงขายาวขากว้าง สวมเสื้อคอกลมแขนยาว ผ่าครึ่งอก สีเดียวกับกางเกงแล้วใช้โสร่งแคบๆ ยาวเหนือเข้าสวมทับกางเกง คุณภาพของเนื้อผ้าจะขึ้นอยู่กับฐานะของผู้สวมใส่ ส่วนผู้หญิงจะสวมเสื้อแขนกระบอกเรียกว่าเสื้อบันดง ลักษณะเสื้อเป็นแบบเข้ารูป ติดกระดุมทองเป็นระยะสีเสื้อกับสีสไบและมีสีเดียวกับผ้า ซึ่งนุ่งกรอมเท้า นอกจากนี้ยังใช้ผ้าเนื้อบางสีตัดกับสีเสื้อ เอาไว้คลุมไหล่อีกหนึ่ง

2. **เครื่องดนตรี** ที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดง ได้แก่ รำมะนา ฆ้อง และไวโอลิน ปัจจุบันเพิ่มกีตาร์เข้ามาด้วย ซึ่งเป็นการสร้างสีสันและช่วยเพิ่มความไพเราะของดนตรีให้มากยิ่งขึ้น

3. **การเต้นร้องเงิง** ส่วนใหญ่จะแบ่งเป็นชายและหญิงฝ่ายละ 5 คน แล้วจัดแถวฝ่ายละ 1 แถว ยืนห่างกันพอสมควร เนื่องจากว่าการเต้นแบบนี้ต้องใช้พื้นที่เพื่อแสดงลีลาต่าง ๆ โดย

การเคลื่อนไหวของร่างกายให้เข้ากับดนตรี ความสวยงามของศิลปะร้องเงิ่งจึงอยู่ที่การใช้เท้าเดินให้เข้ากับจังหวะ

4. เพลงและจังหวะการเต้น นิยมเต้นส่วนใหญ่มีจำนวน 7 เพลง คือ เพลงลาชคูวอ ลานัง ปูโ้๊ะปีซัง จินตาซาอัง อาเนาะดีดี มะอีนังชวา และมะอีนังชวา ตัวอย่างชื่อเพลงพร้อมความหมาย เนื้อเพลง และท่าเต้นของบางบทเพลง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เพลงลาชคูวอ ความหมายของชื่อเพลงคือ “เพลงที่ 2” เป็นเพลงที่ไม่ค่อยเน้น ความหมาย ตัวอย่างเนื้อเพลง เช่น “ฮาตุชัยตันมูกอปีรู ตรนถือตาเนาะฮ์ชูกอมีองารู ซายะปากัยจือปากอปีรู ชูติง ดีซานอซิเนิงบรีอบาฮู”

จังหวะการเต้น เมื่อเพลงขึ้น ฝ่ายชายจะโค้งฝ่ายหญิงมา หันหน้าเข้าหากัน และเริ่มด้วยการเล่นเท้าอยู่กับที่จนเกือบจบเพลง แล้วจึงเปลี่ยนเป็นจังหวะเร็ว ทุกคู่จะเปลี่ยนท่าเต้น ถ้าใครไม่ชอบจังหวะเร็วจะเลิกเล่นก่อน ความสวยและความน่าดูของเพลงนี้อยู่ตรงตอนจะจบเพลง

เพลงลานัง ความหมายของชื่อเพลง คือ น้ำใสสะอาด ที่ไหลหยด ซึ่งหมายถึง น้ำตาที่ไหลด้วยความปลื้มปิติ ตัวอย่างเนื้อเพลง เช่น ลานังซีปากูลานัง ลานังมารีเบอร์รามัย-รามัย บูกันซาโยฮี มาโอะปีนัง ซายอ มาโอะคืออาเดะ ซาออรัง

จังหวะการเต้น เพลงลานังมี 2 จังหวะ คือ ช้าและเร็ว ดนตรีเล่นช้า 2 เที้ยว จังหวะช้าเป็นการเต้นทั้ง 2 ฝ่ายเข้าหากันและนั่งลงในจังหวะเร็ว แล้วจึงหมุนกลับในท่อน 2 ของจังหวะเร็ว จบจังหวะเร็วแล้วเต้นจังหวะช้าสลับกันจนจบเพลง จุดเด่นของท่าเต้นในเพลงนี้จะอยู่ตอนนั่ง และหมุนตัวกลับสลับกัน

เพลงปูโ้๊ะปีซัง ความหมายของชื่อเพลง คือ ยอดตอง เปรียบเสมือนยอดแห่ง ความรักที่กำลังสดชื่น ตัวอย่างเนื้อเพลง เช่น บูลัน จือระฮ์ จือราจา ปูเตะฮ์ ออริง เบอร์ฆาลา มินญาเดาะ ตือบิง บูกันมูเดาะห์ เบอร์จือราย กาเซะฮ์ ซือเปอร์ดี ดาระห์ มือเนิงฆัล ดาฆิง

จังหวะการเต้น เมื่อขึ้นเพลงฝ่ายชายจะโค้งฝ่ายหญิงให้ตรงกับจังหวะท่าเล่นเท้ากับที่ เมื่อหมดจังหวะเล่นเท้า ฝ่ายชายจะหมุนตัวหันหลังไปคนละฟากกับฝ่ายหญิง พอถึงจังหวะเล่นเท้ากับที่อีกครั้ง ฝ่ายหญิงและชายจะเล่นเท้าพร้อมกันจนจบเพลง เพลงนี้เป็นเพลงบังคับการเล่นเท้า ความน่าสนใจของเพลงปูโ้๊ะปีซังจะอยู่ที่จังหวะเล่นเท้าและการหมุนตัว

เพลงจินตาซาอัง ความหมายของชื่อเพลง คือ ความสำนึกในความรักอันดูดีดี ตัวอย่างเนื้อเพลง เช่น ดูวา ดิฆา (อัมโบายลาซาอัง) กูจิงบาลารี่ (ตุวัง) มานานะชามา (อัมโบายลาซาอัง) อะบังอากัน ซารี่

จังหวะการเต้น เริ่มด้วยเพลงช้า 2 เที้ยวแล้วเปลี่ยนเป็นเพลงเร็ว ฝ่ายชายนั่งตบมือ ฝ่ายหญิงเดินรอบฝ่ายชาย พอจบเพลงขึ้นจังหวะใหม่ เปลี่ยนเป็นฝ่ายหญิงนั่งตบมือ ฝ่ายชายเดินรอบฝ่ายหญิง ผลัดเปลี่ยนกันเช่นนี้จนจบเพลง

เพลงอาเนาะดีดี ความหมายของชื่อเพลงนี้หมายถึง ลูกบุญธรรมหรือลูกสุดที่รัก ตัวอย่างเนื้อเพลง เช่น ตีมานอ ดियो ดี ดี กูตาดี ปาติโตะ ตมเปาะฮ์ ดีโอ้ย... ซีบาเงาะฮ์ ดังมา ตีมาน ดियो อาเตะ กูตาดี ฮาดี โตะ ซายัง บังโตะ...ก็อรานอ ดियो

จังหวะการเต้น เริ่มด้วยเพลงจังหวะเร็ว ต่างฝ่ายต่างเดินเข้าหากัน เมื่อพบกัน กลางวงต่างหมุนตัวกลับตรงกับจังหวะเพลงพอดี แล้วต่างถอยกลับที่เดิมแล้วเดินเข้าหากัน เมื่อถึงกลางวงจึงหมุนตัวหันหน้าเข้าหากัน จากนั้นเริ่มต้นใหม่เหมือนเดิม

เพลงมะอีนังชวา ความหมายของชื่อเพลง คือ แม่นมหรือพี่เลี้ยงชาวชวา เพลง และทำรำนั้น เดิมมาจากชวา ตัวอย่างเนื้อเพลง เช่น ซาเลนต์มะอีนัง ซาเลนต์ อาเนาะรายาตุรนก็อตามัน ปูซิงกีรี ปูซิงก็อกานัน โอซาเลนต์มะอีนังซาเลนต์

จังหวะการเต้น เมื่อเริ่มเพลง ฝ่ายชายและหญิงจะแสดงท่ารำ ทั้ง 2 ฝ่ายจะรำ เข้าหากันที่กลางวงเป็นครึ่งวงกลมและทำท่าเต้นเมื่อถอยหลังกลับจนจบเพลง ความน่าสนใจของเพลงนี้คือ การรำเข้าครึ่งวงกลมและการเต้นเมื่อถอยหลังกลับ

เพลงมะอีนังลามะ ความหมายของชื่อเพลงคือ แม่นมหรือพี่เลี้ยงเก่าแก่ ตัวอย่างเนื้อเพลง เช่น ตือนัง...ตือนัง อาเอตี ลาโอ๊ะ ซำบันละฮ์ โกะและ มุติก ก็ ตันญู ฮาดี เตอร์กืออ็ง มูโละละฮ์ เตอร์ซื่อ โปะ บูตีละฮ์ บาเอะ ราชา เนาะ ญุนญู

จังหวะการเต้น เมื่อขึ้นเพลง ฝ่ายชายจะโค้งฝ่ายหญิง พร้อมกับขอผ้าคลุมไหล่ของฝ่ายหญิงมาคลุมไหล่ของตนเอง จากนั้นก็จะเต้นพร้อมกับส่งสายตาแบบเจ้าชู้ให้ฝ่ายหญิง ฝ่ายหญิงก็จะเต้นหลบจุดสังเกตของเพลงนี้จะอยู่ที่ฝ่ายชาย ถ้าเต้นได้ดีจะสามารถช่วยสร้างความครื้นเครงให้การเต้นได้เป็นอย่างดี

ร้องเป็นวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิมที่ใช้เล่นเพื่อความสนุกสนาน อีกทั้งสามารถช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดจากการทำงาน และยังเป็นเครื่องมือช่วยผ่อนคลายความเคร่งครัด จากการศึกษาที่คิดกันไม่ให้ชายหญิงใกล้ชิดกันในที่สาธารณะ ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอย่างหนึ่ง การละเล่นร้องเป็นการเล่นแสดงออกกระหว่างหนุ่มสาวที่ถูกต้องตามประเพณี มีการเต้นให้เข้ากับจังหวะการเคลื่อนไหวที่นับนิ้วลงงามตามลีลาเพลงที่มีเนื้อร้อง สะท้อน ภาพวิถีชีวิต รวมทั้งวัฒนธรรมดังกล่าวมีความเป็นมาอันบอกถึงเชื้อชาติและมีขนบปฏิบัติที่มี พื้นฐานมาจากความเชื่อซึ่งบรรพบุรุษได้ถ่ายทอดไว้อันเป็นสิ่งที่คนรุ่นหลังควรสืบทอดและอนุรักษ์ให้คงอยู่ต่อไป

แม่จิว ประโมงกิจ ศิลปินร้องเง็ง ได้จากไปด้วยอายุ 89 ปี อยู่บ้านเลขที่ 76 หมู่ 4 อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ผู้มีผลงานดีเด่นในการอนุรักษ์มรดกไทย ประจำปี พ.ศ. 2535 แม่เพลงร้องเง็งแห่งอันดามัน แม่จิวชอบการแสดงร้องเง็งตั้งแต่อายุ 6 ขวบ แรงบันดาลใจมาจากเห็นมารดาและพี่สาวเต้น และยังได้ติดตามบิดาและมารดาคือนายบังอาจและนางจำปาไปในงานต่าง ๆ แล้วต่อมาจึงศึกษาอย่างจริงจังเมื่ออายุ 12 ปี กับมารดาและบิดา โดยทั้ง 2 ท่านจะสอนให้ร้องเพลงของชาวเผ่า โอริงลาโอิต

ซึ่งมีเนื้อร้องและทำนองเป็นการเกี่ยวพาราสีระหว่างชายหญิง วิธีการถ่ายทอดของบิดาและมารดาคือให้ท่องจำกลอนแล้วนำไปปฏิบัติตามโดยไม่มีการจดบันทึก ครูจิวเล่าว่า ก่อนการแสดงทุกครั้งจะต้องเปิดโรงด้วยเพลงลาภูวดี เพลงมะอีนัง เพลงอายุมดิเต๊ะ (ไก่ชนหรือไก่แจ้) เสมอ ต่อจากนั้นจึงร้องเพลงอื่น ๆ เช่น เพลงตะลือกต็อกต็อก เพลงลิ่งกังกง เพลงบุงบูเต้ เพลงหาดยาว เพลงหาดสั้น เพลงปารี เมื่อจบการแสดงลงจะต้องใช้เพลงตาเบ๊ะอิเจ๊ะ ในการลาครูและอวยพรผู้ที่มาชมการแสดง เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงมีรำมะนา 2 ใบ ซ้องนึ่ง ไวโอลิน และกรับ การแสดงร้องเงิงสามารถเล่นได้ทุกโอกาส แม่จิวถ่ายทอดความรู้ให้กับลูกศิษย์ไว้มากมาย ทั้งเยาวชนที่อยู่ในหมู่บ้านและที่โรงเรียนในจังหวัดภูเก็ต เช่น โรงเรียนปลูกปัญญา โรงเรียนสตรีภูเก็ต โรงเรียนภูเก็ตวิทยาลัย นอกจากนี้แม่จิวยังมีคณะร้องเงิงของตนเองชื่อ “คณะพรสวรรค์” ซึ่งได้รับความนิยมมาก เพราะแม่จิวแต่งกลอนได้เอง อีกทั้งทำนองที่ประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ก็มีเอกลักษณ์ และได้เปลี่ยนเนื้อร้องเป็นภาษาไทยให้เป็นที่เข้าใจแก่ผู้ชม ความภาคภูมิใจที่สุดของแม่จิว คือได้แสดงร้องเงิงหน้าพระที่นั่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ด้วยเพลงสปาฮีตู้ และเพลงตะลือกต็อกต็อก ก่อนการแสดงจะต้องมีเครื่องบูชาครู ดังนี้ หมากพลู 3 คำ เทียน 1 เล่ม และเงิน 100 บาท แล้วกล่าวขอขมาเจ้าที่เจ้าทางและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายว่า วันนี้อะไรจะทำการแสดง ณ สถานที่แห่งนี้ ขอให้ช่วยปกปักรักษาคุ้มครอง โดยแม่จิวจะกล่าวเป็นภาษาชาวเผ่าโอริงลาโอด ถ้าไม่ทำพิธีบูชาครูก่อนการแสดงจะทำให้เกิดเหตุร้ายต่าง ๆ เช่น ไม่สบายปวดท้องลุกขึ้นไม่ได้ จะต้องทำพิธีแก้ไขโดยให้หมอประจําหมู่บ้านมาปัดรังควานให้ และทำพิธีขอขมาครูร้องเงิง เพราะเชื่อกันว่าครูร้องเงิงลงโทษ

2.1.4 การถ่ายทอดความรู้ของการแสดงร้องเงิง

การแสดงร้องเงิงได้แพร่กระจายเข้ามาอยู่ในประเทศไทยโดยชาวมลายู ซึ่งเข้ามาทำธุรกิจค้าขายในเขตภาคใต้ของประเทศไทย ต่อมาได้ถ่ายทอดความรู้นี้ให้กับคนไทย เช่น ครูละ หาบยูไซ้ ศิลปินร้องเงิง จังหวัดสตูล มีครูชื่อนายยัด ซึ่งเป็นชาวมลายูได้ถ่ายทอดความรู้การแสดงร้องเงิงให้กับครูละทั้งการสืโวโอลิน การตีรำมะนา รวมทั้งวิธีการร้องและเต้นร้องเงิง จนครูละมีความสามารถออกแสดงได้และยังได้เป็นหัวหน้าคณะ ร้องเงิงต่อมาอีกด้วย ศิลปินร้องเงิงอีกท่านหนึ่งที่มีครูเป็นชาวมลายู ได้แก่ ครูอาลัย ไกรบุตร จังหวัดกระบี่อยู่คณะลูกแก้วโซวี เป็นลูกศิษย์ของครูกาเส็ง ได้รับรางวัลศิลปินดีเด่นของจังหวัดกระบี่ สาขาการแสดงพื้นบ้าน (เพลงตันหยง) พ.ศ. 2545 ครูอาลัยเริ่มเรียนเพราะชอบที่ทำงานมีความสนุกสนาน จึงหัดตีรำมะนาเป็นเครื่องดนตรีแรกและเครื่องดนตรีอื่น ๆ เช่น ไวโอลินโดยการฝึกด้วยตนเอง ครูอาลัยได้ประพันธ์ทำนองเพลงที่เป็นภาษาไทยขึ้นเพื่อใช้ในการสอนและได้รับเชิญเป็นวิทยากรสอนที่โรงเรียนสังข์ทอง ถ่ายทอดความรู้ให้นักเรียนทั้งทำรำและการร้อง ในกรณีของศิลปินร้องเงิง บางท่านมีบรรพบุรุษเป็นชาวเผ่าโอริงลาโอดอพยพมาตั้งรกรากอยู่ในเมืองไทย ได้รับสืบทอดศิลปะการแสดงร้องเงิงแบบดั้งเดิมไว้เป็นอย่างดี เรียนรู้ร้องเงิงตั้งแต่เด็ก

จนกระทั่งกลายเป็นศิลปินที่มีชื่อเสียงและได้รับรางวัลผู้มีผลงานดีเด่นในการอนุรักษ์มรดกไทย ประจำปี พ.ศ. 2535 ฉายา แม่เพลงรองเง็งแห่งอันดามัน ได้แก่ แม่จิว ประมงกิจ ศิลปินรองเง็งจังหวัดภูเก็ต โดยก่อนการแสดงทุกครั้ง แม่จิวยังคงกล่าวคำไหว้ครูเป็นภาษาชาวเผ่าโอรังลาโอดอีกด้วย ศิลปินบางท่านได้ถ่ายทอดความรู้รองเง็งให้แก่แก่นักเรียน โดยใช้บทภาษาไทยแทนภาษามลายู เช่น ครูเจ๊ะแม่ หรือเต็น ศิลปินรองเง็ง จังหวัดกระบี่ เป็นหัวหน้าคณะรองเง็ง คณะสามเข้ ครูเจ๊ะแม่จะเริ่มด้วยการสอนท่ารำ และร้องบทกลอนให้ฟังแล้วให้ลูกศิษย์ปฏิบัติตามและได้บันทึกเป็นวีซีดีออกจำหน่ายด้วย ซึ่งครูเจ๊ะแม่คาดหวังว่า ด้วยวิธีการนี้จะทำให้คนรู้จักรองเง็งและหันมาสนใจเรียนมากขึ้น เพื่อช่วยกันอนุรักษ์รองเง็งต่อไป

รองเง็งที่บ่งชี้ความเป็นมาของรองเง็งก็คือภาษาที่ใช้ในการเรียกชื่อเพลง แม้ว่าเพลงต่างๆ เหล่านั้นจะถูกแปลเนื้อร้องมาเป็นภาษาไทยบ้างแล้ว แต่ชื่อเพลงนั้นก็ยังเป็นที่ยึดในภาษามลายู เช่น เพลงลาฮูตูว เพลงมะฮีนังลาม่า ยังโง่ง เพลงฮานะดีดี เพลงอายัมดิเต๊ะ เพลงตะลือกต็อกต็อก เพลงลิ่งกังกง เพลงบุงบูเต้ เพลงปารีโปีะ และเพลงปารี เป็นต้น วงรองเง็งมีเครื่องดนตรีเพียง 3-4 ชิ้น คือ ไวโอลิน ฆ้อง รำมะนา และฉิ่ง วิธีการถ่ายทอดดนตรีรองเง็งเป็นแบบมุขปาฐะครูจะเป็นผู้สาธิตให้ดูแล้วผู้เรียนก็จดจำและเลียนแบบ และพบว่า ศิลปินรองเง็งส่วนมากส่วนมากทั้งร้องและเล่นเครื่องดนตรีได้ ซึ่งศิลปินกล่าวว่า เป็นเพราะคลุกคลีอยู่กับวงเลยมีโอกาสดูลองเล่นทุกชิ้น เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง และเนื่องจากทำนองคุ้นหูอยู่แล้วการเล่นดนตรีเป็นทุกอย่างจึงเป็นเรื่องปกติ ในเรื่องการถ่ายทอดความรู้ที่พบว่าเป็นที่ปรึกษาในสถานศึกษาหลายแห่ง และพยายามประยุกต์ใช้ภาษาไทยแทนภาษามลายูเพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและสนุกกับเนื้อร้อง แม้กระนั้นก็ตามศิลปินรองเง็งยังมีความเป็นห่วงว่าจะไม่มีผู้สืบทอดความรู้แขนงนี้ เนื่องจากปัจจุบันผู้นิยมเพลงรองเง็งอยู่ในแวดวงจำกัด ยังไม่แพร่หลายในหมู่เยาวชนเท่าที่ควร

2.1.5 พิธีกรรมและความเชื่อของรองเง็ง

บุษกร บินทสันต์ (2554) ได้แบ่งพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวงดนตรีรองเง็ง ได้แก่ พิธีมอบตัวเป็นศิษย์ พิธีไหว้ครูก่อนแสดง พิธีไหว้ครูหลังแสดง และพิธีไหว้ครูประจำปี โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. **พิธีมอบตัวเป็นศิษย์** ศิลปินรองเง็งพบว่าการเรียนรองเง็งนั้นต้องมีการทำพิธีมอบตัวเป็นศิษย์ก่อน ซึ่งส่วนมากจะทำพิธีในวันพฤหัสบดี ต้องมีเครื่องบูชาครู ได้แก่ ไก่ 1 ตัว เงิน 125 บาท หมาก 3 คำ และพลู 3 ใบ

ขั้นตอนพิธีกรรม เริ่มพิธีครูจะกล่าวคาถาเป็นภาษามลายู จากนั้นก็รับตัวเป็นศิษย์ ศิลปินบางท่านมีการจับมือให้ศิษย์เล่นดนตรี เช่น ครูยิด ครูของครูละ หาบยู โชะ เริ่มสอนโดยจับมือให้สืโวลิน เพลงครูคือลาฮูตูว ศิลปินบางท่าน เช่น ครูอาลัย ไกรบุตร กล่าวว่ เพลงตัว (แปลว่า เพลงที่ 1) เพลงมะฮีนัง (แปลว่า เพลงที่ 2) (แปลว่า เพลงปฐรงปุรเต๊ะ (แปลว่า นกเขา) ก็เป็นเพลงครูเช่นกัน

2. พิธีไหว้ครูก่อนแสดง ศิลปินจะต้องทำพิธีไหว้ครู ซึ่งต้องใช้เครื่องบูชาครู ได้แก่ หมากพลู 3,5 หรือ 9 คำ ยาสูบ 1 ท่อ เทียน 1 เล่ม และเงิน 12 หรือ 150 บาท จำนวนหรือชนิดของเครื่องบูชา ศิลปินอาจกำหนดแตกต่างกันไป

ขั้นตอนพิธีกรรม เริ่มจากการจุดเทียน กาศครู บูชาครู เปิดโรงออกชื่อครูหมอ โดยนึกถึงครูที่เคยสอนมา และบอกกล่าวเจ้าที่เพื่อขออนุญาตแสดง ณ สถานที่นั้น และให้ช่วยปกป้องไม่ให้มีอันตรายเกิดขึ้น แล้วศิลปินกล่าวถวายเครื่องบูชาครู ขอพรครูบาอาจารย์ให้การแสดงเป็นที่พอใจ ของคนดู แล้วบรรเลงเพลงครูก่อน ซึ่งศิลปินแต่ละท่านให้ชื่อเพลงครูไว้ต่างกัน ส่วนมากใช้เพลงตัว บางท่านเรียกว่าลาภูวี่เป็นเพลงแรก บางท่านใช้เพลงมะอีนัง เพลงบุหร่งบูเต๊ะ แล้วจึงต่อด้วย เพลงอื่น ๆ

3. พิธีไหว้ครูหลังแสดง (การส่งครู) ขั้นตอนการส่งครูนี้ไม่มีการประกอบพิธีใด ๆ นอกจากเป็นการร้องเพลงลาวตัวเพื่อส่งครู จึงจะถือว่าการแสดงเสร็จสิ้นลง เพลงลาภูวี่ตัวนี้ก็คือเพลงแรกซึ่งเป็นเพลงไหว้ครู แต่นำมาเล่น ปิดท้ายถือเป็นการคารวะครูอีกครั้ง หรือศิลปินบางท่านอาจใช้เพลงอื่น เช่น แม่จิวจะใช้เพลงดาบ๊ะอิเจ๊ะ ในการลาครูและอวยพรผู้มาชมการแสดง ตามขนบที่ได้รับถ่ายทอดมา

4. พิธีไหว้ครูประจำปี ศิลปินรณรงค์ประกอบพิธีไหว้ครูประจำปี โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นการเล็งขอบุญคุณครู

ขั้นตอนพิธีกรรม ศิลปินจัดงานไหว้ครูประจำปีอย่างเรียบง่าย โดยจัดเครื่องบูชา ได้แก่ ที่สับสอง ข้าวเปล่า แกงจืด ขนม น้ำ เหล้าขาว ถวายครูแล้วกล่าวบูชาครู อาจมีการแสดงหรือสังสรรค์กันหลังจากพิธีไหว้ครูเสร็จสิ้น

2.1.6 ข้อห้ามของการแสดงร้องเง็ง

การแสดงร้องเง็งนั้นมีข้อห้ามไม่มากนัก คงมีแต่ข้อห้ามที่ศิลปินแขนงอื่นๆ ก็ยึดถือปฏิบัติ เข้มเคร่งคณตรี ห้ามย่นบรรเลง นักดนตรีต้องบรรเลงอยู่ในท่านั่งเท่านั้น เป็นต้น เป็นรองเง็งมีความเชื่อเรื่องการไหว้ครูเช่นเดียวกับการแสดงอื่น ๆ แต่ลักษณะของ ดนตรีกรรมเป็นไปอย่างเรียบง่าย กล่าวคือ การบูชาครูเป็นการอธิษฐานจิตเพื่อระลึกถึง เคาโดยมีขั้นตอนไม่มาก และภาษาที่ใช้ อาจเป็นภาษาถิ่นใต้หรือภาษาดั้งเดิมของบรรพบุรุษ เช่น แม่จิว ประโมงกิจ กล่าวบูชาครูเป็นภาษาโอไรงลาโอดที่เป็นภาษาชาวเผ่าดั้งเดิมของตน เป็นต้น ในเรื่องข้อห้ามไม่มีข้อที่ต้องระมัดระวังมากเท่ากับข้อห้ามของศิลปินหนังตะลุงหรือโนรา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการแสดงร้องเง็งเป็นการแสดงที่มุ่งเน้นให้ความบันเทิง และยังเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมสันตนาการในการเข้าสังคมของคนมุสลิมอีกด้วย จึงไม่มีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับไสยศาสตร์มากนัก ศิลปินร้องเง็งกล่าวว่า ปัจจุบันเยาวชนไม่สนใจเรียนร้องเง็งจึงเป็นสิ่งที่น่าเป็นห่วงว่าดนตรี ร้องเง็งจะหายไป สาเหตุหนึ่งที่ทำให้ร้องเง็งไม่ได้รับความสนใจคงจะเป็นเพราะความยากในการแสดง แม้จะพยายามปรับเปลี่ยนเนื้อร้องเป็นภาษาไทยแทน

ภาษาดั้งเดิม คือ ภาษามลายูหรือภาษา โอริงลาโอดประกอบกับศิลปินเสียงชีวิตไปบ้าง เลิกแสดงไปบ้าง ซึ่งอาจทำให้คณะร้องเงิงสูญหายไป ในที่สุดแม้ศิลปินร้องเงิงมีความตั้งใจที่จะถ่ายทอดความรู้นี้ไปยังเยาวชนและผู้สนใจเป็นอย่างยิ่ง อนุรักษ์วัฒนธรรมการแสดงร้องเงิงไว้เป็นสมบัติของชาวใต้สืบไป

2.2 การแสดงร้องเงิงที่สัมพันธ์กับพิธีลอยเรือในการรำวงชาติพันธ์ของชาวอูรักลาไวย์ในจังหวัดภูเก็ต

หากมองศิลปะการต่อเรือปลากั้งในฐานะที่เป็นสื่อ และสัญลักษณ์สำคัญนำไปสู่ความเข้าใจ สังคม และวัฒนธรรมของชาวเลแล้ว ศิลปะการร้องรำทำเพลงในพิธีลอยเรือก็นับว่า เป็นสัญลักษณ์ และภาพสะท้อนที่จะช่วยในการทำความเข้าใจ สังคม และวัฒนธรรมของชาวเลเช่นกัน การศึกษาวิเคราะห์ถึงขบวนการร้องรำทำเพลงในที่นี้แยกเป็น 2 ประเด็นหลักคือ ศิลปะการรำรำ และนักร้อง นักดนตรี ซึ่งทำหน้าที่ร้องขับ และเล่นดนตรีประกอบการรำรำในพิธีลอยเรือ

2.2.1 การแสดงร้องเงิงในพิธีกรรมลอยเรือ

ศิลปะการรำรำแบบดั้งเดิมซึ่งผสมผสานกับเสียงเพลงและดนตรีพื้นเมืองของชาวเลบ้านหัวแหลมนั้น เป็นส่วนประกอบสำคัญในพิธีลอยเรือทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่พิธีแห่ไม้เพื่อไปเวียนรอบศาลบรรพบุรุษ แห่เรือปลากั้ง ไปวางในบริเวณที่ฉลองเรือและรำรำรอบเรือในพิธีฉลองเรือ นอกจากนั้นยังใช้ในพิธีปักไม้กันผี และทุกโอกาสที่โต๊ะหมอเริ่มประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อในพิธีลอยเรือ ตลอดจนใช้เพื่อความบันเทิงในช่วงเวลาที่ไม่ประกอบพิธีกรรม แต่การรำรำอย่างเป็นทางการ เริ่มต้นหลังจากที่นำเรือปลากั้ง ไปวางในตำแหน่งที่นฉลองเรือ และโต๊ะหมอประกอบพิธีเชิญวิญญาณบรรพบุรุษลงมาสิงสถิตในเรือโดยจุดกำยาน จุดเทียน และหว่านข้าวตอกแล้วโต๊ะหมอจะเป็นผู้เริ่มรำรำมะนา ด้วยจังหวะที่เร่งเร้าพร้อมกับขับเพลงที่มีเนื้อร้องเชิญชวนให้วิญญาณบรรพบุรุษและสิ่งเหนือธรรมชาติในความเชื่อของพวกเขาทั้งหมดลงมาร่วมในพิธี ขณะเดียวกันนักร้องและนักดนตรีที่นั่งล้อมวงต่างช่วยกันตีรำมะนา ตีโทน และเป็นลูกคู่ ให้พ่อเพลงสืบทอดกันเป็นต้นเสียงชักนำ สมาชิกชาวเลซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุและเด็ก ๆ ที่พ่อแม่ หรือปู่ ย่า ตา ยาย อุ้มติดตัวไปด้วยทั้งผู้ชายและผู้หญิงต่างรำรำไปรอบ ๆ เรือ การรำรำจะดำเนินไปจนกระทั่งเหนื่อย หรือเสียงเพลงและเสียงดนตรีขาดหายไป จึงสลายตัวและเริ่มรวมตัวกันใหม่ เมื่อได้ยินเสียงเพลง และเสียงดนตรี ส่วนการรำรำรอบไม้กันผีมีขั้นตอนคล้ายกับการรำรำรอบเรือปลากั้งทุกอย่างเพียงแต่เปลี่ยนวัตถุประดิษฐ์จากเรือปลากั้งเป็นไม้กันผีและบทเพลงแตกต่างกันไปบ้าง

ภาพประกอบ 18 การแสดงรองเงิ้งในพิธีกรรมลอยเรือ ที่มา : ผู้วิจัย, 13 พฤษภาคม 2565

2.2.2 ตำนานความเชื่อในการสืบทอดรองเงิ้ง

แม้ชาวเลบางคนจะประดิษฐ์เรือปลาจึกไม่เป็นและแต่งเพลงไม่เป็น แต่ชาวเลทุกคนมีนิสัยร่าเริง และชอบการร้องรำทำเพลง เด็กทารกจะถูกพ่อแม่หรือปู่ ย่า ตา ยาย อุ้มเข้ร่วมวงรำรำในพิธีลอยเรือ หรือพิธีแก้บนตั้งแต่แบเบาะ จนดูเหมือนว่าพวกเขาจะเรียนรู้จังหวะ และท่ารำก่อนการนั่ง การเดิน หรือการพูดเสียด้วยซ้ำ สำหรับเด็กที่เพิ่งเดินได้ ผู้ใหญ่มักจะสอนให้เด็กทำท่ารำของตน ส่วนเด็กที่โตพอจะช่วยตัวเองได้ก็เข้าร่วมวงรำรำด้วยตนเอง ดังนั้นการรำรำรอบเรือและรอบไม้กันผีโดยเฉพาะในอดีตจึงมีสมาชิกชาวเลทุกเพศทุกวัย ตำนานความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการรำรำของชาวเล ทั้งที่กล่าวถึงอดีตชาติของชาวเลว่าเคยเป็นนางรำมาก่อน แล้วถูกสาปแช่งจากพระผู้เป็นเจ้าของ และพระพุทธรูปเจ้าให้ลงมาเกิดเป็นชาวเลด้วยเหตุผลที่ต่างกัน และอีกตำนานหนึ่งที่เชื่อกันว่า หลังจากที่พวกเขาลงมาเกิดเป็นชาวเลแล้วลืมท่ารำของตน จนกระทั่งเห็นว่าเป็นซูก้ามของปูเหล็กไฟ โต๊ะลาแกก็ตีหมาตู จึงระลึกได้ว่าเป็นท่ารำของตนในอดีตชาติ และเลียนแบบท่ารำของปูเหล็กไฟ นับเป็นสาเหตุหนึ่งของการรำรำรอบเรือปลาจึก และรอบไม้กันผี เพื่ออ่อนนวยทมิโโทษตำนานดังกล่าว จากคำบอกเล่าการรำรำยังเป็นการเอาใจบรรพบุรุษ หรือสิ่งเหนือธรรมชาติ เพื่อหวังสิ่งตอบแทนสำหรับการอยู่ดีกินดีตลอดฤดูกาลที่จะมาถึง ซึ่งสิ่งเหนือธรรมชาติจะตอบสนองด้วยการให้ข่าวสาร หรือคำทำนายเหตุการณ์ในอนาคตโดยผ่านทางผู้ประกอบพิธีกรรม เพื่อขอพร และชำระหมู่บ้านที่อยู่อาศัย โดยวิญญาณที่อยู่ในร่างที่เต้นรำจะดูดซับปีศาจแห่งความชั่วร้าย และสิ่งที่ไม่ดีไปทิ้งนอกบ้าน เพื่อว่าในปีต่อไปจะเริ่มต้นด้วยความสะอาด การรำรำรอบเรือปลาจึกของชาวเลบ้านแหลมตึกแก จัดขึ้นในคืนเดือนเพ็ญ จัดเตรียมเรือไว้สำหรับเป็นที่สิงสถิตของวิญญาณบรรพบุรุษขณะร่วมพิธี

2.2.3 บทบาทหน้าที่ในการแสดงร้องเงิงในพิธีลอยเรือ

การรำยรำในพิธีลอยเรือนอกจากเป็นการเอาใจบรรพบุรุษ เพื่อหวังสิ่งตอบแทนดังกล่าวแล้ว หากวิเคราะห์ถึงบทบาทหน้าที่ที่มีต่อสังคมและปัจเจกบุคคลที่จะพิจารณาได้หลายแง่มุม เป็นต้นว่า การรำยรำในพิธีลอยเรือเป็นการรวมกลุ่มคน และเป็นการสร้างประสบการณ์ร่วมเพื่อให้เกิดความหมายถึงความเป็นเอกภาพของชุมชน อีกทั้งยังเป็นการลดความสำคัญของตนเอง ด้วยการเข้าร่วมกับส่วนรวมและลดช่องว่างทางสังคม ด้วยการเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกเพศทุกวัยได้เข้าร่วมในการรำยรำรอบเรือ และรอบไม้กันผี โดยไม่มีกฎข้อบังคับที่แสดงถึงการแบ่งแยกแต่อย่างใด นอกจากนี้การรำยรำในพิธีลอยเรือ ยังเป็นการลดความตึงเครียดทางร่างกาย และจิตใจของผู้คนและลดความขัดแย้งทางสังคมด้วย เนื่องจากขณะที่เข้าร่วมในการรำยรำไม่มีการจำกัดขอบเขตเรื่องเวลา ทุกคนมีอิสระในการเข้าร่วมรำยรำตลอด 3 วัน 3 คืน และในระหว่างการรำยรำจะมีการตีฆ้องเจ้าจนเม้าจึงสามารถปล่อยอารมณ์ เพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดทางร่างกายที่เกิดจากความเหน็ดเหนื่อยในการทำมาหากินตลอด 6 เดือน อย่างเต็มที่และยังผ่อนคลายความตึงเครียดทางจิตใจที่เกิดจากความขัดแย้งทางสังคม และปัจเจกบุคคล ดังจะเห็นได้ว่าหลังจากที่เหน็ดเหนื่อยจากการรำยรำ และเม้าเจ้าจนได้ที่แล้วบางคนจะฟูพกลับใจ แต่บางคนจะระบายถึงความขัดแย้งที่มีต่อกลุ่มเพื่อนบ้าน ญาติพี่น้อง ครอบครัว และคนรัก ซึ่งเคยมีเรื่องติดค้างในใจกันมาก่อน ยิ่งไปกว่านั้นการรำยรำยังมีผลให้การจัดงานบรรลุเป้าหมาย และเป็นการรักษาวัฒนธรรมของกลุ่มชนอีกด้วย

2.2.4 สัญลักษณ์ที่สื่อความหมายในการแสดงร้องเงิงพิธีลอยเรือ

การรำยรำรอบเรือปลาจ๊ก และรอบไม้กันผี ในพิธีลอยเรือของชาวเล โดยส่วนใหญ่จะสื่อความหมายด้วยการเคลื่อนไหวร่างกายที่สัมพันธ์กับเสียงเพลง และจังหวะดนตรี ภาษาท่าและการรำยรำในพิธีลอยเรือ จึงถูกใช้เป็นเครื่องมือสำหรับติดต่อกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยมีบทเพลงเป็นสื่อในการบอกเล่าเรื่องราวที่สอดคล้องกับตำนานความเชื่อและมีจังหวะดนตรีเป็นตัวกระตุ้น และเร่งเร้าให้ภาษาท่าทางที่แสดงออกมาในรูปแบบของการรำยรำ ดูขริ่มขลังน่าศรัทธายิ่งขึ้น ทั้งนี้หากวิเคราะห์โดยพิจารณาจากภาวะแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรม ของสถานการณ์ และภาษาท่าทางของผู้แสดงแล้วการที่ชาวเลเลือกสถานที่ที่ใช้ในการรำยรำ ซึ่งเป็นตำแหน่งเดียวกับสถานที่ที่ทำพิธีฉลองเรือและฉลองไม้กันผี คือ บริเวณหาดทรายอันเป็นจุดที่ใกล้ทะเลที่สุดที่น้ำทะเลขึ้นไม่ถึงนั้น นอกจากเพื่อความสะดวกในการประกอบพิธีกรรมบางขั้นตอน เช่น พิธีสาดน้ำและการนำเรือไปลอยในทะเลแล้วยังสัมพันธ์กับค่านิยมในการเลือกทำเลสำหรับสร้างบ้านเรือน ทำเลสำหรับฝังศพด้วย และที่สำคัญ คือ สัมพันธ์กับท่ารำซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงบุคลิกท่าทางของปู่เหล็กไฟที่กำลังชูกำเดิน ถอยหน้าถอยหลัง และหยุดเป็นระยะๆ ขณะที่น้ำทะเลที่ค่อยๆ เพิ่มระดับขึ้นทุกขณะจนกระทั่งเกือบถึงตำแหน่งที่วางเรือ และปักไม้กันผี ส่วนการเลือกระยะเวลาช่วงเดือนเพ็ญขึ้น 11 และ 15 ค่ำ เป็นพื้นที่จัดพิธีฉลองเรือ และฉลองไม้กันผี การรำยรำรอบเรือปลาจ๊ก และรอบไม้กันผี

คืนเดือนเพ็ญ จะนำไปสู่การเกี่ยวพาราฮี และการเลือกคู่แต่งงานเพื่อสืบเผ่าพันธุ์ของชาวเล จากเหตุผลดังกล่าว การร่ายรำจึงเปรียบเสมือนการแสวงหาผลประโยชน์จากสิ่งเหนือธรรมชาติและเป็นสิ่งนำไปสู่การสืบทอดของชีวิต เป็นพลังอำนาจที่มีต่อสุขภาพความเจ็บป่วย ความตาย และความเชื่อที่มีต่อโต๊ะหม้อผู้ประกอบพิธีกรรม โดยอาศัยขบวนการสื่อความหมายด้วยภาษาท่าทางที่เชื่อว่า จะเข้าใจความหมายร่วมกันได้ระหว่างผู้เข้าร่วมพิธีและสิ่งเหนือธรรมชาติ

2.3 พิธีลอยเรือของชาวอุรักลาโว้ยที่เป็นกลไกในการธำรงชาติพันธุ์ เพื่อบอกตัวตนและการต่อรองอย่างมั่นคงในจังหวัดภูเก็ต

2.3.1 ความเป็นมาของพิธีกรรมลอยเรือ

พิธีลอยเรือ เป็นพิธีกรรมทางความเชื่อ ซึ่งชาวเลกลุ่มอุรักลาโว้ยที่อาศัยบริเวณพื้นที่ในเขตจังหวัดภูเก็ต พังงา กระบี่ และบางส่วนของจังหวัดใกล้เคียง ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษพิธีลอยเรือจัดขึ้นปีละ 2 ครั้ง ในวันขึ้น 13 ค่ำ แรม 1 ค่ำ เดือน 6 และเดือน 11 ซึ่งเป็นการเริ่มต้นของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ หรือ ลมพัด และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ หรือ ลมออก เมื่อถึงพิธีลอยเรือชาวเลตระกูลทะเลเล็ก ทั้งที่อาศัยในชุมชนบ้านหัวแหลมและที่อื่น ๆ รวมทั้งชาวเลจากเกาะจำ เกาะพีพี เกาะไหง และหมู่เกาะใกล้เคียงที่ไม่ได้จัดพิธีต่างพร้อมใจกันหยุดงาน เพื่อเดินทางไปร่วมพิธีลอยเรือที่จัดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอาภรณ์ อุกฤษณ์ (2532) รูปแบบของพิธีลอยเรือของชาวมุสลิมแตกต่างจากพิธีลอยเรือของชาวเลหลายประการ เป็นต้นว่าการกำหนดเวลา ยกเว้นที่เกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล กำหนดเวลาแน่นอน จะจัดพิธีขึ้นเฉพาะเวลาที่สมาชิกในชุมชนคนใดคนหนึ่งหรือหลายคน เกิดเจ็บไข้ไม่สบายหรือมีเหตุร้ายขึ้นในชุมชน พิธีที่จัดมีจุดมุ่งหมายที่จะสะเดาะเคราะห์ และเป็นพิธีกรรมทางความเชื่อเพียงด้านเดียว ไม่มีรายการบันเทิง ในพิธีมีการกินเลี้ยงข้าวเหนียว และ ขนมรอบๆ เรือ โต๊ะหม้อสวดคาถาเพื่อขอให้โรคภัยไข้เจ็บไปกับเรือ เรือที่ใช้ในพิธี ทำด้วยต้นกล้วย ไม้ หรือกระดาดบางแห่งทำด้วยไม้ระกำ ลักษณะคล้ายเรือที่ใช้ในพิธีลอยเรือของชาวเลกลุ่มมอแกนบก ที่ทำนุ จังหวัดภูเก็ต นอกจากความแตกต่างด้านเวลา รูปแบบ ขนาด และวัสดุที่สร้างเรือแล้ว ในเรือที่ใช้ในพิธีมุสลิมไม่มีส่วนประกอบภายในเรือเหมือนอย่างเรือปลาจึก เช่น ฌมวก ไม้พาย ฆ้อง หม้อหุงข้าว ที่วิดน้ำเรือ ตลอดจนไม่มีบ้าน ดังที่ปรากฏในเรือปลาจึกและไม่มีการแกะสลักลวดลายต่างๆ แต่สิ่งที่คล้ายคลึงกัน ระหว่างพิธีกรรมทั้งสองก็มีหลายอย่างเป็นต้นว่า การใช้เรือเป็นสื่อที่นำเคราะห์ไปจากตัวคนและจากชุมชน และภายในเรือบรรจุเครื่องเช่นบางอย่างที่คล้ายกัน เช่น กะปิ น้ำปลา น้ำตาล เป็นต้น ทั้งยังใช้รูปฝัก ซึ่งชาวมุสลิมเรียกว่า กาบัก ชาวเลเรียกว่า ตุเกอกาตี เป็นตัวแทนที่จะนำทุกข์โศกโรคภัยของสมาชิกในครัวเรือนไปกับเรือ และเครื่องเช่นไหของโต๊ะหม้อที่ใช้ในพิธีกรรมก็มี หมากพลู ข้าวตอก เทียน ข้าวเหลือง และกำยานเช่นกัน ทางด้านภาษาที่ใช้ในพิธีลอยเรือ และในบทเพลงที่ประกอบพิธีกรรมก็ใช้ภาษามาเลย์ ซึ่งเป็นภาษาประจำกลุ่มของชาวมุสลิมที่มีเชื้อสายมาจากมาเลเซีย และที่น่าสนใจยิ่งไปกว่านั้นก็คือ ขณะที่

ชาวเลยกรือปลาจึกเพื่อนำไปทำพิธีฉลองลอยนั้นจะต้องทำพิธีกล่าวคำ ซาลาวัย 3 ครั้งเช่นเดียวกับการกล่าวคำซาลาวาส ขณะยกเรือในพิธีต่อลาบลาของชาวมุสลิม

ประกาศกรมส่งเสริมวัฒนธรรม
เรื่อง การขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. ๒๕๖๖

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๘ (๕) และมาตรา ๒๒ แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. ๒๕๕๔ อธิบดีกรมส่งเสริมวัฒนธรรม โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เมื่อวันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๖ จึงประกาศขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จำนวน ๑๘ รายการ ดังต่อไปนี้

๑. ประเภท รายการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ต้องได้รับการส่งเสริมและรักษาอย่างเร่งด่วน
  - ๑.๑ วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา
    - ๑.๑.๑ ภาษาใต้
  - ๑.๒ ศิลปะการแสดง
    - ๑.๒.๑ ดุ๊บกิ้ง
    - ๑.๒.๒ โนราควน
  - ๑.๓ งานช่างฝีมือดั้งเดิม
    - ๑.๓.๑ ผ้าฝ้ายนครพนม
    - ๑.๓.๒ ชุดเรือยาว
    - ๑.๓.๓ ผ้าทอใยกล้วยขม้ง
๒. ประเภท รายการตัวแทนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
  - ๒.๑ ศิลปะการแสดง
    - ๒.๑.๑ เพลงพวงมาลัย
  - ๒.๒ แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล
    - ๒.๒.๑ ชุดไทยพระราชนิยม
    - ๒.๒.๒ ประเพณีแห่พระศรีอริยเมตไตรย วัดโพน
    - ๒.๒.๓ งานปี่มโหรี
    - ๒.๒.๔ ประเพณีลอยเรืออุรุกรลาไว้อยู่
    - ๒.๒.๕ ประเพณีจุดไฟตุงมากา ออกพรรษาไชย
  - ๒.๓ ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล
    - ๒.๓.๑ ข้าวแคบ
    - ๒.๓.๒ ข้าวหมกแตงนครปฐม
    - ๒.๓.๓ แกงหัวตาด
  - ๒.๔ งานช่างฝีมือดั้งเดิม
    - ๒.๔.๑ ปลาดิบเขื่อนไบลาน
    - ๒.๔.๒ เครื่องดนตรี

/๒.๕ การเล่น...

-๒-

- ๒.๕ การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว
  - ๒.๕.๑ ว้าวแอก

ประกาศ ณ วันที่ ๒๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๖

โกวิท

(นายโกวิท ผกามาศ)
อธิบดีกรมส่งเสริมวัฒนธรรม

ภาพประกอบ 19 ประกาศกรมส่งเสริมวัฒนธรรม เรื่อง ประเพณีลอยเรืออุรุกรลาไว้อยู่ได้ขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2566 ที่มา : กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 8 มกราคม 2567

หากพิจารณาจากคำบอกเล่า และข้อเปรียบเทียบระหว่างพิธีกรรมต่อลาบลา กับพิธีลอยเรือของชาวนั้น แม้ว่าเหตุผลบางอย่างจะมีความน่าเป็นไปได้ แต่ก็มีเหตุผลบางอย่างที่ไม่น่าจะเป็นไปได้เช่นกัน ในที่นี้จึงมุ่งที่จะเสนอข้อมูลเชิงเปรียบเทียบ เพื่อเสนอแนวคิด มากกว่าที่จะหา

ข้อสรุปอย่างจริงจังว่าพิธีลอยเรือเริ่มที่ไหนมาก่อน หรือพิธีลอยเรือมีความเป็นมาอย่างไร ซึ่งเป็นคำถามที่เจ้าของวัฒนธรรมเองก็ไม่สามารถให้คำตอบได้ อย่างไรก็ตาม ในกลุ่มชาวเลด้วยกับบรรพบุรุษของพวกเขาได้หาคำตอบสำหรับตัวเอง และลูกหลานเพื่อทดแทนคำตอบที่ไม่สามารถค้นหาได้ด้วยวิธีการสร้างตำนานซึ่งยังคงเล่าสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน สำหรับตำนานเกี่ยวกับผู้ถ่ายทอดวิชาที่ใช้ในพิธีลอยเรือตามความเชื่อของชาวเลบ้านหัวแหลม คือ โต้ะลาแกเกอตำบาตุ

ภาพประกอบ 20 เรือปลากั้งของชาวเลอุรักลาไว้อยู่ที่เสร็จสมบูรณ์พร้อมเข้าประเพณีลอยเรือ ที่มา : ผู้วิจัย, 14 พฤษภาคม 2565

2.3.2 ขั้นตอนของพิธีลอยเรือ

พิธีลอยเรือจะเริ่มตั้งแต่วันขึ้น 13 ค่ำ ถึงวันแรม 1 ค่ำ เดือน 6 หรือเดือน 11 ในวันขึ้น 13 ค่ำ สมาชิกผู้ชายชาวเลจากบ้านหัวแหลมสุดและสมาชิกชาวเลต่างถิ่นเดินทางมาซ่อมแซมเรือแพกข์คร่าวในบริเวณชุมชนชาวเลบ้านหัวแหลมกลาง เพื่อจัดเตรียมสถานที่ไว้สำหรับให้สมาชิกในครอบครัวของตนได้พักอาศัยและหุงหาอาหาร ส่วนผู้ชายชาวเลที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านหัวแหลมกลางจะจัดเตรียมสถานที่ และซ่อมแซมเครื่องดนตรีสำหรับใช้ในพิธีลอยเรือ และสร้างเวทีรำวง ขณะเดียวกันสมาชิกชาวเลผู้หญิงทั้งชุมชนบ้านหัวแหลมกลางและชุมชนบ้านหัวแหลมสุดจะทำขนมและจัดเตรียมเครื่องเช่นในครัวเรือนของตนเพื่อใช้ในพิธีไหว้ศาลบรรพบุรุษ การจัดเตรียมทุกอย่างจะเสร็จสิ้นภายในเย็นวันนั้น

ในตอนเย็นของวันเดียวกัน ตัวแทนของสมาชิกแต่ละครัวเรือนจะนำขนมและเครื่องเช่นไปเช่นไหว้ ศาลบรรพบุรุษเพื่อบอกกล่าวและเชิญชวนให้วิญญาณของบรรพบุรุษลงมาร่วมพิธีลอยเรือ

และช่วยตรวจสอบโชคชะตาของสมาชิกในชุมชน โดยผ่านโตะหมอผู้ประกอบพิธีกรรม เมื่อเสร็จพิธีทั้งเด็กและผู้ใหญ่จะร่วมกันขนมก่อนแยกย้ายกันกลับที่พัก

เช้าของวันขึ้น 14 ค่ำ สมาชิกผู้ชายชาวเลกลุ่มหนึ่งเดินทางไปตัดไม้ระกำ และไม้ตีนเป็ดในป่าเขาบนเกาะลันตา เพื่อใช้ในการต่อเรือปลาจึก ซึ่งใช้ประกอบพิธีลอยเรือ หลังจากนั้นขบวนรับไม้จะเดินทางไปรับไม้และนำขบวนแห่ไม้กลับมาที่บ้านหัวแหลมกลางเพื่อนำไปเวียนรอบศาลบรรพบุรุษ 3 รอบก่อนนำไปทำพิธีต่อเรือ

ระหว่างการรอขบวนแห่เรือ บนเวทีร่าวงจะมีสมาชิกร้องรำทำเพลงเพื่อรอรับไม้ ส่วนบนเรือที่แห่ไม้กลับมาจะตีมโหรีและตีโหม่งร้องรำทำเพลงกันมาตลอดทางเช่นกัน จนกระทั่งถึงหน้าเกาะบริเวณชุมชนบ้านหัวแหลมกลาง กระบวนเรือรับไม้จากฝั่งจะออกมารับแล้วร่วมพิธีแห่วงกลางทะเลหน้าเกาะ 3 รอบ ก่อนนำไม้เข้าฝั่ง แล้วนำไปเวียนรอบศาลบรรพบุรุษอีก 3 รอบ จึงนำไม้ไปวางไว้ยังสถานที่ต่อเรือ

ตอนบ่ายของวันนั้นหัวหน้าช่างซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการต่อเรือและสมาชิกชาวเลผู้ชายกลุ่มหนึ่งจะช่วยต่อเรือ ขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งช่วยเหลาไม้ไผ่ทำตะปูไม้ไผ่ แกะสลักลายดอกไม้ และส่วนประกอบของเรือ ขณะเดียวกันสมาชิกชาวเลผู้หญิงและผู้ชายอีกส่วนหนึ่ง ร่วมร่าวงบนเวทีจนกระทั่งเรือปลาจึกเสร็จแล้วจึงทำพิธีกล่าวคำ ซาลาวี๋ย แล้วแห่เรือไปทำพิธีฉลองเรือ

พิธีฉลองเรือปลาจึกเริ่มขึ้นในคืนวันขึ้น 14 ค่ำ โดยโตะหมอจะเป็นผู้ประกอบพิธีกรรม เพื่อบอกกล่าวให้วิญญาณบรรพบุรุษลงมาร่วมสนุกในงานพิธี แล้ววงรำมะนาจะเริ่มร้องเพลง 7 เพลงเป็นการเปิดวง บรรดาสมาชิกชาวเลซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุจะร่วมร่ารอบเรือ การร้องรำทำเพลง และการตีมโหรีจะดำเนินต่อไป จนกระทั่งได้เวลาที่น้ำทะเลขึ้นสูงสุดแล้วเริ่มหวนลง โตะหมอและสมาชิกชาวเลจะร่วมประกอบพิธีสาดน้ำ

พิธีสาดน้ำ หรือเลฮูบาเลฮู เริ่มด้วยการที่สมาชิกชาวเลกลุ่มหนึ่งวิ่งลงไปใต้น้ำบางคนถือภาชนะสำหรับตักน้ำติดตัวไปด้วย แล้ววิ่งจู่โจมที่คลื่นทยอยเข้าฝั่งพร้อมกับเสียงเร้าของวงรำมะนาที่ค่อยๆ กระชั้นขึ้นจนกระทั่งล่อกคลื่นซัดเข้าฝั่งจึงวิดน้ำสาดขึ้นมาให้ถูกร่างกายของสมาชิกที่กำลังล่อล่อกอยู่บนฝั่ง บางก็ฉุดลากสมาชิกบนฝั่งให้ลงไปเป็นฝ่ายตน

เมื่อเสร็จพิธีสาดน้ำวงรำมะนา และร่าวงจะร้องรำทำเพลงกันจนถึงรุ่งอรุณของวันขึ้น 15 ค่ำ โตะหมอจึงประกอบพิธีลอยเรือ และสมาชิกทุกคนจะใช้ข้าวตอกอุดตามร่างกายก่อนซัดลงไปในเรือเพื่อฝากสิ่งชั่วร้ายไปกับเรือ หลังจากนั้นจึงทำพิธีกล่าวคำ "ซาลาวี๋ย" แล้วสมาชิก ผู้ชายชาวเล 2 คนช่วยกันแบกเรือลงไปลอยในทะเลตามทิศทางลมและจุดที่แน่ใจว่าเรือจะไม่ลอยกลับเข้าฝั่ง

ในช่วงเช้าของวันขึ้น 15 ค่ำ สมาชิกต่างแยกย้ายกันพักผ่อนหุงหาอาหาร จนกระทั่งวงปายผู้ชายกลุ่มหนึ่งออกไปตัดไม้พังกา และใบกระพ้อเมื่อทำไม้กันผี เมื่อได้ไม้มาแล้วขบวนรับไม้จะแห่ไปเวียนรอบศาลบรรพบุรุษ 3 รอบ แล้วนำไม้และใบกระพ้อมาประดิษฐ์ไม้กันผี ซึ่งมีลักษณะคล้าย

กับไม้กางเขนจำนวน 7 ต้น ยาวต้นละ 7 ศอก มีใบกระท่อมที่ฉีกเป็น ริ้ว 11 ผูกปลายแขนทั้งข้างและ ส่วนบนของไม้ เมื่อเสร็จแล้วปักไม้กันผีในตำแหน่งที่วางเรือปลาจึก บรรยากาศในพิธีฉลองไม้กันผีไม่ ต่างไปจากคืนฉลองเรือนัก การร้องรำทำเพลงและการตีมโหรีชาวบ้านยังดำเนินต่อเนื่องกันมาเพียงแต่ เปลี่ยนจากรำรอบเรือเป็นรอบไม้กันผี และมีพิธีสาดน้ำตอดักด้วย (เลฮูบาเลฮู) หลังพิธีสาดน้ำ สมาชิกแต่ละครัวเรือนจะนำโองมาวางเรียงขนานกับไม้กันผี เพื่อบรรจุน้ำสำหรับใช้ในพิธีทำน้ำมนต์ในวันรุ่งขึ้น

รุ่งอรุณของวันแรม 1 ค่ำโตะหมอเริ่มประกอบพิธีทำน้ำมนต์ และตรวจสอบโชคชะตาโดยการดูเศษเทียนที่หยดลงไปโองน้ำ หากเทียนโองของสมาชิกครัวเรือนใดไม่แตกกระจาย ถึง 3 ครั้ง จะแก้เคล็ดโดยการตักน้ำจากโองที่ตีมาใส่เล็กน้อย เมื่อครบทุกโองแล้วโตะหมอจะกลับไปทำพิธีทำขวัญและสะเดาะเคราะห์ให้สมาชิกกลุ่มที่รออยู่ หลังจากนั้นต่างทยอยกันไปล้างหน้า ล้างตาด้วย น้ำมนต์โอง และอาบน้ำให้เด็ก แล้วโตะหมอจะมาช่วยอาบน้ำให้เด็กด้วย ส่วน ข้าวสารเหลืองและ ด้ายดิบซึ่งใช้ในพิธีกรรมจะนำไปซื้อเพื่อขับไล่ผีร้ายภายในเรือนัก และด้ายดิบจะนำไปผูกข้อมือเด็ก

หลังจากนั้นพิธีลอยเรือก็เสร็จสิ้นลงต่างทยอยกลับไปพักผ่อนยังถิ่นฐานของตน ขั้นตอนของ พิธีลอยเรือที่กล่าวมาข้างต้น สามารถแยกแยะองค์ประกอบเพื่อการวิเคราะห์ ได้ดังนี้ การสร้าง และซ่อมแซมเรือนพักชั่วคราว จัดเป็นประเภทการเตรียมงานด้านสถานที่สำหรับพักผ่อน และหุงหาอาหารของสมาชิกแต่ละครัวเรือนและเข้าร่วมพิธีลอยเรือ ซึ่งใช้สถานที่บริเวณบ้านหัวแหลม กลาง และต้องดำเนินการให้เสร็จในช่วง 11-13 ค่ำ โดยสมาชิกผู้ชายจัดเตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็น เดินทางมาล่วงหน้า

การจัดเตรียมสถานที่ จัดเป็นประเภทการเตรียมงาน ด้านสถานที่สำหรับต่อเรือ ฉลองเรือ และเวทีร้อง ในบริเวณบ้านหัวแหลมกลาง ซึ่งต้องดำเนินการให้เสร็จในวันขึ้น 13 ค่ำ

การจัดเตรียมอุปกรณ์ จัดเป็นประเภทการเตรียมงาน ด้านการซ่อมแซมเครื่องดนตรี เพื่อใช้ในพิธีลอยเรือ โดยใช้สถานที่บริเวณลานใต้ต้นไม้ใกล้เวทีร้อง และช่างผู้อาวุโสในชุมชนจะต้อง ดำเนินการให้เสร็จในวันขึ้น 13 ค่ำ

การจัดเตรียมขนม และเครื่องเซ่น จัดเป็นประเภทการเตรียมงานด้านการทำขนม และ เครื่องเซ่นสำหรับใช้ในพิธีกรรม โดยใช้สถานที่ในแต่ละครัวเรือน และบรรดาแม่บ้านจะผู้รับผิดชอบ ดำเนินการให้เสร็จในช่วงบ่าย ของวันขึ้น 13 ค่ำ

พิธีเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษเป็นประเภทความเชื่อ ซึ่งตัวแทนของสมาชิกแต่ละครัวเรือนจะต้อง นำขนม และเครื่องเซ่นไปไหว้ศาลบรรพบุรุษ ในตอนเย็นของวันขึ้น 13 ค่ำ เพื่อบอกกล่าวและเชิญ ขวนให้มีบรรพบุรุษมาร่วมพิธีลอยเรือ

การเตรียมไม้สำหรับต่อเรือปลาจึก และประดิษฐ์ไม้กันผี จัดเป็นประเภทจัดเตรียมงานและ ความเชื่อ โดยสมาชิกผู้ชายกลุ่มหนึ่งจะเดินทางไปพร้อมด้วยอุปกรณ์สำหรับต้นไม้ตั้งแต่ช่วงเช้าของวัน

ขึ้น 14 คำ เพื่อทำพิธีขอไม้และตัดไม้สำหรับต่อเรือปลาจึก และในช่วงบ่ายของวันขึ้น 15 คำ เพื่อทำพิธีขอไม้ และตัดไม้เพื่อทำไม้กันผี

การร้องรำทำเพลง จัดเป็นประเภทความเชื่อ และความบันเทิง โดยร้องใช้สถานที่บนโรงรำวง และร้องรำได้ตลอดทั้งงาน รำโทนใช้ในขบวนแห่ไม้ และร้องว่าก่อนพิธีฉลองเรือ รำมะนา ใช้สถานที่รอบเรือปลาจึก รอบไม้กันผี และบริเวณลานดินเหนียวตำแหน่งที่วางเรือและปักไม้กันผี วงรำมะนาจะเริ่มหลังจากที่โต๊ะหมอบประกอบพิธีฉลองเรือแล้ว โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อเอาใจบรรพบุรุษ และเพื่อความบันเทิง ซึ่งสมาชิกแต่ละคนจะเข้าร่วมตามความสมัครใจ

พิธีต่อเรือปลาจึก เป็นประเพณีจัดเตรียมงานและความเชื่อ ใช้สถานที่ใต้ต้นไม้บริเวณชุมชนบ้านหัวแหลมกลาง ซึ่งจัดเตรียมไว้และช่างที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นหัวหน้า และสมาชิกในชุมชนที่มีความสนใจเข้าร่วมรับผิดชอบในการดำเนินการให้เสร็จในช่วงเวลาบ่าย-ค่ำ ของวันขึ้น 14 คำ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะใช้ในพิธีลอยเรือ และสืบทอดศิลปะ และวัฒนธรรมของชุมชนไว้

พิธีฉลองเรือ เป็นประเภทความเชื่อ และความบันเทิงใช้สถานที่บริเวณที่จัดงานบ้านหัวแหลมกลาง ตั้งแต่คืนวันขึ้น 14 คำ - เช้าวันขึ้น 15 คำ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเซ่นไหว้และเอาใจบรรพบุรุษ และเพื่อความบันเทิงของสมาชิกที่เข้าร่วม ซึ่งได้แก่โต๊ะหมอบและสมาชิกชาวเล ทุกเพศทุกวัยรวมทั้งบุคคลภายนอกที่สนใจ

พิธีสาดน้ำ เป็นประเพณี ประเภทความเชื่อ และความบันเทิงใช้สถานที่บริเวณริมหาดในชุมชนบ้านหัวแหลมกลาง ใกล้สถานที่วางเรือปลาจึก และปักไม้กันผี ใช้เวลาในช่วงดึกของคืนวันขึ้น 14 คำ และ 15 คำ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อความบันเทิง และแสดงถึงวิถีชีวิตของชาวเลที่ผูกพันกับน้ำ และเมื่อชำระล้างสิ่งชั่วร้ายออกจากตัว

พิธีลอยเรือ เป็นประเภทความเชื่อ ใช้สถานที่บริเวณงานในชุมชนบ้านหัวแหลมกลาง และทะเลหน้าเกาะ เวลาเช้าของวันขึ้น 15 คำ โดยมีจุดประสงค์เพื่อสะเดาะเคราะห์ส่งวิญญาณบรรพบุรุษกลับบ้านเมืองเดิม และเพื่อเสี่ยงทางโชคชะตา

พิธีปักไม้กันผี เป็นประเพณีจัดเตรียมงาน ความเชื่อ และความบันเทิงใช้สถานที่บริเวณชุมชนบ้านหัวแหลมกลาง ในตำแหน่งที่วางเรือ โดยสมาชิกชาวเลผู้ชายกลุ่มหนึ่งจะเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการตัดแต่ง และประดิษฐ์ไม้กันผี และมีผู้หญิงอีก 2-3 กลุ่มช่วยฉีกใบกระพ้อสำหรับประดับบนไม้กันผี ซึ่งจะต้องแล้วเสร็จในตอนเย็นของวันขึ้น 15 คำ หลังจากนั้นจะประกอบพิธีฉลองไม้กันผจนถึงเช้าของวันแรก 1 คำ

พิธีทำน้ำมันต์ ทำขวัญ และสะเดาะเคราะห์ เป็นประเภทความเชื่อใช้สถานที่ใกล้กับบริเวณที่ปักไม้กันผี โดยสมาชิกแต่ละครัวเรือนนำน้ำใส่ตุ่มมาวางไว้ในตอนดึกของคืนวันขึ้น 15 คำ และ โต๊ะหมอบเริ่มประกอบพิธีในตอนรุ่งอรุณของวันแรก 1 คำ ซึ่งพิธีกรรมทั้ง 3 ชั้นตอนมีจุดประสงค์ เพื่อชำระล้างสิ่งชั่วร้ายออกจากร่างกาย และเป็นสิริมงคลต่อผู้เข้าพิธี

ทั้งนี้โตะหมอ จะเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมที่สำคัญทุกขั้นตอนและการร่วมสังสรรค์ ในแต่ละขั้นตอนนอกจากพูดคุย และปรึกษาเกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมแล้วจะมีการดื่มเหล้า ร่วมกัน

2.3.3 การแบ่งหน้าที่ในพิธีกรรมลอยเรือ

ในอดีตการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในการจัดพิธีลอยเรือ มีรูปแบบเช่นเดียวกับ โครงสร้างของสังคม คือมีโตะหมอเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมที่สำคัญ และมีสมาชิกที่มีความรู้ ความสามารถในการประกอบพิธีกรรมแต่ละขั้นตอนทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยฝ่ายต่างๆ ต่อมาเมื่อหน่วยงาน ของรัฐเข้าไปเกี่ยวข้อง และนำเอาระบบการปกครองชุมชนในรูปแบบของคณะกรรมการไปใช้ใน ชุมชนบ้านหัวแหลม โดยมีการเลือกตั้งผู้นำกลุ่มและคณะกรรมการเพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบในการ บริหารงานชุมชนอย่างเป็นทางการขึ้นมาอีกชุดหนึ่ง การแบ่งแรงงานในพิธีลอยเรือก็ยังคงมีโครงสร้าง เหมือนเดิมเพียงแต่หยิบยืมวิธีการแต่งตั้งคณะกรรมการมาใช้ คือแต่งตั้งให้โตะหมอเป็นผู้นำในการ ประกอบพิธี และผู้ช่วยฝ่ายต่างๆ เป็นคณะกรรมการดำเนินการ

คณะกรรมการดังกล่าวส่วนใหญ่จะได้รับเลือกให้ทำหน้าที่ติดต่อกันหลายปีจนกว่าจะ เสียชีวิตหรือลาออก หรือทำตัวไม่เหมาะสมจึงมีการแต่งตั้งคนใหม่ขึ้นมาแทนหรือหากกรรมการคนใด เกิดเจ็บป่วยหรือมีเหตุจำเป็นต้องเดินทางไปที่อื่น ก็มีการแต่งตั้งกรรมการคนใหม่ทำหน้าที่แทนเป็น การชั่วคราว โตะหมอซึ่งเป็นผู้นำกลุ่มจะทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการติดต่อกับบรรพบุรุษขณะ ประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อ คุณฤกษ์ยาม ทำนายโชคชะตา และเป็นนักร้อง นักดนตรีซึ่งร้องเพลง ดั้งเดิม ที่ใช้ในพิธีกรรมด้วย นอกจากโตะหมอแล้ว จะมีคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ทำหน้าที่รับผิดชอบ ในฐานะเป็นผู้ช่วย โตะหมออีก 7 คน การแต่งตั้งคณะกรรมการดังกล่าว ส่วนใหญ่จะพิจารณาตาม ความเหมาะสม ซึ่งบุคคลนั้น ๆ จะต้องเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในชุมชนด้วย ยังจะเห็นว่า จำนวน คณะกรรมการ 6 ใน 7 คน เป็นผู้อาวุโส ซึ่งมาจากตระกูลที่สำคัญในชุมชน ส่วนอีก 1 คน เป็นหนุ่ม ชาวเลที่ได้รับเลือกจากทางราชการ ให้เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 คณะกรรมการแต่ละคนนอก จากจะ ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายแล้ว ยังต้องทำหน้าที่รับผิดชอบตามความถนัดของตนเองด้วย ฉะนั้น หน้าที่ของคณะกรรมการแต่ละฝ่ายจะไม่ระบุไว้แน่นอน หากมีการเปลี่ยนตัวบุคคลอาจจะรับโอน หน้าที่ที่หลักเพียงบางอย่างเท่านั้น การจัดตั้งคณะกรรมการและการจัดแบ่งหน้าที่รับผิดชอบแต่ละ ชุมชนของชาวเลอาจแตกต่างกัน โดยมีโตะหมอเป็นผู้นำกลุ่มเสมอ หน้าที่หลักๆ ในพิธีลอยเรือของ ชาวเลเกาะสิเหร่ ซึ่งผู้วิจัยบันทึกข้อมูลในพิธีลอยเรือไว้เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2565 โดยแบ่งหน้าที่ ได้ดังนี้

1. ประสานงานควบคุมการต่อเรือ (ท้ายเรือ)
2. ประสานงานจัดหาไม้ต่อเรือ
3. พิธีกรรมควบคุมการทำประกอบเรือ

4. ควบคุมรางวัล จัดหาไม้ทำไม้กันผี
5. ควบคุมรางวัล รำมะนา (พ่อเพลง)
6. ควบคุมการต่อเรือ (หัวเรือ)
7. ประสานรักษาความปลอดภัย (ผู้ใหญ่บ้าน)

2.3.4 การเข้าร่วมในพิธีกรรมลอยเรือ

ผู้ที่เข้าร่วมในพิธีลอยเรือส่วนใหญ่ เป็นชาวเลบ้านหัวแหลมกลาง และบ้านหัวแหลมสุด นอกจากนั้นก็มีชาวเลจากเกาะจำ เกาะโหลง เกาะปู และเกาะพีพี เป็นต้น ซึ่งชาวเลจากเกาะเหล่านี้มักจะตกลงกันในครอบครัวและเครือญาติว่าผู้ที่คอยเรือแต่ละครั้งจะไปร่วมที่ไหน ส่วนชาวเลจากบ้านบ่อแหน เกาะภูเก็ต หมู่เกาะอาดัง และเกาะอื่นๆ ที่มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ที่บ้านหัวแหลมหรือมีญาติมาตั้งถิ่นฐานที่บ้านหัวแหลม มักจะถือโอกาสมาเยี่ยมญาติและเข้าร่วมพิธีลอยเรือด้วย ทำนองเดียวกันบางครั้ง ชาวเลบ้านหัวแหลมที่มีญาติพี่น้องหรือลูกหลานไปแต่งงานกับชาวเลกลุ่มอื่นก็เดินทางไปเยี่ยม แล้วร่วมงานลอยเรือที่เขาจัดขึ้นด้วย แต่ไม่บ่อยนัก เนื่องจากเกรงว่าสมาชิกคนอื่น ๆ จะตำหนิว่าไม่ให้ความร่วมมือ ส่วนใหญ่สมาชิกจากบ้านหัวแหลมสุด และบ้านหัวแหลมกลางจะเข้าร่วมพิธีลอยเรือทุกครัวเรือนและทุกคน แม้กระทั่งป่วยยังให้ลูกหลานอุ้มลงเรือมานอนพักบนเรือนพักชั่วคราว แต่หากจำเป็นจริง อาจจะส่งเพียงตัวแทนเข้าร่วมพิธี นอกจากชาวเลแล้ว ในพิธีลอยเรือยังมีบุคคลภายนอกเข้าไปร่วมงานด้วย โดยมีจุดประสงค์ต่างๆ กัน เช่น วิทยุรุ่นผู้ชายส่วนใหญ่จะเข้าไปร่วมรางวัล ขณะที่วิทยุรุ่นผู้หญิงเข้าไปยืนดูรางวัลบ้าง ดูพิธีกรรมบ้าง ส่วนชาวบ้านและข้าราชการผู้ชายที่อาศัยในตลาดเกาะลันตามักจะเข้าไปตี๋มเหล้าตามร้านค้า และรางวัล นอกจากนั้นชาวมุสลิมผู้สูงอายุบางคนไปเข้าร่วมสะเดาะเคราะห์ในพิธีลอยเรือด้วย อย่างไรก็ตามยังมีผู้คนในตลาดเกาะลันตาและบริเวณใกล้เคียงอีกเป็นจำนวนมากที่ไม่เคยเข้าร่วมพิธีลอยเรือเลย

บรรยากาศทั่วไป ในชุมชนบ้านกลางซึ่งเป็นสถานที่ประกอบพิธีลอยเรือมีกลุ่มชนอาศัยอยู่ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มชนชาวมุสลิม และชาวเล ทั้งสองกลุ่มตั้งบ้านเรือนในบริเวณใกล้เคียงกัน แต่ไม่ปะปนกัน บริเวณงานพิธีจึงจำกัดอยู่เฉพาะในเขตที่พักอาศัยของชาวเลเท่านั้น สถานที่ที่ต่อเรือปลาจึก เป็นเขตต่อแดนระหว่างกลุ่มชนทั้งสอง แต่ที่ตั้งศาลบรรพบุรุษซึ่งต้องทำพิธีเซ่นไหว้และทำพิธีแห่ไม้สำหรับต่อเรือปลาจึก และประดิษฐ์ไม้กันผี มีกลุ่มเรือนพักอาศัยของชาวมุสลิมคั่นกลาง จึงจำเป็นต้องเดินผ่านกลุ่มชนชาวมุสลิมเพื่อไปประกอบพิธีกรรมที่ศาลบรรพบุรุษ ในบริเวณงานนอกจากมีบ้านพักอาศัยของชาวเลที่ตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นการถาวรแล้วยังมีเรือนพักชั่วคราวที่ชาวเลจากชุมชนบ้านหัวแหลมสุด ชุมชนบ้านเกาะจำ และชุมชนอื่นๆ มาสร้างไว้เพื่อพักอาศัยขณะร่วมพิธีลอยเรือ ทำเลที่ตั้งของเรือนพักชั่วคราวมีลักษณะเป็นแถวยาวขนานกันตามแนวหาดทราย บางช่วงจะขนานกันเรือนพักอาศัย

ถาวรด้วย โดยมีเรือนพักชั่วคราวแถวหนึ่งตั้งอยู่ตรงกลางขนาดด้วยทางเดิน 2 แนว และบางช่วงที่สร้างในที่ว่าง ซึ่งอยู่ในแนวเดียวกับเรือนนักถาวร

บริเวณที่ทำพิธีฉลองเรือปลากั้ง และไม้กั้นผีจะเป็นที่ว่างซึ่งจัดเตรียมไว้สำหรับประกอบพิธีลอยเรือโดยเฉพาะ ดังนั้น บริเวณดังกล่าวจึงเป็นศูนย์กลางของพิธี อัดลงไปริมแม่น้ำแนวเดียวกัน เป็นที่ปักเสาธง เหนือขึ้นไปจากตำแหน่งที่ 1 และปักไม้กั้นผีจะเป็นสถานที่สำหรับตั้งวงรำมะนาและประกอบพิธีกรรม ทางซ้ายมือของวงรำมะนา เป็นร้านค้าชั่วคราวที่ชาวมุสลิม และชาวจีนนำอาหารและเครื่องดื่มเข้าไปขายด้านหลังร้านค้าเป็นที่ตั้งเครื่องไฟฟ้า ผังตรงข้ามกับร้านค้ามีเวทีวางตั้งอยู่ริมหาดติดกับบ้านพักถาวรของชาวเลหลังหนึ่ง บรรยากาศทั่วไปในบริเวณงานเต็มไปด้วยผู้คนทุกเพศทุกวัยเดินขวักไขว่ไปมา บ้างก็เข้าร่วมประดิษฐ์วัสดุที่ใช้ในพิธีกรรม บ้างก็ร้องรำทำเพลง บ้างก็เข้าร่วมในฐานะผู้ดู บ้างก็พักผ่อน โดยเฉพาะเวลากลางคืน หากใครง่วงก็จะนอนในเรือนพักชั่วคราว หรือใต้ถุนเรือนพักซึ่งอยู่ในบริเวณงานเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ชาวเลที่ไปร่วมพิธีลอยเรือจะอยู่ท่ามกลางบรรยากาศของงานที่เต็มไปด้วยเสียงรำมะนา เสียงเครื่องปั่นไฟฟ้า และเสียงเพลง เสียงดนตรีจากเวทีวางตลอดจนเสียงพูดคุยของผู้คนที่กำลังสนุกสนานด้วยการดื่มเหล้าจนเมามาย ตลอดเวลานั่งหลับและตื่นทีเดียว

ผู้เข้าร่วม กับการสื่อความหมายและการแสดง องค์ประกอบของพิธีลอยเรือจะจัดแบ่งพิธีกรรมออกเป็น 3 ประเภท คือ ประเภทจัดเตรียมงาน ประเภทความเชื่อ และประเภทความบันเทิง แต่ละขั้นตอนของพิธีกรรมในพิธีลอยเรือ ส่วนใหญ่จะสนองต่อความต้องการของสมาชิกในชุมชนมากกว่าหนึ่งประเภท เกือบทุกพิธีกรรมจะสัมพันธ์กับประเภทความเชื่อ ซึ่งเป็นหน้าที่ของโต๊ะที่จะต้องรับผิดชอบในการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อนั้นๆ พิธีลอยเรือครั้งหนึ่งๆ โต๊ะหมอจะต้องประกอบพิธีกรรมที่สำคัญถึง 7 ครั้ง คือ ครั้งแรกเมื่อมีการไหว้ศาลบรรพบุรุษในตอนเย็นของวันขึ้น 13 ค่ำ (เดือน 6 หรือ 11) หลังจากนั้นเป็นช่วงของพิธีฉลองเรือ และพิธีสาดน้ำในคืนวันขึ้น 14 ค่ำ ช่วงของพิธีลอยเรือ ฉลองไม้กั้นผี และสายน้ำตอนรุ่งอรุณ ตอนกลางคืน และตอนดึกของวันขึ้น 15 ค่ำ และครั้งสุดท้ายเป็นช่วงของพิธีทำน้ำมนต์ ตอนรุ่งอรุณของวันแรม 1 ค่ำ ทุกครั้งที่ประกอบพิธีกรรมทั่วไป โต๊ะหมอจะแต่งกายด้วยชุดที่ไม่แตกต่างจากสมาชิกชาวเล แต่จะใช้ผ้าขาวโปกสรีระแบบชาวมุสลิม เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของผู้ที่จะติดต่อกับสิ่งเหนือธรรมชาติจะประกาศพิธีกรรม และมีวัตถุเครื่องเซ่นพร้อมทั้งอุปกรณ์ที่ต้องใช้ประกอบในพิธีกรรมทางความเชื่อทุกพิธีกรรม ได้แก่ กายาน เทียน ข้าวตอก หมากพลู เหล้าขาว ไบจาก น้ำ และอุปกรณ์ที่ขาดไม่ได้ คือ เสือ ซึ่งโต๊ะหมอใช้นั่งขณะประกอบพิธีกรรมและหมอนอีกหนึ่งใบ นอกจากนั้นยังมีวัตถุเครื่องเซ่นและอุปกรณ์ที่ใช้เฉพาะแต่ละพิธีกรรมได้แก่ ไก่สุก ไก่ดิบ ข้าวสุก 7 ปี แป้งดิบ 7 สี เทียน และขนมต่างๆ สำหรับพิธีไหว้ศาลบรรพบุรุษ ข้าวตอกสำหรับพิธีลอยเรือ น้ำทะเลสำหรับพิธีสาดน้ำ น้ำบรรจุในโอ่ง และใบเงิน

ไบทอง ดอกหมาก ดอกมะพร้าวมัดรวม กันสำหรับพิธีทำน้ำมนต์ และข้าวสารเหลืองกับด้ายดิบ สำหรับการสะเดาะเคราะห์และทำขวัญในพิธีทำน้ำมนต์

เมื่อเริ่มประกอบพิธีกรรม โตะหมอซึ่งนั่งหันเข้าไปทางทิศตะวันตก บรรจุในกะลามะพร้าว ก่อนยกขึ้นจรดหน้าผากท่องคาถา แล้วหันไปทางทิศเหนือและทิศใต้ตามลำดับ หลังจากนั้นผู้ชายจะนำกำยานไปวางยังจุดที่ต้องการ โตะหมอจุดเทียน 1 เล่ม ยกขึ้นจรดหน้าผากท่องคาถา แล้วหันหน้าไปทางทิศเหนือและใต้ เช่นกัน เมื่อปักเทียนในตำแหน่ง 3 ทิศ และหยิบข้าวตอกขึ้นมาทำพิธี แล้วชดไปยังทิศทั้ง 3 ชั้นต่อไปจึงจับเหล้าขาวและน้ำก่อนจะรินลงบนพื้นทรายแล้วเคี้ยวหมากพลู พร้อมทั้งสูบใบจาก (บุหรี) หลังจากนั้นจึงร้องขับบทเพลงรำมะนา หรือประกอบพิธีต่อไป ตามรายละเอียดของพิธีกรรมแต่ละขั้นตอน บทสวดหรือคาถาโตะหมอใช้ท่องในพิธีกรรมเป็นภาษามาลาย์กลาง และมักจะสวดพิมพ์เบาๆ ผู้ที่เข้าร่วมจะได้ยินบ้างไม่ได้ยินบ้าง ส่วนมากไม่เข้าใจความหมายเลย เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของโตะหมอที่ทำพิธีติดต่อกับสิ่งเหนือธรรมชาติ สมาชิกคนอื่นๆ ไม่จำเป็นต้องรู้เรื่อง และการใช้ภาษามาลาย์กลางเป็นบทสวดสันนิษฐานว่า อาจจะรับวัฒนธรรมมาจากกลุ่มชนมุสลิมพร้อมกับพิธีกรรม หรือชาวเลดั้งเดิมอาจจะใช้ภาษามาลาย์กลาง ซึ่งอยู่ในตระกูลภาษาเดียวกับภาษาอูรักลาไวย์ เป็นภาษากลาง และภาษาสำหรับบทสวดและบทเพลง หรืออีกประการหนึ่ง โตะหมออาจจะยืมภาษามาลาย์กลางมาใช้เพื่อให้เกิดความขลัง เช่นเดียวกับที่เคยพบเห็นชาวมุสลิมสวดเป็นภาษาไทย ขณะที่เขาไปรักษาคนไข้ในชุมชนชาวเล เพื่อให้ชาวเลรู้สึกหลังแทนการใช้ภาษามาลาย์ซึ่งคล้ายคลึงกับภาษาชาวเล

การเข้าร่วมพิธีกรรมกับการสืบเนื่องและการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงด้านเวลาในการเข้าร่วมพิธีกรรม ส่วนหนึ่งมีผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจจากในอดีตที่เคยสั่งขึ้นด้วยการตกปลา ว่าของทะเลเป็นอาหารมาเป็นเศรษฐกิจ แบบพึ่งพา ซึ่งต้องอาศัยเครื่องมือเครื่องใช้สมัยใหม่ที่เขาซื้อจากนายทุน สำหรับเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ขณะเดียวกันต้องใช้เวลาในการทำงานมากขึ้นเมื่อนำส่วนเกินไปขายให้กับนายทุน เป็นการหักลบหนี้สิน ทั้งนี้เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางด้านเวลาในการทำมาหากิน ซึ่งมีผลต่อการเข้าร่วมพิธีลอยเรือด้วย เนื่องจากปัจจุบันชาวเลนิยมใช้อวน 3 ชั้น และเรือหางยาวสำหรับทำอวน กุ้ง ซึ่งมักจะชุกชุมในช่วงที่มีลมมรสุม ประมาณเดือน 6-12 ซึ่ง ตรงกับช่วงที่ทำพิธีลอยเรือ ดังนั้นจากการที่เคยมีเวลาว่างสำหรับเข้าร่วมพิธีลอยเรือในช่วงมรสุม ซึ่งไม่สามารถนำเรือเล็ก ๆ ออกไปหาของทะเลได้ ก็กลายเป็นเงื่อนไขที่จะต้องเลือกระหว่างการออกทะเลเพื่อทำมาหากิน กับการเข้าร่วมในพิธีลอยเรือ อีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สมาชิกแต่ละครัวเรือน ไม่สามารถเข้าร่วมพิธีลอยเรือได้ทุกคน และบางครัวเรือนต้องกลับไปนอนเฝ้าของสืบเนื่องจากความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ และเทคโนโลยีทำให้พวกเขามีทรัพย์สินมากขึ้น เช่น มีอวน เรือเครื่องหางยาว และโทรทัศน์ เป็นต้น ขณะเดียวกันความปลอดภัยทางสังคมยิ่งลดน้อยลง ดังที่เคยปรากฏว่ามีคนต่างถิ่นเข้าไปขโมยอวนและเรือในชุมชน

ชาวเลบ้านหัวแหลมหลายครั้ง สาเหตุดังกล่าวเหล่านี้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการเข้าร่วมพิธีลอยเรือ ซึ่งเคยใช้เวลาในการเข้าร่วมพิธีตลอด 3 วัน 3 คืน ปัจจุบันเหลือเพียง 3 วัน 2 คืน สำหรับคืนแรกหลังจากสร้างเรือนพักชั่วคราว และไหว้บรรพบุรุษเสร็จแล้ว จะกลับไปชุมชนของตน แล้วเดินทางมาร่วมพิธีในวันที่ 2 และ 3 ส่วนชาวเลต่างถิ่นที่อาศัยอยู่ไกลออกไป เดินทางมาร่วมพิธีน้อยลง

นอกจากนี้กฎเกณฑ์บางอย่างต้องล้าสมัยไปและมีกฎเกณฑ์ใหม่ ๆ เข้ามาแทนที่เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบันดังเช่นในอดีตชาวเลบ้านแหลมทุกคนจะต้องเข้าร่วมพิธีลอยเรือ เพราะเชื่อว่าหากใครไม่เข้าร่วมจะถูกบรรพบุรุษลงโทษ และเกรงเพื่อนบ้านตำหนิด้วย เมื่อเข้าร่วมพิธีแล้วยังมีกฎเกณฑ์ว่า สมาชิกแต่ละครัวเรือนจะต้องสร้างเรือนพักชั่วคราวให้เสร็จภายในวันแรกของงาน และห้ามสมาชิกทุกคนออกทะเลในระหว่างที่มีพิธีลอยเรือ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะต้องการความพร้อมเพรียง หรือเกรงว่าสมาชิกคนใดคนหนึ่งจะประสบอันตรายจากการออกทะเลด้วยเรือลำเล็กๆ ในช่วงที่มีลมมรสุมก็ได้ จึงกำหนดกฎเกณฑ์ขึ้นเพื่อเป็นเครื่องควบคุมและป้องกันไว้ก่อน แต่ปัจจุบันอนุโลมให้แต่ละครัวเรือนส่งเฉพาะตัวแทนเข้าร่วมพิธีเพียง 1 หรือ 2 คนก็ได้ และหากครัวเรือนใดไม่ส่งสมาชิกไปร่วมเลย หรือไปร่วมแล้วสร้างเรือนพักชั่วคราวไม่เสร็จในวันแรกของงาน หรือสมาชิกคนใดออกทะเลระหว่างที่มีพิธีลอยเรือ จะถูกเสียค่าปรับเป็นเหล่าชาวตามจำนวนที่ตกลงกันได้ ซึ่งปรากฏว่าพวกเขายินยอมให้ปรับ ในกรณีที่ต้องการเงินใช้นั้นนายทุน และใช้จ่ายเป็นค่าอาหาร และค่าเช่าเครื่องแต่งกายในระหว่างที่เข้าร่วมพิธีลอยเรือ ยกเว้นวันสุดท้ายของงานเท่านั้นที่ทุกครัวเรือนยังคงปฏิบัติตามประเพณีที่สืบเนื่องมาจากอดีต คือพร้อมใจกันไม่ออกทะเลตามความเชื่อที่ว่าหากใครออกทะเล หรือถูกน้ำทะเลในวันนั้นจะนำเอาสิ่งชั่วร้ายที่ลอยไปกับเรือ ติดตัวกลับมาด้วยประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่ง เป็นเพราะสมาชิกต่างเห็นดีเห็นงามจากการเข้าร่วมพิธีลอยเรือ จึงต้องการเวลาในการพักผ่อน

ปัจจุบันสมาชิกส่วนใหญ่เข้าร่วมพิธีลอยเรือเพื่อความสนุกสนานด้วยการร้องมากกว่า เข้าร่วมรำรอบเรือปลาจึก และรอบไม้กันผี อันเป็นพิธีกรรมทางความเชื่อ ทั้งนี้เพราะพิธีกรรมลอยเรือยังมีบทบาทในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของชาวเลทั้งที่อาศัยในกลุ่มบ้านหัวแหลมด้วยกัน และชาวเลบ้านหัวแหลมกับชาวต่างถิ่นหรือกับคนต่างเชื้อชาติที่เข้ามาร่วมในฐานะผู้ชม เป็นการเปิดโอกาสให้พวกเขาได้พบปะญาติพี่น้อง เพื่อนเกลอและเป็นโอกาสที่คนหนุ่มสาวได้พบปะกับเพื่อนต่างเพศ ซึ่งนำไปสู่การเลือกคู่ครองต่อไป

หากพิจารณาจากโครงสร้างและการจัดระบบภายในของสังคม การที่พิธีลอยเรือยังคงอยู่ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีที่ล้นหลามเข้ามาจากภายนอกดังกล่าวนั้น เนื่องจากลักษณะของสังคมของชาวเลบ้านหัวแหลม เป็นสังคมเครือญาติ จึงมีลักษณะของการประนีประนอมสูง แม้จะมีช่องว่างระหว่างวัย ซึ่งทำให้เกิดความขัดแย้งกันบ้าง แต่นับว่าน้อยมากหากเปรียบเทียบกับสังคมอื่นๆ ดังเช่นที่เคยเห็นว่าเด็กมักจะเชื่อฟังผู้ใหญ่ ใน

ขณะเดียวกันผู้ใหญ่ที่ให้ความสนทนสนม และเปิดโอกาสให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรมกับผู้ใหญ่เกือบทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นการทำงาน การหยอกล้อเป็นการส่วนตัว และการร่วมกิจกรรมบันเทิง เช่น การร่วมร้องในพิธีลอยเรือ เป็นต้น ซึ่งนับว่าเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งที่สามารถลดช่องว่างของสมาชิกในชุมชนได้

นอกจากนั้นกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่กำหนดใช้ในพิธีกรรม มักจะมีลักษณะที่ยืดหยุ่นได้ และเมื่อถึงจุดหนึ่งที่ต้องเปลี่ยนแปลงก็ยอมรับกันได้ภายใต้เงื่อนไขของกฎเกณฑ์ใหม่ๆ ที่ตั้งขึ้น กฎเกณฑ์ในการเข้าร่วมพิธีลอยเรือที่ว่า ให้สมาชิกแต่ละครัวเรือนส่งตัวแทนเข้าร่วมในพิธีลอยเรือได้ ไม่บังคับว่า จะต้องเข้าร่วมทุกคนอย่างในอดีต และกฎเกณฑ์เกี่ยวกับอัตราค่าปรับสำหรับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่ตกลงกันได้ หรือกฎเกณฑ์ที่บังคับว่ารูปแบบ และโครงสร้างตลอดจนส่วนประกอบบางส่วน ของเรือปลาจึก จะต้องเป็นลักษณะที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เป็นต้น ยิ่งไปกว่านั้นปัจจุบันเชื่อว่าการร่วม จะได้บุญเท่ากับกรรารอบเรือปลาจึกและไม่กินผี เพราะถือเป็นการร่ำเพื่อสร้างความสนุกสนานให้วิญญาณบรรพบุรุษเช่นเดียวกัน ลักษณะของการอนุรักษ์ที่ดำเนินไปพร้อมๆ กับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว สะท้อนการเปลี่ยนแปลงอันเป็นเหตุให้ประเพณีลอยเรือยังคงสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบันและยังคง ดำเนินต่อไปในอนาคต

ขณะเดียวกันแม้ทัศนคติเกี่ยวกับความต้องการของชาวบ้านหัวแหลมจะบ่งชี้ถึงแนวโน้มแห่งการคงอยู่ของประเพณีลอยเรือ แต่อาจจะมีเหตุปัจจัย ซึ่งเป็นตัวแปรที่ทำให้พิธีลอยเรือต้องเลิกล้มไปดังที่ปรากฏในชุมชนอื่น เช่น ที่ชุมชนชาวเลหาดราไวย์ จังหวัดภูเก็ต ปัจจุบันไม่มีพิธีลอยเรือหลงเหลือ แต่พิธีทำน้มนต์เพียงอย่างเดียว เนื่องจากผู้นำกลุ่มไม่มีความรู้ความสามารถเพียงพอ และที่ชุมชนชาวเลบ้านแหลมตง เกาะพีพี จังหวัดกระบี่ ก็ไม่มีการจัดพิธีลอยเรือมานานแล้ว เนื่องจากผู้นำกลุ่มคนสุดท้ายได้ไปแต่งงานอยู่กับชาวเลกลุ่มอื่น และเมื่อไม่นานมานี้เอง (ประมาณปี พ.ศ. 2530-2532) ชาวเลกลุ่มนี้ก็แตกสลายไป เพราะนายทุนต้องการที่ดินชายทะเลสำหรับสร้างบังกาลีไว้บริการนักท่องเที่ยว รวมทั้งเหตุการณ์ที่กำลังติดตามมา คือ การแตกสลายของกลุ่มชาวเลเกาะจำด้วยสาเหตุเดียวกัน และแม้ว่าที่ดินบริเวณบ้านหัวแหลม ส่วนใหญ่เป็นเขตพระราชทานไม่มีสิทธิ์ซื้อขาย แต่เหตุปัจจัยภายนอกที่เกิดขึ้นใหม่ ซึ่งเป็นสาเหตุอีกประการหนึ่งที่มีผลกระทบต่อคงอยู่ของพิธีลอยเรือ และโครงสร้างทางสังคมของชาวเลบ้าน หัวแหลมในอนาคตอันใกล้นี้ ก็คือการที่รัฐบาลได้มีนโยบายให้ประเทศไทยเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยวโดยเฉพาะจังหวัดกระบี่ได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติให้ความสนใจอย่างกว้างขวางอาจทำให้หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐบาลและเอกชนทุ่มเทความสนใจไปยังชาวเล ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งที่ยังคงเหลืออยู่ ด้วยการเข้าไปพัฒนาสังคม และเปลี่ยนรูปแบบของประเพณี เพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวอย่างผิดพลาดดังที่กำลังเกิดขึ้นกับชาวเลกลุ่มมอเก้นที่เกาะสุรินทร์ จังหวัดพังงาก็อาจจะเป็นไปได้

2.3.5 สัญลักษณ์และการสื่อความหมายของวัตถุประดิษฐ์ที่อยู่ในเรือ

หากมองศิลปะการต่อเรือในแง่สัญลักษณ์และการสื่อความหมายแล้ว เรือปลาจึกน่าจะเป็นวัตถุประดิษฐ์ ชั้นแรกที่ควรให้ความสนใจ เนื่องจากเป็นงานศิลปะที่ชาวเลบ้านหัวแหลมประดิษฐ์เพื่อใช้เป็นที่สถิตของวิญญาณบรรพบุรุษ และสิ่งเหนือธรรมชาติทั้งปวง ที่พวกเขาเชิญเข้าร่วมพิธี อีกทั้งยังเป็นยานพาหนะสำหรับนำวิญญาณบรรพบุรุษที่ตายไปแล้ว กลับสู่บ้านเมืองเดิม พร้อมกับเคราะห์โรคภัยที่พวกเขาฝากไปกับรูปฝาก และสัตว์ที่ส่งกลับไปให้เจ้าของเดิมเพื่อไถ่บาปหรือหากมองตามทัศนะของชาวเลบ้านหัวแหลม เรือปลาจึกก็คือตัวแทนของสิ่งเหนือธรรมชาติ ที่เป็นรูปธรรมสามารถมองเห็นได้ และเป็นหัวใจสำคัญของพิธีลอยเรือ ซึ่งพวกเขาจะยึดเป็นศูนย์กลางในการประกอบพิธีกรรม เพื่อติดต่อสื่อสารกับสิ่งเหนือธรรมชาติ นอกจากนั้นเรือยังเป็นสัญลักษณ์ของยาน หรือสื่อที่จะนำวิญญาณของคนและสัตว์ไปสู่อีกภพหนึ่ง หรือเป็นเครื่องมือที่จะแยกคนตายออกจากคนเป็น และแยกสิ่งไม่มีชีวิตไปจากสิ่งมีชีวิต ในทำนองเดียวกันรูปฝากก็เป็นวัตถุประดิษฐ์อีกชั้นหนึ่งที่ถูกประดิษฐ์ขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือในการแยกความชั่วออกจากความดี

ภาพประกอบ 21 สัญลักษณ์และการสื่อความหมายของวัตถุประดิษฐ์ที่อยู่ในเรือ ที่มา : ผู้วิจัย, 14 พฤษภาคม 2565

การใช้รูปฝากเป็นตัวแทนรับเคราะห์กรรม หรือเป็นเครื่องมือแยกความชั่วร้าย ออกจากความดี ค่อนข้างจะเป็นลักษณะสากลที่พบเห็นในพิธีกรรมทั่วไปของกลุ่มชนต่างๆ เช่น การใช้รูปต่างตัว ตัดด้วยกระดาษเป็นรูปผู้หญิงและผู้ชาย สำหรับนำติดตัวไปในขบวนพิธีเดินสะพานสะเดาะเคราะห์ ซึ่งเป็นพิธีกรรมหนึ่งในพิธีทรงพระ เนื่องในงานวันเกิดพระปุนาท่าก้งถึงจังหวัดกระบี่

(อาภรณ์ อุภุชณ์, 2531) และการใช้ใบตองฉีกเป็นเส้นๆ เเท่า จำนวนคน และสัตว์ในครัวเรือน เพื่อใช้ สะเดาะเคราะห์ในพิธีบุญข้าวสากซึ่งพบเห็นทางภาคอีสานของไทย เป็นต้น นอกจากนี้ในประเทศไทย ญี่ปุ่น สมัยอาซูกะกลางศตวรรษที่ 6 ก็มีพิธีสะเดาะเคราะห์ และล้างบาปที่คล้ายคลึงกัน คือ ใช้ตุ๊กตาที่ทำจากแก้วกระดาช หรือไม้ เป็นตัวแทนที่นำติดตัวเข้าร่วมในพิธีกรรม และเมื่อเสร็จพิธีจะนำตุ๊กตาไปทิ้งแม่น้ำหรือท้องทะเล (พัฒนระพี ชันธกาญจน์, 2527)

ส่วนการใช้เรือเป็นสื่อที่จะนำเคราะห์ที่ตกโรคร้ายของผู้คนในชุมชนให้ลอยไปกับน้ำ หรือการ แยกความชั่วออกไปจากความดีนั้น มีส่วนคล้ายคลึงกับการลอยกระทงของชาวไทยทั่วไป การไหลเรือไฟของจังหวัดนครพนมทางภาคอีสานของไทย และพิธีสะเดาะเคราะห์ หรือตอลาบาของชาวมุสลิม ชายฝั่งทะเลอันดามันทางภาคใต้ของไทย และแม้กระทั่งพิธีลอยโคมที่ประดิษฐ์จากกระดาษแก้ว แล้วบรรจุควันไฟให้ลอยขึ้นไปในอากาศ ซึ่งเป็นพิธีกรรมหนึ่งที่พบเห็นในบางจังหวัดทางภาคอีสานที่ ห่างไกลแม่น้ำ ก็มองได้ว่าโคมเป็นเครื่องมือสำหรับแยกความชั่วออกจากความดีเช่นกัน เป็นที่น่า สันเกตว่าพิธีกรรมเหล่านี้แม้ว่าจะมีรูปแบบ และรายละเอียดแตกต่างกันออกไปตามภาวะแวดล้อมทาง สังคม วัฒนธรรม หรือทางนิเวศวิทยาก็ตาม แต่ส่วนใหญ่จะจัดพิธีกรรมในเวลาใกล้เคียงกัน คือ ในช่วง วันเพ็ญเดือน 11 หรือเดือน 12

นอกจากพิธีลอยเรือจะมีจุดมุ่งหมายในการสะเดาะเคราะห์แล้ว ยังมีจุดมุ่งหมายที่จะส่ง วิญญาณบรรพบุรุษกลับบ้านเมืองนอน และส่งสัตว์ที่เคยมากินเป็นอาหารกลับคืนเจ้าของเดิม เพื่อไถ่ บาปด้วย ดังนั้นความซับซ้อนของจุดมุ่งหมายในพิธีกรรมจึงมีผลต่อความซับซ้อนที่แสดงออกทาง สัญลักษณ์ และการสื่อความหมายในพิธีลอยเรือ ดังจะเห็นได้จากส่วนประกอบของเรือปลาจึก ซึ่ง นอกจากจะมีรูปปากดังกล่าว และมีการตัดเล็บ ตัดผม และเศษเสื้อผ้าบรรจุในเรือ เพื่อเป็นสัญลักษณ์ ว่าได้ตัดสิ่งชั่วร้ายออกไปจากตัวแล้วในเรือปลาจึกยังมีบ้านเกสสลักอีก 3 หลัง มีอุปกรณ์เครื่องใช้ใน เรือ เช่น ไม้พาย ที่วิดน้ำเรือ หางเสือเรือ ฆ้อง กรรเชียงเรือ และใบ เครื่องมือหาหินก็มี หนวก สาม ง่าม ส่วนอาวุธป้องกันตัว มีมีดสั้น และปืนเอ็ม 16 นอกจากนั้นเป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในครัว และเสปียง อาหาร เช่น เต้าไฟ หม้อหุงข้าว น้ำมัน ไม้ขีด ไม้พื้น กะปิ เกลือ ข้าวสาร หมากพลู และขนม เป็นต้น ปัจจุบันยังมีอุปกรณ์ประเภทบันเทิง เช่น โทรทัศน์ และกล่องชุด บรรจุลงไปด้วย

ส่วนประกอบของเรือและอุปกรณ์ที่จัดเตรียมสำหรับวิญญาณบรรพบุรุษซึ่งโดยสารไปกับ เรือดังกล่าว นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงประสบการณ์ในการใช้ชีวิตในเรือมาช้านาน จนสามารถเรียนรู้ ถึงความจำเป็นในการจัดเตรียมอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้และเสปียงอาหารเพื่อบรรจุในเรือก่อนออก เดินทางแล้ว ยังบ่งบอกถึงลักษณะนิสัยที่ละเอียดรอบคอบอันเป็นบุคลิกภาพโดยส่วน รวมทั้งพบเห็นใน กลุ่มชนชาวเล ทั้งในขณะที่เข้าร่วมในพิธีลอยเรือและในชีวิตประจำวัน ยิ่งไปกว่านั้นวัตถุประติมากรรมที่ เป็นส่วนประกอบบางชิ้น เช่น หนวก สามง่าม และฆ้องสำหรับให้สัญญาณประจำเรือ ยังเป็น

สัญลักษณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมบางอย่างที่สูญหายไปในวิถีชีวิตของชาวเลบ้านแหลมในปัจจุบันด้วย

ส่วนความพิถีพิถัน และความตั้งใจในการประดิษฐ์เรือปลาจึก และวัตถุประดิษฐ์ที่ใช้เป็นส่วนประกอบของเรือแต่ละชิ้นนั้นแสดงถึงความเชื่อถือความศรัทธาที่พวกเขามีต่อสิ่งดังกล่าวนั้น เรือปลาจึก และส่วนประกอบของเรือแต่ละชิ้นจึงเป็นสัญลักษณ์ของความสุข ความสะดวกสบาย และความอึดเหนี่ยวสำราญที่พวกเขามอบแก่สิ่งเหนือธรรมชาติในระหว่างการเดินทางไปยังชุมชนริมดินแดนศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นบ้านเกิดเมืองนอนของบรรพบุรุษดั้งเดิม สำหรับชุมชนริมริม ดั้งที่สันนิษฐานว่าเคยเป็นถิ่นฐานของบรรพบุรุษอุรักลาไวก้อเข้าสู่่านน้ำไทย และจากการสืบค้นพบว่าบนยอดเขามีโบราณสถานทางพุทธศาสนาซึ่งชาวอินเดียสร้างไว้ จึงสันนิษฐานว่าอาจจะเป็นความเชื่อดั้งเดิมของชาวเลหรือชาวเลอาจรับวัฒนธรรม ความเชื่อจากอินเดียที่ว่า บนยอดเขาสูงเป็นที่สิงสถิตของวิญญานศักดิ์สิทธิ์ก็ได้ พวกเขาจึงยึดถือ (ชุมชนริมริม) เป็นดินแดนที่จะต้องทำพิธีลอยเรือปลาจึกเพื่อนำวิญญานบรรพบุรุษกลับไปสิงสถิต ณ ที่นั้น

ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงมองได้ว่า ชุมชนริมริม เป็นสัญลักษณ์ของสวรรค์ตาม ทศนะเกี่ยวกับจักรวาลของชาวเล ซึ่งรับอิทธิพลความเชื่อจากพุทธศาสนาและศาสนาอิสลามด้วย และหากเป็นเช่นนั้น มีดสั้น และปืนเอ็ม 16 วัตถุประดิษฐ์ที่ผู้ประดิษฐ์ตั้งใจให้เป็นอาวุธประจำเรือ สำหรับใช้ต่อสู้กับโจรสลัดกลางทะเลนั้น น่าจะเป็นสัญลักษณ์ของเครื่องมือที่ใช้ต่อสู้กับอุปสรรคหรือที่คอยขัดขวางไม่ให้วิญญานบรรพบุรุษได้ขึ้นสู่สวรรค์ โดยให้โจรสลัดเป็นสัญลักษณ์ของตัวอุปสรรค หรือความชั่ว ซึ่งวิญญานบรรพบุรุษจะต้องเอาชนะให้ได้จึงจะได้ขึ้นสวรรค์ เรือปลาจึกเป็นวัตถุประดิษฐ์ที่ใช้ในพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อ ดังนั้นลักษณะรูปแบบองค์ประกอบของลวดลาย และประเพณีของวัตถุประดิษฐ์ที่เป็นส่วนประกอบในเรือจึงสัมพันธ์กับสัตว์ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่เชื่อว่าเป็นที่สิงสถิตของวิญญานบรรพบุรุษแต่ละคน และเป็นสัญลักษณ์ของสัตว์หรือสิ่งของที่ผู้ประดิษฐ์สมมติให้เป็นสื่อสัมพันธ์ในการติดต่อระหว่างคน กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ทั้งนี้สัญลักษณ์ที่แสดงออกมาแต่ละอย่างอาจมีความหมายได้หลายอย่าง วัตถุประดิษฐ์ที่แกะสลักเป็นรูปดอกไม้ ทั้งดอกไม้กลม และดอกไม้ที่เป็นกลีบ หมายถึง ดอกมะลิ ดอกกุหลาบ หรือดอกอะไรก็ได้ที่มีกลิ่นหอมอันเป็นสัญลักษณ์ของดอกไม้ที่ส่งขึ้นไปบูชาพระผู้เป็นเจ้า หรือสิ่งเหนือธรรมชาติตามความเชื่อที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ

ส่วนนกที่เกาะบนหัวเรือ เป็นสัญลักษณ์ของโต๊ะบุรง ซึ่งเดิมเชื่อกันว่าเป็น สัญลักษณ์ประจำกลุ่มชาวเลอุรักลาไวก้อ แต่หลังจากแยกย้ายกันตั้งถิ่นฐานเป็นกลุ่มย่อยหลายๆ กลุ่ม แต่ละกลุ่มต่างมีสัญลักษณ์ประจำกลุ่มของตนแตกต่างกันไป โต๊ะบุรงจึงเป็นเพียงสัญลักษณ์ประจำ กลุ่มชาวเลอุรักลาไวก้อที่ตั้งถิ่นฐานบนเกาะจำ แต่อย่างไรก็ตามในพิธีลอยเรือของชาวเลอุรักลาไวก้อมักจะประดิษฐ์รูปนกไว้บนหัวเรือ เพื่อให้โต๊ะบุรง ซึ่งตามตำนานเล่าว่าเป็นผู้มีความสามารถพิเศษในการห้ามลม

ห้ามฝนเป็นผู้นำเรือปลาจึกกลับไปยังชูรุงฉีรย เพิ่งมาระยะหลังที่มีการประดิษฐ์รูปเต่า หรือวัตถุประดิษฐ์อื่นๆ ปักไว้บนหัวเรือแทนที่นก เนื่องจากความเชื่อเรื่องโตะบุทรงเปลี่ยนไป

ความเชื่อเรื่องนกนี้คล้ายคลึงกับความเชื่อของชาวจีนเกี่ยวกับนกขนาดใหญ่ที่สุนทรภู่เรียกว่า " ได้เฮาะ" หมายถึงนกจ้าวพายุสมุทรที่อาศัยในทะเลเหนือของจีน ซึ่งเชื่อกันว่าเมื่อถึงเดือน 6 หน้าคลื่นลม จะกางปีกออกปากพ้ามืด แล้วเริ่มวิ่งฝ่าละลอกคลื่นเป็นระยะไกลก่อนจะทะยานขึ้นสู่อากาศ (กาญจนาคพันธ์, 2524) นอกจากนั้นศิลปะการสร้างสรรค์ที่ใช้รูปนกและเต่า เป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งเหนือธรรมชาติที่สมาชิกในชุมชนนับถือ ยังปรากฏในกลุ่มชนดั้งเดิมที่อาศัยแถบทะเล หรือเคยมีความสัมพันธ์กับทะเลอีกหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มชาวดยุก เชื่อว่าเทวดาที่ชื่อ ดาตุ ปาตี ซึ่งพวกเขานับถือ นั้น ในอดีตชาติเคยเกิดเป็นปีศาจ และเป็นนก เป็นเต่าก่อนจะเกิดเป็นคนอาศัยอยู่ตามชายทะเล แล้ว ถูกโจรสลัดรบกวนจึงหนีไปอยู่บนเขาตลอดไป และเนื่องจากชาวตรังนับถือภพชาติที่เป็นนาและเผ่า พวกเขาจึงแกะสลักไม้ไผ่เป็นรูปนก และเต่า จัดไว้ตามทางแยกบ้าง ริมแม่น้ำบ้าง (วิวัฒน์ วิภาดา, 2526) ขณะเดียวกันนอกจากงู ปลาฉลาม ปลากะเบน และนก เป็นสัญลักษณ์ซึ่งเชื่อว่าเป็นที่สิงสู่ของวิญญาณบรรพบุรุษที่ชาวเลอุรักลาไว้นับถือแล้ว สัตว์ต่าง ๆ ดังกล่าวรวมทั้งเต่า ซึ่งเป็นวัตถุประดิษฐ์ประเภทสัตว์อีกชนิดหนึ่ง ยังเป็นสัญลักษณ์แทนสัตว์ทุกชนิดที่พวกเขาส่งคืนเจ้าของเพื่อไถ่บาป ที่พวกเขาเคยฆ่าสัตว์กินเป็นอาหารด้วย

เครื่องเซ่นกับการสืบเนื่อง และการเปลี่ยนแปลง สำหรับการสืบเนื่องและการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับเครื่องเซ่น ในอดีตสิ่งที่ขาดไม่ได้ในพิธีลอยเรือ คือ ขนมที่ใช้สำหรับเซ่นไหว้บรรพบุรุษ และเป็นอาหารสำหรับสมาชิกที่เข้าร่วมพิธีลอยเรือ ดังที่ชาวเลสูงอายุผู้หนึ่งเล่าว่าตามประเพณีดั้งเดิม เมื่อถึงพิธีลอยเรือ สมาชิกแต่ละครัวเรือนจะช่วยกันเคี้ยวน้ำมันมะพร้าว น้ำตาลโตนด และไม้แป้ง เพื่อทำขนมกันเป็นจำนวนมาก ๆ แล้วแบ่งไว้สำหรับเซ่นไหว้ในพิธีไหว้ศาลบรรพบุรุษและบรรพบุรุษในเรือปลาจึก ส่วนหนึ่งที่เหลือนำมารวมกันแล้วร่วมสนุกสนานด้วยการร้องรำทำเพลง และประกอบพิธีกรรม ควบคู่ไปกับการกินขนมตลอด 3 วัน 2 คืน จนถึงกับ "เมาขนม" แต่หลังจากเหล่าชาวเข้ามาแทนที่และกลายเป็นสิ่งจำเป็นที่ขาดไม่ได้ทั้งในพิธีลอยเรือ และชีวิตประจำวันบทบาทของขนมก็ลดน้อยลงไป ยังคงใช้เฉพาะเป็นเครื่องเซ่นไหว้ในพิธีกรรมเท่านั้น อีกทั้งขนมที่ใช้เซ่นไหว้ส่วนใหญ่จะหาซื้อจากตลาดเกาะลันตา หรือหากทำเองก็ซื้อส่วนผสมสำเร็จรูปจำพวกน้ำมัน น้ำตาลและแป้งจากร้านค้า ซึ่งประหยัดทั้งแรงงานและเวลา แต่หากมองอีกแง่มุมหนึ่ง การซื้อขนมและส่วนผสมสำเร็จรูปจากภายนอกดังกล่าว ได้ทำลายความสัมพันธ์ และความผูกพันระหว่างสมาชิกในครอบครัวเครือญาติ และสังคมอันเกิดจากความสามัคคี และความร่วมมือร่วมใจกันทำขนม ดังนั้นปัจจุบันจึงหลงเหลือไว้แต่การร่วมบริโภคเพียงอย่างเดียว โดยไม่มีส่วนร่วมในการผลิต สำหรับเครื่องเซ่นที่ใช้ในทุกพิธีกรรม และเครื่องเซ่นที่บรรจุในเรือปลาจึก ยังคงรูปแบบดั้งเดิมไว้เพียงแต่เปลี่ยนแปลงในรายละเอียดบางอย่าง เช่น ใช้บุหรีแทนใบจาก น้ำมันพืช แทนน้ำมันมะพร้าว น้ำตาลทรายแทน

น้ำตาลโตนด และใช้ถุงพลาสติกบรรจุเครื่องเช่นเหล่านี้นั้นแทนภาชนะที่สานด้วยใบเตย ส่วนเศษผ้า เศษเล็บ และเศษเงินที่บรรจุรวมกันเครื่องเช่น และรูปปาก ซึ่งคล้ายคลึงกับการสะเดาะเคราะห์ในพิธีลอยกระทงของไทย และพิธีตอลาบาลาของชาวมุสลิมนั้นไม่สามารถสืบค้นได้ว่า เป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวเลหรือรับเอาวัฒนธรรมของชาวไทย หรือมุสลิมเข้าไปผสมผสานภายหลัง

2.3.7 ศิลปะการต่อเรือปลากั้งเพื่อใช้ในพิธีลอยเรือ

เพื่อทำความเข้าใจระบบสังคม และวัฒนธรรมของชาวเล บ้านหัวแหลม เกาะลันตาที่สะท้อนผ่านพิธีลอยเรืออันเป็นประเพณีที่มีความหมาย และมีความสำคัญที่สุดของชาวเลบ้านหัวแหลม ซึ่งจะเห็นได้ว่าพิธีกรรมดังกล่าวมีความหมายที่อาจนำมาวิเคราะห์ได้ในฐานะที่เป็นทั้งงานศิลปะที่ชาวเลบ้านหัวแหลมสร้างสรรค์ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อใช้ในพิธีกรรม ได้แก่ ศิลปะในการต่อเรือปลากั้ง ศิลปะในการร้องรำทำเพลงในพิธีลอยเรือ และศิลปะในการประดิษฐ์ไม้กั้นเพื่อใช้ในพิธีลอยเรือและยังสามารถวิเคราะห์ได้ในแง่สัญลักษณ์ และการสื่อความหมาย การสืบเนื่อง และการเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏในทุกขั้นตอนของพิธีลอยเรือ ตลอดจนแนวโน้มของพิธีลอยเรือที่สัมพันธ์กับสังคม และวัฒนธรรมของชาวเลบ้านหัวแหลมด้วย พิธีลอยเรือเป็นพิธีที่ค่อนข้างสลับซับซ้อน มีองค์ประกอบของพิธีกรรมมากมายเป็นพิธีกรรมของทั้งชุมชนที่ใช้เวลาถึง 3 วัน 3 คืน เพื่อให้เข้าใจถึงความหมาย และภาพรวมของพิธีลอยเรือ ในที่นี้จะเสนอการวิเคราะห์พิธีลอยเรือจากขั้นตอน และองค์ประกอบของพิธีกรรมซึ่งแบ่งออกเป็นศิลปะในการต่อเรือ การร้องรำ บทเพลงดนตรี พิธีปักไม้กั้น ฝี พิธีสาดน้ำ พิธีทำน้ำมนต์ เครื่องเช่น และการเข้าร่วมพิธีกรรม ตามลำดับ

การจัดหาวัสดุการประดิษฐ์เรือ หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า ต่อเรือ เพื่อใช้ในพิธีกรรม เริ่มขึ้นในตอนเช้าของวันขึ้น 14 ค่ำ หรือวันที่ 2 ค่ำ ของงาน โดยกรรมการฝ่ายจัดหาไม้พร้อมด้วยสมาชิกผู้ชายกลุ่มหนึ่ง นำเรือออกไปยังแหล่งที่มีไม้ที่ต้องการ คือ ไม้ระกำสำหรับต่อเรือ และไม้ตีนเป็ด ซึ่งเป็นไม้เนื้ออ่อนสำหรับทำกระดูกงู โขนหัวเรือ โขนท้ายเรือ ตลอดจนพาย และหางเสือ เมื่อเจอแหล่งไม้ระกำสามารถตัดได้เลยตามจำนวนที่ต้องการ ซึ่งการต่อเรือครั้งหนึ่งๆ จะใช้ไม้ระกำประมาณ 100-150 ต้น ส่วนไม้ตีนเป็ดใช้เพียงต้นเดียว และจะต้องทำพิธีขอไม้จากเจ้าป่าเสียก่อน โดยใช้น้ำมนต์ที่โต๊ะหมอสีกาคาแล้วรดบนโคนต้นไม้ และหว่านข้าวตอกเป็นการบอกกล่าวจึงตัดไม้ได้ เมื่อตัดไม้ได้ครบจำนวนต่างช่วยกันเหล่าเปลือกไม้ระกำ และกากเปลือกไม้ตีนเป็ดก่อนตัดเป็นท่อนๆ สมาชิกกลุ่มหนึ่งนำเรือไปรับไม้มายังสถานที่ที่เตรียมไว้ต่อเรือ เมื่อเรือไปถึงที่หมายจะโบกธงสัญญาณพร้อมตีโพน และร้องรำทำเพลงเพื่อรอขบวนเรือรับไม้จากชายฝั่ง แล้วขบวนเรือทั้งหมดจะแหวนกลางทะเลหน้าเกาะ 3 รอบก่อน นำไม้เข้าฝั่ง สมาชิกบนฝั่งทั้งชายหญิงที่ร้องรำทำเพลงเพื่อรอขบวนไม้ ก็เข้ามาพบกับขบวนแห่ไม้ที่ขึ้นจากเรือ มุ่งหน้าไปยังศาลบรรพบุรุษแล้วแหวนรอบศาล 3 รอบ เป็นการบอกกล่าวว่าจะเริ่มลงมือต่อเรือ หลังจากนั้นจึงนำไม้ไปวางยังสถานที่ที่เตรียมไว้ต่อเรือหน้าที่ยของฝ่ายจัดหาไม้จะเสร็จสิ้นลงแค่นี้

บทบาท และสถานภาพของช่างต่อเรือ เมื่อเตรียมไม้ไว้พร้อมแล้ว ขั้นตอนต่อไปเป็นการต่อเรือ ซึ่งจะต้องต่อให้เสร็จภายในวันนั้น โดยจัดแบ่งหน้าที่รับผิดชอบออกเป็นกลุ่มช่างอาวูโส และลูกมือในกลุ่มช่างอาวูโสประกอบด้วยหัวหน้าผู้เชี่ยวชาญคนหนึ่ง เป็นหัวหน้าประจำหัวเรือทำหน้าที่ควบคุมดูแลและให้คำแนะนำปรึกษาแก่ช่างคนอื่นๆ ในการต่อเรือตั้งแต่หัวเรือไปจนจรดลำเรือ และอีกคนหนึ่งเป็นหัวหน้าประจำท้ายเรือทำหน้าที่ควบคุมดูแล และให้คำแนะนำปรึกษาแก่ช่างคนอื่นๆ ในการต่อเรือ ตั้งแต่ท้ายเรือขึ้นมาจรดลำเรือ หัวหน้าทั้งสองตำแหน่งนี้ เป็นคณะกรรมการที่คัดเลือกจากผู้อาวูโสที่มีประสบการณ์และมีฝีมือในการต่อเรือ ตลอดจนเป็นผู้ที่สามารถจดจำโครงสร้างและรูปแบบของเรือที่เคยทำสืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษได้ดี จนเป็นที่ยอมรับของชุมชนและหัวหน้าช่างมาก่อน

สำหรับช่างที่เป็นลูกมือในการต่อเรือ ตำแหน่งกราบเรือทั้ง 2 ช่าง จำนวนไม่แน่นอน อาจจะเป็นช่างซ้าย 2 คน ช่างขวา 2 คน รวมกับหัวหน้าผู้ควบคุมหัวเรือและท้ายเรืออีก 2 รวมเป็น 7 คนบ้าง หรือเฉพาะช่างที่เป็นลูกมือซ้าย ทางขวา 4 คน ชาย 3 คน รวมเป็น 7 คนบ้าง ช่างที่เป็นลูกมือกลุ่มนี้ จะทำหน้าที่ต่อเรือโดยอาศัยประสบการณ์ที่เคยร่วมต่อเรือในครั้งก่อน ๆ ตลอดจนสอบถามและปฏิบัติตามคำแนะนำของหัวหน้าผู้ควบคุมหัวเรือและท้ายเรือ ช่างอีกประเภทหนึ่งที่ร่วมต่อเรือ จะมีหัวหน้าควบคุมหนึ่งคน แยกเป็นกลุ่มย่อย 2-3 กลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มอาจจะมีสมาชิกที่ไม่เคยเข้าร่วมพิธีต่อเรือมาก่อน หรือเป็นบุคคลภายนอกที่ให้ความสนใจ สมาชิกกลุ่มนี้มีหน้าที่ทำส่วนประกอบของเรือ เช่น เหล่าไม้ระกำ เหล่าไม้ไผ่เพื่อทำตะปูไม้ไผ่ สำหรับตอกยึดเรือ แกะสลักลายไม้ระกำเพื่อตกแต่งเรือ ตลอดจนทำส่วนประกอบที่บรรจุในเรือ เช่น หม้อข้าว ที่วิดน้ำเรือ กรรเชียง หางเสือเรือ ฉมวก สามง่าม และไม้พาย เป็นต้น ผู้หญิงจะไม่เข้าร่วมต่อเรือ เวลาที่เหลือจากการจัดเตรียมขนมและเครื่องเช่นสำหรับบรรจุในเรือพิธี จะตีหม้อและร้องว่าทำเพลง บางโอกาสก็นำเหล่าเข้าไปบริการบรรดาช่างที่กำลังต่อเรือ และร้องรำทำเพลงประกอบเสียงโทนของสมาชิกผู้ชายบางคนที่ไม่ได้ร่วมต่อเรือ สถานภาพของหัวหน้าผู้ควบคุมการต่อเรือ และช่างต่อเรือในพิธีกรรม จะไม่แตกต่างจากสมาชิกคนอื่น ๆ เพราะใครก็สามารถเข้าร่วมในการต่อเรือได้ ไม่มีการกีดกันแม้จะเป็นชาวเลจากกลุ่มอื่น หรือบุคคลภายนอกที่ไม่ใช่ชาวเล ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากความเชื่อที่ว่า การเข้าร่วมต่อเรือเป็นการทำบุญ เช่นเดียวกับการทำบุญทางพุทธศาสนา ไม่ว่าใครจะมีฝีมือมากน้อยเพียงใดก็ได้บุญเท่ากัน ซึ่งสมาชิกในกลุ่มจะรู้ระดับความสามารถของตนเองว่าควรช่วยได้แค่ไหน

ในขณะที่ต่อเรือช่างทุกคนรวมทั้งสมาชิกที่เข้าร่วมเป็นลูกมือจะเชื่อฟัง และปฏิบัติตามคำแนะนำของหัวหน้าอย่างเคร่งครัด เมื่อถึงขั้นตอนที่สำคัญ เช่น การประดิษฐ์นก และหัวเรือหัวหน้ามักจะลงมือทำเอง และหากหัวหน้าติดธุระหรือเจ็บป่วยก็ต้องมอบหมายให้ช่างคนใดคนหนึ่งทำหน้าที่แทน แม้การต่อเรือจะดำเนินไปอย่างรีบเร่งเพื่อให้เสร็จทันเวลา และต้องเชื่อฟังหัวหน้า แต่บรรยากาศในขณะที่ต่อเรือมีการพูดคุยเย้าแหย่ และตีหม้อสลับกันไปอย่างสนุกสนานฉันทุมิตร

ไม่มีช่องว่างระหว่างสถานภาพของหัวหน้า และช่างคนอื่นๆ เมื่อสิ้นสุดการต่อเรือหัวหน้า และช่างจะมีสถานภาพเหมือนสมาชิกทั่วไป ไม่มีการยกย่องเป็นพิเศษทั้งหัวหน้าช่างต่อเรือ และสมาชิกที่เข้าร่วมจะได้รับค่าตอบแทนด้วยค่าว่าบุญ และความสนุกสนาน จึงไม่มีการแข่งขันที่จะเป็นที่จะเป็นหัวหน้าหรือพยายามเป็นพิเศษเพื่อจะเป็นช่างผู้มีฝีมือ หัวหน้าและช่างต่างเริ่มเข้าร่วมต่อเรือด้วยใจรักในงานศิลปะ จนกระทั่งมีความรู้ความชำนาญ และเป็นที่ไว้วางใจจนได้ รับผิดชอบหน้าที่ให้ในที่สุด

กระบวนการเรียนรู้ และการสืบทอด กระบวนการเรียนรู้ และการสืบทอดของช่างที่ร่วมในการต่อเรือปลากั้ง ส่วนใหญ่เริ่มจากเด็กผู้ชายติดตามพ่อ หรือญาติๆ ที่เป็นช่างไปเล่นในบริเวณที่ต่อเรือแล้วคิดเลียนแบบผู้ใหญ่ โดยเก็บเศษไม้ระก่าที่ตกหล่นบริเวณใกล้เคียงมาต่อเป็นเรือลำเล็กๆ หรือประดิษฐ์ของเล่นอื่นๆ เช่น ตัวคน ปืน เป็นต้น โดยสังเกตเทคนิควิธีการจากผู้ใหญ่ ในขณะที่ลูกผู้หญิงมักจะใกล้ชิดแม่ และช่วยแม่ทำงานเตรียมเครื่องเช่น และฝีกายรำ ดังนั้นเมื่อถึงวัยอันสมควร เด็กผู้ชายที่มีใจรัก และมีความสมัครใจก็จะเข้าร่วมพิธีต่อเรือในฐานะลูกมือก่อนโดยอาศัยประสบการณ์ในวัยเด็กประกอบกับคำแนะนำ และเทคนิควิธีการที่ได้รับถ่ายทอดจากพ่อ และช่างอาวุโสจนกระทั่งมีประสบการณ์ และมีความรู้ความชำนาญมากขึ้น ซึ่งหากสมาชิกคนใดสามารถพัฒนาฝีมือช่างจนกระทั่งเป็นที่พอใจของหัวหน้า และสมาชิกคนอื่นๆ หัวหน้าช่างคนใดคนหนึ่งก็จะถ่ายทอดวิชาให้เป็นการส่วนตัว และคัดเลือกให้เป็นตัวแทนที่จะเข้าร่วมการต่อเรือแทนตนในยามจำเป็น และจะเป็นผู้สืบทอดตำแหน่งแทนคนต่อไปในวันข้างหน้า

เทคนิค และกระบวนการในการต่อเรือ การต่อเรือนั้น นอกจากมีไม้ และช่างผู้ประกอบเรือแล้ว สิ่งที่ขาดไม่ได้ คือ เครื่องมือที่ใช้ในการต่อเรือ การจัดหาเครื่องมือเป็นหน้าที่ของสมาชิกที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง คนหนึ่งที่จะเป็นผู้จัดหา และหีบยืมเท่าที่จะหาได้ เช่น มีดพริ้ว ขวาน มีดอีโต้ มีดบาง เลื่อย ตะปูเหล็ก ค้อน และท่อนไม้สำหรับตอกตะปูไม้ไผ่ ซึ่งเป็นไม้ไผ่เหลาบางปลายแหลมคล้ายตะปู กระบวนการต่อเรือเริ่มด้วยการนำไม้ต้นเปิดมาตัดแบ่งออกเป็น ส่วน ๆ ให้ได้ขนาดและจำนวนที่ต้องการ สำหรับส่วนท้องเรือที่เรียกว่า กระดุกงู 1 ชิ้น อีก 2 ชิ้น สำหรับทำ โขนหัวเรือ และ โขนท้ายเรือ ที่เหลืออีก 3 ชิ้นสำหรับทำหางเสือเรือ 1 คู่และไม้พาย 1 อัน เมื่อตัดแบ่งแล้วนำไม้ต้นเปิดที่เตรียมไว้สำหรับทำกระดุกงู และโขนเรือทั้ง 2 ชิ้น มาตากแห้งให้ได้รูปทรงก่อนลงมือต่อเรือ ในขณะเดียวกันสมาชิกอีกกลุ่มหนึ่งช่วยกันเหลาไม้ไผ่ เพื่อทำตะปูไม้ไผ่สำหรับตอกยึดเรือ เมื่อเตรียมไม้พร้อมแล้ว ชั้นแรกช่างจะวางไม้ต้นเปิดส่วนที่เป็นกระดุกงูลงบนพื้นแล้ว นำโขนหัวเรือ และโขนท้ายเรือมาตอกยึดติดกับปลายกระดุกงูทั้งสองข้าง

หลังจากนั้นใช้ไม้ระก่าที่เหลาเปลือกแล้วขนาดเท่าๆ กัน วางขนบกระดุกงูทั้งสองข้างทีละคู่ พร้อมทั้งดัดให้โค้งตาม รูปทรงที่ต้องการ เพื่อทำท้องเรือข้างเรือเรื่อยไปจนถึงกราบเรือ โดยกราบทั้งสองข้างตอกยึดกับโขนหัวเรือและโขนท้ายเรือ สำหรับการตอกยึดนั้นปัจจุบันยังคงใช้ตะปูไม้ไผ่ ตอกยึดระหว่างไม้ระก่าตลอดทั้งลำเรือ ยกเว้นช่วงตอนที่ต้องตอกยึดติดกับไม้ต้นเปิด

เท่านั้นที่ใช้ตะปูเหล็ก เช่น การตอกยึดระหว่างโชนหัวเรือกับกระดูกงู และปลายทั้งสองข้างของกราบเรือส่วนที่ตอกยึดกับโชนหัวและท้ายเรือ เป็นต้น ในช่วงตอนที่กราบเรือเริ่มโค้งขึ้นจะใช้ไม้ค้ำค้ำางระหว่างช่วงหัว ช่วงกลาง และช่วงท้าย ของกราบเรือทั้งสองข้างเพื่อตัดรูปทรงเรือ เมื่อตัดได้รูปทรงแล้วจึงวางกั่งซึ่งทำด้วยไม้ระกำบิดเป็นเกลียวแล้วตัดให้โค้งตามรูปทรงของท้องเรือ ประมาณ 7-9 อัน วางขวางท้องเรือ ระยะห่างเท่าๆ กันตั้งแต่หัวเรือจรดท้ายเรือ และตอกยึดท้องเรือด้วยตะปูไม้ไผ่ หลังจากนั้นจึงวางกอนอนจำนวน 7 อัน กับกั่งตั้งไปตามความยาวของลำเรือ ตั้งแต่กราบซ้ายไปจนถึงกราบขวา เมื่อตัวเรือเสร็จข้างส่วนหนึ่งช่วยกันประดิษฐ์ส่วนท้ายเรือ ส่วนหนึ่งประดิษฐ์บ้านบนเรือ 3 หลัง และอีกส่วนหนึ่งประดิษฐ์ส่วนหัวเรือ ส่วนหัวเรือใช้ไม้ระกำยาว ประมาณ 1 เมตร ตัวเรือที่ต่อเสร็จแล้วยาวประมาณ 3.5 เมตร เมื่อรวมกับความยาวของหัวเรือจะยาวประมาณ 4.5 เมตร กว้างประมาณ 1 เมตร ส่วนกระดูกงูยาวประมาณ 1.5 เมตร ขึ้นตอนต่อไปเป็นการตกแต่งเรือ

การตกแต่งเรือจะใช้ส่วนประกอบ ซึ่งข้างอีก 2-3 กลุ่มช่วยกันประดิษฐ์ขณะที่ช่างส่วนหนึ่งกำลังต่อเรือ ช่างเหล่านี้จะใช้ไม้ระกำแกะสลักเป็นลายฟันปลา หรือฟันเลื่อย และลายงูซึ่งรวมเรียกว่า บุษงาปลาจึก สำหรับใช้ตกแต่งเรือทั้งลำ รวมทั้งบ้าน 3 หลัง นอกจากนั้นเป็นส่วนประกอบประเภทดอกไม้ (บุหงา) หรือลวดลายชนิดต่างๆ กระจงเรือ 7 คู่ หางเสือเรือ 1 คู่ เสาใบ 1 คู่ ไม้พาย ฉมวก สามง่าม สมอเรือ ที่วิดน้ำเรือ ฆ้อง หม้อหุงข้าว และเตาไฟ สำหรับวางหม้อหุงข้าว อย่างละ 1 อัน สิ่งที่ขาดไม่ได้คือนกบนหัวเรือ และตัวสัตว์ที่ส่งไปไล่บาป เช่น เต่า งู เป็นต้น รวมทั้งตัวคนซึ่งทำหน้าที่รับผิดชอบในระหว่างเดินเรืออีก 7 คน เป็นหัวหน้า ผู้ควบคุมหัวเรือ 1 คน เป็นนายท้ายเรือ 1 คน และคนที่สำคัญที่สุดคือตำแหน่งกลางเรือ ซึ่งทำหน้าที่วิดน้ำเรือ และควบคุมใบเรือ ที่เหลือเป็นลูกเรือคอยให้ความช่วยเหลือ และปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

ส่วนประกอบของเรือแต่ละชิ้น ยกเว้นใบเรือ เอาใบ ไม้พาย และหางเสือเรือแล้ว ต่างก็ทำจากไม้ระกำทั้งสิ้น โดยนำไม้ระกำที่เหลาเปลือกแล้วมาประดิษฐ์ขึ้นด้วยเทคนิควิธีการที่แตกต่างกันไปตามรูปแบบที่ต้องการ เช่น การบิดไม้ระกำให้เป็นเกลียวก่อน แล้วตัดให้โค้งเพื่อทำหางเรือ และตกแต่งท้ายเรือ หรือใช้มีดบางเป็นไม้ระกำเป็นแผ่นบางๆ ยาวๆ มาม้วนให้กลมขนาดที่ต้องการ แล้วใช้ก้านมะพร้าวเสียบยึดเพื่อทำฆ้อง หม้อ และดอกไม้กลม (บุหงาบุไล้) หรือผ้าไม้ระกำให้มีขนาดเท่าๆ กัน แล้วใช้ก้านมะพร้าวเสียบต่อเป็นแพ สำหรับทำฝาหม้อ และที่วิดน้ำเรือ หรือใช้มีดบางแกะสลักเป็นกลีบดอกไม้ แล้วใช้ก้านมะพร้าวเสียบต่อกันเป็นดอกไม้ และการนำไม้ระกำมาแกะสลักเป็นส่วนประกอบของคน และสัตว์ ก่อนนำมาประกอบเป็นตัวโดยใช้ก้านมะพร้าวเสียบยึดให้ติดกันสำหรับไม้ต้นเป็ดจะตัดด้วยเลื่อยหรือขวานก็ได้ แล้วใช้ขวานมากเพื่อตกแต่งให้เรียบและได้รูปทรงที่ต้องการ เรือปลาจึกที่บ้านหัวแหลมกลาง จะใช้สีในการตกแต่งเรื่อน้อยมาก เช่น ใช้สีถ่านระบายหน้าคน และสีที่ใบเรือซึ่งทำจากผ้าปาเต๊ะเก่า ๆ นอกจากนั้นใช้สีธรรมชาติของไม้ระกำ และไม้ต้นเป็ดเป็นหลัก ในขณะที่บ้านบ่อแทนได้รับเอาวัฒนธรรมในการใช้สีเข้ามาปะปนบ้างแล้ว และที่ภูเก็ต นอกจากจะใช้

สี่เมจิกตกแต่งตัวคนและสัตว์แล้ว ยังใช้โพนแกะสลักกระดาษสายรุ้ง และธงทิวสีต่าง ๆ ประดับประดา เรือปลากด้วย จุดเด่นของเรือปลายที่บ้านหัวแหลม ซึ่งเสร็จสมบูรณ์พร้อมที่จะใช้ในพิธีกรรมแล้ว อยู่ที่ ความประณีตของลายฟันปลา หรือลายฟันเลื่อย หรือลายงู ที่รวมเรียกว่า บุษงาปลาจึก อันเป็นชื่อเรือ และตัวนกที่เกาะโดดเด่นอยู่บนหัวเรือ

ค่านิยม ความเชื่อ ทศนคติและภาวะแวดล้อมทางนิเวศวิทยาที่สัมพันธ์กับกระบวนการต่อเรือ และพิธีลอยเรือ

ความเชื่อที่ว่าผีบรรพบุรุษ และผีที่สิ่งสถิตอยู่ตามที่แตกต่างกัน เช่น ผี ผีหอย ผีน้ำ ผีต้นไม้ มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของพวกเขาสามารถให้คุณ และโทษได้ทำให้ชาวเลต้องเช่นไหว้ เพื่อบอกกล่าวแก่ผีประจำต้นไม้ก่อนจะตัดไม้ และจะตัดไม้ในจำนวนซึ่งประมาณแล้วว่าเพียงพอแก่ความต้องการ ทั้งนี้เกรงว่าหากตัดไม้มากเกินไปอาจจะทำให้ผีไม่พอใจ และถูกลงโทษ ความเชื่อที่ว่า การเข้าร่วมในการต่อเรือ และเข้าร่วมในพิธีลอยเรือจะได้บุญตลอดจนเชื่อว่าเรือเป็นที่สถิตของวิญญาณบรรพบุรุษที่ตายไปแล้วขณะเข้าร่วมพิธีลอยเรือ ทำให้พวกเขาเต็มใจที่จะเข้าช่วยในการต่อเรือด้วยความศรัทธา และตั้งอกตั้งใจตกแต่งเรืออย่างประณีตเพื่อเอาใจบรรพบุรุษ โดยหวังว่าหากบรรพบุรุษพอใจก็จะได้ผลบุญตอบแทน และจะดลบันดาล ให้พวกเขาอยู่เย็นเป็นสุข ทำมาหากินได้คล่อง ตามคำอธิษฐานของตน การแกะสลักรูปนกบนหัวเรือ หลงเหลือมาจากตำนานความเชื่อของชาวเลอุรักลาไว้อยู่ในอดีตที่ว่า นกเป็นสัตว์ที่เคยช่วยชีวิตบรรพบุรุษของพวกเขาไว้ให้รอดพ้นจากภัยอันตรายที่เกิดจากพายุในทะเล จึงยกย่องให้นก หรือโตะบุหร่ง เป็นบรรพบุรุษประจำกลุ่มชาวเล และแม้ว่าในระยะต่อมาชาวเลอุรักลาไว้อาจแบ่งกลุ่มย่อยออกเป็นหลายกลุ่ม และนับถือบรรพบุรุษต่างกันไป แต่ก็ยังมีความเชื่อว่า นอกจากโตะบุหร่ง มีความสามารถในการห้ามลมห้ามฝนแล้ว ยังสามารถนำทางได้ด้วย จึงมีผลให้ช่างประดิษฐ์รูป ทุกอย่างประณีต และนำไปปักบนหัวเรือ ซึ่งตามค่านิยมของสังคมชาวเล และกลุ่มชนที่มีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับเรือแล้ว มักจะเชื่อกันว่าหัวเรือเป็นสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับเป็นที่สถิตของผีประจำเรือหรือผีบรรพบุรุษที่ตนนับถือ ดังจะเห็นได้ว่าการผูกผ้าแดงบนหัวเรือ และมีการเช่นไหว้ก่อนนำเรือออกทำมาหากิน อีกทั้งยังมีข้อห้ามในการเหยียบหัวเรือ เป็นต้น

ช่างจะประดิษฐ์บ้านไว้บนเรือ 3 หลัง สำหรับเป็นที่พักอาศัยของบรรพบุรุษตามความเชื่อที่ว่า เรือสามารถนำวิญญาณบรรพบุรุษกลับบ้านเมืองเดิมได้ นอกจากนั้นยังประดิษฐ์เครื่องมือตลอดจนอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในเรือ เช่น อาวุธป้องกันตัว เครื่องมือจับปลา รวมทั้งบรรจุ อาหารสด อาหารแห้ง และขนมต่างๆ ลงในเรือ เพื่อให้วิญญาณบรรพบุรุษได้กินได้ใช้ในระหว่างการเดินทาง ในทำนองเดียวกัน พวกเขาเชื่อว่าเรือจะนำความชั่วร้ายและโรคภัยไข้เจ็บติดไปกับเรือ ดังนั้นสมาชิกชาวเลแต่ละครัวเรือนจึงบรรจุรูปผาก ซึ่งทำมาจากไม้ระกำเป็นรูปตัวคน จำนวนเท่าสมาชิกของแต่ละครัวเรือน พร้อมทั้งตัดเล็บ ตัดผม และเศษผ้าผากไปกับเรือด้วย เพื่อให้รูปผากเป็นตัวแทนนำสิ่งชั่วร้ายของสมาชิกแต่ละคนลอยไปกับเรือ แล้วพวกเขาจะไ้ได้อยู่เย็นเป็นสุข ส่วนความเชื่อที่ว่ากาการฆ่า

สัตว์เป็นการทำบาป เป็นแรงบันดาลใจให้พวกเขาช่วยกันประดิษฐ์รูปสัตว์ต่างๆ เช่น นก เต่า งู ซึ่งเคยฆ่ากินเป็นอาหาร บรรทุกเรือส่งกลับไปคืนเจ้าของเดิม เพื่อขอขมาและไม่บาป

นอกจากนั้นคำกล่าวที่ว่า อยากสบายก็ให้ไปเป็นเมียชาวเลย ซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อที่ว่าผู้ชายชาวเลต้องเอาอกเอาใจผู้หญิงด้วยการทำงานทุกอย่าง เชื่อว่าผู้หญิงจะได้พอใจ และไม่ไปขยับที่นอนขณะที่ผู้ชายออกทะเล อันเป็นเหตุให้ประสบอันตรายกลางทะเลได้ ยังปรากฏให้เห็นในพิธีลอยเรือ แม้ว่าความเชื่อดังกล่าวจะหลงเหลืออยู่ในกลุ่มผู้สูงอายุบางคนเท่านั้น โดยเฉพาะในพิธีต่อเรือจะไม่มีผู้หญิงเข้าร่วมเลย หลังจากที่จัดเตรียมขนมเครื่องเช่นแล้ว ผู้หญิงจะใช้เวลาที่เหลือทั้งหมดกับการร้องรำทำเพลง ต้มเหล้า และกระเช้าเข้าเหย้ากันเล่น ทั้งนี้ในกลุ่มผู้ชายเองก็ไม่เห็นเป็นเรื่องผิดปกติแต่อย่างใด ดังที่ผู้ชายชาวเลคนหนึ่งกล่าวว่า ผู้หญิงจะช่วยต่อเรือก็ได้ ไม่มีข้อห้ามอะไร แต่อยากให้เราสนุกกันมากกว่า และการที่ผู้หญิงร้องรำทำเพลงก็ถือว่าเป็นการทำบุญแล้ว ด้วยเหตุนี้ในพิธีลอยเรือผู้ชายจะเป็นฝ่ายจัดเตรียมงานทุกอย่าง ในขณะที่ผู้หญิงรับผิดชอบงานเบาๆ บางอย่าง เช่น การจัดเตรียมขนม เครื่องเช่น และการร้องรำทำเพลงเพื่อเอาใจสิ่งเหนือธรรมชาติที่พึ่ง

2.3.8 ความงามของเรือปลาจึก

ความงามของเรือปลาจึก ตามทัศนคติของชาวเลบ้านหัวแหลมนั้นจะต้องมีโครงสร้าง และรูปแบบของเรือที่สืบทอดมาจากเรือปลาจึกของบรรพบุรุษ ในขณะที่ส่วนประกอบของเรือมีทั้งประเภทที่ยังคงสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เช่น วัตถุประดิษฐ์จากไม้ระกำที่เป็นกรรเชียงเรือ 7 ลูกเรือ 7 คน ไม้พาย ฉมวก สามง่าม ที่วิดน้ำเรือ หม้อข้าว เต่าไฟ และฆ้องสำหรับให้สัญญาณประจำเรืออย่างละ 1 อัน รวมทั้งรูปฝาอกซึ่งเป็นตัวแทนของสมาชิกในครัวเรือน และรูปสัตว์ และประเภทที่เป็นงานศิลปะซึ่งเปิดโอกาสให้สมาชิกทั่วไปได้ใช้ความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับค่านิยม ความเชื่อ และทัศนคติของสังคมแต่ละยุคสมัย ประดิษฐ์ขึ้นอย่าง อิสระ ดังนั้นช่างที่เข้าร่วมในการต่อเรือจึงมีอิสระในการประดิษฐ์เรือ ภายใต้ข้อจำกัดด้านโครงสร้างรูปแบบและส่วนประกอบที่อยู่ในความควบคุมของหัวหน้า ซึ่งเป็นสมาชิกในชุมชนที่ผ่านขบวนการเรียนรู้และสืบทอดวิชาช่างจากช่างผู้อาวุโสมาแล้ว

นอกจากนี้ความงามของเรือปลาจึกจะต้องเกิดจากความประณีตของลายที่แกะสลักและสีธรรมชาติของไม้ตีเปิดและไม้ระกำสดด้วย จึงไม่นิยมตัดไม้ทิ้งไว้หลายวัน ส่วนค่านิยมหรือทัศนคติเกี่ยวกับความงามของเรืออีกประการหนึ่งที่ขึ้นอยู่กับความเหมือนและความเท่ากันของเรือทั้งสองข้าง และความสมดุลของเรือตลอดทั้งลำ ซึ่งสัมพันธ์กับการทรงตัวของเรือขณะลอยไปในทะเลด้วยนั้น มีผลต่อการทำงานของช่างซึ่งต้องแบ่งหน้าที่รับผิดชอบประจำราบเรือทั้งซ้ายขวา และช่างเหล่านั้นจะต้องทำงานไปพร้อมๆ กัน โดยใช้วัสดุที่มี ขนาดเท่าๆ กันและใช้เทคนิควิธีการเดียวกัน เพื่อจะได้ผลงานที่ใกล้เคียงกันมากที่สุด ภายใต้การควบคุมของหัวหน้าควบคุมหัวเรือ และท้ายเรืออีกทอดหนึ่ง

ภาพประกอบ 22 ชาวอุรักลาไวย์แห่เรือปลาจึกรอบหมู่บ้านก่อนนำเรือไปลอยกลางทะเล ที่มา :
ผู้วิจัย, 14 พฤษภาคม 2565

ช่างที่ร่วมในการต่อเรือจะมีแรงบันดาลใจจากความรู้สึกร่วมที่ว่า เรือที่พวกเขาช่วยกันประดิษฐ์นั้นมีความงามและความประณีตกว่าเรือปลาจึกของชาวเลกลุ่มอื่นๆ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกัน โดยประเมินความงามและความประณีตทั้งจากคำชมของบุคคลภายนอกที่เข้าร่วมในฐานะผู้ชม และจากประสบการณ์และคำบอกเล่าของสมาชิกบางคน ที่เคยเดินทางไปร่วมในพิธีลอยเรือของชาวเลอุรักลาไวย์กลุ่มอื่น ความรู้สึกดังกล่าวนี้เองที่ทำให้เกิดความสำนึกร่วมกัน อันก่อให้เกิดความสามัคคี และเป็นแรงบันดาลใจให้ช่างทุกคนร่วมมือกันต่อเรืออย่างพร้อมเพรียง จนสามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ในเวลาอันจำกัด

ภาวะแวดล้อมทางนิเวศวิทยา เป็นที่น่าสังเกตว่าการที่บรรพบุรุษของชาวเลต้องใช้ไม้ระกำ และไม้ตีนเป็ดต่อเรืออาจจะเป็นเพราะพวกเขาไม่มีเครื่องทุ่นแรงสมัยใหม่ เช่น เลื่อย เป็นต้น จึงไม่สามารถโค่นไม้ขนาดใหญ่มาทำเป็นแผ่นกระดานสำหรับต่อเรือ อีกทั้งไม้เนื้อแข็งมีปัญหาในการใช้เครื่องซุดเจาะ จึงใช้ไม้ตีนเป็ดซึ่งเป็นไม้เนื้ออ่อน สามารถซุดเจาะต่อเรือได้ง่าย และใช้ไม้ระกำทำกราบเรือทั้ง 2 ข้าง เพราะสามารถต่อกยึดด้วยตะปูไม้ไม่ได้ นอกจากนั้นสภาพแวดล้อมที่เป็นเกาะเป็นทะเลเช่นนั้น สามารถหาวัสดุประเภทไม้ระกำและไม้ตีนเป็ดได้ง่ายกว่าไม้อื่นๆ จึงสะดวกในการจัดหาไม้เพื่อใช้ในการต่อเรือ เงื่อนไขที่ปรากฏให้เห็นในพิธีต่อเรือปลาจึกซึ่งใช้ในพิธีลอยเรือนี้ แม้ว่ารูปแบบโครงสร้าง และขนาดจะแตกต่างไปจากเรือที่ใช้ในชีวิตประจำวันของชาวเลในอดีตก็ตาม

แต่ก็สะท้อนภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ที่สอดคล้องกับคำบอกเล่าเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวเลในอดีตว่าเป็นกลุ่มชนที่อยู่อย่างโดดเดี่ยว ไม่ได้ติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลภายนอก และอาศัยเรือขุด ซึ่งทำจากไม้ตีนเป็ด ไม้ระกำเป็นบ้านเกิด และเรือนตาย

ภาวะแวดล้อมซึ่งเป็นข้อจำกัดในแง่เครื่องมือ และวัสดุที่ใช้ในการต่อเรือปลากดักกล่าวจะส่งผลไปยังข้อจำกัดด้านเวลา ดังจะเห็นได้ว่า มีข้อกำหนดในการต่อเรือปลากดักว่า เมื่อตัดไม้มาแล้วจะต้องต่อเรือให้เสร็จภายในวันนั้น ทั้งนี้เป็นเพราะธรรมชาติของไม้ระกำ และไม้ตีนเป็ด ซึ่งเป็นไม้เนื้ออ่อน หากตัดจากต้นแล้วนำมาทิ้งไว้ข้ามวัน เนื้อไม้จะแห้ง แข็ง และเหนียวยากแก่การตัด การแกะสลัก และการตอกยึด ทั้งความงามของสีไม้ตีนเป็ด และไม้ระกำสดก็จะถูกทำลายไป ข้อจำกัดด้านเวลาดังกล่าว ยังส่งผลไปยังการทำงานของช่างอีกด้วย เพราะเมื่อเริ่มลงมือต่อเรือแล้ว ช่างไม่มีเวลาหยุดพัก หรือกินอาหารอีกเลย แม้ขณะสูบบุหรี่หรือไปจาก ก็ต้องสูบพร้อมไปกับการทำงาน โดยมีสมาชิกผู้หญิงและผู้ชายที่ไม่ได้ร่วมต่อเรือนำเหล่าชาวมาบริการเป็นระยะๆ จนกระทั่งพิธีต่อเรือเสร็จสิ้นไปแล้วจึงมีเวลาหยุดพัก เทคนิคในการออกแบบลายและส่วนประกอบของเรือปลากดัก ก็สะท้อนให้เห็นถึงภาวะแวดล้อมทางนิเวศวิทยา เป็นต้นว่า ลายหยักที่ใช้ตกแต่งเรือทั้งลำ ได้รูปแบบจากลักษณะของฟันปลาและการเลื้อยของงู ส่วนดอกไม้ นก และเต่า เลียนแบบของจริงตามภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติที่พบเห็นกันอยู่ในชีวิตประจำวัน ยิ่งไปกว่านั้นรูปแบบและโครงสร้างของเรือปลากดักที่เสร็จสมบูรณ์แล้วยังเป็นงานศิลปะ ที่สะท้อนภูมิหลังทางประวัติศาสตร์อย่างเด่นชัด ดังเช่น โครงสร้างของเรือปลากดักจะมีกระดูกงู กงตั้งและกงนอน ตลอดจนรูปแบบของลำเรือและเก๋งท้ายเรือ คล้ายคลึงกับลักษณะของเรือใบสามหลัก ซึ่งเป็นเรือขนาดใหญ่ ที่ชาวจีนเคยใช้เป็นพาหนะเดินทางเข้ามาค้าขายกับไทยในยุคสมัยหนึ่ง อีกทั้งลักษณะรูปแบบของหัวเรือยังคล้ายคลึงกับเรือไวคิงค์ หรือ รูปแบบของเรือขนาดใหญ่ของอินโดนีเซียแสดงว่าในยุคสมัยหนึ่ง ชาวเลกลุ่มนี้เคยมีสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชาวจีนและชาวอินโดนีเซีย จึงได้แบบอย่างมาใช้กับศิลปะการต่อเรือปลากดัก ส่วนความประณีตงดงามและความละเอียดละไมของเรือปลากดัก บ่งบอกถึงระยะเวลาอันยาวนานในการสั่งสมและสืบทอดศิลปะในการต่อเรือปลาย ซึ่งใช้ในพิธีลอยเรืออีกด้วย การเลือกทำเลที่จะจัดพิธีลอยเรือ นอกจากจะเลือกชุมชนบ้านหัวแหลมกลาง เพราะเป็นถิ่นฐานเดิมของบรรพบุรุษก่อนจะย้ายไปอยู่ที่บ้านหัวแหลมสุด และเป็นที่ตั้งของศาลบรรพบุรุษที่ใช้เช่นไหว้ในพิธีลอยเรือแล้ว การเลือกทำเลที่ต่อเรือ ที่ฉลองเรือ ที่ตั้งวงรำมะนา ตลอดจนที่ตั้งเวทีรำวงในบริเวณริมฝั่งที่น้ำทะเลขึ้นไม่ถึง ก็เพื่อความสะดวกในการรำกิจกรรม โดยไม่ต้องกังวลเรื่องน้ำขึ้น ขณะเดียวกันทำเลดังกล่าวจะอยู่ใกล้ทะเลมากที่สุด โดยเฉพาะจุดที่ทำพิธีฉลองเรือและฉลองไม้กันผี นอกจากต้องการบรรยากาศริมทะเล และเสียงคลื่นเสียงลมแล้วยังสัมพันธ์กับการประกอบพิธีสายน้ำ ซึ่งต้องวัดน้ำทะเลในเวลาที่น้ำขึ้นสูงสุดขึ้นมาสาตสมาชิกที่อยู่ในบริเวณที่ฉลองเรือ และเมื่อถึงพิธีลอยพิธีลอยเรือยังสะดวกในการแบกหามเรือไปลอยในทะเลด้วย

บทสรุป

ร้องเงิ่งเป็นศิลปะการแสดงของชาวเลอุลักล้าไว้อยู่ โดยจังหวัดภูเก็ตที่เกาะสิเหร่ บ้านแหลม ตึกแก จะมีแม่เพลงแห่งอันดามัน ชื่อ จิว ประมงกิจ โดยเป็นที่ยอมรับให้เป็นราชินีร้องเงิ่งและกรรม ศิลปากรได้มอบรางวัลผลงานดีเด่นการอนุรักษ์มรดกไทย พ.ศ.2535 การแสดงร้องเงิ่งเป็นศิลปะการ เต้นรำที่ได้รับอิทธิพลมาจากชาวยุโรป เช่น โปรตุเกส ออลันดา ฝรั่งเศส รวมไปถึงประเทศอังกฤษที่มีการ ติดต่อการค้าขาย ชาวเลพื้นเมืองได้มีการดัดแปลงที่เรียกว่าร้องเงิ่ง ซึ่งมีความสวยงามทั้งลีลาการ เคลื่อนไหวของเท้า มือ ลำตัว ความสง่างามของเครื่องแต่งกายกลมกลืนกับความไพเราะอ่อนหวาน ของท่วงทำนองของเนื้อเพลงชาวเลจะนิยมแสดงในพิธีลอยเรือ โดยเพลงที่ใช้มีหลายเพลงแต่เพลงที่ นิยมใช้มากที่สุดในการแสดงร้องเงิ่งนั้น มีอยู่ 3 เพลง คือ ลากูตูว เพลงมะฮีนัง และเพลงปูหลงปูเก้ แต่ละเพลงใช้ในการฝึก ผู้ร้องต้องมีปฏิภาณไหวพริบการร่ำร้องเงิ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้หญิงในการนำ บทบาทการรำแต่ในยุคปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนไปตามสมัยใหม่คือทุกเพศทุกวัยสามารถมารำได้ ซึ่ง ผู้วิจัยสังเกตุการณ์เปลี่ยนแปลงคือ การร่ำร้องเงิ่งจะมีความหลากหลายทางเพศ โดยเฉพาะกลุ่มบุคคล LGBTQ ถือเป็นบุคคลที่น่ายกย่องเพราะมีความชอบและร่วมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในเรื่อง เดียวกันแต่ยังสังคมนี้อย่างพึ่งพาให้กลุ่มคนทุกเพศร่วมสืบสานประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นภูมิปัญญาของ ชาวเลที่เป็นเสน่ห์อันบริสุทธิ์นี้สืบต่อไป

บทที่ 4

รองเงิ่งในบริบทกระบวนต่อรองเงิ่งอัตลักษณ์ของชาวอุรักลาไวยในฐานะพลเมืองไทย ในเขตจังหวัดภูเก็ต

ในบทนี้ต้องการนำเสนอ และอธิบายถึงรองเงิ่งในบริบทการต่อรองเงิ่งอัตลักษณ์ของชาวอุรักลาไวยในฐานะพลเมืองไทย ในเขตจังหวัดภูเก็ต โดยใช้ชุมชนเกาะสิเหร่ แหลมตึกแก็เป็นพื้นที่สนามวิจัย ซึ่งเป็นชุมชนและเส้นทางการเรียนรู้อัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวเลกลุ่มใหญ่ที่สุดของ ภูเก็ต โดยเฉพาะชาวเลกลุ่มอุรักลาไวย นำเสนอศิลปะการแสดงรองเงิ่งของชาวอุรักลาไวยของนางจิว ประโมงกิจ เป็นศิลปินนักอนุรักษ์มรดกไทยดีเด่น และเป็นทั้งราชินีรองเงิ่งแห่งอันดามันที่เป็นอัตลักษณ์วัฒนธรรมการแสดงรองเงิ่งของชาวอุรักลาไวยในเขตในจังหวัดภูเก็ต ที่สามารถทั้งรำรองเงิ่ง ร้อง เพลงรองเงิ่ง จำบทเพลง ท่วงทำนองการรำรำได้มากที่สุด มีความสละสลวยของเนื้อเพลง ทำนองที่ ไพเราะ และท่วงท่ารำรำรองเงิ่งได้รับการยอมรับในแวดวงวิชาการว่าเป็นการแสดงทางวัฒนธรรมที่ โดดเด่นระดับสากล และสะท้อนถึงความเป็นอันดามันได้อย่างเด่นชัด

นางจิว ประโมงกิจ ยังเป็น แม่แบบในการถ่ายทอดท่ารำให้แก่ครู นักเรียน ในโรงเรียนต่างๆ และมีโอกาสได้เฝ้ารับเสด็จสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี อย่างภาคภูมิใจในบริบทการเป็นคนไทยใหม่ในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งชาวอุรักลาไวยได้ใช้การแสดงรองเงิ่งที่แสดงตัวตนของชาวเล สร้างความหมายให้กับจังหวัดภูเก็ต พื้นที่การท่องเที่ยวไข่มุกแห่งเอเชีย การท่องเที่ยว การเป็นส่วนหนึ่งของศิลปะการแสดงชาติพันธุ์ ประจำจังหวัดภูเก็ต ซึ่งชาวอุรักลาไวยได้แสดง “ตัวตน” ความเป็นชาวเล ผ่านศิลปะการแสดงรองเงิ่ง ในการสร้างความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์กับผู้คน สังคมภายนอก ทั้งภาครัฐ เอกชน และนักท่องเที่ยว รองเงิ่งในสภาวะการณ์นี้ จึงอยู่ในบริบทของการต่อรองเงิ่งอัตลักษณ์ เพื่อบอกความเป็นตัวตนและการ เป็นส่วนหนึ่งของจังหวัดภูเก็ตไปพร้อมกัน จากข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมด้านเอกสาร บทความ ข้อเขียนทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง และการลงภาคสนามตามวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อนำมา เป็นกรอบในการวิจัย โดยครอบคลุมเนื้อหา ดังนี้

1. บริบทแวดล้อมที่ชาวเลแสดงถึงตัวตนสร้างความหมายให้กับเมืองแห่งการท่องเที่ยวในเทศกาลและงานประเพณีประจำท้องถิ่นจังหวัดภูเก็ต

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์นายสมโชค ประโมงกิจ (สัมภาษณ์, 3 ตุลาคม 2565) นักร้องคณะรองเงิ่งพรสวรรค์ ซึ่งเป็นหลานแม่จิว ประมงกิจ เด็กหนุ่มวัย 24 ปี ผู้มีเลือดเนื้อเชื้อไขชาวเลอุรักลาไวยสืบสานงานศิลปะแทนราชินีรองเงิ่งอย่างแม่จิว ประมงกิจที่เสียชีวิตไป เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2564 ณ เกาะสิเหร่บ้านแหลมตึกแก็ ถึงแม้ว่าจะสิ้นศิลปินนักอนุรักษ์มรดกไทยดีเด่นไปแล้วก็ตาม สมโชค

(ปวช.) อันประโหมงกิจจำเป็นต้องหยุดการเรียนหลังจากจบการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพเป็นผลจากฐานะที่เปราะบางยากต่อการศึกษาต่อ จึงมาช่วยครอบครัวหาหนทางหนีไฟไปขายในตลาดภูเก็ตเพื่อหารายได้มาจุนเจือสลับสับวันกับการแสดงร้องเง็ง นายสมโชค ประมงกิจ ทราบซึ่งในพระมหากรุณาธิคุณหาที่สุดไม่ได้ที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณฯ ทรงมีพระกรุณาธิคุณโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนและนักศึกษาที่มีฐานะยากจนและด้อยโอกาส นายสมโชคจึงมีแรงบันดาลใจในการสืบสานวัฒนธรรมร้องเง็งให้คงอยู่คู่กับชาวเลภูเก็ต ย่าจิว ประมงกิจ และชาวเลอุรักลาโว้ยแห่งเกาะสิเหร่ได้แต่งเพลงลายูมาลั๊กทักทักโดยผ่านนายสมโชคขับขานทำนองอันเป็นเพลงร้องเง็งเชิดชูสถาบันให้ลูกหลานชาวเลยึดมั่นในความจงรักภักดีรู้คุณค่าแผ่นดินและดำเนินรอยตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงถ่ายทอดบทเพลงให้สนุกสนาน โดยมีเนื้อร้องดังต่อไปนี้

ภาพประกอบ 23 นายสมโชค ประโหมงกิจ หลานแม่จิว ประมงกิจ ผู้ได้รับการถ่ายทอดร้องเง็ง ที่มา :
เพจ Facebook ร้องเง็งแม่จิวคณะพรสวรรค์ เกาะสิเหร่ ภูเก็ต, 10 มีนาคม 2565

เพลงลายูทะเลลั๊กทักทัก

แต่งเพลงโดย : นางจิว ประมงกิจ ราชนีร้องเง็งแห่งอันดามัน

ขับขานทำนองเพลงโดย : นายสมโชค ประมงกิจ หลานนางจิว ประมงกิจ

จงภูมิใจได้เกิดเป็นไทยที่มีในหลวง พระองค์ทรงเป็นห่วงปวงประชาชนชาวไทย
เรามีชาติศาสนาไว้พึ่งพาไป (เอ้ย) เราเกิดเป็นไทยโชคดีกว่าใครที่มีในหลวง (ทะเลลั๊กทักทัก)
รักษาเอาไว้ อัตลักษณ์ของไทยกันเถิดหนา เป็นสิ่งล้ำค่าชูตาพาก้าวไกล
ศิลปะพื้นบ้านมีมานานในแผ่นดินไทย (เอ้ย) จงรักษาเอาไว้เพื่อลูกหลานไทยได้ภูมิใจ (ทะเลลั๊กทักทัก)

เศรษฐกิจพอเพียงมีวิชาเลี้ยงตัวเราหนอ ได้มายามพอพ้อหลวง ของคนไทย
ปฏิบัติสืบมารู้หน้าที่และมีน้ำใจ (เอ้ย) เสียสละศิวิไลซ์นำพาชาติไทยเจริญรุ่งเรือง (ทะล็กทักทัก)

“แม่จิว ประมงกิจ แต่งบทเพลงนี้ผ่านหลานชายนายสมโชค ประมงกิจ ก่อนจากไปด้วยโรคประจำตัว”

ภาพประกอบ 24 แม่จิว ประมงกิจ กับ นายสมโชค ประมงกิจ หลานผู้สืบทอดร้องเง็ง ที่มา : เพจ Facebook ร้องเง็งแม่จิวคณะพรสวรรค์ เกาะสีเหร่ ภูเก็ต, 10 มีนาคม 2565

นายสมโชค ประมงกิจ ผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดทำรำและบทเพลงร้องเง็งจากย่าจิวใน เพลง ลาชูปราธูงาเจ๊ะ เป็นบทเพลงที่ใช้ประกอบพิธีกรรมลอยเรือในเดือนพฤษภาคมและตุลาคมของ ทุกปี เพื่อเป็นการสะเดาะห์เคราะห์ของชาติพันธุ์ชาวเลอกลักลาไว้อยู่ พิธีกรรมจะมีการตัดผม ตัดเล็บ ใส่ ใน เรือตกแต่งเรืออย่างสวยงามตระการตา จากนั้นก็จะนำเรือที่ทำด้วยไม้ระกำออกแห่รอบหมู่บ้านไป ลอยเรือในทะเล เพื่อเป็นการขอขมาลาโทษทะเลที่ได้อาศัยเป็นแหล่งทำมาหากินเลี้ยงชีพมาตลอด ชีวิต ก่อนที่จะมีการแสดงร้องเง็ง นายสมโชค จะร้องเพลงลาญดูวาเป็นเพลงไหว้ครูเพื่อขอพรจากเจ้าที่ เจ้าทางให้การแสดงร้องเง็งผ่านพ้นไปได้ด้วยดี เมื่อการแสดงเสร็จสิ้นลง นายสมโชคจะจบด้วยเพลง ลายูตาเบะเจ๊ะ เป็นการบอกลาเจ้าที่เจ้าทางที่ทำให้การแสดงร้องเง็งลุล่วงไปด้วยดี ร้องเง็งเป็นการ ร่ายรำซับซ้อน รำร้อง ออกมาเป็นเพลงที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะตัวของชาวเลที่ยึดมั่นเหนียวแน่น แม้

กระแสวัฒนธรรมภายนอกจะสัดมาแรงดังคลื่นทะเลลั้งก็ไม่ได้ทำให้ศิลปะวัฒนธรรมรุ่งเรืองให้พังทลายหายไป เพราะมีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อความคงอยู่ นายสมโชค ประมงกิจ กล่าวไว้ว่า “ชาวเล แหมตึกแกต้ใจที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี (สมเด็จย่า) พระราชทานนามสกุลให้ชาวเล และให้ชาวเลมีบัตรประจำตัวประชาชนทำให้ชาวเลแหมตึกแกเป็นคนไทย 100 เปอร์เซ็นต์ไม่ต้องร้อร้อนอีกต่อไป” นายสมโชค ประมงกิจ คือ เพชรอันดามันคนต่อไปที่จะเป็นผู้สืบทอดร่องเงิ่งให้อยู่ตราบนานเท่านาน

ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าในพิธีลอยเรือจะมีพิธีกรรมย่อยๆ อีกหลากหลาย เช่น พิธีเซ่นไหว้บรรพบุรุษ พิธีปักไม้กันผี พิธีทำน้ำมนต์ และการรำรองเงิ่งรอบเรือถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เหนือธรรมชาติในความเชื่อ ความศรัทธา ความคาดหวังของชาวเล และเป็นพิธีกรรมที่มีโอกาสได้รวมตัวกัน เป็นสังคมของชาวเล โดยมีความสัมพันธ์กันระหว่างการร้องรำทำเพลง เล่นดนตรี ที่เป็นของชาวเล เอง และด้วยวิถีชีวิตของชาวเลลักล้าไวยชอบความบันเทิง เป็นส่วนหนึ่งในการเชื่อมโยงระหว่างอดีตกับปัจจุบันด้วยพิธีกรรมต่างๆ ที่สัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เหนือธรรมชาติไม่สามารถสัมผัสได้ และข้อสังเกตของผู้วิจัยในประเด็นของศิลปะการแสดงร่องเงิ่งของชาวเลมีเสน่ห์มากในแบบวัฒนธรรมที่บริสุทธิ์ ไม่มีอะไรมาแต่งเติมเสริมจนศิลปะการแสดงคลาดเคลื่อนไปจากเดิมได้ เช่น ดนตรี ทำรำ ลีลา จังหวะ เครื่องแต่งกาย และภาษา มีเสน่ห์ในสายตาของนักท่องเที่ยว หรือคนในพื้นที่เอง เป็นการแสดงที่หาดูได้ยาก

ชาวเลลักล้าไวย ณ แหมตึกแกมีความโชคดีที่มีนายสมโชค ประมงกิจ ได้สานต่อในการร้อง รำ รองเงิ่ง รับช่วงต่อจากแม่จิว เพราะเยาวชนวัยหนุ่มสาวปัจจุบันส่วนใหญ่ไปเรียน ต่อต่างถิ่น และในความโชคดีก็ยังมีความโชคดีซ่อนอยู่เสมอ ในการจากไปของราชินีร่องเงิ่ง เพราะจังหวัดภูเก็ต รัฐบาลกระตุ้นเศรษฐกิจท่องเที่ยวโดยไม่ต้องขอวีซ่า เป็นเวลา 5 เดือน สำหรับ นักท่องเที่ยว 57 ประเทศ (กรมการกงสุล, 2566) นับเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยเพิ่มแรงขับเคลื่อน และฟื้นฟูเศรษฐกิจ และการท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้น และในเดือนมีนาคม พ.ศ.2567 นโยบายรัฐบาลเปิดรับนักท่องเที่ยวฟรีวีซ่าไทย-จีน แบบถาวร ซึ่งในปัจจุบันนี้ (17 มีนาคม 2567) นักท่องเที่ยวเข้ามาในจังหวัดภูเก็ตเป็นจำนวนมาก โดยจังหวัดภูเก็ตเป็นจังหวัด 1 ใน 10 ของเมือง ท่องเที่ยวระดับโลก และระดับโลก รัฐบาลจึงต้องขับเคลื่อนเรื่องของการท่องเที่ยวสร้างความ ประทับใจให้ปลอดภัย และมีความสุขทำให้นักท่องเที่ยวกลับมาเที่ยวจังหวัดภูเก็ตซ้ำอีก ณ สถานการณ์ดังกล่าวจึงทำให้การแสดงร่องเงิ่งมีงานเข้ามาหลากหลาย ทำให้ครอบครัว หรือนักแสดง และนักดนตรีร่องเงิ่งมีรายได้ในการจุนเจือครอบครัวเป็นอย่างดี

ศิลปะการแสดงร่องเงิ่งมีความสำคัญมากในการแสดงถึงตัวตนสร้างความหมายให้กับเมืองแห่งการท่องเที่ยวในเทศกาลและงานประเพณีประจำท้องถิ่นจังหวัดภูเก็ต เช่น งานประเพณีลอยเรือชาวเล งานย้อนอดีตเมืองภูเก็ต งานท้าวเทพกระษัตรี ท้าวศรีสุนทร งานอาหารฮาลาลและการ

ท่องเที่ยวฮาลาล งานถนนสายวัฒนธรรมเมืองกะทู้ งานผ้อต่อ งานเปิดฤดูกาลท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ต งานเทศกาลอาหารพื้นเมืองของชาวภูเก็ต งานประเพณีปล่อยปลา และงานประเพณีสงกรานต์ ออเนเตอะ ปีช

งานประเพณีลอยเรือชาวเล อย่างที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาเบื้องต้นในบทที่ 3 มาบ้างแล้ว เกี่ยวกับพิธีลอยเรือว่าเป็นสิ่งสำคัญมากกับวิถีชีวิตของชาวเล และร่องเง้งเป็นของคู่กันกับพิธีลอยเรือที่ พรากจากกันไม่ได้ โดยผู้วิจัยขอสรุปอีกครั้งในพิธีลอยเรือ คือ กลุ่มชาวเลที่หาดราไวย์ และบ้านสะป๋า จะมีพิธีลอยเรือในวันขึ้น 13 ค่ำ กลุ่มชาวเลที่เกาะสิเหร่จะมีพิธีลอยเรือในวันขึ้น 14 ค่ำ และกลุ่ม ชาวเลที่แหลมหลาทางตอนเหนือของเกาะภูเก็ตจะมีพิธีลอยเรือในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 และเดือน 11 ซึ่งถือเป็นพิธีสะเดาะเคราะห์ของชาวเลคล้ายกับพิธีลอยกระทงของไทย มีการสร้างเรือจากไม้ ระกำ ตัดผมตัดเล็บ และทำตุ๊กตาไม้แทนคน ใส่ลงไปในเรือแล้วนำไปลอย เพื่อนำเอาความทุกข์โศก เศรษฐ์ร้ายต่างๆ ออกไปกับทะเลแล้วมีการร่ายรำรอบเรือ หรือที่เรียกว่ารำร่องเง้ง หลังจากนั้นพวก ผู้ชายจะเข้าไปหาไม้มาทำเป็นรูป ไม้กางเขนจำนวน 7 อัน ที่ปลายไม้ทั้งสองด้านติดใบกะพ้อ นำไป ปักเรียงเป็นแถวตามแนวตั้งจากบกองอกสู่ทะเลตรงบริเวณที่วางเรือพิธีไม้นี้ชาวเลเรียกว่า กายูฮยาปัด เป็นไม้ศักดิ์สิทธิ์คอยปัดรังควาญไม่ให้สิ่งอัปมงคลกลับเข้ามาในหมู่บ้านอีก ชาวบ้านจะปักไม้นี้ไว้จนถึง เช้าวันถัดไปจึงถอนออกไปปักใหม่เป็นแนวนอนยาวตลอดตั้งแต่หัวหมู่บ้านจนถึงท้ายหมู่บ้าน เป็นอันเสร็จพิธีลอยเรือ บรรดาพี่น้องชาวเลจากที่ต่างๆ ที่สนุกสนานรื่นเริงกันมาหลายวันก็ถึงคราวต้องเลิกกรา รวจนกว่าพิธีลอยเรือในครั้งหน้าจะเวียนมาบรรจบอีกวาระหนึ่งจึงถอนไม้กายูฮยาปัดถอนเกาออก เพื่อนำท่อนใหม่มาปักแทน

งานย้อนอดีตเมืองภูเก็ต หรืองานตรุษจีนของชาวภูเก็ต จะอยู่ระหว่างวันที่ 30 มกราคม-1 กุมภาพันธ์ ของทุกปี จะมีขบวนแห่จากหน่วยงานและภาครัฐ รวมไปถึงประชาชนชาวภูเก็ต และการแสดงศิลปวัฒนธรรมประเพณีพื้นเมืองต่างๆ ทั้งนี้ในงานยังมีการประดับโคมไฟ และแสงสีสุดตระการตาตลอดแนวถนน เพื่อช่วยเพิ่มสีสันสดใสให้กับผู้ที่มาร่วมงานได้มีมุมหลากหลายในการถ่ายรูป และได้ชมสถาปัตยกรรม ชิโนโปรตุกีส และรับรู้ประวัติความเป็นมาของถนนสายประวัติศาสตร์ ย่านการค้าเมืองเก่าของลูกหลานคนภูเก็ต-เชื้อสายจีนแห่งนี้ มีการสาธิตทำอาหารพื้นเมืองภูเก็ตนานาชาติ และสามารถจับจ่ายไปกับสินค้าพื้นเมืองทั้งของกินของใช้ที่มีจำหน่ายตลอดเส้นทางถนน โดยจัดขึ้นเป็นเวลา 3 วัน ณ บริเวณสวนเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษามหาราชินี รวมไปถึงถนนสายต่างๆ ย่านเมืองเก่าภูเก็ต งานย้อนอดีตเมืองภูเก็ต ในวันเสาร์ที่ 1 กุมภาพันธ์ของทุกปี เป็นวันสุดท้ายของการจัดงาน ซึ่งจะตรงกับวันไหว้เทวดา ถือเป็นประเพณีอันเก่าแก่ของชาวภูเก็ตทางเทศบาลนครภูเก็ต เพื่อความเป็นสิริมงคล ความเจริญรุ่งเรืองของเมืองภูเก็ต แก่ตนเองและครอบครัว รวมทั้งร่วมกันส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป จะเห็นได้ว่างานย้อนอดีตเมืองภูเก็ต จะมีการแสดงศิลปวัฒนธรรมประเพณีพื้นเมืองต่างๆ โดย 1 ในนั้น ศิลปะการแสดงร่องเง้งได้มีโอกาสมา

แสดงเกือบทุกครั้งตามสถานการณ์ในปีนั้นๆ เพราะถือว่าชาวเลเป็นชาติพันธุ์ที่เข้ามาอาศัยที่เกาะภูเก็ตก่อนคนภูเก็ตมาสร้างถิ่นฐานอยู่เป็น 200-300 ปี มาแล้ว

งานท้าวเทพกระษัตรี ท้าวศรีสุนทร ตรงกับวันที่ 13 มีนาคม ของทุกปี มีรูปแบบในการเสนอผ่านละครอิงประวัติศาสตร์ในระบบ แสง สี เสียง ที่ยิ่งใหญ่ มีการออกร้านจำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ มีการจัดกิจกรรม เพื่อระลึกถึงเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ที่ท้าวเทพกระษัตรี ท้าวศรีสุนทรที่สามารถปกป้องเมืองกลางจากข้าศึกไว้ได้ เพื่อเชิดชูเกียรติประวัติท้าวเทพกระษัตรี ท้าวศรีสุนทร ณ บริเวณพื้นที่อนุสรณ์สถานเมืองกลาง ตำบลเทพกระษัตรี อำเภอถลาง ในตลาดวัฒนธรรมในบรรยากาศย้อนยุค การแสดงศิลปวัฒนธรรม และไฮไลท์ คือ การแสดงแสง สี เสียง ในวันที่ 13-15 มีนาคมของทุกปี ท้าวเทพกระษัตรี และท้าวศรีสุนทร หรือท่านผู้หญิงจัน และคุณมุก เป็นชาวถลาง โดยกำเนิด สองพี่น้องผู้นี้ได้ประกอบวีรกรรมนำชาวถลางต่อสู้กับกองทัพพม่าที่ยกกองทัพมาตีเมืองถลาง เป็นเวลาเดือนเศษ ฝ่ายศัตรูบาดเจ็บ และตาย 300-400 คน จนทัพพม่าไม่สามารถหักเอาเมืองได้ และได้แตกทัพกลับไปเมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2328 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงทราบถึงวีรกรรมของท่านผู้หญิงจัน และคุณมุก ตลอดจนความกล้าหาญ และความเสียสละของ ชาวถลาง ที่ได้ร่วมกันป้องกันเมืองให้รอดพ้นจากการโจมตีของพม่า จึงได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ตั้งกรมการผู้มีความชอบในการสงคราม เช่น พระยาทองพูน เป็นพระยาเจียดทอง ครองเมือง ถลาง แล้วโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งท่านผู้หญิงจัน และคุณมุกน้องสาว เป็นท้าวเทพกระษัตรี ท้าวศรีสุนทร พร้อมทั้งพระราชทานเครื่องยศแก่วีรสตรีทั้งสองตามสมควรแก่ความชอบ

วันที่ 13 มีนาคม ของทุกปีในจังหวัดภูเก็ต จึงจัดให้เป็นวันถลางชนะเลิศ ชาวภูเก็ตจึงได้จัดกิจกรรมเพื่อเชิดชูเกียรติประวัติท้าวเทพกระษัตรี ท้าวศรีสุนทร และให้อนุชนรุ่นหลังได้ตระหนักถึงวีรกรรมอันยิ่งใหญ่ของบรรพชนที่ได้เสียสละเลือดเนื้อ และชีวิตใน การปกป้องรักษาแผ่นดินไว้ให้ลูกหลานได้จนถึงทุกวันนี้ สำหรับปีนี้ทางจังหวัดภูเก็ต ได้ร่วมมือกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) และ อีกหลายหน่วยงานจัด “งานวัฒนธรรมท้าวเทพกระษัตรี ท้าวศรีสุนทร” ขึ้นในวันที่ 11-15 มีนาคม 2561 ณ บริเวณพื้นที่อนุสรณ์สถานเมืองถลาง หรือ โคนชนะพม่า ในงานจัดในรูปแบบตลาดวัฒนธรรมย้อนยุคที่จำลองวิถีชีวิตเมืองถลาง สะท้อนวิถีชีวิตของผู้คนในยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ นอกจากนี้ก็ยังมี การแสดงหนังตะลุง มโนราห์ ร้องเงี้ยวของชาวเล การละเล่นพื้นบ้าน และการแสดงศิลปวัฒนธรรมอื่นๆ กิจกรรมทัวร์แหล่งประวัติศาสตร์ถลาง ณ แหล่งประวัติศาสตร์ ถลาง เช่น วัดพระนางสร้าง นบนางดัก บ้านท้าวเทพกระษัตรีท้าวศรีสุนทร วัดม่วงโกมารภัจจ์ และมีการแสดงแสง สี เสียง ละครอิงประวัติศาสตร์ถลาง เพื่อบอกเล่าเรื่องราวเหตุการณ์สำคัญในศึกถลาง ได้มีการเปิดการแสดงที่ ยิ่งใหญ่ ซึ่งทางจังหวัดภูเก็ตมีเป้าหมายที่จะผลักดันงานวัฒนธรรมท้าวเทพกระษัตรี ท้าวศรีสุนทร ให้เป็นอีกหนึ่งแลนด์มาร์กแห่งใหม่ของภูเก็ต

2. ร่องเงงในบริบทตัวตนและกระบวนการรองเงงอัตลัษณในฐานะพลเมืองไทย

ร่องเงงในบริบทที่เป็นตัวตนของชาวเลมากที่สุด คือ ร่องเงงที่แสดงในพิธีลอยเรือ ซึ่งเป็นกระบวนการในการรองเงงอัตลัษณในการธำรงชาติพันธุ์ในฐานะพลเมืองไทยได้เป็นอย่างดี เป็นสื่อ และสัญลักษณ์สำคัญนำไปสู่ความเข้าใจ สังคม และวัฒนธรรมศิลปะการร้องรำทำเพลงในพิธีลอยเรือของชาวเล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อารมณ อุกฤษณ (2532) โดยผู้วิจัยสรุปร่องเงงในบริบทตัวตนและกระบวนการรองเงงอัตลัษณในฐานะพลเมืองไทย ได้ดังต่อไปนี้

ร่องเงงในพิธีกรรมลอยเรือเป็นศิลปะการรำรำดั้งเดิมที่ผสมผสานกับเสียงเพลงและดนตรีพื้นเมืองของชาวเลเป็นส่วนประกอบสำคัญในพิธีลอยเรือทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่พิธีแห่แม่เพื่อไปเวียนรอบศาลบรรพบุรุษ แห่เรือปลาจึก ไปวางในบริเวณที่ฉลองเรือและรำรำรอบเรือในพิธีฉลองเรือ นอกจากนั้นยังใช้ในพิธีปักไม้กันผี และทุกโอกาสที่โต๊ะหมอบเริ่มประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อในพิธีลอยเรือ ตลอดจนใช้เพื่อความบันเทิงในช่วงเวลาที่ไม่ประกอบพิธีกรรม แต่การรำรำอย่างเป็นพิธีการเริ่มต้นหลังจากที่นำเรือปลาจึก ไปวางในตำแหน่งที่ฉลองเรือ และโต๊ะหมอบประกอบพิธีเชิญวิญญาณบรรพบุรุษลงมาสิงสถิตในเรือโดยจุดกำยาน จุดเทียน และหว่านข้าวตอกแล้วโต๊ะหมอบจะเป็นผู้เริ่มรำรำมะนา ด้วยจังหวะที่เร่งเร้าพร้อมกับขับเพลงที่มีเนื้อร้องเชิญชวนให้วิญญาณบรรพบุรุษและสิ่งเหนือธรรมชาติในความเชื่อของพวกเขาทั้งหมดลงมาร่วมในพิธี ขณะเดียวกันนักร้องและนักดนตรีที่นั่งล้อมวงต่างช่วยกันตีรำมะนา ตีโทน และเป็นลูกคู่ ให้พ่อเพลงสืบเปลี่ยนกันเป็นต้นเสียงชักนำ สมาชิกชาวเล ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และเด็ก ๆ ที่พ่อแม่ หรือปู่ ย่า ตา ยาย อุ้มติดตัวไปด้วยทั้งผู้ชายและผู้หญิงต่างรำรำไปรอบ ๆ เรือ การรำรำจะดำเนินไปจนกระทั่งเหนื่อย หรือเสียงเพลงและเสียงดนตรีขาดหายไป จึงสลายตัวและเริ่มรวมตัวกันใหม่ เมื่อได้ยินเสียงเพลง และเสียงดนตรี ส่วนการรำรำรอบไม้กันผีมีขั้นตอนคล้ายกับการรำรำรอบเรือปลาจึกทุกอย่างเพียงแต่เปลี่ยนวัตถุประดิษฐ์จากเรือปลาจึกเป็นไม้กันผีและบทเพลงแตกต่างกันไป

ตำนานความเชื่อในการสืบทอดร่องเงงชาวเลบางคนประดิษฐ์เรือปลาจึกไม่เป็นและแต่งเพลงไม่เป็น แต่ชาวเลทุกคนมีนิสัยร่าเริง และชอบการร้องรำทำเพลง เด็กทารกจะถูกพ่อแม่หรือปู่ ย่า ตา ยาย อุ้มเข้าร่วมวงรำรำในพิธีลอยเรือ หรือพิธีแก้บนตั้งแต่แบเบาะ จนดูเหมือนว่าพวกเขาจะเรียนรู้จังหวะ และท่ารำก่อนการนั่ง การเดิน หรือการพูดเสียดด้วยซ้ำ สำหรับเด็กที่เพิ่งเดินได้ ผู้ใหญ่มักจะสอนให้เด็กทำท่ารำของตน ส่วนเด็กที่โตพอจะช่วยตัวเองได้ก็เข้าร่วมวงรำรำด้วยตนเอง ดังนั้นการรำรำรอบเรือและรอบไม้กันผีโดยเฉพาะในอดีตจึงมีสมาชิกชาวเลทุกเพศทุกวัย ตำนานความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการรำรำของชาวเล ทั้งที่กล่าวถึงอดีตชาติของชาวเลว่าเคยเป็นนางรำมาก่อน แล้วถูกสาปแช่งจากพระผู้เป็นเจ้า และพระพุทธรเจ้าให้ลงมาเกิดเป็นชาวเลด้วยเหตุผลที่ต่างกัน และอีกตำนานหนึ่งที่เชื่อกันว่า หลังจากที่พวกเขาลงมาเกิดเป็นชาวเลแล้วลืมท่ารำของตน จนกระทั่งเห็นว่าเป็นชูก้ามของปูเหล็ก จึงระลึกได้ว่าเป็นท่ารำของตนในอดีตชาติ และเลียนแบบท่ารำของปูเหล็กไฟ

นับเป็นสาเหตุหนึ่งของการร่ายรำรอบเรือปลาจึก และรอบไม้กันผี เพื่ออ้อนวอนขอโชติโทษ การร่ายรำ ยังเป็นการเอาใจบรรพบุรุษ หรือสิ่งเหนือธรรมชาติ เพื่อหวังสิ่งตอบแทนสำหรับการอยู่ดีกินดีตลอด ฤดูกาลที่จะมาถึง ขอพรและชำระหมู่บ้านที่อยู่อาศัย โดยวิญญานที่อยู่ในร่างที่เต้นรำจะดูดซับปีศาจ แห่งความชั่วร้ายความยากลำบาก และสิ่งที่ไม่ดีไปทิ้งนอกร้าน ในปีต่อไปจะเริ่มต้นด้วยความสะอาด และสดชื่น

บทบาทหน้าที่ในการแสดงรณรงค์ในพิธีลอยเรือ นอกจากเป็นการเอาใจบรรพบุรุษ เพื่อหวังสิ่ง ตอบแทนดังกล่าวแล้ว หากวิเคราะห์ถึงบทบาทหน้าที่ที่มีต่อสังคมและปัจเจกบุคคลที่จะพิจารณาได้ หลายแง่มุม เป็นต้นว่า การร่ายรำในพิธีลอยเรือเป็นการรวมกลุ่มคน และเป็นการสร้างประสบการณ์ ร่วมเพื่อให้เกิดความหมายถึงความเป็นเอกภาพของชุมชน อีกทั้งยังเป็นการลดความสำคัญของตนเอง ด้วยการเข้าร่วมกับส่วนรวมและลดช่องว่างทางสังคม ด้วยการเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกเพศทุกวัยได้ เข้าร่วมในการร่ายรำรอบเรือ และรอบไม้กันผี โดยไม่มีกฎข้อบังคับที่แสดงถึงการแบ่งแยกแต่อย่างใด นอกจากนี้การร่ายรำในพิธีลอยเรือ ยังเป็นการลดความตึงเครียดทางร่างกาย และจิตใจของผู้คนและ ลดความขัดแย้งทางสังคมด้วย เนื่องจากขณะที่เข้าร่วมในการร่ายรำไม่มีการจำกัดขอบเขตเรื่องเวลา ทุกคนมีอิสระในการเข้าร่วมร่ายรำตลอด 3 วัน 3 คืน และในระหว่างการร่ายรำจะมีการตีหม้อเหล้าจน เมาจึงสามารถปล่อยอารมณ์ เพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดทางร่างกายที่เกิดจากความเหน็ดเหนื่อยใน การทำมาหากินตลอด 6 เดือน อย่างเต็มที่และยังผ่อนคลายความตึงเครียดทางจิตใจที่เกิดจากความ ขัดแย้งทางสังคม และปัจเจกบุคคล ดังจะเห็นได้ว่าหลังจากที่เหน็ดเหนื่อยจากการร่ายรำ และเมา เหล้าจนได้ที่แล้วบางคนจะฟูฟ่อกลับไป แต่บางคนจะระบายถึงความขัดแย้งที่มีต่อกลุ่มเพื่อนบ้าน ญาติ พี่น้อง ครอบครัว และคนรัก ซึ่งเคยมีเรื่องติดค้างในใจกันมาก่อน ยิ่งไปกว่านั้นการร่ายรำยังมีผลให้ การจัดงานบรรลุเป้าหมาย และเป็นการรักษาวัฒนธรรมของกลุ่มชนด้วย

สัญลักษณ์ที่สื่อความหมายในการแสดงรณรงค์พิธีลอยเรือ การร่ายรำรอบเรือปลาจึก และรอบ ไม้กันผี ในพิธีลอยเรือของชาวเล ซึ่งสื่อความหมายด้วยการแสดงออกทางสีหน้า และการเคลื่อนไหว ร่างกายที่สัมพันธ์กับเสียงเพลง และจังหวะดนตรี ภาษาท่าทางหรือการร่ายรำในพิธีลอยเรือ จึงถูกใช้ เป็นเครื่องมือสำหรับติดต่อกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยมีบทเพลงเป็นสื่อในการบอกเล่าเรื่องราวที่ สอดคล้องกับตำนานความเชื่อและมีจังหวะดนตรีเป็นตัวกระตุ้น และเร่งเร้าให้ภาษาท่าทางที่แสดง ออกมาในรูปแบบของการร่ายรำ ดูขริมนลัษณะคร่ำคร่ายิ่งขึ้น ทั้งนี้หากวิเคราะห์โดยพิจารณาจากภาวะ แวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมของสถานการณ์ และภาษาท่าทางของผู้แสดงแล้วการที่ชาวเลเลือก สถานที่ที่ใช้ในการร่ายรำ ซึ่งเป็นตำแหน่งเดียวกับสถานที่ที่ทำพิธีลอยเรือและฉลองไม้กันผี คือ บริเวณหาดทรายอันเป็นจุดที่ใกล้ทะเลที่สุดที่น้ำทะเลขึ้นไม่ถึงนั้น แสงจันทร์ช่วยเสริมให้บรรยากาศ ของการร่ายรำท่ามกลางเสียงคลื่นที่ประสานกับเสียงเพลง และเสียงดนตรี ดูขลังและน่าคร่ำคร่ายิ่งขึ้นอีก

ระดับหนึ่ง ดวงจันทร์มีบทบาทในการรวมกลุ่มชนในสังคมชาวเล และเป็นสัญลักษณ์ของวิถีชีวิตของ ความอุดมสมบูรณ์ตลอดจนวิถีชีวิตของการทำมาหากินในรอบปี

การร่ายรำรอบเรือปลาจึก และรอบไม้กันผีท่ามกลางบรรยากาศธรรมชาติด้วยท่ารำของปู เหล็กไฟ (ปูหิน) ซึ่งสอดคล้องกับตำนานความเชื่อของชาวเลที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างความคิด ความเชื่อในอดีตและปัจจุบัน ซึ่งเชื่อว่าจะหลงเหลือสืบทอดต่อไปในอนาคตไว้ด้วยกันในเวลาปัจจุบัน ทั้งยังแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแท้จริงของชาวเลในยามปกติที่แม้ว่าจะจะเป็นกลุ่มชนอิสระแต่ ก็เป็นความอิสระในระดับหนึ่งซึ่งสอดคล้องกับภาวะแวดล้อมทางสังคม กับความเป็นอิสระขณะร่ายรำ ด้วยท่ารำที่เลียนแบบบุคลิกของสัตว์ ซึ่งสามารถปล่อยตัวปล่อยใจไปกับภาวะแวดล้อมตามธรรมชาติ ได้อย่างเต็มที่จึงเป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และมนุษย์กับสัตว์ ซึ่งเป็น สัญลักษณ์ของสิ่งที่ดี และไม่ตีปะปนกัน กลุ่มชนชาวเลมารวมตัวกัน เพื่อร่วมร่ายรำรอบเรือในวันเวลา เดียวกัน สถานที่เดียวกัน ซึ่งไม่สามารถทำได้ในชีวิตประจำวัน ยังเป็นการเชื่อมโยงระหว่างปัจเจก บุคคลกับสังคมเวลากับสถานที่ธรรมชาติกับวัฒนธรรม และเป็นโอกาสที่สมาชิกในชุมชนได้ ได้แสดง ความรู้สึกร่วมด้านจิตใต้สำนึกในลักษณะที่ขัดแย้งกับกฎเกณฑ์ ข้อบังคับของสังคมโดยอาศัยเหล่าชาว เป็นเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และความรู้สึกนึกคิดที่ตรงกันข้ามกับความเป็นจริงใน ชีวิตประจำวัน

3. แม่จิว ประมงกิจ คณะรองเง็งพรสวรรค์ บ้านแหลมตุ๊กแก เกาะสิเหร่ ตำบล รัชฎา อำเภอมือง จังหวัดภูเก็ต

ผู้วิจัยสัมภาษณ์ บุญรอด ประมงกิจ (สัมภาษณ์, 22 ธันวาคม 2564) ผู้ตั้งคณะรองเง็ง พรสวรรค์ในงานฉาบปัดแม่จิว ประมงกิจ เกี่ยวกับประวัติ และตัวตนที่เป็นอัตลักษณ์ในการแสดงใน คณะรองเง็งพรสวรรค์ จังหวัดภูเก็ตของแม่จิว ประมงกิจ คือ เป็นปราชญ์ชาวบ้าน ศิลปินนักร้องรักษ์ รองเง็ง แม่เพลงรองเง็งแห่งอันดามัน ซึ่งแม่จิวกำเนิดในปี พ.ศ.2477 และได้เสียชีวิตอายุ 89 ปี เมื่อ วันพุธที่ 22 ธันวาคม 2564 ณ สุสานศิลาพันธ์ เกาะสิเหร่ ด้วยโรคประจำตัว แม่จิว ประมงกิจ เชื้อ สายเผ่าโอรังลาโอด เป็นกลุ่มชนดั้งเดิมที่เร่ร่อนอยู่ในทะเล ในดินแดนเกาะสิเหร่ ตำบลรัชฎา อำเภอมือง จังหวัดภูเก็ต โดยมีพี่น้อง 5 คน แม่จิวเป็นลูกสาวคนสุดท้อง แม่ของแม่จิวเป็นคนเกาะสิเหร่ ส่วนพ่อเป็นคนเกาะลันตา นฤมล อรุโณทัย และคณะ (2552) แม่จิว ประมงกิจ เป็นนักร้องและรำ รองเง็งที่มีชื่อเสียงของวงพรสวรรค์แห่งบ้านแหลมตุ๊กแก เกิดและโตที่เกาะสิเหร่ที่มีครอบครัวและ สายเลือดเป็นศิลปินรองเง็ง เต็มตัว ทำให้พี่สาวและแม่จิวร้องรำ ขับเพลงรองเง็งได้ทั้งบ้าน เพราะ ครอบครัวพาเดินสายต่างจังหวัดบ่อย ด้วยการกรรเชียงเรือปราฮูตั้งแต่จังหวัดสตูลไปจนถึงพังงา โดยมี นางรำ 6 คน นักดนตรีอีก 5 คน มีมือไวโอลิน 1 คน (ชาวเลเรียกว่ามือขอ) รำมะนา 2 คน ฉิ่ง และ กรับ 1 คน ตั๋วตลก 1 คน แม่จิวหัดร้องรำรองเง็งได้ตั้งแต่ 8 ปี จนซึมซับทั้งบทเพลงและท่ารำด้วย

ความพยายามที่จะหัดรำจากแม่และพี่สาวอยู่ตลอด ด้วยคำสั่งสอนจากพ่อ และแม่ของแม่จิวให้ตั้งใจ และขยัน ฝึกรำให้สม่ำเสมอ จนแม่จิวได้สืบทอด จากพ่อและแม่จนร้องเพลงเก่งจนได้ตั้งชื่อเป็น คณะพรสวรรค์มีงานแสดงทั่วประเทศอย่างต่อเนื่อง และเป็นศิลปินร้องเงี้ยวที่มีชื่อเสียงมากในภาคใต้ มีลูกศิษย์มาเรียนร้องเงี้ยวจำนวนมาก

ภาพประกอบ 25 นางจิว ประมงกิจ ศิลปินนักร้องกรมรดกไทยดีเด่น และเป็นราชินีร้องเงี้ยวแห่งอันดามันในจังหวัดภูเก็ต ที่มา : เพจ Facebook ร้องเงี้ยวคณะพรสวรรค์ เกาะสิเหร่ ภูเก็ต, 10 มีนาคม

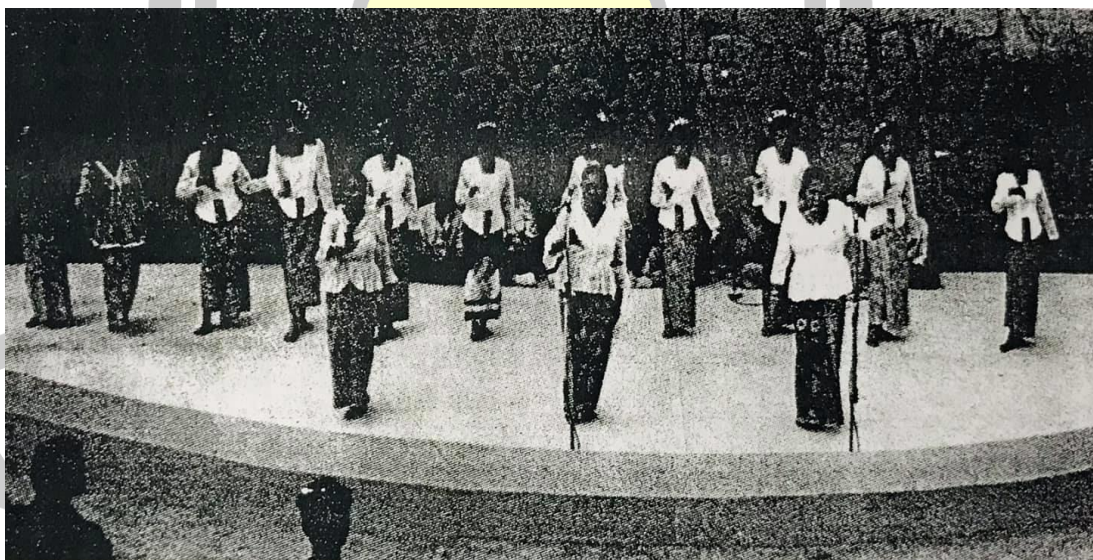
2565

แม่จิว ประมงกิจ (2548) ถิ่นเดิมแท้ของร้องเงี้ยวภูเก็ตอยู่ที่เกาะสิเหร่ สมัยก่อนชาวเลในหมู่บ้านร้องและรำได้ทุกคน รวมทั้งนักดนตรี คนร้องคนรำเป็นวงใหญ่มีมากถึง 30-40 ชีวิต เพลงที่เล่นมีทั้งเพลงโบราณดั้งเดิมที่เป็นภาษาอุรักลาไวกัยกับเพลงลูกทุ่งสมัยใหม่และมีเพลงที่ขับร้องโต้ตอบกันสดๆ คล้ายลำตัดที่เรียกว่า หัตถยา แม่จิว เคยขับร้องโต้ตอบเพลงสดแบบ 3 ต่อ 1 แม่จิว ถูกสอนมาว่าเล่นเพลงก็เหมือนกีฬาใจต้องแข็งต้องสู้เพราะการโต้เพลงสดเป็นการหยอกกันแรงๆ สมองต้องไว การหัดร้องเพลงร้องเงี้ยว แม่จิวบอกว่าต้องฟังไวโอดิน รำมานา ว่าเป็นเพลงแบบไหน ต้องฟังให้ทะลุการร้อง แม่จิวฟังจากแม่รอบเดียวแล้วขับตาม เมื่อร้องได้ก็จะรำได้แล้วจะได้หลายเพลง แล้วเดินสายด้วยเรือกรรเชียงไปเป็นเดือน ไปหยุดที่เกาะแหล่งชุมชนชาวเล เรือไร้วางสารของกินด้วยการรำทั้งครอบครัว พ่อ แม่ พี่สาว และแม่จิว เส้นทางศิลปินของแม่จิวราบรื่นมาด้วยดี ขาดแค่การศึกษา แม่จิวเรียนแค่ประถมศึกษา 2 แล้วลาออกเพราะต้องเดินสายร้องเพลงกับพ่อ แต่แม่จิวรู้สึกภูมิใจและตั้งใจทุกครั้งที่คนดูมีความสุขดูความสวยงามมีความบันเทิง ตราบใดที่แม่จิวไม่ได้ออกจากงานจะรู้สึกหงุดหงิด แม่จิวมี

ข้อตกลงกับสามีก่อนแต่งงานว่าถ้ายอมรับการเป็นศิลปินของแม่จิวได้ก็แต่งงานได้ ถ้ารับไม่ได้ก็ไม่แต่งงาน สามียอมรับข้อตกลงจนแม่จิวคลอดลูก สามียอมเลี้ยงลูกด้วยตนเอง

ภาพประกอบ 26 ครอบครัวแม่จิว ประมงกิจ รำรองเง็งทั้งครอบครัว (พ่อ แม่ พี่สาว และแม่จิว) ที่มา : เพจ Facebook ร่องเง็งแม่จิวคณะพรสวรรค์ เกาะสิเหร่ ภูเก็ต, 10 มีนาคม 2565

ภาพประกอบ 27 แม่จิวและชาวคณะรำรองเง็ง ที่สถาบันทักษิณคดีศึกษา จังหวัดสงขลา ที่มา : หนังสือท้องถิ่นของเรา (จังหวัดภูเก็ต) โดย นางสาวฤดี ภูมิภูถาวร, 22 กันยายน 2534

แม่จิวมีลูกจำนวน 12 คน ลูกสาวร่ำร้องเงิ่งทั้งหมด แต่เมื่อได้ครอบครัวสามีลูกสาวให้หยุดร่ำ เพราะความหิวเวลาไปร่ำบนเวทีเกรงว่าหนูคนอื่นจะมาจับ แม่จิวมีรายได้จากการร่ำร้องเงิ่งมาตลอดมี แต่คนติดต่องานเข้ามา ไม่เคยของงานใคร มีอาชีพประมงกับร้องเงิ่งเท่านั้นที่เลี้ยงดูครอบครัวจนถึง ปัจจุบันที่แม่จิวจากไป ในฤดูฝนไม่มีงานร่ำร้องเงิ่ง แม่จิวจะออกทะเล ตกเบ็ด หาหอยทะเล และหอยนางรมไปจนถึงกระบี่ พังงา สมัยงานเยอะแม่จิวจะพวงใหญ่ออกงาน ได้ค่าแรงคืนละ 12 บาทเท่านั้น แต่ปัจจุบันจะได้ค่าแรงเพิ่มมากกว่าเก่าปัจจุบันแสงในจังหวัดภูเก็ตคืนละ 5,000-6,000 บาท ถ้าต่างจังหวัดคืนละ 15,000 บาท แม่จิวได้แสดงร้องเงิ่งในงานถนนสายวัฒนธรรมในเมืองภูเก็ตตั้งแต่ เดือนตุลาคม-พฤศจิกายน คนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจสำเนียงเพลงภาษาอุลัถลาไวย แต่เสียงร้องและลีลาท่า รำของราชินีร้องเงิ่งสามารถตราตรึงคนดูหน้าเวทีได้แน่นอน เป็นคำตอบว่าศิลปะการแสดงพื้นบ้านแขนง นี้ยังไม่ตกสมัยในขณะที่ภูมิปัญญาแขนงอื่น และอีกหลายแขนงที่หาคนสืบทอดยาก มือไวโอลินตอนนี้ มีฝึกใหม่หลายคน แม่จิวต้องสอนคนสีไวโอลิน ที่รามมะนา บอกลักษณะของจังหวัด ส่วนคนร้องเพลง ร้องเงิ่งมี 3 คนเด็กๆ รุ่นใหม่ไม่ชอบเพลงโบราณ แม่จิว กำลังหัดร้องเพลงให้หลานสาวแท้ๆ 2 คน ใน การถ่ายทอดเพลงและท่าร่ำร้องเงิ่ง ยังคงยึดมั่นในสิ่งอันเป็นที่รัก และคำขอของทวด โดยที่คาดหวัง ไม่ได้ว่าจะมีหลานคนไหนมาสืบต่อสิ่งที่แม่จิวรักได้บ้าง

ภาพประกอบ 28 นางจิว ประมงกิจ รับพระราชทานโล่และเข็มเกียรติคุณอนุรักษ์มรดกไทย จาก สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อ 17 กรกฎาคม 2535 ณ พระตำหนักสวน จิตรลดา กรุงเทพมหานคร ที่มา : เพจ Facebook ร้องเงิ่งแม่จิวคณะพรสวรรค์ เกาะสิเหร่ ภูเก็ต, 10

มีนาคม 2565

เพลงร้องเงี้ยวส่วนใหญ่ร้องหรือขับเป็นภาษาอูรักลาไวย์และภาษามลายู แต่แม่จิวัดแปลงบางเพลงเป็นภาษาไทย ทำให้เป็นที่เข้าใจของผู้ฟัง และทำให้วงของแม่จิวได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก บวกกับแม่จิวมีความรักในการขับและการร้องเงี้ยว ส่งผลให้คณะกรรมการอำนวยการวันอนุรักษ์มรดกไทยประกาศเกียรติคุณให้แม่จิวเป็นผู้สนับสนุนการอนุรักษ์มรดกไทยดีเด่น ในปีพ.ศ.2535 แม่จิวเชื่อว่าร้องเงี้ยวอูรักลาไวย์จะไม่เสื่อมสลายไปเพราะมีเด็กที่สนใจฝึกกร้องรำร้องเงี้ยวกับแม่จิวรวม 60 คน ซึ่งแม่จิวสอนด้วยความเต็มใจ ส่วนใหญ่จะเป็นเด็กในหมู่บ้านแหลมตึกแถมมีประมาณ 10 คน มีแววในการร้องเงี้ยวได้ แต่ยังขับเพลงไม่ได้ต้องเปิดเพลงร่ำอย่างเดียวนั่น ซึ่งปัจจุบันผู้วิจัยได้ข้อมูลมาว่าเด็กชาวเล พูด และฟังภาษาชาวเลไม่ได้เพราะเวลาไปโรงเรียนทั้งครูและเพื่อนพูดภาษาไทยจนเด็กชาวเลเกิดความเคยชินจนพูดและฟังภาษามลายูไม่เข้าใจทำให้ร้องเพลงร้องเงี้ยวไม่ได้ แต่แม่จิวได้บอกความสำคัญของร้องเงี้ยวไว้ว่า ร้องเงี้ยวมีมาตั้งแต่สมัยปู่ ย่า ตา ยาย อยากให้อนุรักษ์ร้องเงี้ยวไว้ อย่าให้สูญหายไป เพราะชาวเลต้องมีไว้สำหรับร้องรำกับบน งานลอยเรือ เยวชนรุ่นเก่า จะได้เห็นร้องเงี้ยวฉบับดั้งเดิม และได้ขยันหมั่นฝึกซ้อมตั้งใจรำจนทำได้ดี

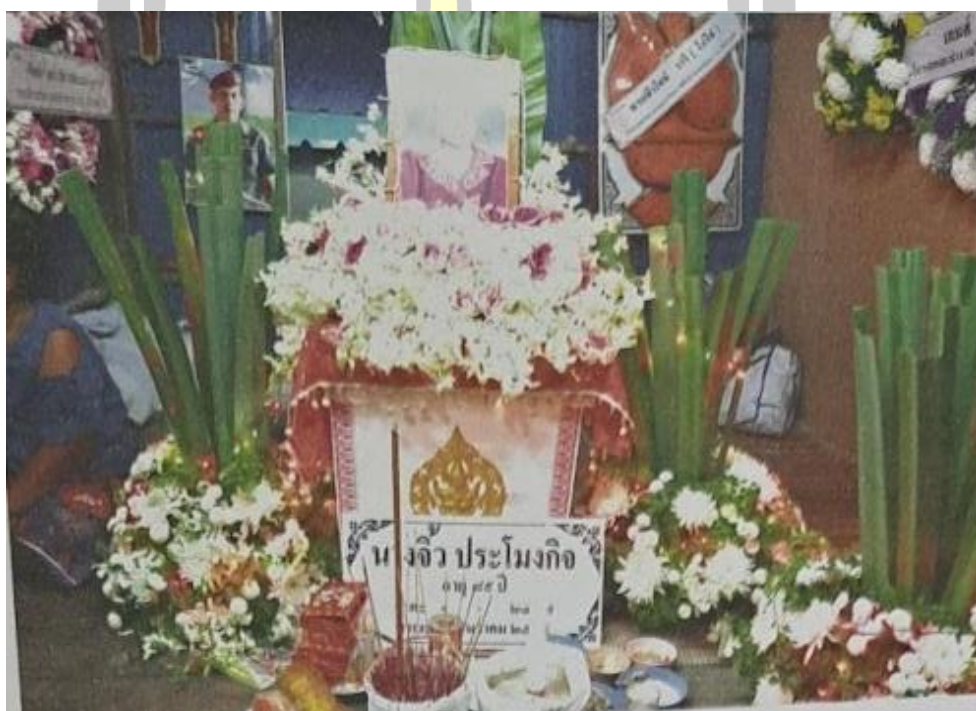
ภาพประกอบ 29 นางจิว ประมงกิจ รำร้องเงี้ยวหน้าพระพักตร์ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่มา : เพจ Facebook ร้องเงี้ยวคณะพรสวรรค์ เกาะสีหะ ภูเก็ต, 10 มีนาคม 2565

สรุปผลงานและรางวัล ที่แม่จิว ประมงกิจ ได้รับ

ภาพประกอบ 30 สรุปผลงาน และรางวัลแม่จิว ประมงกิจ ที่มา : ผู้วิจัย, 14 มีนาคม 2565

แม่จิว ประมงกิจ (เทศบาลตำบลรัชฎาจังหวัดภูเก็ต, 2559) เป็นศิลปินที่สร้างชื่อเสียง และผลงานไว้มากหลาย เป็นศิลปินนักร้องสมัครไทยดีเด่น ตั้งแต่ พ.ศ.2488 จนถึง พ.ศ.2564 รวม 76 ปี นับจากที่แม่จิวยังมีชีวิตอยู่ ซึ่งแม่จิวมีชื่อเสียงโด่งดังในแวดวงการแสดงพื้นบ้านร้องเงี้ยวต่างยกย่องพร้อมยอมรับให้แม่จิวเป็นราชินีร้องเงี้ยว มีความจำที่ยอดเยี่ยมมีปฏิภาณไหวพริบในการต้นสด มีโทนเสียงสูงที่ทรงพลังโดดเด่นเหนือเครื่องดนตรีและเหนือคลื่นลมทะเล แม่จิวจึงถูกยกย่องให้เป็นราชินีร้องเงี้ยวที่เป็นศิลปะการเต้นรำพื้นเมืองได้รับการถ่ายทอดมาจากมลายู อินโดนีเซีย โดยมีเค้าเดิมมาจากการเต้นรำของชาวโปรตุเกสและสเปนที่เคยมีประวัติมาทำการค้าขาย

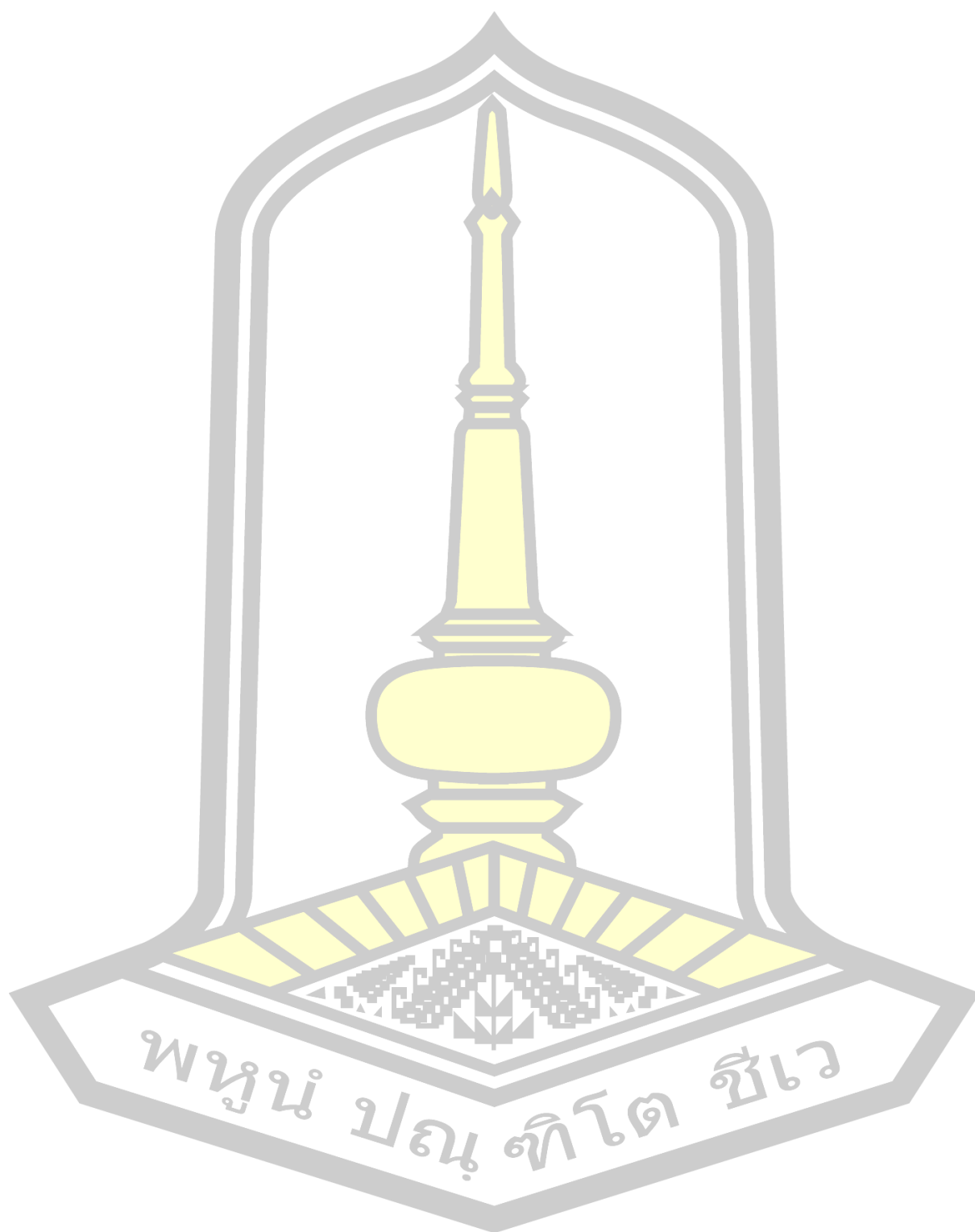
ภาพประกอบ 31 นางจิว ประมงกิจ ศิลปินนักร้องสมัครไทยดีเด่น และราชินีร้องเงี้ยวแห่งอันดามัน ในจังหวัดภูเก็ต ถึงแก่กรรม เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2564 ที่มา : ผู้วิจัย, 22 ธันวาคม 2564

ชาวเลอุรักลาไวย์เป็นกลุ่มชนพื้นถิ่นที่ร่วมยุคร่วมเหตุการณ์ที่รักษาการเต้นรำร้องเงี้ยวแบบดั้งเดิมไว้ได้เป็นอย่างดีรวมทั้งเกาะลันตาด้วย เกาะลันตาถือว่าเป็นเมืองหลวงของชาวเลเพราะสมัยอดีตชาวเลส่วนใหญ่อพยพจากมลายู และอินโดนีเซียมาเกาะลันตา แม่จิวฝึกร้องเงี้ยวมาตั้งแต่ 8 ขวบ ค่อยๆ ฝึกฝนจนสามารถต้นกลอนสดเป็นทำนองต่อกลอนร้องโต้ตอบจำเพลงร้องเงี้ยวได้เป็น 100 เพลง โดยไม่ซ้ำเนื้อเพลงภายใน 1 คืน สมัยแม่จิวสาว ๆ ที่แสดงคู่กับพี่สาวยังไม่ได้ตั้งชื่อร้องเงี้ยวมีการเดินโรงเหมือนวงดนตรีลูกทุ่งหรือเรียกอีกอย่างว่าเดินสายไปหลากหลายสถานที่ตามเกาะแก่งต่างๆ ในอันดามันมีเรือมารับมาส่งไปแสดงก่อนนักแสดงถึงเกาะจะมีการตีฆ้องร้องไห้ประกาศให้ชาวบ้านแถวนั้น

ทราบว่ามี การแสดงร้องเงิ่งในคำคืนนั้นๆ แต่ปัจจุบันจะมีร้องเงิ่งเฉพาะตอนงานประเพณีลอยเรือหรือในพิธีแก้บนของชาวไทยใหม่ และการสาธิตเท่านั้น และหลังจากนั้นคณะทีมแม่จิวได้ตั้งชื่อเป็นคณะพรสวรรค์ และแม่จิวได้มีโอกาสเข้าเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ร้องรำร้องเงิ่งถวายในพระตำหนักสวนจิตรลดาโรฐาน และร้องรำร้องเงิ่งถวายสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อครั้งสมเด็จพระราชดำเนินเยี่ยมชาวเลที่เกาะสิเหร่ และแม่จิวยังได้รับคัดเลือกจากคณะกรรมการวันอนุรักษ์มรดกไทย กรมศิลปากรให้เป็นผู้มีผลงานดีเด่นในการอนุรักษ์มรดกไทยประจำปี พ.ศ.2535 อีกด้วย

บทสรุป

ร้องเงิ่งในตัวตนของชาวเลที่สามารถต่อรองในเชิงอัตลักษณ์ในฐานะเป็นชาวไทยใหม่ ผึ่งทะเลอันดามัน ในเขตจังหวัดภูเก็ต ชุมชนเกาะสิเหร่ เป็นชุมชนและเส้นทางการเรียนรู้วัฒนธรรมชาวเลกลุ่มใหญ่ที่สุดของภูเก็ต โดยเฉพาะร้องเงิ่งของชาวเลกลุ่มอุรักลาไวย์ โดยมี นางจิว ประโมงกิจ ศิลปินนักอนุรักษ์มรดกไทยดีเด่น และเป็นทั้งราชินีร้องเงิ่งแห่งอันดามันที่เป็นอัตลักษณ์วัฒนธรรมการแสดงร้องเงิ่งของชาวอุรักลาไวย์ในเขตในจังหวัดภูเก็ตที่สามารถทั้งรำร้องเงิ่ง ร้อง เพลงร้องเงิ่ง จำบทเพลง ท่วงทำนองการรำรำได้มากที่สุด มีความสละสลวยของเนื้อเพลง ทำนองที่ไพเราะ และท่วงท่ารำรำร้องเงิ่งได้รับการยอมรับในแวดวงวิชาการว่าเป็นการแสดงทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นระดับสากล และสะท้อนถึงความเป็นอันดามันได้อย่างเด่นชัด นางจิว ประโมงกิจ ยังเป็นแม่แบบในการถ่ายทอดทำรำให้แก่ครู นักเรียน ในโรงเรียนต่างๆ และมีโอกาสได้เฝ้ารับเสด็จ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี อย่างภาคภูมิใจในบริบทการเป็นคนไทยใหม่ในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งชาวอุรักลาไวย์ได้ใช้การแสดงร้องเงิ่งที่แสดงตัวตนของชาวเล สร้างความหมายให้กับจังหวัดภูเก็ต พื้นที่การท่องเที่ยวไข่มุกแห่งเอเชีย การท่องเที่ยว การเป็นส่วนหนึ่งของศิลปะการแสดงชาติพันธุ์ประจำจังหวัดภูเก็ต ซึ่งชาวอุรักลาไวย์ได้แสดงตัวตน ความเป็นชาวเลผ่านศิลปะการแสดงร้องเงิ่งในการสร้างความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์กับผู้คน สังคมภายนอก ทั้งภาครัฐ เอกชน และนักท่องเที่ยว ร้องเงิ่งในสภาวารณนี้ จึงอยู่ในบริบทของการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ เพื่อบอกความเป็นตัวตนและการ เป็นส่วนหนึ่งของจังหวัดภูเก็ตไปพร้อมกัน

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

วิทยานิพนธ์เรื่อง รองเงิ่งชาวอุรูกลาไว : ตัวตนและการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ชาวเลฝั่งทะเลอันดามัน ประเทศไทย ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ สนามการวิจัย คือ บ้านแหลมตุ๊กแก รองเงิ่งแม่จิวคณะพรสวรรค์ เกาะสิเหร่ อำเภอมะนัง จังหวัดภูเก็ต ใช้กรณงานประจำปีพิธีกรรมลอยเรือ ปี พ.ศ. 2565 เป็นหน่วยในการวิเคราะห์ มีวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ชาวเลกลุ่มอุรูกลาไวในพื้นที่ทะเลอันดามันประเทศไทย 2) เพื่อศึกษารองเงิ่งในบริบทการอ้างชาติพันธุ์ และอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวเลกลุ่มอุรูกลาไว ในเขตจังหวัดภูเก็ต 3) รองเงิ่งในบริบทกระบวนการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ของชาวอุรูกลาไวในฐานะพลเมืองไทย ในเขตจังหวัดภูเก็ตสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ชาวเลกลุ่มอุรูกลาไวในพื้นที่ทะเลอันดามันประเทศไทย

การตั้งถิ่นฐานของชาวอุรูกลาไวในประเทศไทยสมัยอดีตไม่มีการโยกย้ายเปลี่ยนแปลง ไม่มีการแบ่งเส้นเขตแดนของรัฐชาติ และไม่มีกฎระเบียบเกี่ยวกับการเดินทางหรือการทำมาหากินที่เคร่งครัด เกาะลันตาถือว่าเป็นบ้านแห่งแรก และเป็นเมืองหลวงของชาวอุรูกลาไวในทะเลอันดามัน ชาวอุรูกลาไวบางส่วนได้ล่องเรือมาเรื่อยๆ เพื่อพักอาศัยและทำมาหากินบริเวณเกาะพีพี เกาะจำ จังหวัดกระบี่ เกาะยาว จังหวัดพังงา จนมาถึงบริเวณจังหวัดภูเก็ต และปักหลักตั้งถิ่นฐานอยู่กัน อย่างกระจัดกระจายตามสถานที่ต่างๆ และเมื่อมีคนกลุ่มเดียวกันอาศัยอยู่ก็มีการเข้าไปรวมอาศัยอยู่ ด้วยจนขยายจำนวนเพิ่มมากขึ้น และพื้นที่เหล่านั้นมีความหนาแน่นก็จะมีการแยกย้ายกันออกไปเพื่อหาที่อยู่อาศัย และที่ทำงานแห่งใหม่ โดยเลือกจากสถานที่ที่มีทำเลดี ทำมาหากินได้สะดวก ปราศจากสิ่งรบกวนโดยในปัจจุบันพื้นที่หาดราไวย์ เกาะสิเหร่ จังหวัดภูเก็ต และเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ ถือว่าในพื้นที่จุดใหญ่ที่มีชาวอุรูกลาไวอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ในอดีตชาวอุรูกลาไวเดินทางเข้ามาตั้งถิ่นฐานในภูเก็ตในขณะที่ยังมีผู้คนอาศัยอยู่ไม่มาก ในขณะนั้นสภาพพื้นที่ของภูเก็ตเป็นทุ่งหญ้าคาสะท้อนให้เห็นว่าพื้นที่ภูเก็ตเป็นแหล่งที่ชาวอุรูกลาไวพักอาศัย และทำมาหากินมานาน ก่อนที่จะมีศูนย์กลางเป็นชื่อ ภูเก็ต เช่นในปัจจุบัน เกาะร้างถือได้ว่าเป็นที่อยู่เดิมและที่อยู่ค่อนข้างประจำของชาวอุรูกลาไวที่เข้ามาอาศัยในบริเวณภูเก็ต ต่อมาชุมชนอุรูกลาไวบนเกาะร้างประสบกับปัญหา อหิวาห์ตกโรคระบาด ผู้คนจึงอพยพโยกย้ายออก บ้างก็ย้ายไปอยู่ที่หาดราไวย์ และหาดสะปำ เมื่อมีการตั้งถิ่นฐานที่ถาวรมากขึ้น ชาวอุรูกลาไวก็รู้สึกผูกพัน ในผืนแผ่นดินนั้นมากขึ้น เพราะนอกจากจะเป็นสถานที่ที่มี

คุณประโยชน์ต่อการอยู่อาศัย การทำมาหากินและเป็นที่เกิด ที่ตายแล้วยังเป็นสถานที่ตั้งหลาดาโต๊ะอันเป็นที่อยู่ของบรรพบุรุษ

2. รongเงิ่งในบริบทการธำรงชาติพันธุ์ และอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวเลกลุ่มอุรักลาไวย ในเขตจังหวัดภูเก็ต

รongเงิ่งเป็นการแสดงออกท่าทางของชาวไทยทั้งมุสลิมและพุทธแถบฝั่งทะเลอันดามัน รongเงิ่งในบริบทการธำรงชาติพันธุ์ และอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวเลกลุ่มอุรักลาไวย ในเขตจังหวัดภูเก็ต แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ รongเงิ่งในวิถีชีวิตประจำวัน กับ รongเงิ่งในพิธีกรรม โดยสรุปได้ดังนี้

รongเงิ่งในวิถีชีวิตประจำวันที่ถูกใช้แสดงในโอกาสสำคัญ โดยมีการสอดแทรกบทเพลงให้เข้ากับงาน เช่น รongเงิ่งในพิธีแต่งงานที่มีการเปลี่ยนสถานภาพและบทบาทของสมาชิกในสังคมจากการเป็นลูกไปสู่การเป็นสามีภรรยา และเป็นพ่อแม่ในสังคมชาวเล หนุ่มสาวจะมีครอบครัวเมื่ออายุประมาณ 14-18 ปี โดยเฉพาะผู้หญิงชาวเลปัจจุบันจะแต่งงานเมื่อผ่านการทำบัตรประชาชนแล้ว การแต่งงานของชาวเลมี 3 รูปแบบ คือ 1) การสู่ขอ การหมั้น แล้วแต่งงาน 2) การอยู่กินกันก่อนเข้าพิธีแต่งงาน และ 3) การพาหนีแล้วกลับมาขอขมา รongเงิ่งในพิธีการแก้บนหากเกิดเหตุการณ์ผิดปกติขึ้น อาจเกิดกับชาวเลเองหรือเกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว เช่น ความเจ็บไข้ไม่สบาย เกิดลมมรสุมผิดปกติหรือทำมาหากินฝืดเคือง หรือ ลูกหลานญาติพี่น้องประสบเคราะห์ร้ายต่างๆ หรือเกิดเหตุอาเพศขึ้นในชุมชน ทำให้ชาวเลรู้สึกถึงความไม่ปลอดภัยในชีวิต พวกเขาจะให้คำตอบในการทำงานเดียวกันว่า สิ่งเหล่านี้ เกิดจากการลงโทษของผีบรรพบุรุษตนใดตนหนึ่ง ต้องแก้ปัญหาด้วยวิธีการทางไสยศาสตร์ หรือใช้วิธีติดต่อกับผีบรรพบุรุษเพื่อร้องขอความเห็นใจ ความช่วยเหลือ และขอขมาโทษจากผีบรรพบุรุษ แล้วเสนอสิ่งตอบแทนตามความผิดหรือโทษหนักเบาที่ได้รับ แนวคิดเหล่านี้จึงเป็นที่มาของวิธีการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ การสะเดาะเคราะห์ รongเงิ่งในพิธีการตาย เป็นพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิตของชาวเล ซึ่งเกี่ยวข้องกับการสูญเสียการเป็นสมาชิกในสังคม จึงเป็นพิธีที่มีความสำคัญทั้งต่อครอบครัว และชุมชนทั้งหมดด้วย โต๊ะหมอละจะเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมเพราะเชื่อกันว่าเป็นผู้เดียวที่สามารถเป็นสื่อกลางในการติดต่อกับผีบรรพบุรุษเพื่อร้องขอให้ผีบรรพบุรุษมารับวิญญาณของผู้ตายไปอยู่ ณ ที่ใหม่ หรือเป็นพิธีกรรมที่จัดแยกคนตายไปจากคนเป็นนั่นเอง เมื่อสมาชิกในครอบครัวใดเสียชีวิตลงเจ้าของบ้านจะก่อกองไฟไว้หน้าบ้าน ปัจจุบัน หากคนตายมีรูปถ่ายจะนำรูปถ่ายไปวางไว้หน้ากองไฟด้วย และนำข้าวปลาอาหารไปวางไว้ให้ผู้ตายหน้ากองไฟตลอด 3 วัน 3 คืน การก่อกองไฟหน้าบ้านนอกจากจะเป็นสัญลักษณ์ว่าบ้านนี้มีคนตายแล้ว ยังมีความเชื่อกันว่าเมื่อวิญญาณผู้ตายกลับมาบ้านจะมาอยู่ที่กองไฟ

รongเงิ่งในพิธีกรรมจะเป็นพิธีกรรมในรอบปีของชาวเลเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งเชื่อว่ามีอิทธิพลต่อวิถีการดำรงชีวิต โดยเฉพาะในด้านการทำมาหากิน ดังนั้น ช่วงเวลาที่จัดพิธีกรรมจึงสัมพันธ์กับฤดูกาลในการทำมาหากินและหากมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำมาหากิน

พิธีกรรมบางอย่างก็เชื่อมความนิยม หรือล้มเลิกไปด้วยเช่นกัน ได้แก่ ร่องเง้งในประเพณีแต่งเปลว ชาวเลอุรักลาไว้จัดขึ้นทุกปี ซึ่งชาวเลเรียกกันว่าประเพณีแต่งเปลว หรือวันเซงเม้ง จัดทุกวันขึ้น 5 ค่ำ เดือน 5 ของทุกปี เป็นวันที่ลูกหลานจะมาทำบุญและตกแต่งสุสานหรือที่ชาวเลเรียกกันว่า เปลวให้กับบรรพบุรุษของตน ครูหมอหรือโต๊ะหมอบของชุมชนเป็นผู้ทำพิธีในช่วงเช้า และจะมีกิจกรรมร่วมกันเช่น รำรองเง้ง รำมะนา มีการกินเลี้ยงร่วมกันตลอดทั้งวัน งานประเพณีแต่งเปลวของชาวเลอุรักลาไว้ เป็นงานประเพณีที่ลูกหลานของผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ได้กลับมาไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนต่างก็พร้อมใจกันกลับมา ร่วมทำบุญให้กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เหมือนกับงานประเพณีวันว่างทำบุญสุสานของชาวไทย ในการประกอบพิธีกรรมจะมีการทำพิธีโดยโต๊ะหมอบซึ่งเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของพวกเขา หลังจากมีการประกอบพิธีกรรมเสร็จสิ้นแล้วกิจกรรมที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ การแสดงรำมะนาซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ ซึ่งเป็นการแสดงที่ถือว่าเป็นการแสดงที่ลูกหลานได้มาร่วมสนุกกับดวงวิญญาณของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว

ร่องเง้งในพิธีลอยเรือของชาวเลที่สำคัญมากที่สุดกับวิถีชีวิตของชาวเล เพราะมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ และสายใยของบรรพบุรุษที่ชาวเลอุรักลาไว้ปฏิบัติสืบต่อกันมา โดยจัดขึ้นปีละ 2 ครั้ง ในคืนวันเพ็ญเดือนพฤษภาคม และเดือนตุลาคม ผู้ชายในหมู่บ้านจะรวมตัวช่วยกันทำเรือปาจ๊ากจากไม้ระกำ และไม้ทองหลาง โดยมีโต๊ะหมอบ และผู้อาวุโสคอยควบคุมแนะนำ เพื่อให้ถูกต้องตามประเพณีในการสะเดาะเคราะห์ และขอขมาต่อทะเล เรือที่ทำพิธีกรรมด้วยไม้ระกำชาวเลเรียกว่า บราฮูปราจ๊าก หลังจากนำเรือแห่แล้วจะวางเรือไว้กลางหมู่บ้าน 1 คืน เพื่อให้ชาวเลในหมู่บ้านมาทำพิธีตลอดทั้งคืน มีการรำรองเง้งรอบเรือปราจ๊าก จนถึงเวลา 03.00 นาฬิกา โต๊ะหมอบจะทำพิธีกรรมอีกครั้งแล้วนำเรือปาจ๊ากขึ้นเรือหัวโพงไปลอยกลางทะเล เป็นขั้นตอนสุดท้ายของพิธีลอยเรือ หลังจากนั้นจะมีการปักไม้กางเขน หรือเรียกอีกอย่างว่า ไม้กันผีจำนวน 7 ต้น ตามความเชื่อของชาวเลเพื่อป้องกันสิ่งไม่ดีไม่ให้เข้าสู่หมู่บ้าน โดยจะมีการรำรองเง้งประกอบดนตรี รำมะนา เมื่อสิ้นสุดความหมายคือ สิ้นสุดมรสุม รออีก 6 เดือนจนถึงวันลอยเรือในรอบต่อไปอีกครั้ง

ร่องเง้งในพิธีปักไม้กันผี เริ่มจัดขึ้นในตอนเย็นของวันขึ้น 15 ค่ำ โดยผู้ช่วยฝ่ายจัดหาวัสดุ และสมาชิกผู้ชายกลุ่มหนึ่งพร้อมด้วยเครื่องเช่นสำหรับทำพิธีขอไม้ เดินทางไปตัดไม้และหาใบกระท่อม เมื่อได้ไม้ตามที่ต้องการ คือ ไม้พังกแหล (บูเกอ) ซึ่งเป็นไม้กลมเส้นผ่าศูนย์กลางต้นละประมาณ 3 นิ้ว ยาวไม่ต่ำกว่า 7 ศอก ปอกเปลือกออกจำนวน 14 ต้น และใบกระท่อม จำนวนพอประมาณแล้ว นำกลับไปเวียนรอบศาลบรรพบุรุษก่อนนำไปประดิษฐ์ไม้กันผี ณ บริเวณที่ฉลองเรือ โดยเริ่มใช้ขวานผ่าปลายไม้ให้ได้ขนาดความยาวต้นละ 7 ศอก จำนวน 7 ต้น และ 7 1/2 ศอก อีก 7 ต้น เท่ากัน นำไม้ทั้ง 2 ชุด มาจับคู่กันอย่างละต้นเพื่อผูกติดกันด้วยหวายในรูปแบบที่ตั้งฉากกันเหมือนไม้กางเขน โดยให้ไม้ชุดแรกเป็นแขนทั้งสองข้าง ขณะเดียวกันสมาชิกผู้หญิง 2-3 กลุ่ม ๆ ละ 2-3 คน ช่วยกันมัดใบกระท่อมรวมกันเป็น ช่อ ๆ จำนวน 21 ช่อ แต่ละช่อจะถูกฉีกเป็นริ้ว ๆ ตามรอยกลีบของใบกระท่อม เพื่อ

นำไปผูกติดกับไม้กันผิต้นละ 3 ซ่อ คือ ปลายแขนทั้งสองข้าง และส่วนยอดของไม้กันผิ ไม้กันผิที่เสร็จเรียบร้อยและนำไปปักในตำแหน่งที่ลองเรือทั้ง 7 ต้นแล้ว ห่างกันต้นละ 2 ช่วงเท้าของผู้วัด แขนทั้ง 2 ข้างของแต่ละต้นยาวข้างละ 3 1/2 ศอก และสูงจากระดับพื้นทราย 5 ศอก ของผู้วัด ซึ่งเป็นระดับที่สูงกว่าความสูงของสมาชิกในชุมชน

3. ร่องเง้งในบริบทตัวตนและกระบวนการรองรับเชิงอัตลักษณ์ในฐานะพลเมืองไทย

ภายหลังได้มีการจัดงานร่วมกันระหว่างสองสิ่งของชาวเล และงานประจำปีของคนพื้นถิ่น จัดตั้งศูนย์มรดกวัฒนธรรมชาวเลบ้านแหลมตึกแก เพื่อจัดการทำให้เกิดระบบข้อมูล นำขึ้นขณ คณะกรรมการหมู่บ้าน แบบมีส่วนร่วมของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้นำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน ภูมิปัญญาบุคคลประชาชนหมู่ที่ 4 บ้านแหลมตึกแก ผู้ประกอบการภาคธุรกิจ ภาคภาค ท้องถิ่นจากเทศบาลตำบล รัชฎา และภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นสถานที่ให้ความรู้เกี่ยวกับ วิถีชีวิต ประเพณีที่สืบทอด มาจากวิถีชีวิตชาวเล, แหลมตึกแก ดินแดนแห่งชาวเล, รูปปั้นบุคคลสำคัญ , แกะรอยบรรพชนอุรักลาไวย์, การดำเนินชีวิตของชาวเล, ภูมิปัญญาการแสดงร่องเง้ง, พิธีกรรมลอยเรือ, การประกอบอาชีพ ความภาคภูมิใจที่มีโอกาสเฝ้ารับเสด็จสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และด้านความตาย ซึ่งจัดแสดงภายในศูนย์มรดกวัฒนธรรมชาวเลบ้านแหลมตึกแก จำแนกเป็น 9 ห้อง 9 มิติ ซึ่งเป็นการนำเสนออัตลักษณ์ของชาวเลอุรักลาไวย์จังหวัดภูเก็ตที่มีขนาดใหญ่โดยการนำ เรื่องราวในอดีตผาน การจัดวางจินตนาการแห่งความหมายของชาวเลอุรักลาไวย์จังหวัดภูเก็ต และการปรับปรนให้เข้ากับบริบทสังคมจังหวัดภูเก็ตเพื่อบอกตัวตนความเป็นชาวเลกับคนกลุ่มอื่นพร้อมทั้ง สานสร้างเครือข่ายระหว่างชาวเลกับคนกลุ่มอื่นส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์ทางสังคม

นอกจากนี้ชาวเลได้สร้างเครือข่ายระหว่างชาวเลกับคนกลุ่มอื่นหรือสร้างความเป็นคนไทย ให้กับตนเองด้วยเงื่อนไขที่มีความเชื่อมโยง กับ สถาบันพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นกิจกรรมระดับชาติของ ชาวเลในการเข้าไปมีส่วนร่วมต่อการแสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ความ ศรัทธาและความเชื่อของผู้คนและ สังคม วัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ตจึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ชาวเลได้ กลายเป็นคนภูเก็ตและเป็นไทย โดยสมบูรณ์ รวมถึงการแสดงร่องเง้งบริเวณสถานที่ ที่เป็นใจกลาง เมืองแหล่งท่องเที่ยว แหล่งเศรษฐกิจ และชุมชน ซึ่งเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจจังหวัดภูเก็ตแสดงให้เห็น ว่าชาวเลได้สร้างเครือข่ายระหว่างชาวเลกับคน กลุ่มอื่นโดยการนำความเป็นชาวเลไปสานกับผู้คน ทั้ง ภาครัฐ เอกชน และประชาชนเพื่อการเป็นคนภูเก็ตและคนไทย

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวชาวเลได้สร้างเครือข่ายในฐานะชาวเลกับคนท้องถิ่นภูเก็ตด้วยความทรงจำทางสังคมผ่านศิลปะการแสดงร่องเง้ง เพื่อการสานสร้าง ความสัมพันธ์และผานเครือข่าย กับผู้คนและสังคมวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต กระทั่งศิลปะการแสดงร่องเง้ง ได้เป็นตัวบทสำคัญทางด้านการท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ตและได้รับการยกระดับให้เป็นหนึ่งในชาติพันธุ์ที่มีอัตลักษณ์โดดเด่นและ สร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัดภูเก็ต ทำให้เกิดการพัฒนาประกอบสร้างศูนย์มรดกวัฒนธรรมชาวเลบ้าน

แหลมตึกแกดังกเล่าอย่างเข้มข้น และเข้มแข็งเพื่อให้มีความยิ่งใหญ่ตระการตาขึ้น รองเงิงชาวอุรูกลาไวย์จึงทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการประกอบพิธีกรรม และการแสดงไปพร้อมกัน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยจำแนกการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ชาวเลกลุ่มอุรูกลาไวย์ในพื้นที่ทะเลอันดามัน ประเทศไทย ชาวอุรูกลาไวย์ในอดีตเดินทางเข้ามาตั้งถิ่นฐานในภูเก็ต ในขณะที่สภาพพื้นที่เป็นทุ่งหญ้าคาสะท้อนให้เห็นว่าพื้นที่ภูเก็ตเป็นแหล่งที่ชาวอุรูกลาไวย์พักอาศัย และทำมาหากินมานานก่อนที่จะมีศูนย์กลางเป็นชื่อ ภูเก็ต เช่นในปัจจุบัน และไม่มีโยกย้ายเปลี่ยนแปลง ไม่มีการแบ่งเส้นเขตแดนของประเทศไทย และไม่มีกฎระเบียบเกี่ยวกับการเดินทางหรือการทำมาหากินที่เคร่งครัดอยู่กันอย่างกระจัดกระจายตามสถานที่ต่างๆ จนขยายจำนวนเพิ่มมากขึ้น ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม (3 ตุลาคม 2565) และเชื่อมโยงกับการศึกษาเอกสารหลักของนฤมล อรุโณทัยและคณะ (2557) ในหนังสือทักษะวัฒนธรรมชาวเล ร้อยเรื่องราวชาวเล ว่า ชาวเลมีวิถีชีวิตเร่ร่อน หรือกึ่งเร่ร่อน ใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่บนเรือ เพราะสมัยอดีตบ้านของชาวเล คือ เรือ โดยเดินทางอพยพโยกย้ายไปเรื่อย และ เมธิรา ไกรนที (2557) บทความวิจัยเรื่องพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานชุมชนอุรูกลาไวย์ในพื้นที่ภูเก็ตจากมุมมองนิเวศวัฒนธรรมได้กล่าวว่า ปัจจัยที่ชาวอุรูกลาไวย์เลือกสถานที่ในการตั้งถิ่นฐานคือปัจจัยด้านกายภาพ ด้านสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ เป็นตัวกำหนดพิจารณาเรื่องของสถานที่เหมาะสมในการอยู่อาศัย การทำมาหากิน มีความเชื่อ และพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน สามารถปรับตัวเข้ากับทรัพยากรธรรมชาติให้มีชีวิตรอด แต่ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงด้านอิทธิพลทางสังคมการทำมาหากินและที่อยู่อาศัยเริ่มจำกัดลงทำให้วิถีชีวิตอยู่แบบกึ่งเร่ร่อน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรมที่ชาวเลอุรูกลาไวย์ต้องสัมพันธ์และการปรับตัวให้เข้ากับระบบสิ่งแวดล้อมชายฝั่งทะเลอันดามัน เพื่อทำให้วิถีชีวิตอยู่รอด จากการอธิบายของนักวิชาการ และจากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสรุปข้อค้นพบความสำคัญดังต่อไปนี้

1.1 พื้นที่ของกลุ่มชาวเลกลุ่มแรกที่เคยเป็นเจ้าของมาก่อนกว่า 100 ปี บางส่วนที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวถูกนายทุนกว้านซื้อเพื่อขยายธุรกิจการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น พัฒนาเส้นทางการคมนาคมที่สะดวกขึ้น ทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาจำนวนมาก รวมทั้งเข้ามาอยู่อาศัยของคนภายนอก ผู้วิจัยเห็นว่าจากที่ชาวเลใช้ชีวิตที่เรียบง่าย ผูกพันกับท้องทะเลต้องปรับเปลี่ยนชีวิตความเป็นอยู่อย่างเห็นได้ชัด คือ การเข้ามาของประมงเชิงพาณิชย์ กลุ่มนายทุนที่มีอำนาจ และอิทธิพลขยายตัวธุรกิจการท่องเที่ยวส่งผลให้สภาพพื้นที่ที่ชาวเลอยู่ดั้งเดิมกลายเป็นชุมชนท่องเที่ยว ส่งผลให้ชีวิตและวัฒนธรรมชาวเลต้องปรับเปลี่ยนไปต้องดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

1.2 จากสภาพสังคม เศรษฐกิจ วิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้ค่านิยมและความเชื่อดั้งเดิมที่เคยยึดถือปฏิบัติในอดีตลดน้อยลง ผู้วิจัยเห็นว่ามีผลกระทบต่อวิถีชีวิตชาวเลที่มากที่สุด คือ การเปลี่ยนแปลงการครอบครองกรรมสิทธิ์ที่ดินเกิดขึ้นเร็วมาก และชาวเลเองมักจะเสียเปรียบ ทั้งในเรื่องของการศึกษา อำนาจต่อรอง และด้วยวิถีชีวิตดั้งเดิมที่ชอบสันโดษและอิสระในมหาสมุทร ทำให้พื้นที่ริมชายฝั่ง ซึ่งแต่เดิมเคยเป็นที่อยู่อาศัย และสุสานของบรรพบุรุษ ถูกนายทุนกว้านซื้อ และยึดครองเพื่อสร้างที่พัก และรีสอร์ทต่างๆ ทำให้ชาวเลต้องหาที่ดินผืนใหม่ จำเป็นต้องใช้ชีวิตที่ห่างทะเล และแตกต่างไปจากเดิม อีกทั้งชาวเลถูกมองว่าเป็นคนล่าหลัง และถูกลดความสำคัญลงต่างๆ ที่เป็นกลุ่มชนกลุ่มแรกที่เคยเป็นเจ้าของมาก่อน

1.3 การเคลื่อนไหวด้านสิทธิและการคุ้มครองทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่สนใจต่อสาธารณชน และเริ่มมีส่วนในการผลักดันนโยบายทางวัฒนธรรมมากขึ้น ผู้วิจัยเห็นว่ากรณีของกลุ่มชาวเล ถือว่าเป็นตัวแทนในการเคลื่อนไหวที่ชัดเจนและมีแนวโน้มเป็นรูปธรรมมากที่สุด เหตุการณ์สินไหมที่มีการบูรณาการเพื่อฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเล เป็นพื้นที่วัฒนธรรมพิเศษในความหมายนี้ ไม่ได้เป็นสิ่งใหม่ แต่เกิดขึ้นมานานแล้ว ภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับกลุ่มชาติพันธุ์ กรณีชาวเลจึงมีนัยสำคัญต่อสังคมไทย นับตั้งแต่การเริ่มต้นสร้างสังคมที่เป็นธรรม สังคมที่ยอมรับการดำรงอยู่ซึ่งความหลากหลายของวิถีชีวิต การสร้างเงื่อนไขเพื่อลดความขัดแย้ง การป้องกันการละเมิดสิทธิต่างๆ ในระดับปฏิบัติ การเคลื่อนไหวเรื่องสิทธิทางวัฒนธรรมของชาวเลผ่านประเด็นเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น และการจัดการพื้นที่ในเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติ ที่อยู่อาศัย และพื้นที่ทางศาสนา ชาวเลเริ่มได้รับผลกระทบต่อการดำรงวิถีชีวิต และวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ถูกปรับเปลี่ยนไป ส่งผลให้ชาวเลถูกปรับตัว และแสดงควมมีตัวตนบนพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่สามารถแสดงให้เห็นสังคมยอมรับและเป็นที่ประจักษ์ว่ากลุ่มชาวเล เป็นอีกกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่ต้องการดำรงอยู่และมีพื้นที่ในสังคมทั้งพื้นที่ในมิติวัฒนธรรม และพื้นที่ในการดำรงชีวิต

1.4 ชาวเลไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินถึงแม้จะเป็นชาวเลกลุ่มแรกที่เคยเป็นเจ้าของมาก่อนกว่า 100 ปี ด้วยวิถีชีวิตของชาวเลที่อพยพโยกย้ายบ่อยถือเป็นวิถีเร่ร่อน วิถีชายขอบ เพราะฉะนั้นแนวคิด นโยบาย และระบบกฎหมายในปัจจุบันมักจะยึดเอามุมมองของสังคมที่อยู่ติดที่และตั้งหลักปักฐานเป็นสำคัญ ระบบกรรมสิทธิ์ ก็มักต้องมีปัจเจกบุคคล เอกชน หรือรัฐ เป็นเจ้าของ ซึ่งต่างจากวิถีชีวิตของคนพื้นเมือง โดยเฉพาะชาวเลกลุ่มมอแกน ในสมัยก่อนถือเอาเรือเป็นบ้าน และเดินทางไปตามเกาะ และชายฝั่งทะเล เมื่อถึงฤดูฝนก็ตั้งกระท่อมหรือเพิงชั่วคราว ส่วนชาวอูรักลาไวย์นั้นแม้จะอยู่อาศัยในหมู่บ้านชายฝั่งทะเล แต่ก็ต้องออกไปตั้งเพิงพักชั่วคราว เพื่อจับสัตว์ทะเลและหาของป่า หรือออกเรือไปทำประมง ตามเกาะต่างๆ เป็นเวลาหลายวัน นอกจากนั้นยังไม่มีกรียึดทรัพยากรเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล เพราะสังคมมีพื้นฐานอยู่บนหลักคิดของการแบ่งปันกันใช้ ชาวเลทุกกลุ่ม แม้ว่าจะเป็นกลุ่มที่มีสัญชาติ บัตรประชาชน แต่ส่วนใหญ่ก็พบว่าผืนดินที่เคยอยู่อาศัย เคยทำมาหากิน และเคยเดิน

ทางผ่านไปมานับร้อยๆ ปีตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษได้ถูกจับจองครอบครอง หรือประกาศเป็นพื้นที่
คุ้มครอง

สาเหตุที่ทำให้ชาวเลส่วนใหญ่ไม่มีเอกสารสิทธิ์หรือกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ทั้งๆ ที่เป็นผู้อยู่อาศัยและ
ทำมาหากินในบริเวณนี้มาเนิ่นนานเนื่องจาก 1) การไม่ยึดติดกับการครอบครองกรรมสิทธิ์ที่ดินใดๆ
ชาวเลคิดว่าทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็นที่ดิน พื้นที่ ชายฝั่ง หาดทราย รวมทั้งทรัพยากรสัตว์น้ำในทะเล
เป็นสิ่งที่ไม่มีใครเป็นเจ้าของ ทุกคนสามารถจะเข้าถึง และใช้ทรัพยากรต่างๆ ได้โดยหลักสิทธิชุมชน
และการเอื้อเฟื้อต่อกัน การอยู่อาศัยและใช้พื้นที่สืบเนื่องมาก็น่าจะเป็นเครื่องรับรองสิทธิในตัวเองอยู่
แล้ว 2) ชาวเลกับคนในท้องถิ่นไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์กันมาก เพราะมักจะเกรงกลัวคนแปลกหน้า
โดยเฉพาะผู้ที่ป็นเจ้าหน้าที่รัฐ ผู้นำ ผู้ที่มีอำนาจอิทธิพล อีกทั้งทัศนคติของคนท้องถิ่นส่วนหนึ่งต่อ
ชาวเล ก็เป็นไปในเชิงลบ ดังนั้น ชาวเลจึงไม่ได้รับความสนใจจากคนภายนอกและหน่วยงานรัฐ ไม่มี
ผู้ใดเข้ามาช่วยสนับสนุนการปกป้องคุ้มครองสิทธิของคนกลุ่มนี้โดยเฉพาะสิทธิในที่ดินอยู่อาศัย
3) ชาวเลเป็นชนพื้นเมืองดั้งเดิมที่ไม่รู้หนังสือ ไม่รู้กฎหมาย จึงเชื่อคนง่ายและไม่รู้เท่าทันคนภายนอก
ที่เข้ามาเพื่อผลประโยชน์ต่างๆ แม้ในปัจจุบันชาวเลจะได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้ว แต่คนรุ่นเก่าที่
ไม่รู้ หนังสือหรือคนรุ่นใหม่ที่ยังไม่รู้เท่าทันคนภายนอกก็ถูกหลอกลวงบ่อยครั้ง นอกจากนั้น ชาวเล
บางคน ก็ขายที่ดินหรือแลกเปลี่ยนที่ดินกับข้าวของจำเป็นไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ การที่ชาวเลไม่มี
กรรมสิทธิ์ในที่ดินส่งผลต่อความมั่นคงของครอบครัว ชุมชน และทำให้ไม่ได้รับ สาธารณูปโภคและ
บริการที่เหมาะสมและพอเพียง บ้านบางหลังในบางชุมชนถูกไถ้รื้อ ทำให้ขาดที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็น
ปัจจัยพื้นฐานของชีวิต ในขณะที่ชายฝั่งทะเลอันดามันพัฒนาไปเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับโลก มี
โรงแรม รีสอร์ท ที่พักอาศัยหรูหราราคาแพงสำหรับคนไทยและต่างชาติที่มีสตาจ์จ่าย แต่ชาวเลซึ่ง
เป็นชนพื้นเมือง อยู่อาศัยและทำมาหากินในบริเวณนี้มาอย่างยาวนานกลับถูกละเลยและทอดทิ้ง
มรดกทางวัฒนธรรมที่มี คุณค่ากำลังจะสูญหายไปท่ามกลางการเข้ามาของกระแสทุนและพาณิชย์นิยม
การปกป้องคุ้มครองผู้คนและวัฒนธรรมที่เปราะบางเช่นนี้จึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งก่อนที่ประเทศ
ไทยจะสูญเสียวิถีวัฒนธรรมซึ่งเป็นเอกลักษณ์ไปอย่างไม่มีวันย้อนกลับมาได้

2. ร่องเงงในบริบทการอ้างชาติพันธุ์ และอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวเลกลุ่มอูรักลาโว้ย ในเขต
จังหวัดภูเก็ต ร่องเงงชาวอูรักลาโว้ยเป็นศิลปะการแสดงของชาวเลที่ใช้เป็นสื่อกลางในการอ้างชาติ
พันธุ์ และสร้างเครือข่าย ระหว่างชาวเลกับชาวเล และชาวเลกับคนกลุ่มอื่น และเป็นภาพตัวแทน
ชาวเลบอกเล่าเรื่องราวความทรงจำในอดีต ซึ่งเป็นอุดมการณ์ว่าทกรรมที่มาจากภูมิหลังทาง
ประวัติศาสตร์ วรรณกรรม ระบบความเชื่อและความศรัทธาของชาวเลถ่ายทอดผ่านการประกอบ
พิธีกรรมลอยเรือ สะท้อนถึงความเป็นอยู่อย่างมั่นคงท่ามกลางบริบทสังคมจังหวัดภูเก็ต ผลการวิจัย
ดังกล่าวสอดคล้องกับข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้ลงภาคสนามสัมภาษณ์ (9 ตุลาคม 2565) และ
เชื่อมโยงกับการศึกษาเอกสารบทความวิชาการของอาภรณ์ อุภุชณ์ (2532 และ 2554) มี 2 เรื่อง คือ

พลวัตการปฏิสัมพันธ์และชาติพันธุ์อำนาจของชาวเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ และเรื่อง พิธีลอยเรือ : ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรม ของชาวเล กรณีศึกษาชุมชนบ้านหัวแหลม เกาะลันตา จังหวัดกระบี่ ว่า ร่องเงาชาวเลเป็นสื่อกลางในการอำนาจชาติพันธุ์ที่มีอยู่ในประเพณี และพิธีกรรมลอยเรือของชาวเลอุรักลาไวย์ ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญและสัมพันธ์กับสังคมชาวเลที่มีจิตสำนึกในชาติพันธุ์ผูกพันกับความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยผ่านสื่อ และสัญลักษณ์สำคัญนำไปสู่ความเข้าใจสังคม จากการอธิบายของนักวิชาการ และจากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสรุปข้อค้นพบความสำคัญ ดังต่อไปนี้

2.1 ร่องเงาชาวอุรักลาไวย์เป็นศิลปะการแสดงที่เป็นศูนย์รวมของเรื่องราวที่มาจากประวัติศาสตร์ เรื่องเล่า ประเพณี พิธีกรรม หรือเป็นความเชื่อและความศรัทธาของชาวเล ประกอบด้วย การรำรำ การแปลแถว การบรรเลงดนตรี ศิลปะการร้อง และ ศิลปะด้านหัตถกรรมทำเรือ ศิลปะการแสดง ดังกล่าวนี้มีความสัมพันธ์กันอันเสมือนเป็นตัวแทนของ บรรพบุรุษ สวรรค์ และเทพเจ้า ในการสร้างความสัมพันธ์เพื่อทำความเข้าใจการอำนาจชาติพันธุ์ และ สร้างเครือข่ายสังคมของชาวเลจังหวัดภูเก็ต ร่องเงาชาวอุรักลาไวย์ เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจาก ชาวเลที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดภูเก็ตตั้งแต่ครั้งที่มีการก่อตั้งเป็นเมืองจึงมีความสัมพันธ์เชื่อมโยง กับผู้คนและสังคมจังหวัดภูเก็ต ผู้วิจัยจึงเน้นการทำความเข้าใจ ร่องเงาชาวอุรักลาไวย์ในฐานะสื่อกลาง ในการสร้างความสัมพันธ์โดยมีเงื่อนไขของการอาศัยอยู่ร่วมกับคนกลุ่มอื่นในบริบทสังคมจังหวัดภูเก็ต จึงต้องศึกษาบริบทสังคมจังหวัดภูเก็ตที่มีปัจจัยต่อการประกอบสร้างร่องเงาชาวอุรักลาไวย์ในฐานะส่วนหนึ่งของพิธีกรรมสู่การแสดงเพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต

2.2 ร่องเงามีสัมพันธ์กับพิธีลอยเรือในการอำนาจชาติพันธุ์ของชาวอุรักลาไวย์หากมองศิลปะการต่อเรือปลาจึก ในฐานะที่เป็นสื่อ และสัญลักษณ์สำคัญนำไปสู่ความเข้าใจสังคม และวัฒนธรรมของชาวเลแล้ว ศิลปะการร้องรำทำเพลงในพิธีลอยเรือก็นับว่าเป็นสัญลักษณ์ และภาพสะท้อนที่จะช่วยในการทำความเข้าใจ สังคม และ วัฒนธรรมของชาวเลเช่นกัน การศึกษาวิเคราะห์ถึงขบวนการร้องรำทำเพลงในที่นี้แยกเป็น 2 ประเด็นหลัก คือ ศิลปะการรำรำ และนักร้อง นักดนตรี ซึ่งทำหน้าที่ร้องขับและเล่นดนตรีประกอบการรำรำ ในพิธีลอยเรือ ศิลปะการรำรำแบบดั้งเดิม ซึ่งผสมผสานกับเสียงเพลงและดนตรีพื้นเมืองของชาวเลเป็นส่วนประกอบสำคัญในพิธีลอยเรือทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่พิธีแห่ไม้ เพื่อไปเวียนรอบศาลบรรพบุรุษแห่งเรือปลาจึก ไปวางในบริเวณที่ผลองเรือและรำรำรอบเรือในพิธีผลองเรือ ในพิธีปักไม้กันผีจะมีโต๊ะหม้อเริ่มประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อ ตลอดจนใช้เพื่อความบันเทิงในช่วงเวลาที่ไม่ประกอบพิธีกรรม แต่การรำรำอย่างเป็นพิธีการเริ่มต้นหลังจากที่นำเรือปลาจึกไปวางในตำแหน่งที่ผลองเรือ และโต๊ะหม้อประกอบพิธีเชิญวิญญาณบรรพบุรุษลงมาสิงสถิตในเรือโดยจุดกำยาน จุดเทียน และหว่านข้าวตอกแล้วโต๊ะหม้อจะเป็นผู้เริ่มรำรำมะนา ด้วยจังหวะที่เร่ง

เราพร้อมกับขับเพลงที่มีเนื้อร้องเชิญชวนให้วิญญาณบรรพบุรุษและสิ่งเหนือธรรมชาติในความเชื่อของพวกเขาทั้งหมดลงมาร่วมในพิธี

ขณะเดียวกันนักร้องและนักดนตรีที่นั่งล้อมวงต่างช่วยกันตีรำมะนา ตีกรอโทน และเป็นลูกคู่ ให้พ่อเพลงสืบเปลี่ยนกันเป็นต้นเสียงชักนำ สมาชิกชาวเล ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และเด็ก ๆ ที่พ่อแม่ หรือปู่ ย่า ตา ยาย อุ้มติดตัวไปด้วยทั้งผู้ชายและผู้หญิงท่านร้ายรำไปรอบ ๆ เรือ จนกระทั่งเหนื่อยจึงสลายตัวและเริ่มรวมตัวกันใหม่ เมื่อได้ยินเสียงเพลง และเสียงดนตรี ส่วนการร้ายรำรอบไม้กันผี มีขั้นตอนคล้ายกับการร้ายรำรอบเรือปลาจึกทุกอย่างเพียงแต่เปลี่ยนวัตถุประสงค์จากเรือปลาจึกเป็นไม้กันผี และบทเพลงแตกต่างกัน ทั้งนี้จากกิจกรรมดังกล่าว เพื่อบอกตัวตนความต้องการให้ได้มาซึ่งประโยชน์ของตนรวมถึงประโยชน์ร่วมกันของการแสดง

2.3 รองเงี้ยวอุรักลาไวย์ คือ สื่อกลางในการธำรงชาติพันธุ์ และเป็นสื่อกลางของการสื่อสาร สัมพันธ์ปฏิสัมพันธ์ หรือการสร้างเครือข่าย ระหว่างชาวเลกับชาวเลกับคนกลุ่มอื่นหรือการทำหน้าที่ต่อรองให้พวกเขา กลุ่มของเขาได้เป็นคนภูเก็ต ชาวเลจึงประกอบสร้างรองเงี้ยวอุรักลาไวย์ขึ้นเพื่อเป็นกลวิธีแทนการสื่อสารด้วยรองเงี้ยวอุรักลาไวย์มีความสัมพันธ์กับอุดมการณ์ว่าทกรรมที่มาจากรื่องราวตำนานภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ วรรณกรรม ระบบความเชื่อและความศรัทธาของชาวเล และเป็นส่วนหนึ่งของการประกอบพิธีกรรมลอยเรือของชาวเลที่จัดขึ้นในจังหวัดภูเก็ต ในการประกอบพิธีลอยเรือในช่วงหลังจึงมีความยิ่งใหญ่ ตระการตาขึ้นด้วยจำนวนผู้แสดง และนักท่องเที่ยวที่มีมากขึ้นเรื่อยๆ ตั้งแต่ 300-500 คน

2.4 รองเงี้ยวมีความอ่อนช้อย สง่างามแบบวัฒนธรรมที่บริสุทธิ์ การจัดกระบวนแถว ซึ่งมีความพร้อมเพรียง และการร้องในภาษามลายูที่แสดงออกถึงความเข้มแข็งทรงพลังที่มีตัวตน โดดเด่นสร้างความเชื่อมโยงให้เป็นเรื่องเดียวกันในพิธีกรรมลอยเรือ การแต่งกายที่มีการออกแบบและตัดขึ้นใหม่ และสิ่งสำคัญ คือ ชาวเลให้ความสำคัญในการจัดพิธีกรรมลอยเรือทุกคนจะหยุดการทำงาน และมาประชุม แบ่งหน้าที่กันทำเรือ การแสดง การร้อง การหาไม้ระกำ การตกแต่งเรือต่างๆ จนงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

2.5 รองเงี้ยวอุรักลาไวย์เป็นส่วนหนึ่งของงานประจำปีหลายๆ กิจกรรมของภูเก็ต กระทั่งเป็นตัวแทนสำคัญทางด้านการท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ตและเป็นหนึ่งในอัตลักษณ์ของจังหวัดภูเก็ต หรือการได้รับการยอมรับให้เป็นคนภูเก็ตทำให้รองเงี้ยวอุรักลาไวย์มีการปรับปรุงให้เข้ากับบริบทสังคมจังหวัดภูเก็ตหรือเป็นการปรับวิธีการสื่อสารและการแสดงออกของการประกอบพิธีกรรมสู่การแสดงทำให้รองเงี้ยวอุรักลาไวย์มีการพัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่อง หรือมีการผลิตบทร้อง เครื่องแต่งกายทำรำ ทำนองเพลงอยู่ตลอดเวลา เพื่อตอบสนองสังคมจังหวัดภูเก็ต ผู้วิจัยจึงเห็นว่ารองเงี้ยวอุรักลาไวย์เป็น ปรากฏการณ์ที่มีเงื่อนไขทางด้านบริบทสังคมจังหวัดภูเก็ต จึงศึกษารองเงี้ยวอุรักลาไวย์ที่มีความสัมพันธ์กับชาวเลและมีความเชื่อมโยงกับบริบทสังคมจังหวัดภูเก็ต

2.6 ร่องเงิงชาวอุรักลาไวยไม่ได้เป็นเพียงการประกอบพิธีกรรมลอยเรือเท่านั้น แต่ได้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการสร้างความสัมพันธ์ เพื่อการดำรงชาติพันธุ์ และการสร้างเครือข่ายทางสังคม แม้ว่าจะถูกประกอบสร้างขึ้นโดยนัยของการประกอบพิธีกรรม แต่ก็ปรากฏรูปทรงที่เป็นการแสดงและได้เป็นศิลปะการแสดงในงานประจำปีในหลายกิจกรรมของจังหวัดภูเก็ต กระทั่งได้รับการยกระดับให้เป็นหนึ่งในอัตลักษณ์ของจังหวัดภูเก็ต ดังนั้น ภายใต้การประกอบพิธีกรรมและการแสดงนี้จึงทำให้เกิดประโยชน์ร่วมกันระหว่างชาวเล และ คนกลุ่มอื่นหรือคนพื้นถิ่นภูเก็ต ทั้งในฐานะที่เป็นการดำรงชาติพันธุ์และการสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวเล และในฐานะที่เป็นศิลปะการแสดงของจังหวัดภูเก็ต การแสดงเพื่อประกอบพิธีกรรมกับศิลปะการแสดงจึงไม่สามารถที่จะแยกออกจากกันได้แต่มุมมองในการอธิบาย ดังนั้นจึงเป็นข้อค้นพบใหม่ในการมองร่องเงิงชาวอุรักลาไวย โดยใช้แนวคิดการดำรงชาติพันธุ์ และแนวคิดการสร้างเครือข่ายทางสังคม เพื่อทำให้เห็นร่องเงิงชาวอุรักลาไวยในมิติของการทำให้เห็นชาวเลปฏิบัติการเพื่อการดำรงชาติพันธุ์พร้อมกับการสร้างเครือข่ายทางสังคมที่ได้ผนึกผสานกันอย่างแนบแน่น

2.7 พิธีลอยเรือจะมีพิธีกรรมย่อยๆ อีกหลากหลาย เช่น พิธีเซ่นไหว้บรรพบุรุษ พิธีปักไม้กันผี พิธีทำน้ำมนต์ และการรำร่องเงิงรอบเรือถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เหนือธรรมชาติ ในความเชื่อ ความศรัทธา ความคาดหวังของชาวเล และเป็นพิธีกรรมที่มีโอกาสได้รวมตัวกัน เป็นสังคมของชาวเล โดยมีความสัมพันธ์กันระหว่างการร้องรำทำเพลง เล่นดนตรี ที่เป็นของชาวเลเอง และด้วยวิถีชีวิตของชาวอุรักลาไวยชอบความบันเทิง เป็นส่วนหนึ่งในการเชื่อมโยงระหว่างอดีตกับปัจจุบันด้วยพิธีกรรมต่างๆ ที่สัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เหนือธรรมชาติไม่สามารถสัมผัสได้ และข้อสังเกตของผู้วิจัยในประเด็นของร่องเงิงเป็นศิลปะการแสดงของชาวเลที่มีเสน่ห์ในแบบวัฒนธรรมที่บริสุทธิ์ ไม่มีอะไรมาแต่งเติมเสริมจนศิลปะการแสดงคลาดเคลื่อนไปจากเดิมได้ เช่น ดนตรี ทำรำ ลีลาจังหวะ เครื่องแต่งกาย และภาษาสร้างความบันเทิงให้กับนักท่องเที่ยว และคนในพื้นที่

2.8 การดำรงชาติพันธุ์ของชาวเลอุรักลาไวยผ่านร่องเงิงถูกปรับแต่ง และเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมตามสถานการณ์ และบริบทใหม่ โดยเฉพาะตั้งแต่การได้เป็นคนไทยใหม่ การแสดงร่องเงิงจึงเป็นอัตลักษณ์วัฒนธรรม (Cultural Identity) ใช้ทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการอ้างความเป็นชาวเลในชุมชนของตน และกลุ่มของตน โดยเฉพาะในพิธีลอยเรือ ซึ่งจัดมาอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันได้ใช้ในการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ (negotiating of identity) กับภาครัฐ และภาคเอกชน ทั้งในจังหวัดภูเก็ต และจังหวัดอื่นของประเทศไทย แสดงถึงตัวตนสร้างความหมายให้กับเมืองแห่งการท่องเที่ยวในเทศกาลและงานประเพณีประจำท้องถิ่น เช่น งานประเพณีลอยเรือ ชาวเล งานย้อนอดีตเมืองภูเก็ต งานทำวาทะพระชาติ ทำวาศรีสุนทร งานอาหารฮาลาล งานถนนสายวัฒนธรรมเมืองกะทู้ งานผ่อตอ งานเปิดฤดูกาลท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ต งานเทศกาลอาหารพื้นเมืองของชาวภูเก็ต งานประเพณีปล่อยปลา และงานประเพณีสงกรานต์ ออน เดอะ บีช

2.9 การร่ำร้องเงืงส่วนใหญ่จะเป็นผู้หญิงในการนำบทบาทการร่ำแต่ในยุคปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนไปตามสมัยใหม่ คือ ทุกเพศทุกวัยสามารถมาร้อง และร่ำนำได้ ซึ่งผู้วิจัยสังเกตุการณ์เปลี่ยนแปลง คือ การร่ำร้องเงืงจะมีความหลากหลายทางเพศ โดยเฉพาะกลุ่มบุคคล LGBTQ ถือเป็นบุคคลที่น่ายกย่องเพราะมีความชอบและร่วมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในเรื่องเดียวกันแต่ยังยั้งสังคมก็ยังพึงพาให้กลุ่มคนทุกเพศร่วมสืบสานประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นภูมิปัญญาของชาวเลที่เป็นเสน่ห์อันบริสุทธิ์นี้สืบต่อไป

3. ร้องเงืงในบริบทกระบวนต่อร้องเงืงอัตลักษณ์ในฐานะพลเมืองไทย ร้องเงืงของชาวอุรักไวัยในอดีตจะมีนางจิว ประโมงกิจ เป็นผู้บุกเบิกคณะร้องเงืงพรสวรรค์ และเป็นศิลปินนักอนุรักษ์มรดกไทยดีเด่น เป็นทั้งราชินีร้องเงืงแห่งอันดามันที่เป็นอัตลักษณ์วัฒนธรรมในจังหวัดภูเก็ตสามารถทั้งร่ำร้องเงืง ร้อง เพลงร้องเงืง จำบทเพลงท่วงทำนองการร่ำรำได้มากที่สุด มีความสละสลวยของเนื้อเพลง ทำนองที่ ไพเราะ และท่วงท่าร่ำรำร้องเงืงได้รับการยอมรับในแวดวงวิชาการว่าเป็นการแสดงทางวัฒนธรรมที่ โดดเด่นระดับสากล และสะท้อนถึงความเป็นอันดามันได้อย่างเด่นชัด จากข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้ลงภาคสนามสัมภาษณ์ (9 ตุลาคม 2565) และเชื่อมโยงกับการศึกษาเอกสารบทความ วีระศักดิ์ จันทร์สงแสง (2548) เรื่อง จากเกาะสี่หเร่ถึงศิลปินดีเด่นระดับชาติ 72 ปีแห่งชีวิตแม่เพลงร้องเงืงชาวเล ไว้ว่า นางจิว ประโมงกิจ เป็นราชินีร้องเงืงแห่งอันดามันที่ร่ำ ร้องเพลง จำบทเพลงท่วงทำนองได้มากที่สุด สละสลวย ไพเราะ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ และการต่อร้องเงืงอัตลักษณ์ ว่า นางจิว ประโมงกิจเป็นบุคคลที่มีเอกลักษณ์ที่คนในสังคมจังหวัดภูเก็ตรู้จักและจดจำ ด้วยศิลปะการแสดงร้องเงืงที่มีอยู่ในประเพณีและพิธีกรรมลอยเรือของชาวเลอุรักไวัย ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญและสัมพันธ์กับสังคมชาวเลที่มีจิตสำนึกในชาติพันธุ์ผูกพันกับความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยผ่านสื่อ และสัญลักษณ์สำคัญนำไปสู่ความเข้าใจสังคม และวัฒนธรรมของชาวเลที่สามารถนำอัตลักษณ์ดังกล่าวมาต่อร้องนำเสนอความเป็นตัวตนของชาวเลผ่านศิลปะการแสดงร้องเงืง ซึ่งแสดงถึงการสานสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างสังคมคนภูเก็ต สังคมวัฒนธรรมชาวเลด้วยกัน สังคมกลุ่มภาครัฐ เอกชน เศรษฐกิจ การท่องเที่ยว รายได้ และแสดงถึงขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิตของชาวเล เพื่อสร้างเครือข่ายให้กับคนในสังคมที่ชาวเลได้เป็นคนไทยใหม่ให้เป็นที่รู้จักและมีจุดยืนในสังคมวัฒนธรรมในจังหวัดภูเก็ต จากการอธิบายของนักวิชาการ และจากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสรุปข้อค้นพบความสำคัญ ดังต่อไปนี้

3.1 นางจิว ประโมงกิจ เป็นแม่แบบในการถ่ายทอดทำร่ำร้องเงืงให้แก่ครู นักเรียน ในโรงเรียนต่างๆ และมีโอกาสได้เฝ้ารับเสด็จสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี อย่างภาคภูมิใจในบริบทการเป็นคนไทยใหม่ในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งผู้วิจัยเล็งเห็นว่า การแสดงร้องเงืงเป็นการแสดง

ตัวตนของชาวเล สร้างความหมาย และเป็นส่วนหนึ่งของศิลปะการแสดงชาติพันธุ์ประจำจังหวัดภูเก็ต ซึ่งเป็นพื้นที่การท่องเที่ยวไข่มุกแห่งเอเชีย

3.2 ชาวเลอุรักลาไวย์ได้แสดงตัวตนความเป็นชาวเล ผ่านศิลปะการแสดงร้องเงิงในการสร้างความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์กับผู้คน สังคมภายนอก ทั้งภาครัฐ เอกชน และนักท่องเที่ยว ร้องเงิงในสภากาการณ์นี้ จึงอยู่ในบริบทของการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ เพื่อบอกความเป็นตัวตนและการเป็นส่วนหนึ่งของจังหวัดภูเก็ตไปพร้อมกัน

3.3 เยาวชนชาวเล พุด และฟังภาษาชาวเลไม่ได้ เนื่องจากเวลาอยู่โรงเรียนทั้งครูและเพื่อนพูดภาษาไทยจนเด็กชาวเลเกิดความเคยชินจนพุดและฟังภาษามลายูไม่เข้าใจทำให้ร้องเพลงร้องเงิงไม่ได้ ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญตามที่แม่จิวได้บอกไว้ คือ ร้องเงิงมีมาตั้งแต่สมัยปู่ ย่า ตา ยาย อยากให้อนุรักษ์ร้องเงิงไว้ อย่าให้สูญหายไป เพราะชาวเลต้องมีไว้สำหรับร้องรำกับงาน งานลอยเรือ พิธีกรรมการปักไม้กันผี หรือเวลาเทศกาลงานต่างๆ เยาวชนรุ่นเก่าได้เห็นร้องเงิงฉบับดั้งเดิม

3.4 แม่จิว ประมงกิจ มีความจำที่ยอดเยี่ยมมีปฏิภาณไหวพริบในการดนตรี มีโทนเสียงสูงที่ทรงพลังโดดเด่นเหนือเครื่องดนตรี และเหนือคลื่นลมทะเล แม่จิวจึงถูกยกย่องให้เป็นราชินีร้องเงิงที่เป็นศิลปะการเต้นรำพื้นเมืองได้รับการถ่ายทอดมาจากมลายู อินโดนีเซีย โดยมีเค้าเดิมมาจากการเต้นรำของชาวโปรตุเกสและสเปนที่เคยมีประวัติมาทำการค้าขาย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 จากผลงานวิจัยทำให้ทราบถึงอดีตของชาวอุรักลาไวย์เข้ามาตั้งถิ่นฐานในภูเก็ตในขณะที่ภูเก็ตเป็นทุ่งหญ้าคามิผู้คนอาศัยอยู่ไม่มากสะท้อนให้เห็นว่าพื้นที่ภูเก็ตเป็นแหล่งที่ชาวอุรักลาไวย์พักอาศัยและทำมาหากินมานานก่อนจะมีศูนย์กลางเป็นเมืองภูเก็ต ดังนั้นผู้วิจัยจึงอยากเสนอในการนำผลการวิจัย หรือองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ อัตลักษณ์วัฒนธรรมของชาวเล ศิลปะการแสดง ร้องเงิงที่มีชื่อเสียง พิธีกรรมลอยเรือที่สำคัญของชาติพันธุ์ชาวเล และความเป็นชาวไทยใหม่ของชาวเล นำไปเขียนแผนปฏิบัติงาน หรือจัดกิจกรรมส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ หรือบรรจุไว้ในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาในสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต หรือทุกจังหวัดในชายฝั่งอันดามันที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เห็นความสำคัญของมนุษยชาติและความเท่าเทียมของชาวเลที่เป็นชาวไทยใหม่ในปัจจุบันในความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัยต่างๆ ที่อยู่อาศัยมายาวนานเพราะไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดิน ความไม่รู้หนังสือ ไม่มีพื้นที่ในการฝังศพ ซึ่งเป็นพื้นที่ทางจิตวิญญาณของชาวเลถูกนายทุนรุกราน คนตายไม่มีที่ฝัง คนเป็นไม่มีที่อยู่ และห้ามชาวเลทำกินในทะเลต่างๆ ที่ก่อนหน้านี้ชาวเลสามารถหากินในทะเลได้อย่างอิสระ ชาวเลต้องออกเดินทางไปหากินในทะเลในสถานที่ไกลๆ มีน้ำลึก ซึ่งต้องเสี่ยงกับคลื่นลม พายุ และหลายคนต้องพิการด้วยโรคน้ำหนึบ คือ อาการปวดหลัง ตัวขา

เดินไม่ได้ ปัสสาวะไม่ออก ปวดกระดูกรุนแรงทั้งตัว และอาจพิการท่อนล่าง บางรายขึ้นมาจากน้ำได้ 10 นาที ก็เสียชีวิต เพราะดำนํ้าลึก 30-50 เมตรด้วยตัวเปล่า และดำนํ้าต่อเนื่อง เป็นตัวอย่างผลกระทบอีกด้านที่มาจากนโยบายการท่องเที่ยวเป็นตัวบีบบังคับ การเข้าไม่ถึงสิทธิในการรักษาพยาบาล ชาวเลบางคนยากจน และเยาวชนชาวเลได้รับการศึกษาน้อยหลักสูตรไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวเล และชาวเลเจอกับความอคติในชาติพันธุ์ของคนในสังคมทำให้ปัญหาที่เสนอไปแก้ช้า (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2558) ปัญหาดังกล่าวส่วนใหญ่จะเจอกับชาวเลชายฝั่งทะเลอันดามัน

1.2 หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานเอกชน รวมไปถึงประชาชนคนภูเก็ต หรือคนในพื้นที่ชายฝั่งทะเลอันดามันทั้ง 5 จังหวัดนำองค์ความรู้ และผลงานวิจัยเสนอและผลักดันประเพณีลอยเรือของชาวเลอุรักลาไวย์สู่ซอฟต์แวร์เพื่อสร้างคุณค่าของวัฒนธรรม สนับสนุนให้ซอฟต์แวร์ในรูปแบบ Festival เทศกาลประเพณีของไทยเป็นที่รู้จักทั่วโลก และสิ่งสำคัญเมื่อ พ.ศ.2566 กรมส่งเสริมวัฒนธรรมได้ประกาศประเพณีลอยเรืออุรักลาไวย์ขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพราะถือว่าเป็นอิทธิพลทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต และความเชื่อ เป็นการนำเสนอผลงานในแขนงศิลปกรรมศาสตร์มาอยู่ในพิธีกรรมนี้ทั้งหมด โดยเฉพาะศิลปะและความงามในการต่อเรือปลาจึก ศิลปะการแสดงร้องเง็ง การขับร้องเพลงร้องเง็ง และดนตรี ศิลปะเหล่านี้เสี่ยงต่อการสูญหายหากภาครัฐและเอกชนไม่ส่งเสริม และรักษาอย่างเร่งด่วน พิธีกรรมลอยเรือนี้มีคุณค่าทางจิตใจของชาวเล และช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวทั่วโลกเข้ามาเยี่ยมชมปีละ 2 ครั้ง ในเดือน 6 และเดือน 11 จัดครั้งละ 3 วัน ด้วยความสวยงามของเรือปลาจึกที่ทำจากไม้ตีนเป็ดและไม้ระกำ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ในการนำวิญญาณของคนและสัตว์ไปอีกภพหนึ่งเดินทางไปกับเรือและเครื่องเซ่นไหว้ต่างๆ ลอยไปในถิ่นฐานเดิม บุคคลสำคัญที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณนี้ คือ โต๊ะหมอ และมีพิธีกรรมย่อยๆ อีกมากมายในพิธีกรรมลอยเรือใน 3 วันที่จัด นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามามีส่วนร่วมสัมผัสความงดงามของงานประเพณีลอยเรือชาวเลทั้งฝั่งอันดามัน 5 จังหวัดจะจัดพร้อมกันทุกที่เพราะชาวเลมีความเชื่อในการร่วมพิธีลอยเรือว่าเป็นการเริ่มต้นชีวิตใหม่ที่ผ่านการสะเดาะเคราะห์ร้ายออกจากตัวเรา ล้างบาปจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ส่งวิญญาณบรรพบุรุษ และเป็นการเสี่ยงทายในการทำมาหากินตลอดทั้งปีของชาวเลด้วย บุคคลที่ผ่านพิธีกรรมลอยเรือมีแต่ความสุขและความโชคดีตลอดไป

2. ข้อเสนอแนะทั่วไป

2.1 ร้องเง็งชาวอุรักลาไวย์ นอกจากเป็นศิลปะการแสดงที่ชาติพันธุ์ชาวเลแสดงในงานสำคัญต่างๆ ตามวิถีชีวิต และแสดงในพิธีกรรมตามความเชื่อที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน ร้องเง็งยังเป็นศิลปะการแสดงเพื่อการท่องเที่ยวในฝั่งอันดามันที่ทรงคุณค่า อันสื่อความหมาย ความงาม และสัญลักษณ์ที่น่าสนใจ โดยเฉพาะลีลาท่าร่า และการขับร้องภาษามลายู จึงควรมีการส่งเสริมให้มี

การศึกษาเรียนรู้ และอนุรักษ์ เพื่อประโยชน์ทางวิชาการ และเพื่อสร้างอัตลักษณ์ตามความเชื่อของ
ผู้คนในท้องถิ่นให้ ปรากฏตลอดไป

2.2 นายสมโชค ประมงกิจ หลานผู้สืบทอดรองเงืงจากแม่จิว ประมงกิจ ถือว่าเป็นเยาวชนที่
สำคัญที่เป็นแบบอย่างในการอนุรักษ์มรดกไทย และเป็นบุคคลพิเศษที่สามารถรับการถ่ายทอดลีลาท่า
รำ และการขับร้องจากแม่จิว ประมงกิจ มาได้เกือบทั้งหมด สร้างความภาคภูมิใจให้แก่ชุมชนเกาะ
สิเหร่ บ้านแหลมตึกแก และสร้างความภาคภูมิใจให้จังหวัดภูเก็ต หน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนจึงควร
ให้โอกาสด้านทุนการศึกษาให้นายสมโชค ประมงกิจ เพราะยอมสละเวลาการศึกษาต่อระดับปริญญา
ตรี เพื่อมารับช่วงผู้กำกับการแสดงรองเงืงแทนแม่จิว ประมงกิจ หลังจากท่านถึงแก่กรรม จนไม่ได้
ศึกษาต่อ จึงควรยกย่องนับถือ และให้พัฒนาต่อยอดเยาวชนสมัยใหม่ให้อยู่ในระดับสากลได้ อันจะ
เป็นประโยชน์ต่อนายสมโชค ประมงกิจ และประโยชน์ส่วนรวมในการธำรงรักษารองเงืงไว้วิถีที่
ถูกต้องดีงาม

2.3 พิธีลอยเรือถือว่าเป็นพิธีกรรมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต เป็นสื่อ และสัญลักษณ์
สำคัญนำไปสู่ความเข้าใจ สังคม วัฒนธรรมในการธำรงชาติพันธ์ของชาวเลอุรักลาไว้อยู่ในจังหวัดภูเก็ต
ดังจะเห็นว่าพิธีลอยเรือจะมีพิธีกรรมย่อยๆ อีกหลากหลาย เช่น พิธีเซ่นไหว้บรรพบุรุษ พิธีปักไม้กันผี
พิธีทำนํ้ามนต์ และการรำรองเงืงรอบเรือถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เหนือธรรมชาติในความเชื่อ ความ
ศรัทธา ความคาดหวังของชาวเล และเป็นพิธีกรรมที่มีโอกาสได้ร่วมตัวกัน เป็นสังคมของชาวเล โดยม
ความสัมพันธ์กันระหว่างการร้องรำทำเพลง เล่นดนตรี ที่เป็นของชาวเล เป็นส่วนหนึ่งในการเชื่อมโยง
ระหว่างอดีตกับปัจจุบันด้วยพิธีกรรมต่างๆ ที่สัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เหนือธรรมชาติไม่สามารถสัมผัส
ได้ ส่งผลต่อการเกิดขึ้น การดำรงอยู่ และการสืบทอดพิธีกรรมลอยเรือจากรุ่นสู่รุ่น ดังนั้นจึงควร
ปลูกฝังให้เยาวชนคนรุ่นใหม่เห็นคุณค่าของความเชื่อในพิธีกรรมลอยเรือที่นำไปสู่การธำรงไว้ซึ่ง
วัฒนธรรมที่ดีงาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการหล่อหลอมจิตใจผู้คนให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง
และปลูกฝังค่านิยมไว้มิให้สูญหาย

2.4 เยาวชนรุ่นใหม่พูดภาษาชาวเลอุรักลาไว้น้อยลง ด้วยยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปที่
เยาวชนต้องไปเจอสังคมของโรงเรียน ครอบครัว และด้วยโซเชียลเน็ตเวิร์คเข้ามามีบทบาททำให้
เยาวชนพูดภาษาชาวเลได้น้อยลง ภาษาชาวเลถือได้ว่าเป็นการสื่อสารของคนเฉพาะกลุ่ม แต่ภาษามี
ความสำคัญบ่งบอกถึงเอกลักษณ์ วัฒนธรรม และแสดงให้เห็นตัวตนของชนชาตินั้นๆ หากชนกลุ่มใด
กลุ่มกลุ่มหนึ่งเลือกที่จะละเลย และไม่ให้ความสำคัญกับสิ่งที่แสดงถึงความเป็นตัวตนจะเป็นสิ่งที่น่า
กังวลว่าในอนาคตคงไม่ใช่แค่ภาษาที่จะสูญหายไปแต่รวมไปถึงวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม และสิ่ง
ต่างๆ ที่คนรุ่นหลังพยายามสืบทอด พยายามอนุรักษ์ คงเลือนหายไปไม่ต่างกัน อยากให้หน่วยงาน
ภาครัฐหรือเอกชน สนับสนุนบรรจุหลักสูตรภาษาชาวเลให้เฉพาะในสถานศึกษาที่มีเยาวชนชาวเล
ศึกษาอยู่ เพื่อมิให้ภาษาชาวเลสูญหายไปตามกาลเวลา

3. ข้อเสนอแนะในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาต่อต้านประวัติศาสตร์ชาวลี ทั้ง 3 กลุ่ม คือ อูร์กลาไว้อยู่ มอแกน และ มอแกนในฝั่งทะเลอันดามันทุกจังหวัดจากผู้ที่เก็บรวบรวม ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์การก่อตั้งถิ่นฐานของชาวลี จากการบอกเล่าความทรงจำในอดีตที่ได้จดจำมา ซึ่งมีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ชาติไทยที่มีการเชื่อมโยงกับสังคมวัฒนธรรมชาวลี ฝั่งทะเลอันดามันทุกจังหวัด เพื่อเป็นการถอดรหัสทางสังคม หาข้อค้นพบและข้อเสนอแนะต่อไป

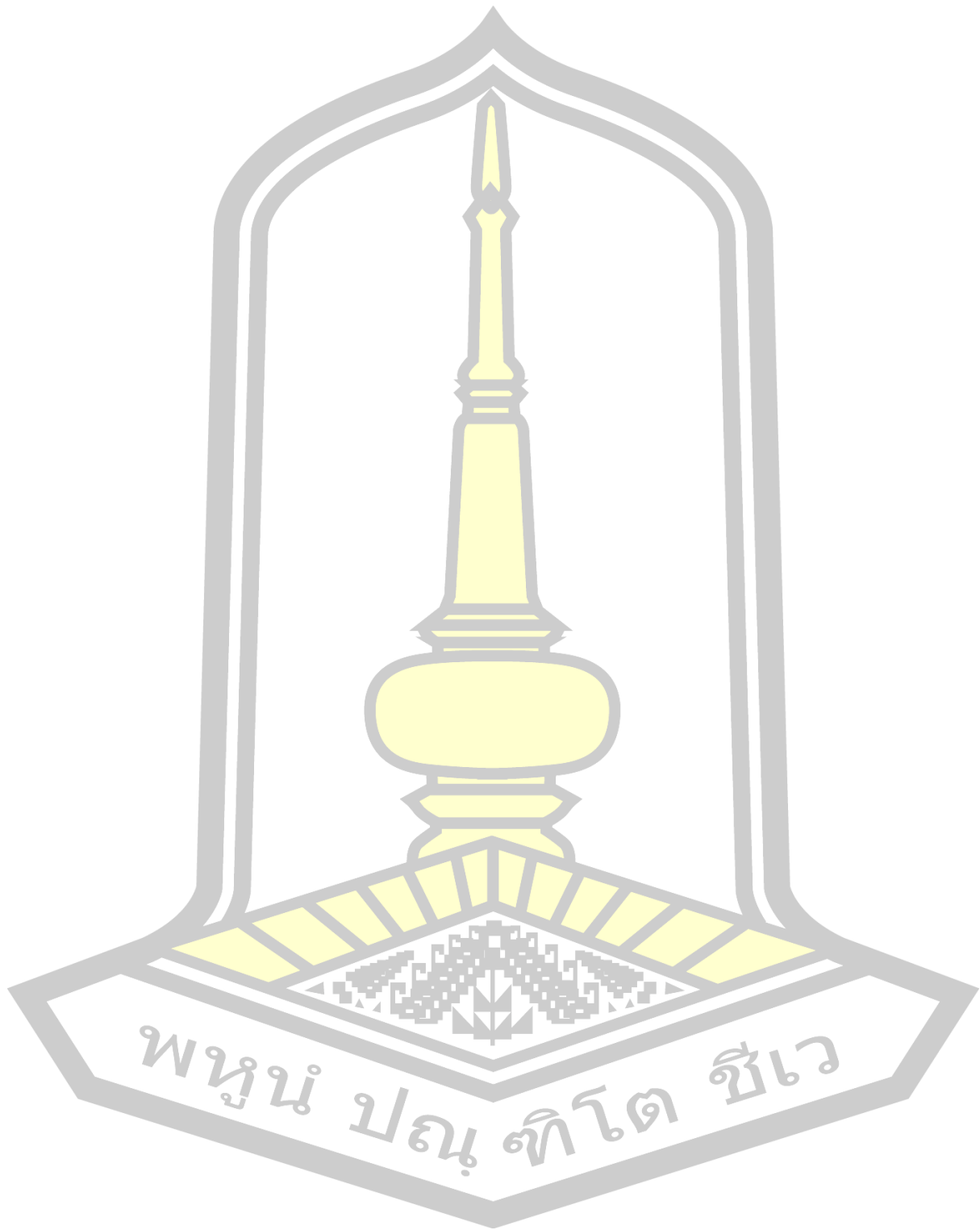
3.2 วังวิชาการการศึกษา หน่วยงานรัฐและเอกชน ชุมชนชาวลี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ฝั่งทะเลอันดามัน ควรได้รับรู้งานวิจัยเรื่อง รองเงิงชาวอูร์กลาไว้อยู่ : ตัวตนและการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ชาวลี ฝั่งทะเลอันดามัน ประเทศไทย อย่างเป็นระบบ โดยการจัดพิมพ์เพื่อเผยแพร่รูปแบบฉบับย่อ การจัดประชุมสัมมนาถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้กับสถาบันการศึกษา หน่วยงานรัฐและเอกชน ชุมชน รวมถึงบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และตระหนักในคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวลีกับสังคมวัฒนธรรมฝั่งทะเลอันดามันทุกจังหวัด

3.3 วังวิชาการศิลปะการแสดงควรมุ่งงานวิจัยนี้ไปเป็นแนวทางในการศึกษางานด้านศิลปะการแสดงต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในหลายประเทศมากมาย ซึ่งศิลปะการแสดงได้เข้าไปผนวกอยู่กับการพัฒนาสังคมศิลปะการแสดงจึงไม่ใช่การแสดงบนเวทีการแสดงเท่านั้นแต่อยู่บนเวทีทางสังคมด้วย วังวิชาการศิลปะการแสดงควรมองศิลปะการแสดงให้เป็นกิจกรรมหรือส่วนหนึ่งของสังคมในการเป็นสื่อกลางด้านความสัมพันธ์

3.4 ชาวลี คนพื้นถิ่นจังหวัดภูเก็ต และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรจะศึกษางานวิจัยนี้ ในมิติของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ตเพื่อการท่องเที่ยว เนื่องจากจะเป็นประโยชน์โดยตรงทางด้านเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

3.5 จังหวัดภูเก็ตควรมุ่งรองเงิงของชาวอูร์กลาไว้อยู่ไปวางแผนเชิงนโยบายในการพัฒนาเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ตอย่างละเอียด โดยจัดทำแผนการรองเงิงของชาวอูร์กลาไว้อยู่ เพื่อการท่องเที่ยวประจำปี และนำเสนอแผนดังกล่าวต่อหน่วยงานที่เป็นศูนย์กลางเพื่อประชาสัมพันธ์ให้ทุกจังหวัดได้รับทราบรวมถึงการประชาสัมพันธ์โดยตรงให้ประชาชนจังหวัดภูเก็ตและจังหวัดใกล้เคียงได้รับทราบ เพื่อให้ช่วงเวลาของการจัดการแสดงดังกล่าวมีผู้คนหลังไหลเข้ามาในจังหวัดภูเก็ต เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจหรือสร้างรายได้ให้กับผู้คนในจังหวัดภูเก็ต

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

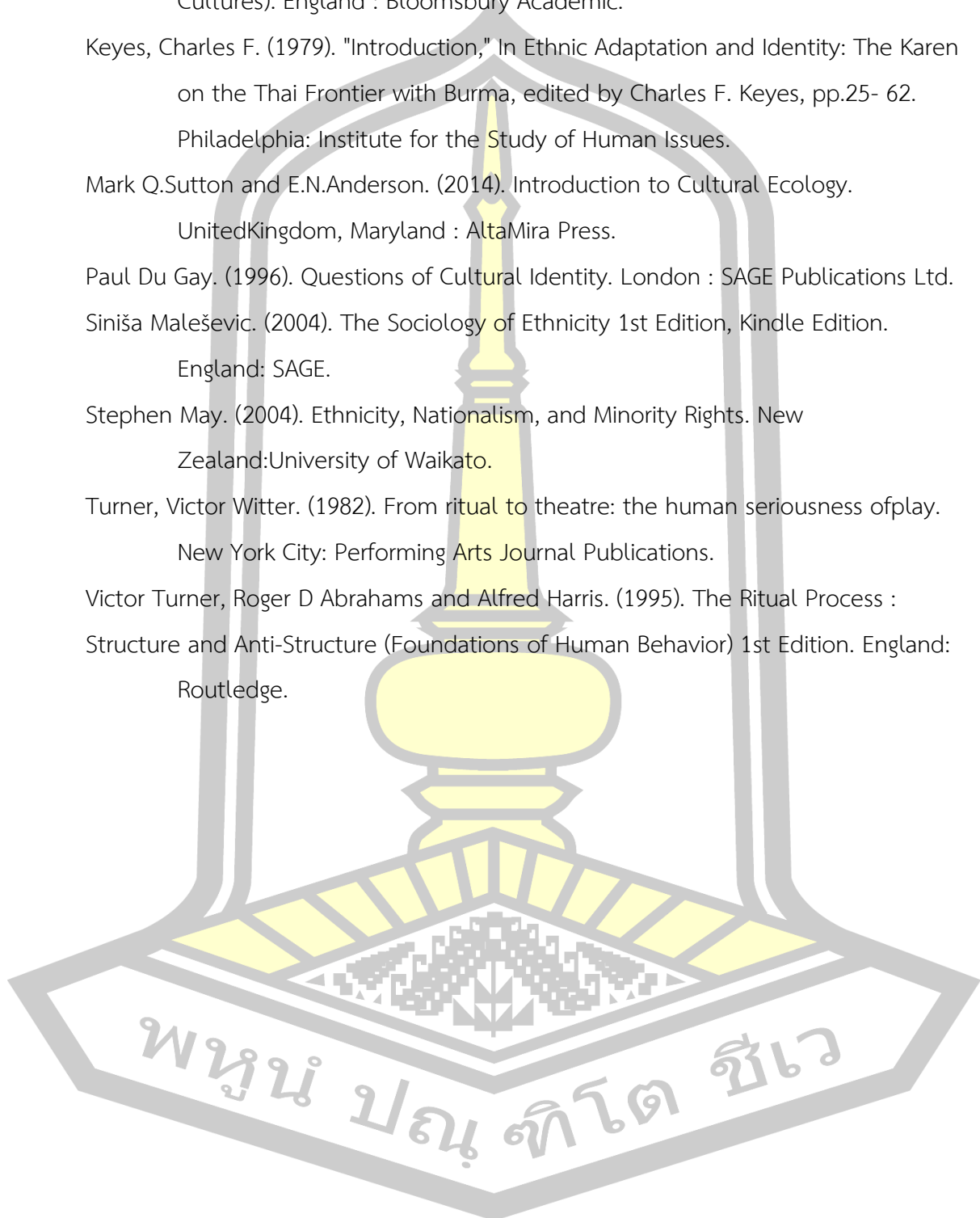
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2567). การขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2566.. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก : <https://www.culture.go.th/culture0>. [2565, 28 เมษายน].
- กลิน คงเหมือนเพชร. (2554). รองเงืงฝั้งอันตามัน : การปะทะผสานของตะวันตก-ตวันออกและชนพื้นเมือง. วารสารรุสมิแล. 3,(32) : 7-29.
- กิติพงษ์ เทพจิตรา. (2552). พัฒนาการของวัฒนธรรมการอยู่อาศัยกับการประกอบอาชีพในชุมชนทางฝั้งทะเลอันตามัน. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุขุฎิบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จุฬาวินยานุกรม. (2547). หมู่บ้านชาวเล. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก : <http://www.chulape dia.chula.ac.th/index.php?title>. [2566, 28 เมษายน].
- เกียรติประวัติ ๓๓รัฐลือสกุล. (2555). ตำนาน 77 จังหวัด. กรุงเทพฯ : ไทยควอลิตี้บุ๊กส์.
- ขวัญชีวัน บัวแดง. (2547). วาทกรรมอัตลักษณ์. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- เขมิกา หวังสุข. (2550). ประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์ภาคใต้. สงขลา : ขวัญใจการพิมพ์. โครงการพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศไทย (2562), ชนเผ่าพื้นเมืองอุรักลาไวย. เชียงใหม่ : มูลนิธิชนเผ่าพื้นเมืองเพื่อการศึกษาและสิ่งแวดล้อม (ม.ก.ส.).
- จิราพรรณ เอี่ยมแก้ว. (2558). เอ็งกอ หล่อแก้ว สิงโต มังกร : ศิลปะการแสดงกับการอ้างชาติพันธุ์และเครือข่ายสังคมของคนจีนในจังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์การวิจัยทางศิลปกรรมศาสตร์ดุขุฎิบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและสร้างสรรค์ศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เจมส์ กอร์ดอน ฟินเลย์สัน. (2016). ฮาเบอร์มาส : มนุษย์กับพื้นที่สาธารณะ. แปลโดย วรารัก เฉลิมพันธุ์ศักดิ์, กรุงเทพฯ : สวนเงินมีมา.
- ดาณภา ไชยพรรณ. (2561). ประวัติศาสตร์และความเป็นมาประเทศไทย 76+1. กรุงเทพฯ : กอแก้ว.
- ดาณัย จรุงทอง. (2554). ประวัติศาสตร์ชุมชนอุรักลาไวยเกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล ระหว่างปี พ.ศ. 2493-2549. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ถนอม พูนวงศ์. (2556). ประวัติศาสตร์เมืองภูเก็ต. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ไทยโพสต์. (2562). เรือนเครื่องผูก. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก : <https://www.thaipost.net/main/detail/28832>. [2566, 28 เมษายน].

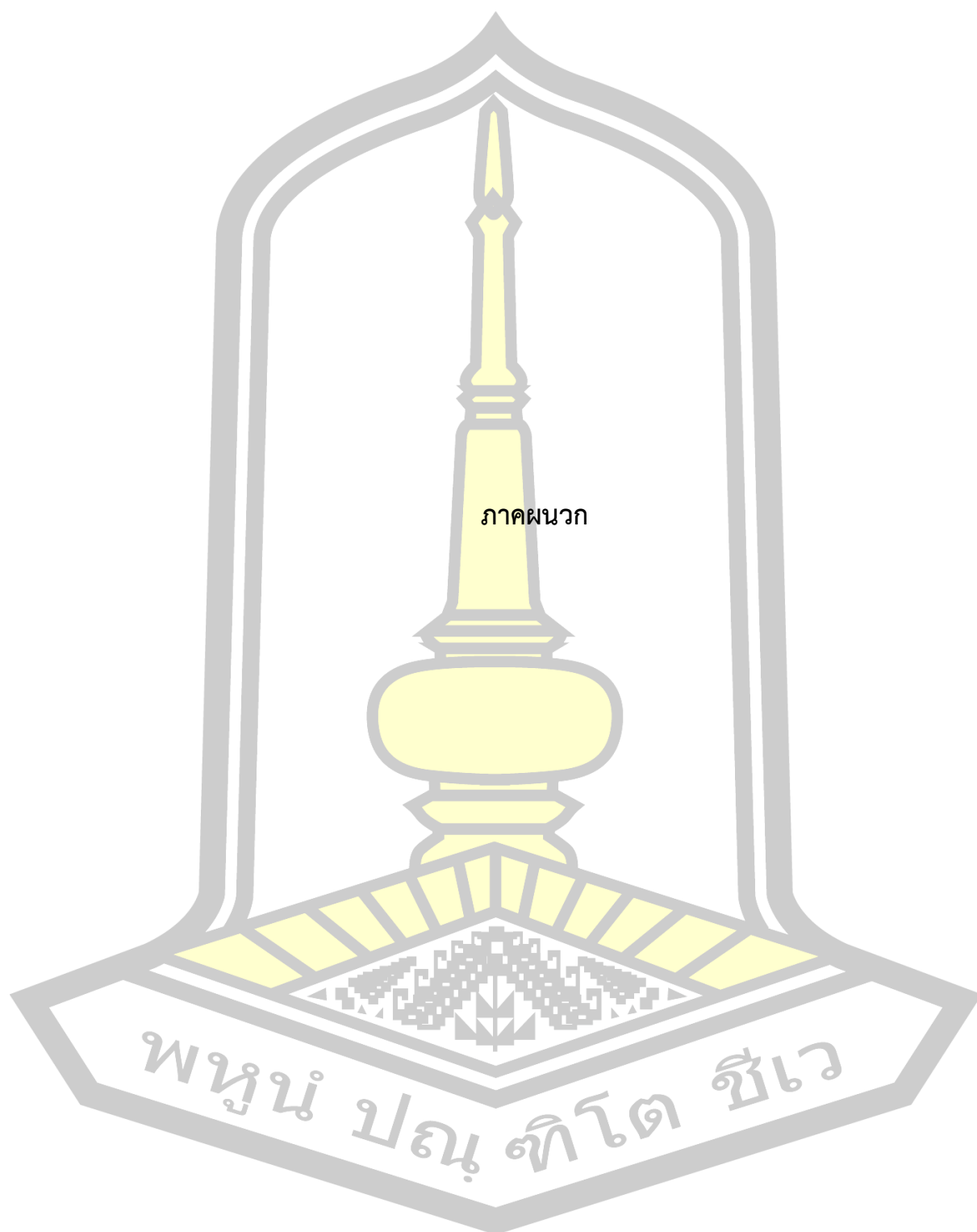
- นฤมล ขุนวิช่วย และมานะ ขุนวิช่วย. (2553). รายงานวิจัยชีวิตและวัฒนธรรมชาวเลอุรักลาไวย์ แห่งทะเลอันดามัน. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.
- นฤมล ขุนวิช่วย. (2553). ชีวิตและวัฒนธรรมชาวเลอุรักลาไวย์แห่งทะเลอันดามัน นครศรีธรรมราช : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- นฤมล อรุโณทัย และคณะ. (2550). อาชีพเสริมและอาชีพทางเลือกของชาวอุรักลาไวย์ในจังหวัดภูเก็ต. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นฤมล อรุโณทัย และคณะ. (2557). ทักษะวัฒนธรรมชาวเล ร้อยเรียงราวชาวเล. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- นิตสาร กล้าณรงค์ และคณะ. (2557). ภูมิทัศน์วัฒนธรรมปยู มรดกอันดามันชายแดนใต้. กรุงเทพฯ : นิตสาร กล้าณรงค์.
- บุญยงค์ เกศเทศ. (2562). รากเหง้าเผ่าพันธุ์ในสยาม. กรุงเทพฯ : อินทนิล.
- บุญยงค์ เกศเทศ. (2562). อุ (อุ) รักลาไวย์ บนหาดราไวย์ และเกาะลันตาในดินแดนไข่มุกอันดามัน. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก : <https://www.technologychaoban.com>. [2565, 1 เมษายน].
- ประภาส ขวัญประดับ. (2542). ดนตรีร้องเงิง. สงขลา : มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- ประสิทธิ์ ชินการณ์, ถलग ภูเก็ต และภูเก็ต. (2565). ประวัติศาสตร์จังหวัดภูเก็ต. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก : <https://th.wikipedia.org>. [2565, 1 เมษายน].
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2550). ความอหิหลักอหิเหลือของ มโนทัศน์ชาติพันธุ์ (The Predicament of Ethnicity). วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 19, (1) : 188-194.
- พัชรารณณ์ คชินทร์. (2554). ราชนิรร้องเงิงเสียงเพรียกจากทะเลใต้. ภูเก็ตบุเลทิน, 10, (108) : 56 – 59.
- พัฒนา กิติอาษา. (2560). คนข้ามแดน : ความเรียงว่าด้วยมานุษยวิทยา. เชียงใหม่ : ศูนย์ศึกษาชาติพันธุ์และการพัฒนา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- โพสต์ทูเดย์. (2560). ชาวเลหาดราไวย์ดีใจศาลภูเก็ตยกฟ้องคดีขับไล่. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก : <https://www.posttoday.com>. [2564, 3 ธันวาคม].
- ภูเก็ตของเรา. (2556). นางจิว ประโมังกิจ. [ภาพ], [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก : https://phuket99.blogspot.com/2013/05/blog-post_7104.html. [2566, 28 ธันวาคม].
- มูลนิธิชนเผ่าพื้นเมืองเพื่อการศึกษาและสิ่งแวดล้อม (ม.ก.ส.). (ม.ป.ป.). ชนเผ่าพื้นเมือง อุรักลาไวย์ เชียงใหม่ : โครงการพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชนเผ่าพื้นเมือง ในประเทศไทย.

- เมทินี พานแสง. (2557). การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม สื่อผสม เรื่องวิถีชีวิตชาวเล. วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาศิลปกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.
- เมธิรา ไกรนที. (2557). พัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานชุมชนอุรักลาไวย์ในพื้นที่ภูเก็ตจากมุมมอง นิเวศ
วัฒนธรรม. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญรอด ประโมังกิจ, 3-4 ตุลาคม 2565. ผู้ตั้งคณะรองเง็งพรสวรรค์, สัมภาษณ์.
- บุษกร บินทสันต์. (2554). ดนตรีภาคใต้ ศิลปิน การถ่ายทอดความรู้ พิธีกรรมและความเชื่อ.
กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิลักษณ์ ศรีป่าซาง. (2548). ชีวิต วัฒนธรรม ธรรมชาติ. กรุงเทพฯ : สถาบันพิพิธภัณฑสถานการเรียนรู้
แห่งชาติ.
- วีระศักดิ์ จันทร์สงแสง. (2548). จากเกาะสิเหร่ถึงศิลปินดีเด่นระดับชาติ 72 ปีแห่งชีวิตแม่เพลงรองเง็ง
ชาวเล. สารคดี, 19, (21) : 18-19.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2560), สร้างบ้านแปงเมือง. กรุงเทพฯ : มติชน.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. (2558). วันรวมญาติชาวเล รวมเพื่อศักดิ์ศรีที่ทัดเทียม. [ออนไลน์],
เข้าถึงได้จาก : <https://ref.codi.or.th/public-relations/news/14337-2015-11-09-07-18-38>. [2565, 1 เมษายน].
- สมเกียรติ สัจจารักษ์. (2557). แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อรักษาอัตลักษณ์ชาวเลมอแกน.
วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์
มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สิทธิชัย คงศรี. (2566). ทะเลหมูนเวียนวิถีก่อกำเนิดวัฒนธรรม ภาษา ภูมิปัญญา ภาณเวศน์ เชื่อมโยง
ความหลากหลายมลงชีวภาพสัมพันธ์สอดคล้องกับธรรมชาติ. บทความเครือข่าย สื่อชนเผ่า
พื้นเมือง ฉบับวันที่ 5 มกราคม 2566 : 5.
- สมโชค ประโมังกิจ, 3-4 ตุลาคม 2565. นักร้องคณะรองเง็งพรสวรรค์, สัมภาษณ์.
- สำนักข่าวอิศรา. (2559). ปัญหาชาวเล "สิทธิ" ที่จะอยู่อาศัย กับความไม่(เคย)เข้าใจจากสังคม.
[ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก : <https://www.isranews.org/content-page>. [2564, 3
ธันวาคม].
- สุเทพ สุนทรภะสีช. (2548). ชาติพันธุ์สัมพันธ์ : แนวคิดพื้นฐานทางมานุษยวิทยาในการศึกษาอัต
ลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ ประชาชาติ และการจัดองค์รวมความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์. กรุงเทพฯ :
เมืองโบราณ.

- สุเทพ สุนทรภัสส์ช. (2548). มานุษยวิทยากับประวัติศาสตร์ : รวมความเรียงว่าด้วยการประยุกต์ใช้
แนวความคิดและทฤษฎีทางมานุษยวิทยาในการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ : กรุงเทพฯ
: เมืองโบราณ.
- สุพจน์ สงวนภักดีพันธ์. (2552). แผนยุทธศาสตร์ การพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวเลจังหวัดภูเก็ต. ภูเก็ต :
สภาวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต.
- เสนอ นิลเดช. (2562). เรือนเครื่องผูก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.
- ศิริรัตน์ กัตถุชสิทธิ์. (2548). ชาวเล อัตลักษณ์ที่ถูกสถาป. เอกสารประกอบการประชุมประจำปีทาง
มานุษยวิทยา ครั้งที่ 4 เรื่อง วัฒนธรรมไร้อดีต ชีวิตไร้ความรุนแรง วันที่ 23-25 มีนาคม
2548.
- อภาพร คงยัง. (2553). ที่ตั้งและอาณาเขตทะเลอันดามัน. [ภาพ]. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก :
[https:// sites.google.com/site/thesouthernpart](https://sites.google.com/site/thesouthernpart). [2566, 28 เมษายน].
- อภิชาติ คัญทะชา. (2561) ร่องเงาจรดกวีวัฒนธรรมไทย – มลาญ : บทความ. วารสารความเป็นอยู่
และประเพณีไทย(ภาคใต้), ปีที่ 57 ฉบับที่ 1. (หน้า 18 – 25.).
- อภิญา เพ็ญฟูสกุล. (2546). อัตลักษณ์ : การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด. กรุงเทพฯ :
คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- อาภรณ์ อุกฤษณ์. (2532). พิธีลอยเรือ : ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมของชาวเล กรณีศึกษา
ชุมชนบ้านหัวแหลม เกาะลันตา จังหวัดกระบี่. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อาภรณ์ อุกฤษณ์. (2554). พลวัตการปฏิสัมพันธ์และชาติพันธุ์จากร่างของชาวเกาะลันตา จังหวัด
กระบี่. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- Gigi Bradford; Michael Gary and Glenn Wallach. (1970). The politics of culture : policy
perspectives for individuals, institutions, and communities. New York : New
Press.
- Google Maps. (2560), ทะเลอันดามันจากภาพถ่ายดาวเทียม. [ภาพ]. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก
:<https://sites.google.com/site/thesouthernpart>. [2566, 28 เมษายน].
- Google Maps. (2565), พื้นที่ปฏิบัติงานภาคสนามหมู่บ้านชาวอุรักลาโว้ย เกาะสิเหร่ จังหวัดภูเก็ต.
[ภาพ]. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก : <https://www.google.com/maps/place>. [2565, 28
เมษายน].
- Hicks, George, L. and Leis, Philip,E. (1977), Ethnic Encounters Identities and
Contexts.North Scituate: Duxbury Press.

- Hubert Zapf. (2016). Literature as Cultural Ecology: Sustainable Texts (Environmental Cultures). England : Bloomsbury Academic.
- Keyes, Charles F. (1979). "Introduction," In Ethnic Adaptation and Identity: The Karen on the Thai Frontier with Burma, edited by Charles F. Keyes, pp.25- 62. Philadelphia: Institute for the Study of Human Issues.
- Mark Q.Sutton and E.N.Anderson. (2014). Introduction to Cultural Ecology. UnitedKingdom, Maryland : AltaMira Press.
- Paul Du Gay. (1996). Questions of Cultural Identity. London : SAGE Publications Ltd.
- Siniša Malešević. (2004). The Sociology of Ethnicity 1st Edition, Kindle Edition. England: SAGE.
- Stephen May. (2004). Ethnicity, Nationalism, and Minority Rights. New Zealand:University of Waikato.
- Turner, Victor Witter. (1982). From ritual to theatre: the human seriousness ofplay. New York City: Performing Arts Journal Publications.
- Victor Turner, Roger D Abrahams and Alfred Harris. (1995). The Ritual Process : Structure and Anti-Structure (Foundations of Human Behavior) 1st Edition. England: Routledge.

ภาคผนวก

พหุมนุ ปณ ทิโต ชีเว

ภาคผนวก ก.

หนังสือเชิญประชุมการสนทนากลุ่มเพื่อการวิจัย

พหุณฺ์ ปณฺุ ทิโต ชีเว

ที่ อว 0605.15/1035

คณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย
จังหวัดมหาสารคาม 44150

26 กันยายน 2565

เรื่อง ขอเรียนเชิญประชุมการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อการวิจัย

เรียน นางปราณี ประโมังกิจ (พี่สาวแม่จิว ประโมังกิจ)

ด้วย นางสาวสุพรรณษา สุวรรณ นิสิตรหัส 63012160003 นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ร่องเงาชาวอุรุกรักลาไวย์ : ตัวตนและการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ชาวเล ผิงทะเลอันดามัน ประเทศไทย โดยมี ศาสตราจารย์ ดร. ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการเก็บข้อมูล โดยข้อมูลที่ได้รับจะไม่ส่งผลกระทบต่อท่าน องค์กร ชุมชน ประชาชน และใช้เพื่อการวิจัยเท่านั้น

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพสูงสุด จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในวันจันทร์ที่ 3 ตุลาคม 2565 เวลา 13.00 - 15.00 น. ณ ห้องประชุมสิริहरเลอวิ๋ว ตำบลรัชฎา อำเภอมือ่ง จังหวัดอุดักัก

คณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีเช่นเคย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์)

คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

สำนักงานภาควิชาวัฒนธรรมและการออกแบบ

โทรศัพท์ 0 4371 1350

ผู้ประสานงาน นางสาวสุพรรณษา สุวรรณ เบอร์โทรศัพท์ 0 8789 5818 2

ที่ อว 0605.15/1038

คณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย
จังหวัดมหาสารคาม 44150

26 กันยายน 2565

เรื่อง ขอเรียนเชิญประชุมการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อการวิจัย

เรียน นายแดง รักดี (โต๊ะหม้อพิธีกรรมลอยเรือ)

ด้วย นางสาวสุพรรณษา สุวรรณ นิสิตรหัส 63012160003 นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ร่องเงาข้าวอุรึกลาไว้อยู่ : ตัวตนและการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ชาวเล ฝั่งทะเลอันดามัน ประเทศไทย โดยมี ศาสตราจารย์ ดร. ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการเก็บข้อมูล โดยข้อมูลที่ได้รับจะไม่ส่งผลกระทบต่อท่าน องค์กร ชุมชน ประชาชน และใช้เพื่อการวิจัยเท่านั้น

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพสูงสุด จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในวันจันทร์ที่ 3 ตุลาคม 2565 เวลา 13.00 - 15.00 น. ณ ห้องประชุมสิเหร่เลอวิวิ ตำบลรัชฎา อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต

คณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีเช่นเคย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์)

คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

สำนักงานภาควิชาวัฒนธรรมและการออกแบบ

โทรศัพท์ 0 4371 1350

ผู้ประสานงาน นางสาวสุพรรณษา สุวรรณ เบอร์โทรศัพท์ 0 8789 5818 2

ที่ อว 0605.15/1๕3๙

คณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย
จังหวัดมหาสารคาม 44150

26 กันยายน 2565

เรื่อง ขอเรียนเชิญประชุมการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อการวิจัย

เรียน นาย วิรัช ประโมังกิจ ผู้ใหญ่บ้านเกาะลิหะห์ ตำบลรัชฎา อำเภอมือทอง จังหวัดภูเก็ต

ด้วย นางสาวสุพรรณษา สุวรรณ นิสิตรหัส 63012160003 นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ร่องเงาข้าวสุกรักลาโว้ย : ตัวตนและการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ชาวเล ฝั่งทะเลอันดามัน ประเทศไทย โดยมี ศาสตราจารย์ ดร. ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการเก็บข้อมูล โดยข้อมูลที่ได้รับจะไม่ส่งผลกระทบต่อท่าน องค์กร ชุมชน ประชาชน และใช้เพื่อการวิจัยเท่านั้น

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพสูงสุด จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในวันจันทร์ที่ 3 ตุลาคม 2565 เวลา 13.00 - 15.00 น. ณ ห้องประชุมลิหะห์เลอวิฑ ตำบลรัชฎา อำเภอมือทอง จังหวัดภูเก็ต

คณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีเช่นเคย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

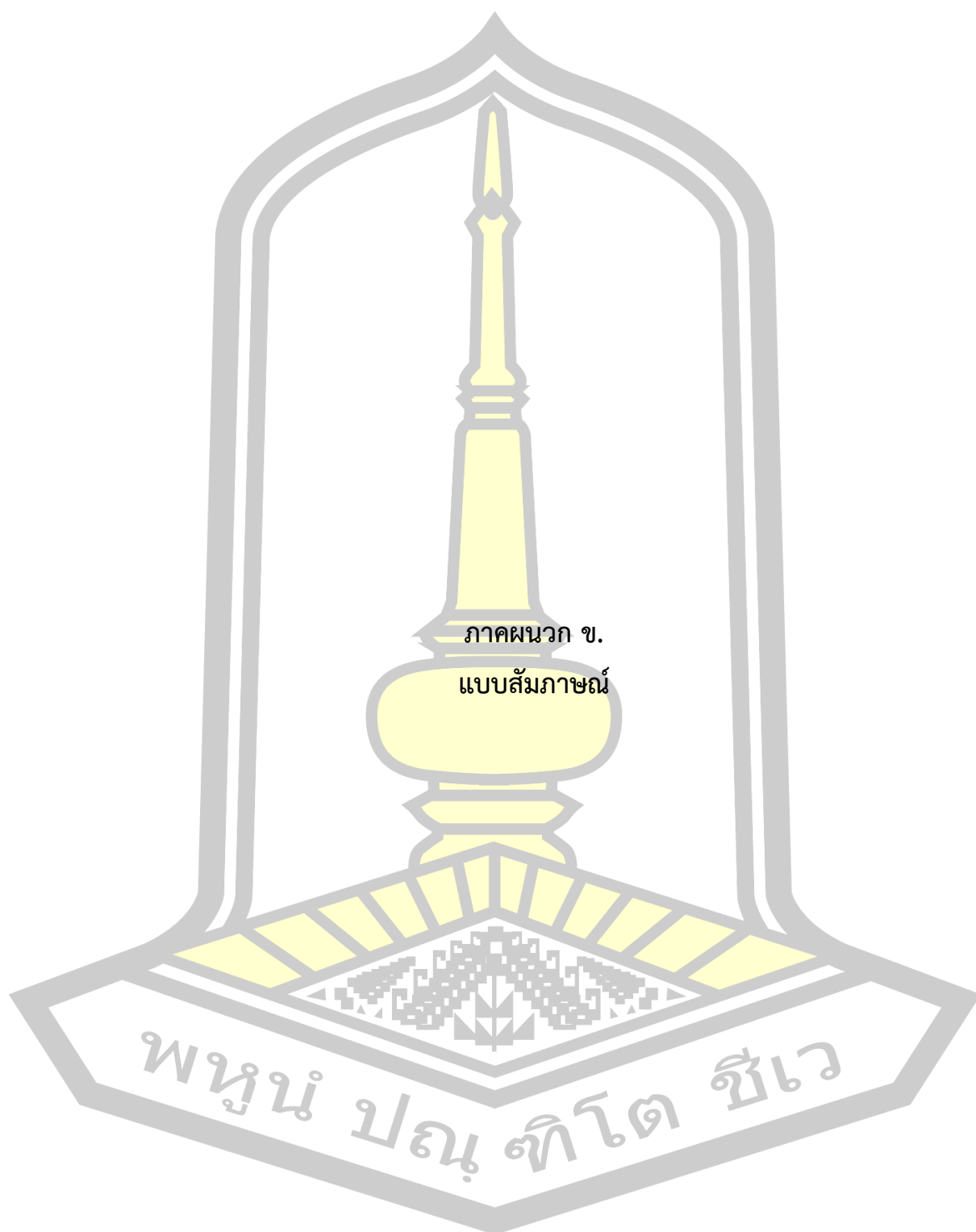
(ศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์)

คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

สำนักงานภาควิชาวัฒนธรรมและการออกแบบ

โทรศัพท์ 0 4371 1350

ผู้ประสานงาน นางสาวสุพรรณษา สุวรรณ เบอร์โทรศัพท์ 0 8789 5818 2

ภาคผนวก ข.

แบบสัมภาษณ์

พูนํ ปณํ ทิโต ชีเว

แบบสัมภาษณ์

รองเง็งชาวอุรรักลาไวย์ : ตัวตนและการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ชาวเล ฝั่งทะเลอันดามัน ประเทศไทย

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....นามสกุล.....อายุ.....ปี

นับถือศาสนา.....บ้านเลขที่.....ตำบล.....

อำเภอ.....จังหวัด.....

ข้อสังเกต

.....

วันที่สัมภาษณ์.....เดือน.....พ.ศ.....

1. ความเป็นมาของชาวเลในจังหวัดภูเก็ตเป็นอย่างไร

.....

2. ชาวอุรรักลาไวย์เริ่มอพยพเข้ามาอย่างไร

.....

3. ชาวอุรรักลาไวย์มีความเป็นมาในการตั้งถิ่นฐานในจังหวัดภูเก็ตอย่างไร

.....

4. รองเง็งมีเอกลักษณ์อย่างไร

.....

5. รองเง็งมีการอ้างชาติพันธุ์ หรือมีความสัมพันธ์กับพิธีกรรมลอยเรืออย่างไร

.....

พจนานุกรมศัพท์โต ชีเว

6. ร่องเง็งมีการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ หรือมีการแสดงตัวตนในการแสดงร่องเง็งอย่างไร

7. ชาวอุรักลาไวย์ในจังหวัดภูเก็ตมีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม หรือสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมอย่างไร

8. เอกลักษณ์วัฒนธรรมของชาวเลกลุ่มอุรักลาไวย์มีลักษณะอย่างไร

9. การแสดงร่องเง็งมีความสัมพันธ์กับพิธีลอยเรืออย่างไร

10. พิธีกรรมลอยเรือของชาวอุรักลาไวย์ในจังหวัดภูเก็ตมีลักษณะอย่างไร

11. พิธีกรรมลอยเรือมีความสัมพันธ์กับจังหวัดภูเก็ตอย่างไร

12. พิธีลอยเรือเชื่อมโยงกับร่องเง็งอย่างไร

13. ตัวตนของชาวอุรักลาไวย์มีลักษณะอย่างไร

14. การต่อรองหรือการแสดงตัวตนว่าเราเป็นชาวไทยใหม่ที่มีความมั่นคงในจังหวัดภูเก็ตอย่างไร

15. องค์ประกอบในการแสดงร่องเง็ง มีลักษณะอย่างไร

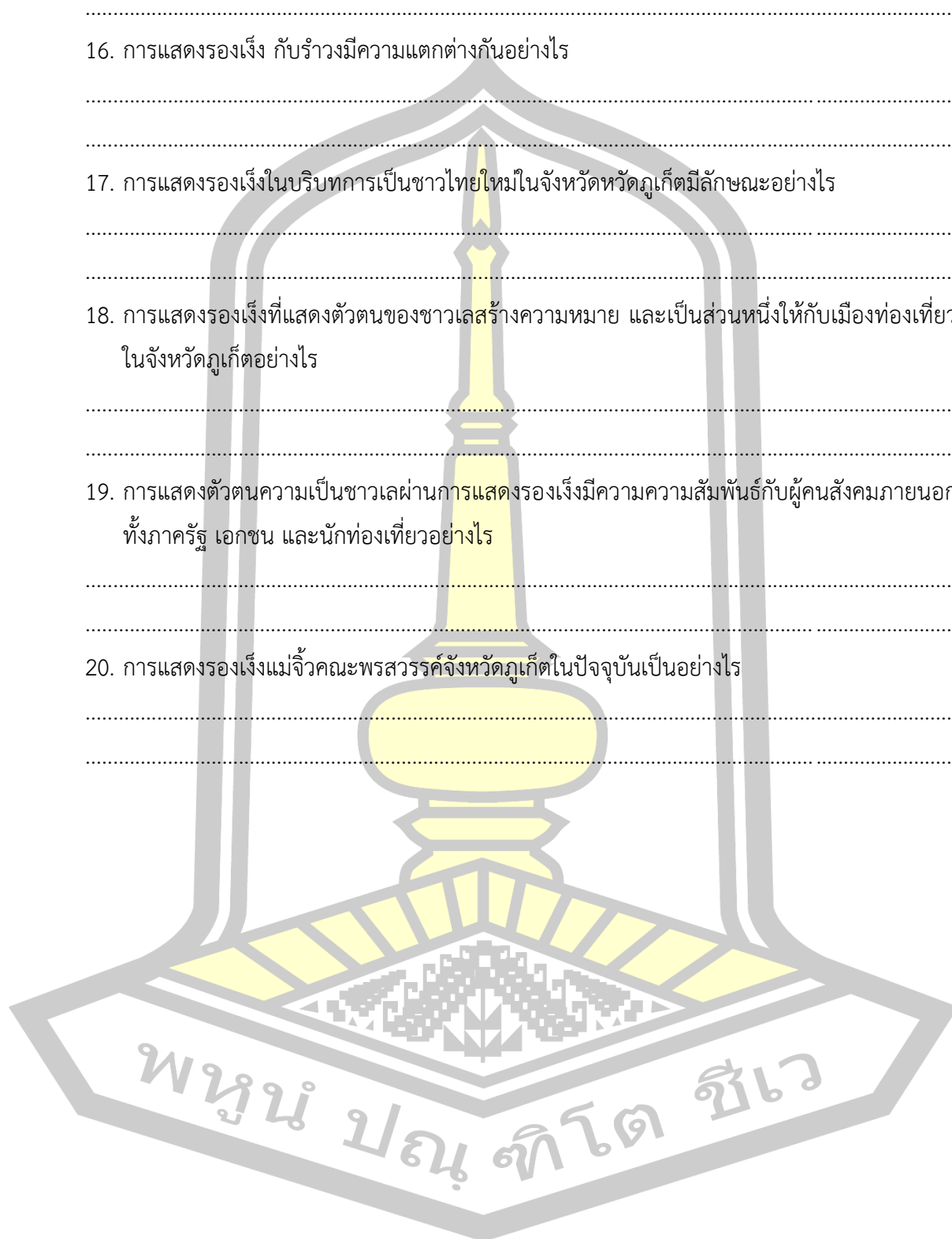
16. การแสดงร้องเง็ง กับรำวงมีความแตกต่างกันอย่างไร

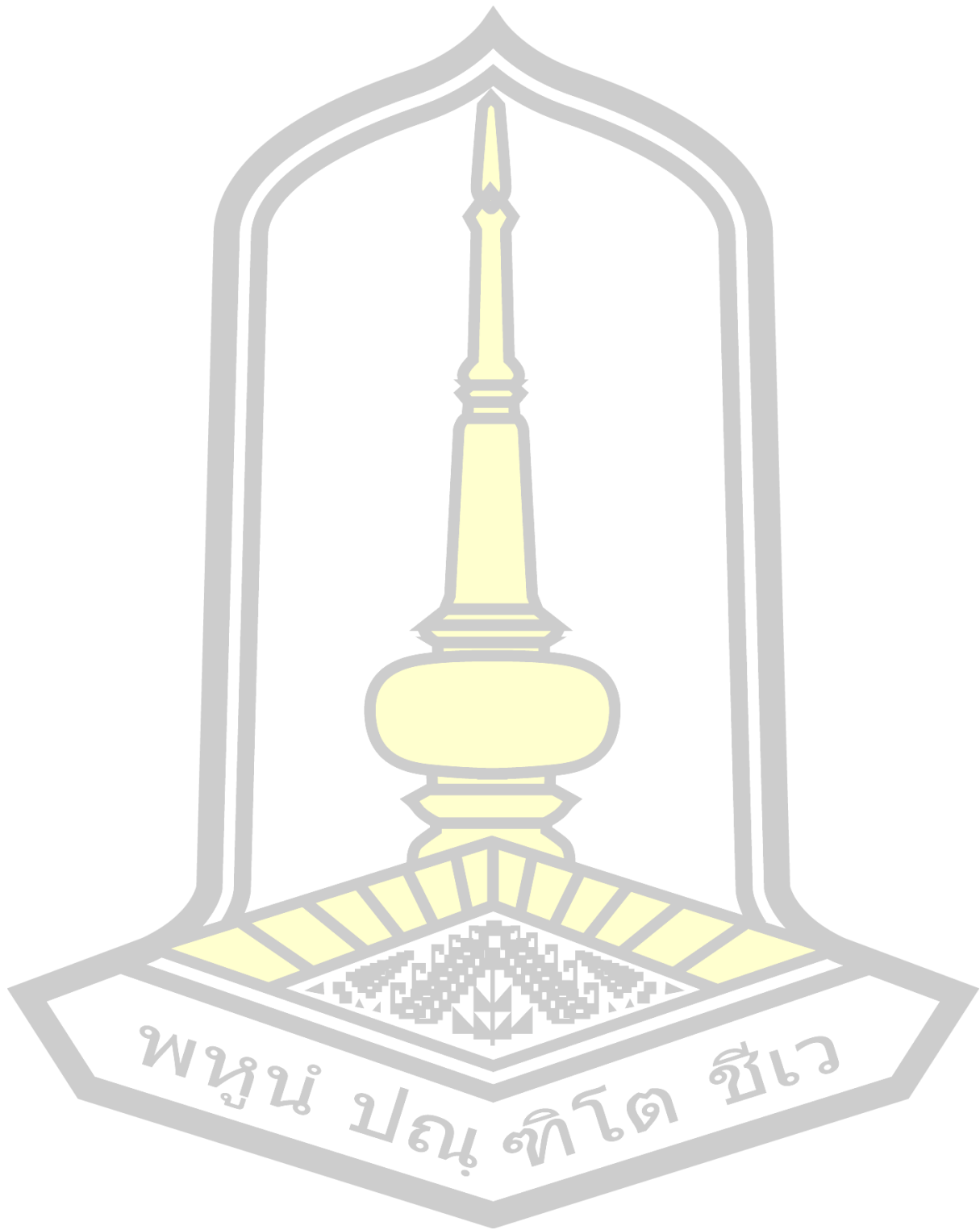
17. การแสดงร้องเง็งในบริบทการเป็นชาวไทยใหม่ในจังหวัดหวัดภูเก็ตมีลักษณะอย่างไร

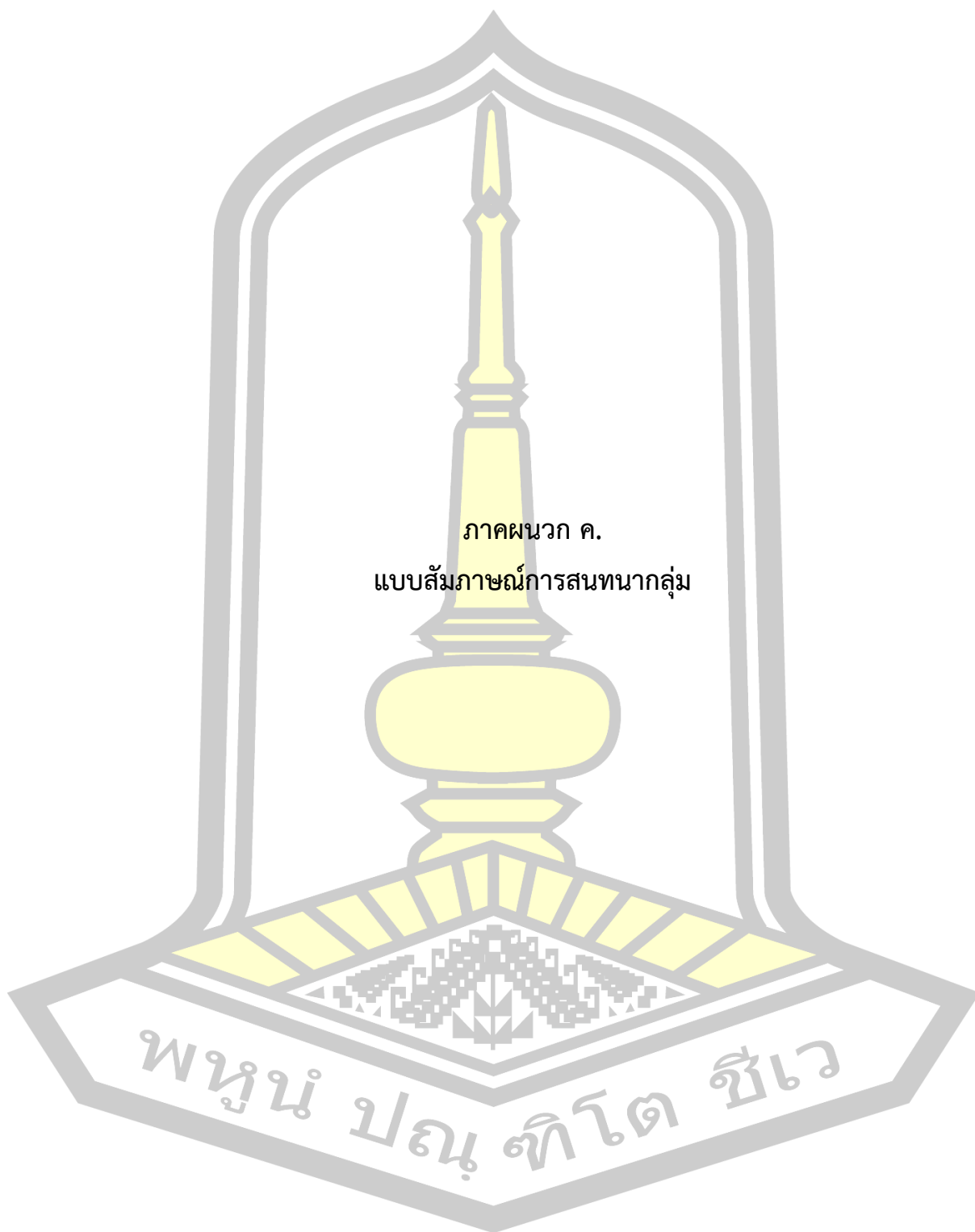
18. การแสดงร้องเง็งที่แสดงตัวตนของชาวเลสร้างความหมาย และเป็นส่วนหนึ่งให้กับเมืองท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ตอย่างไร

19. การแสดงตัวตนความเป็นชาวเลผ่านการแสดงร้องเง็งมีความความสัมพันธ์กับผู้คนสังคมภายนอกทั้งภาครัฐ เอกชน และนักท่องเที่ยวอย่างไร

20. การแสดงร้องเง็งแม่จิวคณะพรสวรรค์จังหวัดภูเก็ตในปัจจุบันเป็นอย่างไร

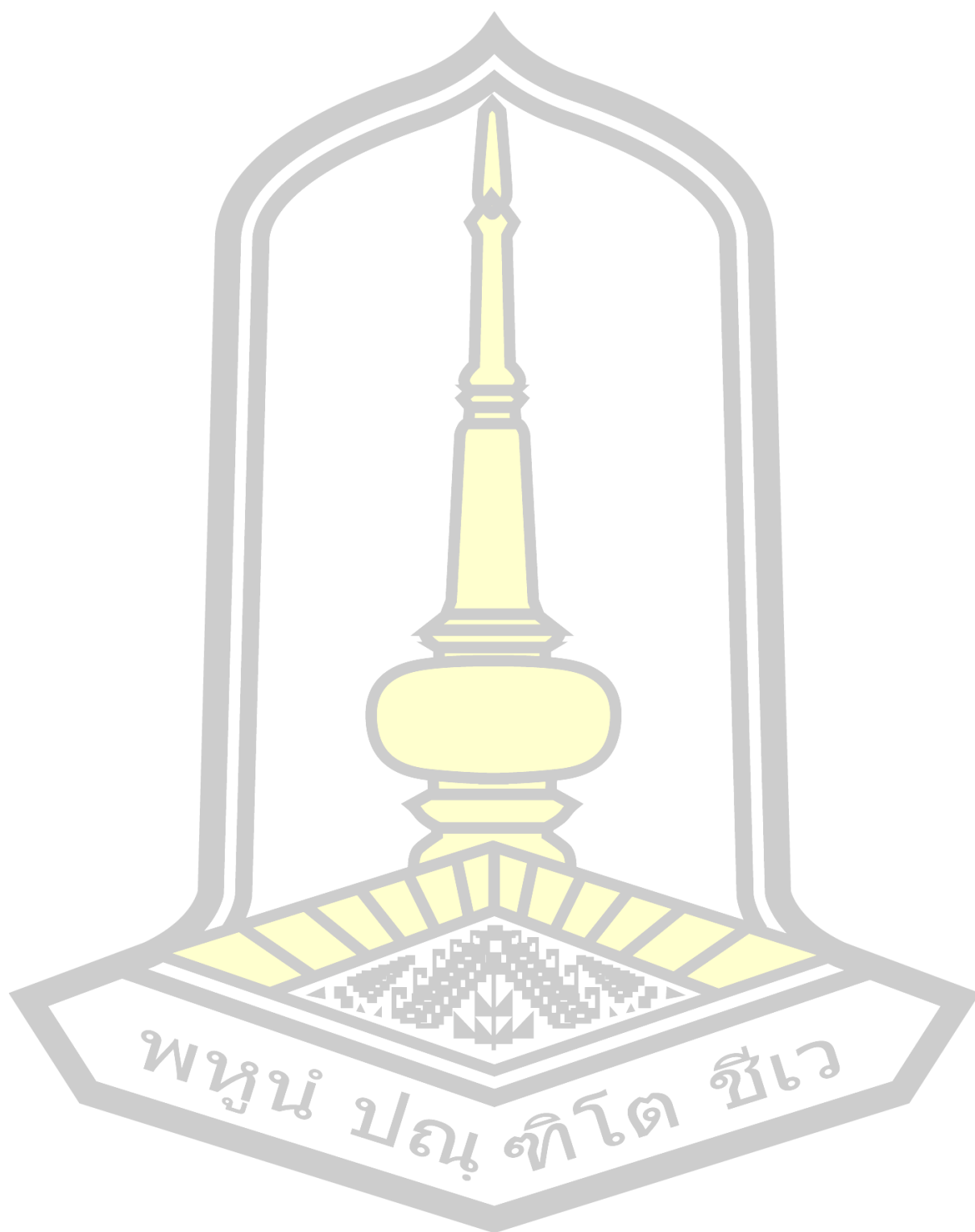

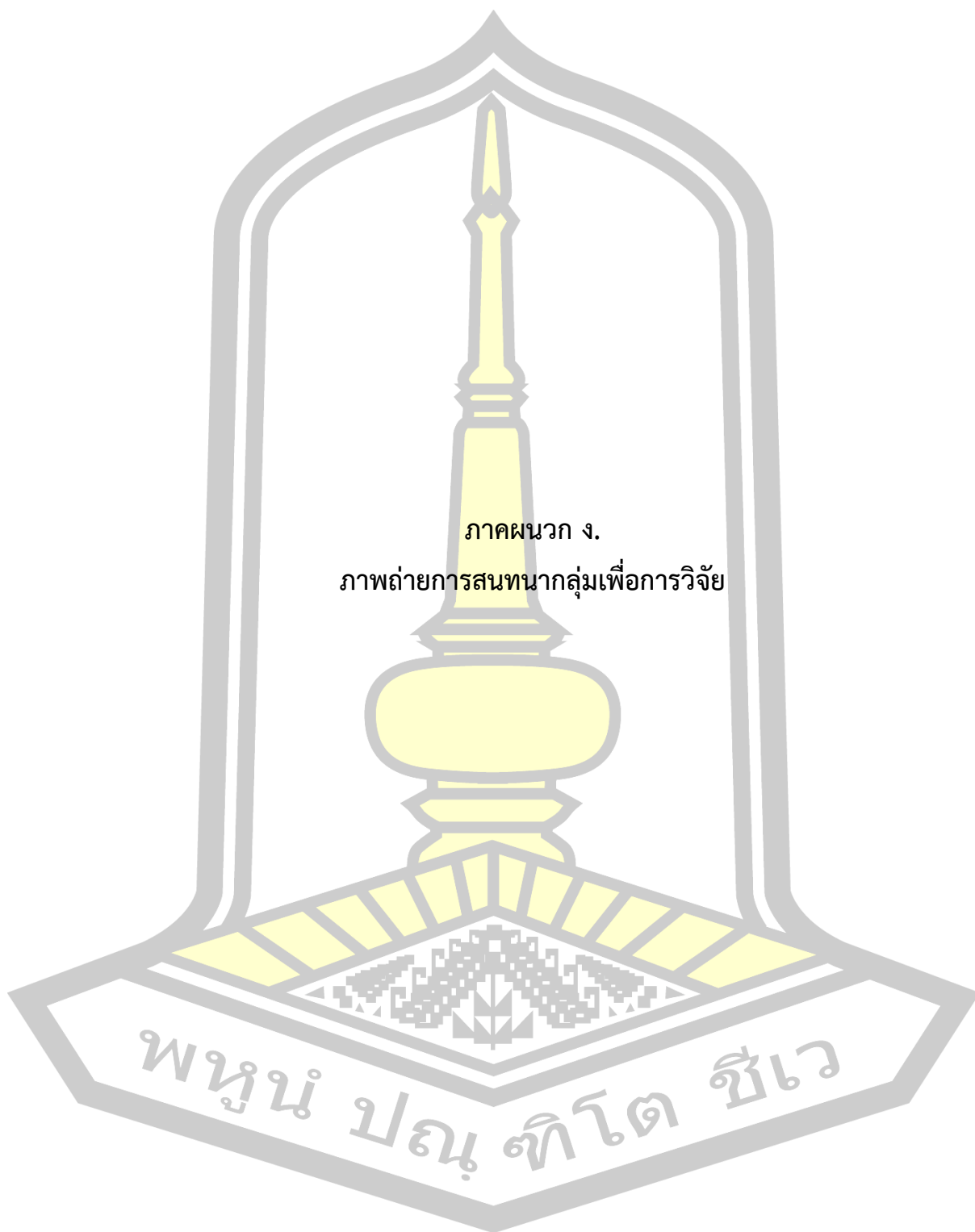
ภาคผนวก ค.
แบบสัมภาษณ์การสนทนากลุ่ม

พหุบัณฑิต โท ชีวะ

แบบสัมภาษณ์การสนทนากลุ่ม

1. ความเป็นมาของชาวเลในจังหวัดภูเก็ตเป็นอย่างไร
2. ชาวอุรักลาไวย์เริ่มอพยพเข้ามาอย่างไร
3. ชาวอุรักลาไวย์มีความเป็นมาในการตั้งถิ่นฐานในจังหวัดภูเก็ตอย่างไร
4. ร่องเง็งมีเอกลักษณ์อย่างไร
5. ร่องเง็งมีการอ้างชาติพันธุ์ หรือมีความสัมพันธ์กับพิธีกรรมลอยเรืออย่างไร
6. ร่องเง็งมีการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ หรือมีการแสดงตัวตนในการแสดงร่องเง็งอย่างไร
7. ชาวอุรักลาไวย์ในจังหวัดภูเก็ตมีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม หรือสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมอย่างไร
8. เอกลักษณ์วัฒนธรรมของชาวเลกลุ่มอุรักลาไวย์มีลักษณะอย่างไร
9. การแสดงร่องเง็งมีความสัมพันธ์กับพิธีลอยเรืออย่างไร
10. พิธีกรรมลอยเรือของชาวอุรักลาไวย์ในจังหวัดภูเก็ตมีลักษณะอย่างไร
11. พิธีกรรมลอยเรือมีความสัมพันธ์กับจังหวัดภูเก็ตอย่างไร
12. พิธีลอยเรือเชื่อมโยงกับร่องเง็งอย่างไร
13. ตัวตนของชาวอุรักลาไวย์มีลักษณะอย่างไร
14. การต่อรองหรือการแสดงตัวตนว่าเราเป็นชาวไทยใหม่ที่มีความมั่นคงในจังหวัดภูเก็ตอย่างไร
15. องค์ประกอบในการแสดงร่องเง็ง มีลักษณะอย่างไร
16. การแสดงร่องเง็ง กับรำวงมีความแตกต่างกันอย่างไร
17. การแสดงร่องเง็งในบริบทการเป็นชาวไทยใหม่ในจังหวัดภูเก็ตมีลักษณะอย่างไร
18. การแสดงร่องเง็งที่แสดงตัวตนของชาวเลสร้างความหมาย และเป็นส่วนหนึ่งให้กับเมืองท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ตอย่างไร
19. การแสดงตัวตนความเป็นชาวเลผ่านการแสดงร่องเง็งมีความความสัมพันธ์กับผู้คนสังคมภายนอก ทั้งภาครัฐ เอกชน และนักท่องเที่ยวอย่างไร
20. การแสดงร่องเง็งแม่จิวคณะพรสวรรค์จังหวัดภูเก็ตในปัจจุบันเป็นอย่างไร

ภาคผนวก ง.

ภาพถ่ายการสนทนากลุ่มเพื่อการวิจัย

พหุจน์ ปณฺ ทิโต ชีเว

การสนทนากลุ่มเพื่อการวิจัย

ภาคผนวก จ.

ภาพถ่ายรองเงิงในพิธีลอยเรือจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม

พหุมนุ ปณุ ทิโต ชีเว

การเตรียมไม้ระกำทำเรือปลาจึก

การประดิษฐ์เรือปลาจึก

ไม้ตีนเป็ดที่แกะสลักเป็นรูปคนในครอบครัว หรือแกะสลักอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อใส่ในเรือปลาจึก

โครงเรือปลาจึก

การตกแต่งดอกไม้ในเรือปลาจึก

การแกะสลักไม้เป็นรูปคนตามจำนวนในครอบครัว และเครื่องเซ่นไหว้

หรือ วัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ใส่ในเรือปลาจึก

เรือปลาจึกเสร็จสมบูรณ์วางศูนย์กลางหมู่บ้านเพื่อเตรียมนำเรือแห่รอบหมู่บ้าน

การเตรียมรำรองเง็งรอบเรือปลาจึก

การร่ำรองเง็งรอบเรือปลาจึก

นำเรือออกจากศูนย์กลางหมู่บ้านเพื่อแห่เรือรอบหมู่บ้าน

พิธีการแห่เรือปลาจักรอบหมู่บ้าน

พิธีการแห่เรือปลาจักรอบหมู่บ้าน

โต๊ะหมอบทำนายในพิธีลอยเรือ

ความสวยงามของเรือปลาจึก ก่อนนำเรือไปลอยในวันเข้าตรุษ

การนำเรือปลาจึกไปลอยกลางทะเลในวันเข้าตรุษของคืนที่ 2 ของการจัดพิธีลอยเรือ

พิธีกรรมปักไม้กันผี

การร่ำรอบไม้กันผี

พิธีแห่ไม้กันผีรอบหมู่บ้าน

พิธีทำน้ำมนต์

อาจารย์ที่ปรึกษา และผู้วิจัย กับเด็กๆชาวเลในช่วงดูการทำเรือปลาจึก

ผู้วิจัยได้ร่วมงานฌาปนกิจนางจิว ประมังกิจ ราชินีรองเง็งแห่งอันดามัน
เมื่อวันที่ 20-21 ธันวาคม 2564

งานฌาปนกิจนางจิว ประมังกิจ ราชินีรองเง็งแห่งอันดามัน

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นางสาวสุพรรณษา สุวรรณม์
วันเกิด	วันพุธที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2522
สถานที่เกิด	341 หมู่ 1 ตำบลเขาชัยสน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	98/148 หมู่ 4 ซอย 6/2 ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต 83000
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	ผู้ช่วยศาสตราจารย์
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	21 ม.6 มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สาขาวิชาศิลปะการจัดการแสดง โรงละครนาฏศิลป์ ถนนเทพกระษัตรี ตำบลรัชฎา อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต 83000
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2546 ศึกษาศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) คณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต พ.ศ. 2555 ครุศาสตรมหาบัณฑิต (ค.ม.) คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัย ราชภัฏภูเก็ต พ.ศ. 2568 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) คณะศิลปกรรมศาสตร์และ วัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ทุนวิจัย	-
ผลงานวิจัย	-

พูนัน ปณุกิตโต ชีเว